

วารสารสังคมศาสตร์และ มานุษยวิทยาเชิงพุทธ Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

P-ISSN : 2651-1630 ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2563)

E-ISSN : 2672-9040 Vol.5 No.3 (March 2020)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของ วัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และ นักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก วัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตาม หลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง บรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

✿ เจ้าของ

วัดวังตะวันตก

1343/5 ถนนราชดำเนิน ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

✿ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชปริยัติกวี, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพปัญญาสือ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

✿ บรรณาธิการบริหาร

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

วัดวังตะวันตก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

✿ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวบุญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

🌸 กองบรรณาธิการ

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูสิริธรรมาภีรต, ผศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกตาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. จิตติมา ดำรงวัฒนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.ประนอม การชนันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

❁ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาศกดิ์ดา สิริเมธี

เลขานุการศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดวังตะวันตก

พระมหาอภิรักษ์ นนทภาณี

ผู้ช่วยเลขานุการศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดวังตะวันตก

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

วัดหน้าพระบรมธาตุ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลาไม้ชัย

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมมสโร

สำนักสงฆ์วัดนาสนธิ์

พระบุญญฤทธิ์ ภัททจารี

สำนักสงฆ์วัดนาสนธิ์

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

❁ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

❁ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

❁ จัดรูปเล่ม

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

สำนักสงฆ์วัดนาสนธิ์

❁ พิมพ์ที่

หจก. กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, Fax : 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 ประจำปีพุทธศักราช 2563 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย ซึ่งประกอบด้วย บทความวิจัยจำนวน 30 เรื่อง ปัจจุบันวารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 5 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

บรรณาธิการ

เรื่อง

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(ฉ)

บทความวิจัย : Research Articles

- การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม 1

THE DEVELOPMENT OF SMOKING CESSATION MODEL FOR THE
ELDERLY IN SUB-DISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITAL OF
NAKHON PATHOM PROVINCE

- อุกฤษฏ์ อำไพพันธุ์, สุรีย์ จันทรมณี และประภาเพ็ญ สุวรรณ
เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน 20

GENDER AND SEXUALITIES IN THE THAI SEPA EPIC KHUN CHANG KHUN PAEN

- ดิษยวรรณ ศรีบุญเรือง และอรทัย เพ็ญยุระ
ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาศูนย์เพื่อเสริมสร้างสุขชีวีวิถีพุทธสำหรับเยาวชน 34
ในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวาราม

THE EFFECTS OF SELF-DEVELOPMENT ACTIVITIES FOR BUDDHISM
HOLISTIC WELL BEING OF YOUTHS IN LEARNING CENTER OF BUDDHISM
AND SOCIAL DEVELOPMENT OF WATSUTHIWARARAM

- กมลาศ ภูวนาธิพงศ์, เมธาวิ อุดมธรรมานุภาพ, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์
ฐิริปัญโญ, อำนาจ บัวศิริ และอัครนันท์ อริยศรีพงษ์
รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ 53

A BUDDHIST PSYCHOLOGICAL SELF DEVELOPMENT MODEL FOR
LEARNING ORGANIZATION

อาณัติ นิลขาว

สารบัญ (ต่อ)

การศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา	70
AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHIST TOURIST ACTIVITIES IN LANNA	
สุกัลยา โหระเรือง, เทพประวิณ จันทรแรง และพูนชัย ปันนียะ	
การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26	86
THE POST - MODERN PHILOSOPHY APPLY FOR EDUCATION MANAGEMENT OF BUDDHIST MONK WHO TEACHING MORALITY AT SCHOOL IN THE 26TH CENTURY BUDDHIST	
พระสาโรจน์ ธมมสโร (แช่อู้) และพระสุริยา คงคาไหว	
ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 - 20 : การปริวรรตการแปล และการศึกษาเปรียบเทียบ	102
THE ZIMME PANNĀSA JĀTAKA NO.11 - 20: TRANSLITERATION TRANSLATION AND COMPARATIVE STUDY	
เทวัญ เอกจันทร์, พระครูสุตพัฒน์นอม (วรเมศร์ จารุวณฺโณ) และพระครูธรรมธรรณฤกษ์ชัย สิริธัญญาโณ	
โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย	118
A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF RESPIRATORY TRACT DISEASES AMONG THAI TEXTILE AND GARMENT INDUSTRIAL FACTORIES EMPLOYEES	
วุชิตา คงดี และสุริย์ จันทรโมลี	
แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างเป็นสุข	136
THE GUIDELINES OF THE PRINCIPLES BUDDHIST APPLICATION FOR HAPPY PREPARATION TO THE AGING SOCIETY	
สุเทพ ศรีนุช, พูนชัย ปันนียะ และพิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์	

สารบัญ (ต่อ)

ผลของกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	150
EFFECT OF IMPLEMENTING BUDDHIST CRITICAL REFLECTION PROGRAMON EMOTIONAL QUOTIENT AND POSITIVE CONATION OF M. 2 STUDENT	
ชญญตุลย์ คงเสรี, สมโภชน์ เอี่ยมสุภาจิต และเมธาวี อุดมธรรมานุภาพ	
กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1	165
ACADEMIC AFFAIRS ADMINISTRATION STRATEGIES FOR ASEAN COMMUNITY ENHANCEMENT OF SCHOOLS UNDER KHON KAEN PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 1	
พีรเดช ทิ้งแสน และศศิธรดา แพงไทย	
แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และ ความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า	179
THE GUIDELINES FOR MANAGING SOCIAL RESPONSIBILITY THAT AFFECT THE IMAGE AND SUCCESS OF THE TRANSFORMER BUSINESS	
ไพฑูรย์ พรหมสุภร	
ตัวแบบการตัดสินใจที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถาน ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	195
THE DECISION MODEL AFFECTING TO USE OF SOLAR CELL OF INDUSTRIES IN BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION AND SUBURB	
ทรงกฤต ตรีรัตน์พิจารณ์	
แนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จ ของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดในประเทศไทย	210
THE GUIDELINES MANAGEMENT FOR DRIVING THE MARKETING STRATEGY TO THE SUCCESS OF THE CHICKEN FARMING EQUIPMENT BUSINESS IN A CLOSED SYSTEM FARM IN THAILAND	
กฤษณ์ พานสัมฤทธิ์	

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการจัดการความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เพื่อแก้ไขข้อพิพาทเขาพระวิหาร	226
CONFLICT MANAGEMENT MODEL TOWARD DISPUTE BETWEEN THAILAND AND CAMBODIA: A CASE OF PREAH VIHEAR TEMPLE	
ไกรวิทย์ โกสีย์ศิริกุล, วิจิตรา ศรีสอน และสัณฐาน ชยนนท์	
รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	236
THE MODEL OF INTEGRATION OF BUDDHIST PRINCIPLES FOR ENHANCING THE HEALTH OF THE ELDERLY OF THE COMMUNITY ORGANIZATION IN SAM PHRAN DISTRICT NAKHON PATHOM PROVINCE	
พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย, แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย และวันชัย กิ่งแก้ว	
การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	249
DEVELOPMENT PROGRAM TO STRENGTHEN TEACHERS LEARNING MANAGEMENT FOR ENCOURAGING THE STUDENTS CRITICALTHINKING IN PRIMARY SCHOOL UNDER OFFICEOF THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION	
ธนากร วงศ์ศรีเผือก และพรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ	
สุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม	263
THE DRUG CASED PRISONERS' INTELLECTUAL WELL-BEING AND HABIT BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES	
มนตรี หลินภู, นฤมล พระใหญ่, อัจฉรา ประเสริฐสิน และประทีป จินนี้	
การศึกษาวิเคราะห์ภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค	278
AN ANALYTICAL STUDY OF FIGURATIVE LANGUAGES IN THE VISUDDHIMAGGA	
ชฎาภรณ์ แจ่มแจ้ง	

สารบัญ (ต่อ)

อันตรภพของนิกายมหายานและวัชรยาน: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บนฐานแนวคิดเรื่องวิญญานในพระพุทธศาสนา มหายานและวัชรยาน	292
THE ANTARABHAVA OF MAHAYANA AND VAJRAYANA BUDDHISM: AN ANALYTICAL STUDY BASED ON THE CONCEPT OF VINNANA IN MAHAYANA AND VAJRAYANA BUDDHISM	
ประทีปเด่น เวศกาวิ	
รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย-เยอรมัน	306
A MODEL OF HUMAN CAPITAL'S MORAL DEVELOPMENT BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY OF THAI-GERMAN INSTITUTE'S VOCATIONAL TRAINING PROJECT FOR DISABILITIES AND POVERTY	
นิพัชชา โอทกานนท์, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และพระครูพิพิธปริยัติกิจ	
วิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา: อดีต ปัจจุบัน อนาคต	322
RESEARCH METHODOLOGY FOR BUDDHIST STUDIES: PAST PRESENT AND FUTURE	
พระมหาไฉ่ ธมฺมเมธี (แช่ฉั่ว)	
แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	338
THE GUIDELINE FOR DEVELOPING THE TEACHER'S ACHIEVEMENT COMPETENCY IN BASIC SCHOOL OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN NORTHEASTERN REGION OF THAILAND	
พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ และบุญชม ศรีสะอาด	
กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา	353
THE INSPIRATION BUILDING PROCESS IN BUDDHISM	
อัมพร ภาวศุทธิ์	

สารบัญ (ต่อ)

ปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31-40: การปริวรรต การแปลและ การศึกษาเปรียบเทียบ	368
THE ZIMME PAÑÑĀSA JĀTAKA NO.31-40: TRANSLITERATION TRANSLATION AND COMPARATIVE STUDY	
จิตรเทพ ปิ่นแก้ว, พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตนโน และธีรยุทธ วิสุทธิ	
โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธ จิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า	382
A CAUSAL MODEL OF PREPARATION FOR AGING SOCIETY BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY FOR MARKETING APPROACH IN THE NEXT DECADE	
พันทิวา กฤษณาชาติรี และกมลลาศ ภูวนาธิพงษ์	
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัยสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1	402
THE DEVELOPMENT OF A TRAINING CURRICULUM TO ENHANCE SCIENCE LEARNING EXPERIENCE COMPETENCY BASED ON THE BRAIN - BASED LEARNING FOR EARLY CHILDHOOD TEACHERS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1	
โชติกา กุณสิทธิ์, พจมาน ชำนาญกิจ และสำราญ กำจัดภัย	
การปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม	418
THE CRIME PREVENTION OPERATION OF POLICE OFFICERS IN NAKHON PATHOM PROVINCIAL POLICE TO BE SUSTAINABILITY	
ก้องปิติ อ่อนมาก	
รูปแบบการดำเนินธุรกิจเพื่อความสำเร็จระดับสูงที่มีนวัตกรรม	431
INNOVATIVE BUSINESS MODEL FOR HIGH ACHIEVEMENT	
บุษณะ เตชคณา	

สารบัญ (ต่อ)

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัด ขอนแก่น	446
ACADEMIC MANAGEMENT STRATEGIES OF THAILAND 4.0 OF SCHOOLS UNDER KHONKAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA	
กัญชพร คำทอง และประยุทธ ชูสอน	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	461

การพัฒนาแบบการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ
ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม*

THE DEVELOPMENT OF SMOKING CESSATION MODEL FOR
THE ELDERLY IN SUB-DISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITAL
OF NAKHON PATHOM PROVINCE

อุกฤษฏ์ อำไพพันธุ์

Ukhith Ampaipun

สุรีย์ จันทรโมลี

Suree Chanmolee

ประภาเพ็ญ สุวรรณ

Prapapen Suwan

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: a0868778997@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกสูบบุหรี่ ระยะการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ และระยะการประเมินผล กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจังหวัดนครปฐม จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินระดับการติดสารนิโคติน แบบสอบถามพฤติกรรม การเลิกบุหรี่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิธี binary logistic regression ด้วย backward และ t - test

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกบุหรี่ ได้แก่ ผลกระทบที่ได้รับทางสภาวะสุขภาพ (เกี่ยวกับการสูบบุหรี่) สาเหตุที่ทำให้เลิกบุหรี่ ปัจจัยด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ พฤติกรรมและสังคม มีความสัมพันธ์กับการเลิกบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) สร้างความตระหนักถึงผลเสียของการสูบบุหรี่ 2) สร้างความสามารถในการเลิกบุหรี่ 3) ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิก บุหรี่ 4) ตัดสินใจในการเลิกบุหรี่ 5) สร้างแรงสนับสนุนจากครอบครัว และบุคคลรอบข้าง 6) สื่อสารและติดตามการเลิกบุหรี่ ผลการใช้รูปแบบเลิกบุหรี่ พบว่าในกลุ่มทดลอง มีระดับการ ติดสารนิโคติน หลังการใช้รูปแบบเลิกบุหรี่แตกต่างจากกลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทาง

* Received 31 January 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

สถิติที่ระดับ .01 และผู้สูงอายุในกลุ่มทดลอง มีพฤติกรรมการเลิกบุหรี่ หลังการทดลอง แตกต่างจากกลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รูปแบบที่ได้พัฒนานี้ สามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในการบำบัดและสามารถสร้างสุขภาพที่ดี ที่เตรียมเป็นผู้สูงอายุในอนาคตที่มีสุขภาพดี

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, การเลิกบุหรี่, การพัฒนารูปแบบ

Abstract

The purpose of this study was to develop of smoking cessation model for the elderly in a sub-district health promoting hospital of Nakhon Pathom Province. The procedures consisted of three steps as follows: step I: Problem Analysis, step II: Development of the model, and step III: Evaluation of the model. The research instruments were assessment scales of nicotine addiction and behavior questionnaire of smoking cessation. Sample size were elderly in Sub-district health promotion hospital of Nakhon Pathom province 60 samples. The statistics utilized to analyze the data were mean ($\bar{X}$) standard deviation (S.D.) binary logistic regression by backward and t-test.

The results revealed that 1) The factors that were found to influence smoking cessation: craving factor, physical factor, mental and emotional factors, behavioral factor, and social ($p < .05$) 2) The developed model comprised of the learning activities as follows : 1) Developing self-awareness about the disadvantages of smoking 2) Developing confidence for stopping smoking 3) Encouraging confidence of the samples to stop smoking by specialists, 4) change the smoking Cessation, 5) Getting supporting from family members and people surrounding 6) Making decision to stop smoking. 3) The results showed that after pretesting the smoking cessation model, the elderly in the experimental group had significance lower nicotine addiction level than the comparison group ($p < .01$) and the elderly in experimental group had significance stopped smoking more than the comparison group ($p < .05$). It could be suggested that the model can be applied as a guideline for the smoking cessation in the elderlies and can foster good health that can lead young adults to be the healthy elderlies in the future.

Keywords: Elderly, Smoking Cessation, Model Development

บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ในช่วงปี พ.ศ. 2567 – 2568 โดยสมบูรณ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558) ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพแมลงในด้าน การตรวจสุขภาพร่างกายประจำปี โดยเฉพาะพฤติกรรมสูบบุหรี่ ผู้สูงอายุวัยต้นมีสัดส่วนของผู้ที่สูบบุหรี่ เป็นประจำสูงกว่าผู้สูงอายุวัยกลางและวัย (กองยุทธศาสตร์และแผนกระทรวงสาธารณสุข, 2560) ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยและการตาย ได้แก่ การสูบบุหรี่ การรับประทานอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และการไม่ออกกำลังกาย (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559) ปัจจัยที่มีผลต่อกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุโดยตรง นั้นคือปัจจัย อายุ เพศ ความรู้ ทักษะคติ ความเชื่อ ค่าความนิยม ที่ทำให้บุคคลปฏิบัติพฤติกรรมนั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูบที่สูบติดต่อมาเป็นระยะเวลานาน และมักจะเกิดปัญหาสุขภาพตามมาหลังจากที่อายุมากขึ้น เนื่องจากสารพิษที่ประกอบอยู่ในควันบุหรี่ก่อให้เกิดโรค เช่น โรคมะเร็ง โรคปอด โรคหลอดเลือดและหัวใจ และยังส่งผลกระทบต่อ บุคคลรอบข้างจากควันบุหรี่มือสองที่เสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งได้มากกว่าผู้สูบบุหรี่โดยตรง วัยสูงอายุจะเป็นวัยแห่งการเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ และโรคที่ตามมาแต่ถ้าผู้สูงอายุมีการสูบบุหรี่ร่วมด้วยแล้วนั้นย่อมส่งผลให้การทำงานของอวัยวะเสื่อมลงเร็วขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคมที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการรักษาเยียวยาสุขภาพให้กับผู้สูบบุหรี่อีกด้วย การเลิก บุหรี่เป็นทางออกที่ดีที่สุด ควรเริ่มจากตัวเองที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยตัวเอง มองเห็น ความสำคัญของสุขภาพของตนเอง ด้วยการปรับทัศนคติที่ดี ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกบุหรี่ ได้แล้ว ได้แก่ อายุที่สูงขึ้น การเลิกสูบบุหรี่จะได้ผลที่มีความยั่งยืนที่จะไม่คิดกลับมาสูบบุหรี่ สิ่งสำคัญต้องช่วยให้บุคคล รับรู้สถานการณ์ที่ทำให้เกิดความอยากสูบบุหรี่ (temptation) ที่จะ กลับไปทำพฤติกรรมติดบุหรี่ ดังนั้นจึงควรหาแรงสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิดที่เชื่อถือหรือ ไว้วางใจ พุดคุยหรือใช้เวลาไปกับบุคคลที่ปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่ดี

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม โดยประยุกต์ใช้แนวคิด PRECEDE MODEL ในการวิเคราะห์สุขภาพและแนวคิด Transtheoretical Theory ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง จนสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ ที่มุ่งเน้นปัจจัยทาง สภาพแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล ร่วมกัน โดยนำจุดเด่นทั้งสองแนวคิดมาสร้างเป็นแนวทางใน การกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลิกบุหรี่ นำไปสู่การเลิกสูบบุหรี่ และมองเห็นความคาดหวังในผลดีของการเลิกสูบบุหรี่ จนเป็นพฤติกรรมใหม่อย่าง ต่อเนื่องและสามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแผนในการปฏิบัติงานที่ตอบสนอง ความต้องการของกลุ่มติดบุหรี่ ให้ผู้สูงอายุก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยโดยประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1: ระยะวินิจฉัยปัญหา

ประชากร คือ ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่อาศัยในจังหวัดนครปฐม จำนวน 143,587 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่สูบบุหรี่ในเขตรับผิดชอบของสถานบริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในจังหวัดนครปฐม ได้จำนวนทั้งหมด 450 คน โดยใช้โปรแกรม OpenEpi โดยกำหนด Sample Size for % Frequency in a Population, Hypothesized % frequency of outcome factor in the population = 50%, Confidence limits = 5%, Design effect = 1, Significant level 95%) วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยมีเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria) ดังนี้ มีประวัติการสูบบุหรี่ ซึ่งปัจจุบันยังสูบบุหรี่อยู่ไม่น้อยกว่า 1 ปี สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจ มีการรับรู้เกี่ยวกับเวลา สถานที่ บุคคลตามปกติ สามารถเคลื่อนไหวหรือช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างปกติ อาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัยระหว่างการศึกษและเกณฑ์การคัดผู้เข้าร่วมออกจากโครงการวิจัย (Exclusion criteria) ดังนี้ มีความเจ็บป่วยในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูลไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย เป็นผู้มีปัญหาในการสื่อสาร และการรับรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการเลิกสูบบุหรี่ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ นับถือศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพหลักในปัจจุบัน อาชีพหลักในอดีต รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางการเงินของท่านเป็นอย่างไร แหล่งที่มาของรายได้ (แหล่งรายได้หลัก) โรคประจำตัวที่วินิจฉัยโดยแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และข้อมูลเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ ส่วนที่ 2 สภาวะสุขภาพเกี่ยวกับการสูบบุหรี่จำนวน 13 ข้อ เป็นมาตรวัดแบบ ประเมินค่า Rating scale 5 ระดับ ส่วนที่ 3 แรงจูงใจในการเลิกบุหรี่ จำนวน 11 ข้อ เป็นมาตรวัดแบบ ประเมินค่า Rating scale 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลิกบุหรี่จำนวน 27 ข้อ เป็นมาตรวัดแบบ ประเมินค่า Rating scale 5 ระดับ

การดำเนินการวิจัยและการสร้างเครื่องมือ

การหาคุณภาพเครื่องมือการสร้างเครื่องมือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการเลิกบุหรี่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) หากข้อใดที่มีค่า IOC มากกว่า 0.8 ถือว่า ในข้อนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับที่ยอมรับได้ และแสดงว่าข้อนั้นมีความตรงเชิงเนื้อหา แล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่ รพ.สต.ห้วยตะโก อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม จำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุที่สูบบุหรี่ โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บข้อมูลให้กับผู้วิจัยคือ มีอาสาสมัครสาธารณสุขของ 9 อำเภอ ทั้งหมด 47 คน โดยก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลได้มีการทำการนัดหมายเพื่อประชุมอบรมทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสอบถามที่ใช้และขั้นตอนในการเก็บข้อมูลการจัดประชุมนัดหมายใช้เวลาประมาณ 1.30 ชั่วโมง เพื่อทำความเข้าใจ ทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพร้อมกับผู้ช่วยนักวิจัย นำข้อมูลที่เก็บมาวิเคราะห์และแปลผล เพื่อนำไปยกร่างเพื่อสร้างรูปแบบต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกบุหรี่ ด้วยสถิติเชิงอ้างอิง binary logistic regression วิธี backward

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับบุหรี่ ได้แก่ ที่ปรึกษาศมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 1 คน นักวิชาการสาธารณสุข 2 ท่าน พยาบาลวิชาชีพ 1 คน อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ 1 คน ทำการตรวจสอบ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในตรวจสอบการสร้างและพัฒนารูปแบบของผู้วิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยทำการการตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยพิจารณาใน 2 ประเด็น ในแต่ละกรอบ คือ

1. ความเหมาะสม (Appropriateness) หมายถึง เป็นมาตรการหรือกิจกรรมเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐมได้

2. ความเป็นไปได้ในการดำเนินงานจริง (Practicality) หมายถึง กระบวนการนั้นสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงเมื่อนำนโยบายนั้นสู่การปฏิบัติในพื้นที่

การดำเนินการวิจัยและการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 นำมากร่างรูปแบบที่จะพัฒนาได้ดังนี้ 1) สร้างความตระหนักถึงผลเสียของการสูบบุหรี่ 2) สร้างความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ 3) ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ 4) ตัดสินใจในการเลิกบุหรี่ 5) สร้างแรงบันดาลใจจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง 6) สื่อสารการติดตามเลิกบุหรี่ที่บ้าน และสร้างเครื่องมือ แบบประเมินความเหมาะสมทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักการ 2) ด้านวัตถุประสงค์ 3) ด้านเนื้อหา 4) ด้านกิจกรรม 5) ด้านการวัดและประเมินผล และประเมินความเป็นไปได้ของทั้ง 6 ขั้นตอน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยนำเครื่องมือที่ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย คือ หากข้อใดที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ถือว่าในข้อนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับที่ยอมรับได้ และแสดงว่าข้อนั้นมีความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยให้ผู้เชี่ยวชาญในการเลิกสูบบุหรี่ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ระยะเวลาเดือน มกราคม 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 ประเมินผลรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจังหวัดนครปฐม มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 288 แห่ง ซึ่งในแต่ละโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีผู้สูงอายุที่ก่อตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจังหวัดนครปฐม มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง สุ่มครั้งที่ 1 สุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) แบบอย่างง่าย (Random sampling) จำนวน 7 อำเภอ ผู้วิจัยสุ่ม โดยการจับฉลากมา 1 อำเภอ คือ อำเภอกำแพงแสน ซึ่งมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 23 แห่ง สุ่มครั้งที่ 2 สุ่มเพื่อจำแนกกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ โดยใช้การสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) แบบอย่างง่าย (Simple sampling) ได้แก่ กลุ่ม

ทดลอง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านหนองจิก จำนวน 30 คน กลุ่มเปรียบเทียบ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หนองกระทุ่ม จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเข้ามศึกษา (Inclusion Criteria) ดังนี้ เป็นผู้สูงอายุทั้งเพศชาย และเพศหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งยังสุขภาพหรืออย่างน้อย 1 ปี อยู่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาและแสดงความจำนงค์ต้องการเข้าร่วมอบรม เข้าร่วมโปรแกรมอบรมเลิกลุหรี่ เป็นผู้ที่มีระดับการรู้สึกรู้สิดี และสามารถสื่อสารและตอบโต้ได้ มีความสนใจและยินดีให้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูล เป็นผู้สูงอายุที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจ มีการรับทราบเวลา สถานที่ บุคคลตามปกติ สามารถช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้อย่างปกติอาศัยอยู่ในพื้นที่วิจัยระหว่างการศึกษา และเกณฑ์การคัดผู้เข้าร่วมออกจากโครงการวิจัย (Exclusion criteria) ดังนี้ มีความเจ็บป่วยในช่วงที่เก็บรวบรวมข้อมูล ไม่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย เป็นผู้มีปัญหาในการสื่อสาร และการรับรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ รูปแบบการเลิกลุหรี่ของผู้สูงอายุที่มีการจัดอบรมในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 แบบประเมินระดับความรุนแรงของการตัดสินใจตัดสินใจจากการสูบบุหรี่ จำนวน 6 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วน

2.2 แบบประเมินพฤติกรรมในการเลิกลุหรี่ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา โรคประจำตัวที่วินิจฉัยโดยแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และข้อมูลเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ ส่วนที่ 2 แบบประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลิกลุหรี่ จำนวน 28 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ

การดำเนินการวิจัยและการสร้างเครื่องมือ

มีการดำเนินการวิจัยโดยใช้เนื้อหาจากการพัฒนารูปแบบแล้วนำไปใช้ วิธีการศึกษาการวิจัยกึ่งทดลอง โดยการเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างในกลุ่มเปรียบเทียบและกลุ่มทดลองหลังใช้กิจกรรมการเลิกลุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

1. นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่ รพ.สต.ห้วยตะโก อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม จำนวน 30 คน แล้วทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งค่าที่คำนวณอยู่ระหว่าง 0 - 1 ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัคที่เข้าใกล้ 1 มากเท่าใดแสดงว่า แสดงว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้เนื้อหาเดียวกัน และสอดคล้องกันทุกข้อ และในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามมากกว่า 0.7 จึงจะยอมรับได้ ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

2. ปรับแก้ไขตามเพื่อความสมบูรณ์

3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ แบบแผนที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ Randomized control group pretest posttest design ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้ก่อนการดำเนินการใช้รูปแบบ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง โดยทำแบบประเมินก่อนการทดลอง (Pretest) โดยก่อนทดสอบ ในการทดสอบครั้งนี้ไม่แจ้งให้ผู้สูงอายุทราบล่วงหน้า โดยใช้เวลาในการทำการทดสอบประมาณ 45 นาที

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการทดลองใช้รูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพจังหวัดนครปฐม และในกลุ่มเปรียบเทียบดำเนินการตามขั้นตอนของรพ.สต.ตามวันและเวลาเดียวกัน ในกลุ่มทดลองดำเนินการดังตารางนี้

ตารางที่ 1 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมของรูปแบบการเลิกบุหรี่

ที่	ชื่อกิจกรรม	ระยะเวลา	วัน/เดือน/ปี
วัดก่อนการทดลอง(O₁)			
1	สร้างความตระหนักรู้ถึงผลเสียของการสูบบุหรี่(X ₁)	2 ชั่วโมง	1 กุมภาพันธ์ 2562(W ₁)
2	สร้างความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่(X ₂)	2 ชั่วโมง	8 กุมภาพันธ์ 2562(W ₂)
3	ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่(X ₃)	2 ชั่วโมง	15 กุมภาพันธ์ 2562(W ₃)
4	ตัดสินใจในการเลิกบุหรี่(X ₄)	2 ชั่วโมง	22 กุมภาพันธ์ 2562(W ₄)
5	สร้างแรงบันดาลใจสนับสนุนจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง(X ₅)	5 ชั่วโมง	1 มีนาคม 2562(W ₅)
6	สื่อสาร ติดตามการเลิกบุหรี่ที่บ้าน(X ₆)	5 ชั่วโมง	8 มีนาคม 2562(W ₆)
วัดก่อนการทดลอง(O₂)			

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบ ด้วยสถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ Dependent samples t-test และ Independent t-test

การพิจารณาจริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เอกสารรับรองเลขที่ WTU 2561 - 0041 เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2561 จนถึง 22 พฤศจิกายน 2562 โดยดำเนินการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง และผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่าลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ด้านเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 96.44 อายุระหว่าง 60 – 64 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.00 อาชีพหลักเกษตรกรกรรม คิดเป็นร้อยละ 42.67 รายได้ 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 52.89 สถานภาพทางการเงินพอกินพอใช้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56.44 ไม่มีโรคประจำตัวคิดเป็นร้อยละ 52.00 รองลงมาคือมีโรคประจำตัว อย่างน้อย 1 โรค ได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน กระดูกพรุน/ข้อเสื่อม ภูมิแพ้ หอบหืด ต้อกระจก และโรคหัวใจ สูบบุหรี่ครั้งสุดท้ายใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 42.89 ประเภทบุหรี่ที่เคยสูบบุหรี่ที่มีก้นกรอง คิดเป็นร้อยละ 85.11 จำนวนมวนที่เคยสูบต่อวันส่วนใหญ่สูบบวกกว่าวันละ 6 มวนขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 94.22 ระยะเวลาที่เคยสูบส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 92.67 และผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุพบว่า

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีต่อการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ

ปัจจัยในการเลิกสูบบุหรี่	เลิกบุหรี่		ไม่เลิกบุหรี่		AOR	(95% CI)	p-value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ			
สภาวะสุขภาพ							
ไม่เห็นด้วย (>3 คะแนน)	51	11.33	166	36.89	1.000		
เห็นด้วย (≤3 คะแนน)	124	27.56	109	24.22	.135	(.073 – .250)	.000*
แรงจูงใจในการเลิกสูบบุหรี่							
ไม่เห็นด้วย (>3 คะแนน)	71	15.78	16	3.55	1.000		
เห็นด้วย (≤3 คะแนน)	104	23.11	259	57.56	13.176	(5.696 – 30.478)	.000*
ปัจจัยด้านร่างกาย							
ไม่เห็นด้วย (>3 คะแนน)	84	18.67	10	2.22	1.000		
เห็นด้วย (≤3 คะแนน)	91	20.22	265	58.89	26.206	(10.328 – 66.498)	.000*
ปัจจัยด้านอารมณ์และจิตใจ							
ไม่เห็นด้วย (>3 คะแนน)	31	6.89	3	0.67	1.000		
เห็นด้วย (≤3 คะแนน)	144	32.00	272	60.44	7.380	(1.917 – 28.415)	.004*
ปัจจัยพฤติกรรมและสังคม							
ไม่เห็นด้วย (>3 คะแนน)	3	0.67	33	7.33	1.000		
เห็นด้วย (≤3 คะแนน)	172	38.22	242	53.78	.025	(.005 – .129)	.000*

Binary Logistic Regression significant level at 0.05*, (r)= กลุ่มอ้างอิง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่าสภาวะสุขภาพเกี่ยวกับการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ แรงจูงใจในการเลิกสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านร่างกายมีความสัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านอารมณ์

และจิตใจมีความสัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ และปัจจัยพฤติกรรมและสังคมมีความสัมพันธ์กับการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบของปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ

ปัจจัยการเลิกสูบบุหรี่	B	S.E.	Exp(B)	p-value
สภาวะสุขภาพ	-2.003	.314	.135	.000*
แรงจูงใจในการเลิกสูบบุหรี่	-2.578	.428	13.176	.000*
ปัจจัยด้านร่างกาย	3.266	.475	26.206	.000*
ปัจจัยด้านอารมณ์และจิตใจ	1.999	.688	7.380	.004*
ปัจจัยพฤติกรรมและสังคม	-3.678	.831	.025	.000*
Constant	-1.576	1.045	.207	.000*

-2Log likelihood 332.158

Hosmer and Lemeshow Test Chi-square 3.972 p-value = 0.68

Nagelkerke R2 .611 หรือ 61.1 %

Percentage correct 83.8

Binary Logistic Regression significant level at 0.05*

พบว่า รูปแบบของปัจจัยที่มีผลต่อการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม โดยการนำเอาตัวแปรทั้งหมดเข้าในสมการถดถอยโลจิสติก มีตัวแปรปัจจัยการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุที่มีผลต่อระดับการเลิกสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีทั้งหมด 5 ตัวแปร ได้แก่ ผลกระทบที่ได้รับทางสภาวะสุขภาพ (เกี่ยวกับการสูบบุหรี่) สาเหตุของการเลิกสูบบุหรี่ ปัจจัยด้านร่างกาย ปัจจัยด้านอารมณ์และจิตใจ และปัจจัยพฤติกรรมและสังคม ซึ่งได้รูปแบบดังนี้

$$Y = -1.576 - 2.003x_1 + 2.578x_2 + 3.266x_3 + 1.999x_4 - 3.678x_5$$

Y = การเลิกสูบบุหรี่

X₁ = สภาวะสุขภาพ

X₂ = แรงจูงใจในการเลิกสูบบุหรี่

X₃ = ปัจจัยด้านร่างกาย

X₄ = ปัจจัยด้านอารมณ์และจิตใจ

X₅ = ปัจจัยพฤติกรรมและสังคม

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม ผลการสร้างรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 สร้างความตระหนักรู้ถึงผลเสียของการสูบบุหรี่ ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่ 1 กระตุ้นอารมณ์ให้รู้ว่าพฤติกรรมสูบบุหรี่ของตนเองกระทบต่อผู้อื่น

กลุ่มทดลองวิเคราะห์ตัวเองเกี่ยวกับอุปสรรคในการเลิกบุหรี่ กิจกรรมย่อยที่ 2 ให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการเลิกสูบบุหรี่ และพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ กิจกรรมย่อยที่ 3 เชื่อมันเลิกสูบบุหรี่ ฝึกทักษะการเลิกบุหรี่การสร้างเสริมสุขภาพตนเอง

กิจกรรมที่ 2 สร้างความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ กิจกรรมย่อยที่ 2 การสังเกตตัวแบบเพื่อเพิ่มความมั่นใจ กิจกรรมย่อยที่ 3 ตัดสินใจให้ผู้เข้าร่วมแสดงความตั้งใจที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมในอนาคตภายใน 30 วัน

กิจกรรมที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่ 1 เรียนรู้วิธีการเปลี่ยนแปลงจากการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้อื่น กิจกรรมย่อยที่ 2 เสริมแรงสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน

กิจกรรมที่ 4 ตัดสินใจในการเลิกบุหรี่ ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่ 1 แนะนำเทคนิคเลิกบุหรี่โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพจิตในพฤติกรรมแต่ละราย กิจกรรมย่อยที่ 2 หลีกเลี่ยงสิ่งกระตุ้น โดยให้ทำการวิเคราะห์ว่าจะมีปัจจัยใดบ้างที่จะกระตุ้นให้กลับไปมีพฤติกรรมสูบบุหรี่

กิจกรรมที่ 5 สร้างแรงสนับสนุนจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่ 1 การประเมินตนเองภายหลังการปฏิบัติตัวที่ส่งผลต่อตนเอง ในทางบวกหรือทางลบ กิจกรรมย่อยที่ 2 ประเมินจากสังคมว่าภายหลังปฏิบัติหรือกระทำสิ่งนั้นจะส่งผลต่อสังคม ทางบวกหรือทางลบ

กิจกรรมที่ 6 สื่อสาร ติดตามการเลิกบุหรี่ที่บ้าน ประกอบด้วย กิจกรรมย่อยที่ 1 ฝึกทักษะการปฏิเสธการสูบบุหรี่ กิจกรรมย่อยที่ 2 สื่อสารติดตามการเลิกบุหรี่ที่บ้าน

ผลการประเมินคุณภาพรูปแบบ 2 ประเด็น คือความเหมาะสมและความเป็นได้ของรูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผลเป็นดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านหลักการ	4.00	0.39	มาก
ด้านวัตถุประสงค์	4.05	0.13	มาก
ด้านเนื้อหา	4.10	0.37	มาก
ด้านกิจกรรม	4.15	0.13	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล	4.07	0.15	มาก
รวม	4.07	0.23	มาก

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความเป็นไปได้ของการพัฒนารูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม โดยผู้เชี่ยวชาญ (n=5)

ขั้นตอน	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	สร้างความตระหนักรู้ถึงผลเสียของการสูบบุหรี่	4.27	0.48	มากที่สุด
2	สร้างความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่	4.27	0.60	มากที่สุด
3	ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่	4.40	0.55	มากที่สุด
4	ตัดสินใจในการเลิกบุหรี่	4.20	0.45	มากที่สุด
5	สร้างแรงสนับสนุนจากครอบครัว และบุคคลรอบข้าง	4.40	0.55	มากที่สุด
6	สื่อสารการติดตามเลิกบุหรี่ที่บ้าน	4.30	0.50	มากที่สุด
	รวม	4.31	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 และ 5 พบว่าการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม มีทั้งหมด 2 ประเด็น ดังนี้

3.1 ระดับการตัดสินใจตัดสินใจของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบของรูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 6 ระดับการตัดสินใจตัดสินใจระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ภายหลังการทดลองใช้รูปแบบ

รายการประเมิน	Sum of Rank		z	p-values
	ตำแหน่งที่เป็นลบ	ตำแหน่งที่เป็นบวก		
กลุ่มทดลอง	273.50	2.50	-4.148	0.000*
กลุ่มเปรียบเทียบ	190.00	86.00	-1.598	0.110

*Significant level .01

จากตารางที่ 6 การเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจตัดสินใจก่อนและหลังการใช้รูปแบบพบว่าในกลุ่มทดลองระดับการตัดสินใจตัดสินใจก่อนและหลังใช้รูปแบบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในกลุ่มเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจตัดสินใจก่อนและหลังใช้รูปแบบพบว่าไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 ระดับการตัดสินใจโคตินของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

รายการประเมิน	Sum of Rank		z	p-values
	ตำแหน่งที่เป็นลบ	ตำแหน่งที่เป็นบวก		
ก่อนการทดลอง	158.00	193.00	-4.47	0.655
หลังการทดลอง	66.00	340.00	-3.140	0.002*

*Significant level .01

จากตารางที่ 7 การเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจโคตินก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบของการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ทดสอบโดยใช้ Nonparametric test ชนิด Wilcoxon Signed Ranks Tests พบว่าไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจโคตินหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบของการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ทดสอบโดยใช้ Nonparametric test ชนิด Wilcoxon Signed Ranks Tests พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ระดับพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่กลุ่มทดลองก่อน – หลัง และกลุ่มเปรียบเทียบของรูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 8 พฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

รายการประเมิน	ก่อน	หลัง	t	df	p-values
	mean(S.D.)	mean(S.D.)			
กลุ่มทดลอง	2.58(0.39)	3.54 (0.28)	-9.950	29	0.000*
กลุ่มเปรียบเทียบ	2.61(0.19)	2.68(0.30)	1.119	29	0.272

*Significant level .05

จากตารางที่ 8 พฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ของกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่าไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 9 พฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ก่อนและหลังใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม

รายการประเมิน	ทดลอง mean(S.D.)	เปรียบเทียบ mean(S.D.)	t	df	p-values
ก่อนการทดลอง	2.58(0.39)	2.61 (0.19)	- 0.369	29	0.714
หลังการทดลอง	3.54 (0.28)	2.68(0.30)	9.236	29	0.000*

*Significant level .05

จากตารางที่ 9 พฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนการทดลองเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่า ไม่แตกต่างกัน และพฤติกรรมในการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการทดลองใช้รูปแบบการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

สาเหตุการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ คิดจะเลิกบุหรี่ได้เพราะตระหนักถึงผลเสียของการสูบบุหรี่และเป็นการต้องการสูบลดลงด้วยตนเอง เพื่อต้องการเป็นตัวอย่งที่ดีให้กับคนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวีรศักดิ์ สะอาดเอี่ยม และคณะ (วีรศักดิ์ สะอาดเอี่ยม และคณะ, 2560) และสอดคล้องกับการศึกษาของลี และคณะ พบว่า อัตราความพยายามเลิกสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ เพศชาย อายุที่มากขึ้น ภาวะสุขภาพที่ไม่ดี และระดับการศึกษาที่สูง (Lee, S., Tsai, Y.W., & Sung, H.Y., 2016) และสอดคล้องกับการศึกษาของเจเรเมียส และคณะ (Jeremias, E. et al., 2012) พบว่าอายุไม่เป็นอุปสรรคต่อการเลิกสูบบุหรี่ทั้ง ในกลุ่มอายุน้อย และในกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลิกบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในการเลิกบุหรี่ ได้แก่ ผลกระทบที่ได้รับทางสภาวะสุขภาพ (เกี่ยวกับการสูบบุหรี่) สาเหตุของการเลิกบุหรี่ ปัจจัยด้านร่างกาย ปัจจัยด้านอารมณ์และจิตใจ และปัจจัยพฤติกรรมและสังคม ซึ่งส่งผลทำให้ผู้สูงอายุสามารถเลิกบุหรี่

รูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครปฐม พบว่า กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความตระหนักถึงผลเสียของการสูบบุหรี่ 2) สร้างความสามารถในการเลิกบุหรี่ 3) ผู้เชี่ยวชาญเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ 4) ตัดสินใจในการเลิกบุหรี่ 5) สร้างแรงสนับสนุนจากครอบครัว และบุคคลรอบข้าง 6) สื่อสารและติดตามการเลิกบุหรี่ โดยประยุกต์ Transtheoretical Model ในการสร้างรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรณี ปานเทวัญ และ อายุพร ประสิทธิ์เวชชากร

พบว่า การประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกับการเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ มีวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้ยานิโคตินทดแทน การใช้ยาแพทย์ทางเลือก จากรูปแบบดังกล่าวที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่เน้นกระบวนการคิดจากตัวบุคคลที่เข้าใจตนเองและมองเห็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีความคิดที่เป็นระบบ มีความสัมพันธ์กับความคิดที่เป็นนามธรรม (Abstract logic) มีความเป็นเหตุเป็นผล การคิดหรือการตัดสินใจของผู้ใหญ่จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมออกมา (พรรณี ปานเทวัญ และอายุพร ประสิทธิเวชชากร, 2557)

สร้างความตระหนักรู้ถึงผลเสียของการสูบบุหรี่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีจะทำให้ผู้สูงอายุสอดคล้องกับการศึกษาของสมพงษ์ ลีกลาง พบว่า กิจกรรมที่ให้ประกอบด้วย การให้ความรู้โทษของบุหรี่ ประโยชน์ของการเลิกบุหรี่ และ ควรมีการใช้สื่อ เทคนิควิธีการสื่อสารเพื่อนำมา และการสร้างแรงจูงใจในการเลิกบุหรี่ และควรมีการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองให้กับผู้ต้องการเลิกบุหรี่ด้วย ส่วนรูปแบบเนื้อหาของกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้ติดบุหรี่ สร้างความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ เป็นการสร้างความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติตัวด้านการสร้างเสริมสุขภาพตนเอง ลดความวิตกกังวล ลดความกลัวไม่เชื่อมั่นตนเอง (สมพงษ์ ลีกลาง, 2556) สอดคล้องกับการศึกษาของเบญจมาศ บุญยะวัน และคณะ พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสมดุลของการตัดสินใจในการเลิกสูบบุหรี่ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเลิกสูบบุหรี่ และพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่ดีมีผลต่อการเลิกบุหรี่ (เบญจมาศ บุญยะวัน และคณะ, 2555)

การเสริมความเชื่อมั่นในการเลิกบุหรี่ โดยวิธีการเปลี่ยนแปลงจากการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้อื่น เสริมแรงสนับสนุนจากครอบครัว และชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของภาสกร เนตรทิพย์วัลย์ และคณะ พบว่าประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมการเลิกบุหรี่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลสามารถนำมาใช้ส่งเสริมให้ผู้สูบบุหรี่มีกระบวนการคิด เกิดความมั่นใจที่จะเลิกสูบบุหรี่และทำพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการเลิกสูบบุหรี่ได้ การสร้างแรงสนับสนุนจากครอบครัวและบุคคลรอบข้างเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การเลิกบุหรี่จะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ (ภาสกร เนตรทิพย์วัลย์ และคณะ, 2560) สอดคล้องกับการศึกษาของนิยม จันทน์นวล และ ศิริยุญา วิลาศรี พบว่า ผลการประยุกต์ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองชัยภูมิ ส่งเสริมให้ ผู้ที่สูบบุหรี่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่สามารถเลิกบุหรี่ได้ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเกิดความคาดหวังในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (นิยม จันทน์นวล และศิริยุญา วิลาศรี, 2560) สอดคล้องกับการศึกษาของญาณิณี ทองมี และคณะ พบว่า แรงสนับสนุนจากชุมชนต่อการเลิกบุหรี่ โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขและประชาชน มีเครือข่ายการดูแลและเฝ้าระวัง (Child Watch) การสร้างทัศนคติด้านสุขภาพเกี่ยวกับการเป็นโรคมะเร็ง

ด้าน ทักษะคิดด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ทำให้ผู้อื่นรำคาญเพราะมีกลิ่นเหม็น ทักษะคิดด้านกฎหมายและสื่อเกี่ยวกับการห้ามแสดงผลิตภัณฑ์บุหรี่หน้าร้านค้าทำให้การสูบบุหรี่ ลดลง (ญาสินี ทองมี และคณะ, 2559)

การติดตามเลิกบุหรี่ที่บ้านควรมีเจ้าหน้าที่ที่ให้คำแนะนำหรือบริการช่วยเหลือเลิกบุหรี่ควร ได้รับการฝึกอบรมความรู้และทักษะที่ช่วยให้ผู้ติดบุหรี่เลิกสูบบุหรี่ การให้คำปรึกษา และเสริมสร้างแรงจูงใจในการเลิกบุหรี่ ตลอดจนการประสานความร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดให้บริการช่วยเหลือเลิกบุหรี่ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สอดคล้องกับการศึกษาของสมพงษ์ ลีอกกลาง (สมพงษ์ ลีอกกลาง, 2556) และ สอดคล้องสุรีย จันทรโมลี ที่ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ติดบุหรี่หันมาออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ร่างกายขจัดสารนิโคติน เนื่องจากการส่งเสริมสุขภาพจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุสนใจดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง ป้องกันการเกิดโรค รวมทั้งฟื้นฟูสุขภาพเมื่อมี ภาวะของโรค และควบคุมให้ภาวะของโรคเหล่านั้นมีอาการคงที่หรือเสื่อมถอยมากกว่าเดิม จะทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคม และมีความสุขในบั้น ปลายของชีวิต (สุรีย จันทรโมลี, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

บุหรี่เป็นยาเสพติดที่สร้างปัญหาสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูบบุหรี่มาเป็นระยะ เวลานาน การเลิกบุหรี่เป็นทางออกที่ดีที่สุด แนวทางในการเลิกบุหรี่ในปัจจุบันมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่ใช้ยา จะใช้วิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปรับความคิด มองเห็นความสำคัญของ สุขภาพของตนเองเป็นหลัก ปรับทัศนคติที่ดีเพื่อส่งเสริมให้บุคคลผู้นั้นแสดงพฤติกรรมออกมา ในเชิงบวก และกลุ่มที่ใช้ยา การใช้ยาช่วยเลิก First line drugs และ Second line drugs สำหรับการวิจัยครั้งนี้ เน้นที่การปรับพฤติกรรมใช้หลักการกระตุ้นให้ผู้ที่ต้องการเลิกบุหรี่มีการ ตื่นตัว เพิ่มความตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงลบของตนเอง สามารถประเมินตนเองได้ว่า ผลดีผลเสียจากการสูบบุหรี่เป็นอย่างไร และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้สูงอายุเป็นการกระตุ้น ทางอารมณ์ ให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความสามารถของตนเองที่จะเริ่มต้นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เชิงลบ จนสามารถกำหนดวันเลิกสูบบุหรี่ได้ ให้ทราบข้อดีของเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยให้ ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการสูบบุหรี่ สิ่งที่จะช่วยในการเลิกบุหรี่ให้สำเร็จอีกประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนจากครอบครัว และชุมชน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนี้จะต้องเกิดจากความ ตั้งใจของตัวบุคคลเอง ร่วมกับการสร้างเงื่อนไขให้กับตนเองที่จะสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสมมา แทนที่พฤติกรรมเชิงลบผ่านความสัมพันธ์ในเชิงช่วยเหลือ (helping relationships) เป็นการ ให้บุคคลได้รับกำลังใจการสนับสนุน การยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ในการช่วยให้บุคคลมีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเสริมแรงในการจัดการ (reinforcement management) เป็นการ ให้แรงเสริม คำชมหรือรางวัล เมื่อบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้สูงอายุเป็นวัยแห่งการที่ต้องดำรงสุขภาพของตัวเองให้มีความแข็งแรง สามารถอยู่ได้ โดยพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด การสูบบุหรี่เป็นสิ่งหนึ่งที่จะนำไปสู่สุขภาพเสื่อมโทรม และก่อให้เกิดโรคตามมาอย่างมากมาย การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่ดีจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ จะช่วยในการชะลอการดำเนินไปของโรคที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่หรือรักษาสุขภาพให้ปราศจากโรค ซึ่งในการเลิกบุหรี่ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่สุดคือการพัฒนาวิธีคิด การตัดสินใจเล็ก กำหนดแนวทางปรับพฤติกรรมหลังเลิกบุหรี่ที่จะสู้กับสภาพร่างกายหรือสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมเดิม ความคิดมีผลอย่างยิ่งกับการแสดงออกของพฤติกรรม ฉะนั้น การสร้าง องค์ความรู้ให้ผู้สูงอายุที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพจะช่วยเกิดภูมิคุ้มกันในตนเองและสามารถ ถ่ายทอดสู่ผู้อื่นให้เกิดประโยชน์ได้ร่วมกัน จากผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุมีจำนวนมวนการ สูบบุหรี่ต่อวันเป็นจำนวนมาก ควรจะมีการจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกัน และผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการฝึกการ มีสติให้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง จัดการความว้าวุ่นใจอยู่ในระดับน้อย จึงควรพัฒนา ศักยภาพที่มหาวิทยาลัยที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการเป็นผู้นำผู้สูงอายุใน การทำสมาธิเพื่อสติในการรับรู้ตนเอง เนื่องจากวัยผู้สูงอายุมีความสามารถควบคุมจิตใจ เมื่อ มีอายุมากขึ้นจะมีความสุขมากขึ้นด้วย ลักษณะของโครงสร้างทางจิตใจเฉพาะเป็นของตนเอง สำหรับผู้สูงอายุที่มีการลดจำนวนการสูบบุหรี่ลง ควรมีการสร้างความมั่นใจหรือเพิ่มแรงกระตุ้น ให้กับผู้สูงอายุด้วยการโน้มน้าวให้เลิกได้อย่างเด็ดขาดหรือไม่กลับไปเสพซ้ำด้วยการสร้าง รูปแบบนัดหมายในคลินิกในหน่วยงานบริการสุขภาพขั้นต้น คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล จัดทำคลินิกนัดหมายรายสัปดาห์ และจัดทำกลุ่มกิจกรรมบำบัดให้กลุ่มผู้สูบบุหรี่ที่ ต้องการเลิก ผู้สูงอายุที่สูบบุหรี่ขาดการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวหรือญาติในการช่วย เลิกบุหรี่ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การศาสนา ควรสร้างค่านิยมเรื่องแนวคิด เกี่ยวกับบุหรี่ การได้รับควันบุหรี่มือสองทั้งในบ้านและที่สาธารณะ และควรสนับสนุน ส่งเสริม ให้บุคคลในครอบครัวหรือญาติเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพ ตนเองของผู้สูงอายุที่สูบบุหรี่ให้มากขึ้น ดังที่ผู้วิจัยได้เสนอข้อมูลในบทความวิจัยในการศึกษา มาตรการการดำเนินงานในชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนช่วยสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ ในด้านโครงสร้างหลักสูตรหรือกระบวนการเลิกบุหรี่ให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของ ชมรมผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน และทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการเลิกสูบบุหรี่ของ ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจังหวัดนครปฐมในระยะยาว รวมทั้งศึกษาและ พัฒนารูปแบบการเลิกสูบบุหรี่โดยการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย เช่น องค์การบริหารส่วน ตำบล บ้าน วัด โรงเรียน และมีการศึกษาย้อนหลังระหว่างผลกระทบทางด้านสุขภาพจากการ สูบบุหรี่กับการเกิดโรค ทำการพัฒนารฐานข้อมูลอัตราการสูบบุหรี่ของผู้สูงอายุ และสร้างระบบ ติดตาม ป้องกันการกลับไปสูบบุหรี่ซ้ำในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดีจากความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้อง อาจารย์รองศาสตราจารย์ดร.สุรีย์ จันทรมโนลี ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำตลอดจนข้อชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องในการเขียนบทความด้วยดีเสมอมา ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งในความกรุณาของท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กองยุทธศาสตร์และแผน กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *หนังสือสถิติสาธารณสุข*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- ญาสินี ทองมี และคณะ. (2559). ผลของแรงสนับสนุนจากชุมชนต่อการเลิกบุหรี่ โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. *Southeast Asian J Trop Med Public Health*, 5(1), 15-28.
- นิยม จันทรมโนลีและศิริกัญญา วิลาศรี. (2560). ผลการประยุกต์ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถตนเองในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจภูธรเมืองชัยภูมิ. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์*, 23(1), 44-58.
- เบญจมาศ บุญยะวัน และคณะ. (2555). ประสิทธิภาพของการประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเลิกสูบบุหรี่ของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย โรงพยาบาลศิริราช. *วารสารเกื้อการุณย์*, 19(2), 88-102.
- พรณี ปานเทวัญและอายุพร ประสิทธิ์เวชชากร. (2557). การประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กับ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(1), 36-44.
- ภาสกร เนตรทิพย์วัลย์ และคณะ. (2560). ประสิทธิภาพของโปรแกรมส่งเสริมการเลิกบุหรี่โดยประยุกต์ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงสำหรับข้าราชการตำรวจ กรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 9(1), 82-93.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2558). *พัฒนาการวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- วิรัชศักดิ์ สะอาดเอี่ยม และคณะ. (2560). ผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในผู้ขายวัยทำงาน อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 7(1), 85-100.

- สมพงษ์ ลีอกลาง. (2556). การพัฒนารูปแบบการช่วยเหลือเลิกบุหรี่สำหรับผู้ใหญ่ที่ติดบุหรี่ในหน่วยบริการปฐมภูมิ. ใน *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรีย์ จันทร์โมลี. (2561). การออกกำลังกายผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ใน *เอกสารรายงานการประชุมวิชาการ (PROCEEDINGS) การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 12 การวิจัยนวัตกรรม สร้างสรรค์ เศรษฐกิจไทย*. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- Jeremias, E., et al. (2012). Smoking cessation in older adults. *INT J TUBERC LUNG DIS*, 16(2), 27-38.
- Lee, S., et al. (2016). Smoking cessation and receipt of cessation advice from health professionals among older smokers in Taiwan. *Preventive Medicine*, 91(1), 89-95.

เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน*
GENDER AND SEXUALITIES IN THE THAI SEPA EPIC
KHUN CHANG KHUN PAEN

ดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง

Disayathat Sribunrueang

อรัญญ์ เพ็ญยู่ระ

Orathai Piayura

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

E-mail: tawan_2531@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพศภาวะและเพศวิถีของตัวละครที่ปรากฏในเสภาขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ ซึ่งใช้กรอบแนวคิดเพศภาวะของ Jackson and Cook ประกอบกับแนวคิดเรื่องความเป็นชายและความเป็นหญิงของ Doyle และกรอบแนวคิดเพศวิถีของ Stephen Whitehead ผลการศึกษาพบว่าในด้านเพศภาวะ ตัวละครชายและตัวละครหญิงมีการแสดงออกที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมในยุคนั้น ทำให้ตัวละครต้องมีความรู้ทางพุทธศาสนา การทำนายฝัน โหราศาสตร์ การสะเดาะเคราะห์ ไสยศาสตร์ และพิชัยสงคราม ขณะเดียวกันตัวละครชายต้องมีความสามารถด้านการรบผจญภัย บุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ มีความยึดมั่นในศักดิ์ศรี มีความกล้าหาญ ความกตัญญู มีเหตุผล ยึดมั่นในหน้าที่การงาน มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถดูแลและปกป้องผู้อื่นได้ ตลอดจนมีความหลงใหลในสตรีเพศ ส่วนความเป็นหญิงตัวละครต้องมีความรู้ด้านพุทธศาสนา สามารถอ่านเขียนหนังสือได้ ขณะเดียวกันตัวละครต้องมีความสามารถด้านการแกะสลัก การประกอบอาหาร การถักทอ และการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครัวเรือน ส่วนบุคลิกภาพตัวละครหญิงเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ความสำคัญกับความสวยความงาม ห่วงใยสมาชิกในครอบครัว ปรารถนาดีต่อคนในบ้าน กตัญญูรู้คุณ เมตตาต่อผู้อื่น ตลอดจนเลื่อมใสในหลักธรรมทางพุทธศาสนา ส่วนเพศวิถีในเสภาขุนช้างขุนแผนพบว่าเกิดขึ้นจากจินตนาการทางเพศของตัวละคร ซึ่งเกิดจากการเห็นรูปร่างหน้าตาของเพศตรงข้าม ความเหงาเปล่าเปลี่ยว การได้ยินเสียง การได้ยินชื่อเสียง กิตติศัพท์ และการถูกไสยศาสตร์ ส่งผลให้ตัวละครต้องปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศในลักษณะของการเกี้ยวพาราสี การนัดหมาย การสว่สน การละเมอ การไปเคสสถาน และการสัมผัส

* Received 11 March 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

โดยพื้นที่แสดงออกทางเพศสามารถปรากฏได้ทั้งในที่ลับตาคนและที่สาธารณะ หากแต่ในสถานที่สาธารณะ ดังนี้ คือ การละเล่น ไร่ฝ้าย กลางป่า ทาน้ำ และบ้านเรือน

คำสำคัญ: เพศภาวะ, เพศวิถี, ขุนช้างขุนแผน, วรรณกรรม

Abstract

This research, aims to study the gender and sexuality of characters portrayed in the Thai Sepa Epic, *Khun Chang Khun Phaen*, the National Library version under the three theoretical frameworks including Jackson and Cook's study of gender, Doyle's study of masculinity and femininity, and Stephen Whitehead's study of sexuality. The result shown that in the matter of gender, male and female characters perform their roles relatedly in that social context including male characters' knowledgeability in Buddhism, dream interpretation, astrology, exorcism, black magic, and treatise on military strategy. Meanwhile, male characters are also presented fighting skills and adventurous mind apart from their leadership personality. Moreover, they would emphasize the integrity, bravery, gratitude, rationale, responsibility, morality, virtue, knightliness, and lady - infatuation. On the other hand, female characters must be literate and knowledgeable in Buddhism. They must be skillful in food carving, cooking, weaving, and household management. In terms of female characters, they are portrayed to be superstitious, beauty-concerned, caring for other family members, grateful, kind, and religious. In respect of sexuality, it is found that most sexual fantasies of characters are aroused by some causes, for example, appearing, feeling lonely, hearing the voice, hearing the reputation, and being put on by black magic spells. All of these reasons drive the characters to the point of releasing their sexual emotion through different actions including developing courtship, making personal appointment, proposing marriage, sleep-walking, visiting the house (of the opposite sex), and physical touching. From the opposite sex which would perform through recreation space, cotton field, forest, river pier, and characters' private house.

Keywords: Gender, Sexuality, *Khun Chang Khun Phaen*, Literature

บทนำ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงเดชนาภาพ อธิบายว่าบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นตามเค้าโครงเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา ตั้งแต่ช่วงปลายรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถต่อเนื่องไปจนถึงสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งมีหลักฐานปรากฏจากเหตุการณ์ พระเจ้าเชียงใหม่แย่งชิงธิดาของพระเจ้าล้านช้าง ในระหว่างเส้นทางที่พระเจ้าล้านช้างได้นำพระธิดามาถวายแก่สมเด็จพระพันวษาแห่งกรุงศรีอยุธยา ขุนแผนซึ่งติดคุกอยู่จึงได้อาสาไปทำศึกกับพระเจ้าเชียงใหม่และเมื่อชนะศึกสงคราม ขุนแผนก็ได้รับพระราชทานบำเหน็จรางวัลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ส่วนในการแต่งวรรณคดีเรื่องนี้จะเริ่มแต่งเมื่อใดนั้น (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงเดชนาภาพ, 2513) ซึ่ง วัชร รมะนันท์ สันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มแต่งในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยพิจารณาจากหลักฐานในตอนหนึ่งของเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่กล่าวถึงสาเหตุที่พลายแก้วได้ชื่อเช่นนั้นเพราะเกิดในช่วงเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดให้นำแก้วที่ พระเจ้ากรุงจีนนำมาถวายไปใส่ไว้ในยอดเจดีย์ในวัดเจ้าพระยาไทย ซึ่งสร้างขึ้นแต่ครั้งสมัยพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ทรงทำศึกสงครามชนะพระเจ้าแผ่นดินเมืองหงสาวดี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงเดชนาภาพทรงอธิบายว่า วัดเจ้าพระยาไทยเป็นวัดเดียวกับวัดป่าแก้ว และวัดใหญ่ชัยมงคลที่อยู่อยุธยา ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (วัชร รมะนันท์, 2533)

เสภาขุนช้างขุนแผนได้ก้าวผ่านกาลเวลาและยังโลดเล่นอยู่ในใจของผู้คนเสมอเนื่องจากมีความสนุกสนานและใช้ภาษาเรียบง่ายเป็นกระจุกเงาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตชนบทธรรมเนียม ประเพณีและความเชื่อของชาวบ้าน มีความแตกต่างจากวรรณคดีราชสำนักทั่วไปที่นำเสนอเรื่องราวของกษัตริย์วีรบุรุษ ส่วนขุนช้างขุนแผนเป็นความรักระหว่างเพื่อนวัยเยาว์ได้นำไปสู่รักสามเส้าของหญิงสองชาย แม้ผู้แต่งจะวางเรื่องย่อยที่สลับซับซ้อนในโครงเรื่องใหญ่แต่ก็สามารถเข้าใจได้ง่าย เพราะความรัก โลภ โกรธ และหลงนั้นถือเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกยุคทุกสมัย (สุนันท์ จันทน์วิเมื่อง และมิ่งขวัญ ทองพรมราช, 2543) นอกจากจะมีความสมบูรณ์ทางด้านวรรณศิลป์แล้วเนื้อหาการดำเนินเรื่องยังกระชับรัดกุมชวนให้ติดตามมีลักษณะเร้าใจ คำพูดของตัวละครมีการโต้ตอบ เสียดสี สำนวนเผ็ดร้อน เนื้อหาถูกใจ เช่น ผู้ที่ต้องการความสนุกสนานตื่นเต้น สยดสยองเร้าใจจากจินตนาการคนชอบเรื่องรัก เรื่องตลก เรื่องธรรมชาติเรื่องเชิงรักหักสวาท เรื่องอำนาจเครื่องรางของขลัง อีกทั้งเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนได้สะท้อนภาพของสังคมในอดีต เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม อุดมการณ์ และที่ขาดไม่ได้คือเรื่องของเพศภาวะ (Gender) และเพศวิถี (Sexuality) ของตัวละครในสังคมในอดีตที่ปรากฏ ในเรื่องอีกด้วย ซึ่งการแสดงออกที่เกิดขึ้นของตัวละครในเรื่องนั้นหาใช่เรื่องบังเอิญไม่ หากแต่เกิดขึ้นจากรูปแบบของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ได้หล่อหลอมความคิดและควบคุมการกระทำของตัวละคร โดยผ่านมุมมองและประเด็นเรื่องเพศเป็นหลัก

เพศจึงเป็นสิ่งที่ควบคุมความคิดและการกระทำของตัวละครในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ เพศเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากสังคม ดังที่ซีโมน เดอ โบว์วัวร์ (Simond de Beauvoir) ได้กล่าวถึงความเป็นหญิงว่า “พวกเราไม่ได้ถูกคลอดออกมาเป็นผู้หญิง แต่พวกเราถูกทำให้เป็นผู้หญิง” ธรรมชาติได้กำหนดให้มนุษย์ทุกคนมีอวัยวะสืบพันธุ์เป็นเพศผู้หรือเพศเมียอย่างใดอย่างหนึ่ง คล้ายคลึงกับสิ่งมีชีวิตส่วนใหญ่ แต่สังคมมนุษย์ไม่ได้ปล่อยอิสระให้ฮอร์โมนต่าง ๆ ได้ทำงานไปอย่างธรรมชาติดังที่ควรจะเป็น แต่ได้ทำหน้าที่ขยายความแตกต่างระหว่างเพศด้วยการกระบวนการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดู การปลูกฝังค่านิยม หรือการเสนอแม่แบบพฤติกรรม ซึ่งส่งผลให้ทั้งสองเพศได้มีการถูกคาดหวังในสิ่งที่แตกต่างกัน ทั้งพฤติกรรม ทศนคติ และบทบาท เป็นต้น (กมลทิพย์ จิงเลิศศิริ, 2558)

เช่นเดียวกับทฤษฎีของ Jackson and Cook ที่มองว่าเพศภาวะ (Gender) เป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมของความเป็นหญิง และความเป็นชาย (Jackson, P.A., & Cook, N.M., 1999)

สังคมจึงเป็นส่วนสำคัญในการวางรากฐานของแต่ละเพศ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม บรรทัดฐาน ระบบวิธีคิด วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความปรารถนาและการแสดงออกทางเพศ ความคิดเกี่ยวกับคู่รัก คู่ชีวิตในอุดมคติและกามกิจ ล้วนสัมพันธ์กับระบบความคิดและพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออก ซึ่งนักมานุษยวิทยาได้นิยามความหมายของแนวทางการแสดงออกของแต่ละเพศว่า “เพศวิถี (sexuality)”

ในขณะที่ Jackson and Cook กล่าวว่า เพศวิถี หมายถึง เรื่องของมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการทางเพศ ปฏิบัติการทางเพศ การประกอบสร้างวาทกรรมและอัตลักษณ์ทางเพศภายใต้การควบคุมของสังคมและวัฒนธรรม (Jackson, P.A., & Cook, N.M., 1999)

Stephen Whitehead ได้กล่าวถึงเพศวิถีว่ามีความซับซ้อนการจะเข้าใจเพศวิถีเพศวิถีต้องอาศัยทั้งจินตนาการ ประสบการณ์ การแสดงออกในด้านร่างกายและจิตใจ สถานที่ ประสิทธิภาพ และความผูกพัน เป็นต้น เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (Stephen Whithead , 2002)

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีที่สะท้อนเพศภาวะคือความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ไม่มีความเท่าเทียมกับระหว่างชายหญิงในระบบคิดของสังคมชายเป็นใหญ่ และยังสะท้อนเพศวิถีของตัวละครได้อย่างครบถ้วน มีความหลากหลาย ซับซ้อน ตามระบบสังคมและวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพศภาวะ และเพศวิถีของตัวละครในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนโดยใช้แนวคิดเชิงทฤษฎีเพศภาวะเพื่อศึกษาความเป็นชายและความเป็นหญิง และแนวคิดเรื่องเพศวิถีเพื่อศึกษาจินตนาการทางเพศ การแสดงความต้องการทางเพศ และพื้นที่แสดงออกทางเพศของตัวละครที่สังคมและวัฒนธรรมที่มีส่วนกำหนดหรือมีบทบาทต่อ

ตัวละคร เป็นการขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีในวรรณกรรมให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพศภาวะ (ของตัวละคร) ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เพศวิถี (ของตัวละคร) ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความเรื่อง “เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางวรรณกรรม ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์คือเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ พ.ศ. 2555 จำนวน 43 ตอน เพื่อศึกษาเพศภาวะ และเพศวิถี โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศภาวะ 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถี 3) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน แล้วจึงอ่านเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนอย่างละเอียด ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นการศึกษาดังนี้ 1) เพศภาวะ คือ ความเป็นชาย และความเป็นหญิง 2) เพศวิถี คือ จินตนาการทางเพศ การแสดงออกความต้องการทางเพศ และพื้นที่แสดงออกทางเพศ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

เพศภาวะในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

จากการศึกษาเพศภาวะในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผนมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ความเป็นชาย (Masculinity)

จากการศึกษาพบว่าความเป็นชาย (Masculinity) ที่ปรากฏในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนสามารถกล่าวแยกประเด็นได้ 3 ประเด็น คือ ประเด็นด้านความรู้รอบด้าน ประเด็นด้านการสู้รบและผจญภัย และประเด็นด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความรู้รอบด้าน

จากการศึกษาพบว่าตัวละครชายในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนจำนวน 16 ตัวละคร คือ พลายงาม นายบัวห้วยกะโหลก ขุนแผน แสนตรีเพชรกล้า เจ้าเชียงใหม่ เถรवाद พลายชุมพล สมภารมี แสนคำแมน ขว้ตาดู หมื่นหาญ ขุนเพชรอินทรา ขุนไกรพลพ่าย ขุนศรีวิชัย พันศรโยธา และนายจันศร ได้แสดงให้เห็น ถึงการเป็นผู้มีวิชาความรู้ ซึ่งสามารถกล่าวแยก

ประเด็นได้ 6 ประเด็น คือ ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ความรู้ด้านการทำนายฝัน ความรู้ด้านโหราศาสตร์ ความรู้ด้านการสะเดาะเคราะห์ ความรู้ด้านไสยศาสตร์ และความรู้ด้านพิชัยสงคราม ดังตัวอย่างที่ปรากฏความรู้ด้านพระพุทธศาสนาต่อไปนี้

ครานั้นจึงโถมเจ้าเงาะแก้ว	ปัญญาคล่องแคล่วใครจะเหมือน
หมั่นหมักภักดีมิให้เตือน	หัตเทศน์สามเดือนก็ขึ้นใจ
มหาชาติธรรมวัตรสารพัดเพราะ	ถ้อยคำมั่นเหมาะไม่เปรียบได้
เสี่ยงเป็นเสน่ห์ดังไร	เทศน์ที่ไหนคนชมนิยมฟัง

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

การที่ขุนแผนเป็นผู้มีสติปัญญาคล่องแคล่ว อันหมายถึงการมีปัญญาที่หลักแหลม เรียนรู้ได้เร็วขึ้น ทำให้ขุนแผนใช้เวลาหัตเทศน์เพียงสามเดือนก็สามารถเทศนาสั่งสอนมหาชาติธรรมวัตรได้แล้ว ประเด็นนี้จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชายกับความรูทางพุทธศาสนา อันเกิดขึ้นจากกรอบสังคมที่สร้างให้วัดเป็นศูนย์กลางของความรู้ อันเป็นแหล่งบ่มเพาะความคิดและพฤติกรรมของวิถีชีวิตของความเป็นชาย การที่ขุนแผนมีเพศสรีระเป็นชาย ทำให้ตัวละครไม่อาจหลีกเลี่ยงการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาได้ ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน วัดจึงเป็นสถานที่ที่วางรากฐานเกี่ยวกับความเป็นชายให้กับตัวละครชายในเรื่อง

1.2 ความสามารถในการรบและผจญภัย

ความสามารถด้านการรบและผจญภัยเป็นกรอบคิดทางสังคมที่ปรากฏขึ้นเพื่อสร้างภาพความเป็นชายในตัวละครให้มีความโดดเด่นด้านการสู้รบ ตลอดจนสร้างภาพความเป็นชายให้เป็นผู้ไม่เกรงกลัวต่อภัยอันตราย อันเป็นการเชิดชูและยกย่องตัวละครชายในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ทั้งนี้ เนื่องจากเสภาเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องราวของสามัญชน มิใช่เจ้าชายหรือเจ้าหญิงอย่างเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่นเรื่องอื่น ๆ (วรนนท์ อักษรพงศ์, 2516) ความสามารถด้านการสู้รบจึงเป็นอำนาจแฝงหรือคุณสมบัติที่อยู่ในความเป็นชาย อันทำให้ตัวละครชายเจริญก้าวหน้าในอาชีพ จากการศึกษาพบประเด็นดังกล่าวได้ปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ความสามารถในการรบ และความสามารถด้านการผจญภัย ตัวอย่างความสามารถด้านการสู้รบดังต่อไปนี้

ความสามารถด้านการรบเป็นการแสดงออกขณะสู้รบของตัวละครชายซึ่งมีความสำคัญ เพราะเป็นฉากที่ทำให้ตัวละครได้แสดงความสามารถของตนให้เป็นที่ประจักษ์ เช่นในเหตุการณ์ที่พระพันวษามีรับสั่งให้ขุนแผนยกทัพไปปราบพระเจ้าเชียงใหม่

พลายแก้วแว่วไวใจกล้า	รีบเร่งอาชากระบี่บึ่ง
มือถือดาบประทอนผลาญณรงค์	ตรงใส่สันบาดาลที่นำกอง
ฟันฉับลารับด้วยปลายทวน	แทงสวนหลบได้ด้วยไวว่อง
ลาวไพร่พลาดถลันย่นตาพอง	ร้องหมาชี้แม่แร้เข้ามา

พลายแก้วฟาดฟันสนั่นฉับ
ฟ้าลั่นแลเห็นเช่นอาชา
ฉับเปล่าไม่เข้าพลัดตกม้า
ฟันถูกฟ้าลั่นหันชี้เลือด

คอพับตะพายแล่งตลอดป่า
ตรงเข้าฟันพระยากำแพงเพชร
พลายแก้ววางร่ำมาระเห็จ
หัวเด็ดตกม้าลงมาดิน

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาทราบว่าพระเจ้าเชียงใหม่ได้แต่งทัพมาทำศึกกับเมืองเชียงทอง ด้วยคำแนะนำของขุนช้าง พระพันวษาจึงมีคำสั่งให้พลายแก้วยกทัพไปปราบเจ้าเชียงใหม่ ทั้งนี้ในเหตุการณ์ดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อเสภาขุนช้างขุนแผน เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครชายได้รับการประทานยศเป็นขุนแผนแสนสะท้าน อันเป็นการเสนอภาพความเป็นชายในอุดมคติของสังคมสมัยอดีตได้เด่นชัด การสร้างสถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นฉากที่ทำให้ตัวละครชายได้แสดงความสามารถของตนด้านการสู้รบ กระทั่งสามารถตีทัพของเจ้าเชียงใหม่แตกได้จึงเป็นการสร้างสถานการณ์ที่มีนัยยะเพื่อแสดงเจตนาของสังคมเกี่ยวกับความเป็นชายในอุดมคติที่จะต้องมีความสามารถด้านการทำศึกสงคราม

1.3 บุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ

บุคลิกภาพและความเป็นผู้นำเป็นกรอบคิดทางสังคมที่ปรากฏขึ้นเพื่อสร้างภาพความเป็นชายในเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ในด้านการแสดงออก พฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของตัวละครชายให้ต้องยึดมั่นในศักดิ์ศรี มีความกล้าหาญ ความกตัญญู มีเหตุผล ยึดมั่นในหน้าที่การงาน มีคุณธรรม จริยธรรม ต้องสามารถดูแลและปกป้องผู้อื่นได้ ตลอดจนมีความหลงใหลในสตรีเพศ จากการศึกษาพบว่าสังคมได้สร้างบุคลิกภาพของตัวละครชายในเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน จำนวนทั้งสิ้น 9 ลักษณะ คือ การมีศักดิ์ศรี ความกตัญญู การรับฟังผู้อื่น การยึดมั่นในหน้าที่ การสังสรรค์ ความสงสาร การดูแลผู้อื่น ความห่วงใย และการหลงใหลในเพศตรงข้าม โดยปรากฏผ่านตัวละครชายในเรื่องจำนวน 13 ตัวละคร คือ เกรซवाद พระเจ้าเชียงใหม่ แสนตรีเพชรกล้า ขุนช้าง พลายชุมพล ขุนแผน ขุนศรีวิชัย พลายงาม พระพันวษา พระพิจิตร ขุนเพชร ขุนรามอินทรา และพระหมื่นศรี ตัวอย่างการมีศักดิ์ศรีดังต่อไปนี้

ครานั้นพระเจ้าเชียงใหม่
เหมเจ้าธานีศรีสัตนา
ขอนางโดยดีก็มีให้
ดีแล้วเป็นไรจะได้ดู

โกรธราวกับไฟไหม้เวหา
ทำย่อนยอกนอกหน้าไม่เกรงกู
ลอบสมคบเอาไทยขึ้นมาชู้
กูมิให้ศัตรูมันดูแคลน

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

ภายหลังจากที่พระเจ้าเชียงใหม่ทราบว่าเจ้าล้านช้างได้ติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา เพื่อถวายตัวนางสร้อยฟ้าให้แก่พระพันวษา พระเจ้าเชียงใหม่ก็ไม่พอใจยิ่งและได้สั่งการให้

เตรียมจัดทัพเพื่อไปรบกับกรุงศรีอยุธยา และชิงตัวนางสร้อยฟ้ามาเป็นมเหสีของตน การแสดงออกของพระเจ้าเชียงใหม่นี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครให้ความสำคัญกับชื่อเสียงของตน ไม่อาจยอมให้ผู้อื่นมาดูหมิ่นหรือเพิกเฉยต่อความต้องการของตนได้

2. ความเป็นหญิง (Feminist)

จากการศึกษาพบว่าความเป็นหญิง (Feminist) ที่ปรากฏในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน สามารถกล่าวแยกประเด็นได้ 3 ประเด็น คือ ประเด็นด้านความรู้ ประเด็นด้านความสามารถในงานเรือน และประเด็นด้านบุคลิกภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้

ประเด็นด้านความรู้เป็นกรอบความคิดทางสังคมที่ปรากฏขึ้นเพื่อสร้างภาพของความเป็นหญิงในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนให้เป็นผู้มีความรู้ด้านพุทธศาสนา และสามารถอ่านเขียนหนังสือได้ แม้จะไม่ได้มีโอกาสในการศึกษาเช่นเดียวกับตัวละครชาย อนึ่ง ภายหลังจากที่ขุนไกรพลพ่ายได้ถูกพระพันวษารับสั่งประหารชีวิต หลวงฤทธานนต์ก็ได้รับส่งทหารไปยังเรือนของขุนไกร และแจ้งความให้แก่นางทองประศรีรับทราบ เพื่อที่นางจะได้พาพลาญแก้วหนีการจับกุมไปได้ทัน

นายโหมไปถึงบ้านทองประศรี	แก่ได้ถามทันทีซมิขม้น
มีธุระทว่านสิ่งไรนั้น	กินหมากด้วยกันอย่าเกรงใจ
นายโหมพอจะบอกออกปากว่า	น้ำตาคลอตาลงหลังไหล
ว่าธุระหลวงฤทธานนต์ใช้	แจ้งอยู่ในหนังสือนี้มากมาย
หนังสือว่ามาถึงทองประศรี	อันขุนไกรสามิเพื่อนสหาย
ต้องรับพระราชอาญาตาย	เสียบไว้หน้าค่ายกระป้อนัน
รับสั่งให้รับเอาลูกเมีย	หนีเสียอย่าอยู่ที่บ้านนั้น
ออกไปให้พ้นแดนสุพรรณ	หนังสือมาณวันจงแจ้งใจ ฯ
ทองประศรีแจ้งความตามหนังสือ	สองมือซ้อนอกเข้าร้องไห้
โศกปัมว่าจะบรรลัย	กลิ้งเกลือกเสือกไปไม่สมประดี

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

ภายหลังจากที่นางทองประศรีได้รับหนังสือจากหลวงฤทธานนต์ที่ส่งมาเพื่อแจ้งเรื่องการเสียชีวิตของขุนไกรและรับสั่งของพระพันวษาที่จะส่งคนมารับทรัพย์สมบัติของขุนไกร นางทองประศรีจึงได้รับพาพลาญแก้วหลบหนีไปยังเมืองกาญจนบุรี ความรู้ด้านการอ่านเขียนหนังสือของนางทองประศรีจึงถือเป็นความรู้ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของตน เนื่องจากทำให้นางผ่านพ้นวิกฤติดังกล่าวได้

2.2 ความสามารถในการงานเรือน

ความสามารถในงานเรือนเป็นชุดความคิดทางสังคมที่ปรากฏขึ้นเพื่อสร้างภาพของตัวละครในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนให้ต้องมีความสามารถด้านการแกะสลัก การประกอบอาหาร การถักทอ และการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครัวเรือน โดยปรากฏผ่านตัวละครหญิงในเรื่องจำนวน 5 ตัวละคร คือ นางศรีประจัน นางสายทอง นางลาวทอง นางวันทอง นางบัวคลี่ และนางทองประศรี ตัวอย่างการบริหารจัดการในครัวเรือนดังต่อไปนี้

ครานั้นบัวคลี่ศรีใส	ครั้นรุ่งเรียกบัวไพรไปไร่สวน
หนุ่มสาวบัวหลามตามเป็นพรวน	ไปรดพวนผักผลทุกต้นไป
เอาจอบเจาะเจาะช่องเป็นร่องน้ำ	แล้วปลูกทำหอห้างไว้กลางไร่
พอร์มร้อนนอนนั่งสบายใจ	คอยบังคับข้าไทให้ทำการ ฯ

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

ระหว่างการเดินทางของขุนแผนที่กำลังไปหาขุนช้าง ขุนแผนก็พบกับนางบัวคลี่ที่กำลังคุมคนงานให้ทำสวนอยู่ การแสดงออกของนางแสดงให้เห็นว่าการเป็นหญิงนั้นนอกจากจะต้องมีความสามารถด้านการประกอบอาหาร การแกะสลักแล้ว คุณสมบัติสำคัญของการเป็นหญิงคือต้องรู้จักควบคุมบ่าวในเรือนให้อยู่ในโอวาท ให้ยาเกรงต่อผู้เป็นเจ้านายตลอดจนไม่ให้สร้างความรำคาญใจให้แก่ผู้อาศัยในเรือน

2.3 บุคลิกภาพ

จากการศึกษาพบว่าสังคมได้สร้างบุคลิกภาพของตัวละครหญิงในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน จำนวนทั้งสิ้น 11 ลักษณะ คือ การเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ การเลื่อมใสในพุทธศาสนา การคำนึงถึงชื่อเสียง การเป็นภรรยาเพียงผู้เดียว ความกตัญญู การซื่อสัตย์ต่อสามี การปรนนิบัติสามี การเมตตาต่อผู้ทุกข์ร้อน การอบรมสมาชิกในครอบครัว และการห่วงใยสมาชิกในครอบครัว โดยปรากฏผ่านตัวละครชายในเรื่องจำนวน 17 ตัวละคร คือ นางทองประศรี นางศรีประจัน นางเทพทอง นางลาวทอง นางวันทอง นางแก้วกิริยา นางเกสร นางอัปสร นางศรีมालา นางสายทอง นางสร้อยฟ้า นางวัง นางเวียง ยายสีจันท์ ยายกลอย ยายสาย และนางบุษบาตัวอย่างการเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังต่อไปนี้

นางทองประศรียกมือไหว้	รับพรผัวให้ประเสริฐศรี
ทั้งสองนอนไปในราตรี	สุขเกษมเปรมปรีดิ์ทั้งสองรา ฯ

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

จากข้อความข้างต้นเป็นเหตุการณ์เมื่อนางทองประศรีฝันถึงพระอินทร์ว่าได้ยื่นแหวนเพชรมาให้แก่ตน นางทองประศรีจึงได้ขอให้ขุนไกรสามีทำนายฝันให้ ซึ่งขุนไกรก็ได้

ทำนายว่านางทองประศรีกำลังตั้งครรภ์ลูกชายที่มีบุญวาสนา นางจึงได้ยกมือไหว้รับพรคำทำนายของผู้เป็นสามี เหตุการณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงมีความเชื่อในความฝันว่าเป็นนิมิตบอกเหตุในอนาคต

เพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

การศึกษาเพศวิถีของตัวละครในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยจะแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) จินตนาการทางเพศ 2) การแสดงความต้องการทางเพศ และ 3) พื้นที่แสดงออกทางเพศ ดังต่อไปนี้

1. จินตนาการทางเพศ

จินตนาการทางเพศ เป็นเรื่องของการคิดและฝันถึงเรื่องเพศ โดยปรากฏเป็นภาพขึ้นภายในจิตใจ ในเสภาขุนช้างขุนแผน พบว่า จินตนาการทางเพศปรากฏได้จากสาเหตุ 5 ประการ คือ การเห็นรูปร่างหน้าตาของเพศตรงข้าม ความเหงาเปล่าเปลี่ยว การได้ยินเสียง การได้ยินชื่อเสียงกิตติศัพท์ และการถูกไสยศาสตร์ ดังตัวอย่างการได้ยินเสียงต่อไปนี้

แก้วตาอย่าประหม่ากลมหลม	จะหวีตรึงจรดลไปไหนไหน
เสียตายฉิวจะเผื่อต่ออย่าเดือดใจ	ขวัญจะโบยบินไกลกำลังกลัว
มานี้เกิดพี่จะรับขวัญ	ซึ่งผาดฝันโผนไปในไพรทั่ว
ให้คืนเข้าร่างน้องประคองตัว	เจ้าอย่าประหม่ามัวให้หมองใจ
อยู่เดียวเปลี่ยวอกในอารัญ	เพื่อนพุดจาสารพันหามีไม่
ยามหนาวเจ้าจะนอนในกลางไพร	ไม่มีใครโอบอุ้มให้อุ่นดี

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นการเกี่ยวพาราสีของพละงามที่กระทำต่อนางเปตวันทอง โดยตัวละครชายนั้นไม่ทราบว่ามีหญิงตรงหน้าคือมารดาของตนที่เสียชีวิตไป ทั้งนี้การแสดงออกของพละงามทำให้เห็นว่าเสียงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัวละครในเสภาขุนช้างขุนแผนเกิดจินตนาการทางเพศ โดยความไพเราะของน้ำเสียงของตัวละครหญิงทำให้ตัวละครเพศตรงข้ามต้องค้นหาต้นตอของเสียง และเกี่ยวพาราสีผู้เป็นเจ้าของน้ำเสียงนั้น

2. การแสดงความต้องการทางเพศ

การแสดงความต้องการทางเพศเป็นการแสดงออกด้านการกระทำ คำพูด และร่างกายของตัวละครในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อความทางเพศ ทำให้เกิดการเกี่ยวพาราสี การเดินทางไปหาเพศตรงข้ามยังเรือนที่พัก ตลอดจนการนำภาพของตัวละครที่ตนพึงใจมาเก็บไว้ในความฝัน ซึ่งการแสดงความต้องการทางเพศนี้มักจะปรากฏผ่านตัวละครชายเป็นสำคัญ จากการศึกษาพบว่าการแสดงความต้องการทางเพศปรากฏใน 6 ประเด็น คือ การนัดหมาย การเกี่ยวพาราสี การสว่ขอ การละเมอ การไปเคหาสถาน และการสัมผัส เช่นตัวอย่างการสัมผัส ดังต่อไปนี้

นางพินั่งฟังสิ้นสงสัย
แอบอิงพิงทับกับอูรา
ถ้ามันไม่จริงจึ่งเหมือนดังว่า
ไม่รักอยู่เป็นคนให้ทนาย

ดีใจยิ้มขยับเข้าไปหา
ถ้าหม่อมแม่มีเมตตาที่ทำตาย
ฉันไม่ขอดูหน้าท่านทั้งหลาย
ไอ้พ่อพลายแก้วพี่จึ่งกรุณา ฯ

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าหลังจากที่นางวันทองได้คลายความกังวลใจเรื่องการแต่งงานของตนกับขุนแผนลง นางวันทองก็ได้ “แอบอิงพิงทับ” (หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555) กับอกของขุนแผนการแสดงออกดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเมื่อตัวละครหญิงเกิดความพึงใจในตัวละครชายตัวใด ตัวละครหญิงก็จะขาดการสงวนท่าที และแสดงความใกล้ชิดกับตัวละครชายที่พึงใจได้อย่างเปิดเผย มิปิดบังหรือเขินอายใด ๆ

3. พื้นที่แสดงออกทางเพศ

ในประเด็นดังกล่าวนี้จะวิเคราะห์พื้นที่ที่กับการแสดงความต้องการทางเพศของตัวละครในเสภาขุนช้างขุนแผน โดยมองประเด็นดังกล่าวเชื่อมโยงระหว่างความต้องการทางเพศกับพื้นที่ ซึ่งจะแสดงให้เห็นเพศวิถีของตัวละครกับพื้นที่ต่าง ๆ สามารถกล่าวแยกประเด็นได้ 5 ประเด็น คือ การละเล่น ไร่ฝ้าย กลางป่า ทำน้ำ และบ้านเรือน ดังตัวอย่างพื้นที่แสดงออกทางเพศ ดังนี้

ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว
กระหยิ่มยิ้มด้วยเจ้าพิมพิลาไลย
ร้อยซังนั่งนิ่งเสียโยเล่า
ร้อนฤจะกระพือให้พินนอน
ว่าพลางทางกระถกเข้านั่งชิด
นั่งโยไปนอนเสียด้วยกัน

ท่านผู้ใหญ่ไปแล้วยิ่งผ่องใส
เข้านั่งแนบแอบใกล้แล้วกล่าววอน
ขอเชิญเจ้าร่วมมั่งเสมอหมอน
พ้อยู่ก่อนคอยเจ้าถึงสามวัน
กอดสะกิดประทับแล้วรับขวัญ
สะดุ้งหวั่นจักจี้กระเดียมใจ ฯ

(หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555)

ภายหลังจากที่ขุนแผนได้แต่งงานกับนางวันทองดังที่ปรารถนา และนางศรีประจันได้ออกจากห้องหอ แล้วปล่อยให้ตัวละครทั้งสองอยู่ด้วยกัน ขุนแผนก็ “กระหยิ่มยิ้ม” (หอสมุดพระวชิรญาณ, 2555) ด้วยความพึงพอใจ ก่อนจะเริ่มแสดงความปรารถนาทางเพศของตนออกมาด้วยการเข้าไปนั่งแนบใกล้ชิดกับนางวันทอง กอดนางวันทอง นอนร่วมกันกับนางวันทอง กระทั่งได้ร่วมมีสัมพันธ์สวาทในที่สุด จากการแสดงออกของขุนแผนกับนางวันทองแสดงให้เห็นว่าบ้านเป็นอาณาเขตที่ทำให้ตัวละครสามารถแสดงออกทางเพศได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในห้องนอน การที่ห้องนอนมีลักษณะที่เป็นส่วนตัว มีความมืดซิด ตลอดจนมีวัตถุประสงคในการ

ใช้สอยเพื่อหลบซ่อนพิกผ่อน จุดประสงค์ดังกล่าวได้เอื้อให้ตัวละครต่างเพศสามารถใช้เป็นพื้นที่ในการแสดงความต้องการทางเพศได้อย่างอิสระ ไม่ต้องหลบซ่อน หรือเกรงกลัวว่าจะมีผู้พบเห็น ตลอดจนสามารถเป็นพื้นที่พักพิงกำลังหลังจากเสร็จกิจกรรมทางเพศได้

อภิปรายผล

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “เพศภาวะและเพศวิถีในเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน” เป็นวิทยานิพนธ์ที่ผู้วิจัยนำแนวคิดเพศภาวะของ Jackson and Cook ประกอบกับแนวคิดเรื่องความเป็นชายและความเป็นหญิงของ (Jackson, P.A., & Cook, N.M., 1999) และแนวคิดเพศวิถีของ Stephen Whitehead ซึ่งเป็นแนวคิดจากนักคิดชาติตะวันตกมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา (Stephen Whitehead , 2002)

ในงานวิจัยเรื่องนี้พบว่าแนวคิดเพศภาวะที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายปรากฏทั้งสิ้น 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้รอบด้าน 2) การสู้รบและผจญภัย และ 3) บุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ ส่วนแนวคิดเพศภาวะที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหญิงปรากฏทั้งสิ้น 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้ 2) ความสามารถในการเรือน และ 3) บุคลิกภาพ

ขณะที่ในประเด็นเพศวิถีพบว่าในหัวข้อหลัก ไม่มีความแตกต่างระหว่างแนวคิดเพศวิถีตามทฤษฎีของ Whitehead กับงานวิจัยเรื่องนี้ หากแต่ในรายละเอียดพบว่ามีมีความแตกต่างกันบางประการ ทั้งนี้ สาเหตุหลักที่ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้ปรากฏรายละเอียดของแนวคิดเพศภาวะที่แตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมของ Doyle เนื่องจากในดวับทเสภาขุนช้างขุนแผน เป็นบทเสภาที่สร้างขึ้นภายใต้ขอบเขตของความเป็นไทย (Stephen Whitehead , 2002) และอนุธิ์เดชเทวพร อธิบายความเป็นไทยในบทความ เรื่อง ความเป็นไทยหลายหน้า: การแย่งชิงและแบ่งปันพื้นที่นิยาม ว่า “ความเป็นไทยเป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับเชื้อชาติไทยและศาสนาพุทธแบบเถรวาท” ซึ่งส่งผลให้ความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ปรากฏในเสภาขุนช้างขุนแผนต้องมิลักษณะที่สอดคล้องกับความเป็นไทยดังที่กล่าว ทำให้ตัวละครชายในเสภาต้องมีความรู้ด้านไสยศาสตร์ คาถาอาคม มีความสามารถด้านการศึกสงคราม ตลอดจนมีเสน่ห์ภายในตน ขณะที่ตัวละครหญิงก็ต้องมีลักษณะของแม่บ้านแม่เรือน ต้องใส่ใจต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในเรือน ต้องรักษานวลสงวนตัว ตลอดจนต้องมีพระพุทธรูปเป็นหลักธรรมในการปฏิบัติตน ส่วนแนวคิดเพศภาวะของ Doyle นั้นเนื่องจากเป็นแนวคิดที่สร้างขึ้นภายใต้บริบทของสังคมตะวันตก จึงมีผลทำให้แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่าสังคมไทย (อนุธิ์ เดชเทวพร, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” เป็นงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการศึกษาวรรณกรรมของตะวันตก คือทฤษฎีเพศภาวะประกอบกับแนวคิดเรื่องความ

เป็นชายและความเป็นหญิง และทฤษฎีเพศวิถี เมื่อนำมาศึกษาวรรณกรรมไทยจึงมีความแตกต่างและได้พบลักษณะของตัวละครชายที่แตกต่างจากวรรณกรรม คือ ตัวละครชายมีทั้งลักษณะของความเป็นชายแบบเก่าและแบบใหม่ ที่สามารถแสดงออกได้ตามความรู้สึก ความคิด การแสดงออกได้ไม่แตกต่างจากตัวละครหญิงเพราะตัวละครชายเป็นปुरुชนที่มีความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นสาร์ตณะ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “เพศภาวะและเพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

“เพศภาวะในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” พบว่าสังคมได้สร้างกรอบควบคุมความคิดและพฤติกรรมของตัวละครชายและตัวละครหญิงในเสภาขุนช้างขุนแผน โดยกำหนดให้ตัวละครชายเป็นผู้ที่มีวิชาความรู้ ความสามารถด้านการศึกสงคราม ตลอดจนมีบุคลิกภาพเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม ขณะที่ตัวละครหญิงในเสภาขุนช้างขุนแผนได้ถูกกำหนดความคิดและพฤติกรรมให้มีลักษณะเป็นผู้ตามที่ดี ต้องคอยสนับสนุนสามีในด้านอาชีพการงาน การบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ในครัวเรือนมิให้เกิดความขุ่นเคืองใจให้ตัวละครชาย ตลอดจนต้องมีความสามารถด้านงานบ้านงานเรือน เพื่อมิให้เป็นที่อับอายแก่ผู้คน ทั้งนี้ การกำหนดกรอบความคิดและพฤติกรรมดังกล่าวของทั้งตัวละครหญิงและตัวละครชาย ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างชายหญิงขยายกว้างขึ้น เนื่องจากเสภาเรื่องดังกล่าวได้เน้นภาพความเป็นชายของตัวละครให้มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ ขณะที่ภาพความเป็นหญิงของตัวละครก็ถูกกำหนดให้อยู่ในเฉพาะพื้นที่ครอบครัว การศึกษาในหัวข้อ “เพศภาวะในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” จึงเป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นกรอบคิดทางสังคมที่ทำหน้าที่เป็นบ้ำหลอมความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ปรากฏในตัวละครชายหญิงในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

“เพศวิถีในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน” ตามแนวคิดของ Stephen Whitehead พบว่าเพศวิถีหรือวิธีการแสดงออกทางเพศได้ปรากฏขึ้นจากการที่ตัวละครในเสภาได้เห็นรูปร่างหน้าตาของเพศตรงข้าม หรือการที่ตัวละครได้อยู่ตามลำพัง แล้วเกิดความเปล้าเปลี่ยว (Stephen Whitehead , 2002) ได้ยินเสียงลือลิตติศัพท์เกี่ยวกับความงามของเพศตรงข้าม และการถูกมนต์ดำไสย - ศาสตร์ ทั้งหมดนี้สามารถทำให้ตัวละครในเสภาเกิดอารมณ์ทางเพศขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อตัวละครเกิดอารมณ์ทางเพศขึ้น เป็นธรรมดาที่ตัวละครย่อมต้องหาทางปลดปล่อยแรงปรารถนาดังกล่าว ตัวละครในเสภาจึงได้พยายามเข้าหาเพศตรงข้ามเพื่อปลดปล่อยความรู้สึกทางเพศของตน ผ่านการนัดหมายตามสถานที่ลับตาคน การเกี่ยวพาราสี การสัมผัสเรือนร่างของเพศตรงข้าม การไปหาหยัคงสถาน การละเมอถึงเพศตรงข้าม หรือกระทั่งขอให้ญาติผู้ใหญ่ไปสู่ขอตัวละครที่ตนพึงพอใจ อนึ่ง ในการแสดงออกทางเพศนั้นมีไว้ว่าเป็นการแสดงออกที่ปรากฏได้อย่างอิสระ แต่ตัวละครจะต้องคำนึงถึงสายตาและชื่อเสียงของตนเอง

กับคนรักอีกด้วย ทำให้ในการแสดงออกด้านเพศตัวละครจะต้องเลือกสถานที่แสดงออกที่มืดซิดลับตาคน อันได้แก่ ในไร่ม้าย กลางป่า ที่บริเวณท่าน้ำ และที่พักอาศัย ทั้งนี้มีกรณียกเว้นว่าหากตัวละครอยู่ในวัยเด็ก ตัวละครจะแสดงออกทางเพศได้อย่างอิสระมากกว่าตัวละครในวัยอื่น ๆ โดยที่ตัวละครในวัยเด็กไม่ต้องรับบทลงโทษจากการแสดงออกทางเพศที่ตนได้กระทำ

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ จีงเลิศศิริ. (2558). วาทกรรมความเป็นหญิงกับความงามในสังคมไทย. ใน *ศิลปนิพนธ์ศิลปบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรนนท์ อักษรพงศ์. (2516). การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน. ใน *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชร รมยะนันท์. (2533). ขุนช้างขุนแผนเริ่มแต่งในรัชกาลใด. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 7(2), 13-18.
- สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2513). *ตำนานเสภา เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.
- สุนันท์ จันทรวีเมธียง และมิ่งขวัญ ทองพรมราช. (2543). *พลายงาม : ผู้ตามรอยรบและรอยรัก ในหนังสือ อ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย (วรรณคดี) นามานุกรมตัวละครในวรรณคดีไทย ชุดขุนช้างขุนแผน*. กรุงเทพมหานคร: ช่างทอง.
- หอสมุดพระวชิรญาณ. (2555). *เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- อนุธีร์ เดชเทวพร. (2555). ความเป็นไทย. *E-Journal, Silpakorn University*, 5(3), 87-105.
- Jackson, P.A., & Cook, N.M. (1999). *Genders and Sexualities in Modern Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Whithead Stephen. (2002). *Men and masculinities: key themes and new directions*. Cambridge: Polity Press.

ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาด้านเพื่อเสริมสร้างสุขชีวีวิถีพุทธ
สำหรับเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม
วัดสุทธิวาราม*

THE EFFECTS OF SELF-DEVELOPMENT ACTIVITIES FOR
BUDDHISM HOLISTIC WELL BEING OF YOUTHS IN LEARNING
CENTER OF BUDDHISM AND SOCIAL DEVELOPMENT
OF WATSUTHIWARARAM

กมลาศ ภูวนาธิพงษ์

Kamalas Phoowachanathipong

เมธาวี อุดมธรรมานภาพ

Maytawee Udomtamanupab

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปณฺโญ

Phrakhrasangharak Chakkit Phuripanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

อำนาจ บัวศิริ

Amnaj Buasiri

อัคนันท์ อริยศรีพงษ์

Akranun Ariyasripong

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic, Thailand

E-mail: kamalas2013@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เสนอผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาด้านเพื่อเสริมสร้างสุขชีวีวิถีพุทธสำหรับเยาวชน กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีวิจัยแบบกึ่งทดลองแบบ Non - Randomized Control - Group Pretest Posttest Design กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนชั้นมัธยมศึกษาปี 4 ที่มาเข้าค่ายคุณธรรมในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร คัดเลือกแบบเจาะจง จากเยาวชนผู้สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 128 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 64 คน และกลุ่มควบคุม 64 คน จัดกิจกรรมฝึกอบรมเป็นเวลา 2 วัน 1 คืน จำนวน 10 กิจกรรม และติดตามผลหลังเข้าร่วมกิจกรรม 1 เดือน โดยกลุ่มทดลองได้รับการอบรมชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยออกแบบ และกลุ่มควบคุมทำกิจกรรมตามปกติ

* Received 12 March 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมการพัฒนาดน แบบวัดการพัฒนาดน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t - test และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way ANOVA) ผลวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยการพัฒนาดนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิฤทธิพุทธของกลุ่มทดลอง สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม หลังการเข้าร่วมกิจกรรม และระยะติดตามผล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 68.661^{***}$, $p\text{-value} = .000$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาดนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 และ 2.89) และระยะติดตามผลมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาดนสูงกว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และ 3.32) ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาดนกลุ่มควบคุม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: เยาวชน, การพัฒนาดน, สุขชีวิวิฤทธิพุทธ

Abstract

The purpose of this article was to present the effects of self-development activities for Buddhism holistic well-being of youths. A quasi - experimental research method and non-randomized control-group pretest-posttest design were used in this study. The sample were 128 Mathayom 4 students who joined in moral camp of learning center of Buddhism and social development of Wat Suthiwarara. The sample were selected by purposive sampling from 128 applicants for the project which divided into 2 groups with 64 students in experimental groups and 64 students in control group. The study was conducted by organizing 10 training activities for 2 days 1 night and following up after 1 month of participation. The experimental group received training on the activity sets that designed by the researcher and the control group performed normal activities. Instruments used to collect data were self-development activities module, questionnaires of self- development and participatory behavioral observation form. Data were statically analyzed through percentage, mean, standard deviation and hypotheses were tested with t-test and one way ANOVA. The result found that average score of self - development for Buddhism holistic well-being enhancing of the experimental group were higher than before participating in the activities, after participation in activities and follow-up period and there were statistically significant differences at the .05 level ($F = 68.661^{***}$, $p\text{-value} = .000$). The pair comparison found that, the average score of self-

development after participating in the activities was higher than before participating in activities. (The average score was 3.32 and 2.89) and the follow-up period has average score of self-development higher than after participation in activities. (The average scores were 3.52 and 3.32) respectively. The pair comparison of the average score of self-development in control group found that there was no difference.

Keywords: Youths, Self-Development, Buddhism Holistic Well Being

บทนำ

ปัจจุบันเยาวชนไทยเติบโตท่ามกลางยุคดิจิทัล การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นที่การขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ด้านการศึกษาของการพัฒนาอุตสาหกรรมในยุค “ประเทศไทย 4.0” หรือเรียกว่า ยุคเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เมื่อการเข้าถึงเนื้อหาความรู้มีลักษณะเปิดเข้าถึงได้ง่าย สามารถแสวงหาความรู้ได้เอง สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ให้เกิดประโยชน์ได้เหมาะสมกับตนเอง สังคม ตามสถานการณ์ เด็กยุคใหม่จึงมีชีวิตอยู่บนโลกไซเบอร์ผ่านอุปกรณ์สมัยใหม่ได้ง่ายและตลอดเวลา เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่า ความเจริญด้านเทคโนโลยีจะสามารถช่วยให้เยาวชนเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้สะดวก รวดเร็ว ทำให้เกิดความสุขแบบเสพบริโภคมากขึ้นเพียงใดก็ตาม แต่กลับพบปัญหาทางจิตใจตามมาเช่นกัน โดยสถานการณ์ในปัจจุบันพบว่า เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตมากยิ่งขึ้น จากผลสำรวจของกรมสุขภาพจิตพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ 11 - 25 ปี และ 5 อันดับปัญหาที่พบมาก คือ ความเครียด หรือความวิตกกังวล ปัญหาจิตเวช ปัญหาความรัก ปัญหาซึมเศร้า และปัญหาครอบครัว ที่อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือเหตุการณ์ที่เป็นอันตราย (สุเทพ ชิตยวงษ์, 2562)

พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าสอนเด็กให้ติดกับความสุขแบบจัดตั้ง ต้องรอให้ปัจจัยภายนอกมาจัดให้เขาเรียนสนุกเรื่อยไป เด็กจะกลายเป็นคนอ่อนแอ ขาดความเข้มแข็งทางใจ และทุกข์ง่าย ซึ่งการสร้างเสริมคุณลักษณะให้เด็กไทยยุคใหม่ จำเป็นต้องช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถมีความสุขและสร้างความสุขให้กับตนเองได้ อันเกิดจากปัจจัยภายในที่มีความเข้มแข็งทางใจเข้าไปจัดการกับปัญหาและสถานนั้น ๆ ที่จะทำให้เขาอยู่ในโลกแห่งความจริงได้อย่างดีที่สุด โดยการเตรียมพร้อมสำหรับเยาวชนยุคใหม่จำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้สร้างสรรค์นวัตกรรมไปพร้อมกับการพัฒนาจิตใจและปัญญาควบคู่กัน ดังที่ พระราชปริยัติกวี (พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., 2562) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาทั้งเทคโนโลยี อุตสาหกรรม จำเป็นต้องการพัฒนาสติปัญญาและจิตใจควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเยาวชนให้มีพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ให้เป็นคนเก่ง การพัฒนาศีลธรรมของมนุษย์ให้เป็นคนดีและการพัฒนาให้มนุษย์พอใจกับสภาวะ

เป็นอยู่กับปัจจุบันขณะของตนเองอย่างมีความสุข พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) กล่าวว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มองเรื่องศีลธรรมเกี่ยวข้องกับความดี ความชั่วเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสุขและความทุกข์ มนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาตนให้เข้าถึงความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) โดยความหมายของความสุขโดยทั่วไป หมายถึง ประสบการณ์ และความรู้สึกที่มนุษย์สามารถบริหารจัดการได้อย่างสม่ำเสมอตามความปรารถนาในภาพรวม จนเกิดได้จริง และทำให้บุคคลนั้นเกิดความยินดีและอิ่มเอมใจ ทั้งนี้ ต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555) และนิยามของการสร้างสุขตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ภาวะความสมดุลของทั้งทางร่างกายและจิตใจสังคมและจิตวิญญาณ ในที่นี้ หมายถึง สุขภาวะองค์รวมตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางจิต และสุขภาวะทางปัญญา (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอูน) และคณะ, 2559) ในมุมมองทางจิตวิทยาได้อธิบายไว้ว่า การที่บุคคลจะพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จเกิดจากปัจจัยการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Self - efficacy) หมายถึง การตัดสินใจความสามารถของตนเองในด้านการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้บรรลุความสามารถในเชิงปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้เป็นเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง (Dusek,B.J., 1987) สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต กล่าวว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนได้อาศัยสื่อการเรียนรู้ที่มีต้นแบบจากสังคม เช่น กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเริ่มต้นขึ้นในวัยเด็กและพัฒนาต่อเนื่องขึ้นลำดับตามวัย และเด็กสามารถเรียนรู้เหตุการณ์ทางสังคมได้ด้วยอาศัยการสังเกตและการเลียนแบบจากผู้อื่น การเรียนรู้ที่กำหนดพฤติกรรมจากแรงเสริมและจากตัวแบบซึ่งเด็กไม่ได้เรียนรู้เพียงพฤติกรรมที่สังเกตจากภายนอกเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้เกี่ยวกับความคิด ความคาดหวัง และรับเอามาตรฐานของสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในตัวเขาด้วย (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550)

งานวิจัยที่ได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาออกแบบกิจกรรมสำหรับพัฒนาเยาวชน เช่น พระสำราญ ปภสฺสโร (สามเพชรเจริญ) และอำนาจ บัวศิริ พบว่า การพัฒนาคุณธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ต้องอาศัยหลักหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนากระตุ้นให้พวกเขาเกิดการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของวัตถุนิยมและการอบรมให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ จำเป็นต้องฝึกฝนให้รู้จักเท่าทันผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระสำราญ ปภสฺสโร (สามเพชรเจริญ) และอำนาจ บัวศิริ, 2559) เช่น งานวิจัยของกมลลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ พบว่า การฝึกวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยให้เกิดความสามารถพัฒนาด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและการกระทำที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นได้ อาจกล่าวได้ว่า การฝึกฝนเยาวชนให้มีความเก่ง ดี และมีความสุข จำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลและส่งเสริมการ

พัฒนาตนให้เยาวชนมีสุขภาวะองค์รวมที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อเป้าหมายแห่งความสุขตาม วิถีพุทธ (กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ, 2560)

สำหรับการวิจัยนี้ได้จัดออกแบบกิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธ ภายในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร ที่สร้างขึ้นตามแนวคิด “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน อันเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงทั้งองค์ความรู้ ศาสนา และชุมชนเข้าถึงกับหลักของการพัฒนาให้ “เด็กกลายเป็นผู้ใหญ่” ที่รู้ชอบ รู้ธรรม รู้ชีวิตและ โลกเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ปัจเจกทั้งกายและใจและ ผู้อื่น (ชัยวัฒน์ สุรวิชัย, 2563) โดยที่มาของการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการ พัฒนาสังคม มีความมุ่งมั่นให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของ สังคมเมืองร่วมสมัย โดยใช้แนวคิดของ List Model คือ Learning การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ของทุกฝ่าย Innovation การสร้างสรรค์ นวัตกรรมและจินตนาการ Sustainable การ ดำเนินการไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และ Transformation การสร้างการเปลี่ยนแปลงจากสังคม เล็ก ๆ สู่สังคมในวงกว้างโดยพระสุธีรัตนบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดสุทธิวาราม ได้กล่าวว่า กิจกรรม ของศูนย์การเรียนรู้ฯเหมาะสมสำหรับชุมชนเมือง เปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจการเรียนรู้สำหรับ เยาวชนมาเพื่อปลูกจิตสำนึกด้านจิตสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดย ไม่เสียค่าใช้จ่าย มีเยาวชนนักเรียนจากโรงเรียนต่างจังหวัดและในกรุงเทพมหานคร เข้าร่วม กิจกรรมตลอดทั้งปีอย่างต่อเนื่อง เช่น ค่ายคุณธรรม การดูหนังตามหาแก่นธรรม นับว่าเป็น ตัวชี้วัดของความสำเร็จเชิงปริมาณในระดับหนึ่ง” (พระสุธีรัตนบัณฑิต, 2562)

บทความนี้มุ่งนำเสนอผลเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิ วิถีพุทธของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบค่ายอบรมเป็นระยะเวลา 2 วัน 1 คืน ออกแบบ กิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธตามหลักภาวา โดย กำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาตนของเยาวชนแบบองค์รวมไปพร้อมกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนา กาย การพัฒนาสังคม การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญา ด้วยวิธีการวัดผลก่อนและหลัง การเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ โดยตั้งสมมุติฐานการวิจัยไว้ว่า เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการ พัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิสูงกว่าก่อนเข้า ร่วมกิจกรรม เพื่อสามารถนำผลวิจัยมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการ พัฒนาเยาวชนยุคใหม่ให้มีคุณธรรม เก่ง และดี ตลอดจนนำไปสู่การสร้างมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนในการปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขในการใช้ชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธสำหรับเยาวชน ในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างสุขชีวิติพุทธสำหรับเยาวชน ทั้งแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและทางตะวันตก นำข้อมูลมาสังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบโมทัศน์การวิจัย และทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อมูล ยืนยันความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิติพุทธ มีตัวชี้วัด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ พัฒนาตนด้านกาย พัฒนาตนด้านสังคม การพัฒนาตนด้านจิตใจ และการพัฒนาตนด้านปัญญา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ชุดกิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิติพุทธ สร้างมาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากขั้นตอนที่ 1 กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมอบรม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดกิจกรรม โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรสิกขา อิทธิบาท 4 โยนิโสมนสิการ และหลักทางจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การเรียนรู้เชิงสังคม บูรณาการกับกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน 10 กิจกรรม ใช้เวลากิจกรรมละ 60 - 120 นาที เป็นระยะเวลา 2 วัน 1 คืน ดังรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แผนการออกแบบกิจกรรม

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	เทคนิคที่นำมาใช้ในการทำกิจกรรม	ผลลัพธ์
กิจกรรมที่ 1 สัมพันธ์ภาพใหม่	เพื่อสร้างความคุ้นเคยและสัมพันธ์ภาพของผู้เข้าร่วมอบรม	1.เกม 2.กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 3.สรุป	ได้สร้างความคุ้นเคยและสัมพันธ์ภาพร่วมกัน
กิจกรรมที่ 2 ผู้นำต้นแบบในสังคม	เสนอต้นแบบผู้นำที่ประสบความสำเร็จในสังคม	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้สำรวจตนเองและเรียนรู้บทบาทผู้นำต้นแบบของตัวเอง
กิจกรรมที่ 3 ถอดรหัสตัวตน	เข้าใจพื้นฐานการพัฒนาตนสู่ความสำเร็จ	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้เข้าใจศักยภาพของตนเอง

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	เทคนิคที่นำมาใช้ในการทำกิจกรรม	ผลลัพธ์
กิจกรรมที่ 4 การสร้างเสริมการรับรู้ ความสามารถของตน	เสริมสร้างการรับรู้ ความสามารถแห่งตนการ กระตุ้นหรือชักจูงใจเกี่ยวกับ ความสำเร็จ	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้กระตุ้นและสร้าง แรงจูงใจเพื่อ ความสำเร็จ
กิจกรรมที่ 5 พัฒนาจิตและปัญญา	เพื่อสร้างศรัทธา พระพุทธศาสนา	1.การลงมือปฏิบัติ 2.การฝึกสติ	ได้ฝึกจิตใจให้สงบ เรียนรู้วิถีพุทธผ่านการ ลงมือปฏิบัติ
กิจกรรม 6 ดูหนัง ตามหา แก่นธรรม	เรียนรู้ทัศนคติต่อชีวิตและ โลกผ่านการดูหนัง	1.การฟังด้วยความใส่ใจ 2. การถาม 3. การแปลความหมาย 4. การสรุป	ได้สะท้อนความคิดผ่าน การดูหนังและแนว ทางการพัฒนาดน
กิจกรรม 7 กายบริหาร จิตบริหาร	เพื่อสร้างศรัทธา พระพุทธศาสนา	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้ฝึกฝนจิตใจให้สงบ
กิจกรรมที่ 8 พัฒนา (ฝึก) วิถีคิดแบบผู้นำ	เพื่อฝึกฝนวิถีคิดแบบผู้นำ	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้สร้างแรงจูงใจเพื่อ ความสำเร็จและ ความสุข
กิจกรรมที่ 9 ทักษะสื่อสารแบบ ผู้นำยุค 4.0	เพื่อฝึกฝนการสื่อสารแบบ ผู้นำและผู้ตาม	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้ฝึกปฏิบัติทักษะ สื่อสารแบบผู้นำ
กิจกรรมที่ 10 เสริมพลังสู่เป้าหมาย	สร้างเป้าหมายตนเอง และเป้าหมายร่วมกัน ประเมินตนเองเพื่อเสริมสร้าง พลังบวก	1.ตั้งคำถาม 2.ระดมความคิดเห็น 3.อภิปรายกลุ่ม 4.สรุป	ได้วิจิตรไปสู่เป้าหมาย ได้สร้างพลังด้านบวก ไปสู่ความสำเร็จ

2. การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประเมินผล ได้แก่ แบบวัดพัฒนา
ตน ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาจากแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิธีพุทธ
ภายใต้กรอบหลักภวนา 4 โดยกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิ
วิธีพุทธ หมายถึง การแสดงออกของเยาวชนที่สามารถในฝึกฝนตนเองให้มีศักยภาพให้มีภาวะ
ผู้นำและผู้ตามที่ดีสามารถควบคุมตนเองในการประพฤติปฏิบัติบนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรม
และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันได้ ที่เกิดจากการฝึกฝนเรียนรู้
เข้าใจ เสริมสร้างประสบการณ์ การฝึกฝนและการปฏิบัติจนเป็นนิสัย ส่งผลให้คุณภาพชีวิต
พัฒนาในทางที่ดีงามและมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและผู้อื่นสามารถวัดและสังเกตเห็นได้
ประกอบด้วยมิติการพัฒนาใน 4 มิติ ได้แก่

2.1 พัฒนาด้านกาย การประเมินตนเองของเยาวชนที่สามารถใช้ชีวิตสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมอย่างรู้เท่าทันและไม่ตกไปอยู่ในอำนาจกระแสบริโภคนิยม การพิจารณาบริโภคใช้สอยปัจจัย 4 อย่างพอเพียง รักษาความสมดุลที่ระหว่างสุขภาพร่างกาย กับพัฒนาคุณภาพชีวิต รู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชีวิตตนเอง วัดด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ ดังนี้ 1) แบ่งเวลาในการเรียนและการนอนหลับพักผ่อนในแต่ละวัน 2) ใส่ใจดูแลสุขภาพให้แข็งแรง โดยการออกกำลังกาย 3) ควบคุมการใช้จ่ายเงินให้พอเพียงกับรายรับที่ผู้ปกครองให้ 4) ควบคุมตนเองในการบริโภคใช้สอยที่จำเป็น โดยไม่ตามกระแสทางสังคม 5) ในการบริโภคอาหารแต่ละมื้อ ฉันจะคำนึงถึงประโยชน์ต่อร่างกาย 6) ฉันใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการศึกษา โดยมองคุณและโทษของสิ่งนั้น

2.2 พัฒนาด้านสังคม หมายถึง การประเมินตนเองของเยาวชนที่สามารถแสดงออกถึงการสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นในสังคม ในรูปแบบการแสดงออกทางด้านกาย วาจาที่ติดต่อผู้อื่น มีความร่วมมือในการทำงานกับผู้อื่น รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นและสังคม ด้วยปรารถนาดี บนพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม วัดด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศอบอุ่นในการทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน 2) สามารถกระตุ้นให้เพื่อนทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม 3) ชักชวนให้เพื่อนเคารพกฎระเบียบวินัยและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 4) กระตุ้นให้เพื่อนประพฤติตน ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น 5) ฉันชักชวนให้เพื่อนระมัดระวังการใช้คำพูดใส่ร้าย ทำให้ผู้อื่นทุกข์ใจ 6) ผู้นำชักชวนให้เพื่อนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น เมื่อมีผู้อื่นเดือดร้อน

2.3 พัฒนาด้านจิตใจ หมายถึง การประเมินตนเองของเยาวชนที่มีภาวะทางจิตใจด้านความเข้มแข็งมั่นคงของจิตใจและสภาพจิตที่ดีงาม สะท้อนคุณธรรมหรือที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นและชีวิตประจำวัน คือ 1) ด้านคุณภาพจิตใจ หมายถึง ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับผู้อื่นในสังคม และให้อภัยผู้อื่น 2) ด้านสมรรถภาพจิตใจ หมายถึง การมีจิตใจแน่วแน่ หนักแน่นในการทำงาน ความมีใจตั้งมั่น 3) ด้านสุขภาพจิต หมายถึง การรู้สึกเบิกบาน คิดบวก มองโลกในแง่ดี จิตใจ ปลอดโปร่ง ไม่เครียด มีจิตใจเข้มแข็งที่ดีวัดด้วยข้อคำถาม 7 ข้อ คือ 1) ชื่นชม ยินดีกับความสำเร็จและความก้าวหน้าของคนอื่น 2) มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาทุกข์ใจ 3) มั่นใจว่าสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีเมื่อเผชิญกับความกดดันในสถานการณ์บีบคั้น 4) กระตุ้นให้เพื่อนมีความแน่วแน่ มั่นคงเพื่อบรรลุเป้าหมายของงาน 5) กระตุ้นให้เพื่อน ๆ ทำงานให้สำเร็จ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 6) รู้สึกสนุกกับการวางแผนทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ 7) รู้สึกสบายใจปลอดโปร่ง ไม่มีสิ่งมากระทบทางใจ

2.4 พัฒนาด้านทางปัญญา หมายถึง การประเมินตนเองของเยาวชนที่สามารถมองเห็นและเข้าใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สามารถแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม และมี

คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รักษาจิตใจให้สงบ วัดได้ด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ คือ 1) ชักชวนให้เพื่อนนำความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ทำงานกลุ่ม 2) โน้มน้าวให้เพื่อนคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อส่วนรวม 3) เมื่อมีปัญหาขัดแย้งในกลุ่มเพื่อน ๆ ฉันสามารถไกล่เกลี่ยและใช้เหตุผลในแก้ปัญหาฉัน 4) มีข้อคิดเตือนใจหรือมีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต 5) ฉันยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง 6) สามารถกระตุ้นให้เพื่อนทำประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ระยะที่ 2 การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Pilot Study)

1. ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรม ตรวจสอบความเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน พิจารณาด้านการใช้ประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง ประยุกต์วิธีประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (The Index of Item Objective Congruence) หรือค่า IOC จากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 2 คน อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา 2 คน และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางวัดและการประเมินผล 2 คน ได้ค่า IOC ระหว่าง .80 - 1.00 ถือว่าผ่านเกณฑ์ และได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นได้นำกิจกรรมไปทดลองฝึกอบรมกับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน ปรับปรุง แก้ไขชุดกิจกรรมก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและประเมินผลไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดการพัฒนาตนมาจากกรอบแนวคิดหลักภาวนา 4 มืองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาตนด้านกาย การพัฒนาตนด้านสังคม การพัฒนาตนด้านจิตใจ การพัฒนาตนด้านปัญญา จำนวน 25 ข้อ นำแบบวัดไปหาคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ได้ค่า IOC ผ่าน .80 - 1.00 ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ นำแบบวัดมาทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน หลังจากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ คัดเลือกเฉพาะข้อกระทงที่มีค่าอำนาจตั้งแต่ 20 ขึ้นไป จำนวน 25 ข้อ โดยมีค่า CITC รายข้ออยู่ระหว่าง .281 - .600 มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาคอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ เท่ากับ .886

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้กิจกรรม

การวิจัยแบบกึ่งทดลองแบบ Non - Randomized Control - Group Pretest Posttest Design กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชนชั้นมัธยมศึกษาปี 4 ที่มาเข้าค่ายคุณธรรม ในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร คัดเลือกแบบเจาะจง จากเยาวชนผู้สมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 128 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 64 คน และกลุ่มควบคุม 64 คน ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรมไปทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบฝึกอบรมเป็นเวลา 2 วัน 1 คืน จำนวน 10 กิจกรรม และติดตามผลหลังเข้าร่วม

กิจกรรม 1 เดือน ตามกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยให้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองได้รับการอบรมชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยออกแบบและกลุ่มควบคุมทำกิจกรรมตามปกติ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

1. ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรมไปฝึกอบรมกลุ่มทดลอง ทำการวัดผลทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยแบบวัดการพัฒนาตนร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิฤพุทธของเยาวชนโดยสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและความแตกต่างของคะแนนพัฒนาตนก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติ Paired – Sample t-test 2) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและความแตกต่างของคะแนนพัฒนาตนก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้สถิติทดสอบ Independent Sample t - test 3) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการพัฒนาตนของเยาวชนก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังติดตามผล ของเยาวชนกลุ่มทดลอง โดยพิจารณาจากค่า F - test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคุณธรรม จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 93.75 และเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคุณธรรมจากโรงเรียนเดิม จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำกิจกรรมใส่บาตร มากที่สุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมา ทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 23.44 สวดมนต์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 และนั่งสมาธิ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 17.19 ตามลำดับ

2. ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิฤพุทธสำหรับเยาวชน พบว่า เยาวชนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิฤพุทธมีคะแนนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมและหลังการติดตามผล 1 เดือน พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิฤพุทธสูงกว่าก่อนและหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีผลวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลคะแนนการพัฒนาตนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		ระดับการพัฒนาตน	T - test	P - value
	Mean	SD	Mean	SD			
กลุ่มทดลอง	2.89	.319	3.08	.379	มาก	2.951*	.004
กลุ่มควบคุม	2.99	.281	3.01	.268	มาก	1.406	.165

จากตารางที่ 2 คะแนนการพัฒนาดนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลอง คะแนนการทดลองการพัฒนาดนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มควบคุม คะแนนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมคะแนนการพัฒนาดนไม่แตกต่างกัน และก่อนที่จะทดสอบการทดลองได้ทำการเปรียบเทียบคะแนนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก็พบว่าไม่แตกต่างกัน นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานการพัฒนาดนอยู่ในระดับเดียวกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง	Min.	Max.	Mean	SD	ระดับการพัฒนาดน	T - test	P - value
ก่อนทดลอง	2.24	3.64	2.89	.319	มาก	2.951*	.004
หลังทดลอง	2.20	4.00	3.08	.379	มาก		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อน และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า คะแนนการพัฒนาดนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.951^*$, $p - value = .004$) นั่นคือ คะแนนการพัฒนาดนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 และ 2.89 ตามลำดับ)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนกลุ่มทดลอง Pre-test Post-test และระยะติดตามผลในภาพรวม

กลุ่มทดลอง	Min.	Max.	Mean	SD	ระดับการพัฒนาดน	F - test	P - value
ก่อนทดลอง	2.24	3.64	2.89	.319	มาก	68.661*	.000
หลังทดลอง	2.20	4.00	3.08	.379	มาก		
ระยะติดตามผล	3.00	4.00	3.52	.200	มากที่สุด		

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนของกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม หลังการเข้าร่วมกิจกรรม และระยะติดตามผล พบว่า คะแนนการพัฒนาดนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 68.661^*$, $p - value = .000$)

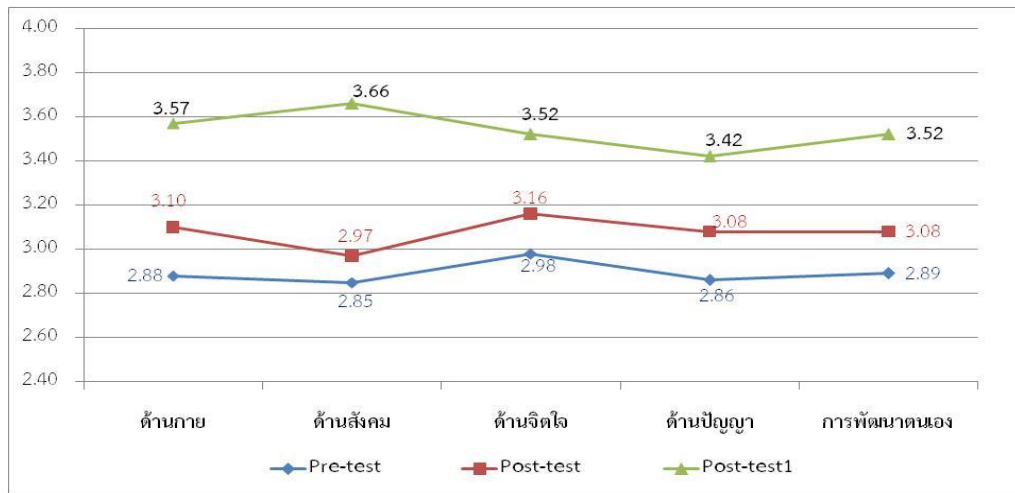
เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า 1) หลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนการพัฒนาดนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 และ 2.89) 2) ระยะติดตามผลมีคะแนนการพัฒนาดนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และ 2.89) และระยะติดตามผลมีคะแนนการพัฒนาดนสูงกว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และ 3.32) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนของกลุ่มทดลอง Pre-test Post-test และระยะติดตามผลในรายด้าน

ราย ด้าน	Pre - test			Post - test			ระยะติดตามผล			F - test	p- value
	Mean	SD	ระดับ การ พัฒนา ตน	Mean	SD	ระดับการ พัฒนาดน	Mean	SD	ระดับ การ พัฒนา ตน		
ด้าน กาย	2.88	.379	มาก	3.10	.426	มาก	3.57	.235	มากที่สุด	61.703*	.000
ด้าน สังคม	2.85	.485	มาก	2.97	.484	มาก	3.66	.274	มากที่สุด	51.065*	.000
ด้าน จิตใจ	2.98	.414	มาก	3.16	.460	มาก	3.52	.251	มากที่สุด	32.900*	.000
ด้าน ปัญญา	2.86	.423	มาก	3.08	.455	มาก	3.42	.311	มากที่สุด	31.936*	.000
การ พัฒนา ตน	2.89	.319	มาก	3.08	.379	มาก	3.52	.200	มากที่สุด	68.661*	.000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อน หลังการเข้าร่วมกิจกรรม และระยะติดตามผล แยกเป็นรายด้าน พบว่า คะแนนการพัฒนาดนทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า 1) หลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนการพัฒนาดนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมทุกคู่ 2) ระยะติดตามผลมีคะแนนการพัฒนาดนสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมทุกคู่ และ 3) ระยะติดตามผลมีคะแนนการพัฒนาดนสูงกว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมทุกคู่ดังแสดงเป็นภาพ

ภาพที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาดนแนวพุทธรายด้านก่อนหลัง
การเข้าร่วมกิจกรรม และระยะติดตามผล

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสรุปโดยภาพรวมที่พบว่า ก่อนการทดลองคะแนนการพัฒนาดนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนไม่แตกต่างกัน เมื่อนำกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาดนเองแล้ว พบว่า คะแนนการพัฒนาดนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีการติดตามผลหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า คะแนนการพัฒนาดนเองก็สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาดนเองในภาพรวม และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาดนด้านกาย พัฒนาดนด้านสังคม พัฒนาดนด้านจิตใจ และพัฒนาดนด้านปัญญา ก็พบผลเช่นเดียวกับในภาพรวม นั่นคือ หลังจากกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว พบว่า คะแนนการพัฒนาดนในแต่ละด้านสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยคะแนนการพัฒนาดนด้านสังคม มีคะแนนสูงกว่าด้านอื่น ๆ รองลงพัฒนาดนด้านกาย (ตารางที่ 4)

จะเห็นได้ว่าผลวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เป็นการพัฒนาดนในมิติภายนอกในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สุขทางกาย ที่สามารถวัดผลเชิงประจักษ์ในการแสดงออกของเยาวชนในเชิงพฤติกรรม ทำให้เยาวชนสามารถประเมินตนเองได้ง่ายกว่า ดังแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือ โลกแห่งวัตถุ โดยเฉพาะการใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดโทษก่อผลเสียหาย แต่ได้ผลดีส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้อุเบกข์เป็น ฟังเป็น เป็นต้น และพฤติกรรมในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกของการใช้ชีวิต การอยู่ร่วมสังคม โดยไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน แต่ให้รู้จักมีความสัมพันธ์

ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์อย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การประเมินรายงานตนเองในมิติภายใน ที่เรียกว่า ความสุขทางใจ ได้แก่ ด้านจิตใจ และด้านปัญญา อาจจะวัดผลเชิงประจักษ์ที่แสดงออกได้ยาก กว่ามิติภายนอก อย่างไรก็ตาม พบผลการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาตนด้านจิตใจ มีตัวบ่งชี้ที่ เพิ่มขึ้น ได้แก่ การชื่นชม ยินดีกับความสำเร็จและความก้าวหน้าของคนอื่นและมีความสุขที่ได้ ช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาทุกข์ใจฉันรู้สึกสบายใจปลอดภัย ไม่มีสิ่งมากระทบทางใจ และการ ประเมินตนเองด้านการพัฒนาตนด้านปัญญา พบว่า มีสามารถกระตุ้นให้เพื่อนทำประโยชน์ต่อ ส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนและชักชวนให้เพื่อนนำความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มา ประยุกต์ใช้ทำงานกลุ่ม (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), 2542)

จากผลวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่ไม่เคยมี ประสบการณ์การอบรมค่ายคุณธรรมมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 93.75 เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ สามารถสนับสนุนแนวคิดที่ว่า กิจกรรมคุณธรรมที่ใช้หลักพระพุทธศาสนาปลูกฝังให้เยาวชน ในรูปแบบค่าย สามารถพัฒนาเยาวชนมีจิตตั้งมั่นเป็นพื้นฐานจิตใจที่มุ่งมั่นจะพัฒนาชีวิตตนให้ เข้าถึงความสุขแบบวิสุทธิพุทธได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ผลวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้ เห็นว่า การฝึกฝนให้เยาวชนรู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น ผ่านกิจกรรม โดยเฉพาะการนำวิถีคิดแบบ โยนิโสมนสิการมาใช้รูปแบบกิจกรรม สามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองได้ (พระพรหม คุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ดังแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาที่เน้นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวบุคคล คือ การเน้นพัฒนาที่จิตใจให้เจริญควบคู่ไปกับการ พัฒนาทางวัตถุ การพัฒนาจิตใจนั้นบุคคลแต่ละคนต้องทำด้วยตนเอง การจะพัฒนาตนเอง ให้สมบูรณ์ต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ระดับ คือ การพัฒนากาย พัฒนาสังคม พัฒนาจิตใจ และ พัฒนาปัญญา สำหรับกระบวนการฝึกฝนพัฒนาตน คือ การศึกษาเพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามนั้น นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้ให้เยาวชนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมสัมพันธ์ภาพ ได้แสดงออกพื้นฐานการเข้าใจตน ค้นหาบุคคลต้นแบบผู้นำในสังคม การเสริมพลังสู่เป้าหมาย เป็นต้น ถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถทำให้เยาวชนสามารถรับรู้ความสามารถของ ตนเอง แสดงให้เห็นตัวแบบที่ตนเองพัฒนาตนไปสู่เป้าหมายแต่ละคน โดยส่วนใหญ่เยาวชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้นำเสนอบุคคลต้นแบบที่ชื่นชอบเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม (พระพรหม คุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), 2556) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura ที่อธิบายไว้ว่า มนุษย์มี ความสามารถในการควบคุมตนเองในด้านการคิด ความรู้สึกและแรงจูงใจ การตั้งเป้าหมายและความพยายามทำให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งจำไว้ (Bandura, Albert, 1986) ปัจจัยที่มีอิทธิพลใน การควบคุมตัวเองมีทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน (สิริอร วิชชาวุธ, 2554) สอดคล้องกับ งานวิจัยของพระมหานันทวิทย์ อีรภทโท ที่ออกแบบกิจกรรม มีขั้นตอนการพัฒนาตนของ เยาวชน ได้แก่ การสร้างศรัทธา เสริมแรงจูงใจ ให้สะท้อนจิต คิดวางแผนโครงการ สานสู่ปฏิบัติ (พระมหานันทวิทย์ อีรภทโท, 2562)

โดยผลการวิจัยยังพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและวัดที่จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ ในการอบรม ตลอดจนวิทยากรผู้สอน ความพร้อมของพี่เลี้ยง รูปแบบกิจกรรมแบบกระบวนการกลุ่ม เน้นการฝึกปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เช่น สวดมนต์ให้พระ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนนำไปสู่ความสุขภายใต้กรอบแนวคิดท้าว 4 เพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ พบว่า แรงเสริมจากผู้บริหาร ครู อาจารย์ เป็นตัวสนับสนุนทำให้เยาวชนมีการแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เยาวชนค้นพบศักยภาพของตัวเองได้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ปรโตโฆสะ หรืออิทธิพลจากภายนอก แหล่งสำคัญของการเรียนรู้ แปลว่า เสียงจากอื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด ตลอดจนการเรียนรู้เลียนแบบ จากแหล่งต่าง ๆ ภายนอก อาจารย์ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด ผู้ร่วมงาน บุคคลมีชื่อเสียง คนโด่งดัง คนผู้ได้รับความนิยมในด้านต่าง ๆ หนังสือ สื่อมวลชนทั้งหลาย สถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น สามารถทำให้เยาวชนได้รับการพัฒนาตนให้มีความสุขและสร้างคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมได้ (กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ, 2560) ดังที่คณะพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีคุณภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเป็นแผนภาพ เรียกว่า BH – W - BEING ย่อมาจาก Buddhism Holistic Well Being of Youths

ภาพที่ 2 โมเดลการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธสำหรับเยาวชน (BH – W - BEING)

จากแผนภาพ BH-W-BEING ย่อมาจาก Buddhism Holistic Well Being of Youths หมายถึง รูปแบบการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมกับแนวคิดทางจิตวิทยา โดยใช้หลักไตรสิกขา วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ อิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับแนวคิดทางจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ความสามารถแห่งตน การเรียนรู้เชิงสังคม โดยมีปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ กัลยาณมิตร การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เรียกว่า บวร แรงเสริมด้านบวก ระบบพี่เลี้ยงดูแลระหว่างทำกิจกรรมเป็นปัจจัยนำเข้าและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาตน

2. กระบวนการพัฒนาตน เป็นการออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนได้รับการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธ ภายใต้กรอบแนวคิดทาวนา 4 โดยเนื้อหากิจกรรมได้บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดทางจิตวิทยา ประกอบด้วย 10 กิจกรรม ผ่านการตรวจสอบคุณภาพชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญและการทดลองใช้ ได้แก่ 1) สัมพันธภาพใหม่ 2) ผู้นำต้นแบบในสังคม 3) ถอดรหัสตัวตน 4) เสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตน 5) พัฒนาจิตและปัญญา 6) ดูหนังตามหาแก่นธรรม 7) กายบริหาร จิตบริหาร 8) ฝึกวิธีคิดแบบผู้นำ 9) ทักษะการสื่อสารแบบผู้นำยุค 4.0 10) เสริมพลังสู่เป้าหมาย สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการออกแบบชุดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจของเยาวชน

3. ผลลัพธ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวิวิถีพุทธได้รับการพัฒนาตนใน 4 มิติ ได้แก่ การพัฒนาตนด้านกาย มีตัวบ่งชี้ 1) ใส่ใจดูแลสุขภาพให้แข็งแรง 2) การบริโภคอาหาร ค่านึงถึงประโยชน์ต่อร่างกายและ 3) ควบคุมการใช้จ่ายเงินให้

พอเพียงพัฒนาตนด้านสังคม ได้แก่ 1) ซักชวนให้เพื่อนระมัดระวังการใช้คำพูดใส่ร้ายทำให้ผู้อื่นทุกข์ใจ 2) ซักชวนให้เพื่อนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น พัฒนาตนด้านจิตใจ ได้แก่ 1) ชื่นชม ยินดีกับความสำเร็จของคนอื่น 2) รู้สึกสบายใจปลอดโปร่ง ไม่มีสิ่งมากระทบทางใจ - พัฒนาตนด้านปัญญา 1) กระตุ้นให้เพื่อนทำประโยชน์ต่อส่วนรวม 2) ซักชวนให้เพื่อนนำความรู้หรือเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ทำงานกลุ่ม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลวิจัยสรุปได้ว่า เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ มีการพัฒนาตนเพิ่มขึ้นหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ เยาวชนได้เรียนรู้การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน นำไปสู่กระบวนการพัฒนาทางด้านความคิด จิตใจ ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงบวกในเชิงสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมที่บูรณาการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและทางจิตวิทยา ในรูปแบบกิจกรรมค่ายอบรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ได้ใช้พัฒนาศักยภาพตัวเอง ได้รับการพัฒนาตนใน 4 มิติ ได้แก่ การพัฒนาตนด้านกาย พัฒนาตนด้านสังคม พัฒนาตนด้านจิตใจ และพัฒนาตนด้านปัญญา สามารถยืนยันประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่สามารถทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเปลี่ยนแปลงวิถีคิด และวิธีปฏิบัติตน นำไปสู่ความสุขภายในกรอบภาวนา 4 ได้ เป็นการยืนยันมีผลการพัฒนาตนเพื่อเสริมสุขชีวิติวิถีพุทธสูงทุกด้าน หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อออกแบบกิจกรรมที่สามารถพัฒนาตนไปสู่ความสุข สร้างดุลยภาพในการใช้ชีวิตของเยาวชนได้ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอบรมคุณธรรมของเยาวชน ส่งเสริมการพัฒนาตนเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนพัฒนาตนเอง ฝึกภาวะเป็นผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงชีวิตและสังคม ด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาออกแบบเป็นชุดกิจกรรมอบรมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และกลุ่มเยาวชน ข้อเสนอแนะในนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ การนำชุดกิจกรรมไปจัดอบรมให้เยาวชนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ในช่วงปิดภาคเรียน หรือนำไปบูรณาการเสริมทักษะการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนในชั้นเรียน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตและสร้างดุลยภาพในการใช้ชีวิตของเยาวชนได้ โดยอาศัยความร่วมมือจากวัด โรงเรียน และครอบครัว ในการบ่มเพาะและปลูกฝังจริยธรรมเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เข้มแข็งเพื่อดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากรูปแบบกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ได้ออกแบบกิจกรรมเพื่อทดลองใช้เยาวชนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพียงกลุ่มเดียว ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาระยะยาว และทดลองซ้ำกับกลุ่มเยาวชนกลุ่มอื่น ตามกระบวนการที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นเพื่อยืนยันประสิทธิภาพชุดกิจกรรม หรือการนำกระบวนการพัฒนาตนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ชุมชนอื่น ติดตามผลซ้ำเพื่อวัดความคงทนของพฤติกรรมตลอดจนการสร้างเครือข่ายความ

ร่วมมือให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เยาวชนได้รับการพัฒนาตนที่ดี และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และคณะ. (2560). ค่านิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(2), 40-55.
- ชัยวัฒน์ สุริชัย. (2563). *บวร:บ้านวัดโรงเรียน สร้างชีวิตจิตใจให้เข้มแข็งมีพลังสร้างสรรค์ ด้วยความรู้สติปัญญาและความจริง*. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2563 จาก <https://siamrath.co.th/n/19811>
- พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตหรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2551). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2551). *พุทธวิธีแก้ปัญหา เพื่อศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- _____. (2556). *โยนิโสมนสิการ: วิถีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาประดิษฐ์ฐาน.
- _____. (2559). *การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย*. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท. (2562). การจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(3), 800.
- พระมหาสุหิตย์ อาภากร (อบอู่)และคณะ. (2559). *การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปรียัติกี, ศ.ดร. (2562). การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค Thailand 4.0. ในเอกสารคำกล่าวเปิดงานวันคล้ายวันก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน และการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 MCU Nan Congress II. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสำราญ ปภสฺสโร (สามเพชรเจริญ) และอำนาจ บัวศิริ. (2559). การพัฒนาคุณธรรมเยาวชนรุ่นใหม่. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(3), 133-142.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต. (21 มกราคม 2562). ผลการใช้กิจกรรมการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสุขชีวีวิถีพุทธสำหรับเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคม วัดสุทธาวาส. (กมลาศ ภูวนาธิพงศ์, ผู้สัมภาษณ์)

- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิตและคณะ. (2555). *คู่มือวัดความสุขด้วยตัวเอง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาจิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเทพ ชิตยวงษ์. (2562). *เด็กมีปัญหาสุขภาพจิตเยอะ สพร. ต้นตัว จัดระบบดูแลจิตใจ ในโรงเรียนอย่างจริงจัง หลังพบตัวเลขเด็กโทร.ปรึกษาสายด่วนสุขภาพจิตอื้อ*. เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2562 จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/0000043866>
- Bandura, Albert. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory* Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall.
- Dusek ,B.J. (1987). *Adolescent development and behavior*. New Jersey: Prentice Hall.

รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้*

A BUDDHIST PSYCHOLOGICAL SELF DEVELOPMENT MODEL FOR LEARNING ORGANIZATION

อาณัติ นิลขาว

Arnatte Nilkhao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: narnatte@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ 2) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ และ 3) เพื่อตรวจสอบความตรงและนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ที่ใช้วิธีการเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและจิตวิทยา จำนวน 12 ท่าน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้การสุ่มอย่างง่าย จำนวน 405 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรม SPSS และการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรม LISREL ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลทางตรง พบว่า สาราณียธรรม 6 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน และมีตรแท้ 4 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .60 และ .35 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ สาราณียธรรม 6 ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากมิตรแท้ 4 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มิตรแท้ 4 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ องค์การแห่งการเรียนรู้ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .16 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากสาราณียธรรม 6 และ มิตรแท้ 4 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .33 และ .46 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามลำดับ และองค์การแห่งการเรียนรู้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนผ่านสาราณียธรรม 6 และมิตรแท้ 4 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .49 และ .12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน, สาราณียธรรม, มิตรแท้, องค์การแห่งการเรียนรู้

* Received 4 March 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 25 March 2020

Abstract

The objectives of this thematic paper were as follows: 1) to study Buddhist principle and positive psychology in self-development for learning organization, 2) to create the model of a buddhist psychological self-development model for learning organization. and 3) to determine exactly and present a buddhist psychological self-development model for learning organization. It was a mixed method research using quantitative method expanding to qualitative method. The key informants were the Buddhism experts, Psychologist, total 12 experts, selected by purposive sampling method with the sampling group of 405 samples. Qualitative data were analyzed by using content analysis and analytic induction. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics and correlation, and to validate model with the empirical data using LISREL program. Research results were shown as follows:

Direct effects to it was found that states of conciliation got the direct effect from a buddhist psychological self development and true friends with the value of .60 and .35 were significant at the .01 level. States of conciliation also got the indirect effects from true friends with the value of .18 was significant at the .01 level. True friends got the direct effect from a buddhist psychological self development with the value of .51 was significant at the .01 level. And learning organization got the direct effect from a buddhist psychological self development with the value of .16 was significant at the .05 level. And got the direct effect from states of conciliation, true friends with the value of .33 and .46 were significant at the .01 level. And learning organization also got the indirect effect form a buddhist psychological self development influenced by states of conciliation and true friend with the value of .49 and .12 were significant at the .01 level.

Keywords: A Buddhist Psychological Self Development, States Of Conciliation, True Friends, Learning Organization

บทนำ

องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) คือองค์การที่ซึ่งสมาชิกได้มีการขยายขอบเขตความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่บุคคลในระดับต่าง ๆ ต้องการอย่างแท้จริงในการวิจัยนี้เป็นเป้าหมายที่

มีผลมาจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนในโมเดลเชิงสาเหตุ รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่มุ่งพัฒนาตนและพัฒนาองค์การโดยการเน้นที่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ซึ่งสร้างจากคนในองค์การที่อยู่กับปัญหาต้องเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดี ที่คุ้มค่า เรียนรู้เป็นทีม ให้ประโยชน์ทั้งบุคคล ทีม และองค์การไปในตัว คิดทำสิ่งใหม่แตกต่างและดีกว่าเดิม เป็นการพัฒนาเจตคติ ค่านิยม นอกเหนือจากทักษะฝีมือ และผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย แนวทางการพัฒนาเช่นนี้ จะผูกโยงระบบเข้ากับปรัชญาและวิสัยทัศน์ขององค์การ โดยจะพัฒนาการเรียนรู้ได้ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์การแห่งการเรียนรู้ หรืออาจเรียกให้ชัดเจนขึ้นว่าองค์การที่มีการเรียนรู้เป็นองค์การที่มีการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการรับความรู้จากภายนอก โดยมีเป้าประสงค์สำคัญ คือเพื่อให้มีโอกาสได้ใช้ความรู้เป็นฐานในการพัฒนาต่อไป

พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน เป็นการบูรณาการหลักธรรมกับทฤษฎีจิตวิทยา หลักธรรมที่ใช้คือ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดตามหลักพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) ส่วนทางด้านจิตวิทยาใช้แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดในการพัฒนาความสุข P.E.R.M.A. ของ ศาสตราจารย์ Seligman “การศึกษาจิตวิทยา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่น่าพึงพอใจและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น” (Compton, W.C., & Hoffman, E., 2013) 2) แนวคิดพฤติกรรมองค์กรเชิงบวก Positive Organizational Behavior: POB การจัดการทรัพยากรบุคคลในองค์กร (Luthans, F. et al., 2007) และ 3) ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก (PsyCap goes beyond social capital) (ณัฐวดี อรินทร์, 2555) โดยผู้วิจัยใช้อริยสัจ 4 เป็นตัวตั้งแล้วจัดองค์ประกอบของแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกทั้ง 3 แนวคิดลงใน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค และทำการสังเคราะห์รวบยอด โดยพิจารณาในความหมายสร้างเป็นตัวแปรพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน ประกอบด้วย การรู้จักตน มองโลกเชิงบวก มีเป้าหมายในชีวิต และแนวโน้มปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ เป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับผู้พัฒนาตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแห่งตน โดยมากในกระบวนการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ เท่าที่มีการกล่าวถึงกัน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์แต่ละคน รวมกระทั่งถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมและสังคม ล้วนแล้วเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ส่วนการคิดแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สุดท้ายจะมุ่งมาที่การแก้ไขในตัวมนุษย์แต่ละคนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งที่อยู่ท่ามกลาง และเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาทั้งมวล กระบวนการดำรงชีวิต เส้นทางชีวิตของแต่ละคน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาคือ บรรลุความเป็นตนเองที่สมบูรณ์ (Complete self) ซึ่งเป็นภาวะที่มีความสุข มีความสมหวัง สมควรแก่ศักยภาพที่มีสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่สร้างความทุกข์ โทษ ผลเสียต่อตนเอง ผู้อื่น หรือสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม การพัฒนาตนเองแม้จะเน้นที่ตนและเป็นที่ยิ่งแห่งตน อันเป็นสัจธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่การ

พัฒนาตนเองจะสำเร็จดีมากยิ่งขึ้น รวดเร็วขึ้น ถ้าได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเมตตากรุณา ดังนั้นการรวมกลุ่มซึ่งกันและกัน หรือทำงานเป็นกลุ่ม เป็นทีม จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งในการพัฒนาตนเองของแต่ละคน

การพัฒนาตนของมนุษย์เริ่มมาตั้งแต่เกิด และมีการเรียนรู้ต่อไปตามช่วงวัย สังคมประสบการณ์จนเกิดเป็นวุฒิภาวะได้แก่ การคลาน นั่ง ยืน เดิน รวมไปถึงการรับรู้ในสิ่งต่าง ๆ จากการสัมผัส การมองเห็น การได้ยิน การพูดสื่อสาร การได้กลิ่น การรับรู้รส และมีความคิด จนถึง การแสดงความรู้สึกถึงอารมณ์ และมีการเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว เสียงจากผู้อื่น นำมาคิด จินตนาการ สร้างสรรค์ พัฒนา ทำให้สัมผัสถึงความสามารถที่เกิดขึ้นกับตัวเองจากการฟังฟังผู้อื่นในการพัฒนาตน นำไปสู่การพัฒนาตนด้วยตน ฟังตนด้วยสติสัมปชัญญะ จนถึงความหมายของการพัฒนาตนที่ว่า การกระทำเพื่อการเจริญส่วนตน เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ด้วยความมุ่งมั่นปรารถนาและค่านิยมอันเป็นพฤติกรรมภายใน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมภายนอก (ธัญญภัทร์ ศิริธรรมาโรจน์, 2559) อย่างไรก็ตามการพัฒนาตนย่อมมีปัญหา และอุปสรรคไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ ไม่สำเร็จ เกิดความผิดหวัง ทำให้ท้อถอย ไม่สมปรารถนา เกิดเป็นตะกอนสะสมในจิตใจ ทำให้เศร้าหมอง เกิดการถดถอยทั้งร่างกายและจิตใจ ในปัจจุบันเป้าหมายของการพัฒนาตนไม่ควรอยู่ที่ปลายทางอย่างเดียวหรือรูปแบบเดียว ควรอยู่ในทุกขณะที่มนุษย์พัฒนาตน ทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เป็นลำดับ ซึ่งเป้าหมายที่ดีเป็นเป้าหมายที่อยู่ในตัวผู้พัฒนาตนที่สำคัญคือ สภาพที่เกิดขึ้นในใจผู้พัฒนาตน เป็นความเบิกบาน ความสุข ความเป็นอิสระแห่งตน ส่วนสาราณียธรรม 6 เป็นต้นแบบของการสร้างความสามัคคีที่มีพื้นฐานแห่งความเมตตา และเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จที่มีพลังอันยิ่งใหญ่ สามารถสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงในสังคม และเป็นหลักธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองให้มีความเสียสละ เมตตา กรุณา กตัญญูตเวทีตา และสามัคคี เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ รวมทั้งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ ช่วยแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ แนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีทั้งต่อหน้าลับหลัง รวมทั้งมิตรแท้ ที่ช่วยชี้แนะแนวทาง เป็นปรโตโฆสะ ชักจูง แนะนำสั่งสอนให้สามารถเกิดปัญญา และดับทุกข์นั้นด้วยตนเอง ชักนำให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ให้เจริญก้าวหน้า ให้พัฒนาในธรรม อันทำให้เกิดคุณค่าเป็นสัญลักษณ์แห่งธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการส่งผลต่อการพัฒนาตนของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

ต้นแบบการพัฒนาตนที่บรรลุถึงความจริงอันประเสริฐของชีวิต คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากเจ้าชายสิทธัตถะ ที่ศึกษาสรรพวิชาต่าง ๆ มีความเป็นเลิศทั้งศาสตร์และศิลป์ ในสรรพวิชาการปกครอง การทำศึกสงคราม และสรรพวิชาอื่น ๆ เรื่องใดที่พระองค์จักต้องทรงศึกษาเรื่องนั้นไม่มีความยากลำบากแก่พระองค์เลย ทรงศึกษาอย่างรวดเร็ว จำได้ไม่ลืม (พุทธทาสภิกขุ, 2538) แต่เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสบปัญหาที่ทำให้จิตใจหวนไหวเมื่อพบกับ “เทวทูต 4 คนชรา คนเจ็บ คนตาย บรรพชิต” (ที.ม. 10/43/22) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระองค์จึงได้ออกค้นหาหนทางที่จะหลุดพ้นไปเสียจากความหวนกลัวนั้น

ด้วยการศึกษาค้นคว้าทดลองในสำนักของอาจารย์ อาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รัมบุตร “ขณะที่แสวงหาทางอันประเสริฐคือความสงบ ซึ่งไม่มีทางอื่นยิ่งกว่า ได้เข้าไปหาอุทกดาบส รัมบุตรแล้วกล่าวว่า ท่านรามะ ข้าพเจ้าปรารถนาจะประพฤติพรหมจรรย์ในธรรมวินัยนี้ เมื่อเรากล่าวอย่างนี้ อุทกดาบส รัมบุตรจึงกล่าวกับเราว่า เชิญท่านอยู่ก่อน ธรรมนี้ก็เป็นอย่างเดียวกันกับธรรมที่วิญญูชนจะพึงทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองตามแบบอาจารย์ของตน เข้าถึงอยู่ได้ในเวลาไม่นาน” (ม.มู. 12/278/302) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แต่เมื่อศึกษาทั้ง 2 สำนักแล้ว ทรงเห็นว่านี่ยังไม่ใช่หนทางแห่งการพ้นทุกข์ จากนั้นทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ก็ยังทรงเห็นว่าหนทางที่ปฏิบัติอยู่นั้นยังไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ จึงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา และทรงพิจารณาเห็นว่า ทางสายกลางเป็นทางปฏิบัติที่ดีที่สุดคือไม่ต้องเกินไป และไม่หย่อนเกินไป นั่นคือหนทางที่จะนำไปสู่การพ้นทุกข์ จึงหันมาเสวยอาหารตามเดิมเพื่อให้ร่างกายมีกำลังพอจะปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์ได้ ต่อมาพระองค์ได้ทรงเปลี่ยนมาค้นคว้าด้วยพระองค์เอง โดยการทำจิตให้เป็นสมาธิแล้วพิจารณาหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในจิตใจของตนเอง จนทำให้พระองค์ทรงตรัสรู้อริยสัจ วิธีการดับทุกข์ที่แท้จริง และหลังจากที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติตามวิธีการของพระองค์จนดับทุกข์ได้อย่างถาวรเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งจากที่พระองค์ทรงออกค้นหาหนทางจนถึงตรัสรู้นั้นใช้เวลาถึง 6 ปี เมื่อพระพุทธองค์พัฒนาตัวเองได้จนสูงสุดแล้ว หลังจากนั้นพระพุทธองค์ยังช่วยพัฒนาผู้อื่น และพัฒนาสังคม ทำให้เกิดหมู่สงฆ์เกิดพุทธบริษัท พระพุทธองค์เผยแผ่สั่งสอนหลักธรรมต่าง ๆ ถึง 45 ปี และปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนมีปัจจัยที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ ทั้งปัจจัยทางพุทธจิตวิทยา และจิตวิทยาร่วมสมัย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อพัฒนาโมเดลพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยเชื่อว่าจะต้องมีปัจจัยหรือตัวแปรที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน ทำให้องค์การแห่งการเรียนรู้พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยใช้ตัวแปรสารณียธรรมและมิตรแท้ เป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediator) เนื่องจากการพัฒนาตนจะต้องเกิดจากความร่วมมือกันหรือได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ผู้วิจัยจึงสนใจนำเสนอในรูปแบบของการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการออกแบบการวิจัยที่มีการเชื่อมโยงระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ให้มีความสอดคล้องตามคำถามวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบ มีขั้นตอนของการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ และในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนารอบแนวคิดเชิงทฤษฎี แล้วนำผลจากวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพไปตรวจสอบยืนยันด้วยวิธีเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ 2) เพื่อสร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ 3) เพื่อตรวจสอบความตรงรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้
2. เพื่อสร้างรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้
3. เพื่อตรวจสอบความตรงและนำเสนอรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Extend Qualitative Results) (ลำพอง กลมกุล, 2554) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิจัยแบบผสมวิธีด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ
เพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากแบบแผนการวิจัยในภาพที่ 1 ทำให้ได้แนวทางในการออกแบบการวิจัยโดยเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเป็นระยะที่ 1 และตามด้วยระยะที่ 2 คือการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยเริ่มจากการพัฒนาผลการวิจัยในระยะที่ 1 ที่ได้รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ แล้วนำตัวแปรที่ได้มาสร้างแบบสอบถามตามนิยามเชิงปฏิบัติการ นำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในระยะที่ 2 จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตรวจสอบความตรงรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีรายละเอียดของขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ในส่วนของการศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive

Sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา 6 ท่าน ด้านจิตวิทยา 6 ท่าน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 12 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำนวน 7 ข้อ เพื่อศึกษาพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน สาราณียธรรม มิตรแท้ และองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปปรับแก้โดยอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำไปใช้งาน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแนวคำถามแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 ท่าน และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 1 ครั้งต่อท่าน ท่านละ 60 นาที โดยข้อมูลในการสัมภาษณ์เริ่มอ้อมตัวจากผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 10

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Inductive) โดยนำข้อมูลมาเรียงเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาตีความหมายและวิเคราะห์ความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ เพื่อยืนยันกรอบแนวคิดในการวิจัย รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ประกอบด้วย นักศึกษาคณะศิลปศาสตรสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวน 795 คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 8 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ (Hair, J.F. et al., 1998) ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (Path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด 46 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดทั้งหมด 46 เส้นทาง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 368 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 ที่ได้รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ แล้วนำตัวแปรที่ได้มาสร้างแบบสอบถามตามนิยมเชิงปฏิบัติการจำนวน 1 ฉบับแบ่งเป็น 5 ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ สาขาวิชา ชั้นปี เกรดเฉลี่ย จำนวนการเข้าร่วมกิจกรรม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน จำนวน 16 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม 6 จำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นความเป็นเพื่อน มิตรแท้ 4 จำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามองค์การแห่งการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ

โดยแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 – 5 เป็นแบบมาตราวัดประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ เพื่อสำรวจระดับการปฏิบัติและระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล ด้านจิตวิทยาและพุทธศาสนา จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นนำข้อคำถามทั้งหมดไปหาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

การหาความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: α) โดยผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ คือ .980

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้แบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้น 405 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และ การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรม LISREL

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกทำให้ได้ตัวแปรดังนี้ พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน ประกอบด้วย การรู้จักตน การมองโลกเชิงบวก มีเป้าหมายในชีวิต และแนวโน้มปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ สารานุกรมธรรม ประกอบด้วย เมตตาภาวนากรรม เมตตาจิตกรรม เมตตาโมกกรรม สารานุกรมโกศล สีสสามัญญตา และทิวาสามัญญตา มิตรแท้ ประกอบด้วย มิตรช่วยเหลือ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะประโยชน์ และมิตรมีน้ำใจ และองค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย บุคคลรอบรู้ มีรูปแบบความคิด วิสัยทัศน์ร่วม ทำงานเป็นทีม และคิดเชิงระบบ

นำแบบสอบถามที่สร้างจากตัวแปรที่ศึกษา ไปสำรวจกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.6 รองลงมา ได้แก่ เพศชาย ร้อยละ 18.3 สาขาที่เรียน พบมากที่สุดได้แก่ สาขาภาษาญี่ปุ่น ร้อยละ 43.5 รองลงมาได้แก่ สาขาภาษาอังกฤษ นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 33.3 รองลงมา ได้แก่ นักศึกษา ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 32.3 นักศึกษามีเกรดเฉลี่ย 3.0 - 3.5 มากที่สุด ร้อยละ 54.1 รองลงมา ได้แก่ เกรดเฉลี่ย มากกว่า 3.5 ร้อยละ 26.7 จำนวนครั้งในการร่วมกิจกรรมของนักศึกษา พบว่าเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด จำนวน 5 - 10 ครั้งคิดเป็น ร้อยละ 46.2 รองลงมา ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรม น้อยกว่า 5 ครั้ง ร้อยละ 37.8 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำแนกตาม เพศ สาขาวิชา ชั้นปี เกรดเฉลี่ย และการเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	74	18.3
หญิง	302	74.6
LGBT	29	7.2
รวม	405	100.00
2. สาขาวิชาที่เรียน		
ภาษาญี่ปุ่น	176	43.5
ภาษาอังกฤษ	147	36.3
นวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	82	20.2
รวม	405	100.00
3. ชั้นปีการศึกษา		
ชั้นปี 1	135	33.3
ชั้นปี 2	131	32.3
ชั้นปี 3	67	16.5
ชั้นปี 4	72	17.8
รวม	405	100.00
4. เกรดเฉลี่ย		
มากกว่า 3.5	108	26.7
3.0 - 3.5	219	54.1
2.5 - 2.99	70	17.3
น้อยกว่า 2.5	8	2.0
รวม	405	100.00

5. การเข้าร่วมกิจกรรม

มากกว่า 15 ครั้ง	30	7.4
11 - 15 ครั้ง	35	8.6
5 - 10 ครั้ง	187	46.2
น้อยกว่า 5 ครั้ง	153	37.8
รวม	405	100.00

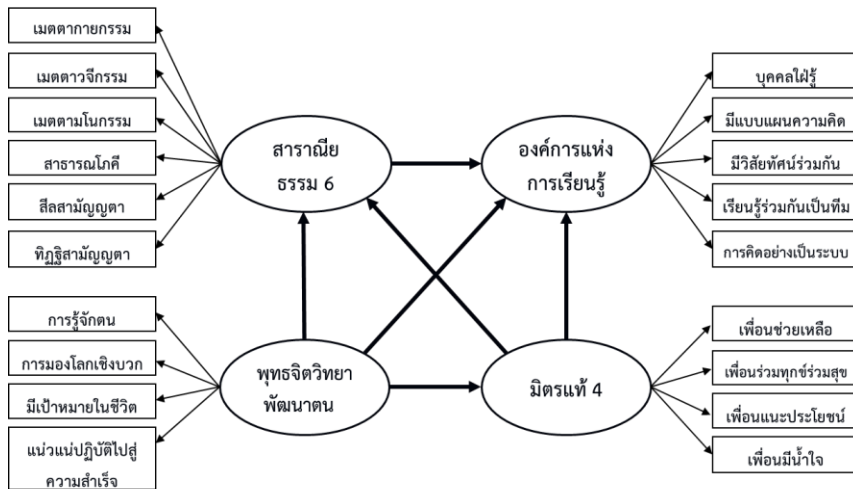
พิจารณาโดยรวม พบว่า สาราณียธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมาคือ มิตรแท้ ($\bar{X} = 3.97$) องค์การแห่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.89$) และพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน ($\bar{X} = 3.76$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่า อยู่ระหว่างร้อยละ 12.90 – 13.13 เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรมีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะสูงโด่งกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมากกว่า 0) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลน้อย ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน สารานียธรรม 6 มิตรแท้ 4 และองค์การแห่งการเรียนรู้

ตัวแปร	$\bar{X}$	ระดับ	S.D.	Min	Max	C.V.	Sk	Ku
พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน	3.76	มาก	0.48	1.75	5.00	12.90	-0.34	0.70
การรู้จักตน	3.96	มาก	0.53	1.75	5.00	13.33	-0.36	0.35
การมองโลกเชิงบวก	3.57	มาก	0.61	1.00	5.00	17.11	-0.18	0.82
มีเป้าหมายในชีวิต	3.90	มาก	0.58	1.75	5.00	14.92	-0.33	0.21
แน่วแนปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ	3.60	มาก	0.67	1.00	5.00	18.51	-0.35	0.63
สารานียธรรม 6	4.03	มาก	0.49	2.17	5.00	12.09	-0.41	0.31
เมตตากรรม	3.96	มาก	0.63	2.00	5.00	15.86	-0.28	-0.23
เมตตาวจีกรรม	3.76	มาก	0.74	1.00	5.00	19.58	-0.24	-0.04
เมตตาภคิณกรรม	3.93	มาก	0.62	1.33	5.00	15.82	-0.61	1.12
สาธารณโภคี	4.19	มาก	0.64	2.00	5.00	15.24	-0.55	-0.09
ศีลสามัญญตา	4.26	มาก	0.62	1.33	5.00	14.65	-0.75	0.81
ทวิญญสามัญญตา	4.06	มาก	0.63	1.67	5.00	15.58	-0.25	-0.12
มิตรแท้ 4	3.97	มาก	0.49	2.25	5.00	12.38	-0.18	-0.07
มิตรอุปการะ	3.96	มาก	0.67	2.00	5.00	16.99	-0.23	-0.28
มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข	3.94	มาก	0.74	1.00	5.00	18.91	-0.50	0.29
มิตรแนะประโยชน์	3.97	มาก	0.52	2.67	5.00	12.96	-0.04	-0.38
มิตรมีน้ำใจ	4.00	มาก	0.52	2.33	5.00	13.03	-0.23	0.08
องค์การแห่งการเรียนรู้	3.89	มาก	0.51	1.80	5.00	13.13	-0.32	0.91
บุคคลรอบรู้	3.90	มาก	0.63	1.00	5.00	16.05	-0.36	0.68
รูปแบบความคิด	3.83	มาก	0.56	2.00	5.00	14.75	-0.17	0.24
วิสัยทัศน์ร่วม	3.72	มาก	0.70	1.00	5.00	18.77	-0.26	0.24
ทำงานเป็นทีม	4.08	มาก	0.62	1.75	5.00	15.25	-0.43	0.38
คิดเชิงระบบ	3.93	มาก	0.62	1.00	5.00	15.70	-0.56	1.25

2. รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร คือ พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน และตัวแปรภายในแฝง 3 ตัวแปร คือ สารานียธรรม มิตรแท้ และองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยที่ สารานียธรรม และมิตรแท้ ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านในโมเดล แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

3. รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 135.46 องศาอิสระ (df) เท่ากับ 111 ความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .05 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .97 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ .94 และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ .02 อธิบายความแปรปรวนขององค์การแห่งการเรียนรู้ได้ร้อยละ 72.00 เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรง พบว่า

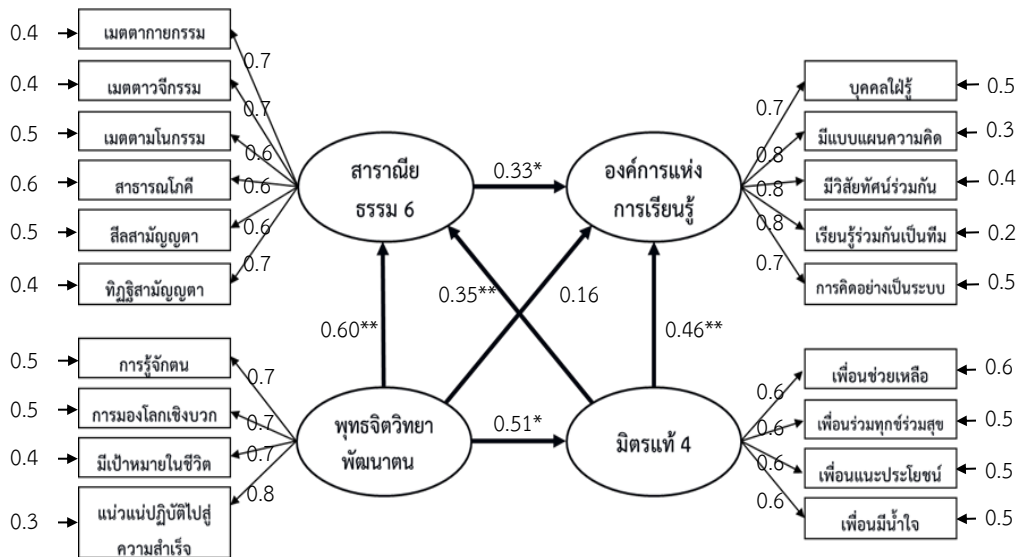
สาราณียธรรม 6 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน และมิตรแท้ 4 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .60 และ .35 ($p < .01$) ตามลำดับ สาราณียธรรม 6 ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากมิตรแท้ 4 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .18 ($p < .01$) มิตรแท้ 4 ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .51 ($p < .01$)

องค์การแห่งการเรียนรู้ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .16 ($p < .05$) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากสาราณียธรรม 6 และ มิตรแท้ 4 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .33 และ .46 ($p < .01$) ตามลำดับ และองค์การแห่งการเรียนรู้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนผ่านสาราณียธรรม 6 และมิตรแท้ 4 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .49 และ .12 ($p < .01$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3 และภาพที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลของรูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

ตัวแปรเหตุ	พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน (A)			สราณียธรรม 6 (B)			มิตรแท้ 4 (C)		
ตัวแปรผล	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
สราณีย	.77**	.18**	.60**				.35**		.35**
ธรรม 6 (B)	(.06)	(.04)	(.06)				(.07)		(.07)
	11.91	4.80	9.29				5.21		5.21
มิตรแท้ 4 (C)	.51**		.51**						
	(.07)		(.07)						
	7.45		7.45						
องค์การแห่ง	.65**	.49**	0.16*	.33**		.33**	.57**	.12**	.46**
การเรียนรู้	(.06)	(.07)	(.07)	(.08)		(.08)	(.08)	(.03)	(.07)
(D)	10.73	7.02	2.45	3.93		3.93	7.54	3.75	6.15
ค่าสถิติ	ไค-สแควร์ = 135.46 df = 111 p = .057 GFI = .97 AGFI = .94 RMSEA = .023								

ภาพที่ 3 แสดงค่าอิทธิพล รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้

อภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมและจิตวิทยาเชิงบวกในการพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ เมื่อสังเคราะห์โดยใช้วิธีสัง 4 และทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวก 3 แนวคิด 1) แนวคิดในการพัฒนาความสุข P.E.R.M.A. ของ ศาสตราจารย์ Seligman 2) แนวคิดพฤติกรรมองค์กรเชิง

บวก Positive Organizational Behavior: POB การจัดการทรัพยากรบุคคลในองค์กร ของ Fred Luthans (Luthans, F. et al., 2007) และ 3) แนวคิดทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก (PsyCap goes beyond social capital) พบว่าพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน จะประกอบด้วยการ รู้จักตน การมองโลกเชิงบวก มีเป้าหมายในชีวิต แนวปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจาก อริยสัจสี่เป็นกระบวนการที่ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนในการดำเนินชีวิตเพื่อการตื่นรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้ พบว่ากระบวนการพัฒนาตน ประกอบด้วย การรู้จักตนเอง การรู้คุณค่าตนเอง การรู้ศักยภาพที่แท้จริงของตน และการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ประจำวันอย่างเต็มศักยภาพ (พระครูพิมล ปัญญาบุญ, 2557) รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การพัฒนาตนเองเชิงพุทธศาสตร์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวเอกชนการพัฒนาศีลธรรม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวเอกชนมีการใช้ หลักศีลธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต มีการรักษาศีล 5 เป็นประจำ มีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบแบบแผน ในการทำงาน การเข้าสังคม เคารพความคิดของบุคคลอื่นถึงแม้ จะมีมุมมองต่างกัน มีความเสมอต้นเสมอปลาย เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับผู้ร่วมงาน อ่อนน้อม ถ่อมตนเสมอ มีการพัฒนาตนเองจิตใจ ด้วยการฝึกจิตให้เป็นผู้มองโลกในแง่ดี ไม่กังวล ให้อภัยกับเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประารถนาดีต่อบุคคลรอบข้าง ไม่มีความลำเอียง จิตใจเบิกบาน ไม่โลภอยากได้ ของบุคคลอื่น มีความละเอียดต่อการทำบาป พัฒนาทางด้านปัญญา ด้วยการพัฒนาตนอย่างสม่ำเสมอมีการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความรู้อบรมเพิ่มพูน ความสามารถของตน มุ่งมั่นในการพัฒนาวิชาชีพ ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาทอยู่กับปัจจุบัน เข้าใจโลกตามความเป็นจริง (ศิริพร ทศนศรี, 2557)

2. รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 4 ตัวคือ พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน สาราณียธรรม 6 มิตรแท้ 4 และองค์การแห่งการเรียนรู้ มีความเชื่อมโยงกัน ดังนี้

พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน เป็นการพัฒนาบุคคลโดยเน้นการรู้จักตน ซึ่งการพัฒนาตนตามหลักธรรมต้องอาศัยหลักสาราณียธรรม 6 คือการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ การทำงานร่วมกันโดยมีความเมตตา ความหวังดี และอยู่ในกติกาเดียวกัน รวมทั้งมิตรแท้หรือกัลยาณมิตรที่ส่งผลให้บุคคลที่มีความถึงพร้อมแห่งคุณธรรมและความดีงาม เป็นผู้ที่มีปัญหาในการพัฒนาศักยภาพ และการพัฒนาตน ส่งผลต่อองค์การแห่งเรียนรู้ ที่ต้องเชื่อมโยงระหว่างพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน สาราณียธรรม มิตรแท้เข้าด้วยกัน ซึ่งองค์การแห่งการเรียนรู้เริ่มที่ตัวบุคคลผ่านการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อขยายศักยภาพของตนเอง และองค์การในการที่จะลงมือปฏิบัติภารกิจงานให้การสำเร็จลุล่วงโดยให้ความสำคัญกับความเป็นผู้นำความคิด ความเข้าใจเชิงระบบ และการเรียนรู้กันเป็นทีม โดยเริ่มเปลี่ยนแปลง ปรับความรู้ ความเชื่อ เพื่อเปลี่ยนทัศนคติอันจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามแนวทางที่องค์การต้องการตามวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุ

ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการเรียนรู้ ความสามารถของบุคคลและทีมงาน ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์พันธกิจและยุทธศาสตร์ ส่งผลต่อการเกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ (กัญญาภัค เสงใจบุญ, 2555)

3. รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พบว่า พุทธจิตวิทยาพัฒนาตนส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้โดยตรง รวมทั้งพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนยังส่งผลผ่านหลักสารานีธรรม 6 คือการอยู่ร่วมกัน การสร้างความสามัคคี โดยการคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน อยู่ภายใต้กฎกติกาเดียวกัน และมีความเห็นชอบในความถูกต้องดีงามร่วมกัน และส่งผลผ่านมิตรแท้ 4 คือ การช่วยเหลือกันทำงาน การเห็นอกเห็นใจ การแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ การมีน้ำใจต่อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการเรียนรู้ ความสามารถของบุคคลและทีมงาน ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์พันธกิจและยุทธศาสตร์ ส่งผลต่อการเกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ (กัญญาภัค เสงใจบุญ, 2555) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการคบมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู พบว่า มิตรแท้มีลักษณะโดยรวมคือมุ่งหวังความเจริญแก่มิตรด้วยการทำตนให้เป็นที่ยิ่งของมิตรได้อย่างสนิทใจ ถ้าแสวงหามิตรที่ดีมีปัญหาเป็นมิตรเขาก็จะช่วยชี้แนะทางเจริญให้กับเรา ความเป็นมิตรแท้หรือกัลยาณมิตรนั้น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความมีเมตตากรุณาต่อกัน พึงพาอาศัยกันและกัน เป็นการอยู่ในเชิงสังคมที่มีความสร้างสรรค์ฐานะของกัลยาณมิตรเป็นทั้งฝ่ายรับและฝ่ายให้ ซึ่งเป็นธรรมชาติและเป็นธรรมชาติที่ถูกต้องของมนุษย์ที่มีฐานะเป็นผู้รับและผู้ให้ จึงสำคัญว่ามนุษย์นั้นต้องมีเพื่อน มีการช่วยเหลือกันและกัน ความเป็นเพื่อนจึงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ (พระมหาไสว สนตมโน, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 3 ในผลการวิจัยที่ศึกษาจากนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พบว่า พุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่มีผลหรือมีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ น้อยกว่า อิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผ่าน สารานีธรรม และมิตรแท้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าแนวทางที่ดีที่สุดในพุทธจิตวิทยาพัฒนาตน ตามองค์ประกอบ การรู้จักตน การมองโลกเชิงบวก การมีเป้าหมายในชีวิต และแนวโน้มปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ ต้องผ่านการมีมิตรแท้ที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ให้กำลังใจ และแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน

รวมทั้งการเรียนรู้ร่วมกันผ่านสารานุกรมทำให้เกิดความสามัคคี จึงจะมีผลมากกับ องค์การ
แห่งการเรียนรู้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตัวแปร
แฝง 4 ตัวแปร คือ พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน สารานุกรม มิตรแท้ และองค์กรแห่งการเรียนรู้
โดยตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด 19 ตัวแปร

ผลการวิเคราะห์รูปแบบพุทธจิตวิทยาพัฒนาตนที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่า
โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวแปรภายในโมเดล คือ พุทธจิตวิทยาพัฒนาตน
สารานุกรม และมิตรแท้สามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้ร้อยละ
72.00

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม พบว่า พุทธจิตวิทยาพัฒนาตนส่งผล
ทางตรงต่อสารานุกรม 6 มิตรแท้ 4 และองค์กรแห่งการเรียนรู้ และส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อ
องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยผ่านทางสารานุกรม 6 และมิตรแท้ 4 รวมทั้งพุทธจิตวิทยา
พัฒนาตนส่งผลทางอ้อมต่อสารานุกรม 6 โดยผ่านมิตรแท้ 4

ข้อเสนอแนะ 1) ควรมีการทำการศึกษาวิจัยตัวแปรด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้
เนื่องจากข้อ เสนอแนะนี้ได้จากผลการวิจัยภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ
พบว่ามิตัวแปรอีกจำนวนมาก ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยาซึ่งผู้สนใจศึกษาต่ออาจทำการศึกษาวิจัย
ตัวแปรด้านอื่น ๆ ก็ได้เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เลือกนำมาศึกษาเพียงตัวเดียว คือ องค์กร
แห่งการเรียนรู้ 2) ควรมีการทำวิจัยเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของตัว
แปรที่มีผลต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นเพียงกลุ่ม
ตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาคณะศิลปศาสตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบังเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยที่ได้มายังไม่ใช่คำตอบของการวิจัยสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม
อื่น ๆ ควรทำให้ครอบคลุมมากขึ้น เช่น กลุ่มตัวอย่างในองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กัญญาภัก เสงใจบุญ. (2555). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่ง
การเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสต์เทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, 4(2), 53-62.

ณัฐวุฒิ อรินทร์. (2555). การศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพุทธจิตวิทยาเชิงบวกที่มีต่อสุขภาวะ
ทางจิตและพฤติกรรมการปฏิบัติงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบของบุคลากร

- สาธารณสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน *ดัชนีนิพนธ์วิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญภัทร์ ศิริธรรมาโรจน์. (2559). *จิตวิทยากับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูพิมล ปัญญาบุตร. (2557). กระบวนการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อการตื่นรู้. ใน *ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์สุขภาพบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรมฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม.
- พระมหาไสย สนตมโน. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบการคบมิตรในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2538). *พุทธประวัติ ฉบับสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลำพอง กลมกุล. (2554). อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิผลการปฏิบัติการในชั้นเรียน : การวิจัยแบบผสมวิธี. ใน *ดัชนีนิพนธ์ครุศาสตร์สุขภาพบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ทศนศรี. (2557). การพัฒนาตนเองเชิงพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวเอกชน. ใน *ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์สุขภาพบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Compton, W.C., & Hoffman, E. (2013). *Positive Psychology The Science of Happiness and Flourishing*. U.S.A: WADSWORTH CENGAGE Learning.
- Hair, J. F. et al. (1998). *Multivariate data analysis. (5th ed)*. New Jersey: Prentice Hall.
- Luthans, F. et al. (2007). *Psychological capital: Developing the human competitive edge*. Oxford: Oxford University Press.

การศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา*

AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHIST TOURIST ACTIVITIES IN LANNA

สุกัลยา โหระเรือง

Sugulya Horaraung

เทพประวิณ จันทรแรง

Thepprawin Chanraeng

พูนชัย ปันธิยะ

Poonchai Punthiya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: horaraung28@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา และ 3) เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ 3 จังหวัด ลำปาง เชียงใหม่ และลำพูน จำนวน 30 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวคิดทางกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา มีความหมายเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เรียกว่า การจาริก การเที่ยวไป มีความสำคัญทั้งด้านจิตวิญญาณ ความเชื่อ ความศรัทธา คือ การเดินทางเพื่อการเผยแพร่ธรรมะ การแสวงหาธรรมะ และท่องเที่ยวชมสัญลักษณ์ทางศาสนา ส่งผลถึงด้านสังคม ศิลปวัฒนธรรมและด้านเศรษฐกิจ 2) รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนามี 4 กิจกรรมคือ 2.1) ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนา 2.2) ด้านความเชื่อและศรัทธาเพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 2.3) ด้านศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลปกรรมท้องถิ่น 2.4) ด้านการบูรณาการเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและนันทนาการ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนามีตั้งแต่สมัยพุทธกาล เรียกว่า การจาริก จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา บอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ ผ่านทางมิติทางสังคม การท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและสังคมชุมชน เป็นการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในเชิงลึกทางด้านจิตวิญญาณ ความศรัทธาความเชื่อในหลักพุทธธรรม และเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลป์ของท้องถิ่น รวมทั้งส่งผลต่อเศรษฐกิจและการนันทนาการ

* Received 10 February 2020; Revised 14 March 2020; Accepted 18 March 2020

เป็นกิจกรรมเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีคุณค่าตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศึกษาวิเคราะห์, กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ, ล้านนา

Abstract

The objectives of this dissertation were: 1) to study the concept of tourist activities and tourism in Buddhism, 2) to study the forms of activities of Buddhist tourism in Lanna, and 3) to analytical study the Buddhist tourism in Lanna. It is a qualitative research collecting the field work data by interview 30 key informants in areas of 3 Provinces: Lampang Chiang Mai and Lamphun. Its results were found that: 1) The concept of tourist activities and tourism in Buddhism keep the same meaning of the religious traveling having existed since the Buddha's time. It is called a pilgrimage. The journey plays the significance on the spirituality, belief and faith, that is the traveling for the preaching the Dhamma, for seeking the Dhamma, to sight seeing the religious symbols. It is affecting to the society, Arts & culture and the economic issue. 2) The forms of activities of Buddhist tourism in Lanna are 4 activities: (1) the Lanna Buddhist historical activities, (2) the beliefs and faith to study the Doctrine of Buddhism, (3) the Arts & Culture and the Local Buddhist Arts, (4) the integration of tourist economy and recreation. 3) Tourism activities in Buddhism dated back to the Buddha's time, known as pilgrimage. It is known as a religious tourism that has told the story of social and human development through social dimensions. The Lanna Buddhist tourism is related to the history of Buddhism and community and society. It is the study of Buddhism in depth on the spirituality, faith and belief in Buddhist principles. It is also related to the local arts culture and the Buddhist arts. It affects to the economy and recreation that is an activity to pay a visit to architecture, sculpture, and painting. The creative tourism is regarded as a valuable religious tourism until the present day.

Keywords: An Analytical Study, Buddhist Tourist Activity, Lanna

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นพัฒนาการที่สืบเนื่องมาจากการแสวงบุญที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งในสมัยนั้นชาวพุทธจะแสวงบุญโดยการเดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ต่อมา

ภายหลังมีผู้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ผู้ศรัทธาควรไปยัง ณ สถานที่ใดเพื่อยังให้เกิดความเจริญใจ ด้วยศรัทธา เหมือนได้เจ้าเฝ้าพระพุทธองค์ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล เป็นสถานที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา ด้วยปรากฏในพระพุทธรูปที่ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างชัดเจน ตามหลักฐานในพระไตรปิฎก ความว่า (ที.ม. (ไทย) 10/202/150) สถานที่ควรเห็น ควรให้เกิดความสังเวชแห่งกุลบุตรผู้มีศรัทธา 4 แห่งนี้ ๑ แห่งเป็นไฉน คือ สถานที่ควรเห็น ควรให้เกิดความสังเวชแห่งกุลบุตรผู้มีศรัทธาว่าพระตถาคตประสูติ ณ ที่นี้ 1 พระตถาคตตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ ที่นี้ 1 พระตถาคตทรงประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยม ณ ที่นี้ 1 พระตถาคตปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ณ ที่นี้ 1 สถานที่ควรเห็น ควรให้เกิดความสังเวชแห่งกุลบุตรผู้มีศรัทธา 4 แห่งนี้แลฯ อานนท์ ชนเหล่าใดเที่ยวไปตามเจดีย์สถาน จักมีจิตเลื่อมใส ทำกาละแล้ว ชนเหล่านั้นจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ภายหลังแต่การตายเพราะการทำลายแห่งกาย ดังนี้” (พุทธทาสภิกขุ, 2553) ความสำคัญทางด้านจิตวิญญาณของการแสวงบุญ ถือว่าสำคัญที่สุด กล่าวคือการแสวงบุญเป็นหนทางแห่งการบรรลุธรรมเป็นการเดินทางอันเนื่องจากจิตวิญญาณและศาสนา เป็นการเดินทางเพื่อสั่งสมบุญบารมี เป็นการเดินทางที่ให้คุณค่าทางด้านจิตใจ กระตุ้นเตือนให้เกิดธรรมสังเวช เกิดความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เป็นการระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า เกิดความอึดอึดในจิตใจ จิตใจผ่องแผ้วใสสะอาดปราศจากความเศร้าหมอง เกิดความสงบเยือกเย็นขึ้นในจิต ทำให้ผู้แสวงบุญได้ใกล้ชิดกับความจริงสูงสุด นำไปสู่การหมดซึ่งกิเลสและการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิงตามลำดับต่อไป นั่นคือหนทางแห่งการบรรลุมรรคผลแห่งพระนิพพาน ในท้ายที่สุดระหว่างทางแสวงบุญ ผู้แสวงบุญจะสัมผัสได้ถึงจิตที่เป็นสุข ประกอบด้วยกุศลธรรม ด้วยการประพฤติดี ปฏิบัติชอบด้วยกายวาจาและใจ ในสถานที่อันควรประกอบกิจกรรม ดังคำกล่าวที่ว่า ได้ฟัง คือได้ฟังธรรม ฟังเรื่องราวพุทธประวัติที่เป็นบุญได้ดู คือได้เห็นพุทธเจตสังเวชนียสถานก็เป็นบุญตา ได้บูชา คือได้ปฏิบัติบูชาพระรัตนตรัยและพุทธสถาน ก็เป็นบุญตน ได้สวดมนต์ คือได้สرایยพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณก็เป็นบุญปาก ได้บริจาค คือได้ช่วยเหลือให้ทานแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ก็เป็นบุญทานได้อิच्छาฐาน คือ การตั้งเจตจำนงในคุณงามความดีพัฒนาชีวิตก็เป็นบุญใจ (ไพโรจน์ ชินศิริประภม, 2555)

การแสวงบุญเป็นการเดินทางภายนอกที่เป็นอุบายเพื่อการเดินทางภายใน ซึ่งการเดินทางแสวงบุญไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ตามพุทธสถานต่าง ๆ เป็นการเชื่อมโยงตัวเรากับความรู้สึกซึ่งของบางความหมาย ความหมายแห่งการเดินทางมิได้อยู่เพียงแต่สถานที่เชิงกายภาพ แต่เมื่อมาถึงแล้วก่อให้เกิดธรรมสังเวช ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหมายความว่าจิตใจของผู้แสวงบุญได้มองเห็นถึงธรรมะ ความเป็นไตรลักษณ์ ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ย่อมปรากฏชัดเจนผ่านสภาวะจิต ซึ่งถ้ามองเห็นและใจเกิดการเข้าถึงความเปลี่ยนแปลงก็จะได้เห็นพระไตรลักษณ์ เห็นความไม่แน่นอน เห็นความไม่เที่ยง (ประมวล เพ็งจันทร์ และนิพัทธเวช เพ็งแก้ว, 2556) ซึ่งการแสวงบุญทางพระพุทธศาสนาจะช่วยกล่อมเกล้าจิตใจให้อ่อนโยน บริสุทธิ์ และใสสะอาด

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิตของผู้คนจึงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาประเพณีท้องถิ่น ตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมถึงศิลปกรรมต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก (ปฐมิตา นิตยาธิต, 2555) มีการเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะของการแสวงบุญทำให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการเดินทางที่ให้คุณค่าทางด้านจิตใจแก่พุทธศาสนิกชน กระตุ้นเตือนให้เกิดธรรมสังเวชไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต นอกจากการเดินทางไปยังสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าแล้ว ในสมัยต่อมาก็รวมถึงการไปเคารพบูชา กราบไหว้ วัตถุ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ด้วย เช่น พระสถูปเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ ณ พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพุทธเอกลักษณ์แห่งดินแดนล้านนา เป็นสถานที่ที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองเชียงใหม่มาตั้งแต่ครั้งอาณาจักรล้านนาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน ตลอดจนโบสถ์วิหารต่าง ๆ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปอันสำคัญ เป็นเครื่องระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ซึ่งนำไปสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธอื่น ๆ ในปัจจุบันนับตั้งแต่กิจกรรมการทอดกฐิน การไหว้พระ 9 วัด รวมไปถึงการเดินทางไปไหว้พระธาตุประจำปีเกิด เป็นต้น (เชียงชาย อักษรดิษฐ์, 2546)

อาณาจักรล้านนา คือ อาณาจักรในอดีต ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย สิบสองปันนา เช่น เมืองเชียงรุ่ง มณฑลยูนนาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผังตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน มีเมืองนายเป็นเมืองเอก และ 8 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี มีภาษา ตัวหนังสือ วัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง มีพุทธสถาน โบราณสถานต่าง ๆ ในเขตวัดวาอารามของชาวล้านนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ มากมาย ซึ่งศาสนสถานเหล่านี้ยังดำรงไว้ซึ่งความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา ได้ใช้ประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนี้ล้านนายังมีประเพณีท้องถิ่นทางด้านศาสนา อาทิ พิธีกรรมหมั้นผ้ากาสาวพัสตร์ให้แก่องค์ศาสนสถาน เช่น อุโบสถ องค์เจดีย์ และพระพุทธรูปที่สำคัญเพื่อถวายความศรัทธาและเป็นพุทธบูชาตามจารีตของชาวเหนือ (ปฐมิตา เสาร์คง, 2554)

ปัจจุบันมีโบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญ งดงามและโดดเด่นเป็นจำนวนมาก ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นศาสนสถานที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือ คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดพระธาตุลำปางหลวง และวัดพระธาตุแช่แห้ง เป็นต้น ทำให้อาณาจักรล้านนามีต้นทุนทางทรัพยากรในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนา เป็นแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญของประเทศไทย

จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีพัฒนาการเรื่อยมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนกระทั่งปัจจุบัน รูปแบบปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง คือ ศรัทธาของชาวพุทธและอานิสงส์ที่ได้รับจากการแสวงบุญ นั่นคือ บุญ การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นเสมือนการเดินทาง

ด้วยเหตุผลทางจิตวิญญาณและศาสนา เป็นการเดินทางของจิตใจ เพื่อหล่อเลี้ยงจิตใจของผู้เดินทางทำให้พวกเขาได้ใกล้ชิดกับความจริงสูงสุด ศาสนสถานในล้านนาเป็นหนึ่งในต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและของประเทศ ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะค้นคว้าศึกษาเรื่อง ศักดิ์สิทธิ์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา เพื่อเป็นแนวทางของพัฒนาการในอนาคตอันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
2. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยมีขอบเขตในการศึกษา การท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา 3 พื้นที่คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และวัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การศึกษาภาคเอกสาร (Documentary Research) ได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 และตำนานพระธาตุดอยสุเทพ ตำนานพระธาตุลำปางหลวง และตำนานพระธาตุแช่แห้ง

1.2 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิจากคัมภีร์อรรถกถา หนังสือและงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มประชากรตัวอย่างในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ข้อมูลของพื้นที่เป้าหมายในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนานั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปในเขตพื้นที่การวิจัยที่กำหนดไว้เพื่อการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

2.2 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยแนวทางในการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหาและภาษาก่อนนำไปสัมภาษณ์กับประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดแต่ละกิจกรรมดังนี้ คือ 1) กิจกรรมด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนา

กลุ่มเป้าหมายคือ เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน และนักวิชาการ 2) ด้านความเชื่อและศรัทธาเพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา กลุ่มเป้าหมายคือ เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาส มัคทายก ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธา 3) ด้านศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลปกรรมท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายคือ เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธา และนักวิชาการ 4) เพื่อการบูรณาการเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและนันทนาการ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้นำชุมชนประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธา และนักวิชาการ การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจดบันทึก ใช้เครื่องบันทึกเสียง และถ่ายภาพนิ่งประกอบการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง อันได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ มัคทายก ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธา และมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และนักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยวภาครัฐ ในแต่ละพื้นที่ศึกษา โดยมีสัดส่วนของกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. เจ้าอาวาสหรือตัวแทนเจ้าอาวาสในแต่ละพื้นที่ ๆ ละ 2 ท่าน รวมเป็นจำนวน 6 ท่าน
2. ผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ ๆ ละ 2 ท่าน รวมเป็นจำนวน 6 ท่าน
3. มัคทายกในแต่ละพื้นที่ ๆ ละ 1 ท่าน รวมเป็นจำนวน 3 ท่าน
4. ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาและมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงพุทธทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในแต่ละพื้นที่ ๆ ละ 3 ท่าน รวมเป็นจำนวน 9 ท่าน
5. นักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยวภาครัฐในแต่ละพื้นที่ ๆ ละ 1 ท่าน รวมเป็น จำนวน 3 ท่าน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาชั้นนำเพิ่มเติมอีกจำนวน 3 ท่าน รวมเป็นจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 30 รูป/คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาข้างต้น ทั้งในส่วนของการศึกษาจากภาคเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ทั้งในส่วนของ การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม มาทำการประมวลผล เรียบเรียงวิเคราะห์ และสรุปผล เพื่อเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบและเสนอแนะแนวทางการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. แนวคิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

จากผลการศึกษาแนวคิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1.1 ความสำคัญทางด้านจิตวิญญาณและศาสนา 1.2 ความสำคัญทางด้านสังคมและวัฒนธรรม 1.3 ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ

1.1 ความสำคัญทางด้านจิตวิญญาณและศาสนา ความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังพระพุทธพจน์ที่กล่าวไว้คือ “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด....ภิกษุทั้งหลายแม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม” (ที.ม. (ไทย) 10/202/150.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การจาริก หรือ จร แปลว่า การเที่ยวไป ในครั้งแรกๆ เป็นการจาริกไปเพื่ออบรมสั่งสอนประชาชนของพระภิกษุสงฆ์เป็นหลัก ต่อมา เมื่อมีการสร้างวัดเพื่อให้เป็นพำนักจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ วัดจึงกลายเป็นศาสนสถานเพื่อใช้เป็นที่พักของพระภิกษุสงฆ์ที่เดินทางมาทั้ง 4 ทิศ ส่วนประชาชนก็ใช้พื้นที่วัดเป็นที่ฟังธรรมและอุปัฏฐากอุปัฏฐัมภ์พระภิกษุสงฆ์ เช่น วัดเชตวัน วัดบุพพาราม วัดชีวกัมพวัน วัดโมฬิตาราม วัดนิโครธาราม วัดอัมพปาลีน

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันตามหลักการบำเพ็ญบุญกริยาวัตถุ 10 ได้แก่ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย อปายนมัย เวยยาวัจจมัย ปัตติทานมัย ปัตตนาโมทนามัย ฌัมมัสสวนมัย ฌัมมเทศนามัย และทิสฺสุกมัย การเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง

1.2 ความสำคัญทางด้านสังคมและวัฒนธรรมการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมในศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น การไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า แห่เทียนพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธยังเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาพัฒนาจิตใจ การเดินทางเพื่อการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมการเดินทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจของผู้เดินทาง ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง การเดินทางเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ หมู่สัตว์ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือการเดินทางเพื่อสร้างประโยชน์ ความสงบสุข และสันติภาพต่อมวลมนุษย์ซึ่งอานิสงส์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยความหมายทั่วไป คือ การเดินทางเพื่อสัญลักษณ์ทางศาสนา 5 ประการ คือ ศาสนสถาน คือ สิ่งปลูกสร้างทางศาสนา ในทางพระพุทธศาสนา ศาสนวัตถุ คือ สิ่งที่เป็นวัตถุที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น พระพุทธรูป พระบรมสารีริกธาตุ กล่าวถึงการเดินทางไปบูชาพระบรมธาตุการเดินทางไปบูชาพระพุทธรูปศาสนธรรม คือ สิ่งที่เป็นพระธรรมคำสอนศาสนบุคคล คือ บุคคลที่เป็นตัวแทนบุคคลทางศาสนา

อันเป็นที่เคารพ. ศาสนกิจกรรม คือ กิจกรรมที่เป็นหลักปฏิบัติทางศาสนา เช่น การฝึกจิต การปฏิบัติสมาธิภาวนา ซึ่งเป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม

1.3 ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจการเดินทางท่องเที่ยวหรือเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ เพื่อความเป็นสิริมงคล การทำบุญทำทาน หรือเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงตามประเพณี

นอกจากการความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เรื่องการทำบุญที่ให้อานิสงส์ผลบุญมาก ส่งผลให้เกิดเป็นเทวดาและมนุษย์ที่มีรูปร่าง มีรัศมีสวยงาม ส่งผลให้เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ส่งผลเกิดในตระกูลเศรษฐี ยังส่งผลให้เกิดผลทางด้านเศรษฐกิจต่อสังคมและชุมชน เพราะการท่องเที่ยวจะมีการก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง เช่น การสร้างงาน อาชีพ และการใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมดังกล่าวเป็นจำนวนมากอันส่งผลอย่างมากด้านเศรษฐกิจในช่วงเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา

2. รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา จากผลการศึกษารูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา พบว่า มี 4 กิจกรรมที่สำคัญคือ

2.1 ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนารูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนามีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนามีโบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญ งดงามและโดดเด่นเป็นจำนวนมากที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและเกี่ยวข้องโดยตรงกับประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นล้านนามีตำนานพื้นบ้าน ภูมิสังคมวัฒนธรรมทางศาสนา และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา เกี่ยวข้องกับวัดที่มีพระธาตุเจดีย์ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของล้านนาคูคทองจากกรณีศึกษาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และวัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรหริภุญไชยในครั้งสมัยพระนางจามเทวี จนถึงสมัยอาณาจักรล้านนา ซึ่งก่อตั้งโดยพญามังราย และการเข้ามาของพระพุทธศาสนาซึ่งก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาล้านนาได้รับการพัฒนาสั่งสมและสืบทอดโดยมีพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นเป้าหมายหลอมให้มีรูปแบบและเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์ของตนเอง พร้อมกับเป็นรากฐานทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งเป็นพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของล้านนาเองจนส่งผลให้พระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ของล้านนาเป็นหนึ่งเดียวกันและยังเป็นหลักฐานที่เป็นพระธาตุสำคัญต่าง ๆ อันเป็นโบราณสถานที่งดงามปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 ด้านความเชื่อและศรัทธาเพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานความเชื่อความศรัทธาของอาณาจักรล้านนามาโดยตลอดหลายร้อยปี ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนาเป็นการเดินทางไปเพื่อจุดประสงค์ในการสร้างสมบุญกุศลตามความเชื่อและศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือการไปนมัสการ

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในที่ต่าง ๆ อาทิ วัดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปีเกิด ซึ่งการแสวงบุญนอกจากจะได้บุญแล้วยังถือเป็นบุญพิเศษวิเศษวิชาวพุทธในล้านนามีความผูกพันกับพระธาตุ ในอดีตพระธาตุองค์ใดที่มีชื่อเสียง มีตำนานกล่าวถึง เมื่อถึงประเพณีการขึ้นธาตุ คือประเพณีไหว้พระธาตุมาถึงศรัทธาประชาชนจากต่างบ้านต่างเมืองก็จะพากันเดินทางไปสักการบูชา ไปค้างคืนนอนอุปัฏฐากเก็บกวาดบริเวณพระธาตุให้สะอาด ทำบุญตักบาตร จึงเกิดมีตำนานเรื่องการไหว้พระธาตุตามปีเกิด เพื่อแยกคนที่หลั่งไหลไปในที่แห่งเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันของเครือข่ายคนตามปีเกิด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความเห็นทางการเมืองหรือกระแสสังคมในขณะนั้น นอกจากนี้ พิธีกรรมใดที่ต้องการความศักดิ์สิทธิ์ของชาวล้านนา ก็จะทำให้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี มีการส่งเสริมให้คนไปแสวงบุญทางพระพุทธศาสนาเข้าวัดทำบุญ ละลดเลิกละบายมุข มีการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ปรัชญาศาสนา และปฏิบัติธรรมในระดับต่าง ๆ เกิดขึ้น ถือได้ว่าเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมความเชื่อเหนืงพื้นที่แถบนี้ได้แก่การยึดถือปฏิบัติของชาวพุทธที่ต่างให้การยอมรับนับถือต่อสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระธาตุสำคัญในหัวเมืองสำคัญต่าง ในอาณาจักรล้านนา ส่งผลให้เกิดการจาริกแสวงบุญของผู้คนจากท้องถิ่นต่าง ๆ ให้เดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธไปนมัสการพระธาตุอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสะท้อนได้ถึง การเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของผู้คนระหว่างพื้นที่ใกล้และไกลเกินกว่าที่ขอบเขตและเส้นแบ่งพื้นที่ทั้งทางกายภาพการเมืองและสังคมจะสามารถกำหนดไว้ เกิดเป็นความสัมพันธ์ภายใต้ระบบความเชื่อและศรัทธาเดียวกัน

2.3 ด้านศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลปกรรมท้องถิ่น จะเห็นได้ว่างานศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ก็มักเกิดขึ้นในวัดเช่นกัน ศาสนสถานทางพระพุทธศาสนาในล้านนาถูกสร้างสรรค์ขึ้นเป็นไปตามพุทธปรัชญาแบบเถรวาท และพระพุทธศาสนาแบบพื้นเมืองล้านนานี้มีส่วนช่วยให้เกิดศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณีแบบสังคมจารีตอันงดงาม นอกจากนี้พุทธศิลปกรรมแบบท้องถิ่นของล้านนาก็ยังเป็นส่วนสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา ชัดเกล้าจิตใจ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของชาวล้านนาให้มีความอ่อนโยน สุขุม นุ่มนวล มีอัธยาศัยไมตรี ถ้อยทีถ้อยอาศัย จนกลายเป็นคุณสมบัติอันประเสริฐที่มรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นของชาวล้านนาจนกระทั่งปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับศิลปวัฒนธรรมทางศาสนา อาณาจักรล้านนา คือพุทธอาณาจักรในอดีตโดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี มีภาษา ตัวหนังสือ วัฒนธรรม และ ประเพณีเป็นของตนเอง มีพุทธสถาน โบราณสถานต่าง ๆ ในเขตวัดวาอารามของชาวล้านนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ มากมาย ซึ่งศาสนสถานเหล่านี้ยังดำรงไว้ซึ่งความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนชาวล้านนาได้ใช้ประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากนี้ล้านนายังมีประเพณีท้องถิ่นทางด้านศาสนา อาทิ พิธีกรรมห่มผ้ากาสาพัสตร์ให้แก่องค์ศาสนสถาน เช่น อุโบสถ องค์เจดีย์ และพระพุทธรูปที่สำคัญเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามจารีตของชาวเหนืออันเป็นศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลปกรรมท้องถิ่นอันงดงามสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

2.4 เพื่อการบูรณาการเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและนันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงพุทธในลำนานาทางด้านเศรษฐกิจ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีความพิเศษเป็นการนำรูปแบบกิจกรรมทางพุทธศาสนาในหลากหลายกิจกรรม เพื่อเน้นให้นักท่องเที่ยวศึกษาหาความรู้ และการนันทนาการในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ขนบจารีตประเพณีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นยังส่งผลโดยตรงต่อการสร้างสรรค์และบูรณาการทางเศรษฐกิจ อันเกิดจากการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งนอกเหนือจากหลักการดังกล่าวแล้ว เทศกาลและงานฉลองอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธประเพณีต่าง ๆ รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อการได้มาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยววัดกับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจและการนันทนาการจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธของศาสนาสถานในลำนานา

3. วิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในลำนานา

จากผลการวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในลำนานา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (The Religious Tourism) มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

3.1 ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในลำนานารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้ศาสนวัตถุและโบราณวัตถุธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัด รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปกรรมที่มีอยู่ภายในวัดที่อาศัยความงามทางด้านศิลปกรรม ภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ ความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและท้องถิ่นอันมีความเป็นเอกลักษณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

3.2 ด้านความเชื่อและศรัทธาเพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยใช้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยววันเกี่ยวเนื่องกับหลักศรัทธาความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีมาอย่างยาวนานประสานกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเป็นการศึกษาถึงหลักพุทธธรรม การปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา การไหว้พระ สวดมนต์ อาศัยความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวในด้านพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวพุทธ ความเชื่อในอานิสงส์ การสร้างสมความดีและการสะสมผลบุญ รวมทั้งการขัดเกลาจิตใจ ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะของการไหว้พระธาตุปีเกิด ตามความเชื่อแบบลำนานา การไหว้พระพุทธรูปและศาสนสถานที่สำคัญต่าง ๆ การปฏิบัติธรรมรวมถึงการท่องเที่ยวตามเทศกาลและวันสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของไทย และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่มีความเชื่อต่อเนื่องมาอย่างยาวนานเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวและการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในเชิงลึก ที่อาศัย

ความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวในด้านพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวพุทธ เป็นเครื่องดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

3.3 ด้านศิลปวัฒนธรรมและพุทธศิลปกรรมท้องถิ่น รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการเที่ยวชมบริเวณวัด ที่อาศัยความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรมแบบเถรวาทของล้านนาอันมีเอกลักษณ์และความงดงามเฉพาะตนและยังสอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่นล้านนาที่ได้รับการสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวมาอย่างยาวนานเป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ที่อาศัยความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีความต่อเนื่องของการสืบสานประเพณี ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องดึงดูดใจ

รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวของผู้ที่สนใจในลักษณะของการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ของบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม เช่น พุทธศิลป์ ที่อาศัยประวัติศาสตร์ความเป็นเอกลักษณ์ องค์ความรู้ และกระบวนการสร้างสรรค์ที่อยู่ภายในวัดหรือศิลปกรรมนั้น ๆ เป็นเครื่องดึงดูดใจ

3.4 เพื่อการบูรณาการเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและนันทนาการ ล้านนามีความสมบูรณ์ด้านทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามหาศาลต่อการท่องเที่ยวเพราะวัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งความเคารพนับถือและความร่วมมือ วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่สัมพันธ์กับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมศาสนสถาน ได้ระบุนว่าพระพุทธรูป พระธาตุ เจดีย์ พระวิหาร พระอุโบสถ ศิลปกรรม - สถาปัตยกรรม หอไตรหอธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมของวัด ความเก่าแก่ของวัดและถือเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย อันเป็นลักษณะสำคัญเชิงนันทนาการ การจัดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนาของวัดทั้งด้านการคมนาคม ที่พักอาศัย การนำเที่ยว อาหารของที่ระลึก การบริจาค และการใช้จ่ายด้านอื่น ๆ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการท่องเที่ยวอีกมากมาย จึงส่งผลโดยตรงทางการบูรณาการทางเศรษฐกิจต่อสังคมและชุมชน เพราะการท่องเที่ยวย่อมมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งนับวันจะมีความเจริญเติบโตมากขึ้นอย่างทวีคูณและยั่งยืน

สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธของล้านนาดังกล่าวข้างต้น จะเป็นทรัพยากรทางสังคมอันสำคัญในการบอกเล่าเรื่องราวของพัฒนาการทางสังคมและชาติพันธุ์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาส่งผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม ขนบประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญาและคุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและมิติต่าง ๆ ของบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

อภิปรายผล

แนวคิดกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงพุทธ แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธอันมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาที่ย้อนกลับไปถึงครั้งพุทธกาลและอ้างอิงถึงพุทธประวัติตลอดจนเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดรูปแบบทางกิจกรรมการท่องเที่ยวอันสะท้อนออกมาตามรูปแบบและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม คือการท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ธรรมะ การแสวงหาธรรมะ การไปเยี่ยมเยียนพุทธสถาน ธรรมสถาน และบุคคลสำคัญต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นไปตามความเชื่อความศรัทธา และหลักการแห่งอานิสสตลอดจนเป็นการสร้างผลบุญ สังสมบุญบารมี โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีแหล่งก่อกำเนิดจากพุทธภูมิและได้รับการถ่ายทอดผ่านพุทธอาณาจักรต่าง ๆ สู่ล้านนาและมีพัฒนาการที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพทางสังคมและระบบทางวัฒนธรรมของล้านนาเองจนเกิดเป็นเอกลักษณ์และได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในเชิงพุทธของสังคมล้านนามาอย่างยาวนาน รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนามีรูปแบบทางกิจกรรมที่สำคัญในลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญคือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ของทั้งพระพุทธศาสนาในล้านนาและระบบทางสังคมชุมชนของล้านนาเพราะพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางระบบสังคมและวัฒนธรรมของล้านนาอย่างหนึ่งเดียวกันมาโดยตลอด อันส่งผลทำให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมอันมีลักษณะสำคัญและเกี่ยวเนื่องกันคือการท่องเที่ยวอันเกิดจากความเชื่อความศรัทธาในหลักการทางพระพุทธศาสนา เพราะคติความเชื่อเหล่านี้เป็นพื้นฐานทางความเข้าใจต่อโลกของสังคมล้านนา ซึ่งสะท้อนผลออกมาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของล้านนาในรูปแบบทางสังคมศิลปวัฒนธรรมที่แสดงออกทางพุทธศิลปกรรมแบบท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมจารีตแบบล้านนาที่งดงาม และยังส่งผลต่อเนื่องให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่บูรณาการเข้ากับระบบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตลอดจนด้านนันทนาการที่เป็นรูปแบบที่พัฒนากันไปตามบริบททางสังคมมาอย่างยาวนาน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา จะเห็นได้ว่าสืบเนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานก่อให้เกิดทรัพยากรอันมีคุณค่าและคุณประโยชน์อย่างสูงของสังคมล้านนา ด้วยทรัพยากรเหล่านี้เป็นพื้นฐานอันก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธและมีพัฒนาการควบคู่และปรับเปลี่ยนไปตามมิติและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา รวมถึงยังก่อให้เกิดปรากฏการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ครอบคลุมทุกมิติทางสังคมศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณี อันงดงามเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาอันเป็นระบบอันสำคัญยิ่งทางอารยธรรมของสังคมมนุษย์ที่พึงมี พึงเป็น อันก่อให้เกิดประโยชน์ครบทุกด้าน และนับเป็นรูปแบบที่งดงามที่สมควรได้รับการสืบทอดให้อยู่คู่สังคมไปอย่างยาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคเหนือ กระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างสรรค์เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของวัดในภาคเหนือมี

ประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็นคือ 1) การจัดการด้านพื้นที่มีการจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัดตามบทบาทหน้าที่ 2) การจัดการด้านแผนพัฒนา มีการจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว 3) การจัดการด้านบุคลากร มีกระบวนการจัดการบุคลากร 4) การจัดการด้านระบบการสื่อความหมาย การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม มีการพัฒนาทางด้านระบบสื่อความหมายของวัด นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของวัดพระธาตุดอยสุเทพไว้ว่า ตามคติความเชื่อเรื่อง ชูธาตุ คนเกิดปีมะแม พระธาตุประจำปีเกิดคือพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเคล็ดลึกลับว่าเมื่อมานมัสการตามทิศทั้ง 4 ผลานิสงส์ที่ได้จะต่างกัน ทิศเหนือ ขอให้มีปัญหาอุจพระจันทร์เพ็ญทิศใต้ ขอให้ได้เป็นพระภิกษุสงฆ์ได้บวชในชาติหน้า ทิศตะวันออกจะได้ขึ้นสวรรค์ ทิศตะวันตกถือเป็นการเคารพบูชาสูงสุดต่อพระธาตุ หากกล่าวค่านมัสการจะสมหวังในสิ่งปรารถนาทั้งปวง ตามตำนานพระเจ้าเลียบโลกผูกที่ 1 ได้มีเรื่องเล่าว่าเมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยบริวารทรงเสด็จขึ้นไปดอยอุจฉกบรรพต ณ สถานที่แห่งหนึ่งเป็นที่ราบอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (ของดอยสุเทพ) ทรงทอดพระเนตรแล้วตรัสกับพระสารีบุตรว่า หลังจากปรินิพพานแล้วพระธาตุก็จะมาประดิษฐาน ณ ที่นี้ (พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี และคณะ, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

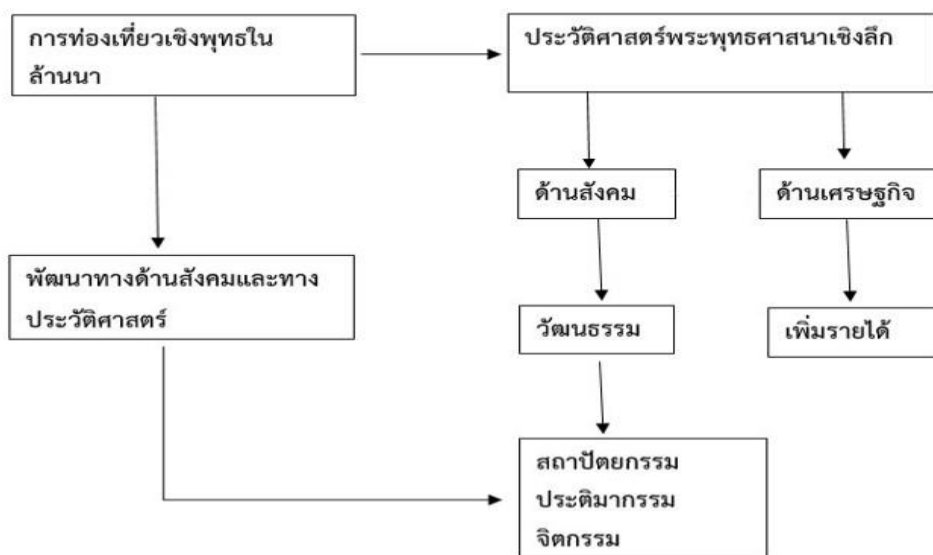
จากผลการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนาก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สำคัญคือในการท่องเที่ยวเชิงพุทธของล้านนามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนา เป็นการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในเชิงลึกอันเป็นรากฐานของสังคมล้านนามีความสำคัญทั้งด้านจิตวิญญาณ ศาสนา ด้านสังคม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน และด้านเศรษฐกิจ การันทุนจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่บอกเล่าเรื่องราวโดยรอบของมิติทางสังคมล้านนาอันมีการพัฒนาการทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ประสานกับพระพุทธศาสนาในล้านนาที่ทรงคุณค่า และบทพิสูจน์ที่สำคัญคือ ระบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของล้านนาได้รับการยอมรับเรื่องความงดงาม รวมถึงได้รับการยึดถือปฏิบัติและสืบทอดมาอย่างยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงสามารถปรับเปลี่ยนไปตามมิติและปรากฏการณ์ต่างทางสังคมได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาไปตามบริบททางสังคมด้านกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ควรมีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปรับปรุง และความน่าสนใจของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร

ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต

สิ่งสำคัญต้องมีการวางแผนการใช้พื้นที่ ระบบการจัดการที่สามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางแผนนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการเสริมสร้างลักษณะเด่น อัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิ ที่สูงสุดต่อพื้นที่ ซึ่งพอสรุปเป็นองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา ดังแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แผนผังองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรจะรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรม เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าแนวคิดกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนา เกิดจากการยอมรับนับถือและความเชื่อตามหลักการทางพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ทั้งพุทธประวัติ เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวไปตามวัตถุประสงค์และเจตนาทางการเผยแพร่ แสวงหา และสร้างสมบุญกุศลตลอดจนความเชื่อในผลบุญและอานิสงส์ในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างอันเกี่ยวเนื่องหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จนพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงพุทธในแผ่นดินล้านนานับตั้งแต่อดีตและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนาทำให้ได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนา ที่จะสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในด้านศาสนาที่มีการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในที่ต่าง ๆ โดยการแสวงบุญพระธาตุประจำปีเกิดจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาทางด้านจิตวิญญาณ และยังเป็นกิจกรรมเที่ยวชมบริเวณวัดเชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับความรู้ในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมที่ส่งผลก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ การนันทนาการ จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนาที่มีค่าอย่างยิ่งในทางสังคมและทางประวัติศาสตร์

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในล้านนาเกิดจากแหล่งกำเนิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งอิทธิพลต่อพุทธอาณาจักรล้านนา โดยส่งผ่านจากพุทธภูมิผ่านพุทธอาณาจักรที่สำคัญในอดีต เมื่อเข้าสู่ล้านนาก็รับการพัฒนาบ่มเพาะให้เป็นรูปแบบที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ ก่อให้เกิดรูปแบบทางกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวอันเป็นอัตลักษณ์และประสานกับทุกมิติของสังคมและชุมชนของล้านนา โดยระบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของล้านนามีประวัติที่ยืนยันว่าเป็นระบบที่มีการกระทำกันมาอย่างยาวนาน และได้รับการยอมรับรวมถึงสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบันรวมทั้งสามารถพัฒนาการและต่อยอดปรับเปลี่ยนไปตามปรากฏการณ์ต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นรูปแบบหนึ่งของระบบทางอารยธรรมในสังคมมนุษย์ที่ทรงคุณค่า งดงามและลงตัวก่อประโยชน์อย่างแท้จริง

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยววัดในระดับภูมิภาคและจังหวัด โดยมีแผนการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะสงฆ์ หน่วยงานการท่องเที่ยวภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา และบริษัทท่องเที่ยวเอกชน

รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชน 2) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย รูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัด ได้แก่ การจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด ตามบทบาทหน้าที่ เป็น 3 เขต คือ เขต (1) พุทธาวาส เป็นพื้นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญ (2) เขตสังฆาวาส เป็นพื้นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร และ (3) เขตธรณีสงฆ์เพื่อให้การบริการ ชุมชนหรือเขตสาธารณะ เป็นพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่ตั้งของอาคารสิ่งก่อสร้างและกิจกรรมที่ ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยว 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการ ศึกษาวิจัยการท่องเที่ยววัดในระดับภูมิภาคและระดับประเทศเพื่อประเมินผลการท่องเที่ยวด้าน ศาสนาและวัฒนธรรมในภาพรวม ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาวัดต้นแบบที่จัดการท่องเที่ยวเชิง ศาสนาและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- เชียงชาย อักษรดิษฐ์. (2546). *พระธาตุดอยสุเทพ พระธาตุปีเกิดปีมะแม*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ ซิลค์เวอร์ม.
- ปฐมาศ นิตยาชิต. (2555). กลยุทธ์การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปฐมเวช เสาวคง. (2554). สืบสาน-ธำรงรักษ. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชา ทัศนศิลป์*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประมวล เพ็งจันทร์ และนิพัทธเวช เพ็งแก้ว. (2556). *จาริกจิตวิญญาณบนแดนพุทธภูมิ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ บริษัทสถาตา ฟับลิเคชั่น จำกัด.
- พระใบฎีกาเสน่ห์ ญาณเมธี และคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาในภาคเหนือ กระบวนการเรียนรู้สู่การสร้างสรรค์เชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). *พุทธประวัติจากพระโอษฐ์แปลจากพระไตรปิฎก*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อรุณวิทยา.
- ไพโรจน์ ชินศิริประภม. (2555). *เส้นทางสายปัญญา อินเดีย เนปาล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษา
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26*
THE POST - MODERN PHILOSOPHY APPLY FOR EDUCATION
MANAGEMENT OF BUDDHIST MONK WHO TEACHING MORALITY
AT SCHOOL IN THE 26TH CENTURY BUDDHIST

พระสาโรจน์ ธมมสโร (แซ่อู๋)

Phra Saroj Thammasaro (saeou)

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

พระสุริยา คงคาไหว

PhraSuriya Suriyo Kongkawai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: sarote.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ 2) เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมฯ 3) เพื่อนำปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ และ 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาการสอนของพระสอนศีลธรรมฯ ให้มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนสอนศีลธรรม มี 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ผู้เข้าศึกษา 3) ผู้ปกครอง/ผู้ที่เกี่ยวข้อง/ประชาชนทั่วไป 4) นักวิชาการด้านการศึกษา และ 5) พระสอนศีลธรรม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ การจัดการศึกษา องค์ประกอบการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 วิธีการสอน และความเป็นมาของพระสอนศีลธรรมฯ 2) ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุค ได้แก่ 1) ปรัชญาการศึกษาพุทธปรัชญา 2) ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม 3) ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม และ 4) ปรัชญาการศึกษานิรันดร์นิยม 3) การประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหา ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการวัดประเมินผลและติดตามผล โดยนำพุทธปรัชญาการศึกษาออกมาออกแบบเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เด็กและ

* Received 31 January 2020; Revised 14 March 2020; Accepted 18 March 2020

เยาวชนมีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข 4) องค์ความรู้ใหม่ คือ การจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม โดยนำ ศีล สมาธิ ปัญญา มาปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรม (เข้าถึง) และนำไปใช้ (เข้าใจ) ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (พัฒนา) การสอนให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ (อริยสัจ 4) มาใช้กลั่นกรอง (โยนิโสมนสิการ) เลือกรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรู้เท่าทัน ผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางออกปัญหา (ปรัตถโฆสะ)

คำสำคัญ: การประยุกต์, ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุค, การจัดการศึกษา, พระสอนศีลธรรม, พุทธศตวรรษที่ 26

Abstract

The objectives of this dissertation were: 1) to study the concepts and theories concerning the educational management of Buddhist monks. 2) to study the postmodern education philosophy of appropriate to the Buddhist monks. 3) To apply the postmodern education philosophy to find out guideline for solving the problems in the educational management of Buddhist monks. and 4) To create new knowledge and development of educational management of Buddhist monks to be effective. This research was a qualitative research by dialectical philosophical research method and reasoning by using in-depth interview to specify with important data which is a representative of a person who is involved in a moral school. It can divide into 5 groups such as 1) school administrators 2) student 3) parents or related persons or general person 4) educational academic and 5) monk moral teacher. by using content analysis summarized as an overview. The research found that: 1) the concepts and theories are the education management, educational management composition, education management in the 26th Century Buddhist, teaching method and the history of monk's moral teaching at school. 2) the postmodern education philosophy such as 1) philosophy of Buddhist education 2) philosophy of reform education 3) progressivism and 4) Perennialism. 3) Philosophy of postmodern education applied as a solution to educational management problems which included with staff, teaching process, media and in the aspect of evaluation and monitoring. by Buddhist philosophy of education was designed as a learning activity for children and youth with knowledge and morality. A better quality of life and happiness. 4) the new knowledge means management of the Knowledge

and Morality by precepts, meditation intelligence to instill morals and ethics (access) and to (understand) the quality of life improved (developed) teaching to the learner-centered learning, how to analyzing Ariyasacca 4 (4 noble truths) and considering to Yonisomanasikara, choosing knowingly to receive new information and culture that supported by teaching to be a good friend for helping them to solve the problem (Poratokhosa).

Keywords: Application, Postmodern Education Philosophy, Educational Management, Buddhist Monks's Teaching Morality, 26th Century Buddhist

บทนำ

การพัฒนาการศึกษาไทยภายใต้กรอบการปฏิรูปการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของประเทศที่มุ่งยกระดับคุณภาพ และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายขับเคลื่อนการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาของชาติและพัฒนาคุณภาพสู่การศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 ซึ่งมีการปรับวิธีการเรียนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้นการปรับปรุงคุณสมบัติของครูให้ตรงกับสาขาและการยกระดับคุณภาพชีวิตของครู และบุคลากรทางการศึกษาเพิ่มความสอดคล้องระหว่างชั่วโมงเรียนกับกิจกรรมให้เหมาะสม (คณะกรรมการการศึกษาปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ, 2558) การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดอย่างสร้างสรรค์และเข้ากับบริบทของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาทักษะแห่งอนาคตใหม่ในประเทศไทย การกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 คือ “การศึกษาที่ถูกต้องสำหรับศตวรรษใหม่ ต้องเรียนให้บรรลุทักษะ คือ ทำได้ต้องเรียนเลย จากระดับวิชาไปสู่ทักษะในการใช้วิชาเพื่อการดำรงชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง การเรียนจึงต้องเน้นเรียนโดยการลงมือทำ หรือการฝึกฝนนั่นเอง และคนเราต้องฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นตลอดชีวิต” (วิจารณ์ พานิช, 2555) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีนโยบายให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ คือ คนมีคุณภาพ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย เคารพกฎหมาย มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกเป็นสาธารณะ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 2559) ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมและระบอบอันเป็นผลพวงของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อต่าง ๆ ได้เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทต่อคนทุกวัยที่อุปโภคและ บริโภค โดยมีผลกระทบที่ส่งผลกระทบต่อกาย จิตใจ และปัญญา ซึ่งสะท้อนพฤติกรรมออกมาในลักษณะการทำลายศีลธรรมและจริยธรรมอย่างรุนแรง (ยีน ภู่วรรณ และสมชาย นำประเสริฐชัย, 2546) สาเหตุเนื่องมาจากมีรากเหง้ามาจากวิกฤตศีลธรรมเชื่อมโยงไปถึงทัศนคติต่อชีวิต สังคม และธรรมชาติที่ผิดพลาตคลาดเคลื่อนจากหลักธรรม และระบบทุนนิยมและอำนาจ

นิยมที่เป็นกระแสหลัก ทำให้ต้องทบทวนกระบวนการสร้างและสอนศีลธรรมกันใหม่ แทนที่จะเน้นการเทศน์ การสอน ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ให้มากขึ้นควบคู่ไปกับการทบทวนศีลธรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับคนยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า เด็กและเยาวชน คือความหวังของครอบครัว สังคมและประเทศชาติในอนาคต ดังที่ พระธรรมโกศาจารย์ กล่าวว่า “การที่มนุษย์ในอนาคตจะมีฐานะทางศีลธรรมดีขึ้นก็เพราะเยาวชนมีศีลธรรมดีขึ้น มิฉะนั้น จะไม่มีมนุษย์อยู่ในโลกพร้อมกับที่ไม่มีศีลธรรม” ประเด็นนี้จึงต้องตระหนักว่า มนุษย์อยู่ได้เพราะศีลธรรม หมดศีลธรรมเมื่อไรก็ไม่มีความสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชน จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนของประเทศไทยที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติ โดยให้สถาบันศาสนาช่วยเหลือหล่อหลอมให้เกิดการพัฒนาเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ ดังนั้น พระสอนศีลธรรมจึงมีทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งพระสอนศีลธรรมต้องเป็นผู้ที่มีศีลาจารวัตรที่งดงาม และเหมาะสม (Kenaphoom, S, 2015) ทั้งนี้ต้องมีความรู้ ทักษะทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้ทุกระดับ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นส่วนของกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตร บุคคลากร กระบวนการสอน การใช้สื่อ การวัดประเมินผลและติดตามผล ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้คู่คุณธรรม สามารถบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีความสุข

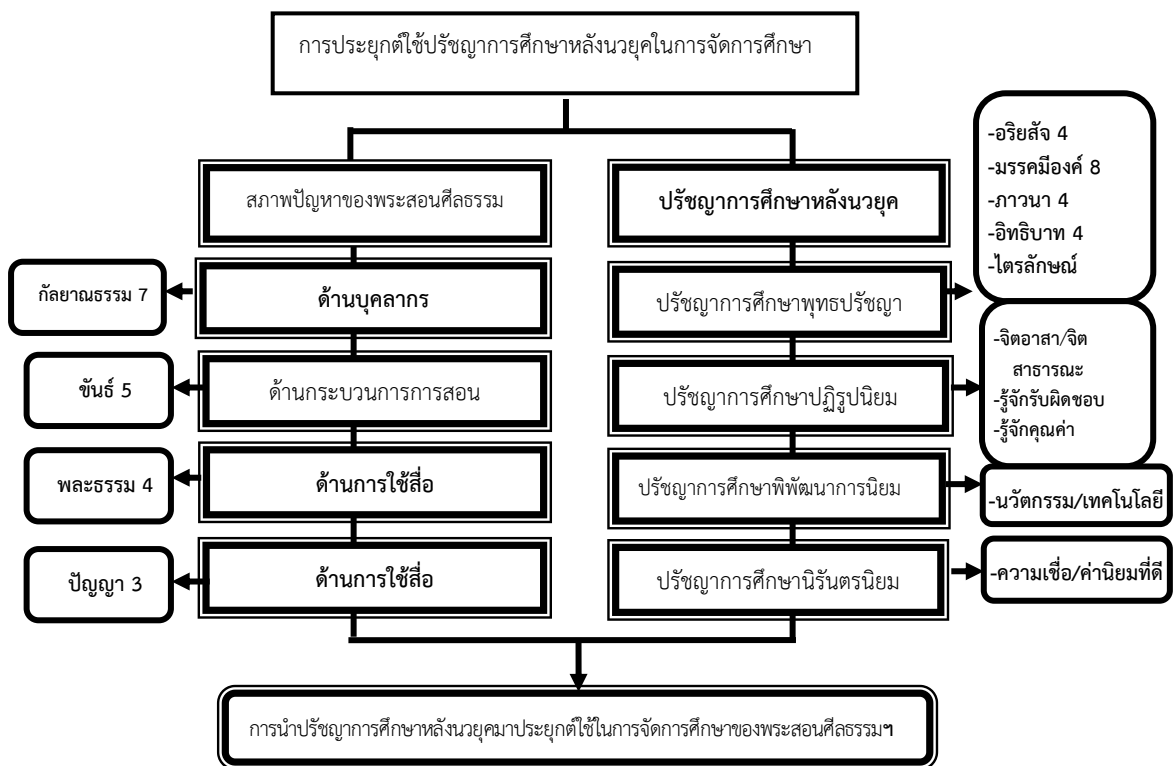
การจัดการศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อปฏิรูประบบการศึกษาไทย คือพัฒนาระบบการเรียนการสอนเพื่อเติมเต็มศักยภาพให้นักเรียนมีทักษะแห่งพุทธศตวรรษที่ 26 พัฒนาระบบครูให้มีคุณภาพ สร้างความรับผิดชอบในระบบการศึกษา และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2555)

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หมายถึง พระที่ทำหน้าที่การสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีคุณสมบัติตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการนำพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ในการสอนศีลธรรม หมายถึง หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นสอนเพื่อให้เข้าใจความจริง เข้าใจชีวิต (สัจธรรม) และหลักปฏิบัติ (จริยธรรม) และเป็นส่งเสริมให้มีวิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551)

ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุค หมายถึง การนำแนวคิดและความเชื่อของนักปรัชญาในอดีต มาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและปรับปรุงแก้ไขปัญหาของการศึกษา โดยบูรณาการเข้ากับปรัชญาหลังนวยุคที่มีแนวคิดยอมรับทุกสิ่งด้วยวิจารณญาณ ด้วยมุมมองหลายแง่มุม

เพื่อหาสาระที่เป็นประโยชน์ความรู้จึงเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงหลายศาสตร์ของปรัชญาการศึกษา อันได้แก่ ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม และปรัชญาการศึกษาเชิงพุทธปรัชญา ร่วมกันเป็นศาสตร์เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา (เอนก สุวรรณบัณฑิต, 2560) ดังนั้น การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 เป็นนำปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้ในการสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพ ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นโยบาย “ไทยแลนด์ 4.0” และการจัดการศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยบูรณาการเข้ากับปรัชญาหลังนวยุค เพื่อหาสาระที่เป็นประโยชน์ความรู้มาเชื่อมโยงหลายศาสตร์ของปรัชญาการศึกษา ร่วมกันเป็นศาสตร์เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา การศึกษา และผลการสังเคราะห์ตัวแปรจากงานวิจัยมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดนำไปสู่การวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษา

หลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 ประกอบด้วย ปัญหาด้านการสอนศีลธรรม ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการวัดประเมินผลและติดตามผล ในด้านปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมประกอบด้วย ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม ปรัชญาการศึกษาเน้นจริยธรรม ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม และปรัชญาการศึกษาเชิงพุทธปรัชญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26
2. เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26
3. เพื่อนำปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 ให้มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขต

1.1 ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคเป็นแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสอนศีลธรรมแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน 2) กลุ่มผู้เข้าศึกษา จำนวน 2 คน 3) ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนทั่วไป จำนวน 3 คน 4) นักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 4 คน/รูป และ 5) พระสอนศีลธรรม จำนวน 4 รูป จำนวนทั้งหมด 15 คน/รูป ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) พระหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบในโรงเรียนสอนศีลธรรมสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 2) พระหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาหรือการสอนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ 3) พระหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอน

ศิลปกรรมในโรงเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 หลักสูตร

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ 1) ข้อมูลเอกสารชั้นต้น ได้แก่ พระไตรปิฎก หนังสือตำราวิชาการทางปรัชญาการศึกษาหลังนวยุค และวิธีการสอนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และ 2) ข้อมูลเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความจากวารสารต่าง ๆ และรายงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปรัชญากระบวนการทัศน์ ปรัชญาการศึกษา ปรัชญาหลังนวยุค การจัดการศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 และวิธีการสอนทั้งในและต่างประเทศ และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

1.3 ด้านสถานที่ คือ โรงเรียนสอนศิลปกรรมสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) จังหวัดระนอง 3) จังหวัดพังงา 4) จังหวัดตรัง 5) จังหวัดภูเก็ต และ 6) จังหวัดกระบี่ จำนวนทั้งหมด 6 แห่ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปกรรมในโรงเรียนจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาแล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.75 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 30 คนเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาของพระสอนศิลปกรรม และ 3) แนวทางการแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาของพระสอนศิลปกรรม นำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธี Content Analysis จัดระบบเพื่อยืนยัน (Confirm) และสรุปผลโดยภาพรวม

3. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาของพระสอนศิลปกรรม และระยะที่ 3 ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดการศึกษาของพระสอนศิลปกรรม (focus group)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี และแบบมีการหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณ์ญาณ โดยการปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุวิสัยหรือน่าเชื่อถือมากที่สุด ที่สามารถศึกษาและยืนยันได้จากข้อมูลที่พิสูจน์แล้ว ตามเกณฑ์ที่ได้ระบุไว้ในกรอบเอกสารที่กำหนดไว้โดยละเอียด เพื่อจับใจความสำคัญและทำการจดบันทึก โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มาจัดกลุ่มของคำตอบเป็นรายชื่อ ตามตัวแปรที่กำหนด เพื่อนำไปสู่การสร้าง

องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 ที่มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ พบว่า 1) การจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรม คือ การจัดการศึกษาเป็นการนำเทคนิคการจูงใจและวิธีการกระตุ้นแรงอย่างสร้างสรรค์แบบต่าง ๆ ให้เกิดการขับเคลื่อนจากกิจกรรมโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มี 3 ด้าน คือ ฝึกฝนพัฒนาในด้านการแสดงออกทางกายและวาจา (อภิสีล) ฝึกฝนพัฒนาในด้านคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพจิต (อภิจิต) และฝึกฝนพัฒนาในด้านปัญญา (อภิปญญา) เรียกว่า ไตรสิกขา 2) องค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา คือ ผู้สอนจะต้องรู้ความสามารถ ศักยภาพ และข้อบกพร่องของผู้เรียนโดยอาศัยกระบวนการของการวัดผลและประเมินผลการศึกษา มี 5 ประการ ได้แก่ ปรัชญาการศึกษา หลักสูตรการสอน การประเมินผล และการวิจัย 3) การศึกษาไทยในพุทธศตวรรษที่ 26 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 4) วิธีการสอน คือ การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ทุกฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการกำหนดจุดหมายสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคนให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามศักยภาพ และต้องมีความสอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดด้วย รวมถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และ 5) ความเป็นมาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ มีวัตถุประสงค์ของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ 1) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา 2) เพื่อนักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข โดยหลักการสอนของโรงเรียนพระสอนศีลธรรม คือ การบริหารศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมในด้านต่าง ๆ คือ มีโครงสร้างการบริหารหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอน นักเรียน ซึ่งทุกกิจกรรมจะเน้นที่ครูผู้สอนและนักเรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมุ่งประเมินผลสัมฤทธิ์แก่นักเรียนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น หรือเป็นคนเก่ง ดีและมีสุข “*มีศักยภาพ สมรรถภาพ คุณภาพ และมนุษยภาพ*”

ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมฯ พบว่า ปรัชญาการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับอภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology)

และคุณวิทยา (Axiology) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ปรัชญาการศึกษา ประกอบด้วย 1) ปรัชญาการศึกษาเชิงพุทธปรัชญา ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ ชั้น 5 อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4 ภาวนา 4 และมรรคมรรค 8 2) ปรัชญาปฏิรูปนิยม คือ การปฏิรูปสังคมรูปแบบของการศึกษาในลัทธิปรัชญานี้จึงเน้นการทำงานหรือการทำให้แบบฝึกหัดในบทเรียนต่าง ๆ อย่างมากที่สุด ปฏิบัติการนิยมนั้นในการแก้ไขปรับปรุงสภาพสังคม โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือ เป็นการผสมผสานกันระหว่างความคิดสองปรัชญาทำให้ปรัชญาปฏิรูปนิยมก่อตัวขึ้นโดยเน้นการพัฒนาการของบุคคลและของมวลชนเพื่อเข้าใจตนเองว่า มีความต้องการอะไรเน้นการปฏิรูปสังคมและสร้างสรรค์รูปแบบของสังคมขึ้นมาใหม่ในอนาคต 3) ปรัชญาพัฒนาการนิยม คือ วิธีการสอนแบบใหม่ที่ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนร่วมมือกันแลกเปลี่ยนทัศนะ ความคิดเห็นและติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันช่วยเหลือและร่วมมือกัน ซึ่งเป็นการช่วยขจัดปัญหาข้อขัดแย้งทางสังคมได้ใช้วิธีการสันติวิธีในการแก้ปัญหาและยังสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในห้องเรียนได้ด้วย นอกจากนั้น การให้ออกาสผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันและร่วมมือกันยังช่วยลดความเห็นแก่ตัวและการแข่งขันกันในกลุ่มผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และ 4) ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม คือ วิธีการสอนให้ผู้เรียนตระหนักความเป็นมนุษย์ชาติและมีเหตุผล รู้จักกฎระเบียบวัฒนธรรม และจารีตประเพณีที่ดีงามอย่างถูกต้อง การเรียนการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยมนั้นที่จะสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ โดยวิธีการฝึกฝนศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนต้องออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการกระตุ้นและหนุนให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนได้พัฒนาเติบโต มีความสมบูรณ์เต็มที่ โดยการให้อภิปรายใช้เหตุผลและสติปัญญาโต้แย้งกัน ให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับความจริง ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการนำอภิปราย ตั้งประเด็นสำหรับถกเถียง และตั้งปัญหาให้ผู้เรียนตอบหรืออภิปรายคอยช่วยเหลือ หรือสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด และสติปัญญาของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ควรใช้หลักจิตวิทยาในการสอน

ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความเคยชินกับการเทศน์ซึ่งเปรียบเหมือนการให้ความรู้โดยการบรรยาย จึงทำให้ขาดความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิตแสดงบทบาทสมมติทำให้เด็กเบื่อหน่ายขาดการการประยุกต์หัวข้อธรรมที่สอนให้เชื่อมโยงกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและผู้เรียนในยุคปัจจุบันขาดความใส่ใจในวิชาด้านศีลธรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ของพระสิริพงศ์ พุ่มขยาภรณ์ ที่ว่า “สิ่งที่ควรเน้นย้ำที่สุดของพระสอนศีลธรรม คือ การพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะด้วยการศึกษาอบรม เพิ่มศักยภาพความรู้ความสามารถ เช่น หลักสูตรประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรม เป็นต้น รวมถึงหลักสูตร Active learning ก็ตามควรเน้นย้ำ ซึ่งโอกาสต่าง ๆ ยังมีอยู่ไม่เพียงพอ” (พระสิริพงศ์ พุ่มขยาภรณ์, 2560) และสอดคล้องกับพระครู พินิตกิจจาทร (ยอดน้ำคำ) ที่ว่า “พระสอนศีลธรรมใช้การบรรยาย พูดเป็นหลักในการสอน เนื้อหาการสอนมีธรรมะ

มากเกินไป ไม่สอดคล้องเนื้อหาที่ทันสมัย ทำให้ไม่น่าสนใจและไม่น่าติดตาม ในการใช้เครื่องมือหรือสื่อที่ทันสมัยน้อย ควรมีการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ยุคปัจจุบัน ด้วยการเข้าเรียนหลักสูตรพัฒนาพระสอนศีลธรรม (ป.ศ.ส.)” (พระครูพิณตกิจจาทร (ยอดน้ำคำ), 2562)

จากสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มี 4 ด้าน ประกอบด้วย **1) ปัญหาด้านบุคลากร** พระสอนศีลธรรม ต้องเป็นผู้ใฝ่ใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ สม่ำเสมอวางตนให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นที่ปลูกศรัทธาให้เกิดแก่ผู้พบเห็น ตลอดทั้ง มีความรู้ มีความสามารถ และทักษะในด้านกระบวนการสอนที่ดี และการใช้สื่อที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน ซึ่งการที่ครูทำให้ศิษย์เก่งด้านความรู้ ด้านวิชาชีพเพียงด้านเดียวยังไม่ถูกต้องเพียงพอ จะต้องทำให้ศิษย์เป็นคนดีและศิษย์ต้องเป็นคนดีด้วย การศึกษาจึงครบองค์ประกอบ เกิดสัมฤทธิ์ผลที่สมบูรณ์ ถูกต้อง ดีงาม ไม่เป็นแบบ “หมาทางด่วน” คือ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ครูต้องทำให้ศิษย์เป็นคนเก่ง คนดี และตัวศิษย์เองต้องพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดีด้วย จึงเป็นหน้าที่สำคัญของกัลยาณมิตร **2) ปัญหาด้านกระบวนการการสอน** คือ พระสอนศีลธรรมควรมีการจัดการเรียนการสอนพัฒนาขั้น 5 เพื่อให้ความโง่เขลาของผู้เรียนลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด เป็นการแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคนในระบอบโลกียะ คือ การสร้างจิตวิญญาณให้เป็นนักคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาความโลภมาก การควบคุมสัญชาตญาณทางเพศ การสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง การสร้างความมั่นใจในตนเอง การสร้างความตระหนักในตนเองด้วยรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาตามหลักพุทธธรรมที่สูงขึ้น ด้วยการอาศัยหลักปรัโตโมสะ มีกัลยาณมิตรคอยชี้แนะ สนับสนุน ให้ทั้งด้านศีลสมาธิ และปัญญา โดยยึดหลักการศึกษาศึกษาฝึกฝน การอบรม และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา **3) ปัญหาด้านการใช้สื่อ** คือ พระสอนศีลธรรมต้องใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัย และความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาครอบคลุมทุกด้าน จะส่งผลสัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนมีความเก่งงาน เก่งคนและเก่งคิด เก่งงาน คือ มีความรู้ ความเข้าใจในงาน มีทักษะในการปฏิบัติงาน เก่งคน คือ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความเข้าใจผู้ร่วมงาน สามารถเลือกใช้คนได้ เหมาะสมกับงาน มีการสื่อสารที่ดี มีการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และเก่งคิด คือ สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและมีความคิดสร้างสรรค์ และ **4) ด้านการวัดประเมินผลและติดตามผล** คือ พระสอนศีลธรรมจำเป็นต้องมีการวัดประเมินผลและติดตามผลขึ้นในรูปธรรมมากขึ้น เพื่อจะได้ทราบถึงระดับปัญหาที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน การวัดความรู้ของผู้เรียนเป็นการนำผลการวัดการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ผลจากการประเมินดัชนีชี้วัดความสำเร็จนั้นพิจารณาถึงความเหมาะสม (appropriate) ทันสมัย และสามารถนำไปใช้จริง และมีผลสะท้อนกลับถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงถือว่ากิจกรรมนั้นบรรลุผลประสบความสำเร็จตามหลักสูตร

อภิปรายผล

จากศึกษาปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ นวพร คำแสงสวัสดิ์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง ปรัชญาประสบการณ์นิยมและการพัฒนาสู่การจัดการศึกษาพยาบาลในพุทธศตวรรษที่ 26 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนบนฐานปรัชญาประสบการณ์นิยมที่มุ่งเน้นเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในพุทธศตวรรษที่ 26 คือ ทักษะการอ่าน การเขียน ทักษะเลขคณิต การสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะความร่วมมือ การทำงานเป็น ทีมและภาวะผู้นำ การสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และที่สำคัญทักษะวิชาชีพ และทักษะการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด Teach Less, Learn More ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน และให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ โดยการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบนฐานคิดของปรัชญาประสบการณ์นิยม คือ “*Learning by Doing*” หรือ “การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ” ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะในพุทธศตวรรษที่ 26 การเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นับเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญยิ่ง สำหรับการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 ด้วยการออกแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสาน มี 6 องค์ประกอบ คือ ประเด็นปัญหากลุ่มเรียนรู้ ประเด็นคำถาม ปฏิบัติการ การเรียนรู้ และโค้ช โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน คือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน การนำเสนอความรู้ และการลงมือปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้น ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดได้พัฒนาศักยภาพผู้เรียน การใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า และการนำความรู้ที่ได้มาประมวลเรียบเรียงเพื่อประยุกต์ใช้ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติได้ด้วยตัวเองอย่างสมบูรณ์ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการในพุทธศตวรรษที่ 26 ได้ไปสู่วิชาชีพพยาบาลที่สามารถเผชิญกับการดูแลปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อน และยุ่งยากได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นวพร คำแสงสวัสดิ์ และคณะ, 2562)

การนำปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ ไม่พบงานที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ พรศรี อุ๋นตัม ได้ศึกษาเรื่อง การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สารเศรษฐศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกุคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนเพื่อเน้นการฝึกให้นักเรียนได้แก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดในใบงาน โดยให้นักเรียนได้ฝึกการคิดแก้ปัญหาตามขั้นตอนของอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบ คือ ขั้นตอนกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การระบุปัญหา

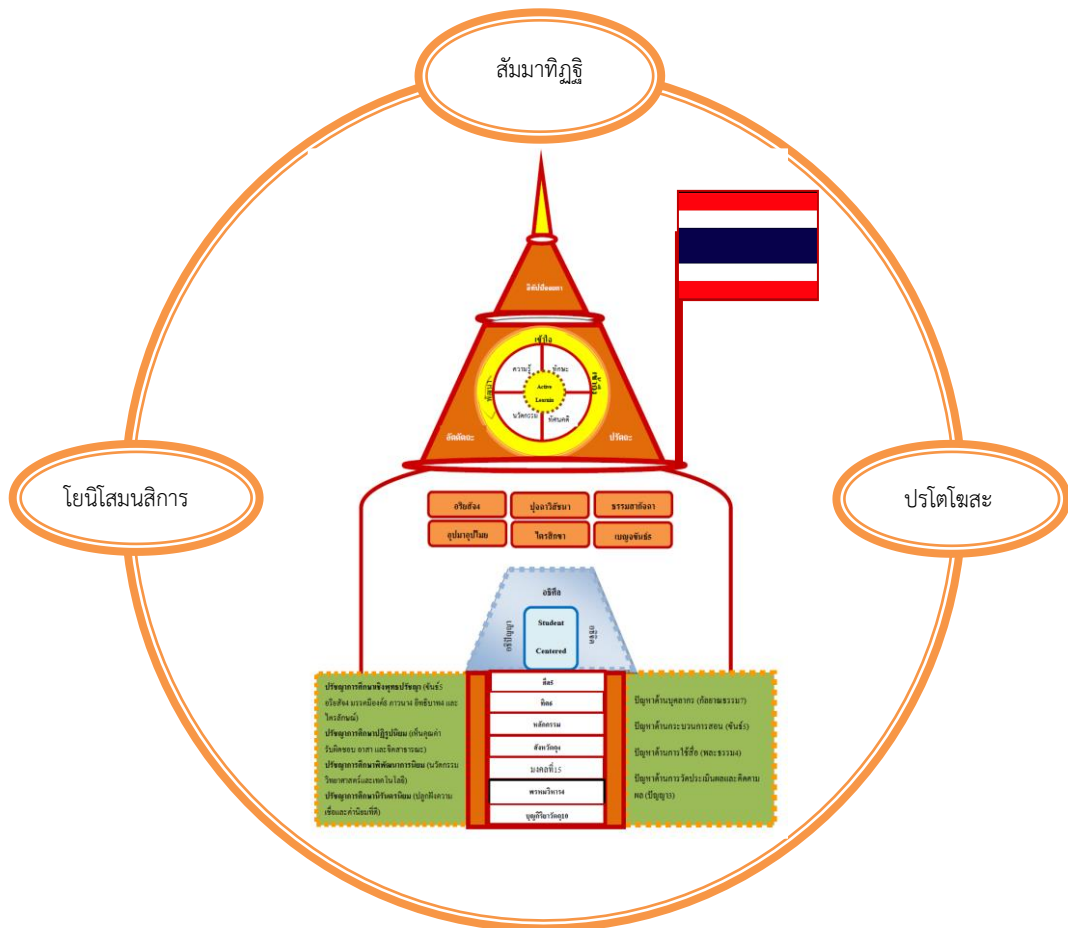

ที่ต้องการแก้ไข ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมมุติ) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิรนัย) คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทดลอง เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน และเก็บรวบรวมข้อมูลและขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลของการแก้ปัญหา ซึ่งการฝึกคิดแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นวิธีฝึกคิดที่สามารถฝึกฝนความสามารถในการคิดแก่นักเรียนให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นวิธีที่สำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเร่งรัดให้เกิดการพัฒนาการคิดแก้ปัญหาแก่นักเรียน (พรศรี อุ้นตัม, 2558)

รูปแบบการพัฒนาการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานของพระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพนฺ) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอน ประกอบด้วย 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) ส่วนนำ ได้แก่ สภาพแวดล้อม หลักการ และวัตถุประสงค์ 2) ตัวแบบ ได้แก่ ระบบงาน และกระบวนการจัดการ 3) ขั้นตอนการนำไปใช้ ได้แก่ โครงสร้าง และการตัดสินใจ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ และบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการสอน 4 ด้าน ได้แก่ การสนทนา การบรรยาย การตอบปัญหา และการวางกฎข้อบังคับ โดยรวมอยู่ในระดับมากผลผ่านเกณฑ์ประเมินด้านความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้อยู่ที่ 3.51 (พระมหาวิจัก กิตติวณฺโณ (ชนะพนฺ), 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ใหม่ การจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม เป็นการนำศาสตร์ความรู้ทางวิชาการมาประยุกต์กับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา การบูรณาการให้เข้ากับวิถีชีวิตของเยาวชนไทย คือ มีศีล สมาธิ ปัญญา โดยใช้กิจกรรมที่ปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้ (เข้าถึง) และสามารถนำหลักธรรมไปใช้จริง (เข้าใจ) จนกระทั่งมีคุณภาพชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น (พัฒนา) ในการจัดกระบวนการการสอนควรให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดกิจกรรม (Active Learning) ที่มุ่งเน้นให้เยาวชนมีปัญญาที่เข้มแข็งการรู้จักคิดวิเคราะห์ (อริยสัจ 4) มาใช้ในกลุ่มกรอง (โยนิโสมนสิการ) เพื่อเลือกรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรู้เท่าทัน มีพระสอนศีลธรรมเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางออกของปัญหา (ปรโตโฆสะ) จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทุกสิ่งล้วนเป็นสังขธรรมเมื่อมีเหตุย่อมมีผลตามกฎของอิทัปปัจจยตาทั้งสิ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาหลังนวยุค ที่เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมฯ เพื่อนำปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้เป็น แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ และ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ และรูปแบบการพัฒนาการสอนของพระสอนศีลธรรมฯ ให้มีประสิทธิภาพ โดยวิธีวิจัยเชิง คุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับ โรงเรียนสอนศีลธรรม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา 2) กลุ่มผู้เข้าศึกษา 3) ผู้ปกครอง/ผู้ที่ เกี่ยวข้อง/ประชาชนทั่วไป 4) นักวิชาการด้านการศึกษา และ 5) พระสอนศีลธรรม ซึ่งมีเกณฑ์ การคัดเลือก คือ พระหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เป็นต้นแบบ เป็นผู้ ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาหรือ การสอนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี และได้รับการฝึกอบรมไม่ต่ำกว่า 10 หลักสูตร ซึ่งผลการวิจัย **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ** ได้แก่ การจัดการศึกษา องค์ประกอบการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาในพุทธศตวรรษที่ 26 วิธีการสอน และความ เป็นมาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน **ด้านปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคที่เหมาะสมกับพระ สอนศีลธรรมฯ** ได้แก่ 1) ปรัชญาการศึกษาเชิงพุทธปรัชญา 2) ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม และ 3) ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม **และการนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการ แก้ปัญหาการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมฯ** ได้แก่ กัลยาณธรรม 7 ชั้น 5 พละธรรม 4 และปัญญา 3 และองค์ความรู้ใหม่ การจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม เป็นการนำศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาการบูรณาการกัน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยใช้กิจกรรมที่ปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมให้เรียนรู้ (เข้าถึง) และนำหลักธรรมไปใช้ จริง (เข้าใจ) และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (พัฒนา) ในการจัดกระบวนการการสอนควรให้ผู้เรียน เป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดกิจกรรม (Active Learning) เน้นให้รู้จักคิด วิเคราะห์ (อริยสัจ 4) มาใช้ในกลุ่มกรอง (โยนิโสมนสิการ) เพื่อเลือกรับข้อมูลข่าวสารและ วัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรู้เท่าทัน มีพระสอนศีลธรรมเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางออกของปัญหา (ปรโตโฆสะ) จากปัญหาที่เกิดขึ้นล้วนเป็นสังขธรรมเป็นตามกฎของอิทัปปิจจยตาทั้งสิ้น และการ อภิปรายผลสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระ สอนศีลธรรมฯ มี 3 ประเด็น ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุค การจัดการศึกษาใน พุทธศตวรรษที่ 26 และรูปแบบการพัฒนาการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จาก การศึกษาข้อมูลไม่พบบางวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน ในด้านการนำปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 คือ ปรัชญาการศึกษาเชิงพุทธในการแก้ไขปัญหาการ

จัดการศึกษาและพัฒนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งในส่วนของการบริหาร การเรียนรู้ บุคลากร กระบวนการสอน การใช้สื่อ การวัดประเมินผลและติดตามผล คือ โยนิโสมนสิการและปรโตโฆสะ ซึ่งหลักธรรมปรโตโฆสะ เป็นวิถีทางเบื้องต้นแห่งปัญญาและสัมมาทิฐิ แต่ต้องมีโยนิโสมนสิการคอยกำกับ จึงจะสามารถรู้แยกแยะและคัดสรรเฉพาะปรโตโฆสะฝ่ายดีได้ปรโตโฆสะที่ปราศจากโยนิโสมนสิการจะก่อให้เกิดความงมงาย หูเบา เชื่อง่าย ไร้เหตุผลและมีฉันทิฐิได้ง่ายโดยปรโตโฆสะที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอก และเป็นวิธีการแห่งศรัทธาและโยนิโสมนสิการเป็นองค์ประกอบภายในและเป็นวิธีการแห่งปัญญา เห็นได้ว่า การเล่าเรียน การฝึกฝน และอบรม ต้องมีเป้าหมายในการฝึกฝนนั้นที่ชัดเจน และให้มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ สัมมาทิฐิ ซึ่งปัจจัยในการเกิดขึ้นของสัมมาทิฐิมี 2 ประการ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรมีการจัดอบรมวิธีการสอน เทคนิคใหม่ ๆ และการวัดประเมินผลให้กับพระสอนศีลธรรม เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Active Learning) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร และการนำรูปแบบ การพัฒนาการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 ไปประยุกต์ใช้กับวัด ในพื้นที่เขตและจังหวัดอื่นที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 จากเนื้อหาที่นำเสนอในบทความฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยุคในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้นำมาปรับเนื้อหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันของโรงเรียนพระสอนศีลธรรม

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการสถาปนาปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558).

รายงานยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาคน. กรุงเทพมหานคร: หนังสือพิมพ์คมชัดลึก .

นวพร ดำแสงสวัสดิ์ และคณะ. (2562). ปรัชญาประสบการณ์นิยมและการพัฒนาสู่การจัดการศึกษาพยาบาลในพุทธศตวรรษที่ 26. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 6(3), 74-96 .

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.

- พรศรี อุ่นตัม. (2558). การคิดแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจ 4 สารเศรษฐศาสตร์
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกุคำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัด
เชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*.
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พระครู พินิตกิจจาทร (ยอดน้ำคำ). (19 มิถุนายน 2562). การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษา
หลังนวยกในการจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26.
(พระสาโรจน์ ธรรมสโร (แช่อู๋), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ชนะพจน์). (2561). รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอน
ศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 6(4), 86-109.
- พระสิริพงศ์ พุ่มขยาภรณ์. (19 มิถุนายน 2560). การประยุกต์ใช้ปรัชญาการศึกษาหลังนวยกใน
การจัดการศึกษาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26. (พระสาโรจน์
ธรรมสโร (แช่อู๋), ผู้สัมภาษณ์)
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). *คู่มือมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิชั่นบุ๊ก.
- ยีน ภู่วรรณ และสมชาย นำประเสริฐชัย. (2546). *ไอซีทีเพื่อการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
สดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2559). *แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564*. เรียกใช้เมื่อ 24 มกราคม
2562 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid395>
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *คู่มือ
ปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- เอนก สุวรรณบัณฑิต. (2560). *ปรัชญาสวนสุนันทา*. เรียกใช้เมื่อ 6 มกราคม 2562 จาก
<https://philosophy-suansunandha.com>
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing (5th ed.)*. New York:
Harper Collins. Publishers.
- Kenaphoom, S. (2015). The Writing Format of Research Conceptual Frameworks
on Management. *Journal (Humanities and Social Sciences)*, 8(3), 33-42.

**ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 - 20: การปริวรรต
การแปล และการศึกษาเปรียบเทียบ***
**THE ZIMME PAÑÑĀSA JĀTAKA NO.11 - 20: TRANSLITERATION
TRANSLATION AND COMPARATIVE STUDY**

เทวัญ เอกจันทร์

Tewan Eakjan

พระครูสุตพัฒน์นอม (วรเมศร์ จารุวณโณ)

Phakru sutapathanodom (Woramath Cāruvaṇṇo)

พระครูธรรมธรรณัฐ สิทธิญาณ

Phakru Dhammathorn Kritsanat Siddhiṇṇaṇo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: kunteeeak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อปริวรรตและแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือซิมเมปันณาชาดก เรื่องที่ 11 - 20 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 - 20 กับฉบับไทยของกรมศิลปากร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร และฉบับล้านนา ปริวรรตโดยพิชิต อัครนิจ ด้านตัวละคร สำนวนภาษา สติกาการแต่ง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 - 20 นั้น ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย พร้อมตรวจชำระในรูปแบบเชิงบรรณแล้วนำคำศัพท์ที่ถูกต้องมาใช้ในฉบับนี้ หลังจากผู้วิจัยได้ทำการปริวรรต ตรวจชำระ และแปลแล้ว จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ด้านตัวละคร สำนวนภาษา และสติกาการแต่ง ด้านตัวละครจะมีความแตกต่างกันบ้างเพียงเล็กน้อย ฉบับเชียงใหม่ใช้สำนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ดังที่ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตตรวจชำระ และแปลไว้แล้ว ฉบับหอสมุดแห่งชาติใช้สำนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ แตกต่างกันที่ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นจะเป็นการใช้สำนวนภาษาไทยดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ ส่วนฉบับล้านนาได้ใช้สำนวนภาษาบาลีและแปลเป็นสำนวนภาษาถิ่นล้านนา ฉบับเชียงใหม่แต่งด้วยภาษาบาลีล้วน เป็นสติกาการแต่งในรูปแบบประโยคที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ฉบับหอสมุดแห่งชาติมีการแต่งรูปแบบประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับ

* Received 10 February 2020; Revised 14 March 2020; Accepted 18 March 2020

เชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้นเรื่องเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนา เป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ แตกต่างกัน เฉพาะการแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งฉบับล้านนาแปลยกศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง โดยใช้สำนวนภาษา ถิ่นล้านนา นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติอย่าง ชัดเจน

คำสำคัญ: ปัญญาสาตก, การปริวรรต, การแปล, การศึกษาเปรียบเทียบ, เชียงใหม่

Abstract

This research article has objectives as follows: 1) To exchange and translate Paṅṅāyāsa Jātaka version of Chiang Mai edition Or Zimme Paṅṅāsa Jātaka, issue 11-20 Pali, Roman script to Pali, Thai script. 2) To compare Paṅṅāyāsa Jātaka, Chiang Mai issue 11-20 with the Thai version of the Fine Arts Department. National Library Edition Silpa Bankan Publisher and the Lanna edition oversee by Pichit Agganich in characters, idioms, language, style, and writing. This research is a documentary research. By presenting the descriptive research results. The results reveal that: Paṅṅāyāsa Jātaka, Chiang Mai issue 11 - 20, the researcher exchanged from Pali, Roman script to Pali, Thai script Complete with checking the form of footnotes and using the correct vocabulary in this issue. After the researcher has exchanged, examined, and translated, the study was compared with the National Library and Lanna editions of the characters, idioms, language and style of composing. The characters will be slightly different. The Chiang Mai version uses all Pali expressions. As the researcher has exchanged, examined, and translated The National Library version uses Pali idioms like the Chiang Mai version. The difference is that only the Pali language comes from short sentences. Other than that, it uses Thai idioms to continue the story until the end. The Lanna version uses the Pali idioms and translates them into the Lanna dialect. The Chiang Mai version is written in pure Pali language. Is a style of writing in simple, uncomplicated sentences The National Library version has a sentence form in Pali like the Chiang Mai version? The difference is that the story travels in Pali, only the beginning sentence. As for the Lanna edition, it is composed in the same way as the Chiang Mai edition and the National Library version. Different only for Thai translation which the Lanna version translates into the end of the story by

using the Lanna dialect considered a style that is different from the Jātaka version of the Chiang Mai and the National Library.

Keywords: Paññāyāsa Jātaka, Transliteration, Translation, Comparative Study, Chiang Mai

บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยองค์ 9 คือ 1) สูตร ได้แก่ พระสูตรในสุตตนิบาตและพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อว่าสูตร หรือพระสูตร กล่าวคือ วินัยปิฎก คัมภีร์นิเทศทั้งสอง และพระสูตรทั้งหลาย 2) เคยยะ ได้แก่ ความร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถวรรคในสังยุตตนิกาย 3) ไวยากรณ์ ได้แก่ ความร้อยแก้วล้วน ได้แก่พระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถาและพระพุทธรูปอื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ 8 ข้อที่เหลือ 4) คาถา ได้แก่ ความร้อยกรองล้วน หมายถึงอาถรรพบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร 5) อุทาน ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระหฤทัยสพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ รวมเป็นพระสูตร 82 สูตร 6) อิติวุตตกะ ได้แก่ พระสูตร 110 สูตรที่ตรัสโดยนัยว่า วุตตฺ เหตฺ ภควตา 7) ชาตก ได้แก่ ชาตก 550 เรื่อง มีอปปณกชาตก เป็นต้น 8) อัปภูตธรรม ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยข้ออัศจรรย์ ไม่เคยมี เช่น “ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี 4 อย่างนี้ หาได้ในอนันท์” ดังนี้ เป็นต้น 9) เวทลสะ ได้แก่ พระสูตรแบบถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ถามต่อ ๆ ไป เช่น จุฬเวทลสูตร มหาเวทลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปัญหสูตร สังขารภาชนียสูตร และมหาปุณณมสูตร เป็นต้น (พระธรรมปิฎก, 2543)

เมื่อพิจารณาถึงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจากหลักคำสอนอันประกอบด้วย องค์ 9 ดังกล่าวแล้ว ชาตก เป็นหลักคำสอนที่สำคัญในการเผยแผ่ ประกาศพระศาสนา เพื่อโน้มน้าวสาธุชนที่มีศรัทธาหวั่นไหวในการพัฒนาเสริมสร้างคุณความดีให้มีฉันทะพลัง วิริยะพลังในการพัฒนาเสริมสร้างคุณงามความดีเป็นลำดับจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือ พระนิพพาน ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ชาตก กล่าวโดยคัมภีร์ หมายถึง คัมภีร์ชาตกในพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 27 - 28 อันเล่าเรื่องพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์กำลังทรงบำเพ็ญบารมี หรือชาตก หมายถึง เครื่องเล่าเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติมาแล้ว ชาตกเป็นพระพุทธรูปประเภทที่ไม่ใช่พระสูตร เป็นคำสอนที่มีอิทธิพลต่อวิธีสอนธรรมในยุคต่อมา เป็นการสอนอย่างเล่านิทาน เหมาะกับผู้ฟังทุกระดับ เป็นเทคนิคที่คงประสิทธิผลต่อผู้ฟังมาทุกยุคสมัย เพราะผู้สอนมีความรู้หลายด้าน รู้วิธีนำเสนอมีวาทีศิลป์ เชื่อมโยงให้คนฟังมองเห็นภาพลักษณ์ชวนให้น่าติดตาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550)

ชาตก หมายถึง เรื่องราวอัตชีวประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทศ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) โดยเกิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นสัตว์บ้าง ซึ่งเป็นการเล่านิทานสอนที่มุ่งให้ผู้ฟังได้คติธรรมเป็นสาระสำคัญ พรรณนาเรื่องราวว่าด้วยบุพจริยาของพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าก่อนจะมาถึงชาติปัจจุบัน กล่าวได้ว่าชาตกเป็นธรรมที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ คือ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ (วิ.มหา. 1/12-13/6) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นความรู้แจ้งที่บริสุทธิ์ล่วงวิสัยของมนุษย์ทั่วไปตามประวัติบาปวิพริตติพระพุทธานุศาสน์ฝ่ายเถรวาท ชาตกที่แต่งขึ้นภายหลังโดยพระอรหันตญาณจารย์ เพื่อใช้อธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยนำนิทานพื้นบ้านมาแต่งเป็นชาตก ในล้านนามีชาตกนอกนิบาตอยู่ชุดหนึ่ง เรียกว่า ปัญญาสชาตก ชาตก แปลว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นปัญญาสชาตก จึงแปลว่า เรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้ว 50 เรื่อง ในที่นี้เกี่ยวข้องกับประวัติการเสวยพระชาติของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติรวม 4 อสงไขยกาลไธสมนมหากัป (ขุ.วิ. 26/201-204/368) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งนำมาแต่งเป็นชาตกนอกนิบาตไว้เฉพาะ 50 เรื่องเท่านั้น จึงรวมความได้ว่า ปัญญาสชาตก แปลว่า เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ที่เสวยพระชาติบำเพ็ญบารมี 30 ทศ 50 เรื่อง แปลสั้น ๆ ว่า ชาตก 50 เรื่องหรือพระเจ้า 50 ชาติ

ปัญญาสชาตกเป็นที่เชื่อถือและยอมรับกันว่า พระสงฆ์เชียงใหม่เป็นผู้รจนาเป็นปกรณ์บาลีจากนิทานปรัมปราที่เล่ากันมาและเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้นซึ่งดำเนินเรื่องสอดคล้องกับประวัติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเสวยพระชาติในอดีต จุดประสงค์เพื่อชักจูงพุทธศาสนิกชนให้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญสั่งสมคุณงามความดีจนถึงเป็นพระพุทธเจ้า ปัญญาสชาตก คือประมุขนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในเมืองไทยครั้งโบราณ 50 เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นภาษาบาลี เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2000 – 2200 (กรมศิลปากร, 2552) แต่นิยะดา เหล่าสุนทร กล่าวว่าอายุกาลของปัญญาสชาตกน่าจะเก่ากว่านั้นจากหลักฐานเป็นศิลาจารึกหลักหนึ่งของพม่าซึ่งจารึกเมื่อ จ.ศ. 627 (พ.ศ. 1808) ตั้งอยู่ที่วัด Kusa-samuti หมู่บ้าน Pwasaw (ห่างจากพุกามไปทางทิศตะวันออกประมาณ 4 ไมล์) มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้า Thombameik หรือ โทมกมิต - ทุมกมิตต์ ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องดังกล่าวลำดับที่ 9 ในภาษาไทย และเป็นลำดับที่ 3 ของปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่ (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2538) แต่ผลการศึกษาปัญญาสชาตกฉบับปริวรรตจากอักษรธรรมหรือการศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญญาสชาตกฉบับล้านนาไทยที่ปริวรรตโดยคณะผู้เชี่ยวชาญสามท่าน ได้แก่ พิชิต อคินิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย บำเพ็ญ ระวิน ผู้ชำนาญภาษาบาลี และ อุดม รุ่งเรืองศรี ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนา จากการปริวรรตพบว่า ชาตกชุดนี้น่าจะเกิดจากการเรียบเรียงชาตกนอกนิบาตในล้านนาที่มีอยู่แล้วขึ้นเป็นภาษาบาลีเพื่อใช้ในวงการศึกษาของพระสงฆ์และเพื่อนำชาตกล้านนาไปใช้ในท้องถิ่นที่ไม่ใช้อักษรธรรมและภาษาไทย (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2556) อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทย มีการแต่งคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับชาตกจำนวน 6 เรื่อง คือ (1) ปัญญาสชาตก (2) สัมโมหนิทาน (3) ตินปาลชาตก (4) ราโชวาทชาตก

(5) ธนัญชัยบัณฑิตชาตก และ (6) สิริชัยชาตก หนังสือเหล่านี้ทั้งหมดข้างต้น เป็นชุมทรัพย์ที่รวบรวมภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาไว้ในขณะเดียวกันยังบรรจุข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาพื้นบ้านและอื่น ๆ อีกมากมายให้เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน หนังสือแต่ละเล่มต่างมีค่าที่จะประมาณมิได้ ในบรรดาหนังสือเหล่านี้ทั้งหมด มีหนังสือเล่มหนึ่งที่กล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพราะเป็นการนำหลักทางพระพุทธศาสนา เสริมด้วยเอานิทานพื้นบ้านมาแต่งผสมผสานกับการอธิบายและโดยการแปลงนิทานพื้นบ้านเหล่านั้นให้เป็นชาตก เช่นเดียวกับในคัมภีร์อรรถกถาชาตก หนังสือเรื่องดังกล่าวคือปัญญาสชาตก ซึ่งปัญญาสชาตกนี้นับเป็นหนังสือที่รู้จักกันแพร่หลายและซึมซาบในจิตใจของคนไทยรวมทั้งดินแดนใกล้เคียง และยังมีอิทธิพลอย่างมากมาโดยเฉพาะในด้านวรรณกรรมของไทย (สุภาพรณ ญ บางช้าง, 2533)

จากการศึกษาปัญญาสชาตกฉบับต่าง ๆ ดังกล่าว พบว่า ไม่มีปัญญาสชาตกฉบับใดที่ระบุว่า ปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่ ถึงแม้เป็นที่ยอมรับกันว่าถูกเขียนขึ้นในเชียงใหม่ นอกจากปัญญาสชาตกฉบับมณฑลของพม่าที่ระบุชัดเจนว่า ปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่ ที่เรียกว่า ชิมเมปณณาสหรือเชียงใหม่ปณณาส แปลว่า ชาตกเชียงใหม่ 50 เรื่อง ถึงแม้ปัญญาสชาตกฉบับอักษรธรรมล้านนา (พิชิต อัครนิจ และคณะ, 2541) ก็มีจำนวน 56 เรื่อง ปัญญาสชาตกฉบับกรมศิลปากร ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพให้รวบรวมก็ตามมีทั้งหมด 61 เรื่องดังกล่าวซึ่งก็ไม่ตรงตามชื่อเรื่องว่า ปัญญาสชาตก ปัญญาสชาตกในประเทศสหภาพเมียนมาร์ มี 2 ฉบับคือ 1) ปัญญาสชาตกฉบับมณฑล ที่ระบุชัดเจนว่า เชียงใหม่ปณณาส ค้นพบที่วัดเซตวัน อ.โมนิเว ใกล้เมืองมณฑล เมื่อศักราช 1169 ตรงกับ พ.ศ. 2351 2) ปัญญาสชาตกฉบับย่างกุ้ง เป็นฉบับตรวจชำระจากปัญญาสชาตกฉบับมณฑล หรือเชียงใหม่ปณณาส แต่ไม่ได้ระบุผู้ทำการตรวจชำระ ตีพิมพ์โดย Hanthawaddy press, ย่างกุ้ง ปี ค.ศ. 1911, (พ.ศ. 2454) (Padmanabh S.Jaini, 1983) อีกประการหนึ่ง ปัญญาสชาตกฉบับนี้ ยังไม่มีนักวิจัยทำการตรวจชำระและปริวรรตเป็นภาษาไทยมาก่อนนอกจาก Padmanabh S.Jaini ได้เห็นความสำคัญของคัมภีร์ปัญญาสชาตกฉบับนี้ซึ่งเป็นที่นิยมและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมากในอาเซียน จึงได้นำปัญญาสชาตกฉบับมณฑล ซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์ที่สุดที่ถูกค้นพบที่ วัดเซตวัน ประเทศสหภาพเมียนมาร์ เป็นต้นฉบับมาทำการตรวจชำระและปริวรรตบาลีอักษรพม่าเป็นบาลีอักษรโรมัน เมื่อปี ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยคัมภีร์ปัญญาสชาตกฉบับเชียงใหม่บาลีอักษรโรมัน ที่ Padmanabh S.Jaini ได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรพม่ามาเป็นอักษรบาลีโรมัน และตีพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2526 โดยสมาคมบาลีปกรณ์ ซึ่งปัญญาสชาตกฉบับนี้มีคุณค่าทางวรรณกรรมและวรรณคดี มีหลักจริยธรรม คติความเชื่ออันเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความสามัคคีและเกิดสันติสุข โดยได้ทำการวิจัยในรูปของการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย ตรวจชำระและแปลเป็นสำนวนภาษาไทย และศึกษา

เปรียบเทียบด้านตัวละคร สำนวนภาษา และลีลาการแต่ง ระหว่างปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ กับปัญญาสชาดกฉบับไทย (กรมศิลปากร, 2552) และปัญญาสชาดกฉบับล้านนา อีกทั้งยังเป็นการปริวรรตปัญญาสชาดกฉบับนี้เป็นฉบับเชียงใหม่สมบูรณ์กลับมาสู่มาตุภูมิตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อปริวรรตและแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปัญญาสชาดก เรื่องที่ 11 - 20 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 - 20 กับฉบับไทย ของกรมศิลปากร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร และฉบับล้านนา ปริวรรตโดย พิชิต อคฺนิจ ด้านตัวละคร สำนวนภาษา ลีลาการแต่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลประวัติและพัฒนาการของปัญญาสชาดก
2. นำต้นฉบับปัญญาสชาดกบาลีอักษรโรมันมาปริวรรตเป็นบาลีอักษรไทย จำนวนชาดก 10 เรื่องจากชาดก 50 เรื่อง และทำการตรวจสอบ เทียบเคียงความถูกต้องของอักขระบาลีอักษรโรมันกับบาลีอักษรไทย ทั้งจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ ฉบับมหาจุฬา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) และพจนานุกรมบาลี - ไทย
3. สอบทานความถูกต้องของการปริวรรตจนได้ฉบับบาลีอักษรไทยที่สมบูรณ์ถูกต้องแล้วดำเนินการแปลเป็นภาษาไทย โดยเทียบเคียงสำนวนจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2549 และพจนานุกรมบาลี - ไทย
4. สอบทานทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาบาลีแล้วนำข้อบกพร่องที่ได้จากการปริวรรตและสอบทานทั้งหมดมาทำเป็นเชิงอรรถ
5. เปรียบเทียบความแตกต่าง ความสอดคล้องด้านตัวละคร สำนวนภาษา และลีลาการแต่ง ระหว่างปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่กับปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ และฉบับล้านนา ปริวรรตโดย พิชิต อคฺนิจ
6. สรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. การปริวรรต ตรวจชำระ และแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่
ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 - 20 จำนวน 10 เรื่องนั้น ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย พร้อมทั้งชำระในรูปแบบเชิงอรรถและทำการ

แปลตามหลักการแปลโดยอรรถ โดยผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างชาดกลำดับที่ 1 เรื่องที่ 11 คือ สุธนชาดก ที่ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรต ตรวจชำระ และแปล สรุปรวบรวมเป็นตัวอย่าง ดังนี้

1.1 การปริวรรตและชำระบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

กุโธ นุ ตฺว อากจฉลิลิ ลุททกาทิ อิทิ สตถา เซตวเน วิหรนโต เอกิ อุกกณจตภิกขุ อารพภ กเถสิ.

อเถกทิวสั กิโร โส ภิกขุ คามะ ปิณฑาย จรณโต อุตตมรูปธโร เอกิ อิตถิ ทิสวา ปฏิพทจจิตโต หุตวา ตโต นินตติตวา เอกิ อนนต ปตตัม จเปตวา อโธมโหเยว นิสสิทติ. อถสส ภิกขุโน สหายกา ตัม ภิกขุ ทิสวา ปุจฉิสสุ อวสุโส กิ ตุมหากัม อฆาสุกัม อตถิตติ. โส ภิกขุ อาห น อตถิ เม อวสุโส อณฺเณ กิลฺลิจิ อฆาสุกัม อปิ จาหัม คามะ ปิณฑาย จรณโต อุตตมรูปธโร เอกิ อิตถิ ทิสวา ปฏิพทจจิตโต หุตวา ตาย อิตถียา อุกกณจโตมทิตติ. ตสส วณฺณํ สุตวา เต ภิกขุ อเนกปริยาเยน โอวทหนตปิ ตสส อนภิตฺติ วุปสมตฺต อสภโกณฑา ภควโต ลชชาย คนฺตฺต อากมเวย ตัม ภิกขุ ธรรมสาหมิโน สตถุสส สนตีกิ อาเนตวา วทิสฺส อโย ภิกขุ ฆนเต ตุมหากัม สาสเน อนภิตโต โหติ สาธุ ไซ วต ฆนเต ยถาย ภิกขุ ตุมหากัม สาสเน อภิตโต ภเวยย ตถา มยญจาปิ ธรรมํ สุนาม เอวํ อมเหสุ กรุณายมาโน ตถเจว โอวทตฺต ธรรมญจ เทเสตฺต ภควาติ. อถ สตถา ตัม ปุจฉิ สจจัม กิโร ตฺว ภิกขุ อุกกณจโตสสิติ.

1.2 การแปลบาลีอักษรไทยเป็นภาษาไทย

พระศาสดา เมื่อทรงประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ภิกษุผู้กระสันขึ้น แล้ว รูปหนึ่ง จึงตรัสพระคาถานี้ ว่า กุโธ นุ ตฺว อากจฉลิลิ ลุททกาทิ ดังนี้ เป็นต้น

ได้ยินว่า ภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุนั้น เทียวบิณฑบาตในบ้าน เห็นหญิงรูปงามคนหนึ่ง เป็นผู้มั่งคั่งปฏิบัติแล้ว กลับจากที่นั้นแล้ว วางบาตรไว้ข้างหนึ่ง นั่งก้มหน้าอยู่ที่เดียว ๆ ครั้งนั้น สหายทั้งหลาย ของภิกษุนั้น เห็นภิกษุนั้นแล้ว จึงถามว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ท่านไม่มีความสบายหรือ ๆ ภิกษุนั้น กล่าวตอบว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ผมไม่มีความไม่ผาสุกอย่างอื่นหาได้ แต่ว่า ผมเดินบิณฑบาตในหมู่บ้าน เห็นหญิงคนหนึ่ง มีรูปงาม มีจิตปฏิบัติแล้ว จึงกระสันถึงหญิงนั้น ๆ ภิกษุทั้งหลาย เหล่านั้น ฟังคำของเธอแล้ว แม้กล่าวสอนโดยอเนกปริยาย ก็ไม่อาจให้ความไม่ยินดียิ่งของเธอสงบได้ จึงนำภิกษุนั้น ผู้ไม่ปรารถนาจะไป เพราะละอายต่อพระผู้มีพระภาคไปสำนักพระศาสดา ผู้ธรรมสามี กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุนี้ ไม่ยินดีในศาสนาของพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นการดีหนอ ภิกษุนี้ ฟังเป็นผู้ยินดีในศาสนาของพระองค์ โดยประการใด แม้ข้าพระองค์ทั้งหลาย จะฟังธรรม โดยประการนั้นขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงพระกรุณาในข้าพระองค์ทั้งหลาย จงทรงสั่งสอนภิกษุนั้นและ จงทรงแสดงธรรมเถิด ๆ ครั้งนั้น พระศาสดา ตรัสถามภิกษุนั้นว่า ดูกรภิกษุ ได้ยินว่า เธอกระสันขึ้นแล้วจริงหรือ ๆ

2. เปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่กับปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ และฉบับล้านนา ด้านตัวละคร สำนวนภาษา สติการแต่ง

จากการศึกษาปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปริวรรต ตรวจชำระ และแปลแล้ว จึงได้ทำการศึกษเปรียบเทียบกับฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ด้านตัวละคร สำนวนภาษา และสติการแต่ง ผลการเปรียบเทียบสรุปได้ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบด้านตัวละคร

ลำดับที่ 1 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 ชื่อเรื่อง สุธนชาดก เนื้อเรื่องส่วนใหญ่ จะเป็นชื่อสุธน มากกว่าสุธน ด้านตัวละคร พระเอกของเรื่องก็คือ สุธน (โพธิสัตว์) นางเอกคือ นางมโนห์รา ผู้คอยให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนก็คือ พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ ผู้เป็นพระราชบิดา และพระนางจันทาเทวีผู้เป็นพระมารดา ส่วนอมนุษย์นั้นประกอบด้วยยักษ์ ลิง และท้าวสักกะ **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 2 ชื่อเรื่อง สุธนชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุธนกุมาร นางเอกคือ นางมโนห์ราตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ นางจันทาเทวี ท้าวทุมราช กัสสปฤๅษี นายพรานบุณทริก ปุโรหิต อมนุษย์คือ ท้าวสักกะ และนาคราช **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 3 ชื่อเรื่อง สุธนชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุธนกุมาร นางเอกของเรื่องคือ นางมโนห์ราเทวี โดยมีพระญาอาทิตย์วงศ์ ผู้พระราชบิดา และพระนางจันทเทวี พระราชมารดา คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ตัวประกอบของเรื่องคือ ปุโรหิต พราหมณ์ นายพรานบุณทริก พระญาทุมมราช ,นางกสินารี เจ้าศรี (ฤๅษี) ส่วนอมนุษย์ประกอบด้วย พระญานาคขัมพจิตตะ และท้าวสักกะ

ลำดับที่ 2 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 12 ชื่อเรื่อง นรชิวชาดก พระเอกของเรื่องคือ นรชิวโพธิสัตว์ มีพระราชาพระนามว่าอานันทะผู้เป็นพระราชบิดา (ไม่ปรากฏพระมารดา) นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ ช่างซ่อมรถ นายพรานล่าเนื้อ นายพรานล่านก ช่างกลบ กุฎุมพี กัปกวาดิข และอมนุษย์คือ ยักษ์และกุมเทวดา **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 25 ชื่อเรื่อง นรชิวชาดก พระเอกของเรื่องคือ นรชิวโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ส่วนบิดา มารดาของพระเอกนั้นเป็นสามัญชน ตัวประกอบคือเศรษฐี อมนุษย์คือท้าวสักกะเทวราช **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 26 ชื่อเรื่อง นรชิวชาดก พระเอกของเรื่องคือ นรชิวกุมमार พ่อแม่ของพระโพธิสัตว์หรือพระเอกเป็นสามัญชน ตัวประกอบของเรื่องคือเศรษฐี ส่วนอมนุษย์คือท้าวสักกะ

ลำดับที่ 3 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 13 ชื่อเรื่อง ทสปัญหาวีสันชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุวรรณกุมารโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ มีพระราชาพระนามว่าพรหมทัต เป็นพระราชบิดา นางบริจาริกาเป็นมารดา และมีพระเทวีของพระเจ้าพรหมทัต นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ เพชฌฆาต อำมาตย์ พราหมณ์ คฤหบดี ส่วนอมนุษย์คือเทพบุตร **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 15 ชื่อเรื่อง สุวรรณกุมารชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุวรรณกุมารโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ส่วนพระราชบิดาและพระราชมารดา

ของพระเอกนั้นคือ พระราชาพระนามว่ามหาภัตตราชและพระนางจันทาเทวี ตัวประกอบคือบุตรเศรษฐี พ่อค้า พระเจ้าสิงหลราช อมนุษย์คือท้าวสักกเทวราช **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 31 ชื่อเรื่อง สุวรรณกุมารชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุวรรณกุมาร มีพระญาพรหมทัตต์ และพระนางสุวณณคัมภี เป็นพระบิดา พระมารดา นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือพวกฆ่าคน (เพชฌฆาต)

ลำดับที่ 4 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 14 ชื่อเรื่อง สุรูปราชชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระราชาพระนามว่าสุรูปราช นางเอกของเรื่องคือ พระเทวีพระนามว่าสุนทรี ตัวประกอบของเรื่องคือ สุนทรกุมาร อำมาตย์ ส่วนอมนุษย์คือยักษ์ และท้าวสักกเทวราช **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 26 ชื่อเรื่อง สุรูปชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระเจ้าสุรูปราช นางเอกของเรื่องคือพระนางสุนทรี ตัวประกอบคือสุนทรราชกุมาร อมนุษย์คือท้าวสักกะและยักษ์ **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 44 ชื่อเรื่อง สุรูปราชชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระญาสุรูปราช นางเอกของเรื่องคือพระนางสุนทรี ตัวประกอบของเรื่องคือสุนทรกุมาร อมนุษย์คือท้าวสักกะ และอินทียักษ์

ลำดับที่ 5 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 15 ชื่อเรื่อง กัมพลราชชาดก พระเอกของเรื่องคือ คหบดีบุตรโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้าสาเกต อำมาตย์ พระโกณฑัญญเถระ พระมเหสี เสนาบดี สรณังกรพระผู้มีพระภาค ส่วนอมนุษย์ไม่ปรากฏ **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 37 ชื่อเรื่อง นรชิวกฐินทานชาดก พระเอกของเรื่องคือนรชิวโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบคือพระราชาพระนามว่าอานันทะ นายช่างทำรถ นายพรานเนื้อ นายพรานนก นายช่างกลบกลบ นายกุมภมณี เศรษฐีผู้บริจาค แหวน กุมารผู้บริจาคอุณหิสี นางกุลธิดาผู้บริจาคผ้า **ฉบับล้านนา** ไม่มีปรากฏเกี่ยวกับเรื่องนี้

ลำดับที่ 6 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 16 ชื่อเรื่อง โคปาลกสาธชาดก พระเอกของเรื่องคือ ธรรมราชกุมาร นางเอกของเรื่องคือวิมลลาเทวี ตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้าธรรมราช ส่วนอมนุษย์คือท้าวสักกะและเทวดา **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 24 ชื่อเรื่อง ธรรมราชชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระเจ้าธรรมราช นางเอกของเรื่องคือวิมลลาเทวี อมนุษย์คือ ท้าวสักกะ **ฉบับล้านนา** ไม่มีปรากฏเกี่ยวกับเรื่องนี้

ลำดับที่ 7 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 17 ชื่อเรื่อง สิริจุฑามณีราชชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระราชาพระนามว่าสิริจุฑามณี นางเอกของเรื่องคือพระมเหสีพระนามว่าปทุมวดี ตัวประกอบของเรื่องคือ จันทกุมาร อำมาตย์ ยาจก ส่วนอมนุษย์คือท้าวสักกะ ยักษ์ และช้างมงคลชื่อบุญทริก **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 7 ชื่อเรื่อง สิริจุฑามณีชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระราชาพระนามว่าสิริจุฑามณี นางเอกของเรื่องคือพระนางปทุมวดี ตัวประกอบของเรื่องคือ จันทกุมาร อมนุษย์คือท้าวสักกะและยักษ์ **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 48 ชื่อเรื่อง สิริจุฑามณีชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระญาสิริจุฑามณี นางเอกของเรื่องคือ นางปทุมวดี ตัวประกอบของเรื่องคือ จันทกุมาร อมนุษย์คือ ช้างบุญทริก พระอินทร์ และยักษ์

ลำดับที่ 8 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 18 ชื่อเรื่อง อัญชลบริหารชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุธจิริ พรหมณีนางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ ท้าวสักกะ **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 14 ชื่อเรื่อง มหาสุรเสนชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระเจ้ามหาสุรเสน นางเอกของเรื่องคือ วิชุลตาเทวี ตัวประกอบของเรื่องคือ วรโชติกุมาร สุจิตอำมาตย์ อมนุษย์คือ ท้าวสักกะ **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 47 ชื่อเรื่อง มหาสุรเสนชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระญามหาสุรเสน นางเอกของเรื่องคือ มเหสีวิชุลตา ตัวประกอบของเรื่องคือ สุจิตอำมาตย์ อมนุษย์คือ พระอินทร์

ลำดับที่ 9 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 19 ชื่อเรื่อง สิริวิบุลยิตติราชชาดก พระเอกของเรื่องคือ สิริวิบุลยิตติราชกุมาร นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ พระราชาพระนามว่ายศกิตติ พระเทวีพระนามว่าสิริมติ อำมาตย์ ส่วนอมนุษย์คือ ท้าวสักกะ จันทิมเทพบุตร สุธิเทพบุตร และพระยานาคราช **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 5 ชื่อเรื่อง สิริวิบุลยิตติชาดก พระเอกของเรื่องคือ พระเจ้าสิริวิบุลยิตติ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้ายศกิตติ สิริมติอัครมเหสี พระเจ้ากฤษราช นายโจรฆาต **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 30 ชื่อเรื่อง สิริวิบุลยิตติชาดก พระเอกของเรื่องคือ สิริวิบุลยิตติราช นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ตัวประกอบของเรื่องคือ พระญายศกิตติ พระเทวีสิริมติ กฤษราช พรานป่า

ลำดับที่ 10 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 20 ชื่อเรื่อง สัตตธนูชาดก พระเอกของเรื่องคือ สัตตธนูโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องคือ พระนางจิริปภา ตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้าพรหมทัต พระนางเกสนี นางกรณวดี เสวกกุมาร พระเจ้าเสท พระเทวีปทุมคัพภา นางปทุมอำมาตย์ นางปริจาริกาทาสี พระเจ้ามหาปณณาท เศรษฐี ส่วนอมนุษย์คือ ท้าวเวสสุวรรณ กัณธารักษ์ และมามณิกกะ **ฉบับหอสมุดแห่งชาติ** เป็นเรื่องที่ 3 ชื่อเรื่อง สุนนุชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุนนุโพธิสัตว์ นางเอกของเรื่องคือ พระนางจิริปภา ตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้าพรหมทัต พระนางเกสนี นางกรณวดี เสวกกุมาร นางปทุม พระยามหาปนาทราช อมนุษย์คือ นางพาชีชรา มามณิกขิวัศราช และกัณธารักษ์ **ฉบับล้านนา** เป็นเรื่องที่ 2 ชื่อเรื่อง สุนนุชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุนนุกุมาร นางเอกของเรื่องคือ นางจิริปภา ตัวประกอบของเรื่องคือ พระญาพรหมทัต นางเกสนีเทวี เสตราชา นางปทุมวดี นางค่อม นางอัญชวดี นางกรณวดี อมนุษย์คือ มามณิกกะ ชาตานิยักขิณี และกัณธารักษ์

2.2 เปรียบเทียบด้านสำนวนภาษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้สำนวนภาษาเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้สำนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ดำเนินเนื้อเรื่องส่วนที่เป็นอดีตหรือชาดกเป็นภาษาบาลีว่า อดีตте ภิกขเว เป็นต้น ดังที่ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตตรวจชำระ ให้เป็นไปตามหลักบาลีไวยากรณ์ที่ใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย และได้แปลเป็นสำนวนภาษาแบบการแปลพระธรรมบททั่วไป ซึ่งฉบับหอสมุดแห่งชาติก็ได้

ดำเนินเนื้อเรื่องโดยใช้สำนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ใช้สำนวนภาษาด้วยคำว่า อติเต ฤิกขเว เป็นต้นเหมือนกัน จะต่างกันตรงที่ได้ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นจะเป็นการใช้สำนวนภาษาไทยดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ ส่วนฉบับล้านนานั้น ได้ใช้สำนวนภาษาบาลีและแปลเป็นสำนวนภาษาไทยพื้นเมือง ที่เรียกกันว่า ภาษาถิ่นล้านนานั้นเอง เป็นการแปลสำนวนนิสัย คือการแปลยกศัพท์บาลีขึ้น ตามด้วยการแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา กล่าวได้ว่า ปัญญาสชาดกฉบับล้านนามีการใช้สำนวนภาษาที่แตกต่างจากฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจน

2.3 เปรียบเทียบด้านลีลาการแต่ง

จากการศึกษาเปรียบเทียบด้านลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่อง ปัจจุบัน ทั้ง 3 ฉบับแล้ว พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปริวรรต และตรวจชำระ ตามหลักบาลีไวยากรณ์ที่ใช้เป็นหลักสูตรของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย การแต่งปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ๆ เหมือนกับอัมมปัทฏฐกถา และแปลเป็นสำนวนภาษาไทยโดยผู้วิจัย สำนวนเช่นเดียวกับพระอัมมปัทฏฐกถาแปล ในหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้แปลตามสำนวนภาษาบาลีที่ปริวรรตและตรวจชำระแล้ว นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ง่าย ๆ ในรูปประโยคหรือวาทะที่ง่าย ๆ และเรียงประโยคที่ไม่ยากและไม่สลับซับซ้อน การดำเนินเนื้อเรื่องในปัจจุบันแต่ละชาดกนั้น สอดคล้องกับคาถาที่ได้ตั้งไว้ในนิกเขปบทเบื้องต้น จะเริ่มต้นที่บทคาถาด้านเรื่อง เรียงตามลำดับชาดกทั้ง 10 เรื่อง ดังตัวอย่างเช่น สุธนชาดก ความว่า กุโธ นุ ตวั อาคจฺฉสิ ลุทฺถกาติ อิทํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรณฺโต เอกํ อุกฺกณฺจิตฺตํ ฤิกขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ ต่อจากนั้นก็ดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ อเถกทิวสํ กิร โส ฤิกขุ คาเม ปิณฺหาเย จรณฺโต อุตฺตมรูปธโร เอกํ อิตฺถิ ทิสฺวา ปฏฺิพทฺจจิตฺโต หุตฺวา ตโต นินฺตติตฺวา เอกํ อนนฺตํ ปตฺตํ รเปตฺวา อโธมฺโขเยว นิสฺสีทิ ฯ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนาที่ผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบนั้น จะเห็นว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น ๆ เท่านั้น ต่อจากนั้นจะเป็นการเดินเรื่องด้วยการแปลเป็นสำนวนภาษาไทยไปจนจบ ดังตัวอย่าง เช่น เรื่อง สุธนชาดก ความว่า กุโธ นุ อาคจฺฉสิ ลุทฺถกาติ อิทํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรณฺโต เอกํ อุกฺกณฺจิตฺตํ ฤิกขุ อารพฺภ กเถสิ ฯ สตฺถา สมเด็จพระบรมครู เมื่อเสด็จอยู่ ณ พระเชตวัน ทรงพระปรารภฤิกขุผู้กระสันรูปหนึ่ง ให้เป็นมูลเหตุ ได้ตรัสเทศนานี้ มีคำเริ่มว่า กุโธ นุ อาคจฺฉสิ ลุทฺถก ดังนี้ เป็นต้น ฯ ส่วนฉบับล้านนานั้น เป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องที่เป็นปัจจุบันเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ โดยมีนิกเขปบทเหมือนกัน ต่างกันตรงที่การแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งฉบับล้านนาเป็นสำนวนภาษาถิ่นล้านนา และแปลเป็นสำนวนนิสัย คือ แปลยกศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง โดยเฉพาะชาดกลำดับที่ 1 เรื่อง สุธนชาดก เป็นการแต่งภาษาบาลีที่มีการแสดงความนอบน้อมพระพุทธเจ้าก่อนที่จะแต่งนิกเขปบทเช่นกับชาดกเรื่องอื่น ๆ ความดังกล่าวว่า นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส

นมสัสติวา ตีโลกคัค สสทณมมคณุตตม กายวาจาเมเนหิ อนตรายวิฆาตตลัม ปณณาสชาตกานัม หิ กริสฺสามิ อตลัม ปุณณํ ตสฺมา หิ นิสาเมถฺ สารโว กุสลาทิกาทิ ฯ ต่อจากนั้นแต่งบทนิพนธ์ตามลำดับ นับว่าเป็นการแต่งที่แตกต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติที่ได้นำมาเปรียบเทียบด้านลีลาการแต่งอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

1. การปริวรรตและชำระบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตและชำระ ดังตัวอย่าง ดังนี้ กุโธ นุ ตวํ อาคจฺฉสิ ลุทฺทกาติ อิทํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรณฺโต เอกํ อุกฺกณฺจตฺถิกขุ อารพฺภ กเถสิ.

อเถกทิวสํ กิร โส ภิกฺขุ คาเม ปิณฺฑาย จรณฺโต อุตฺตมรूपธํ เอกํ อิตฺถิํ ทิสฺวา ปฏิพทฺธจิตฺโต หุตฺวา ตโต นิวตฺติตฺวา เอกํ อนตํ ปตฺตํ จเปตฺวา อโธมุโขเยว นิสฺสีทิ. อถสฺส ภิกฺขุโน สหายกา ตํ ภิกฺขุ ทิสฺวา ปุจฺฉิสฺสุ อาวุโส กิํ ตุมหากํ อมาสุกํ อตฺถิตฺติ. โส ภิกฺขุ อาห น อตฺถิ เม อาวุโส อญฺญ กิณฺจิ อมาสุกํ อปี จาหํ คาเม ปิณฺฑาย จรณฺโต อุตฺตมรूपธํ เอกํ อิตฺถิํ ทิสฺวา ปฏิพทฺธจิตฺโต หุตฺวา ตาย อิตฺถิยา อุกฺกณฺจโตมฺหิตฺติ. ผลจากการปริวรรตบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทยนี้ นับเป็นการปริวรรตและชำระถูกต้องตามแบบหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และทำให้ทราบต้นฉบับสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามานะ มุนีวิโส (กลมกลาง) ได้ศึกษาปัญญาสาตกเรื่องที่ 1 - 7: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ พบว่า ฉบับตัวเขียน มีอยู่มากมายในหอสมุดแห่งชาติ และวัดต่าง ๆ ทำให้ได้ทราบต้นฉบับ การจาร เนื้อหา ความนิยมที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งตัวเขียนฉบับโบราณเดิมสันนิษฐานว่าได้สูญหายไป คงอยู่แต่ฉบับตัวเขียน 2 ประเภทคือ ฉบับตัวเขียนที่ไม่มีประวัติการจาร และฉบับตัวเขียนที่มีประวัติการจารปัญญาสาตกเป็นชาดกนอกนิบาต ในส่วนที่เป็นฉบับตัวเขียนโบราณ ภาษาบาลี อักษรขอมที่จารต่อกันมาในประเทศไทย ยังไม่มีใครปริวรรตตรวจสอบชำระเป็นภาษาบาลี อักษรไทย มีแต่ฉบับแปลไทยของหอสมุดแห่งชาติซึ่งเป็นฉบับหลักในการศึกษา และมีวรรณคดีไทยที่นำเรื่องชาดกบางเรื่องมาดัดแปลงนำเสนอ เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ (สมุทรโฆษชาดก) สุณนมโนห์รา (สุณนุमारชาดก) ซึ่งเป็นที่นิยมชมชอบของคนไทยทุกยุคสมัย (พระมหามานะ มุนีวิโส (กลมกลาง), 2546)

2. เปรียบเทียบด้านตัวละคร ยกตัวอย่าง ลำดับที่ 1 ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 11 ชื่อเรื่อง สุณนุชาดก เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเป็นชื่อสุณ มากกว่าสุณ ด้านตัวละคร พระเอกของเรื่องก็คือสุณ (โพธิสัตว์) นางเอกคือ นางมโนห์ราผู้คอยให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนก็คือ พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ ผู้เป็นพระราชบิดา และพระนางจันทาเทวีผู้เป็นพระมารดา ส่วนอมนุชย์นั้นประกอบด้วยยักษ์ ลิง และท้าวสักกะ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เป็นเรื่องที่ 2 ชื่อเรื่อง สุณนุชาดก พระเอกของเรื่องคือ สุณนุमार นางเอกคือ นางมโนห์ราตัวประกอบของเรื่องคือ พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ นางจันทาเทวี ท้าวหุมราช กัสสปฤๅษี นายพรานบุญทริก ปุโรหิต อมนุชย์คือ ท้าวสักกะ และนาคราช ฉบับล้านนา เป็นเรื่องที่ 3 ชื่อเรื่อง สุณนุชาดก พระเอกของเรื่องคือ

สุนทรมาร นางเอกของเรื่องคือ นางมโนราห์เทวี โดยมีพระญาอาทิจจวงสา ผู้พระราชบิดา และพระนางจันทเทวี พระราชมาดา คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ตัวประกอบของเรื่องคือ บุโรหิต พราหมณ์ นายพรานปุนทริก พระญาทุมมราช นางกสินารี เจ้ารี (ฤๅษี) ส่วนอมนุษย์ ประกอบด้วย พระญานาคซัมพุจิตตะ และท้าวสักกะ ผลการวิจัยพบว่า ตัวละครที่เด่นก็คือ พระโพธิสัตว์นั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับสืบทอด ธรรมชาติ ที่ว่าชาดกเป็นเรื่องราวของพุทธเจ้าในอดีตชาติ เรียกว่า พระโพธิสัตว์หรือมหาสัตว์ เรื่องราวดังกล่าวนี้มีในพระสูตรต้นตปิฎก คัมภีร์ พุทธศาสนาฝ่ายหินยานและมหายาน และวรรณกรรมทั้งที่เป็นแบบฉบับและท้องถิ่น วรรณคดี และวรรณกรรมชาดกที่มีอยู่จำนวนมากนี้ ผู้แต่งได้สร้างสรรค์เอาไว้ด้วยมีจุดมุ่งหมายที่จะ เทิดทูนพระพุทธรูปและถ่ายทอดคติธรรมเพื่อผู้อ่านผู้ฟังจะได้นำไปปฏิบัติ อีกทั้งมีคุณค่า ทางด้านคติธรรม สังคมวัฒนธรรม และสุนทรียภาพ (สืบทอด ธรรมชาติ, 2542)

3. เปรียบด้านสำนวนภาษา จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้สำนวนภาษาทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้สำนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ดำเนินเนื้อเรื่อง ส่วนที่เป็นอดีตหรือชาดกเป็นภาษาบาลีว่า อดีต ฤๅษเว เป็นต้น ซึ่งฉบับหอสมุดแห่งชาติก็ได้ ดำเนินเนื้อเรื่องโดยใช้สำนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ใช้สำนวนภาษาว่า อดีต ฤๅษเว เป็นต้น จะต่างกันตรงที่ได้ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ ส่วนฉบับล้านนานั้น ได้ใช้สำนวนภาษาบาลีและแปลเป็นสำนวนภาษาถิ่นล้านนา กล่าวได้ว่า ปัญญาสาธกฉบับ ล้านนามีการใช้สำนวนภาษาที่แตกต่างจากฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติซึ่งจะเห็นได้ อย่างชัดเจน สอดคล้องกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงกล่าวถึงต้นกำเนิดของ ปัญญาสาธกว่า พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่เอานิทานในพื้นที่เมืองแต่งเป็นชาดกแต่แต่งตาม แบบอย่างหนังสือเก่า พระคัมภีร์จนได้แต่งมาก่อน แต่งเมื่อราว พ.ศ. 2000 ถึง 2200 ปี (กรมศิลปากร, 2552) ดังนั้นการใช้สำนวนภาษาบาลีค่อนข้างจะเหมือน ๆ กัน จะมีแตกต่าง เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

4. เปรียบเทียบด้านลีลาการแต่ง จากการศึกษาเปรียบเทียบด้านลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องปัจจุบัน ทั้ง 3 ฉบับแล้ว พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลี ล้วน ซึ่งผู้วิจัยได้ปริวรรต และตรวจชำระ ตามหลักบาลีไวยากรณ์ที่ใช้เป็นหลักสูตรของ การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ๆ เหมือนกับธัมมปทีฎฐกถา นับว่าเป็นลีลาการแต่งในรูปประโยคที่ง่าย ๆ และเรียงประโยคที่ไม่ยากและไม่สลับซับซ้อน ดังตัวอย่างเช่น สุนทราชา ความว่า กุโธ นู ตว อากจณสิ ลุททกาทิ อิห สดธา เขตวเน วิหรนโต เอก อุกกณจิตติภขุ อารพก กเถสิ ฯ ต่อจากนั้นก็ดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ อถกทิวสั กิร โส ฤๅษุ คาเม ปินทาย จรณโต อุตตมรูปธโร เอก อิตถิ ทิสวา ปฎิพพจิตโต หุตวา ตโต นิวัตติตวา เอก อนตํ ปตตํ รเปตวา อโหมโขเยว นิสีทิ ฯ

ฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนาที่ผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบนั้น จะเห็นว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกัน

ตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น ๆ เท่านั้น ดังตัวอย่าง เช่น เรื่อง สุธนชาตก ความว่า กุโธ นุ อคจฉลสิ ลุทธกาติ อิทํ สตถา เซตวเน วิหรนโต เอกํ อุกกณจิตภิกขุ อารพภ กเถสิ ฯ ดังนี้ เป็นต้น ฯ ส่วนฉบับล้านนานั้น เป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องที่เป็นปัจจุบัน เหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ ต่างกันตรงที่การแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งฉบับล้านนาเป็นสำนวนภาษาถิ่นล้านนา โดยเฉพาะชาดกลำดับที่ 1 เรื่อง สุธนชาตก เป็นการแต่งภาษาบาลีที่มีการแสดงความอ่อนน้อมพระพุทธเจ้าก่อนที่จะแต่งนิกเขปบทเช่นกับชาดกเรื่องอื่น ๆ ความดังกล่าวว่า นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส นมสฺสิตวา ติโลกคฺคํ สสทฺธมฺมคณฺตุตฺมํ กายวาจาเมหิ อนฺตรายวิฆาตตถํ ปญฺญาสชาตกาณํ หิ กริสฺสามิ อตฺถํ ปุณฺณํ ตสฺมา หิ นิสมาเมถ สาธโว กุสลาทิกาทิ ฯ ต่อจากนั้นแต่งบทนิกเขปบทตามลำดับ นับว่าเป็นการแต่งที่แตกต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติอย่างชัดเจน สอดคล้องกับสมบัติ จำปาเงิน ได้กล่าวถึงชาดกว่า เป็นเรื่องเก่าแก่มีมาก่อนพุทธกาล เช่น ในชาดกขึ้นต้นว่า อติเต ภูตปุพฺพํ เรื่องเคยมีมาแล้ว เคยเกิดมาแล้ว ข้อที่น่าสังเกตตามเรื่องแสดงถึงชีวิตและความ เป็นอยู่ที่ไม่เหมือนกับครั้งพุทธกาล (สมบัติ จำปาเงิน, 2541) ดังนั้น การแต่งชาดกจึงได้รับ อิทธิพลหรือแนวคิดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกทั้ง 3 ฉบับ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ วรรณกรรมปัญญาสชาดกถูกเขียนขึ้นเพื่อสื่อหรือถ่ายทอดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายต่อคนทุกระดับชั้น เรียกว่าใช้สื่ออันเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมผ่าน ทางสื่อคือบทบาทการดำเนินชีวิตบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ของพระโพธิสัตว์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับพระโพธิสัตว์ กล่าวคือบทบาทการดำเนินชีวิตเหล่านี้เสมือนเป็นภาพสะท้อนการกระทำ กรรมทั้งดีและชั่ว ซึ่งผู้กระทำความกรรมจะต้องได้รับผลกรรมนั้น ส่วนจะได้รับผลกรรมมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับเหตุปัจจัยแห่งเจตนาของผู้กระทำนั้น ๆ การให้วัตถุนานด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ย่อมมีอานิสงส์มากส่งผลให้ผู้ทำสมบุรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติต่าง ๆ เช่น พระโพธิสัตว์ที่ เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระราชา คหบดีหรือเศรษฐีสมบุรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติ อันเป็นโลกียะก็ด้วยอานิสงส์การบำเพ็ญทานต่าง ๆ ในอดีตชาติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญญาสชาดก คือ ชุมมนุสนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในประเทศไทยแต่โบราณ 50 เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นชาดกไว้เป็นภาษามคธ เมื่อพุทธศักราชประมาณ 2000 - 2200 อันเป็นสมัยเมื่อพระสงฆ์ชาวประเทศนี้พากันไปศึกษาเล่าเรียนแต่ลังกาทวีปมีความรู้ ภาษามคธแตกฉาน จึงแต่งหนังสือเป็นภาษามคธขึ้นในบ้านเมืองของตน การเปรียบเทียบด้าน ตัวละครส่วนมากตัวพระเอกจะเป็นพระโพธิสัตว์ ตัวละครอื่น ๆ ในแต่ละเรื่องมีความแตกต่าง

กันบ้างเล็กน้อย การใช้สำนวนภาษาฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้สำนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ฉบับหอสมุดแห่งชาติก็ได้ดำเนินเนื้อเรื่องโดยใช้สำนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ส่วน ฉบับล้านนาได้ใช้สำนวนภาษาบาลีและแปลเป็นสำนวนถิ่นล้านนา ด้านลีลาการแต่งฉบับ เชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ฉบับหอสมุดแห่งชาติมีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษา บาลีเดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น ๆ เท่านั้น ส่วนฉบับล้านนานั้นเป็นการแต่ง เหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติต่างกันตรงที่ฉบับล้านนานั้นเป็นสำนวน ภาษาถิ่นล้านนา **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ควรมีการนำหลักธรรม คติธรรมจากปัญญาส ชาดกไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษา พบว่า ตัวละครในปัญญาสชาดกฉบับ เชียงใหม่ สะท้อนคุณค่าของปัญญาสชาดกแสดงให้เห็นถึงวิธีการขัดเกลาทางศีลธรรมโดยมีหลัก ธรรมคือการกระทำและผลของการกระทำอันเป็นหัวใจสำคัญของการนำเสนอชาดกดังกล่าว ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) ควรนำปัญญาสชาดกไปเป็นหลักสูตร ในการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ในล้านนา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางด้านภาษา และเห็นคุณค่าของวรรณกรรม โดยเฉพาะด้านศีลธรรมมากยิ่งขึ้น 3) ควรนำเรื่องชาดกเหล่านี้มาถ่ายทอดผ่านสื่อทาง เทคโนโลยี โดยสร้างเป็นภาพยนตร์แอนิเมชันภาพเคลื่อนไหวหรือเขียนการ์ตูนเป็นต้น เพื่อเป็น เครื่องมือช่วยปลูกจิตสำนึกคุณธรรมในสังคมเพื่อก่อให้เกิดสังคมที่พึงปรารถนาในอนาคต **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย** ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรทำวิจัยให้ครบทั้ง 50 ชาดกโดยแยก ทำการศึกษาวิจัย ถ้าทำการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาเอก ควรทำการศึกษาวิจัยอย่างน้อย 10 ชาดกขึ้นไปโดยเฉพาะหัวข้อที่น่าสนใจคือ ศึกษาวิเคราะห์หรือศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดก ฉบับนี้กับปัญญาสชาดกฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาบาลี สำนวนภาษาที่ใช้และการแปล รวมถึงข้อแตกต่างเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง เป็นต้น ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษา วิชาการทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2552). *ปัญญาสชาดก: ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อักษรการพิมพ์.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2538). *ปัญญาสชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย*. กรุงเทพมหานคร: แม่คำฝาง.
- พระธรรมปิฎก. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

- พระมหามานะ มุนีวิโส (กลมกลาง). (2546). ปัญญาสชาตกรเรื่องที่ 1-7: การตรวจชำระและ
ศึกษาเชิงวิเคราะห์. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี*.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิชิต อัครนิมิต และคณะ. (2541). ศึกษาวิเคราะห์ปัญญาสชาตฉบับล้านนาไทย. ใน *โครงการ
ปริวรรตวรรณกรรมล้านนาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ จำปาเงิน. (2541). *นิบาตชาดก ฉบับภาษาสยาม*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สืบพงศ์ ธรรมชาติ. (2542). *วรรณคดีชาดก*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุภาพรณ ญ บางช้าง. (2533). *วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งใน
ประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2556). *วรรณกรรมชาดกนอกนิบาตล้านนา*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2562
จาก <http://203.146.129.236/~mbu/philology/index.php>
- Padmanabh S.Jaini. (1983). *PAÑÑĀSA JĀTAKA OR ZIMME PAÑÑĀSA*. Trowbridge:
Redwood Burn Limited.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของโรคระบบทางเดินหายใจ
ในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มไทย*
A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF RESPIRATORY TRACT
DISEASES AMONG THAI TEXTILE AND GARMENT
INDUSTRIAL FACTORIES EMPLOYEES

วุชธิตา คงดี

Wuchthita Kongdee

สุรีย์ จันทรมณี

Suree Jantaramoree

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: wuchthita@hotmail.com

บทคัดย่อ

พนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มมีโอกาสสัมผัสกับสิ่งคุกคามซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจสูง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล 2) ศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมในการทำงาน 3) ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมฟอยล์และพิมพ์ผ้า จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 220 คน ที่เป็นพนักงานประจำ อายุ 18 - 60 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) วิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติแบบเส้นทางกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน PLS-SEM (Partial Least Square: PLS) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Smart - PLS3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) สมรรถภาพปอด (Lung Function) 2) การมีความสุข (Happiness) 3) การนอนหลับสนิท (Deep Sleep) 4) การดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol) 5) ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติการรักษา 6) ค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index) ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) มลพิษในสถานที่ทำงาน (Pollution) 2) การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณที่ทำงาน (Pets) ผลการวิเคราะห์โมเดลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรทั้ง 8 ตัว พบว่าผ่านเกณฑ์คุณภาพตามมาตรฐานทุกตัวแปร แสดงว่าปัจจัย

* Received 10 February 2020; Revised 22 March 2020; Accepted 27 March 2020

เชิงสาเหตุทุกตัวมีความเกี่ยวข้องเชิงพยากรณ์ (Predictive Relevance) กับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจ โดยมีความแม่นยำในการพยากรณ์โรคระบบทางเดินหายใจอยู่ในระดับ ปานกลาง ($R^2 = 0.412$) จากผลการวิจัยนำไปสู่การเสนอแนวทางสำหรับผู้บริหารและพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อม ให้มีการป้องกันตนเอง และสร้างความปลอดภัยจากโรคระบบทางเดินหายใจได้ ช่วยให้ทราบปัจจัยอันก่อให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจ

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, โรคระบบทางเดินหายใจ, พนักงาน, โรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

Abstract

Employees in the bleaching and dyeing industry have the opportunity to experience a variety of health threats that may affect the respiratory system. The purpose of this study was to study the relationship between respiratory tract disease among textile and garment industry employees and personal factors. And environmental factors in the work, with a focus on specific studies in the textile industry, fabric dyeing and printing Research population is Employee of the dyeing and printing industry. The sample size was 220 employees who were permanent employees aged 18-60 years. The instrument used for data collection was a questionnaire about factors affecting respiratory disease. Is a survey research Analyze the structural equation model using PLS-SEM technique Smart-PLS3. The results of the research showed Personal factors related to respiratory disease were statistically significant, consisting of 6 factors. Including lung capacity, Happiness, Deep sleep, drinking, physical health status Illness and self-purchase of medication, Body mass index. The environmental factors at work consist of 2 factors which are workplace pollution and the presence of pets or animals that are carriers in the workplace. The analysis of the model to check the quality of all 8 variables found that the quality criteria meet all standard variables. Show that all cause factors are predictive related with the occurrence of respiratory diseases. The accuracy of the prognosis of the respiratory system is moderate ($R^2 = 0.412$). The results led to guidelines for the management and employees of Industrial Dyeing. To have self-protection and the security from respiratory tract disease. It helps to know the factors causing respiratory diseases.

Keywords: A Causal Relationship Model, Respiratory Tract Disease, Textile And Garment Industry, Employee

บทนำ

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศโดยมีส่วนมูลค่าเพิ่มต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นอันดับ 4 รองจากอุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม และอุตสาหกรรมยาสูบตามลำดับ (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, 2562) การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาในโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้าซึ่งเป็นอุตสาหกรรมชั้นกลางในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มเป็นขั้นตอนที่เปลี่ยนวัสดุสิ่งทอที่อยู่ในรูปเส้นด้ายหรือผ้าดิบให้เป็นวัสดุสำเร็จรูปที่สามารถนำไปผลิตหรือจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค กระบวนการผลิตที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมฟอกย้อมต้องใช้วัตถุดิบที่เป็นสารเคมีมากมายหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็น กรด ต่าง สารฟอกขาว สีย้อม สารปรับปรุงคุณภาพต่าง ๆ สารตกแต่ง โดยเฉพาะกระบวนการย้อมสี (Dyeing) และการตกแต่งสำเร็จ (Finishing) เพื่อให้ได้ผ้าหรือเส้นด้ายที่มีสีสันทสวยงาม คงทนต่อสภาวะแวดล้อม แต่ผลเสียและอันตรายที่ตามมาด้วย คือผลกระทบที่เกิดขึ้นมากมายจากน้ำและสารเคมีที่ใช้ในกระบวนการฟอกย้อม น้ำเสียที่ปล่อยออกมาจึงมีทั้งสารแขวนลอย น้ำมัน และของเสียไม่ว่าจะเป็นสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ชนิดต่าง ๆ ปนออกมาด้วย (ชนิษฐา เจริญลาภ และปทุมทิพย์ ปราบพาล, 2556) นอกจากนี้ยังมีอุณหภูมิที่ค่อนข้างสูงในสถานที่ทำงาน ระบบการระบายอากาศที่ไม่เพียงพอ การทำงานภายใต้สภาพเป็นกรด เป็นด่าง ที่มีกลิ่นแรง การต้องสัมผัสกับฝุ่น ละออง ไอระเหย สารเคมี ก๊าซ กรดและด่าง ความร้อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพและก่อให้เกิดอาการระคายเคืองในระบบทางเดินหายใจ ของพนักงานทั้งสิ้น (กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552)

พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้ามีโอกาสได้รับอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจสูง ไม่ว่าจะเป็นภัยคุกคามทางเคมี ทางกายภาพ ทางชีวภาพ เนื่องจากต้องสัมผัสสารเคมี กรด ต่าง หลายชนิดพร้อม ๆ กัน จากกระบวนการทำงานและจากมลพิษที่สะสมในสิ่งแวดล้อมบริเวณการทำงาน ตลอดจนสารเคมีที่ปนเปื้อนในอากาศ สารพิษ ก๊าซที่ปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม กรดหรือด่างเข้มข้น ฝุ่นละออง และมลพิษ ก๊าซชนิดต่าง ๆ แอมโมเนีย คาร์บอนมอนนอกไซด์ มลพิษในอากาศดังกล่าวจะเข้าสู่ร่างกายทางระบบทางเดินหายใจ เมื่อพนักงานสัมผัสโดยการสูดดมเป็นปริมาณมาก และเป็นเวลานานจะเป็นอันตรายคุกคามต่อปอดและทางเดินหายใจ เป็นสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคเกี่ยวกับปอดและระบบทางเดินหายใจและทำให้โรคกำเริบขึ้นได้ ซึ่งรวมถึงโรคหอบหืด โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง และโรคมะเร็งปอด (โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์, 2561) ตลอดจนการทำงานในโรงงานที่มีการระบายอากาศไม่ดี มีปริมาณฝุ่นที่มองเห็นจำนวนมาก สิ่งนี้จะส่งผลให้มีอาการผิดปกติทางระบบทางเดินหายใจ เช่น ไอ มีเสมหะ หายใจลำบาก จมูกอักเสบ (ปภาวิทย์ หมั่นกิจการ และทัศนพงษ์ ตันติปัญญพร, 2560) และฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 10 ไมครอน (PM10) ที่มาจากกระบวนการผลิตและเครื่องจักรเมื่อหายใจไปในปอดจะเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจส่วนล่าง ส่วนฝุ่นละอองขนาดเล็ก

ไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) จะสามารถเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจ ฝังลงในปอดและกระแสเลือดโดยตรงเพิ่มอาการของโรคระบบทางเดินหายใจ ลดประสิทธิภาพการทำงานของปอด (กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2558) นอกจากนั้นฝุ่นยังทำให้เกิดการระคายเคืองตา ระคายคอ แสบหน้าอก หายใจถี่ หอบเหนื่อย อากาศไอ เกิดอาการหอบหืด ฝังลงปอด และอาจเกิดโรคระบบทางเดินหายใจอื่น ๆ ได้ รวมทั้งฝุ่นฝ้ายจากผ้าที่ฟุ้งกระจายในบรรยากาศของสถานที่ทำงาน เมื่อพนักงานหายใจเข้าไปจะมีผลต่อระบบทางเดินหายใจและทำให้สมรรถภาพการทำงานของปอดลดลงได้ (ทศพร เอกปรีชากร และคณะ, 2559) นอกจากนั้นโรคระบบทางเดินหายใจส่วนใหญ่มักมีสาเหตุมาจากการติดเชื้อไวรัสซึ่งสามารถแพร่เชื้อได้ง่ายและรวดเร็ว โดยแพร่กระจายเชื้อจากการไอ จาม รับน้ำมูก น้ำลาย หรือสัมผัสเชื้อโรคจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อาจเกิดจากมือที่สัมผัสกับพื้นผิวของใช้ส่วนตัว ของใช้สาธารณะ เช่น ประตูห้องน้ำ ปุ่มกดลิฟท์ ที่มีเชื้อไวรัสจากฝอยละออง น้ำมูก น้ำลายติดอยู่ ซึ่งไวรัสมีหลากหลายชนิด เช่น กลุ่มไรโนไวรัส (Rhinoviruses) ไวรัสโคโรนาไวรัส (Coronaviruses) ไวรัสอาร์เอสวี (Respiratory syncytial virus/RSV) ไวรัสไข้หวัดใหญ่ (Influenza viruses) จึงทำให้เกิดการแพร่ระบาดและติดเชื้อได้ง่ายและรวดเร็วในโรงงาน ตลอดจนพฤติกรรมทางสุขภาพของพนักงานเอง เช่น การออกกำลังกาย การพักผ่อน การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ พฤติกรรมป้องกันโรคระบบทางเดินหายใจ การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเอง การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจด้วยเช่นกัน และส่งผลให้พนักงานมีการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องหากมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม

สถานการณ์การเจ็บป่วยและการระบาดของโรคทางเดินหายใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2561) รัฐบาลต้องรับภาระด้านค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้น และยังต้องจ่ายงบประมาณในการศึกษาเพื่อหาทางควบคุมป้องกันโรคระบาด โรคอุบัติใหม่ รวมถึงโรคระบบทางเดินหายใจ (สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม, 2561) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ พนักงานบางรายอาจป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจบ่อยเกือบทุกเดือน ต้องไปโรงพยาบาล ทำให้มีการรับประทายยาแก้ไอ ยาปฏิชีวนะอย่างพร่ำเพรื่อและไม่เหมาะสม หรือบางรายซื้อยาใช้เอง การร้องขอยาจากแพทย์ ทำให้มีการใช้ยาปฏิชีวนะไม่ถูกต้อง ไม่ถูกวิธี และไม่สมเหตุผล ส่งผลให้มีการดื้อยาปฏิชีวนะตามมา (เรณูกา จรัสพงศ์พิสุทธิ และเกษวดี ลากพระ, 2562) เนื่องจากยาปฏิชีวนะไม่มีผลต่อเชื้อไวรัสไข้หวัด ทำให้ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ระบบทางเดินหายใจและระบบอวัยวะอื่น ๆ ของร่างกาย จากพิษของยา ซึ่งปัจจุบันพบว่าคนทั่วโลกเสียชีวิตจากการดื้อยาประมาณปีละ 700,000 ราย คาดว่าการเสียชีวิตจะสูงถึง 10 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2593 คิดเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงถึง 3,500 ล้านล้านบาท (Jim O'Neill, 2014) ส่วนคนไทยมีการดื้อยาปฏิชีวนะปีละกว่า 1 แสนคน เสียชีวิตจากเชื้อดื้อยา 38,481 ราย มูลค่า

การเสียหายทางเศรษฐกิจกับการค่ารักษาพยาบาลและมูลค่าขาดงานโดยรวมนับว่า 40,000 ล้านบาท (นันทพงศ์ สุพิมล, 2562) และจากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจเกิดการดื้อยาเนื่องจากผู้ป่วยมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะในโรคนี้นี้ (ทิพวรรณ วงเวียน, 2557) จึงส่งผลให้มีพฤติกรรมกินยาปฏิชีวนะไม่สมเหตุสมผล และไม่ครบตาม (สมศักดิ์ วงศ์วาร และวรุฒ พรหมพิทยารัตน์, 2559) จากการซื้อยารับประทานเอง หรือนำยาเดิมมาใช้เมื่อเป็นหวัดหรือเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ ผลกระทบเมื่อพนักงานเกิดการเจ็บป่วยเกิดความเสื่อมสมรรถภาพของระบบทางเดินหายใจ จะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ซึ่งเป็นสาเหตุของการหยุดงาน ส่งผลให้พนักงานและองค์กรสูญเสียรายได้ สภาพเศรษฐกิจขององค์กรและประเทศอาจหยุดชะงักลงได้ จากปัญหาและสถานการณ์ของโรคระบบทางเดินหายใจนั้น ส่งผลให้ภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อการดูแลรักษาเมื่อพนักงานเกิดการเจ็บป่วยและใช้ในการควบคุมการแพร่ระบาด ซึ่งล้วนนำมาซึ่งความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศและองค์กรทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้า ซึ่งมีความเสี่ยงจากการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจสูง การศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจจึงมีความสำคัญเพื่อที่จะได้ทราบปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจ และหาวิธีการในการกำจัดสิ่งคุกคาม หรือลดปัจจัยสาเหตุเหล่านั้นลง ทำให้พนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้ามีความปลอดภัยและมีภาวะสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคระบบทางเดินหายใจ นอกจากนั้นการกำจัดสิ่งคุกคาม การกำจัดสาเหตุของการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจยังถือว่าเป็นการลงทุนทางธุรกิจอย่างหนึ่งซึ่งจะทำให้เกิดผลดีและกำไรทางเศรษฐกิจด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีสุขภาพอนามัยที่ดี ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจจากการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
3. เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของโรคระบบทางเดินหายใจที่เกิดกับพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) ใช้สมการโครงสร้าง (SEM: Structural Equation Modeling) แบบ PLS - SEM (Partial Least Square SEM)

โดยใช้โปรแกรม Smart PLS ทำการวิเคราะห์สถิติคราวละหนึ่งส่วน (Block) จึงเรียกว่า PLS - SEM (Partial Least Square SEM)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานโรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม โดยเลือกศึกษาเฉพาะพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้าจำนวน 40,398 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้าจาก 2 โรงงาน โดยใช้ตามหลักการ Kline ที่ระบุว่าจำนวนขนาดตัวอย่าง 200 cases สามารถวิเคราะห์ SEM ได้และควรมี 10 - 15 เท่าตัวแปร (Kline, R.B, 2011) ร่วมกับการใช้หลักการทั่วไป (Rule of thumb) ของการวิเคราะห์ PLS-SEM (Donald Barclay et al, 1995) ที่ใช้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 10 - 20 เท่าของจำนวนตัวแปร ซึ่งในการวิจัยนี้ได้ตัวแปรสังเกตจากการทำ EFA (EFA : Exploratory Factor analysis) จำนวน 11 ตัวแปร คำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 220 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และส่วนที่ 3 การเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านศัลยกรรมหัวใจและทรวงอก 1 ท่าน อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติประยุกต์งานวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ 1 ท่าน อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัยความปลอดภัย 1 ท่าน อาจารย์ประจำหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์ 1 ท่าน และพยาบาลวิชาชีพชำนาญการอาชีวอนามัย 1 ท่าน โดยใช้การวิเคราะห์ (Item - Objective Congruence Index) ซึ่งผลการประเมินมีค่า IOC มากกว่า 0.60 ทุกข้อคำถาม และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้าแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.88 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง และนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จัดหมวดหมู่ของข้อมูล ให้คะแนนตามเกณฑ์ เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การสำรวจตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามคือโรกระบบทางเดินหายใจ (Respiratory tract disease) ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA: Exploratory Factor analysis) หลังจากนั้นวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้เทคนิค PLS - SEM (Partial Least Square SEM) ที่เน้นการพยากรณ์มากกว่าการทดสอบสอดคล้อง (Fit Test) หรือเน้นการพัฒนาทฤษฎี (Theory Development) มากกว่าการทดสอบทฤษฎี (Theory Testing) และตรวจสอบคุณภาพของโมเดลทั้งโมเดลวัดค่า (Measurement Model) และโมเดล

โครงสร้าง (Structural Model)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบโมเดลวัดค่า คือ ความคงเส้นคงวาภายใน (Internal Consistency) โดยใช้ค่าความเชื่อมั่นคอมโพสิต (Composite Reliability: CR) ความตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity: CV) ความแปรปรวนเฉลี่ยสกัด (Average Variance Extracted : AVE) ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) รวมทั้งการตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรง (Multicollinearity) และตรวจสอบการมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical Significance)

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบโมเดลโครงสร้าง คือ ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) ความเกี่ยวข้องเชิงพยากรณ์ (Predictive Relevance) และขนาดผลกระทบ (Effect Size) และในส่วนสุดท้ายคือการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลด้วยสถิติ Standardized Root Mean residual: SRMR

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA: Exploratory Factor analysis) ได้ปัจจัยทั้งหมด 11 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสูบบุหรี่ 2) ความเครียด 3) การดื่มสุราหรือแอลกอฮอล์ 4) ความสุข 5) มลพิษในสถานที่ทำงาน 6) ความเย็น 7) การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณที่ทำงาน 8) ดัชนีมวลกาย 9) การนอนหลับสนิท 10) ภาวะสุขภาพและประวัติการรักษา 11) สมรรถภาพปอด ส่วนตัวแปรตามคือ โรคระบบทางเดินหายใจ (Respiratory tract disease) จากจำนวนตัวบ่งชี้ที่นำมาศึกษาทั้งหมด 24 ตัว มีตัวบ่งชี้เหลือ 8 ตัว โดย CR มีค่าเท่ากับ 0.894 ซึ่งมากกว่า 0.60 และ AVE มีค่าเท่ากับ 0.514 ซึ่งมากกว่า 0.50 ได้คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับโรคระบบทางเดินหายใจทั้งหมด 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ค่าสมรรถภาพปอด (Lung Function) 2) การมีความสุข (Happiness) 3) การนอนหลับสนิท (Deep Sleep) 4) การดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol) 5) ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติการรักษา 6) ค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index) ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับโรคระบบทางเดินหายใจ ทั้งหมด 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) มลพิษในสถานที่ทำงาน (Pollution at work) 2) การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณโรงงาน (Pets) ผลการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจ ในพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้า พบว่าโดยภาพรวมของปัจจัยทั้งหมดรวมกันพยากรณ์โรคระบบทางเดินหายใจได้ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคระบบทางเดินหายใจได้ร้อยละ 41.2 แสดงว่าปัจจัยเชิงสาเหตุโดยภาพรวมมีความแม่นยำในการพยากรณ์โรคระบบทางเดินหายใจอยู่ในระดับปานกลาง

การทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานอุตสาหกรรมสิ่งทอและ

เครื่องนุ่งห่มของประเทศไทยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยทำการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้างแบบ PLS-SEM ใช้กระบวนการ Bootstrapping เพื่อทดสอบการมีนัยสำคัญทางสถิติ ใช้ระดับการมีนัยสำคัญทางสถิติสามระดับคือ 0.10, 0.05, 0.01 โดยพิจารณาจากค่าความน่าจะเป็น $p < 0.10$, $p < 0.05$ และ $p < 0.01$ ตามลำดับ พบว่าปัจจัยที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับใด ๆ ในสามระดับซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อโรคระบบทางเดินหายใจ มีจำนวน 3 ปัจจัยคือ ความเย็น (Cold), การสูบบุหรี่ (Smoke), ความเครียด (Stress) เมื่อพิจารณาความสำคัญจากน้ำหนักบัพท (B: Beta Weight) แล้วพบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโรคระบบทางเดินหายใจสามลำดับแรก คือ สมรรถภาพปอด ($B = 0.319$), การมีความสุข ($B = -0.266$) และมลพิษในที่ทำงาน ($B = 0.191$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรง (p) ด้วย VIF การมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical significance) และขนาดผลกระทบ (Effect Size) ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโรคระบบทางเดินหายใจ (Respiratory disease)

Path Coefficients	VIF	Statistical significance			ลำดับ ▲	Effect Size	
		B	T	p		f2	ระดับ
Alcohol → Respiratory disease	1.000	0.150	2.467**	0.014	6	0.036	น้อย
Pollution (At work) → Respiratory disease	1.000	0.191	2.966***	0.003	3	0.058	น้อย
Body → Respiratory disease	1.000	0.110	1.687*	0.092	9	0.020	น้อย
Cold → Respiratory disease	1.000	-0.034	0.569	0.569	10	0.002	ไม่ ส่งผล
Deep Sleep (Fresh) → Respiratory disease	1.000	-0.153	2.291**	0.022	5	0.036	น้อย
Happiness → Respiratory disease	1.000	-0.266	3.838***	0.000	2	0.080	น้อย
Lung → Respiratory disease	1.000	0.319	2.432**	0.015	1	0.134	ปานกลาง
Pets → Respiratory disease	1.000	0.190	2.047**	0.041	4	0.051	น้อย
Smoke → Respiratory disease	1.000	0.115	1.441	0.150	8	0.018	ไม่ ส่งผล
Stress → Respiratory disease	1.000	0.030	0.476	0.634	11	0.001	ไม่ ส่งผล
Treat → Respiratory disease	1.000	0.148	1.981**	0.048	7	0.032	น้อย

$R^2 = 0.412$ หรือ 41.2%

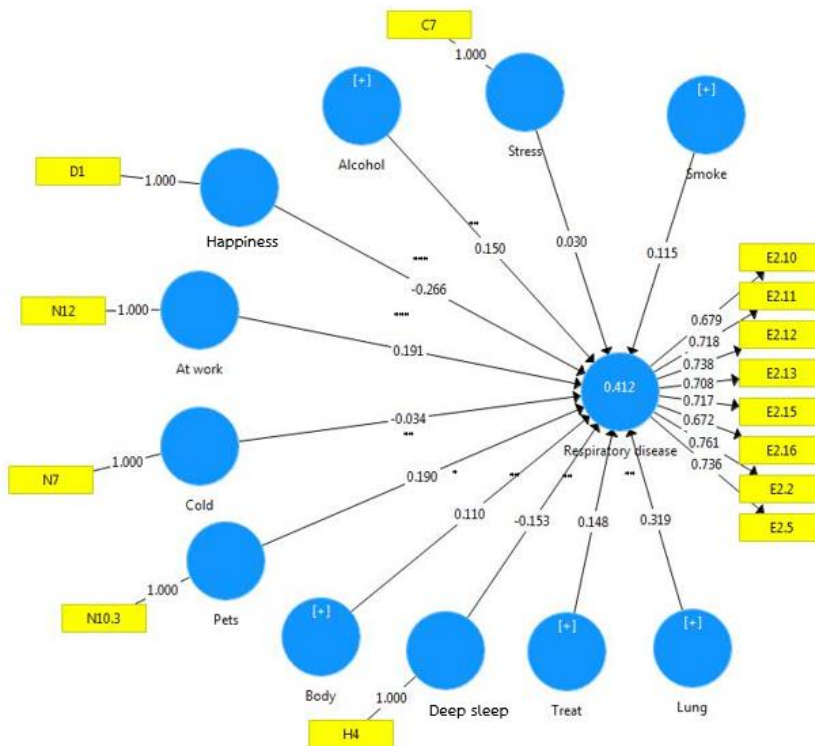
*, **, *** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10, 0.05, 0.01 ตามลำดับ

▲ เรียงลำดับตามค่า B โดยไม่คิดเครื่องหมาย

จากการศึกษาปัจจัยทั้ง 11 ตัวแปร รวมกันพยากรณ์โรคระบบทางเดินหายใจได้ร้อยละ 41.2 ตัวบ่งชี้ที่สะท้อนโรคระบบทางเดินหายใจได้มากที่สุดสามลำดับแรกคือ E2.2

(จาม หรือมีน้ำมูก หรือคัดจมูก) E2.12 (ไอแห้ง) และ E2.5 (มีอาการแสบในโพรงจมูก/ระคายเคืองจมูก) โดยมีค่า Loading เท่ากับ 0.761, 0.738 และ 0.736 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดล

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินความแม่นยำในการพยากรณ์คือ $R^2 = 0.19, 0.33, 0.67$ แสดงว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุมีผลกระทบต่อตัวแปรตามในระดับต่ำ ปานกลาง และสูง ตามลำดับ ดังนั้นโมเดลที่วิเคราะห์ได้ $R^2 = 0.412$ แสดงว่าปัจจัยเชิงสาเหตุมีความแม่นยำในการพยากรณ์โรคระบบทางเดินหายใจอยู่ในระดับปานกลาง

สถิติ I คือ Importance/Impact คำนวณได้จาก Total Effect (Beta Weight) มีค่าสูงสุด สามลำดับแรกคือ สมรรถภาพปอด (Lung) เท่ากับ 0.32, การมีความสุข (Happiness) เท่ากับ -0.27 และมลพิษในที่ทำงาน (Pollution at work), การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณที่ทำงาน (Pets) เท่ากับ 0.19 ตามลำดับ ส่วนสถิติ P คำนวณได้จากสูตร $P = (\text{Mean} - \text{MIN}) / (\text{Max} - \text{Min})$ สถิติ P มีค่าสูงสุดสามลำดับแรก คือการมีความสุข (Happiness) เท่ากับ 56.90 การนอนหลับสนิทตื่นมาสดชื่น (Deep Sleep) เท่ากับ 50.74 และความเย็น (Cold) เท่ากับ 49.31 ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) Importance/Impact/Total Effect (I) และ Performance (P) ของปัจจัยทั้ง 11 ตัว

Factor/Indicator/Scale	Descriptive Statistics				I	P
	Minimum	Maximum	Mean	Std.		
Alcohol (Standardized)	-1.81	2.02	0.00	1.00	0.15	47.25
Pollution/At work (N12) (0-10)	0.00	8.00	3.11	2.06	0.19	38.86
Body (Standardized)	-2.19	3.44	0.00	1.00	0.11	38.09
Cold (N7) (0-10)	0.00	10.00	4.93	2.54	-0.03	49.31
Deep Sleep/Fresh (H4) (1-5)	1.00	5.00	3.03	0.75	-0.15	50.74
Happiness (D1) (1-5)	1.00	5.00	3.28	0.75	-0.27	56.90
Lung (Standardized)	-1.42	6.94	0.00	1.00	0.32	17.00
Pets (N10.3) (0, 1)	0.00	1.00	0.10	0.31	0.19	10.35
Smoke (Standardized)	-1.69	4.36	0.00	1.00	0.12	26.37
Stress (C7) (0-10)	0.00	10.00	3.67	2.55	0.03	36.70
Treat (Standardized)	-2.07	3.65	0.00	1.00	0.15	44.15

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงจำแนกด้วยวิธี Fornell-Larcker Criterion แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย โดยค่าในแถวแยงคือ $\sqrt{AVE}$ ของปัจจัย ค่าในแถวแยงทุกค่ามากกว่าทุกค่าตามแถวบนหรือแถวตั้ง ดังนั้น ปัจจัยทั้ง 11 ตัวมีความตรงเชิงจำแนกดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงจำแนกด้วยวิธี Fornell - Larcker Criterion

Latent	Alcohol	At work	Body	Cold	Fresh	Healthy	Lung	Pets	Smoke	Stress	Treat
Alcohol	1.000										
Pollution	0.007	1.000									
Body	0.000	-0.088	1.000								
Cold	-0.195	-0.112	0.023	1.000							
Deep sleep	-0.123	0.043	-0.018	0.144	1.000						
Healthy	-0.070	-0.209	0.088	0.070	0.065	1.000					
Lung	0.000	-0.051	0.000	-0.031	-0.170	0.266	1.000				
Pets	-0.020	0.045	0.091	-0.151	-0.121	-0.082	0.281	1.000			
Smoke	0.000	0.121	0.000	-0.148	0.027	-0.364	0.000	0.118	1.000		
Stress	0.008	0.114	0.039	0.025	-0.067	-0.121	0.133	-0.013	0.001	1.000	
Treat	0.000	0.007	0.000	-0.014	-0.002	0.199	0.000	-0.207	0.000	0.228	1.000

ความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุกับตัวแปรตาม (Q^2)

สถิติ Stone-Geisser Q^2 ของปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 11 ตัวกับตัวแปรตาม Respiratory tract disease มีค่าเท่ากับ 0.185 ซึ่งมากกว่า 0 แสดงว่าปัจจัยเชิงสาเหตุทุกตัวมีความเกี่ยวข้องเชิงพยากรณ์ (Predictive Relevance) กับตัวแปรตาม เมื่อพิจารณาสถิติ Q^2 ของปัจจัยเชิงสาเหตุทุกตัวกับตัวบ่งชี้ทั้ง 8 ตัว พบว่าสถิติ Q^2 มีค่าอยู่ระหว่าง 0.158 – 0.210 แสดงว่าปัจจัยเชิงสาเหตุทุกตัวมีความเกี่ยวข้องเชิงพยากรณ์กับตัวบ่งชี้ทุกตัวแปร โดยมีความ

เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ E2.2 (จาม หรือมีน้ำมูก หรือคัดจมูก) มากที่สุด ($Q^2 = 0.210$) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถิติวัดความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุกับตัวบ่งชี้ของตัวแปรตาม

Indicator/Construct	SSO	SSE	Q^2 (1 - SSE/SSO)	Predictive Relevance?
E2.10 ภูมิแพ้ แพ้อากาศ	203.000	168.049	0.172	ใช่
E2.11 ไอ มีเสมหะ	203.000	163.055	0.197	ใช่
E2.12 ไอแห้ง	203.000	163.028	0.197	ใช่
E2.13 ไอบ่อยครั้ง หรือไอเรื้อรัง	203.000	166.126	0.182	ใช่
E2.15 มีเสมหะ	203.000	164.869	0.188	ใช่
E2.16 เจ็บคอ	203.000	170.840	0.158	ใช่
E2.2 จาม หรือมีน้ำมูก หรือคัดจมูก	203.000	160.433	0.210	ใช่
E2.5 มีอาการแสบในโพรงจมูก /ระคายเคืองจมูก	203.000	167.219	0.176	ใช่
Respiratory disease	1,624.000	1,323.619	0.185	ใช่

ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งโมเดลแบบอิมิตัวและโมเดลแบบประมาณ สถิติ Standardized Root Mean residual: SRMR มีค่าเท่ากับ 0.086 ซึ่งไม่ถึง 0.12 จึงยอมรับว่าเมื่อพิจารณาจากสถิติ SRMR แล้วโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สถิติรากที่สองของค่าเฉลี่ยเศษเหลือของความแปรปรวนร่วม (SRMR)

สถิติ	Saturated Model	Estimated Model
SRMR	0.086	0.086

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA: Exploratory Factor analysis) พบว่ามีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจในพนักงานอุตสาหกรรมฟอกย้อมและพิมพ์ผ้าทั้งหมด 8 ตัวแปร แสดงผลตามตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรง (p) ด้วย VIF การมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical significance) และขนาดผลกระทบ (Effect Size) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อโรกระบบทางเดินหายใจ (Respiratory disease)

Path Coefficients	VIF	Statistical significance			Effect Size f ²
		B	t	p	
ค่าสมรรถภาพปอด (Lung Function)	1.000	0.319	2.432**	0.015	0.134
การมีความสุข (Happiness)	1.000	-0.266	3.838***	0.000	0.080
การนอนหลับสนิท (Deep Sleep)	1.000	-0.153	2.291**	0.022	0.036
การดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol)	1.000	0.150	2.467**	0.014	0.036
ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติการรักษา	1.000	0.148	1.981**	0.048	0.032
ค่าดัชนีมวลกาย	1.000	0.110	1.687*	0.092	0.020
มลพิษในการทำงาน (Pollution)	1.000	0.191	2.966***	0.003	0.058
การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณโรงงาน (Pets)	1.000	0.190	2.047**	0.041	0.051

R² = 0.412 หรือ 41.2%

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจทั้งหมด 6 ปัจจัย ได้แก่ **1) ค่าสมรรถภาพปอด** มีความสัมพันธ์กับโรกระบบทางเดินหายใจ จากผลการศึกษาพบค่า B = 0.319 ค่า t = 2.432 ค่า p = 0.015 ค่า f² = 0.134 สอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศของ Briggs DD Jr. & Doherty DE ที่พบว่าผู้ที่มีสมรรถภาพปอดผิดปกติจะเป็นกลุ่มที่พบว่าระบบทางเดินหายใจมีความผิดปกติเกิดขึ้น (Briggs DD Jr, Doherty DE, 2004) พนักงานที่มีผลตรวจสมรรถภาพปอดพบความจุปอดน้อยกว่าปกติเมื่อต้องสัมผัสสารเคมี ฝุ่น คาร์บอน ในกระบวนการทำงานเป็นประจำต่อเนื่องจะมีผลต่อการระคายเคืองระบบทางเดินหายใจ และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบทางเดินหายใจ จนส่งผลให้สมรรถภาพปอดลดลงและการทำงานของระบบทางเดินหายใจผิดปกติอย่างต่อเนื่องเมื่อร่างกายได้รับสารเคมี ฝุ่น คาร์บอนจะมีกลไกป้องกันต่อต้านสิ่งที่มีทำอันตราย คือกระบวนการอักเสบ ซึ่งถ้าต่อเนื่องยาวนานจะทำให้เป็นพังผืดในหลอดลมและเนื้อปอด สมรรถภาพลดลงเกิดโรกระบบทางเดินหายใจเรื้อรังได้ (กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552) **2) การมีความสุข (Happiness)** ค่า B = 0.266 ค่า t = 3.838 ค่า p = 0.000 ค่า f² = 0.080 จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า “ความสุข” มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ สอดคล้องกับการศึกษาของวัลภา บุรณกลัศ ที่พบว่าพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองของบุคคลมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับความสุข นั่นหมายถึงหากพนักงานมีความสุข ก็จะมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ดี แต่หากพนักงานมีความสุขก็จะมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ไม่ดี ส่งผลให้สุขภาพเสื่อมโทรมและเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจได้ (วัลภา บุรณกลัศ, 2560) **3) การนอนหลับสนิท (Deep Sleep)** ค่า B = 0.153 ค่า t = 2.291 ค่า p = 0.02 ค่า f² = 0.036 พบว่าพนักงานที่มีการนอนหลับไม่สนิท ตื่นมารู้สึกไม่สดชื่น มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจมาก ส่วนพนักงานที่หลับสนิทตื่นมาแล้วรู้สึกสดชื่นมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจน้อย

4) การดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol) ค่า $B = 0.150$ ค่า $t = 2.467$ ค่า $p = 0.014$ ค่า $f^2 = 0.036$ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ขัดแย้งกับการศึกษาของ ภูวดล ผู้เลี้ยง และคณะ ที่พบว่าประวัติการดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาการของ ระบบทางเดินหายใจ (ภูวดล ผู้เลี้ยง และคณะ, 2561) 5) ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติ การรักษา ค่า $B = 0.148$ ค่า $t = 1.981$ ค่า $p = 0.048$ ค่า $f^2 = 0.032$ พบว่าปัญหาสุขภาพ ของพนักงานและประวัติการรักษา มีความสัมพันธ์กับโรกระบบทางเดินหายใจ สอดคล้องกับ การศึกษาของ ศรีสมร กมลเพชร และคณะ ที่พบว่าโอกาสเจ็บป่วยของคนทำงานจะรุนแรง เท่าใดขึ้นอยู่กับภาวะสุขภาพของคนทำงาน ซึ่งหมายถึงหากพนักงานมีปัญหาสุขภาพมากและมี ประวัติการรักษาการเจ็บป่วยทางกายบ่อยครั้ง โอกาสการเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจ ก็จะมา และรุนแรงขึ้น (ศรีสมร กมลเพชร และคณะ, 2549) 6) ค่าดัชนีมวลกาย ค่า $B = 0.110$ ค่า $t = 1.687$ ค่า $p = 0.092$ ค่า $f^2 = 0.020$ พบว่าผู้ที่มีดัชนีมวลกายผิดปกติ มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจสูงกว่าคนที่อยู่ในเกณฑ์ปกติ สอดคล้องกับ การศึกษาของศิริอร สินธุ ที่พบว่าผู้ที่มีดัชนีมวลกายผิดปกติ ต่ำกว่าเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์จะมี สมรรถภาพปอดผิดปกติ (ศิริอร สินธุ และคณะ, 2554) และผู้ที่มีดัชนีมวลกายผิดปกติจะมีความสัมพันธ์กับค่า FEV โดยผู้ที่มีดัชนีมวลกายต่ำกว่าปกติจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความจุ ปอด นอกจากนั้นการศึกษาของศิริอร สินธุ ยังพบว่าดัชนีมวลกายที่น้อยกว่า 18.5 มีผลต่อการ ทำงานของกล้ามเนื้อระบบหายใจโดยทำให้กล้ามเนื้อหายใจล้าลง ทำให้การยืดและการหดตัวของปอดได้ไม่มีประสิทธิภาพ (ศิริอร สินธุ และคณะ, 2554) ทั้งนี้พนักงานที่มีดัชนีมวลกาย ผิดปกติก็จะมีส่งผลให้สมรรถภาพปอดผิดปกติตามมา และเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดิน หายใจมากยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดิน หายใจทั้งหมด 2 ปัจจัย จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ 1) มลพิษทางอากาศในการทำงาน (Pollution at work) ผลการวิเคราะห์พบค่า $B = 0.191$ ค่า $t = 2.966$ ค่า $p = 0.003$ ค่า $f^2 = 0.058$ พนักงานที่ตอบว่ามีอาการผิดปกติในวันแรกของสัปดาห์ที่ทำงานมีความสัมพันธ์ กับ การเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ แสดงว่าขณะวันหยุดอยู่บ้านไม่มีอาการผิดปกติดังกล่าว จะมีอาการเมื่อมาสัมผัสมลพิษในสถานที่ทำงานนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการผลิตที่พบว่าอุตสาหกรรมฟอกย้อมต้องใช้วัตถุที่เป็นสารเคมีมากมายหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นสีย้อม กรด ด่าง สารปรับปรุงคุณภาพต่าง ๆ สารฟอกขาว สารตกแต่ง โดยเฉพาะ กระบวนการย้อมสี (dyeing) และการตกแต่งสำเร็จ (finishing) พบว่าการสัมผัสมลพิษใน อากาศ อันประกอบด้วย สารเคมี ฝุ่น คาร์บอน ในกระบวนการทำงานเป็นประจำต่อเนื่องจะมีผล ต่อการระคายเคืองระบบทางเดินหายใจและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบ ทางเดินหายใจ ทำให้สมรรถภาพปอดลดลงและการทำงานของระบบทางเดินหายใจผิดปกติ

อย่างต่อเนื่อง เมื่อร่างกายได้รับสารเคมี ฝุ่น คาร์บอน ร่างกายจะมีกลไกป้องกันต่อต้านสิ่งที่มาทำอันตราย คือกระบวนการอักเสบ ทำให้เป็นพังผืดในหลอดลมและเนื้อปอด ทำให้สมรรถภาพปอดลดลง ก่อให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจเรื้อรังได้ (กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552) และการศึกษาของ Sih T. ที่ยืนยันว่าหากพนักงานสัมผัสสิ่งแวดล้อมที่เป็นมลภาวะทางอากาศ ทั้ง กลิ่น สี ไอเสียน้ำมัน คาร์บอน ก๊าซ เชื้อราและฝุ่นละอองหรือมลสารอื่น ๆ ซึ่งสามารถรวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้ สารมลพิษในอากาศเหล่านี้จะส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจและสมรรถภาพปอด ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบทางเดินหายใจ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบทางเดินหายใจและสมรรถภาพปอดได้ (Sih T, 1999) 2) **การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณโรงงาน (Pets)** ค่า $B = 0.190$ ค่า $t = 2.047$ ค่า $p = 0.041$ ค่า $r^2 = 0.051$ สัตว์เลี้ยงและสัตว์มีขน เช่น แมว หนู สุนัข นก มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจเนื่องจากสัตว์ดังกล่าวเป็นสารก่อภูมิแพ้ เกิดจากการเกิดปฏิกิริยากับสารก่อภูมิแพ้ ที่เป็นโปรตีนส่วนประกอบของผิวหนัง สะเก็ดรังแค น้ำลาย ขน ปัสสาวะ ซึ่งสารก่อภูมิแพ้นี้จะลอยฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศบริเวณสถานที่ทำงานเมื่อสูดหายใจเข้าไปพนักงานที่แพ้ก็จะเกิดอาการแพ้ขึ้นได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานนั้นมีอิทธิพลต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจมากกว่าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน โดยพบว่าค่าสมรรถภาพปอดนั้นมีอิทธิพลต่อการเกิดโรคสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ การมีความสุขของพนักงาน และยังพบว่าพฤติกรรมการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์, ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติการซื้อยารับประทานเอง, ค่าดัชนีมวลกาย รวมถึงการนอนหลับของพนักงานล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ จึงชี้ให้เห็นว่าสาเหตุหลักของการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจนั้น ไม่ใช่เกิดจากการติดเชื้อและมลพิษในอากาศเพียงเท่านั้น แต่คุณภาพชีวิตของพนักงาน อันประกอบด้วยสุขภาพร่างกายโดยเฉพาะค่าสมรรถภาพปอด, ค่าดัชนีมวลกาย, การมีความสุขของพนักงาน, การพักผ่อนนอนหลับ ยังเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจด้วย ซึ่งหมายความว่าหากพนักงานมีความสมบูรณ์ทางร่างกาย มีความสุขทางจิตใจ ก็จะส่งผลให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจลดลง ดังนั้นโรงงานควรหันมาตระหนักและให้ความสำคัญด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Working Life) ของพนักงานและใส่ใจด้านสุขภาพจิตใจพนักงานมากยิ่งขึ้นซึ่งจะส่งผลให้พนักงานไม่เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจน้อยลง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิเคราะห์ถดถอยด้วยวิธี PLS และวิเคราะห์ Bootstrap พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจในพนักงานอุตสาหกรรมพอลียอมและพิมพ์ผ้าอย่างมีนัยสำคัญ โดยตัวแปรที่มีสัมพันธ์และเป็นปัจจัยส่วนบุคคล 6 ตัว ได้แก่ 1) สมรรถภาพปอด (lung capacity) 2) การมีความสุข (Happiness) 3) การนอนหลับสนิท (Deep Sleep) 4) การดื่มสุรา/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol) 5) ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติการรักษา 6) ค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index) ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) มลพิษทางอากาศในการทำงาน (Pollution) 2) การมีสัตว์เลี้ยงในบริเวณที่ทำงาน (Pets)

2. ผลการตรวจสอบโดยภาพรวมของปัจจัยทั้ง 11 ตัวรวมกันพยากรณ์โรกระบบทางเดินหายใจได้ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจได้ร้อยละ 41.2 แสดงว่าปัจจัยเชิงสาเหตุโดยภาพรวมมีความแม่นยำในการพยากรณ์โรกระบบทางเดินหายใจอยู่ในระดับปานกลาง และตัวบ่งชี้ที่สะท้อนโรกระบบทางเดินหายใจได้มากที่สุดสามลำดับแรก คือ อาการจาม หรือมีน้ำมูก หรือคัดจมูก อาการไอแห้ง และการมีอาการแสบในโพรงจมูก/ระคายเคืองจมูก โดยมีค่า Loading เท่ากับ 0.761, 0.738 และ 0.736 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมในโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจของพนักงานอุตสาหกรรมพอลียอมและพิมพ์ผ้า พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางตรงเชิงบวกต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ ได้แก่การดื่มสุรา/แอลกอฮอล์, ค่าดัชนีมวลกาย, ค่าสมรรถภาพปอด, ปัญหาสุขภาพทางกายและประวัติการรักษา, อาการผิดปกติของระบบทางเดินหายใจเมื่อมาทำงาน/การสัมผัสสิ่งแวดล้อมในการทำงาน, การมีสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว นก ในโรงงาน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางตรงเชิงลบต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ การนอนหลับสนิท และการมีความสุข หมายถึง ยิ่งนอนหลับไม่สนิทตื่นมาไม่สดชื่นมากเท่าไร และมีความสุขน้อย/ทุกข์ใจมากเท่าไร ความเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการตรวจสมรรถภาพปอดพนักงานทุกปีเพื่อเฝ้าระวังความผิดปกติของปอดและสาเหตุของการเกิดโรกระบบทางเดินหายใจ เมื่อตรวจพบความผิดปกติของสมรรถภาพปอดในพนักงานจะได้วางแผนการป้องกันได้ทันทีที่ **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างองค์กรหรือโรงงานที่มีลักษณะการทำงานที่คล้ายคลึงกัน เพื่อดูปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีความสุขและคุณภาพการนอนหลับพักผ่อน เพื่อนำมาซึ่งการส่งเสริมคุณภาพชีวิตพนักงานและพัฒนาองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *สถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่รายสัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 39 ปี 2562ณ วันที่ 4 ตุลาคม 2562)*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2562 จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/files/973120191007031852.pdf>
- กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *การป้องกันอันตรายจากสารเคมีสำหรับครูและประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมควบคุมโรคร่วมกับกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *แนวทางการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงจากมลพิษทางอากาศ กรณีฝุ่นละอองขนาดเล็ก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชนิษฐา เจริญลาภ และปทุมทิพย์ ปราบพาล. (2556). การกำจัดสีในน้ำเสียสิ่งทออย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยสารโคแอ็กกูแลนต์จากธรรมชาติ. ใน *โครงการวิจัยทุนสนับสนุนงานวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. 2556 สาขาวิศวกรรมเคมี คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์*.
- ทศพร เอกปริชากร และคณะ. (2559). การเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพปอดหลังจากทำงานในรอบวันในคนงานโรงงานผลิตเครื่องแต่งกายทหารแห่งหนึ่ง. *เวชสารแพทย์ทหารบก*, 69(1), 3-10.
- ทิพวรรณ วงเวียน. (2557). ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะในโรคติดเชื้อเฉียบพลันของระบบทางเดินหายใจส่วนบนของผู้ป่วยนอกที่เป็นโรคดังกล่าวในโรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชเทวี ณ ศรีราชา. *วารสารเภสัชกรรมไทย*, 6(2), 106-114.
- นัทพงศ์ สุพิมล. (2562). สัปดาห์รณรงค์การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างถูกต้องและสมเหตุผล. *จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ*, 18(2), 1-4.
- ปภาวิทย์ หมั่นกิจการ และทัศนพงษ์ ตันติปัญญพร. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับอาการระบบทางเดินหายใจของกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้าน: กรณีศึกษาแรงงานทำดอกไม้ประดิษฐ์จากสำลี อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี. ใน *ประชุมวิชาการสาธารณสุขศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภูวดล ผู้เลี้ยง และคณะ. (2561). ปัจจัยเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาการของระบบทางเดินหายใจของช่างเชื่อมเหล็กกล้าไร้สนิมในเขตจังหวัดระยอง. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เรณูภา จรัสพงศ์พิสุทธิ และเกษวดี ลาภพระ. (2562). *การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างเหมาะสมสำหรับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย.

- โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์. (2561). *มลพิษจากอนุภาคฝุ่นละออง อันตรายคุกคามในอากาศ*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.bumrungrad.com/th/health-blog/february-2018/air-pollution-threat>
- วัลภา บุรณกลัศ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเอง สัมพันธภาพ ในครอบครัวกับความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่ง เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 9(2), 25-33.
- ศรีสมร กมลเพชร และคณะ. (2549). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเสี่ยงการเกิดโรคหืดจากการ ทำงานของกลุ่มแรงงานนอกระบบกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าอวม อำเภอมือง จังหวัด นครราชสีมา. *วารสารควบคุมโรค*, 32(1), 1-9.
- ศิริอร สีนธู และคณะ. (2554). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่ได้รับการรักษา ด้วยการล้างไตทางช่องท้อง. *วารสารพยาบาลศาสตร์*, 29(2), 84-92.
- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. (2562). *สถิติสิ่งทอไทยปี 2561/2562 ผลิตภัณฑ์มวลรวม ภาคอุตสาหกรรม ณ ราคาปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรม สิ่งทอ.
- สมศักดิ์ วงศ์วาร และวรุ พรหมพิทยรัตน์. (2559). ผลของโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การกินยาปฏิชีวนะไม่ครบของผู้ป่วยโรคติดเชื้อระบบทางเดินหายใจ. ใน *ดัชนีนิพนธ์ สาธารณสุขศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม . (2561). *คู่มือการเฝ้าระวังผลกระทบต่อ สุขภาพจากปัญหาหมอกควันสำหรับบุคลากรสาธารณสุข: โรคและภัยสุขภาพจาก ปัญหาหมอกควัน (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2561)*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนดี้ดีไซน์.
- Briggs DD Jr, Doherty DE. (2004). Chronic obstructive pulmonary disease: Epidemiology, pathogenesis, disease course, and prognosis. *Clin Cornerstone*, 6(2), S5-S16.
- Donald Barclay et al. (1995). The Partial Least Squares (PLS) Approach to Causal Modelling: Personal Computer Adoption and Use as an Illustration. *Technology and Investment*, 2(2), 285-309.
- Jim O'Neill. (2014). *Antimicrobial resistance: Tackling a crisis for the health and wealth of nations*. London: Wellcome trust.
- Kline, R.B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. NewYork: Guilford Press.

- Sih T. (1999). Correlation between respiratory alternations and respiratory diseases due to urban pollution. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 49(1), 261-267.

**แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อม
สู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข***
**THE GUIDELINES OF THE PRINCIPLES BUDDHIST APPLICATION
FOR HAPPY PREPARATION TO THE AGING SOCIETY**

สุเทพ ศรีนุช

Suthep Srinuch

พูนชัย ปันธิยะ

Poonchai Punthiya

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

Phisit Kotsupho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: suthepsrinuch@yahoo.co.uk

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ และการสังเกตกับผู้บริหารและนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสุเทพ และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหิยะ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข คือ พหุการธรรม 4 หรือ จักร 4 เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก ช่วยให้สามารถสร้างสมความดี ช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าและพัฒนาชีวิต ได้แก่ (1) การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ได้แก่ ที่พักอาศัยอยู่ในสถานที่มีความสงบ ร่มเย็น สามารถเป็นที่พักผ่อน ปฏิบัติธรรมได้ ไม่มีเสียงรบกวน อยู่กับเพื่อนบ้านที่ดี (2) สมาคมกับสัตบุรุษ เลือคบคนดี (3) ตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตมุ่งหมายนำตนไปถูกทาง ตั้งตนให้อยู่ในศีลธรรม ยกเว้นการเบียดเบียนผู้อื่น ปฏิบัติและ รักษาศีล 5 ให้บริบูรณ์ (4) ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว เช่น การทำบุญ ตักบาตร การไหว้พระ หรือนั่งสมาธิ ล้วนเป็นการประพฤติในทางที่ดี และ 2) พบว่าการพัฒนาแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข โดยสามารถนำไปพัฒนาผู้สูงอายุให้มีชีวิตที่ดี ด้วยหลักธรรมไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาใน 4 ด้าน คือ

* Received 10 February 2020; Revised 14 March 2020; Accepted 18 March 2020

พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา พร้อมกับใช้หลักพุทธธรรมไตรลักษณ์ ควบคู่กันไป ทำให้เข้าใจในธรรมชาติ จะนำมาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุข

คำสำคัญ: ประยุกต์, พุทธธรรม, เตรียมความพร้อม, สังคมผู้สูงอายุ

Abstract

This article has two purposes. 1) to study the Buddhist principles application for preparation to the happy aging society. 2) to develop guidelines of the Buddhist principles application for preparation to the happy aging society. It is a qualitative research which study from research documents, interviews and observations with the administrators and students of Suthep Subdistrict Municipality Aging School and Mae Hia Subdistrict Municipality Aging School In Chiang Mai, consisting of 8 people which were selected by purposive sampling. The results of the research revealed that : 1) the Buddhist principles application for preparation to the happy aging society is Dhamma : Phhu kar thrmm 4 or Chakrapha 4 is fair to have virtues of great assistance, create goodness, and develop life. These include (1) living in a suitable habitat and environment conducive to a happy life such as living in a peaceful place can be a rest Dharma practice, no noise and stay with good neighbors. (2) associating with faithful people and can choose good people. (3) setting oneself like, setting the mind to aim in the right direction and setting oneself in morality. Except to encroach others and observe the 5 precepts completely (4) Being a person who has done good deeds, such as making merit and offering food to monks or meditating. All are good behaviors. 2) The developing guidelines of the Buddhist principles application for preparation to the happy aging society can develop himself to have a good life by focusing on the threefold principles of dharma, namely, precepts, concentration and wisdom in order to develop in 4 areas, namely physical development, moral development, mental development and intellectual development. In addition, Buddhist principles application must be used together with the Tilakkhaña (the Three Characteristics) to understand the nature and bring peace and happiness.

Keywords: Application, Buddhism, Preparation, Aging Society

บทนำ

สังคมโลกปัจจุบันนี้ สถานการณ์และแนวโน้ม การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลต่อ เศรษฐกิจและรูปแบบการดำเนินชีวิต องค์การสหประชาชาติ (วสันต์ วิเชียร, 2560) ได้ประเมิน สถานการณ์ว่าปี พ.ศ. 2544 - 2643 จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ หมายถึงการมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรรวมทั่วโลก และเป็นประเด็นท้าทายทั้งทางสังคม และเศรษฐกิจ ที่แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับ สำหรับ โครงสร้างด้านประชากรของ ประเทศไทยเข้าสู่การเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” (Aged society) ตั้งแต่ปี 2548 คือ มีสัดส่วน ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 10 และตามการคาดประมาณประชากรของสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในปี 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มี สัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปี 2574 ทั้งนี้ ข้อมูลขององค์การ สหประชาชาติได้ให้คำนิยามของสังคมผู้สูงอายุ 3 ระดับ คือ 1) สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 7 2) สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ซึ่ง ประเทศไทยอยู่ในขั้นตอนนี้แล้ว คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 และ 3) สังคมผู้สูงอายุขั้นสูงสุด คือสังคมที่มีประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ประเทศไทยจะ เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (Super aged society) (Thaireform, 2562) นำมาซึ่ง ปัญหาที่ส่งผลกระทบหลายด้าน

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุของโลก เมื่อ 20 ปีก่อน โลกของเรามีประชากรประมาณ 5,735 ล้านคน และมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 540 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 9 ของ ประชากรโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) ในประเทศ ญี่ปุ่นเข้าสู่สังคมสูงอายุมานาน และขณะนี้ประชากรวัยตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปถึงประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมด กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มขั้น และเป็นที่ยอมรับทั่วโลกว่าญี่ปุ่นมีประชากร สูงวัยเป็นสัดส่วนสูง ในบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว ญี่ปุ่นนำหน้าไปมาก (ไพฑูริย์ เทียม พงษ์, 2560) ส่วนประเทศเกาหลีประชากรผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดมาก เมื่อเทียบกับช่วงยุคสงครามเกาหลีในปี 2493 ที่มีประชากรผู้สูงอายุเพียง 551,000 คน หรือร้อยละ 2.9 เท่านั้น (ประชาไทย, 2559) จากสถิติเมื่อ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 ของกรมการผู้สูงอายุ กระทรวงมหาดไทย ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ ร้อยละ 16.73 ของประชากรทั้งประเทศ (กรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562)

มนุษย์เราทุกคนล้วนต้องการความสงบสุข และความร่มเย็น ในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ วัยเด็กจนถึงวัยผู้สูงอายุ สิ่งที่สำคัญจะต้องมีการเตรียมความพร้อมเป็นอย่างดี ผู้วิจัยเห็นว่าการ เตรียมความพร้อม ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการมีส่วนร่วมใน สังคม ของบุคคลวัยทำงานซึ่งเป็นวัยที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตลอดจนตัวผู้สูงอายุเอง จำเป็นที่

จะต้องเข้าใจสภาพของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อปรับตัวให้เหมาะสมและดำเนินชีวิตของตนเองอย่างเป็นสุข

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี 2568 โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประชากรวัยสูงอายุมากที่สุดถึงเกือบ 1 ใน 3 ของประชากรสูงอายุทั้งประเทศ ปัญหาด้านสุขภาพและปัญหาด้านเศรษฐกิจแล้วยังมีปัญหาด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้สูงวัยเช่นปัญหาครอบครัวการพลัดพรากจากคู่ชีวิตญาติบุคคลอื่นเป็นที่รัก การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เช่นผู้สูงวัยที่เคยมีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูง อาจจะไม่ได้รับความยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม ปัจจุบันครอบครัวคนไทยโดยเฉพาะในเขตเมืองจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะมาทำงานในเขตเมืองทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงวัยอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการดูแลและไม่ได้รับความอบอุ่นดังเช่นอดีตที่ผ่านมา ทำให้ได้รับความผิดหวัง ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมข้างเคียง คือ หงุดหงิด ขาดความมั่นใจในสมรรถภาพทางร่างกายของตน ในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข การก้าวสู่เป็นผู้สูงวัย บุคคลจะต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม การเตรียมความพร้อมให้กับชีวิตของผู้สูงวัยนั้น มีความสำคัญและจำเป็น จากสถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทย (ภรณ์ ภูประเสริฐ, 2561) ยังคงไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณภาพในอนาคต โดยเฉพาะในมิติด้านสุขภาพ และความมั่นคงทางรายได้ ในด้านสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว และมีโอกาสที่จะเจ็บป่วย จนไม่สามารถดูแลตัวเองได้ หรือต้องมีคนดูแล จนกลายเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและติดเตียงได้ นอกจากนี้ภาพรวมการออมของประชากรวัยแรงงานมีเพียง 15 ล้านคน ที่อยู่ในระบบการออมเพื่อการเกษียณ แต่เงินออมเฉลี่ยที่มีก็อาจจะไม่เพียงพอที่จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมไทยจะต้องให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณภาพในทุกมิติ นี่เป็นการยืนยันว่า ผู้ที่มีการเตรียมการก่อนย่อมจะใช้ชีวิตได้อย่างเป็นสุขมากกว่า ผู้ที่ไม่ได้เตรียมตัว เพราะการเตรียมตัวจะทำให้พร้อมรับสถานการณ์ต่าง ๆ

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงวัย มีความจำเป็นที่จะต้องนำหลักธรรม มาใช้เพื่อผู้สูงวัยจะได้เข้าใจ ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น เข้าใจกฎไตรลักษณ์ ที่ทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ในที่สุดก็ต้องดับไป การเจ็บป่วย เป็นเรื่องธรรมชาติ ไม่อาจหลีกเลี่ยง เพียงแต่อาจยับยั้งหรือชะลอให้เกิดน้อยลง ด้วยการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ ดังนั้นควรที่จะต้องนำหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสุขภาพ มาพัฒนาด้านร่างกาย พัฒนาด้านจิตใจ พัฒนาด้านปัญญา และพัฒนาด้านสังคม (เจริญ นุชนิยมและนายชินชัย แก้วเรือน, 2559) ซึ่งได้แก่การพึงธรรม การนำหลักพุทธธรรมไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา การทำบุญ ตักบาตรในวันนักขัตฤกษ์ นำหลักพุทธธรรมบุญกิริยาวัตถุ มาประยุกต์ใช้ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา การไหว้พระสวดมนต์นำหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ

วิมิงสา กิจกรรมกายบริหารนำหลักพุทธธรรมสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์มาใช้ ได้แก่ กาย เวทนา จิต ธรรม กิจกรรมนอกสถานที่นำหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา จากหลักพุทธธรรมดังกล่าว ได้มีความสำคัญต่อการเอื้อ ประโยชน์ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างได้ผล เป็นที่พึงพอใจ เหตุ ที่ต้องนำ หลักพุทธธรรมมาใช้ ก็เพราะว่าจะช่วยให้เป็นคนรู้ระเบียบชีวิตของตนเอง รู้จักการอยู่ ร่วมกับคนอื่น ด้วยการไม่เบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อน ประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่เป็นประโยชน์ เกื้อกูล รวมถึงให้ความเอื้อเฟื้อต่อบุคคลอื่นในสังคม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันความรักให้กับเพื่อนสมาชิก มีความรับผิดชอบในหน้าที่ นอกจากนั้นการนำหลักพุทธ ธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเตรียมความพร้อมต่าง ๆ หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ อาจทำได้โดยทำกิจกรรมด้านงานสงฆ์ กิจกรรมด้านกายบริหารสุขภาพ กิจกรรมเยี่ยมผู้สูงวัย รวมถึงผู้ป่วยตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้แล้วทำให้ ผู้สูงวัยมีความพึง พอใจ ได้ให้ความช่วยเหลือ ช่วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยความยินดีและพร้อมเพียง ส่งผลให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกาย ใจ ที่แข็งแรงพร้อมที่จะนำพาคนอื่น ๆ ไปสู่การพัฒนาสุขภาพที่ดี ต่อไป และการเข้าสู่การเป็นผู้สูงวัย ไม่เพียงแต่ผู้สูงวัยทุกคนจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแลตนเองให้ มากขึ้นเท่านั้น ลูกหลานก็ต้องเอาใจใส่ในการดูแลผู้สูงวัย เป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน การที่จะให้ผู้ สูงวัยมีสุขภาพจิตที่ดี ต้องพิจารณาว่า “ทำอะไรที่จะให้ผู้สูงวัยมีความสุขในการดำเนินชีวิตใน แต่ละวัน” ในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น ความขัดข้องปรวนแปรความเดือดร้อนลำบาก ความเจ็บปวดความสูญเสีย ความพลัดพรากและปัญหาชีวิตต่าง ๆ ในหลักพระพุทธศาสนาเรียก รวมกันว่า ความทุกข์ ไม่มีมนุษย์คนไหนที่เกิดมาแล้วจะไม่ประสบพบกับความทุกข์ ทุกข์ ระดับพื้นฐานก็คือความขัดข้องต่าง ๆ ในชีวิต ความไม่สมปรารถนา ปัญหาสารพัดรูปแบบนั้น มาจากสาเหตุประการเดียวคือ ตัณหา ตามที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า หมายถึง ความติดใจอยาก ความยินดี ยินร้าย หรือติดในรสอร่อยของโลก ประกอบด้วย ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ เพลิดเพลินยิ่งนักในอารมณ์นั้น ๆ และ ตัณหาย่อมเจริญ แก่ผู้ประพฤติประมาท ชานไปในอารมณ์ต่าง ๆ ครอบงำบุคคลใด ความโศกทั้งหลายย่อมเจริญ แก่บุคคลนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558) ดังนั้น ความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นบ่อย ๆ เมื่อบุคคลยังถอนเชื่อตัณหาไม่ได้ ในหลักปฏิจจสมุปบาท ตัณหาเกิดจากเวทนาเป็นปัจจัย โดย มี อวิชชาเป็นมูลราก ควรเห็นตัณหา เป็นดังเครื่องเถาที่เกิดขึ้นแล้ว จงตัดรากเสียด้วยปัญญา การแก้ปัญหาให้ได้จะต้องใช้สติปัญญาพิจารณา จัดทำตามเหตุพัฒนาตนเอง กระทำสิ่งที่ควรทำ หนักแน่นซึ่งความจริงที่ถูกต้อง นั้นต้องสัมพันธ์กับปัญญา ระบบการศึกษาตามนัย พระพุทธศาสนา คือ การฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา มีเจตคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการกับสิ่งทั้งหลาย ตามที่ควรจะเป็น มีพฤติกรรมสัมพันธ์กับสภาพจิตใจ เจตนา แรงจูงใจและธรรมของพระพุทธเจ้า ด้วยการสร้างวินัยให้กับตนเอง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วน เป็นสิ่งที่คนเราต้องตระหนักและทำความเข้าใจ เพราะเป็นสิ่งที่จะทำให้ความทุกข์ต่าง ๆ

น้อยลง จะส่งผลให้เกิดความสุขที่แท้จริงในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะชีวิตในสังคมผู้สูงอายุที่กำลังจะเข้ามาอย่างสมบูรณ์แบบในระยะเวลาอันใกล้นี้ การดำเนินการบำบัดโรคตามกระบวนการที่เหมาะสมกับอาการและสาเหตุ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นสุข
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การจัดสนทนากลุ่มย่อย และประมวลผลข้อมูลแต่ละด้านเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสุเทพ จำนวน 2 คน ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหิยะ จำนวน 2 คน กับนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสุเทพ จำนวน 2 คน และนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหิยะ จำนวน 2 คน รวมเป็น 8 คน

การวิจัยนี้มีการดำเนินการและเก็บข้อมูล ตามรายละเอียดดังนี้

1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี 2539 อรรถกถา งานวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือ เอกสารและบทความทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมสำหรับเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข ส่วนการวิจัยภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์และสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสุเทพ จำนวน 2 คน ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหิยะ จำนวน 2 คน นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสุเทพ จำนวน 2 คน และนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองแม่เหิยะ จำนวน 2 คน โดยสอบถามเกี่ยวกับการมีชีวิตที่มีความสุขในศาสนาพุทธที่จะต้องมีการเตรียมตัวเพื่อพัฒนาทั้ง 4 ด้านได้แก่ 1) การพัฒนากาย (กายภาวนา) 2) การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) 3) การพัฒนาจิต (จิตตภาวนา) 4) การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา)

1.2 นำข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) มารวบรวม และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอและปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการผสมผสานกับหลักพุทธธรรม แล้วกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนา ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคมผู้สูงอายุ ต่อไป

ผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมสำหรับเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นสุข

1.1 หลักพุทธธรรมที่ทำให้มีความสุข

มนุษย์เกิดมามีความต้องการมีความสุข ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย ซึ่งการมีความสุขในชีวิต ต้องใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมได้แก่ พหุการธรรม 4 หรือ จักร 4 คือ ธรรมมีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต โดยพหุกรรม 4 ประกอบด้วย

1.1.1 ปฏิรูปเทสวาสะ: การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ ได้แก่ บ้านหรือที่พักอาศัย อยู่ในสถานที่มีความสงบ ร่มเย็น สามารถเป็นที่พักผ่อนปฏิบัติธรรมได้ ห่างไกลจากเสียงรบกวน อยู่กับเพื่อนบ้านที่ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นตัวอย่าง สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ

1.1.2 สัมปยุตตสัมมาปณิธิ: การสมาคมกับสัตบุรุษ คือ เลือกคบคนดีหรือคนสงบ เหมือนดังเช่น คำกล่าวที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” การที่มีเพื่อนที่ดี ก็เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่ง ว่าเราเป็นคนดี คบกับคนดี ไม่ชวนกันทำความชั่ว ชักชวนกันสร้างบุญกุศล ทำบุญตักบาตร ได้สนทนารธรรมกันเป็นบางโอกาส ก็ถือว่าเอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ

1.1.3 อุตตสัมมาปณิธิ: การตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตมุ่งหมายนำตนไปถูกทาง คือ การตั้งตนให้อยู่ในศีลธรรม เช่น ยกเว้นการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน โดยการปฏิบัติ รักษาศีลโดยเฉพาะ ศีล 5 ให้บริบูรณ์ ได้แก่ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักทรัพย์ ละเว้นจากการประพฤติดินในกาม งดเว้นจากการพูดพลหรือคำส่อเสียด และงดเว้นจากการดื่มสุรา ยาเสพติด ดำเนินชีวิตโดยตั้งจิตมุ่งหมายนำตนในการสร้างสมบุญกุศล เช่น ทำบุญตักบาตร ให้ทาน และฝึกทำสมาธิ เป็นประจำ มีแบบอย่างที่ดีถูกต้อง หลีกเลียงการกระทำที่ผิด คือ เว้นจากการประพฤติดุจริต ให้ดำรงมั่นอยู่ในคุณธรรมนั่นเอง

1.1.4 ปุพเพกตปุญญตา: ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว การทำความดีไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ ตักบาตร การไหว้พระหรือนั่งสมาธิ ล้วนเป็นการประพฤตินทางที่ดีทั้งนั้น นอกจากนี้เรายังทำความดีได้อีกหลายอย่าง เช่นการช่วยเหลือผู้อื่น การให้กำลังใจคน

การเคารพผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งการยกมือไหว้ผู้ที่สูงอายุกว่าก็ถือว่าเป็นความดี ตัวอย่างเช่น มีบุคคลคนหนึ่งในขณะที่เรียนหนังสืออยู่ ชอบทำกิจกรรมช่วยเหลืองานของคณะทุกอย่าง มีความประพฤติที่ดี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หลังจบการศึกษาได้ไปสมัครงานสถานที่หนึ่ง สถานที่แห่งนั้นได้โทรมาสอบถามความประพฤติของเขากับ คณาจารย์และคณะบดี จากความดีที่เขาเคยได้ทำมา ส่งผลทำให้เขาได้รับการพิจารณาให้เข้าทำงาน มีอนาคตที่ดี

1.2 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในผู้สูงอายุ

1.2.1 การดูแลสุขภาพด้านร่างกาย

ผู้สูงอายุควรเข้าใจหลักพุทธธรรมในกฎไตรลักษณ์ ถึงการเกิดขึ้น การตั้งอยู่ ความแปรปรวน แล้วก็ดับไป ในที่สุด ไม่มีอะไรจะยั่งยืน เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ ที่ร่างกายของคนเราจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของกาลเวลา ประกอบด้วย เกิด แก่ เจ็บ ตาย ในที่สุด ไม่มีใครจะหยุดยั้งได้ นอกเสียจาก การดูแลสุขภาพให้ดี เพื่อรักษาและชะลอ ความเสื่อมโทรมตามธรรมชาติที่จะต้องเกิดขึ้นนี้ ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การออกกำลังกายตามสมควรแก่วัย การดูแลเรื่องอาหารการกินตามหลักวิชาการ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยในการ เตรียมตัวเข้าสู่วัยชราด้วยการมีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ การมีร่างกายแข็งแรง จะส่งผลให้ จิตใจมีความสุข ไม่ต้องคอยกังวลกับปัญหาสุขภาพของตนเอง ส่วนมากผู้สูงอายุตอนอยู่ในวัย กลางคน มักจะมีภาระหน้าที่การงานประจำมากมาย จนทำให้บางคนละเลยที่จะดูแลสุขภาพ ร่างกายของตนเอง

ชีวิตที่ดีได้นั้นต้องอาศัยทั้งกาย จิต ปัญญา และสังคม เข้ามาเป็น องค์ประกอบหลักของชีวิต พร้อมทั้งการเรียนรู้เรื่องราวที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ตลอดเวลา ซึ่งผู้สูงอายุต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับการใช้ชีวิตให้ได้ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อการก้าวสู่วัยสูงอายุอย่างสง่างาม เป็นฐานหลักของการ เพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง รู้คุณค่าในความสามารถและทักษะต่าง ๆ ที่ต้องแสดงออกมาด้วยความ จริงใจ การเป็นบุคคล “สูงวัย” นั้นมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มเตรียมความ พร้อมหรือปรับเปลี่ยนจาก “ตัวตน” ทั้งมุมมองและทัศนคติ ทั้งนี้การเป็นสูงวัยที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ดี ได้แก่ คิดดี ปัญญาดี สุขภาพดี และสังคมดี

1.2.1 การใช้ชีวิตร่วมและสัมพันธ์กับผู้อื่น ผู้สูงอายุจะต้องเตรียมความ พร้อมให้แก่ตนเอง และทำให้คนในครอบครัวเข้าใจ ที่จะต้องเตรียมตัวด้วยเช่นกัน การเตรียม ตัวมี 2 ระยะ คือ การเตรียมตัวระยะไกล (Remote Phase) เป็นการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า ก่อนถึงเวลาที่เป็นผู้สูงอายุ ในด้านการเงิน การศึกษา และอนาคตต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ และการเตรียมตัวระยะใกล้ (Near Phase) เป็นระยะที่บุคคลเริ่มสู่การเกษียณอายุ มีผลกระทบ และเข้ามามีบทบาทกับชีวิตมากขึ้น เป็นระยะที่ตนเองจะเป็นผู้สูงอายุแล้ว แต่มีเวลาในการ เตรียมตัวไม่มากนัก หรือเริ่มเห็นบุคคลรอบข้างทยอยเกษียณอายุกันไปเป็นจำนวนมาก

และเห็นโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นกับตนเองหรือบุคคลรอบข้าง ทำให้เริ่มตระหนักถึงผลเสียหรือผลร้ายที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ในการเตรียมความพร้อมต่าง ๆ ในอดีต

2. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีความสุข

ผู้สูงวัยย่อมต้องการมีความสุขที่แท้จริง รู้สึกพอใจในตนเอง รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความหมาย การจะได้สมกับความต้องการ จะต้องนำแนวทางการประยุกต์หลักธรรมมาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีความสุข โดยใช้กฎไตรลักษณ์ ที่แสดงถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แปรปรวน และดับไป ซึ่งเป็นกฎแห่งธรรมชาติ มาพัฒนาตนเอง 4 ด้าน ได้แก่

2.1 การพัฒนากาย (กายภาวนา) ผู้สูงวัยต้องนำหลักธรรม มาพัฒนาอินทรีย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมต่อกับอารมณ์ทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ โดยผู้สูงวัยต้องฝึกฝนในด้านการใช้งาน จนทำให้อินทรีย์เหล่านั้น มีความเยือกเย็น ละเอียด คล่องแคล่ว และมีความชัดเจน ฝึกฝนให้สามารถเลือกสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์มากที่สุด

2.2 การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) ผู้สูงวัยต้องพัฒนาศีล ด้วยการยึดมั่น และฝึกฝนด้านความประพฤติ มีระเบียบวินัย สุจริตทางกายและวาจา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี มีความเกื้อกูล พึงพาอาศัยและไม่เบียดเบียน ทำร้ายซึ่งกันและกัน

2.3 การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) ผู้สูงวัยต้องพัฒนาจิต ด้วยการฝึกฝนการชำระจิต ให้ขาวรอบ ทำให้จิตมีคุณภาพ ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวนและสิ่งที่ทำให้จิตเศร้าหมอง

2.4 การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) ผู้สูงวัยต้องพัฒนาฝึกให้เกิดปัญญา เกิดความรู้แจ้ง เห็นจริง และเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนกระทั่งหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ เมื่อปัญญาบริสุทธ์ รู้เห็นตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะช่วยให้จิตนั้น สงบ มั่นคง บริสุทธ์ ผ่องใสยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ปัจจัยส่วนบุคคล ที่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากการใช้ชีวิต และการมีครอบครัวเป็นตัวแปรสำคัญที่จะต้องมีการดูแล บุตรหลาน ในการส่งเสียเล่าเรียน การใช้ชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนไป สุขภาพร่างกายที่เมื่อมีอายุมากขึ้นทำให้ต้องดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น ขออภิปรายผล เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. สังคมมีแนวโน้มจะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ ในปี 2558 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป จะคิดเป็นร้อยละ 12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) เป็นเหตุผลที่ต้องมีการเตรียมความพร้อม ที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีความสุข โดยหลักธรรมที่เหมาะสมที่ใช้เป็นแนวทางประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคม

ผู้สูงวัยอย่างมีความสุข ได้แก่ หลักธรรมพุทฺธการธรรม 4 หรือจักร 4 คือ ธรรมมีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความเจริญก้าวหน้าในชีวิต สอดคล้องกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลายจักร 4 ประการนี้เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดา ผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลยในโนคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งประกอบด้วย (1) ปฏิรูปเทสวาสะ: การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงวัย ได้แก่ เป็นสถานที่ที่มีความสงบ ร่มเย็น สามารถใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรมได้ (2) สปัริสุปัสสยะ: การสมาคมกับสัตบุรุษ สัตบุรุษ คือคนดีหรือคนสงบ เหมือนดังเช่น คำกล่าวที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” การที่มีเพื่อนที่ดี ก็เป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในวัยรุ่นเพื่อนถือว่าเป็นอิทธิพลต่อเรา ในการตัดสินใจหรือทำสิ่งต่าง ๆ (3) อตตสัมมาปณิธิ : การตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตมุ่งหมายนำตนไปถูกทาง คือ การตั้งตนให้อยู่ในศีลธรรม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีมีเป้าหมายชัดเจน มีเส้นทางเดินที่มั่นคง มีแบบอย่างที่ต้อง ต้อง ไม่ตั้งตนไว้ในทางที่ผิด คือ เว้นจากการประพฤติดุจริต ให้ดำรงมั่นอยู่ในคุณธรรม (4) ปุพเพกตบุญญตา: ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว การทำความดีไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ ตักบาตร การไหว้พระหรือนั่งสมาธิ ล้วนเป็นการประพฤดีในทางที่ดีทั้งนั้น นอกจากนี้เรายังทำความดีได้อีกหลายอย่าง เช่นการช่วยเหลือผู้อื่น การให้กำลังใจคน การเคารพผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งการยกมือไหว้ผู้ที่สูงอายุกว่าก็ถือว่าเป็นความดี หลักพุทธธรรมเป็นสิ่งที่จะทำให้บุคคลซึ่งจะเข้าสู่การเป็นผู้สูงวัย บุตร หลาน และผู้เกี่ยวข้อง เข้าใจสภาวะทางร่างกาย อารมณ์ สังคม ของผู้สูงวัย จะทำให้ลดปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างวัยที่อาจเกิดขึ้น เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับสภาวะของผู้สูงวัย ในครอบครัวของตนเอง และสังคมของผู้สูงวัยที่ตนเองต้องเกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับพรทิพย์ เกยุรานนท์ ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุต้องการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ดูแลสุขภาพ และสร้างอารมณ์ขึ้นให้กับตนเอง แค่นี้ก็มีความสุขแล้ว ทั้งนี้ครอบครัวและสังคมต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนในการดูแลผู้สูงอายุ ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ก็จะทำให้ครอบครัวอบอุ่นและสังคมไทยน่าอยู่ตามแบบวิถีไทย (พรทิพย์ เกยุรานนท์, 2561)

2. ผู้สูงวัย ควรหาแนวทางและประยุกต์หลักพุทธธรรม มาใช้เพื่อการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีความสุข เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของมนุษย์ ได้แก่ กฎไตรลักษณ์ ที่แสดงถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แปรปรวน และดับไป ซึ่งเป็นกฎแห่งธรรมชาติ เพื่อใช้ในการพัฒนาด้านร่างกาย ศีล จิต และปัญญา ย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างมาก จะทำให้เข้าใจความต้องการในด้านต่าง ๆ ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับพรทิพย์ เกยุรานนท์ ที่กล่าวว่า การใช้ชีวิตเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นสิ่งที่ ต้องคำนึงว่า “จะอย่างไรให้ชีวิตที่เหลืออยู่มีความสุข มีคุณค่า และมีประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” ความสุขเป็นปัจจัยที่เป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญที่สุดของการมีชีวิตอยู่ของผู้สูงอายุในยามที่ทุกอย่างเสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุ

จะต้องพิจารณาและใคร่ครวญเกี่ยวกับชีวิตที่เหลืออยู่ของตนเองว่า ต้องการทำอะไร อย่างไร ให้ชีวิตตนเองมีความสุข ความสุขที่แท้จริงที่ต้องการนั้นคืออะไร สภาพของตนเองขณะนี้เป็นอย่างใด ต้องทำให้ใจยอมรับกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปของตนเอง ไม่ว่าสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยและปัญหาโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จิตใจ อารมณ์ บทบาทหน้าที่ในครอบครัวและสังคม ฐานะทางสังคมและทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุหลายคนเกิดปัญหานานาประการในการดำรงชีวิต จึงต้องปรับวิกฤตให้เป็นโอกาสแก่ตนเอง เอาสิ่งที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างความสุขในการดำรงชีวิตของตนเองและการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม (พรทิพย์ เกยุรานนท์, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

บริบทของสังคมกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การนำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ พหุการธรรม 4 หรือจักร 4 มาปฏิบัติหรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุข ทั้งทางด้านกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ควรยึดหลักไตรลักษณ์ เพื่อให้รู้ถึงกฎธรรมชาติ ที่มี เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่มีอะไรจะยั่งยืน เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติที่ร่างกายของคนเราจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของกาลเวลา ประกอบด้วย เกิด แก่ เจ็บตาย ในที่สุด ไม่มีใครจะหยุดยั้งได้ จึงต้องมีการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา เพื่อความพร้อมที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมความพร้อม
สู่สังคมผู้สูงวัยอย่างเป็นสุข

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บริบทของสังคมในต่างประเทศและประเทศไทย กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย สมควรที่ผู้สูงวัย ต้องนำหลักพุทธธรรมไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ประพฤติปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การใช้ชีวิตตอนเป็นผู้สูงวัยอย่างมีความสุข ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม หลักพุทธธรรมที่เหมาะสม คือ พหุการธรรม 4 หรือ จักร 4 เป็นธรรมให้สร้างสมความดีและพัฒนาชีวิต ให้อยู่ในถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อมเหมาะสม สมาคมกับสัตบุรุษ ตั้งตนไว้ชอบ และมีความดีที่สร้างสมไว้ นอกจากนั้นควรนำหลักพุทธธรรมหลักไตรลักษณ์ มาพัฒนาตนเองให้มีสุขภาพที่ดี โดยเน้นการพัฒนา 4 ด้าน คือ กาย ศีล จิต และปัญญา อันจะเป็นการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย 1) จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงวัยต้องการความสุขทางใจที่ได้รับจากครอบครัวและสังคม ซึ่งเป็นความสุขที่แท้จริง สุขภาพกายเป็นความต้องการที่รองลงมา จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดหลักสูตรอบรมผู้สูงวัยกับสมาชิกในครอบครัว ให้ได้ร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อการให้ความรู้และกิจกรรมนันทนาการ จะทำให้เกิดความเข้าใจและความอบอุ่น นำมาซึ่งความสุขอย่างแท้จริงสำหรับตัวผู้สูงวัยเองและครอบครัว

2) จากการศึกษาพบว่า การเตรียมความพร้อมของผู้สูงวัย ที่จะก่อให้เกิดความสุข ต้องเตรียมความพร้อม ด้านร่างกาย ด้านสติ ด้านจิต และด้านปัญญา ควรมีการจัดหลักสูตรเพื่อแนะนำอบรม ผู้สูงวัย ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทางด้าน ต่าง ๆ นี้อย่างละเอียด เพื่อสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เรียนรู้เพียงทฤษฎีเท่านั้น เช่น ด้านร่างกาย ควรมีการตรวจสุขภาพประจำ หรือส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของสุขภาพในผู้สูงวัย ด้านจิตใจ ควรจัดและสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามากขึ้น เพื่อให้ได้ฝึกปฏิบัติทางจิตใจ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพื่อเป็นการลดความแปรปรวนทางอารมณ์และผ่อนคลายความเครียด การเรียนรู้อะไรก็ได้ ก็ต้องปฏิบัติจริง หรือการเรียนให้เกิดปัญญา ก็ต้องปฏิบัติสมาธิถึงขั้นสู่ความสงบ ร่มเย็นทางจิตใจได้ เป็นต้น **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1) ปัจจัยที่ผู้สูงวัยต้องการในการอยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างเป็นสุข 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ผู้สูงวัยคาดหวัง 3) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิตที่ทำให้ผู้สูงวัยขาดความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.). กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77. เรียกใช้เมื่อ 31 ธันวาคม 2562 จาก <http://www.dop.go.th/th/know/1/275#>
- โฆสิต ทิพย์เทียมพงษ์. (2560). ญี่ปุ่นรับมืออย่างไรกับ “สังคมคนแก่”. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2560 จาก <https://mgronline.com/japan/detail/9600000095683>
- เจริญ นุชนิยมและนายชินชัย แก้วเรือน. (2559). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 7(1), 11-24.
- ประชาไทย. (2559). เกาหลีใต้หาวิธีฝ่าทางตันประชากรเกิดน้อย - ผู้สูงวัยเพิ่ม. เรียกใช้เมื่อ 28 มีนาคม 2559 จาก <https://prachatai.com/journal/2016/03/64942>
- พรทิพย์ เกยุรานนท์. (2561). การสร้างความสุขในผู้สูงอายุ: การใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 16 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.thaistudies.chula.ac.th/2018/10/16/>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทานกุลศลจิต.
- ภรณ์ ภูประเสริฐ. (2561). คนไทย 30% ยังไม่เตรียมพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีคุณภาพ. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2561 จาก <https://goodlifeupdate.com/healthy-mind/secret-trick/14460.html>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วสันต์ วิเชียร. (2560). *หลักการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ ของชุมชนเทศบาลตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 8(2), 81-93.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. เรียกใช้เมื่อ 27 มิถุนายน 2562 จาก http://www.singburi.go.th/etc_files/แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ12.pdf
- Thaireform. (2562). *ปี 64 ไทยมีคนชรา 13 ล้าน เข้าสู่สังคมสูงวัยสมบูรณ์ - เนะรัฐเพิ่มอำนาจ อบท*. เรียกใช้เมื่อ 27 มิถุนายน 2562 จาก <https://www.isranews.org/isranews-news/77916-news-779161.html>

ผลของกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ
ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*

EFFECT OF IMPLEMENTING BUDDHIST CRITICAL REFLECTION
PROGRAM ON EMOTIONAL QUOTIENT AND POSITIVE CONATION
OF SECONDARY 2 STUDENTS

ธัญญดุลย์ คงเสรี

Thunyadul Kongseree

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต

Sompoch Iamsupasit

เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ

Maytavee Udomtamanupab

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: thunyadul_k@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2) เพื่อพัฒนาและนำเสนอโปรแกรมกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อพัฒนาความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ 3) เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการฝึก กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 64 คน อายุ 13 - 14 ปี คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Purposive Sampling แบ่งเป็น 1) กลุ่มทดลอง และ 2) กลุ่มควบคุม เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดความปรีชาเชิงอารมณ์ (EQ) 2) แบบวัดฉันทะ (CON) 3) ชุดกิจกรรมการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ 13 ครั้ง รวม 20 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลภายในกลุ่มที่เป็นผลการทดสอบ Pretest – Posttest – Follow Up ด้วยสถิติ One - way ANOVA (Repeated Measure) และวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เปรียบเทียบค่าคะแนนตามช่วงเวลาก่อน, หลัง และติดตามผล ด้วยสถิติ Two - way ANOVA ผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมกิจกรรมฝึกความคิด

* Received 11 March 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

แบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถพัฒนาให้ความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพิ่มขึ้นได้ แต่จะลดลงหากไม่ได้รับการฝึกอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถนำไปปรับใช้กับองค์กรต่าง ๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้มีความคิดที่แยบคาย ส่งผลให้มีความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะเพิ่มขึ้นได้

คำสำคัญ: ความปรีชาเชิงอารมณ์, ฉันทะ, โยนิโสมนสิการ, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, กิจกรรมฝึกการคิด

Abstract

This research article Has 3 objectives 1) to study emotional quotient and positive conation improvement by using Buddhist Critical Reflection Program 2) to implement the proper Buddhist Critical Reflection Program (BCRP) on emotional quotient and positive conation of Secondary 2 students 3) to study the effect of implementing Buddhist Critical Reflection Program (BCRP) on emotional quotient and positive conation of Secondary 2 students. The sample group was the 64 grade Secondary 2 students, 13-14 years old. The selective method was by using Purposive Sampling to divide subject into 2 groups, 1) experimented group and 2) controlled group. The tools used in this research consist of :- 1) the questionnaire to measure the rational emotional quotient (EQ) 2) the questionnaire to measure the rational positive conation (CON) and 3) the Buddhist Critical Reflection Program (BCRP) on emotional quotient and positive conation (13 times 20 weeks). The with-in group hypothesis testing were conducted by One-way ANOVA (Repeated Measure) and the between group and time (Pretest – Posttest - Follow Up) hypothesis testing were conducted by using Two-way ANOVA. The results of research can be concluded that Buddhist Critical Reflection Program (BCRP) has improved emotional quotient and positive conation on Secondary 2 students; however, they would be declined if the students had not practiced continuously. Therefore, this BCRP program should be implemented for practicing in other organization for improving emotional quotient and positive conation widely and effectively.

Keywords: Emotional Quotient, Positive Conation, Critical Reflection, Secondary 2 students, Cognitive Process

บทนำ

ข้อมูลจากสถาบันธัญญารักษ์ในปี 2561 พบกลุ่มผู้ป่วยติดยาเสพติดช่วงอายุ 15 - 19 ปี มารักษาตัวมากที่สุด และผู้ป่วยส่วนใหญ่ 56.50% กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้จากรายงานแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 คุณภาพของการศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชน พบว่า จำนวนคดีเด็กและเยาวชน (อายุ 10-18 ปี) ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ปี 2552 - 2557 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีมากกว่า 15,000 คน ในทุกปี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) และนอกจากนี้ยังพบว่า นอกจากนี้พบว่า กลุ่มเด็กวัยเรียนยังมีปัญหาด้านความปรีชาเชิงอารมณ์ (EQ) นั่นคือเด็กวัยเรียนของไทยมีระดับความปรีชาเชิงอารมณ์ (EQ) ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยอันส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะการชีวิตของเด็ก (สถาบันราชานุกูล, 2555) การขาดซึ่งความสามารถในการควบคุมอารมณ์ความคิดของวัยรุ่นในปัจจุบันส่งผลให้เกิด เปลี่ยนแปลงไปตามความคิดปรุงแต่ง (เอกชัย จุละจาริตต์, 2548) ซึ่งอารมณ์นั้นสามารถส่งแรงกระตุ้นอันเป็นแรงจูงใจได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549) ช่วงวัยนี้จะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก เป็นระยะเวลาที่มีความอ่อนไหวทางด้านจิตใจและอารมณ์ ค่อนข้างมาก เนื่องจาก ทั้งการเจริญเติบโตทางสรีระและจิตวิทยา โดยวัยนี้จะเริ่มเลือกรูปแบบของชีวิตที่ตนพึงพอใจ ติดเพื่อน หรือภาวะแวดล้อมทางสังคม และจะยึดมั่นในอุดมการณ์ของตน จนกระทั่งอาจกลายมาเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งหรือความคับข้องใจได้ ทำให้เกิดความกังวลใจเรื่องอนาคตและการเจริญเติบโต จนสามารถพัฒนาให้เกิดเป็นปัญหา เช่นปัญหาการใช้ความรุนแรง หรือการมีความเชื่อมั่นต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรง (The Health Promotion Fund (NESDB), 2018)

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นให้ คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อสร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคอนทุนวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ที่มุ่งเน้นพัฒนาในส่วนของคุณภาพชีวิต ทักษะ คุณธรรม ทักษะทางสังคม จิตสำนึกต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า กลุ่มเด็กวัยเรียนยังมีปัญหาด้านความปรีชาเชิงอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) นั่นคือเด็กวัยเรียนของไทยมีระดับ EQ ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าปกติ ซึ่งเป็นปัจจัยอันส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะการใช้ชีวิต และมีความสัมพันธ์ระหว่างปัญญา อารมณ์ และ พฤติกรรม คือ เมื่อปัญญาหรือสภาพจิตใจได้รับการพัฒนา ดูแลกำกับด้วยปัญญา จนเกิดเป็นความปรีชาเชิงอารมณ์ที่พัฒนาสูงขึ้น และ ปัญญายังมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา และความคิด ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจ โดยที่ ฉันทะ คือ แรงจูงใจใฝ่กุศล หรือเป็นแรงจูงใจเชิงบวก อันเป็นไปในแนวทางตามหลักจริยธรรม ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 (ม. มุ. 12/485/523), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บุญกิริยาวัตถุ 10 (ที. ปา. 11/228/230), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และ

สัปปริสรธรรม 7 (อง. สดตก. 23/65/114) (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเมื่อพัฒนาปัญญาไปอย่างถูกต้องก็จะทำให้อารมณ์และพฤติกรรมที่แสดงออกอยู่ในภาวะสมดุล เกิดผลดีทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น ตลอดถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม

โดยพบว่า คุณงามความดีทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายที่สนับสนุนคุณงามความดี ล้วนมีสาเหตุมาจากโยนิโสมนสิการเป็นมูลฐาน โยนิโสมนสิการจัดเป็นธรรมปรุงแต่งกุศล เป็นสังขารชั้นร่ายกายกุศล โยนิโสมนสิการเป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น ให้สัมมาทิฐิที่เกิดขึ้นแล้วเจริญยิ่งขึ้น

จากประเด็นที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจในการศึกษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามแนวคิดทางพุทธจิตวิทยาของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่สามารถเรียนรู้การคิดเชิงนามธรรม ตามทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erickson, E. H., 1968) และตามทฤษฎีพัฒนาการของ พียาเจต์ (Piaget, J., & Inhelder, 2000) บุรณาการกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ด้วยการพัฒนาแบบฝึกการเรียนรู้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ อันจะทำให้นักเรียนมี EQ และฉันทะสูงขึ้น โดยเลือกศึกษานักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อใช้เป็นกลุ่มประชากรในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกระบวนการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ
2. เพื่อพัฒนาและนำเสนอโปรแกรมกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อพัฒนาความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ
3. เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการได้รับการจัดการการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างของผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 64 คน แบ่งเป็น กลุ่มได้รับชุดฝึกอบรมกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 32 คน และกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนที่ทำกิจกรรมอื่น จำนวน 32 คน อายุระหว่าง 13 - 14 ปี (โดยการคำนวณจากโปรแกรม G*Power ที่กำหนดค่าขนาดอิทธิพล effect size : 0.5 ความน่าจะเป็นของความคลาดเคลื่อนในการทดสอบประเภทที่หนึ่ง Type I error : 0.05 อำนาจการทดสอบ Power : 0.95 ได้ค่ากลุ่มตัวอย่างที่ 64) โดยที่กลุ่มตัวอย่างทุกคนล้วนมีความเข้าใจในโครงการอบรมและได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองไปตาม

หลักการของจริยธรรมการวิจัยในคน สม่ครใจเข้าฝึกอบรมในโครงการ (มีความต้องการและให้ความร่วมมือที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน)

เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการวิจัย

1. แบบวัด

- แบบวัดปรีชาเชิงอารมณ์ โดยผู้วิจัยแปลจากแบบวัดปรีชาเชิงอารมณ์ของ

N. S. Schutte et al. (Schutte, N. S. et al, 2007)

- แบบวัดฉันทะ โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม

กิจกรรมการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (Buddhist Critical Reflection Program: BCRP) ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการมาประกอบเข้ากับวิธีคิดและความรู้ (สุนน อมรวีวัฒน์, 2530) และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา กับความรู้ทางจิตวิทยา นั่นคือ การใช้แนวทางฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 กระบวนการคิดบูรณาการกับแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559) ได้แก่ ประยุกต์แบบฝึกจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ด้วยการจดบันทึกรายงานตนเองตามใบงานเป็นประจำทุกวัน (Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M, 2000) ประกอบความรู้ทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ (Social Learning Theory) ทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavioral Therapy: CBT) (Wilding, C, 2015) ทฤษฎีการประมวลข้อมูลข่าวสาร (Information Processing) สร้างเป็นชุดกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ จำนวน 13 ครั้ง ใช้เวลาวิจัย 20 สัปดาห์

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบวัดที่ปรับปรุงแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อดูความตรงของเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ หาค่าความตรง (Validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Index : IOC) ได้ที่ 100% ขึ้นต่อมาจึงได้นำไปทดสอบ (Pilot Study) กับเด็กนักเรียนมัธยมโรงเรียนเทพศิรินทร์ลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 120 คน เป็นเวลา 2 วัน (6 sessions) โดยแบบวัดความปรีชาเชิงอารมณ์และแบบวัดฉันทะ ได้ค่า Reliability Statistics โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha if Item Deleted) ที่ 0.934-0.940, 0.909-0.920 (ตามลำดับ) และมีค่า CITC (Corrected Item Total Correlation) ที่ 0.121-0.757, 0.206-0.721 (ตามลำดับ)

ขึ้นต่อมาจึงได้นำเครื่องมือทั้ง 2 มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และนำไปใช้ทดลองสำหรับการศึกษาวิจัยกับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ธนบุรี ด้วยรูปแบบกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ จำนวน 13 ครั้ง 20 สัปดาห์ กับกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังจากนั้นจึงประเมินผลจากการเก็บข้อมูลแบบวัดความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ 3 ช่วงเวลา คือ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล 2 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบวัดความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ 3 ช่วงเวลา Pretest - Posttest - Follow Up จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ค่าสถิติขั้นพื้นฐาน โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของทั้ง 2 กลุ่ม (กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม) วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าคะแนนความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะก่อน หลัง และและหลังระยะติดตามผล ทั้ง 2 กลุ่ม ด้วย One-way ANOVA และ วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าคะแนนความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ทั้ง 2 กลุ่ม และเวลาก่อน หลังการทดลอง และหลังติดตามผล ด้วย Two-Way ANOVA

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นก่อนการทดลอง พบว่า นำข้อมูลของกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ และกลุ่มควบคุม มาทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของข้อมูลความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ ก่อนเข้ารับการทดลอง ด้วยสถิติวิธี Levene Statistic พบว่ามีค่าความน่าจะเป็นของความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะที่ $p > .05$ ซึ่งแสดงว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) ของความปรีชาเชิงอารมณ์และฉันทะ จึงสามารถนำกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มาดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้

ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบกิจกรรมโดยการนำข้อมูลและองค์ความรู้มาสังเคราะห์ แล้วกำหนดองค์ประกอบเป็นวัตถุประสงค์ของกิจกรรมในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้การฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ โดยเน้นให้ทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ทั้ง 8 องค์ประกอบ คือ 1) สภาพปัจจุบัน 2) วัตถุประสงค์ 3) แนวคิดทฤษฎี 4) หลักการของรูปแบบ 5) คุณลักษณะทางจิตวิทยา 6) กระบวนการพัฒนา 7) ผลที่ได้รับจากการพัฒนา และ 8) การวัดและประเมินผล

โดยที่องค์ประกอบที่มีความสำคัญ คือ กระบวนการของกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) ที่มีผลต่อความปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะ เพราะเป็นเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรม ซึ่งเป็นตัวแปรต้นที่ใช้ในการทดลองสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหลังจากนำโปรแกรม BCRP ไปใช้ พบว่า

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความปรีชาเชิงอารมณ์ เปรียบเทียบก่อน - หลัง - ติดตามผล (Pretest-Posttest-Follow Up) ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ความปรีชาเชิงอารมณ์ : EQ					
กลุ่ม		$\bar{X}$	SD	F	p
กลุ่มทดลอง ($n_1 = 32$)	ก่อนทดลอง	61.75	9.470	3.343	.040
	หลังทดลอง	67.69	8.906		
	ติดตามผล	66.44	10.601		
กลุ่มควบคุม ($n_2 = 32$)	ก่อนทดลอง	60.53	9.598	.720	.490
	หลังทดลอง	57.66	9.492		
	ติดตามผล	58.87	9.777		

กลุ่มทดลองมีคะแนนของความปรีชาเชิงอารมณ์เปรียบเทียบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล มีความแตกต่างใน ค่าคะแนนของความปรีชาเชิงอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$, $F = 3.343$) แสดงว่าความปรีชาเชิงอารมณ์หลังการทดลองและติดตามผล มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญด้วยค่าสถิติ One-way ANOVA (Repeated Measure)

ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความปรีชาเชิงอารมณ์ เปรียบเทียบรายกลุ่ม (Post Hoc) ก่อนการทดลอง, หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล ภายในกลุ่มทดลอง

ความปรีชาเชิงอารมณ์ : EQ					
กลุ่ม		Mean Difference	Std. Error	p	
กลุ่มทดลอง ($n_1 = 32$)	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	-5.938*	2.421	.016
		ติดตามผล	-4.688		.056
	หลังทดลอง	ติดตามผล	1.250		.607

เมื่อนำคะแนนความปรีชาเชิงอารมณ์เปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลอง แบบ Post Hoc พบว่า

ความปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$, $F = 3.343$)

ความปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มทดลองก่อนทดลองและหลังระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มทดลองหลังทดลองและหลังระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลฉันทะ เปรียบเทียบก่อน-หลัง-ติดตามผล (Pretest-Posttest-Follow Up) ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

ฉันทะ : CON					
กลุ่ม		$\bar{X}$	SD	F	p
กลุ่มทดลอง ($n_1 = 32$)	ก่อนทดลอง	57.66	11.972	3.375	.038
	หลังทดลอง	64.28	9.333		
	ติดตามผล	62.75	10.571		
กลุ่มควบคุม ($n_2 = 32$)	ก่อนทดลอง	54.94	11.700	.764	.469
	หลังทดลอง	51.81	9.881		
	ติดตามผล	54.13	9.784		

กลุ่มทดลองมีคะแนนของฉันทะ เปรียบเทียบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล มีความแตกต่างในค่าคะแนนของฉันทะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$, $F = 3.375$) แสดงว่าฉันทะหลังการทดลองและติดตามผล มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญด้วยค่าสถิติ One-way ANOVA (Repeated Measure)

ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลฉันทะ เปรียบเทียบรายกลุ่ม (Post Hoc) ก่อนการทดลอง, หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล ภายในกลุ่มทดลอง

ฉันทะ : CON					
กลุ่ม			Mean	Std. Error	p
			Difference		
กลุ่มทดลอง (n ₁ = 32)	ก่อนทดลอง	หลังทดลอง	-6.625*	2.670	.015
		ติดตามผล	-5.094		.060
	หลังทดลอง	ติดตามผล	1.531		.568

เมื่อนำคะแนนฉันทะเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลอง แบบ Post Hoc พบว่าฉันทะในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ($p < .05$, $F = 3.375$)

ฉันทะในกลุ่มทดลองก่อนทดลองและหลังระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฉันทะในกลุ่มทดลองหลังทดลองและหลังระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

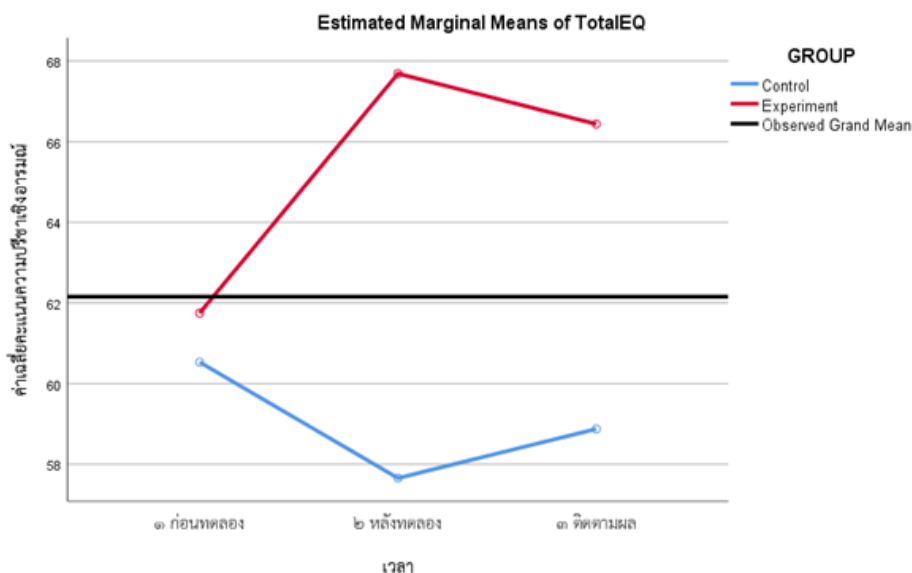

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มและช่วงเวลา
Pretest – Posttest – Follow Up พบว่า

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความปรีชาเชิงอารมณ์ เปรียบเทียบคะแนนก่อน
ทดลอง หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ความปรีชาเชิงอารมณ์ : EQ					
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Intercept	741772.688	1	741772.688	7958.825	.000
Group	1887.521	1	1887.521	20.252	.000
Time	99.031	2	49.516	.531	.589
Group*Time	661.323	2	330.661	3.548	.031
Error	17335.438	186	93.201		

มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กัน ระหว่างกลุ่มและเวลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($p < .05$, $F = 3.548$) ของคะแนนความปรีชาเชิงอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่ากลุ่มที่เข้ารับการทดลองและกลุ่มควบคุมหลังได้รับการทดลองและหลังระยะติดตามผล มีความแตกต่างของปรีชาเชิงอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

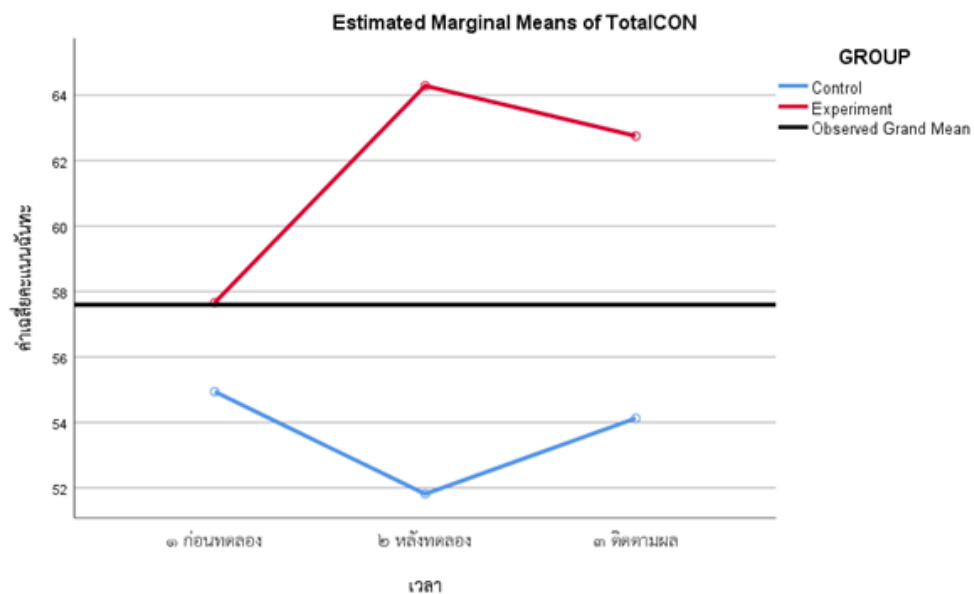
ภาพที่ 1 แผนภูมิเส้นแสดงการเปลี่ยนแปลงของความปรีชาเชิงอารมณ์ (EQ)
ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อน – หลัง – ติดตามผล

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลฉันทะ เปรียบเทียบคะแนนก่อนทดลอง หลังการทดลอง และหลังระยะติดตามผล ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ฉันทะ : CON					
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	p
Intercept	636871.688	1	636871.688	5682.552	.000
Group	3724.188	1	3724.188	26.984	.000
Time	166.344	2	83.172	.742	.478
Group*Time	771.844	2	385.922	3.443	.034
Error	20845.938	186	112.075		

มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กัน ระหว่างกลุ่มและเวลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$, $F = 3.443$) ของคะแนนฉันทะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่ากลุ่มที่เข้ารับการทดลองและกลุ่มควบคุมหลังได้รับการทดลองและหลังระยะติดตามผล มีความแตกต่างของฉันทะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาพที่ 2 แผนภูมิเส้นแสดงการเปลี่ยนแปลงของฉันทะ (CON) ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อน - หลัง - ติดตามผล

อภิปรายผล

ผลของความปรึกษาเชิงอารมณ์ และฉันทะ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการได้รับการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) และหลังระยะติดตามผล มีค่ามากกว่าก่อนได้รับการฝึก สอดคล้องกับพระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา ได้ศึกษาผลของการฝึกกรรมสติและการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการต่อปรึกษาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ พบว่า นักเรียนกลุ่มได้รับโปรแกรมการพัฒนา มีระดับปรึกษาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาองค์รวมสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.5 เพราะว่า การฝึกกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นการฝึกเพื่อพัฒนาปัญญาของมนุษย์ให้เพียบพร้อม ดีงาม ไม่ติดหลงในตัณหา และถึงแม้ว่าจะมีกระบวนการทั้ง 10 วิธี ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์คือการคิดถูกทาง และคิดตรงทาง (พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา, 2553) สอดคล้องกับวิญญู เถาถาวงษ์ ศึกษา การจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ พบว่า หลักการ การจัดการเรียนรู้โดยการฝึกโยนิโสมนสิการ ผู้สอนเป็นบุคคลที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีคิดโดยแยกกาย เน้นให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและเมื่อพิจารณากระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการดังได้กล่าวข้างต้น (วิญญู เถาถาวงษ์, 2558) จะเห็นว่ามีค่าสอดคล้องกับวรารักษ์ พูลสวัสดิ์ การฝึกทางปัญญา ฝึกความคิดเพื่อกุศลกรรม หรือการมีพฤติกรรมที่ดีตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม (วรารักษ์ พูลสวัสดิ์, 2559) สอดคล้องกับทฤษฎี กระบวนการการบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavioral Therapy: CBT) และจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) (Clark, D. M. & Fairburn, C. G., 1997)

ผลของความปรึกษาเชิงอารมณ์ และฉันทะ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 เมื่อได้รับการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการ (BCRP) มีค่ามากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก หลังการได้รับการเรียนรู้ และลดลงหลังระยะติดตามผล เพราะว่ากระบวนการประมวลข้อมูล (Information - Processing) (Woolfolk, A, 2004) เป็นกระบวนการทางความคิดที่ซับซ้อน มีองค์ประกอบหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คุณสมบัติของสิ่งเร้า อวัยวะรับสัมผัส ความสนใจ ความจำ ประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยทำให้บุคคลเก็บรวบรวมข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวและสามารถตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม พบว่าความปรึกษาเชิงอารมณ์และฉันทะในกลุ่มทดลองลดลงในระยะติดตามผล เนื่องจากกระบวนการประมวลข้อมูลเกิดจากองค์ประกอบหลายอย่างร่วมกัน ดังนั้นหากองค์ประกอบเหล่านั้นบกพร่องทำงานได้อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ เช่นความไม่พร้อมทางจิตใจ ไม่มีสมาธิ การขาดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ขาดการทำซ้ำ เหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการลืมนื่องมาจากการรบกวน (Interference) หรือสิ่งเร้าหรือข้อมูลมากมายที่ผ่านประสาท

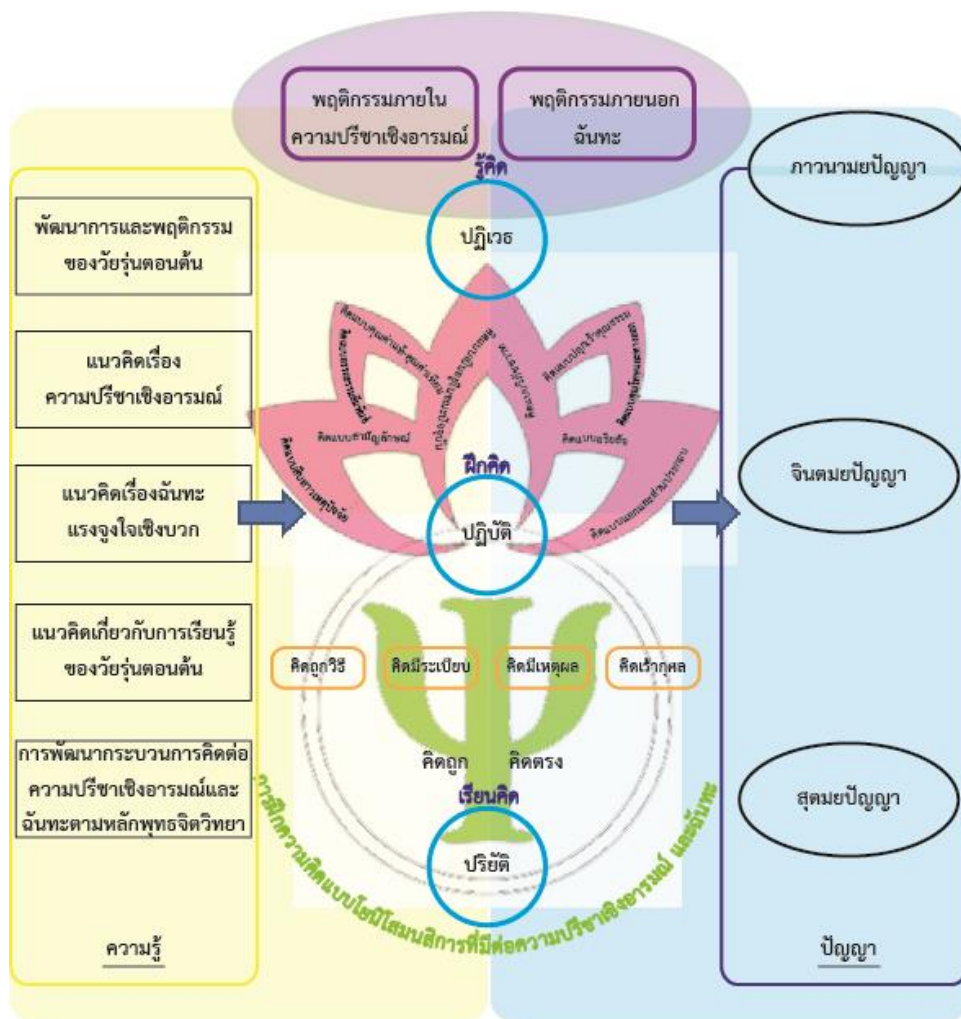
สัมผัสของบุคคล (Loftus, G. R, 1976) และ การเสื่อมหาย (Decay) ในการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการประมวลข้อมูลนั้น ๆ (Gray P., 1994)

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่ากิจกรรมการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการที่มีผลต่อปรีชาเชิงอารมณ์ และฉันทะเป็นการฝึก การเรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา สอดคล้องกับสะอาด ภิญโญศรี ได้ศึกษา การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการ พบว่า ผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เป็นรูปแบบหนึ่งของความฉลาดทางสังคมที่ประกอบด้วยความสามารถในการรู้อารมณ์ (สะอาด ภิญโญศรี, 2552) แต่ในทางพุทธศาสนานั้น ปัญญาญาณจำแนกได้ 3 ประการ คือ จินตามยปัญญา สุตมยปัญญา และภาวนามยปัญญา ซึ่งกระบวนการฝึกกิจกรรมความคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้นเป็นการฝึกเพื่อให้เกิดจินตามยปัญญา หรือปัญญาที่เกิดจากการพิจารณาอย่างแยบคายซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไปตามเงื่อนไข (Salovey, P. & Mayer, J. D, 1990) หากเมื่อขาดการฝึกฝนการคิดอย่างแยบคายอย่างต่อเนื่องจินตามยปัญญานั้นก็จะเสื่อมลงด้วยขาดการใช้กระบวนการคิดไตร่ตรอง (Woolfolk, A, 2004)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องความปรีชาเชิงอารมณ์ ฉันทะ (แรงจูงใจใฝ่กุศล) โยนิโสมนสิการ นำมาบูรณาการกับความรู้ทางจิตวิทยา ทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาให้เกิดเป็น โปรแกรม Buddhist Critical Reflection Program (BCRP) ที่บูรณาการหลักสัทธรรม 3 กับทฤษฎีการประมวลข้อมูลพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธจิตวิทยาด้วยการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 10 วิธี และกิจกรรมทางจิตวิทยาเชิงบวก และทฤษฎีการบำบัดความคิดและพฤติกรรม

จากนั้นจึงทำการวัดผล ด้วยมาตรวัดทางจิตวิทยา คือ วัดพฤติกรรมภายในหรือความปรีชาเชิงอารมณ์ และมาตรวัดทางพุทธศาสนา คือ วัดพฤติกรรมภายนอกหรือฉันทะอันเป็นแรงจูงใจเชิงบวก และนำผลมาอภิปรายด้วยระดับหรือที่มาของปัญญา อันได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การที่ปรีชาเชิงอารมณของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังได้รับการเรียนรู้กิจกรรมการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนนิการที่มีผลต่อปรีชาเชิงอารมณ และ ฉันทะ แสดงว่ากิจกรรมการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนนิการ (BCRP) ที่มีผลต่อปรีชาเชิงอารมณ และ ฉันทะ โดยจัดเป็นการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิด ด้วยการฝึกความคิดแบบโยนิโสมนนิการ อันเป็นกระบวนการคิดตามแนวพุทธศาสนา อันจะส่งผลยังพฤติกรรมทั้งภายใน คือ อารมณ และ พฤติกรรมภายนอก คือ แรงจูงใจเชิงบวก หรือแรงจูงใจต่อพฤติกรรมที่เป็นไปในทางกุศลตามหลักทฤษฎีกระบวนการการบำบัดความคิดและพฤติกรรม

1) กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษา ตลอดจนชุมชนทั่วประเทศ ควรส่งเสริมให้มีฝึกการจัดการ

การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมฝึกความคิดแบบโยนิโสมนสิการอย่างต่อเนื่องอันสอดคล้องกับหลักทางพุทธจิตวิทยา ซึ่งนำไปสู่สุขภาพจิตที่ดีของเด็ก, เยาวชน และวัยรุ่นตอนต้น รวมถึงนักเรียนนักศึกษา ผู้ปกครอง 2) ควรส่งเสริมให้มีการใช้กิจกรรมฝึกความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการใช้ BCRP ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นพร้อมคู่มือในครั้งนี้ ไปใช้ได้อย่างแพร่หลาย เพื่อเป็นนโยบายในการพัฒนาคน โดยสามารถใช้สถานที่องค์กรต่าง ๆ เป็นศูนย์ปฏิบัติ เช่น วัด โรงเรียน สถานศึกษา หน่วยงานราชการ สถานที่ทำงาน หรือแม้แต่ส่งเสริมเป็นกิจกรรมสำหรับครอบครัว สามารถทำได้ในทุกระดับวัย

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). *การคิดเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซัคเซสมีเดีย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลินี.
- พระมหาสมเกียรติ รตนปัญญา. (2553). ผลของการฝึกสำรวจสติและการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการต่อปริชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรการณ พูลสวัสดิ์. (2559). *จริยธรรม และทักษะชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- วิญญู เถาถาวงษ์. (2558). การจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ. *ศึกษาศาสตร์ มจร*, 3(2), 1-12.
- สถาบันราชานุกูล. (2555). *กรมสุขภาพจิตเผยวิจัยพบเด็กไทยอึดกว่าเดิมมาตรฐาน*. เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน 2555 จาก :[http://www.rajanakul.go.th/new/index.php?mode=maincontent&group=225&id=151&date_start=date_end=\[26](http://www.rajanakul.go.th/new/index.php?mode=maincontent&group=225&id=151&date_start=date_end=[26)
- สะอาด ภิญโญศรี. (2552). การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้รูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการ. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เอกชัย จุละจาริตต์. (2548). *แนวภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามลดา.
- Clark, D. M. & Fairburn, C. G. (1997). *Science and Practice of Cognitive Behaviour Therapy*. Oxford: Oxford University Press.

- Erickson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Gray P. (1994). *Psychology*. New York: Worth Publishers.
- Loftus, G. R. (1976). *Human Memory: The Processing of Information*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Piaget, J., & Inhelder. (2000). *The Psychology of The Child. (2nd ed.)*. New York: Basic Books, Inc.
- Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). *Emotional Intelligence. Imagination, Cognition, and Personality*. New York: Baywood Publishing Co., Inc.
- Schutte, N. S. et al. (2007). A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Personality and Individual Differences*, 42(6), 921–933.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- The Health Promotion Fund (NESDB). (2018). *The mental health of people 4 ages*. Retrieved November 11, 2018, from <http://www.thaihealth.or.th/Content/27602>
- Wilding, C. (2015). *Cognitive Behavioural Therapy*. London: Hodder and Stoughton.
- Woolfolk, A. (2004). *Educational Psychology*. Boston: Allyn & Bacon.

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ขอนแก่น เขต 1*

ACADEMIC AFFAIRS ADMINISTRATION STRATEGIES FOR ASEAN
COMMUNITY ENHANCEMENT OF SCHOOLS UNDER KHON KAEN
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 1

พีรเดช ทิ้งแสน

Peeradech Thingsaen

ศศิรดา แพงไทย

Sasirada Paengthai

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: roogpee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู รวมทั้งสิ้น 456 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 4) การวัดและประเมินผล และ 5) การนิเทศการศึกษา 2) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มี 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการวัดและประเมินผลสู่ประชาคมอาเซียน กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อ

* Received 11 March 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียน กลยุทธ์ที่ 4 เร่งรัดการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถสืบเสาะแสวงหาความรู้ของผู้เรียนยุคดิจิทัลและกลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการนิเทศแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือ

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารงานวิชาการ, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The objectives of this research were: study the component, study the current and the desirable condition and formulate academic administration strategies for ASEAN community enhancement of the schools stated above. The mixed-methods research was conducted, using sample group of teachers and school administrators with a total of 456 persons through stratified random sampling. The instruments used were interview form, questionnaire, assessment form for evaluation of the appropriateness, feasibility and utility of the strategies. Statistics used were Mean, Standard Deviation (SD.), and PNI_{modified}. The research results were as follows: 1) Concerning components of the academic affairs administration, there are 5 aspects namely 1) curriculum development, 2) teaching and learning management, 3) media, innovation and technology, 4) evaluation and measurement, and 5) educational supervision. 2) Regarding the present condition of the administration in overall and individual aspect, all are also at modulate level. As for the desirable condition and individual aspect, all are also at the highest level. 3) As a result of developing academic affairs administration strategies for ASEAN community enhancement of the schools under Khon Kaen Primary Education Service Area 1, there are 5 strategies. Strategy 1- School curriculum development focusing on ASEAN community 2- Developing potentials of teachers and educational personnel to be capable of conducting evaluation and measurement attuned to ASEAN citizenship. Strategy 3- Enhancing teaching and learning for development of students to be ASEAN citizens. Strategy 4- Accelerating utilization of media, innovation and technology for searching abilities of students in digital age. Strategy 5- Enhancement of collaborative supervision along with co - operative network.

Keywords: Strategies, Academic Affairs Administration, ASEAN Community

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ปัจจุบันมีอิทธิพลส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ด้วยความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เชื่อมเข้าด้วยกัน ในลักษณะโลกไร้พรมแดน มีการไหลเวียนอย่างเสรีและไร้ขีดจำกัดที่มีฐานขององค์ความรู้ การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าประเทศไทยเป็นประเทศผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 เพื่อร่วมมือและส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพ ความเจริญทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคม วัฒนธรรม วิชาการ วิทยาศาสตร์และการบริหารในภูมิภาคมีประเทศสมาชิกร่วมก่อตั้ง 5 ประเทศ คือ ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งนับว่าเป็นวิสัยทัศน์ที่ยอดเยี่ยมมากของผู้นำในสมัยนั้น องค์กรดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศสมาชิกโดยการรวมตัวกันเพื่อป้องกันตนเองและสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ในเวลาต่อมามีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 5 ประเทศ คือ บรูไน เวียดนาม ลาว กัมพูชาและพม่าอาเซียนมีประเทศคู่เจรจาได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย แคนาดา อินเดีย รัสเซีย สหรัฐอเมริกา กับ 1 กลุ่มประเทศ คือ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ซึ่งแสดงถึงบทบาทและความสำคัญของอาเซียนว่าเป็นที่ยอมรับของประชาคมอื่น ๆ ในโลก ปัจจุบันภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกพยายามที่จะรวมตัวกันให้เป็นปึกแผ่นเพื่อสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของภูมิภาค เช่น การรวมตัวของกลุ่มประเทศยุโรป ซึ่งมีการก่อตั้งเป็นสหภาพยุโรป (European union - EU) เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 มีสมาชิก 27 ประเทศ มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งจนถึงขั้นประเทศส่วนใหญ่ใช้เงินสกุลเดียวกัน คือ ยูโร และให้ความร่วมมือที่สำคัญด้านการศึกษา ก็คือ การพัฒนาอุดมศึกษาของสหภาพยุโรปตามมติที่ประชุม Bologna Process ซึ่งจะทำให้อุดมศึกษาเข้าสู่มาตรฐานเดียวกันจะนำไปสู่ความคล่องตัวของการเคลื่อนย้ายถ่ายโอนนักศึกษาและอาจารย์ตลอดจนการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างกัน นับเป็นความร่วมมือที่เข้มแข็งของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (วลัยพร แสงนภาพร, 2552)

สภาพที่เกิดขึ้นส่งผลให้การจัดการศึกษาไทยต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องและให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในการส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามมาตรฐาน ซึ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในหมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม สาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม มาตรา 80 (3) กล่าวไว้ว่า พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทาง

การศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษามีการดำเนินการที่เหมือนกันตามที่กระทรวงศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดแนวทางการดำเนินการให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สถานศึกษา นักเรียน ครู ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาได้ปฏิบัติตามแต่การดำเนินงานของสถานศึกษายังไม่มีกลยุทธ์ของสถานศึกษาและมีกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินการอย่างจริงจังและจากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา อำเภอบ้านฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2559 ไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ดังนี้ 1) หลักสูตรสถานศึกษาไม่มีการกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมที่เป็นวิชาเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนและไม่มีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาใด ๆ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ไม่เอื้อต่อประชาคมอาเซียน 3) สถานศึกษาไม่มีเครือข่ายเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถที่จะดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) แหล่งเรียนรู้และอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เนื่องจากการขาดงบประมาณสนับสนุนทั้งของหน่วยงานราชการ เอกชนตลอดชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่ 5) ครูและบุคลากรในสถานศึกษาขาดทักษะด้านภาษาในการสื่อสารซึ่งตรงกับนักวิชาการว่าการขาดกลยุทธ์ที่ดีการจัดการศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทำให้การดำเนินการบริหารสถานศึกษาดำเนินการไปไม่บรรลุเป้าหมายอย่างเท่าที่ควร(จรรยา พานู, 2556) และสถานศึกษาขาดงบประมาณจากหน่วยงานในการสนับสนุนในการจัดการศึกษาไม่เพียงพอหลักสูตรไม่ได้กำหนดรายวิชาเกี่ยวกับอาเซียนเป็นวิชาเพิ่มเติม นักเรียนขาดทักษะด้านภาษาและครูขาดทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ประมวล เซ็นนอก, 2555)

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เห็นความสำคัญในการบริหารสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ให้สามารถพัฒนานักเรียนบุคลากรเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นประชาชนอาเซียนอย่างมีคุณภาพสามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพพึงประสงค์ในการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีผสมผสาน (Mixed Method Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 456 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นหรือชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.90 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .921 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item – Objective Congruence Index : IOC) และ ค่าดัชนี PNI_{Modified} และดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ Matrix Analysis การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ระยะที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบและยืนยันกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษา สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดเรียนการสอน 3) ด้านสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 4) ด้านการวัดและประเมินผล และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

2.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการนิเทศ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดเรียนการสอน ด้านสื่อและเทคโนโลยี และ ด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ทุกข้อโดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการ

จัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ

3. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 47 มาตรการและ 59 ตัวชี้วัด ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่มาตรฐานคุณภาพมาตรฐานอาเซียน มี 13 มาตรการ 16 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการวัดและประเมินผลสู่คุณภาพมาตรฐานอาเซียน มี 11 มาตรการ 12 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียน มี 8 มาตรการ 9 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ 4 เร่งรัดการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถสืบเสาะแสวงหาความรู้ของผู้เรียนยุคดิจิทัล มี 9 มาตรการ 12 ตัวชี้วัด และ กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการนิเทศแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือ มี 6 มาตรการ 10 ตัวชี้วัด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีประเด็นน่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบกลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า องค์ประกอบกลยุทธ์การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อประสิทธิผลของนักเรียน มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านการจัดเรียนการสอน 3) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 4) ด้านการวัดและประเมินผลและ 5) การนิเทศการศึกษา เมื่อพิจารณาจากข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่า ให้ยืนยันองค์ประกอบการบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาทั้ง 5 องค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่า หากสถานศึกษาได้มีการดำเนินการตามองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบนี้แล้วจะสามารถทำให้สถานศึกษานั้น ๆ สามารถบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัยเทพ บุญฤทธิ์รักษา ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการศึกษาวិจัยพบว่า การดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาเอกชนมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับ คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบุคคล 3) ด้านบริหารทั่วไป 4) ด้านงบประมาณ แนวทางการ

ดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาเอกชน สถานศึกษาควรจัดทำหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน การจัดสรรงบประมาณและมีโครงการรองรับเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถตรงความต้องการของประชาคมอาเซียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภายในโรงเรียน สถานศึกษามีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับอาเซียนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ (ฤทัยเทพ บุญยฤทธิ์รักษา, 2556) และกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการวิจัย การพัฒนามาตรฐานและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยในด้านความสอดคล้องของมาตรฐานในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามมิติความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ พบว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน มีความเหมาะสมในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง และมาตรฐานที่ 6 ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาสถานศึกษาพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน มีความเหมาะสมในระดับ มาก และมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน พบว่า มีสภาพปัจจุบันมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลางทุกด้านซึ่งมีปฏิบัติเรียงระดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดเรียนการสอน สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และ ด้านการนิเทศการศึกษา ตามลำดับ สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน พบว่า มีความต้องการจำเป็นอยู่ในรับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับระดับความประสงค์หรือความต้องการจำเป็นที่มีระดับความต้องการจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์เมทริกซ์ (Matrix Analysis) ระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โดยพิจารณาจุดตัดที่ 3.50 (จากระบบ 5 ระดับ) ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าทั้ง 5 ด้านอยู่ในผลงานไม่ดีต้องปรับปรุง สอดคล้องกับ ทศพร ปุ่มสีดา และคณะ ที่มีผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา สภาพที่พึงประสงค์สูงกว่าสภาพปัจจุบันในทุกด้านจึงต้องนำเสนอกลยุทธ์ในการบริหารโรงเรียน

ขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (ทัศพร ปุ่มสีดา และคณะ, 2559) และพิพัฒน์ ภูมิไญ ได้ศึกษากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อการพัฒนาแบบก้าวกระโดด สภาพที่พึงประสงค์สูงกว่าสภาพปัจจุบันในทุกด้านจึงต้องนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อการพัฒนาแบบก้าวกระโดด ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ซึ่งจัดลำดับความต้องการจำเป็น คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดเรียนการสอนสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และ ด้านการนิเทศการศึกษาตามลำดับ ไปสู่การยกร่างกลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ต่อไป (พิพัฒน์ ภูมิไญ, 2555)

3. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 47 มาตรการและ 59 ตัวชี้วัด ซึ่งมีกลยุทธ์ที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

3.1 กลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่มีผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียน แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ครูควรมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ พัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงพัฒนาระบบการให้บริการ การสร้างองค์ความรู้และให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ออกแบบการเรียนรู้ สร้างและพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆที่สามารถพัฒนานักเรียนสู่สากลและบูรณาการวิธีการสอนที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ เอเมอร์ โลहित ซึ่งได้ศึกษาวิจัยการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21 พบว่า คุณภาพครูที่ควรดำเนินการสูงสุดคือครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้เข้ากับประชาคมอาเซียนรองลงมาคือครูต้องมีทักษะด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ด้านคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาที่ควรดำเนินการสูงสุดคือผู้บริหารควรมีการสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาเซียน (เอเมอร์ โลहित, 2558) และสอดคล้องกับ Zao, J. ได้ศึกษาเกี่ยวกับโครงการและกลยุทธ์การจัดการความรู้ในโรงเรียน กรณีศึกษาการพัฒนาครูมืออาชีพยุคใหม่ พบว่าการจัดการความรู้สามารถทำให้ครูพัฒนาเป็นครูมืออาชีพด้วยองค์ประกอบ จัดโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สร้างผู้นำในการจัดการความรู้ พัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งการสร้างการเรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ สร้างระบบการจัดการความรู้สำหรับครูผู้สอนให้เป็นครูมืออาชีพ กระตุ้นให้มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและแบ่งปันความรู้ และสร้างกลไก การติดตาม สนับสนุนและประเมินผลการพัฒนาครูผู้สอน (Zao, J., 2013)

3.2 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ของมาตรการกลยุทธ์ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียน มีค่าเฉลี่ย สูงสุดได้แก่ การพัฒนานักเรียนให้ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนถือเป็น บทบาทและเป็นหัวใจหลักสำหรับการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ นักเรียนต้องได้รับ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สอดคล้องกับความต้องการของตลาดการพัฒนานักเรียนควรให้ได้รับประสบการณ์ตรง ด้าน ภาษา อาชีพ และยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีเจตคติที่ดีต่อนานาชาติ มีความรู้ทักษะอาชีพ ทักษะทางสังคมอย่างเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับสมใจ อธิรัฐ ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาผู้เรียนให้ มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ พลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์มี 5 ประเด็น กลยุทธ์ คือ 1) การศึกษาและกำหนดแนวทางใน การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ 2) การสนับสนุนการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างสถานศึกษาใน ประเทศและในอาเซียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองดังกล่าว 3) การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียนและสามารถจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์และ 5) การเสริมสร้างบรรยากาศสถานศึกษาให้เอื้อ ต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องอาเซียน (สมใจ อธิรัฐ, 2556) และยังสอดคล้องกับมานิต วงศ์มูล ซึ่ง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการจัดการสถานศึกษาเพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคม อาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39 พบว่า แนวทางการพัฒนาการ บริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียนในแต่ละด้านมีดังนี้ 1) ด้านการพัฒนามาตรฐานการจัดการสถานศึกษาควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลการดา เนินงานเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนสู่สาธารณชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการเผยแพร่ทางเว็บไซต์ สื่อออนไลน์จดหมายอิเล็กทรอนิกส์สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้ทุกคนสามารถรับข้อมูลได้โดยสะดวก รวดเร็ว 2) ด้านการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรและการมีส่วนร่วมมีการประชุมกำหนดภาระหน้าที่ ของหัวหน้างาน/ผู้ดูแลรับผิดชอบ/คณะทำงานเกี่ยวกับอาเซียนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม 3) ด้านการพัฒนา กระบวนการจัดการเรียนรู้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน โดยขอรับการสนับสนุนทุนการวิจัยและพัฒนาจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการ สอดแทรกกระบวนการวิจัยสู่การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักการคิดอย่างเป็นระบบมี ขั้นตอนการดำเนินงานชัดเจน 4) ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วน ร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความสามารถกับโรงเรียน เครือข่ายในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนการเข้าร่วมกิจกรรมบนเวที

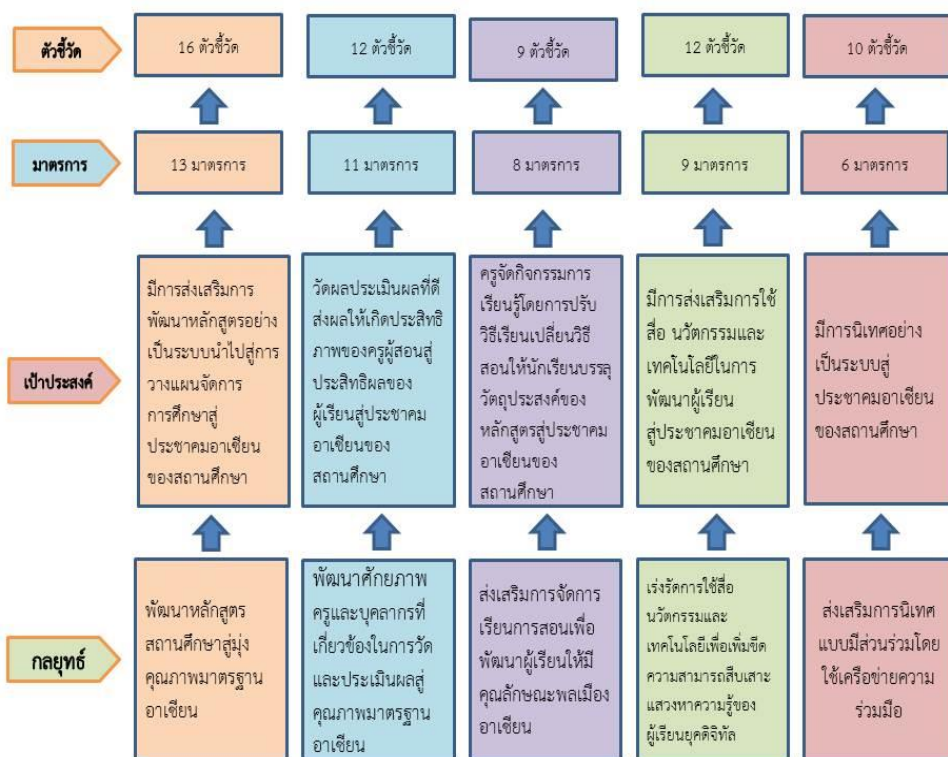

สากลของอาเซียน 5) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาสื่อแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสถานศึกษา ควรจัดห้องศูนย์อาเซียนหรือมุมอาเซียนเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้แสดงผลงานนิทรรศการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาเซียนจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ (มานิต วงศ์มูล, 2558)

3.3 ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของมาตรการ กลยุทธ์กลยุทธ์ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มาตรการ ด้านการส่งเสริมเครือข่ายเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายมีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารวิชาการของสถานศึกษา โรงเรียนสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยการดำเนินการจัดประชุมอบรม จัดแหล่งเรียนรู้ จัดตั้งศูนย์อาเซียน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรม ที่เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน จากหน่วยงานและองค์กรภายนอก นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานสู่โรงเรียนเครือข่ายเพื่อเป็นเวทีในการเผยแพร่ผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น งานวันอาเซียน ชุมนุมอาสาอาเซียน การสร้างเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต และโครงการ Connecting Classrooms เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมใจ อีรธิฐ พบว่า การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างสถานศึกษาในประเทศและในอาเซียน การส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ (สมใจ อีรธิฐ, 2556)

องค์ความรู้ใหม่

กลยุทธ์การบริหารวิชาการตามแนวจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 47 มาตรการและ 59 ตัวชี้วัด ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนที่กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1) เป็นกลยุทธ์เพื่อสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องของสถานศึกษาให้ขับเคลื่อนและเห็นความสำคัญพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของพลเมืองอาเซียน โดยผ่านองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2.) การจัดการเรียนการสอน 3) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 4) การวัดและประเมินผลและ 5.การนิเทศการศึกษา ในสภาพปัจจุบันมีการบริหารงานวิชาการในระดับความปานกลางและสภาพพึงประสงค์มีความต้องการในพัฒนาอย่างมาก โดยมีกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามแนวการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน 5 กลยุทธ์ 47 มาตรการ 59ตัวชี้วัด ข้อเสนอแนะในการนำกลยุทธ์ไปใช้ต้องศึกษา กลยุทธ์

เป้าประสงค์ มาตรการและตัวชี้วัดของกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำกลยุทธ์นี้ไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ทัศพร ปุ่มสีดา และคณะ. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. ใน *ดุขฎิบัณฑิตครุศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมวล เซ็นนอก. (2555). การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาในอำเภอลำทะเมนชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. ใน *รายงานการศึกษานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิพัฒน์ ภูมิไธ. (2555). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อการพัฒนาแบบก้าวกระโดด. ใน *ดุขฎิบัณฑิตครุศาสตร์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานิต วงศ์มูล. (2558). การพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ฤทัยเทพ บุญฤทธิรักษา. (2556). การดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วลัยพร แสงนภาพวร. (2552). การจัดการศึกษาเพื่อคนไทย สู่ความเป็นประชาคมอาเซียน. *วารสารการศึกษาไทย*, 6(61), 24-30.
- สมใจ ชีรติฐ. (2556). กลยุทธ์การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 4(ฉบับพิเศษ), 45-52.
- เอมอร โลहित. (2558). การบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Zao, J. (2013). *School Knowledge Management Framework and Strategies : The new perspective on teacher professional development*. Run on 24 October 2013 จาก <http://www.sciencedirect.com/science?>

**แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์
และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า***
**THE GUIDELINES FOR MANAGING SOCIAL RESPONSIBILITY THAT
AFFECT THE IMAGE AND SUCCESS OF THE TRANSFORMER BUSINESS**

ไพฑูรย์ พรหมสุกร
Paitoon Promsuporn
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: pronsuporn2523@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) องค์ประกอบปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า 2) อิทธิพลปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า 3) แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อการสัมภาษณ์ จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เจ้าของธุรกิจ/ผู้จัดการ ของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จำนวน 6 คน จากบริษัท ซึ่งเป็น 10 อันดับ ที่ขายดีที่สุด กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารหรือนักวิชาการของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) จำนวน 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ประชากร คือ พนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จำนวน 10 บริษัท ซึ่งเป็น 10 อันดับ ที่ขายดีที่สุด เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนดังนั้นขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran จำนวนทั้งสิ้น 384 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย 1) ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร 2) หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร 3) รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ประกอบด้วย 1) การยอมรับ 2) ความน่าเชื่อถือ 3) ความศรัทธาไว้วางใจ และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ประกอบด้วย 1) ความพึงพอใจ 2) การเติบโตและผลกำไร 3) ความภาคภูมิใจ อิทธิพลปัจจัยประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ส่งผลทางบวกต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจและภาพลักษณ์ของธุรกิจส่งผลทางบวกต่อ

* Received 4 March 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 25 March 2020

ความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ประกอบด้วย 12 แนวทาง ได้แก่ 4 ปณิธาน 2 สร้างค่านิยม 6 ส่งเสริม

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อสังคม, ภาพลักษณ์, ธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า, ความสำเร็จของธุรกิจ

Abstract

This research has objectives to study 1) The components of social responsibility factors And the image of the transformer business 2) Influence on social responsibility factors That affects the image and success of the transformer business 3) Guidelines for managing social responsibility It is a combined research between qualitative research By using the interview form The main informants for the interview were 2 groups which were group 1 business owners / managers Of the transformer business company, consisting of 6 people from the company which is the top 10 bestselling. Group 2 executives or academics of the Provincial Electricity Authority (PEA), consisting of 6 people, by choosing specifically. And quantitative research: using a population questionnaire consisting of 10 employees of the Transformer Business, which are the 10 best-selling companies. Since the population is large and the exact population is unknown, the sample size can be calculated from the unknown formula. W.G. Cochran's sample size is 384. The statistical samples used for data analysis are Average and standard deviation and multiple regression coefficients. The results of the research showed that: Components of corporate social responsibility include: 1) Issues of corporate social responsibility 2) the corporate social responsibility principles 3) corporate social responsibility model. The image of transformer business consists of: 1) faith trust 2) Acceptance, Trust. The success of the transformer business is as follows: 1) satisfaction 2) growth and profit 3) loyalty. Influence factor of issues of corporate social responsibility, the corporate social responsibility principles, corporate social responsibility model affecting the image of the business and the image of the business, the success of the transformer business at the .01 level of significance. Guidelines for corporate social responsibility that affect the

success of transformer business consist of 12 steps: 4 conserve, 2 create and 6 develop.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Image, Transformer Business, Business Success

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โลกให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์พลังงานเพื่อลดผลกระทบทางสังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อกำหนด และแนวปฏิบัติเพื่อสร้างความร่วมมือในการลดการใช้พลังงานที่ไม่จำเป็น และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ในหลายประเทศทั่วโลก ได้มีการกำหนดมาตรฐาน และกฎเกณฑ์ต่างๆ ของผลิตภัณฑ์ด้านพลังงานให้มีประสิทธิภาพในการใช้งานสูงขึ้น เพื่อลดการใช้พลังงานอย่างยั่งยืน ทั้งนี้แนวโน้มความต้องการพลังงานไฟฟ้าทั่วโลกปี 2553 – 2573 จากการประมาณการของสถาบัน Energy Information Administration (EIA) ประเทศสหรัฐอเมริกา จากข้อมูลความต้องการพลังงานไฟฟ้าทั่วโลก จะเห็นได้ว่าทั่วโลกมีแนวโน้มความต้องการพลังงานไฟฟ้าทั่วโลกเพิ่มขึ้นตามลำดับจากปริมาณการผลิตและซื้อพลังงานไฟฟ้าสูงสุดของประเทศไทย หรืออีกนัยหนึ่งคือความต้องการไฟฟ้าสูงสุดของประเทศไทย ตามแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2553 – 2573 (คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน, 2553) ซึ่งในปี 2573 ค่าพยากรณ์ความต้องการไฟฟ้าสูงสุดเท่ากับ 52,890 เมกะวัตต์ ตามแผน และความต้องการไฟฟ้าสูงสุดในช่วง ปี 2553 – 2563 ที่ อัตราเพิ่มถ่วงเฉลี่ยในแต่ละปีจะอยู่ที่ 4.99% และในช่วงปี 2564 – 2573 อัตราเพิ่มถ่วงเฉลี่ยจะอยู่ที่ 3.83% ถ้าดูในภาพรวมของอัตราเพิ่มถ่วงเฉลี่ย ตั้งแต่ปี 2553 – 2573 จะอยู่ในอัตราที่ 4.2% เปรียบเทียบกับ อัตราถ่วงเฉลี่ยของ GDP Growth Rate ในช่วงเวลาเดียวกัน อยู่ที่ 4.28% ซึ่งความต้องการไฟฟ้าสูงสุดจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันกับ อัตราการเติบโตของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) (องค์กรข้อมูลด้านพลังงาน, 2553)

จากความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าที่กล่าวมาข้างต้น มีผลทำให้ความต้องการปริมาณหม้อแปลงไฟฟ้ากำลังที่ต้องใช้งานในระบบส่งจ่ายเพิ่มขึ้นตามไปด้วย อุตสาหกรรมการผลิตหม้อแปลงไฟฟ้ากำลัง เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับพลังงานไฟฟ้า ซึ่งเป็นพลังงานพื้นฐานของทุกประเทศ และมีความสำคัญอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและการประกอบธุรกิจของอุตสาหกรรมต่าง ๆ เนื่องจากหม้อแปลงไฟฟ้ากำลังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในระบบส่งและระบบจ่ายไฟฟ้า หม้อแปลงไฟฟ้ากำลัง (Power Transformer) จัดว่าเป็นสินทรัพย์ประเภทอุปกรณ์ไฟฟ้าแรงสูงที่มีมูลค่าสูงและมีความสำคัญต่อความเชื่อถือได้ของระบบไฟฟ้า ซึ่งโดยทั่วไปราคาหม้อแปลงไฟฟ้ากำลังมีอัตราส่วนที่มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ของราคาอุปกรณ์อื่น ๆ ที่อยู่ในสถานีไฟฟ้า การขยายตัวของอุตสาหกรรมหม้อแปลงไฟฟ้า

จะขยายตัวตามความต้องการปริมาณไฟฟ้าที่เพิ่มสูงขึ้น การขยายตัวของประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ทั้งนี้การขยายตัวของอุตสาหกรรมหม้อแปลงไฟฟ้ายังรวมไปถึงตลาดของหม้อแปลงไฟฟ้าที่ซื้อเพื่อทดแทนหม้อแปลงไฟฟ้าเดิมอีกด้วยจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมหม้อแปลงไฟฟ้าที่สอดคล้องกับการขยายตัวของความต้องการพลังงานไฟฟ้า ดังนั้นแนวโน้มความต้องการพลังงานไฟฟ้าในอนาคตจะทำให้ทราบถึงแนวโน้มของอุตสาหกรรมหม้อแปลงไฟฟ้าได้ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่มีนัยสำคัญต่อผู้ประกอบการธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้าที่จะสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หม้อแปลงไฟฟ้าคุณภาพสูง เพื่อตอบสนองความต้องการที่ท้าทายเพื่อพัฒนาระบบไฟฟ้าของลูกค้าได้ทั่วโลกในอนาคต จากแนวโน้มความต้องการ ผลิตภัณฑ์หม้อแปลงไฟฟ้าคุณภาพสูงของตลาดโลกเป็นโอกาสให้ผู้ประกอบการธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้าได้ปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในองค์กร และการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อลดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และยังเป็น การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยการนำระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management : TQM) เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารความยั่งยืนขึ้น ด้วยการบูรณาการแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมกับแนวทางการบริหารคุณภาพ และใช้กรอบนี้ในการพัฒนากลยุทธ์ด้าน “CSR” และ “Quality” ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งกลยุทธ์ที่สำคัญคือ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างรอบด้าน เพื่อสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในองค์กร 2) การสร้างศักยภาพการแข่งขันด้วยสินค้าที่มีคุณภาพสูง ด้วยระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (TQM) 3) การสร้างความไว้วางใจจากผู้มีส่วนได้เสียโดยตระหนักว่า การมีคนที่ “เก่ง” และ คน “ดี” อยู่ใน “ระบบการบริหารจัดการที่ดี” ย่อมส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจ และ “ผู้มีส่วนได้เสีย” เติบโตร่วมกันได้อย่างยั่งยืน (คิวทีซี เอนเนอร์ยี, 2557)

ในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นที่องค์กรจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเคารพต่อผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส บริการที่เป็นเลิศ มุ่งเน้นการเติบโตในธุรกิจที่เกี่ยวข้องอย่างยั่งยืน รวมทั้งรับผิดชอบต่อสังคมและ การศึกษาเรื่องการตลาดบริการ (Service Marketing) เป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาองค์กรตามวิสัยทัศน์ ในปัจจุบันแต่ละองค์กรให้ความสำคัญกับการบริการกันเป็นอย่างมาก แม้แต่บริษัทต่าง ๆ ที่เน้นการแข่งขันด้านการขายผลิตภัณฑ์ก็ยังให้ความสำคัญกับการบริการลูกค้า หรือแข่งขันกันในด้าน การบริการมากขึ้น ทั้งนี้เพราะงานด้านการบริการสามารถเป็นรายได้หลักให้กับธุรกิจได้ ไม่ว่าจะ เป็นธุรกิจที่ให้บริการเพียงอย่างเดียว หรือธุรกิจที่มีการบริการควบคู่กับการขายผลิตภัณฑ์ (Cohen, M.A. et al., 2009) การดำเนินธุรกิจเพื่อเสริมสร้างรายได้ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนางานบริการ ธุรกิจบริการและคุณภาพไฟฟ้า หรือธุรกิจดูแลระบบคุณภาพไฟฟ้า ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ให้กับผู้ใช้ไฟฟ้าหน่วยธุรกิจในการให้บริการด้านการบำรุงรักษาระบบและ อุปกรณ์ไฟฟ้าแบบครบวงจรทั้งในเชิงป้องกันและเชิงแก้ไข อย่างไรก็ตามธุรกิจดูแลคุณภาพ

ระบบไฟฟ้านี้มีการแข่งขันกันจากผู้ให้บริการรายอื่น ๆ ผู้ให้บริการจึงจำเป็นต้องทราบความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าเพื่อใช้ในการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ นั่นคือ การศึกษาเรื่องการแบ่งส่วนตลาด (Segmentation) ซึ่งเป็นวิธีสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้มีความสำเร็จ (Kotle, P. et al., 2012) มีความสำคัญต่อกลยุทธ์การวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Matear, S. & Gray, R., 1995) และเป็นวิธีการระบุกลุ่มเป้าหมายซึ่งใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การแข่งขัน (Cahill, D., 1997)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นความสำคัญของตลาดหม้อแปลงไฟฟ้า ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาองค์ประกอบและอิทธิพลปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร และภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า
2. เพื่อตรวจสอบอิทธิพลปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า
3. เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ พนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จำนวน 10 บริษัท ซึ่งเป็น 10 อันดับ ที่ขายดีที่สุด (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2559) ได้แก่ 1) บริษัท ถิรไทย จำกัด (มหาชน) TRT 2) บริษัท คิวทีซี เอนเนอร์ยี จำกัด (มหาชน) QTC 3) บริษัท ไทยพัฒนกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จำกัด TPK 4) บริษัท เอกรัฐวิศวกรรม จำกัด (มหาชน)-AKR 5) บริษัท ซีซี หม้อแปลงไฟฟ้า จำกัด CC 6) บริษัท แสงไชยหม้อแปลงไฟฟ้าจำกัด C 7) บริษัท วิสด้าทราฟ จำกัด Vista Trafo 8) บริษัท เอเชีย ทราฟ จำกัด A 9) บริษัท ยูเนี่ยนไทย ทรานส์ฟอร์เมอร์ จำกัด UNIOUS THAI และ 10) บริษัท ไทยเซ็นเตอร์ ทรานส์ฟอร์เมอร์ จำกัด TCT ซึ่งไม่ทราบจำนวนพนักงาน/เจ้าหน้าที่ที่แน่นอน

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จากบริษัทชั้นนำทั้ง 10 บริษัท ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Simple size) ที่ใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการวิจัยนี้ เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และ

ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนดังนั้นขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2549) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 384 คน ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ มีจำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เจ้าของธุรกิจ/ผู้จัดการ ของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จำนวน 6 คน จากบริษัท ซึ่งเป็น 10 อันดับ ที่ขายดีที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การเลือก ที่เป็นเจ้าของธุรกิจ/ผู้จัดการ ที่มีประสบการณ์การด้านการบริหาร อย่างน้อย 10 ปี ขึ้นไป และกลุ่มที่ 2 ผู้บริหารหรือนักวิชาการของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) จำนวน 6 คน ซึ่งมีเกณฑ์การเลือก ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นผู้บริหารที่มีประสบการณ์การด้านการบริหารไฟฟ้าภาค รัฐวิสาหกิจ อย่างน้อย 5 ปี หรือเป็นนักวิชาการกลุ่มผู้ผลิตไฟฟ้าภาค รัฐวิสาหกิจที่มีประสบการณ์ 10 ปี ขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยที่เน้นการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ หรือที่เรียกว่าการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับแบ่งออกเป็น 5 ตอน โดยตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List Form) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนข้อคำถามในตอนที่ 2-4 แบ่งเป็นตัวบ่งชี้ของปัจจัยเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม ภาพลักษณ์ และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จัดอันดับ 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะที่มีคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions)

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทั้ง 2 กลุ่ม โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ และจดบันทึกด้วยตัวเอง

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) หรือความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่เขียนขึ้นในแบบสอบถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ .67-1.00 ปรับแก้แบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเสร็จแล้วนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดลองมา

ใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ควรมีค่าความเชื่อมั่นอย่างน้อย 0.70 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .97 นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบและทดลองใช้แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และร้อยละ ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2 - 4 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอนุมานใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรต้นและ ตัวแปรตามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Coefficient) โดยหาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (multiple correlation) เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ จากนั้นทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน และสร้างสมการพยากรณ์

การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกการ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) อย่างละเอียด จนกระทั่งข้อมูลครบถ้วน จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่ง ออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) และตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ เพื่อสร้างข้อสรุปของข้อมูลประเด็นต่าง ๆ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นพนักงาน/เจ้าหน้าที่ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า จำนวนทั้งสิ้น 384 คน พบว่า ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุ 21 - 30 ปี มีการศึกษาระดับ ปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน ประมาณเดือนละ 15,001 - 20,000 บาท มีตำแหน่ง ฝ่ายขาย มีระยะเวลาการทำงาน 2-3 ปี ผลการศึกษาผู้วิจัยนำเสนอข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม ภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร				
1. ความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ	4.35	.36	มากที่สุด	1
2. ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม	4.33	.39	มากที่สุด	2
3. ความรับผิดชอบต่อทางกรบริจาคเพื่อสังคม	4.25	.44	มากที่สุด	4
4. ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย	4.32	.35	มากที่สุด	3
โดยภาพรวม	4.31	.34	มากที่สุด	
ภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า				
1. การยอมรับ	4.33	.34	มากที่สุด	2
2. ความน่าเชื่อถือ	4.32	.32	มากที่สุด	3
3. ความศรัทธาไว้วางใจ	4.34	.35	มากที่สุด	1
โดยภาพรวม	4.33	.30	มากที่สุด	
ความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้าอย่างยั่งยืน				
1. ความพึงพอใจ	4.28	.43	มากที่สุด	2
2. การเติบโตและผลกำไร	4.31	.37	มากที่สุด	1
3. ความรักดี	4.25	.48	มากที่สุด	3
โดยภาพรวม	4.28	.39	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ย 4.35 รองลงมาคือ ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.33 ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย มีค่าเฉลี่ย 4.32 และความรับผิดชอบต่อทางกรบริจาคเพื่อสังคม มีค่าเฉลี่ย 4.25

ภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.33 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ความศรัทธาไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ย 4.34 รองลงมาคือ การยอมรับ มีค่าเฉลี่ย 4.33 และความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ย 4.32

ความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้าอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.28 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ การเติบโตและผลกำไร มีค่าเฉลี่ย 4.31 รองลงมาคือ ความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ย 4.28 และความรักดี มีค่าเฉลี่ย 4.25

2. ผลการศึกษาอิทธิพลปัจจัยความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า รายละเอียดตามตารางที่ 2-3

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรกับภาพลักษณ์ของธุรกิจ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	1.429	.140		10.203	.000*
ความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ (X ₁)	.390	.058	.466	6.699	.000*
ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม (X ₂)	.202	.044	.261	4.577	.000*
ความรับผิดชอบต่อทางการบริจาคเพื่อสังคม (X ₃)	.144	.041	.213	3.511	.001*
ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย (X ₄)	.219	.049	.256	4.439	.000*
$R^2 = 0.541$, Std. Error = 0.204, F = 111.575, df = 4, 379, Sig. = 0.00*					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ $Y = 1.429 + .390X_1 + .202X_2 + .144X_3 + .219X_4$

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระภาพลักษณ์ของธุรกิจกับความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	2.166	.261		8.308	.000*
การยอมรับ (X ₅)	.080	.112	.069	.712	.003*
ความน่าเชื่อถือ (X ₆)	.051	.132	.042	.386	.004*
ความศรัทธาไว้วางใจ (X ₇)	.460	.071	.411	6.480	.000*
$R^2 = 0.181$, Std. Error = 0.352, F = 27.940, df = 3, 380, Sig. = 0.00*					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 ภาพลักษณ์ของธุรกิจส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า อย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้ $Y = 2.166 + .080X_5 + .051X_6 + .460X_7$

4. แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า โดยการวิเคราะห์แบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากแบบสอบถามประกอบกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดทำแนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ประกอบด้วย 12 แนวทาง ได้แก่ 4 plugจิตสำนึก 2 สร้างค่านิยม 6 ส่งเสริม รายละเอียดดังนี้

4 plugจิตสำนึก ได้แก่

1. plugจิตสำนึกให้ผลิตสินค้าและบริการตามที่สังคมต้องการที่มีคุณภาพ ราคาที่ยุติธรรม
2. plugจิตสำนึกในการเป็นคนดีให้แก่บุคลากรในองค์กร ให้ดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ภายใต้กรอบของความเป็นจริยธรรม ไม่ปฏิบัติพฤติกรรมที่ขัดขวางการแข่งขันอย่างเป็นธรรม เช่น การสมยอมเสนอราคา (ฮั้ว)
3. plugจิตสำนึกให้บุคลากรในองค์กร ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่หาช่องทางหลบเลี่ยงหรือกระทำความผิดกฎหมาย
4. plugจิตสำนึกให้บุคลากรในองค์กรให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ป้องกัน หรือการจําตมลพิษในกระบวนการผลิตเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน

2 สร้างค่านิยม ได้แก่

1. สร้างค่านิยมวัฒนธรรมองค์กรให้บุคลากรยอมรับว่าบุคลากรทุกระดับมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ให้เกียรติและเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. สร้างค่านิยมวัฒนธรรมองค์กรให้บุคลากรร่วมกันแก้ไขด้วยการช่วยเหลือเยียวยาปัญหาทางสังคม สละเวลาและแรงงานในการทำงานให้แก่ชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่

6 ส่งเสริม ได้แก่

1. ส่งเสริมให้บุคลากรบริจาคเงิน สิ่งของ ให้ทุนทางการศึกษาช่วยเหลือแก่สังคมและผู้ยากไร้
2. ส่งเสริมให้บุคลากรบริจาครายได้ส่วนหนึ่งจากการขายผลิตภัณฑ์ช่วยเหลือหรือร่วมแก้ไขประเด็นปัญหาทางสังคมเพื่อประชาสัมพันธ์องค์กร
3. ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาและแสวงหาความรู้เพื่อจัดการกับมลภาวะที่เกิดจากกิจการอย่างครบถ้วน
4. ส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการกุศลผ่าน

ทางการซื้อผลิตภัณฑ์โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่นใดเพิ่มเติม

5. ส่งเสริมให้บุคลากรช่วยเหลือสังคมอย่างสม่ำเสมอทั้งในเหตุการณ์ปกติและเมื่อเกิดภัยพิบัติ

6. ส่งเสริมให้บุคลากรเปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภคอย่างถูกต้องครบถ้วน เหมาะสม ไม่โฆษณาเกินจริง หรือละไว้ไม่กล่าวถึงข้อมูลอันสำคัญซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจผิด

อภิปรายผล

ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อทางกฎหมาย และความรับผิดชอบต่อทางการบริจาคเพื่อสังคม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร ซึ่งคือการดำเนินกิจการภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดี โดยรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับใกล้และไกล อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแต่รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกๆ ส่วนทั้งภายในและภายนอกกิจการด้วย ดังนั้น กิจการต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับ ศิริชัย สาครรัตนกุล ได้กล่าวว่าความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจต่อสังคม (corporate social responsibility :CSR) เป็นความมุ่งมั่นหรือพันธะสัญญาที่ธุรกิจมีอยู่อย่างต่อเนื่องในการที่จะประพฤติปฏิบัติ อย่างมีจริยธรรม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้วยการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมในวงกว้าง (ศิริชัย สาครรัตนกุล, 2553) สอดคล้องกับ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร นั้น ขึ้นอยู่กับหลายๆ ด้านด้วยกันเช่น ต้องมีความรับผิดชอบต่อลูกค้า ต้องมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อลูกค้า มีการให้บริการที่ดีตรงไปตรงมา มีการดูแลผู้ได้บังคับบัญชาอย่างดีและยุติธรรม มีความรับผิดชอบต่อและดูแลสังคมรอบข้าง ความรับผิดชอบต่อจริยธรรม

หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการใส่ใจผู้บริโภค มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ มาตรฐานแรงงานสากล และสิทธิมนุษยชน สอดคล้องกับตรีเนตร ตันตระกูล ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร พบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นสิ่งแรกขององค์กร ที่จะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารงาน (ตรีเนตร ตันตระกูล, 2560) เพราะพนักงานเป็นทรัพยากรที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับองค์กร ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสิทธิมนุษยชน มาตรฐานแรงงานสากล สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วม/พัฒนาชุมชน ความใส่ใจผู้บริโภคในปัจจุบันความสนใจ

ในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมได้ขยายตัวอย่างมากในทุก ๆ ภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นในหน่วยงานของภาครัฐ หรือเอกชน ต่างก็ให้ความสนใจ และดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่แสดงถึงความใส่ใจ ห่วงใย ช่วยเหลือ และพัฒนาสังคม ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งสังคมภายในองค์กร สังคมโดยรอบข้าง สังคมระดับประเทศ และสังคมโลก และสอดคล้องกับ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นั่นคือองค์กรต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการดูแลชุมชนรอบข้างให้เป็นอยู่อย่างดีและมีสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น วัสดุที่ใช้ต้องมีคุณภาพและไม่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม มีการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ บริษัท การป้องกันหรือกำจัดมลพิษในกระบวนการผลิตเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน สร้างระบบมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือความปลอดภัยและประชาสัมพันธ์ให้สังคมทราบ

รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ กิจกรรมเพื่อสังคมในภาพรวมขององค์กร และกิจกรรมเพื่อสังคมในเชิงการตลาด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการประชาสัมพันธ์เป็นเพียงส่วนสนับสนุนการทำ CSR เท่านั้น ไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักในการทำ CSR โดยการประชาสัมพันธ์สามารถทำได้ทั้งการประชาสัมพันธ์ภายในเพื่อเป็นการให้ข้อมูลสื่อสารให้สมาชิกในองค์กรมาร่วมมือกัน และการประชาสัมพันธ์ภายนอกเพื่อเป็นการสื่อสารกับสาธารณชน ให้สังคมได้รับรู้และมีส่วนร่วมในสิ่งที่องค์กรทำ ในรูปแบบช่วยเหลือสังคม เราจะพบว่าหลายองค์การในประเทศไทยมักจะทำกิจกรรม CSR โดยมีจุดมุ่งหมายทางด้านนี้เพื่อต้องการประชาสัมพันธ์บริษัทให้เป็นที่แพร่หลาย รูปแบบที่เด่นๆ สอดคล้องกับกิตติพงศ์ จิรวังวงศ์ การปกป้องข้อมูลและการรักษาความเป็นส่วนตัว รับผิดชอบต่อคุณภาพและคุณสมบัติ รวมถึงข้อมูลของสินค้าและบริการ ตลอดจนวิธีการในการนำเสนอและการใช้สินค้าและบริการนั้น ๆ ว่าจะต้องเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัย มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค สังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (กิตติพงศ์ จิรวังวงศ์, 2560) และสอดคล้องกับ พนัชกร สิมะขจรบุญ ศึกษาเรื่องศักยภาพการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย พบว่าองค์ประกอบของคุณค่าทางเศรษฐกิจที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วย ความน่าเชื่อถือ ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ขององค์กร (พนัชกร สิมะขจรบุญ, 2558)

ภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ความศรัทธาไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การยอมรับ และ ความน่าเชื่อถือ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการทำ CSR สำหรับภาคธุรกิจแล้วคงมองเป็น "ต้นทุน" อย่างหนึ่ง ซึ่งผลตอบแทนที่ได้กลับมาซึ่งเห็นชัดเจนที่สุดคือ ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ว่าเป็นองค์กรที่ห่วงใยสังคม ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ความตระหนักรู้ในด้านดีกับองค์กร นำไปสู่ความตั้งใจซื้อหรือสนับสนุน ไม่ว่าจะ CSR จะมีกลยุทธ์เพื่อสังคมยิ่งๆ ก็หวังภาพลักษณ์ กับผลกำไรจากความศรัทธา

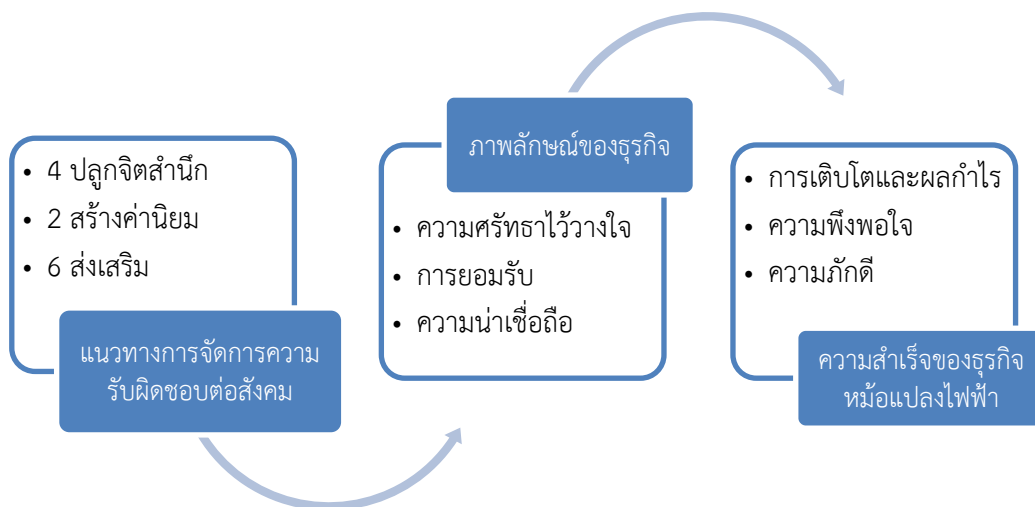

อยู่ดี สอดคล้องกับเจริญวิญญู สมพงษ์ธรรม ตัวบ่งชี้ภาพลักษณ์ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านความเชื่อถือ 2) ด้านการยอมรับ 3) ด้านความศรัทธา (เจริญวิญญู สมพงษ์ธรรม, 2557) และสอดคล้องกับนุชนารถ อินทโรจน์ และคณะ ภาพลักษณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร สถาบัน สินค้า หรือธุรกิจต่าง ๆ เพราะเป็นมูลค่าแฝงอยู่ เป็นภาพลักษณ์ที่สร้างความเชื่อถือให้กับบุคคล ซึ่งจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับสิ่งที่แสดงให้เห็นให้สังคมได้รับรู้ผ่านการดำเนินงานและการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ภาพลักษณ์ที่ดี จึงเป็นพื้นฐานการสร้างเชื่อมั่น ความไว้วางใจ แก่ประชาชน และสังคมอีกด้วย (นุชนารถ อินทโรจน์และคณะ, 2555) และสอดคล้องกับ ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถสรุปได้ว่าความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรภาคธุรกิจ เป็นการทำธุรกิจที่หาผลกำไรอย่างมีความรับผิดชอบต่อ กิจการที่ทำนอกเหนือเวลาทำงานปกติ เป็นการดำเนินกิจกรรมในองค์กรธุรกิจที่แสวงหากำไร จะส่งผลให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จและมีผลกำไรที่เพิ่มขึ้น

ความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้าอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการเติบโตและผลกำไร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจ และความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับ ฐปนีย์ วิชญธน ปัจจัยด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ การดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนปัจจัยด้านการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ การดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคม นั้นต้องคำนึงถึงแนวความคิดเรื่อง Triples Bottom Line อันได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมและผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปได้ว่าการทำ CSR สำหรับภาคธุรกิจแล้วคงมองเป็น "ต้นทุน" อย่างหนึ่ง ซึ่งผลตอบแทนที่ได้กลับมาซึ่งเห็นชัดเจนที่สุดคือ ชื่อเสียง ภาพลักษณ์ว่าเป็นองค์กรที่ห่วงใยสังคม ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ความตระหนักรู้ในด้านดีกับองค์กร นำไปสู่ความตั้งใจซื้อหรือสนับสนุน การยอมรับ ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสการขายสินค้าได้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การทำ CSR จึงถือเป็นการลงทุนที่อาจไม่ก่อผลทางตรงในระยะสั้น แต่เป็นการสร้างฐานความมั่นคงในระยะยาวสำหรับองค์กรที่มุ่งหวังความยั่งยืน (ฐปนีย์ วิชญธน, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบแนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์
และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

จากภาพที่ 1 พบว่า แนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย 12 แนวทาง ได้แก่ 4 ปลุกจิตสำนึก จำนวน 4 แนวทาง สร้างค่านิยม จำนวน 2 แนวทาง และ ส่งเสริม จำนวน 6 แนวทาง ซึ่งทั้ง 12 แนวทางส่งผลต่อภาพลักษณ์ของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ในด้านความศรัทธาไว้วางใจ ด้านการยอมรับ และ ด้านความน่าเชื่อถือ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ในด้านการเติบโตและผลกำไร ความพึงพอใจของผู้บริโภค และ ความรักดีของผู้บริโภค

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปแนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า ซึ่งในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนนั้น องค์การจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเคารพต่อผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส บริการที่เป็นเลิศ มุ่งเน้นการเติบโตในธุรกิจที่เกี่ยวข้องอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 1) องค์กรควรปลูกจิตสำนึกในการเป็นคนดีให้แก่บุคลากรในองค์กร ให้ดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ภายใต้กรอบของควมมีจริยธรรม ไม่ปฏิบัติพฤติกรรมที่ขัดขวางการแข่งขันอย่างเป็นธรรม เช่น การสมยอมเสนอราคา (ฮั้ว) 2) องค์กรควรส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาและแสวงหาความรู้เพื่อจัดการกับมลภาวะที่เกิดจากกิจการอย่างครบถ้วน 3) องค์กรควรส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือการกุศล ผ่านทางการซื้อผลิตภัณฑ์โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่นใดเพิ่มเติม 4) องค์กรควรปลูกจิตสำนึกให้บุคลากรในองค์กรให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ป้องกัน หรือการจัดการมลพิษ ในกระบวนการผลิตเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแค่การสร้างแนวทาง ควรมีการนำแนวทางการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า อย่างยั่งยืน ไปใช้และขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม 2) ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนั้น ควรมีการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มด้วย 3) ในการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลจากพนักงาน/เจ้าหน้าที่ของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า เท่านั้น ดังนั้นควรมีการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่อยู่ในชุมชนที่อยู่อาศัยบริเวณที่ตั้งของบริษัทธุรกิจหม้อแปลงไฟฟ้า

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2559). *ประเภทธุรกิจที่จดทะเบียนจัดตั้งใหม่สูงสุด*. เรียกใช้เมื่อ 29 พฤษภาคม 2561 จาก <https://www.dbd.go.th>.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพงศ์ จิรวาสวงศ์. (2560). *ISO 26000 มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคม*. เรียกใช้เมื่อ 29 พฤษภาคม 2561 จาก <http://www.csrcom.com/articles/view/69>
- คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2553). *แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2555-2573*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก <https://www.erc.or.th/>
- คิวทีซี เอนเนอร์ยี. (2557). *รายงานความยั่งยืน*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก <http://investor.qtc-energy.com/th/publication-and-download/sustainability-report>
- เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม. (2557). ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาพลักษณ์ของศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 11(1), 10-18.
- รูปนีย์ วิษณุธน. (2555). การสร้างตัวชี้วัดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจพลังงานในประเทศไทย. *วารสารประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 5(1), 83-98.

- ตรีเนตร ตันตระกูล. (2560). การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 3(2), 1-4.
- นุชนารถ อินทร์จัน และคณะ. (2555). ภาพลักษณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีในทัศนะประชาชนจังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พนัชร สิมะขจรบุญ. (2558). ศักยภาพการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมเชิงกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริชัย สาครรัตน์กุล. (2553). ภาวะ CSR ผู้นำกระแสในยุคเริ่มต้น. *Make Money*, 12(135), 53-55.
- องค์กรข้อมูลด้านพลังงาน. (2553). รายงานประจำปี. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก <http://energy.go.th/>
- Cahill, D. (1997). Target marketing and segmentation: valid and useful tools for marketing. *Management Decision*, 35(1), 10-14.
- Cohen, M.A. et al. (2009). An anatomy of a decision-support system for developing and launching line extensions. *Journal of Marketing Research*, 34(1), 117-129.
- Kotle, P. et al. (2012). *Good works Marketing and corporate initiatives that build a better world and the bottom line*. New Jersey: JohnWiley & Sons.
- Matear, S. & Gray, R. (1995). Benefit-based segments in a freight transport market. *European Journal of Marketing*, 29(12), 43-58.

**ตัวแบบการตัดสินใจที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์
ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล***
**THE DECISION MODEL AFFECTING TO USE OF SOLAR CELL OF INDUSTRIES
IN BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION AND SUBURB**

ทรงกฤต ตรรัตน์พิจารณ์
Songkrit Trerutpicharn
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: songkrit.tree@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การยอมรับและกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ 2) ผลการดำเนินงานของสถานประกอบการที่เลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ 3) ตรวจสอบโมเดลการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ สถานประกอบการที่จดทะเบียนนิติบุคคลกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร/ผู้จัดการของสถานประกอบการ คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ได้จำนวน 400 คน ใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญคือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ จำนวน 9 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง ซึ่งประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ด้วยเทคนิคแบบขั้นตอน มาตรฐานในการทำนาย (S.E. = 0.380) จากตัวแปรทำนายทั้งหมด 10 ตัว พบว่ามีตัวแปรที่เข้าสู่สมการ 6 ตัวแปร โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต ($\beta = 0.227$) นโยบายของรัฐ ($\beta = 0.192$) ความสนใจในผลิตภัณฑ์ ($\beta = 0.174$) ความคาดหวังในการใช้งาน ($\beta = 0.172$) ความรู้ในผลิตภัณฑ์ ($\beta = 0.137$) อิทธิพลทางสังคม ($\beta = 0.117$) โดยรวมกันทำนายความ

* Received 4 March 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 25 March 2020

แปรปรวนของผลประกอบการของสถานประกอบการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ร้อยละ 76.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($R^2 = 0.765$)

คำสำคัญ: ตัวแบบการตัดสินใจ, การเลือกใช้, พลังงานแสงอาทิตย์, ผลการดำเนินงาน

Abstract

The objectives of this study were to study 1) Acceptance and decision-making process for solar energy use of an establishment 2) Performance of an establishment that chooses solar energy 3) Examine the decision model for choosing solar workplaces of the establishment. In Bangkok and perimeter By using the integrated research methodology between quantitative research and qualitative research The population studied is the establishment of a juristic person registered with the Department of Business Development. Ministry of Commerce The samples were executives / managers of establishments. Calculate sample size using the formula of Taro Yamane for 400 people. Use the specific selection method. By using questionnaires to collect data and Qualitative research The key informants were 9 academics involved in solar electricity systems by in-depth interviews. The tool used was interview form. The statistics used for data analysis were descriptive statistics and reference statistics. Which consists of percentage, average, standard deviation And multiple regression analysis. The results found that when considering the Multiple Correlation Coefficient with techniques step-by-step (S.E. = 0.380). Prediction standards from 10 predictive variables found that 6 variables enter the equation by prioritizing as follows possibility to buy in the future ($\beta = 0.227$), State policy ($\beta = 0.192$), Product attention ($\beta = 0.174$), expectation of use ($\beta = 0.172$), product knowledge ($\beta = 0.137$) and social influence ($\beta = 0.117$) together can predict variance of the performance of the enterprises in Bangkok and perimeter at 76.50% with statistically significant at 0.05 ($R^2 = 0.765$)

Keywords: Decision Model , Using, Solar Energy, Performance

บทนำ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านพลังงานครั้งสำคัญที่กำลังเกิดขึ้น โดยมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกับพลังงานของโลกในอนาคต ซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมายและนโยบายของรัฐบาลใน

การส่งเสริมความเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแสดงให้เห็นเจตจำนงที่สำคัญของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gas หรือ GHG) ผ่านความตกลงในการมีส่วนร่วมของประเทศต่าง ๆ (Nationally Determined Contributions หรือ NDCs) การปรับใช้นโยบายต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน NDCs ย่อมจะส่งผลกระทบต่ออุปทานและการใช้พลังงานของทุกส่วนในสังคมเพื่อสนับสนุนให้เศรษฐกิจเติบโตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านภูมิอากาศอย่างมีนัยสำคัญตามความตกลงปารีส จำเป็นต้องอาศัยกำหนดนโยบายที่ดีและโปร่งใสโดยเปรียบเทียบอย่างระมัดระวังระหว่างค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ นโยบายดังกล่าวจะช่วยจัดการความเสี่ยงด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและช่วยให้สังคมสามารถบรรลุเป้าหมายอื่น ๆ ซึ่งครอบคลุมเรื่องของอากาศและน้ำบริสุทธิ์การเข้าถึงพลังงานที่เชื่อถือได้ในราคาที่เหมาะสมและความเติบโตทางเศรษฐกิจของทุกคน เทคโนโลยียังคงเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและพิจารณาหาทางแก้ไขการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ยังคงส่งผลต่อการใช้พลังงาน มีเทคโนโลยีใหม่ๆ หลายอย่างที่ยังไม่มีเมื่อ 5 ถึง 10 ปีที่แล้ว แต่กลับมีบทบาทสำคัญมากในปัจจุบันและส่งผลกระทบมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น เทคโนโลยีด้านพลังงานลมและพลังงานแสงอาทิตย์ การพัฒนาแหล่งน้ำมันก๊าซใหม่ๆ และรถยนต์ไฟฟ้าการจะเอาชนะความท้าทายทั้งสองประการในการลดความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศพร้อมไปกับการยกระดับคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ อีกมาก แม้ว่านโยบายรัฐและเทคโนโลยีจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและวิวัฒนาการของพลังงาน แต่ก็อาจทำให้เกิดสภาพชะงักและก่อให้เกิดความไม่แน่นอน รวมทั้งผลกระทบที่คาดไม่ถึง (Özsungur, F. & Hazer, O., 2018)

ปัจจุบันประเทศไทยมีความต้องการพลังงานที่ใช้ภายในประเทศเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 1,200 เมกะวัตต์เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้การจัดหาแหล่งพลังงานในประเทศยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้มีการนำเข้าพลังงานเชื้อเพลิงจากต่างประเทศเพิ่มเข้ามา การนำเข้าพลังงานในประเทศไทย ใน พ.ศ. 2561 มีปริมาณการนำเข้าพลังงาน 78,976 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2550 ที่มีการนำเข้าพลังงาน 74,452 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ ทำให้ต้องสูญเสียเงินตราให้ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และไม่สามารถพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนได้ (คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน, 2557) จากแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ.2555-2579 ระบุว่ากำลังการผลิตไฟฟ้าในประเทศไทย ณ ธันวาคม พ.ศ. 2557 มีกำลังการผลิตไฟฟ้ารวม 37,612 เมกะวัตต์ และการพยากรณ์ ความต้องการพลังงานไฟฟ้าแสดงให้เห็นว่า จากปี พ.ศ. 2558-2573 ต้องมีกำลังการผลิตพลังงานไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจำนวน 57,459 เมกะวัตต์ จ่ายเข้าระบบ ในแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้านี้ ได้รวมกำลังการผลิตของโรงไฟฟ้าถ่านหิน ณ จังหวัดกระบี่ จำนวน 800 เมกะวัตต์ ไว้ด้วย แต่ปัจจุบันไม่สามารถเริ่ม

โครงการให้เป็นไปตามแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศได้ เพราะมีกลุ่มคนที่พยายามลดการใช้พลังงานจากฟอสซิล โดยเฉพาะน้ำมันและถ่านหิน ดำเนินการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้า ปัจจุบันโรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน จึงเป็นทางเลือกที่ดี สำหรับการเพิ่มกำลังการผลิตพลังงานไฟฟ้า ให้เป็นไปตามแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย นอกจากนี้กระบวนการผลิตก็ยังไม่มีประสิทธิภาพพอแหล่งพลังงานเหล่านี้อย่างก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาด้วย การแสวงหาแหล่งพลังงานทดแทนและเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อนำมาใช้ในการผลิตกระแสไฟ เป็นแหล่งพลังงานสำรอง ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นแนวทางที่จะพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้จึงมีความจำเป็นที่ควรทำการศึกษาและวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพของการใช้ทรัพยากรพลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป (วิจิต มาลาเวช, 2556)

จากจำนวนสถานประกอบการที่จดทะเบียนนิติบุคคลกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ โดยแบ่งเป็นพื้นที่กรุงเทพมหานคร 283,266 แห่ง และปริมณฑล 133,137 แห่ง จำนวน 416,403 แห่ง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2561) ซึ่งปัจจุบันในส่วนภาคธุรกิจ ออฟฟิศ โรงงาน สถานประกอบการ หรือห้างสรรพสินค้า มีการใช้พลังงานไฟฟ้าปริมาณมาก ๆ โดยเฉพาะการใช้พลังงานไฟฟ้าในช่วงเวลากลางวัน จึงเริ่มให้ความสำคัญกับการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ในสถานประกอบการ เริ่มมีการนำระบบพลังงานจากแสงอาทิตย์มาติดตั้ง เพื่อเป็นการลดต้นทุนของผลิตภัณฑ์ หรือลดค่าใช้จ่ายของสถานประกอบการเอง ทำให้สถานประกอบการที่ติดตั้งพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อใช้งาน มีปริมาณเพิ่มขึ้น 10-20% ทุกปี ณ สิ้นปี พ.ศ. 2558 มีการติดตั้งสะสม 1,419 เมกะวัตต์สูงสุดเป็นการผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์เชื่อมต่อบริษัทจำหน่ายติดตั้งบนพื้นดิน 1,311 เมกะวัตต์สูงสุดและที่ติดตั้งบนหลังคา 78 เมกะวัตต์สูงสุดรวมถึงการผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์แบบอิสระ 30 เมกะวัตต์สูงสุด (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาตัวแบบการตัดสินใจที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนให้เพิ่มจำนวนสถานประกอบการที่จะติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ เพื่อลดการใช้พลังงานจากภาครัฐ เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานให้กับประเทศจากศักยภาพดังกล่าวทางภาครัฐจึงได้พยายามส่งเสริมให้ภาคเอกชนติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคา ด้วยการสนับสนุนทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการด้านภาษีและ การให้สิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการลงทุน เช่น การสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการ การยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบผลิตแผงเซลล์แสงอาทิตย์ การสนับสนุนการกู้ยืมเงินทุนและเงินหมุนเวียนผ่านสถาบันการเงิน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการยอมรับและกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของสถานประกอบการที่เลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. เพื่อตรวจสอบโมเดลการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ สถานประกอบการที่จดทะเบียนนิติบุคคลกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 416,403 แห่ง โดยแบ่งเป็นพื้นที่กรุงเทพมหานคร 283,266 แห่ง และปริมณฑล 133,137 แห่ง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2561)

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Taro Yamane, 1967) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 แห่ง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของสถานประกอบการตามรายจังหวัดโดยการแบ่งชั้นการปกครองได้แก่ 1) กรุงเทพมหานคร 2) สมุทรปราการ 3) ปทุมธานี 4) นนทบุรี 5) นครปฐม 6) สมุทรสาคร ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร/ผู้จัดการของสถานประกอบการ รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

เขต	ประชากร (แห่ง)	กลุ่มตัวอย่าง (แห่ง)	ผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหาร/ผู้จัดการ (คน)
1. กรุงเทพมหานคร	283,266	272	272
2. สมุทรปราการ	38,427	37	37
3. ปทุมธานี	30,922	30	30
4. นนทบุรี	39,914	38	38
5. นครปฐม	10,716	10	10
6. สมุทรสาคร	13,158	13	13
รวม	416,403	400	400

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้คือ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 คน ได้แก่

1. สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน จำนวน 2 คน
2. การไฟฟ้านครหลวง
3. ผู้ลงทุนในธุรกิจไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (Sena Solar Energy Ltd.)

4. ผู้ลงทุนในธุรกิจไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (บริษัท บุรพา เทคโนโลยี เนียริง จำกัด (มหาชน))
5. บริษัทวิศวฝ่ายผู้สนับสนุนด้านการเงิน (Lender Engineer) แก่ธนาคาร (Green Glow Energy Ltd.)
6. บริษัทที่ปรึกษาด้านพลังงานแสงอาทิตย์ (Total system engineering and development Co.,Ltd.)
7. บริษัทที่รับเหมาติดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (บริษัท บีที เวิร์ อินดัสตรีส์ จำกัด (มหาชน))
8. บริษัทที่รับเหมา ติดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ (2PS Engineering Co.,Ltd.)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับแบ่งออกเป็น 5 ตอน โดยตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list form) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสถานะภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนข้อคำถามในตอนที่ 2-4 แบ่งเป็นตัวบ่งชี้ของปัจจัยที่ได้ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) จัดอันดับ 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีลักษณะที่มีคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ทั้ง 9 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ และจดบันทึกด้วยตัวเอง

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) หรือความสอดคล้องระหว่างข้อความที่เขียนขึ้นในแบบสอบถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.5 ปรับแก้แบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเสร็จแล้ว นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดลองมาใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่น

(Reliability) ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ควรมีค่าความเชื่อมั่นอย่างน้อย 0.70 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .973 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เชื่อถือได้นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบและทดลองใช้แล้ว นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และร้อยละ ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2-4 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงทำนายระหว่างการยอมรับและการกระบวนกรตัดสินใจเลือกกระบบไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ที่มีผลต่อผลประโยชน์ของการประกอบการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกการ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) อย่างละเอียด จนกระทั่งข้อมูลครบถ้วน จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่ง ออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) และตรวจสอบความ ถูกต้อง หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ เพื่อสร้างข้อสรุปของข้อมูลประเด็นต่างๆ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาผู้วิจัยนำเสนอข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ส่วนใหญ่สถานประกอบการมีรายได้มากกว่า 5,000,000 บาทขึ้นไป จำนวน 109 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 27.25 สถานประกอบการมีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 114 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 28.50 มีจำนวนพนักงานไม่เกิน 50 คน จำนวน 155 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.75 ส่วนใหญ่สถานประกอบการอยู่ในกลุ่มธุรกิจการผลิต จำนวน 190 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 47.50 มีรูปแบบกิจการเป็นบริษัท จำกัด (มหาชน) จำนวน 152 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.00 มีทุนจดทะเบียนต่ำกว่า 5 ล้านบาท จำนวน 141 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.25 ส่วนใหญ่สถานประกอบการประกอบธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 12.75 ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 50.00

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับพลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.67) รองลงมาด้านทัศนคติเกี่ยวกับการใช้งาน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.72) ด้านสภาพแวดล้อมที่สนับสนุน ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.73) ด้านความคาดหวังในการใช้งาน ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.75) ด้านอิทธิพลทางสังคม ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.79) และด้านนโยบายของรัฐ ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.89) ตามลำดับ ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับพลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ โดยรวม

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับพลังงานแสงอาทิตย์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านทัศนคติเกี่ยวกับการใช้งาน	4.22	0.72	มาก	2
2. ด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ	4.23	0.67	มาก	1
3. ด้านความคาดหวังในการใช้งาน	4.08	0.75	มาก	4
4. ด้านอิทธิพลทางสังคม	4.04	0.79	มาก	5
5. ด้านสภาพแวดล้อมที่สนับสนุน	4.15	0.73	มาก	3
6. ด้านนโยบายของรัฐ	4.03	0.89	มาก	6
โดยรวม	4.13	0.64	มาก	

3. ผลการศึกษาระบบการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แบ่งการวิเคราะห์เป็นรายด้าน ประกอบด้วย ความสนใจในผลิตภัณฑ์ ความปรารถนาในผลิตภัณฑ์ ความรู้ในผลิตภัณฑ์ และความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต โดยรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.90) รองลงมาด้านความรู้ในผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.92) ด้านความปรารถนาในผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.96) และด้านความสนใจในผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 1.04) ตามลำดับ ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ โดยรวม

กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของ สถานประกอบการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านความสนใจในผลิตภัณฑ์	3.86	1.04	มาก	4
2. ด้านความปรารถนาในผลิตภัณฑ์	3.99	0.96	มาก	3
3. ด้านความรู้ในผลิตภัณฑ์	4.00	0.92	มาก	2
4. ด้านความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต	4.08	0.90	มาก	1
โดยรวม	3.98	0.87	มาก	

4. ผลประกอบการของสถานประกอบการที่เลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แบ่งการวิเคราะห์เป็นรายด้าน ประกอบด้วย มุมมองด้านการเงิน มุมมองด้านลูกค้า มุมมองด้านกระบวนการภายใน มุมมองด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต โดยรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับได้ดังนี้ มุมมองด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.84) รองลงมา มุมมองด้านลูกค้า/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.82) มุมมองด้านกระบวนการภายใน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.85) และมุมมองด้านการเงิน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.87) ตามลำดับ ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลประกอบการของสถานประกอบการที่เลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ โดยรวม

ผลประกอบการของสถานประกอบการ ที่เลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับ
1. มุมมองด้านการเงิน	3.98	0.87	มาก	4
2. มุมมองด้านลูกค้า/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	3.99	0.82	มาก	2
3. มุมมองด้านกระบวนการภายใน	3.99	0.85	มาก	3
4. มุมมองด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต	4.06	0.84	มาก	1
โดยรวม	4.00	0.79	มาก	

5. ตัวแบบการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากตัวแปรทำนายทั้งหมด 10 ตัว พบว่ามีตัวแปรที่เข้าสู่สมการ 6 ตัวแปร โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน ($\beta = 0.227$) นโยบายของรัฐ ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน ($\beta = 0.192$) ความสนใจในผลิตภัณฑ์ ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน ($\beta = 0.174$) ความคาดหวังในการใช้งาน ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน ($\beta = 0.172$) ความรู้ใน

ผลิตภัณท์ ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน ($\beta = 0.137$) อิทธิพลทางสังคม
ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน ($\beta = 0.117$)

โดยรวมกันทำนายความแปรปรวนของผลประกอบการของสถานประกอบการใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ร้อยละ 76.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($R^2 =$
0.765) ซึ่งสามารถตอบคำถามวิจัยในครั้งนี้ได้ว่าตัวแปรอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่มีผลต่อผล
ประกอบการของสถานประกอบการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 อำนาจการทำนายและตัวทำนายที่สำคัญของการยอมรับและกระบวนการ
ตัดสินใจเลือกใช้ระบบไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์กับผลประกอบการของสถานประกอบการใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตัวแปรพยากรณ์ หรือตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients Beta	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	.333	.112		2.957	.003*
1. ความเป็นไปได้ที่จะซื้อ ในอนาคต (X_{2d})	.198	.040	.227	4.945	.000*
2. นโยบายของรัฐ ($X_{1.6}$)	.170	.035	.192	4.851	.000*
3. ความสนใจในผลิตภัณท์ ($X_{2.1}$)	.131	.032	.174	4.157	.000*
4. ความคาดหวังในการ ใช้งาน ($X_{1.3}$)	.180	.039	.172	4.579	.000*
5. ความรู้ในผลิตภัณท์ ($X_{2.3}$)	.117	.040	.137	2.944	.003*
6. อิทธิพลทางสังคม ($X_{1.4}$)	.117	.048	.117	2.438	.015*

$R^2 = 0.765$, Std. Error = 0.380, F = 217.944, df = 6, 393, Sig. = 0.00*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับพลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ พบว่า ผู้ตอบ
แบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่
ด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ รองลงมาด้านทัศนคติเกี่ยวข้องกับการใช้ ด้านสภาพแวดล้อม
ที่สนับสนุน ด้านความคาดหวังในการใช้งาน ด้านอิทธิพลทางสังคม และด้านนโยบายของรัฐ
ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยยันต์ ถาวรระวรรณ ศึกษาพลังงานทดแทนสำหรับงาน
อุตสาหกรรมในอนาคต ผลจากการศึกษา พบว่า พลังงานทดแทน (Alternative energy) เป็น
พลังงานที่นำมาใช้แทนน้ำมันเชื้อเพลิงและก๊าซธรรมชาติ การใช้พลังงานอย่างประหยัดและการ
รู้จักอนุรักษ์พลังงานที่มีอยู่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ประชาชนทุกคนในประเทศต้องมีความรู้ ความ
เข้าใจ และจะต้องให้ความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในการอนุรักษ์พลังงาน
อย่างสอดคล้องและประสานไปในทิศทางเดียวกัน เหตุนี้จึงสามารถลดการใช้พลังงานของประเทศ
ได้ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ (ไชยยันต์ ถาวรระวรรณ, 2555) สอดคล้องกับ วราภรณ์ แห้วเพ็ชร

ศึกษาความเป็นไปได้ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดฟิล์มบาง คอปเปอร์ อินเดียมแกลเลียม ไดซิลไนด์ (CIGS) จากการประเมินทางเศรษฐศาสตร์พบว่ามีความน่าสนใจในการลงทุน อาจเป็นนโยบายที่น่าสนใจสำหรับรัฐบาลในการบังคับใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป (วารสารณ์ หัวเพชร, 2555)

กระบวนการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต รองลงมา ด้านความรู้ในผลิตภัณฑ์ ด้านความปรารถนาในผลิตภัณฑ์ และด้านความสนใจในผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ ของ Rogers & Shoemaker (Rogers, Everett M. & F.Lloyd Shoemaker, 2004) กระบวนการยอมรับผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ 1) การตระหนักในผลิตภัณฑ์ 2) ความสนใจในผลิตภัณฑ์ 3) การประเมินผลิตภัณฑ์ 4) การทดลองบริโภค (trial) 5) การยอมรับผลิตภัณฑ์ และสอดคล้องกับโมเดลผู้บริโภคของ Kotler (Philip Kotler et al., 2012) องค์ประกอบของโมเดลผู้บริโภค ดังนี้ 1) สิ่งกระตุ้น 2) กล้องดำหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ 3) การตอบสนองของผู้ซื้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ทดแทนพลังงานไฟฟ้ามีอุปกรณ์ เทคโนโลยีและระบบที่ค่อนข้างซับซ้อน แต่เป็นระบบที่สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ง่ายซึ่งมีคู่มือการใช้งานที่ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจและมีหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญ ให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ตัดสินใจในการยอมรับและใช้เทคโนโลยีได้ง่าย

ผลประกอบการของสถานประกอบการที่เลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ มุมมองด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโต รองลงมา มุมมองด้านลูกค้า/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มุมมองด้านกระบวนการภายใน และมุมมองด้านการเงิน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) Kaplan and Norton (Kaplan & Norton, 2004) เครื่องมือในการประเมินผลขององค์กร ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของ BSC มีปัจจัยวัดผลสำเร็จครอบคลุมมุมมอง (Perspectives) 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านการเงิน (Financial Perspective) 2) มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective) 3) มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) 4) มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard: BSC) ของ Kaplan and Norton (Kaplan & Norton, 2004) การวัดผลการปฏิบัติงานขององค์กรที่ครอบคลุมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ครบถ้วน เช่น ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกิจการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโต สอดคล้องกับ นกตล พันธุ์พานิช ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารการขยายธุรกิจโดยการเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง และการมีบรรษัทภิบาล และประเมินผลโดยใช้ผลงานด้านการตลาดและความยั่งยืนของรายได้เปรียบในการแข่งขัน (นกตล พันธุ์พานิช, 2561)

การวิเคราะห์หาค่าอำนาจการทำนายและตัวทำนายที่สำคัญของการยอมรับและกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้ระบบไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์กับผลประกอบการของสถาน

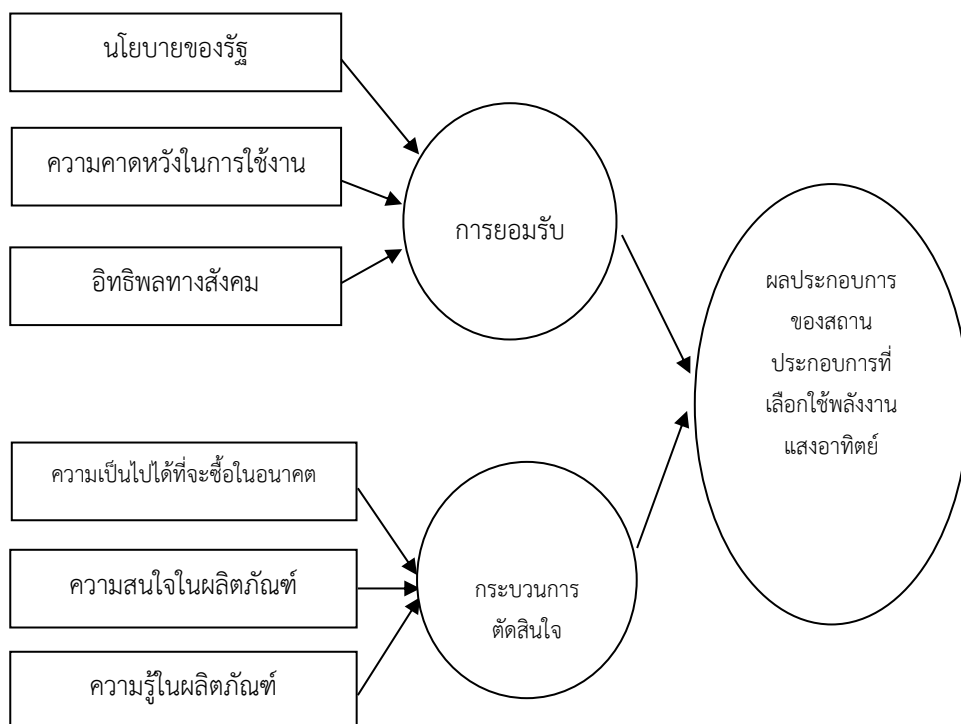

ประกอบการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในภาพรวม มาตรฐานในการทำนาย (S.E. = 0.380) จากตัวแปรทำนายทั้งหมด 10 ตัว พบว่ามีตัวแปรที่เข้าสู่สมการ 6 ตัวแปร โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต นโยบายของรัฐ ความสนใจในผลิตภัณฑ์ ความคาดหวังในการใช้งาน ความรู้ในผลิตภัณฑ์ อิทธิพลทางสังคม โดยรวมกันทำนายความแปรปรวนของผลประกอบการของสถานประกอบการในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ร้อยละ 76.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($R_2 = 0.765$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ แซ่จัน พบว่า พลังงานแสงอาทิตย์เป็นหนึ่งในพลังงานหมุนเวียนที่มีความยั่งยืน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในระยะยาว เนื่องจากประเทศไทยมีภูมิประเทศตั้งอยู่ในบริเวณที่มีศักยภาพของพลังงานแสงอาทิตย์ค่อนข้างสูง ค่าเฉลี่ยต่อปีประมาณ 18.2 MJ/m²/วัน แต่อย่างไรก็ตามการนำพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้เป็นแหล่งพลังงานความร้อนยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบทำความเย็นและปรับอากาศภายในอาคาร เนื่องจากความซับซ้อนของเทคโนโลยี ขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และศึกษาเทคโนโลยีนี้อย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการใช้งานระบบทำความเย็นแบบดูดซึมแล้วก็ตาม แต่โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้ร่วมกับพลังงานความร้อนเหลือทิ้งจากกระบวนการในอุตสาหกรรม การประยุกต์ใช้ร่วมกับพลังงานความร้อนจากแสงอาทิตย์นั้น จึงเป็นหนึ่งในตัวเลือกที่ทำนายสำหรับการใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า (พัชรินทร์ แซ่จัน, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาสร้างตัวแบบการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์

จากภาพที่ 1 แสดงตัวแบบการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ จากตัวแปรทำนายทั้งหมด 10 ตัว พบว่ามีตัวแปรที่เข้าสู่สมการ 6 ตัวแปร โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ 1) ความเป็นไปได้ที่จะซื้อในอนาคต 2) นโยบายของรัฐ 3) ความสนใจในผลิตภัณฑ์ 4) ความคาดหวังในการใช้งาน 5) ความรู้ในผลิตภัณฑ์ และ 6) อิทธิพลทางสังคม โดยสามารถนำมาสร้างเป็นตัวแบบการตัดสินใจการเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงที่ผู้ประกอบการจะเลือกใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในอนาคตเนื่องจากมีความสนใจในผลิตภัณฑ์ และมีความคาดหวังในการใช้งาน โดยที่นโยบายของรัฐมีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อให้ผู้ประกอบการมีความรู้ในผลิตภัณฑ์ และจากอิทธิพลทางสังคม กระแสการตื่นตัวกับสถานะโลกร้อน ที่ต้องการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ประกอบกับประเทศไทยต้องการลดการพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลจึงต้องพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก ทดแทนการใช้

เชื้อเพลิง อันจะเป็นการช่วยลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศได้ทางหนึ่ง และช่วยกระจายความเสี่ยงในการจัดหาเชื้อเพลิงเพื่อการผลิตไฟฟ้ามากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 1) ในการพัฒนาเทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยเซลล์แสงอาทิตย์ (Solar Cell) ยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กรวมถึงครัวเรือน จึงจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐในการพัฒนาเทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์ รวมถึงกระบวนการสร้างความเข้าใจและการยอมรับในเทคโนโลยีดังกล่าว 2) การกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบาย โดยต้องกระตุ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจต่อภาคเอกชนให้มีการลงทุน ในการวิจัยและพัฒนาพลังงานทดแทนและการประหยัดพลังงานอย่างจริงจัง ตลอดจนการกระตุ้นให้สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยด้านพลังงานคิดค้นนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อประยุกต์ใช้พลังงานทดแทน ข้อค้นพบใหม่จากการวิจัยครั้งนี้คือแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การพลังงานทดแทนของประเทศไทย ประกอบด้วยนโยบายด้านพลังงานของรัฐบาลซึ่งเป็นแผน ยุทธศาสตร์ที่รับผิดชอบโดยตรงโดยกระทรวงพลังงาน และทรัพยากรการบริหาร ซึ่งใช้ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์พลังงานทดแทนภายใต้การสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ภาครัฐต้องส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและการประดิษฐ์นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมถึงเงื่อนไขด้านมาตรการจูงใจประชาชนในการประหยัดพลังงานอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) การศึกษาความคาดหวังก่อนใช้พลังงานแสงอาทิตย์ของผู้ที่ยังไม่เคยใช้ และความพึงพอใจหลังใช้พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อนำมาวัดประสิทธิภาพของนวัตกรรมดังกล่าว หากความพึงพอใจหลังจากใช้งานมากกว่าความคาดหวังก่อนใช้ ส่วนทางด้านธุรกิจและส่งเสริมการขาย ควรมุ่งไปกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการใช้งานของพลังงานแสงอาทิตย์ในครัวเรือนและกลุ่มธุรกิจขนาดเล็ก 2) การศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ประเภทเทคโนโลยีพลังงานที่เหมาะสมกับสถานประกอบการ ปริมาณการใช้พลังงาน พฤติกรรมการใช้พลังงาน และค่าใช้จ่ายด้านพลังงานที่เปลี่ยนแปลงไปของสถานประกอบการเชิงลึกเพิ่มเติม เพื่อนำมาประยุกต์ ใช้เป็นเกณฑ์ร่วมกันในงานวิจัยครั้งนี้เพื่อผลการศึกษาที่ครอบคลุมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น 3) การนำเอารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการพลังงานแสงอาทิตย์ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประเมินข้อบกพร่องและประสิทธิผลที่เกิดจากรูปแบบที่ได้ในการศึกษาครั้งนี้ และนำมาปรับปรุงเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการพลังงานพลังงานแสงอาทิตย์ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2561). *สถานประกอบการที่จดทะเบียนนิติบุคคล กับ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก http://www.dbd.go.th/more_news.php?cid=71
- คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2557). *แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2555-2573*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก <https://www.erc.or.th/>
- ไชยยันต์ ถาวรรณ. (2555). ศึกษาพลังงานทดแทนสำหรับงานอุตสาหกรรมในอนาคต. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(2), 10-14.
- นภดล พันธุ์พานิช. (2561). กระบวนการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจระบบอัตโนมัติที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น*, 4(2), 170-185.
- พัชรินทร์ แซ่จัน. (2559). การประยุกต์ใช้พลังงานแสงอาทิตย์สำหรับขับเคลื่อนระบบทำความเย็นแบบดูดซึมในประเทศไทย. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 26(3), 533-541.
- วรารณณ์ แห้วเพชร. (2555). การศึกษาความเป็นไปได้ของเซลล์แสงอาทิตย์ชนิดฟิล์มบาง คอปเปอร์ อินเดียมแกลเลียม ไดซิลิไซด์ (CIGS) สำหรับอาคารชุดพักอาศัยในประเทศไทย. ใน *วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชิต มาลาเวช. (2556). *ชุดสาริตการผลิตรกระแสไฟฟ้าด้วยระบบพลังงานทดแทนแบบผสมผสาน*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- Philip Kotler et al. (2012). *Marketing Management 12th Edition*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
- Kaplan & Norton. (2004). *STRATEGY MAPS*. Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Özsungur, F. & Hazer, O. (2018). Analysis of the Acceptance of Communication Technologies by Acceptance Model of the Elderly: Example of Adana Province. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 9(31), 238-247.
- Rogers, Everett M. & F.Floyd Shoemaker. (2004). *Communication of Innovations : A Cross Cultural Approach*. New York: The Free Press.
- Taro Yamane. (1967). *Taro Statistic : An Introductory Analysis*. New York: Harper & row.

แนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาด
สู่ความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์ม
ระบบปิดในประเทศไทย*

THE GUIDELINES MANAGEMENT FOR DRIVING THE MARKETING STRATEGY
TO THE SUCCESS OF THE CHICKEN FARMING EQUIPMENT BUSINESS
IN A CLOSED SYSTEM FARM IN THAILAND

กฤษณ์ พานสัมฤทธิ์

Krit Pansumrit

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: pansumrit2523@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด 2) อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด 3) แนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จ ประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจ และผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการธุรกิจเลี้ยงไก่ ในพื้นที่ภาคกลางตอนบน ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี ลพบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของเครซี่และมอร์แกน ได้จำนวน 385 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยการแบ่งประชากรเป็นรายจังหวัด แล้วสุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัดตามสัดส่วนโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม 8 คน คือ 1) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรการเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มระบบปิด 2) ผู้ประกอบการธุรกิจอุปกรณ์เลี้ยงสัตว์ในฟาร์มระบบปิด เครื่องมือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการทดสอบความอิทธิพลของตัวแปรต้น และตัวแปรตามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการธุรกิจ ได้แก่ ด้านความเป็นอิสระในการบริหารงาน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 2) อิทธิพลของคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ การบริหารจัดการของธุรกิจ และกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด 3) แนวทางการบริหารจัดการใน การขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จของ

* Received 4 March 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 25 March 2020

ธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอ นำเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตสินค้าหรือบริการ ผลิตสินค้ามีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ผู้ขาย วัตถุดิบ และคู่แข่ง

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาด, ความสำเร็จ, ธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด

Abstract

The objective of this research is to study 1) Good Characteristics of Closed System Farm Chicken Equipment Operators 2) The Influence of Factors Affecting the Marketing Success of the Closed System Farm Chicken Equipment Business 3) Management guidelines for driving the marketing strategy to success. The population is business entrepreneurs. And those working in a chicken raising business In the upper central region such as Pathum Thani, Saraburi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Nonthaburi, Lop Buri, Chai Nat, Sing Buri and Ang Thong. The formula of Crazy and Morgan was used for 385 people using stratified sampling. By dividing the population into provinces and sampling from all provinces proportionally using simple random methods and interviewed 2 groups of key informants, 8 of which are 1) scholars and experts in closed-system farming animals 2) closed-loop farm equipment business operators. The tool is a questionnaire and interview form. The statistics used were mean and standard deviation. And inferential statistics Used to analyze data on the test of the influence of initial variables and dependent variables using multiple regression coefficients. The results of the research showed that 1) Good characteristics of business operators, including independence in management. Highest average 2) Influence of good characteristics of entrepreneurs Management of business and business marketing strategies Affects the marketing success of the chicken farm equipment business in a closed system. 3) Management guidelines for driving the marketing strategy for the success of the closed-system chicken farm equipment business Operators of the closed-system chicken farm equipment business must constantly change their work styles for the benefit of customers and businesses, using modern tools, machinery or technology to help produce products or services, produce

Products are priced lower than other providers. And build good relationships with customers Raw material sellers and competitors.

Keywords: Marketing Strategy, Success, Chicken Farming Equipment In Closed System Farms.

บทนำ

การเลี้ยงไก่เป็นอาชีพหนึ่งของเกษตรกรที่มีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายทั่วทุกภาคของประเทศไทย รวมทั้งผลผลิตที่ได้เป็นไข่ไก่และเนื้อไก่ ก็เป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะไข่ไก่ ถือเป็นอาหารที่สำคัญที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง ผลผลิตไข่นอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศและยังสามารถส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมไก่เนื้อและไข่ เติบโตมาโดยตลอดจนประเทศไทยเป็นอันดับต้นของโลกตั้งแต่ปี 2555 - 2560 มีการส่งออกอยู่ในอันดับห้า โดยมีการส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 6,000 ตัน ในปี 2543 เป็นประมาณ 22,000 ตันในปี 2562 ซึ่งเติบโตอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยปีละ 6.8% การเลี้ยงไก่ในประเทศไทยมีมานานและมีการพัฒนาการเลี้ยงมาโดยตลอด โดยปัจจุบันจะมีการเลี้ยงไก่ในเชิงพาณิชย์กันมากขึ้น อีกทั้งการเลี้ยงไก่จะกระจายตัวตามภูมิภาคต่าง ๆ โดยภาคกลางและภาคตะวันออกเป็นแหล่งที่มีการเลี้ยงไก่มากที่สุด ในจังหวัดฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี ชลบุรี สระบุรี นครนายก อัญญา นครปฐม เป็นต้น รองลงมา ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ โดยภาคกลางและ ภาคตะวันออก มีการเลี้ยงไ้มากกว่าภาคอื่น ๆ มีการส่งไข่ไก่ เข้ามาขายในกรุงเทพฯ ถึงวันละ 10 - 11 ล้านฟอง ซึ่งเป็นปริมาณมากกว่าผลผลิตร้อยละ 50 ของผลผลิตจากไก่ทั้งหมด โดยเฉพาะไข่ไก่ที่จำหน่ายแต่ละวัน พ่อค้าขายส่งจะกระจายให้พ่อค้าปลีกในตลาดต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ และปริมณฑล และอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้ไข่ไก่เป็นวัตถุดิบ โดยมีบริษัทที่ประกอบธุรกิจด้านปศุสัตว์เข้ามามีบทบาทและดำเนินการในลักษณะแบบครบวงจรมากขึ้น และมีการพัฒนาในด้านพันธุ์ไก่ อาหาร ยาวัคซีน และเทคนิคการเลี้ยง (นภาพร วงษ์วิจิต และคณะ, 2560) อุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ที่ประสบความสำเร็จและได้ผลผลิตดี นอกจากสายพันธุ์ อาหาร และการจัดการที่ดีแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเลี้ยงทั้งหมด ก็คือระบบและอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในโรงเรือนระบบปิด โดยปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ระบบการผลิตปศุสัตว์ได้ก้าวเข้าสู่ระบบการผลิตเชิงอุตสาหกรรมที่มีการนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างมากเพื่อเพิ่มผลผลิตและผลกำไรที่มากขึ้น สำหรับโรงเรือนระบบปิดถือเป็นโรงเรือนที่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ และแสงสว่างให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของสัตว์ สามารถป้องกันแมลงและสัตว์อื่นเข้าออกได้โรงเรือนระบบปิดแบบควบคุมอุณหภูมิด้วยการระเหยน้ำ สำหรับการเลี้ยงสัตว์เป็นโรงเรือนเลี้ยงสัตว์แบบปิดที่ใช้ระบบการระบายอากาศร่วมกับการทำความเย็นด้วยการระเหยน้ำ (Rojano, F. et al., 2016)

เขตพื้นที่ภาคกลางตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนนทบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง ถือเป็นเขตพื้นที่ที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมผูกพันกับภาคปศุสัตว์ในระดับสูง ประชากรส่วนใหญ่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนบน ประกอบอาชีพทางการเกษตรและปศุสัตว์ โดยการดำเนินธุรกิจอุปกรณเลี้ยงไก่นั้น ถือเป็นธุรกิจที่มีจุดเด่น คือ มีตลาดที่ใหญ่ แต่เป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง มีการสร้างเครือข่ายในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการน้อยมาก เนื่องจากเป็นธุรกิจขนาดย่อมจำนวนมาก และขณะเดียวกันผู้ประกอบการธุรกิจอุปกรณเลี้ยงไก่นี้ ก็ประสบกับปัญหาเช่นเดียวกับผู้ประกอบการธุรกิจทั่วไปของไทยในปัจจุบัน กล่าวคือ การมีองค์ความรู้ด้านการสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์การตลาดยังไม่ดีเพียงพอ ทำให้ผลการประกอบการ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งการนี้ทำให้ประสบกับปัญหาในหลาย ๆ ด้าน อันได้แก่ ปัญหาด้านเงินทุนหรือปัญหาทางการเงิน เช่น ผู้ประกอบการรายย่อยหรือผู้ประกอบการที่เริ่มประกอบธุรกิจ ไม่มีผลงานที่น่าเชื่อถือมาก่อน ประกอบธุรกิจเพียงลำพัง การบริหารยังไม่เป็นมืออาชีพเท่าที่ควร จึงไม่มีความน่าเชื่อถือในการขอสินเชื่อจากธนาคารหรือสถาบันทางการเงิน ปัญหาด้านการตลาด เช่น สินค้าไม่ตรงกับความต้องการของตลาด คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน การมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด และขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดีเพียงพอ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561) ซึ่งคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมีหลายประการประกอบกัน ได้แก่ ความเป็นอิสระในการบริหารงาน (Autonomy) การสร้างนวัตกรรม (Innovativeness) การทำงานเชิงรุก (Proactiveness) ความสามารถในการแข่งขัน (Competitive aggressiveness) การเผชิญกับความเสี่ยง (Risk taking) (Dess, G.G. et al., 2005) ผู้ประกอบการอาจจะไม่จำเป็นจะต้องมีให้ครบทุกข้อ แต่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นกับตนเองก็จะเป็นประโยชน์ (สุรัชย์ ภัทรบรรเจิด, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น สภาวะการณ์ขององค์กรธุรกิจที่เป็นเช่นนี้ ผู้ประกอบการจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ในการสร้างกลยุทธ์การตลาดทางธุรกิจที่จะสามารถเป็นจุดแข็งและโอกาสในการสร้างการเจริญเติบโตทางธุรกิจและตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค โดยองค์ความรู้เรื่องกลยุทธ์การตลาดในการออกแบบส่วนประสมทางการตลาด (4P's) เพื่อสนองความพึงพอใจของลูกค้านั้นจะทำให้องค์กรสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ด้วยเหตุนี้การที่จะดำเนินธุรกิจดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ ผู้ประกอบการจะต้องมีการศึกษาและเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาด ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษากลยุทธ์การตลาดต่อความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด จะทำให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในด้านการบริหารธุรกิจได้เป็นอย่างดี และผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการอุปกรณเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น รวมถึงธุรกิจทั่วไปที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการธุรกิจ การบริหารจัดการของธุรกิจ กลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ และความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย
2. เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ การบริหารจัดการของธุรกิจและกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (การวิจัยเชิงปริมาณ)

ประชากรที่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการธุรกิจ เลี้ยงไก่ เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานจะทราบข้อมูลการดำเนินการในแต่ละขั้นตอน และผู้ประกอบการธุรกิจ อุปกรณ์เลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนบน จำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสระบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนนทบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง จำนวน 102,498 ราย (กรมปศุสัตว์, 2560)

ขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจเท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ราย เพื่อง่ายต่อการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกเป็นพวกย่อยๆ หรือเรียกว่าแบ่งชั้น (Strata) ตามจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจอุปกรณ์เลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดเป็นรายจังหวัด แล้วสุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัดออกมาตามสัดส่วนมากน้อยของแต่ละจังหวัดโดยต้องใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัด	จำนวนผู้ประกอบการ (ราย)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ราย)
ปทุมธานี	5,901	22
สระบุรี	13,819	52
พระนครศรีอยุธยา	17,077	64
สิงห์บุรี	5,493	21
นนทบุรี	1,792	7
ลพบุรี	30,489	114
ชัยนาท	14,087	53
อ่างทอง	13,840	52
รวม	102,498	385

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ทำการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรการเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มระบบปิด จำนวน 4 ราย ประกอบด้วย 1) นายกสมาคมผู้ค้าอุปกรณ์การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงไทย จำนวน 1 ราย 2) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จำนวน 1 ราย (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มระบบปิดที่มีประสบการณ์ในธุรกิจไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 ราย กลุ่มที่ 2 ผู้ประกอบการธุรกิจจำนวน 4 ราย ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบการธุรกิจอุปกรณ์เลี้ยงสัตว์ในฟาร์มระบบปิด จำนวน 2 ราย 2) ผู้ประกอบการฟาร์มไก่ในระบบปิด ที่มีประสบการณ์ในธุรกิจไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยที่เน้นการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ หรือที่เรียกว่าการวิจัยแบบผสมผสาน ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับแบ่งออกเป็น 5 ตอน โดยตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list form) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนข้อคำถามในตอนที่ 2-4 แบ่งเป็นตัวบ่งชี้ของปัจจัยที่ได้ศึกษาจากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) จัดอันดับ 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert) และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมีลักษณะที่มีคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ประกอบด้วย 5 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาหลักการ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) หรือความ

สอดคล้องระหว่างข้อความที่เขียนขึ้นในแบบสอบถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ .67–1.00 ปรับแก้แบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเสร็จแล้วนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลการทดลองมาใช้คำนวณเพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ควรมีค่าความเชื่อมั่นอย่างน้อย 0.70 ขึ้นไป ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .976 นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบและทดลองใช้แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ และร้อยละ ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2-4 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบการประเมินความคิดเห็น 5 ระดับตามแนวคิดของเบสท์ (Best)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกการ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) อย่างละเอียด จนกระทั่งข้อมูลครบถ้วน จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่ง ออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) และตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ (Interpretation) เพื่อสร้างข้อสรุปของข้อมูลประเด็นต่างๆ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนา

อิทธิพลของคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ การบริหารจัดการของธุรกิจ และกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจผู้ประกอบการเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ สถิติอนุमान ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรต้นและ ตัวแปรตามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Coefficient) โดยหาค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple correlation) เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ จากนั้นทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน และสร้างสมการพยากรณ์

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานประกอบการธุรกิจเลี้ยงไก่ และผู้ประกอบการธุรกิจอุปกรณ์เลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 385 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 54.29 ส่วนมากมีอายุ 21-30 ปี จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 50.90 แบบสอบถาม ส่วนมากมี

การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 321 คน คิดเป็นร้อยละ 83.38 ส่วนมากมีระยะเวลาในการทำงาน/การประกอบธุรกิจ 11 ปี ขึ้นไป จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 59.22

1. ผลการศึกษาคูณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการธุรกิจ การบริหารจัดการของธุรกิจ กลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ และความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย พบว่าคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ พบว่าระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ความเป็นอิสระในการบริหารงาน ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ ความมีนวัตกรรม ($\bar{X} = 4.37$) และความเป็นตัวของตัวเอง ($\bar{X} = 4.36$) การบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมาคือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X} = 4.37$) และวิธีการ ($\bar{X} = 4.35$) กลยุทธ์การตลาดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ราคา ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.36$) และช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.34$) ความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ มุมมองด้านลูกค้า ($\bar{X} = 4.33$) รองลงมาคือ มุมมองด้านการเงิน ($\bar{X} = 4.32$) และมุมมองด้านการบริหารภายใน ($\bar{X} = 4.06$) ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการธุรกิจ การบริหารจัดการของธุรกิจ กลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ และความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด

ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ				
1. ความเป็นตัวของตัวเอง	4.36	0.32	มาก	3
2. ความมีวินัย	4.37	0.35	มาก	2
3. การเผชิญกับความเครียด	4.33	0.37	มาก	4
4. ความเป็นอิสระในการบริหารงาน	4.39	0.30	มาก	1
5. ความสามารถในการแข่งขัน	4.32	0.41	มาก	5
โดยภาพรวม	4.35	0.33	มาก	
การบริหารจัดการ				
1. คน	4.30	0.40	มาก	6
2. เงิน	4.33	0.38	มาก	4
3. วัสดุและอุปกรณ์	4.31	0.41	มาก	5
4. วิธีการ	4.35	0.34	มาก	3
5. ลักษณะทางกายภาพ	4.37	0.35	มาก	2
6. เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.38	0.30	มาก	1
โดยภาพรวม	4.34	0.33	มาก	
กลยุทธ์การตลาด				
1. ผลิตภัณฑ์	4.36	0.33	มาก	2
2. ราคา	4.37	0.28	มาก	1
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	4.34	0.36	มาก	3
4. การส่งเสริมการตลาด	4.23	0.60	มาก	4
โดยภาพรวม	4.33	0.27	มาก	
ความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด				
1. มุมมองด้านการเงิน	4.32	0.36	มาก	2
2. มุมมองด้านลูกค้า	4.33	0.36	มาก	1
3. มุมมองด้านการบริหารภายใน	4.06	0.67	มาก	3
4. มุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโต	4.00	0.72	มาก	4
โดยภาพรวม	4.18	0.36	มาก	

2. ผลการศึกษานิเทศของผลของคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ การบริหารจัดการของธุรกิจ และกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย พบว่า คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ

การบริหารจัดการของธุรกิจ ส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ กับกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	P
	B	Std. Error	Beta			
1 (Constant)	2.413	.183			13.151	.000*
ความเป็นตัวของตัวเอง (X ₁)	.722	.083	.214		2.208	.002*
ความมีนวัตกรรม (X ₂)	.820	.076	.232		.320	.001*
การเผชิญกับความเสี่ยง (X ₃)	.617	.083	.138		.977	.001*
ความเป็นอิสระในการบริหารงาน (X ₄)	.842	.085	.258		2.596	.010*
ความสามารถในการแข่งขัน (X ₅)	.592	.068	.111		1.333	.002*

$R^2 = 0.678$, Std. Error = 0.236, $F = 24.834$, $df = 5, 379$, Sig. = 0.00*

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ เพื่อทำนายกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจในภาพรวม เขียนในรูปสมการได้ ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ $Y = 2.413 + 0.722X_1 + 0.820X_2 + 0.617X_3 + 0.842X_4 + 0.592X_5$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z = 0.722X_1 + 0.820X_2 + 0.617X_3 + 0.842X_4 + 0.592X_5$

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระการบริหารจัดการของธุรกิจ กับ กลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	P
	B	Std. Error	Beta			
1 (Constant)	2.565	.179			14.327	.000*
คน (X ₆)	.487	.051	.083		3.986	.000*
เงิน (X ₇)	.715	.062	.184		.949	.003*
วัสดุและอุปกรณ์ (X ₈)	.592	.077	.169		1.563	.001*
วิธีการ (X ₉)	.723	.079	.267		1.686	.010*
ลักษณะทางกายภาพ (X ₁₀)	.821	.100	.301		2.087	.010*
เทคโนโลยีสารสนเทศ (X ₁₁)	.843	.101	.403		.382	.003*
$R^2 = 0.576$, Std. Error = 0.237, F = 20.109, df = 6, 378, Sig. = 0.00*						

จากตารางที่ 4 การวิเคราะห์การบริหารจัดการของธุรกิจ เพื่อทำนายกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจในภาพรวม เขียนในรูปสมการได้ ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 2.565 + 0.487X_6 + 0.715X_7 + 0.592X_8 + 0.723X_9 + 0.821X_{10} + 0.843X_{11}$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = 0.487X_6 + 0.715X_7 + 0.592X_8 + 0.723X_9 + 0.821X_{10} + 0.843X_{11}$$

3. แนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จของธุรกิจ
อุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย ประกอบด้วย 1) ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอ 2) นำเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตสินค้าหรือบริการ 3) ผลิตสินค้ามีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่น 4) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ผู้ขายวัตถุดิบ และคู่แข่ง

อภิปรายผล

คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ ด้านความเป็นอิสระในการบริหารงาน ผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอ รวมทั้งมีการวางแผนสั่งการตัดสินใจทำงานตามที่วางไว้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่มาใช้ในธุรกิจ เช่น แสวงหาแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปรับปรุงการผลิต และนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด ต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

มากกว่าปล่อยให้ทุกอย่างเป็นไปโดยที่ควบคุมไม่ได้ กล้าคิด กล้าตัดสินใจได้ ในสถานการณ์ที่บีบบังคับ โดยการตัดสินใจนั้นจะต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจและคิดถึงผลที่จะตามมาจากการตัดสินใจ กล้าแสดงออก ต้องมีความพร้อม ทั้งร่างกายและจิตใจ มุ่งมั่นในการบริหารจัดการในการเลี้ยง ในระบบที่ทันสมัย และมุ่งมั่นในเรื่องสุขภาพของไก่ให้ดีตลอดของอายุการเลี้ยง ดังแนวคิดของ นพดล พันธุ์พานิช กล่าวว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบการหมายถึง ลักษณะส่วนตัวของผู้ที่ต้องการจะเริ่มทำธุรกิจนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างดีในการทำธุรกิจได้ อีกทั้งยังเป็นเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จในการทำธุรกิจของบุคคลนั้นได้ในระดับที่ค่อนข้างสูงอีกด้วย (นพดล พันธุ์พานิช, 2555) ดังแนวคิดของ Allen & Patrick ได้เสนอคุณลักษณะของผู้ประกอบการ 5 ประการประกอบด้วย 1) การเผชิญกับความเสี่ยง 2) ความต้องการประสบความสำเร็จ 3) ความเป็นอิสระ 4) การควบคุมปัจจัยที่เกี่ยวข้องภายใน 5) ความอดทนต่อความไม่ชัดเจน (Mathew R. Allen & Patrick M. Wright, 2006)

การบริหารจัดการ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด จะต้องมีความรู้เรื่องเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตสินค้าหรือบริการ รวมทั้งคือ มีการนำเทคนิค หรือความรู้สมัยใหม่มาใช้ในการดำเนินงาน ดังแนวคิดของ รังสรรค์ อินทน์จันทน์ ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะในการนำเอาทรัพยากรทางการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ (รังสรรค์ อินทน์จันทน์, 2552) ดังแนวคิดของ อธิปัติย์ คลีสุนทร กล่าวว่า การบริหารให้สำเร็จได้นั้นมีวิธีการอยู่มากมายหลายวิธีที่ผู้บริหารต้องใช้ความรู้ความสามารถเลือกวิธีที่เหมาะสมกับความต้องการและสภาพแวดล้อมเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานมากที่สุด ซึ่งแต่เดิมปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารงานบรรลุ ประกอบด้วย คน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ แต่ในโลกยุคปัจจุบันจะพบว่า ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยี ซึ่งโดยทั่วไปเรียกว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้สามารถทำงานสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น (อธิปัติย์ คลีสุนทร, 2554)

กลยุทธ์การตลาด ด้านราคา ผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด จะต้องมีการกำหนดราคาสินค้าให้มีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่น รวมทั้งมีราคาที่หลากหลายตามคุณภาพสินค้า ดังแนวคิดของ Kotler ไว้ว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ให้บริการซึ่งจะได้ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หรือ 4Ps ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านราคา 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ด้านส่งเสริมการตลาด ส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย (Philip Kotler, 2016) ดังผลงานวิจัยของ ทศนา หงส์มา ศึกษากลยุทธ์การเตรียมความพร้อมของธุรกิจค้าปลีก เพื่อรองรับการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีผลการวิจัยพบว่าใน 4 ประเด็นเนื้อหา ได้แก่ 1) กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ควรพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้เหมาะกับสภาพของตลาด รสนิยมของ

ผู้บริโภค ควรพัฒนาเครื่องจักรเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตและการสร้าง Packaging ให้ทันสมัย 2) กลยุทธ์ด้านราคา ควรกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า การลดต้นทุนการผลิตสินค้า การปรับราคาของสินค้าให้เหมาะสมในแต่ละตำแหน่งผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาให้เป็นมาตรฐาน และไม่ควรถูกกำหนดราคาให้สูงจนเกินไป 3) กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรมีการกระจายสินค้าให้ทั่วถึงอย่างรวดเร็ว ควรมีการวางแผนการจัดจำหน่ายให้เหมาะสมสามารถแข่งขันในตลาดได้ การบริหารจัดการคลังสินค้า การเพิ่มช่องทางการติดต่อการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ และควรมีสาขาตามเมืองใหญ่ๆ ที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 4) กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรเน้นการสร้าง Brand ให้เป็นที่รู้จักและสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า การทำกิจกรรมส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาที่เป็นสากลมากยิ่งขึ้นและควรทำอย่างต่อเนื่อง (ทัศน หงส์มา, 2559)

อิทธิพลของคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ การบริหารจัดการของธุรกิจ และกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย ดังผลงานวิจัยของ สุธีรา อะทะวงษา ศึกษาคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการและลักษณะของสถานประกอบการที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรผลกล่าวคือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงต่อลักษณะของสถานประกอบการ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเจริญเติบโตผ่านลักษณะของสถานประกอบการ นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะของสถานประกอบการมีอิทธิพลทางตรงต่อการเจริญเติบโตโดยมีลักษณะของสถานประกอบการที่สำคัญ ได้แก่ องค์กร มีการทำงานเชิงรุก กลยุทธ์การตลาด และนวัตกรรมองค์กร แสดงให้เห็นว่ายิ่งผู้ประกอบการมีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการมากขึ้นเท่าใดย่อมส่งผลให้การทำงานในสถานประกอบการมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการพัฒนาผลประกอบการและความเจริญเติบโตในที่สุด (สุธีรา อะทะวงษา, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย ผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอ นำเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตสินค้าหรือบริการ ผลิตสินค้ามีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ผู้ขายวัตถุดิบ และคู่แข่ง ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย

ปัจจัย	แนวทาง	ความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด
คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ	ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอ	1. ความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ผู้ขายวัตถุดิบ และคู่แข่ง
การบริหารจัดการของธุรกิจ	นำเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตสินค้าหรือบริการ	2. ส่วนแบ่งการตลาดที่เพิ่มขึ้น
กลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ	ผลิตสินค้ามีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่น	3. ความสามารถในการทำกำไรได้เพิ่มขึ้นจากลูกค้าใหม่
		4. ความพึงพอใจของลูกค้า

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปแนวทางการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสู่ความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด ในประเทศไทย ประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการ ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอ นำเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิตสินค้าหรือบริการ และควรใช้กลยุทธ์การตลาดของธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตสินค้ามีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่น เพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิด โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ 1) คุณลักษณะที่ดีของผู้ประกอบการของธุรกิจอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ในฟาร์มระบบปิดข้อที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นสูงสุดคือความเป็นอิสระในการบริหารงาน ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่เพื่อประโยชน์ของลูกค้าและธุรกิจ อยู่เสมอเพื่อให้ผู้ประกอบการได้รู้ถึงจุดอ่อนและจุดแข็ง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ในการดำเนินธุรกิจของตนเองให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 2) ผู้ประกอบการควรเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ หรือความเข้มข้นทางวัฒนธรรมของไทย รวมถึงความสามารถด้านบริการในการพัฒนาและแปรรูปสินค้าและบริการให้มีความหลากหลายมากขึ้นโดยเป็นไปตามมาตรฐานสากล สร้างผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และเน้นการสร้างตราสินค้าให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในระดับสากลทั้งในด้านคุณภาพการใช้งานและการออกแบบ และสร้างความแตกต่างของสินค้าไทยให้แตกต่างจากสินค้าที่มีต้นทุนต่ำกว่าจากต่างประเทศและเพื่อรักษาให้ตำแหน่งทางการแข่งขันสำหรับสินค้าที่สามารถถูกเลียนแบบได้ง่าย 3) ผู้ประกอบการควรดำเนินกลยุทธ์การตลาดในเชิงรุก โดยการผลิตสินค้ามีราคาต่ำกว่าผู้ให้บริการรายอื่นและผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับ

รสนิยมและความต้องการของตลาด ขยายช่องทางตลาดในการเข้าถึงผู้บริโภคในต่างประเทศ โดยตรงมากขึ้น มีกระบวนการผลิตและการส่งมอบสินค้าอย่างรวดเร็ว และควรมีการเจาะตลาดคู่ค้าของอาเซียนภายใต้ความตกลงการค้าเสรีที่อาเซียนมีประเทศคู่เจรจา เช่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น เพื่อโอกาสในการขยายตลาดระหว่างประเทศในกลุ่มและนอกกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2560). *ผู้ประกอบการธุรกิจอุปโภคบริโภคในฟาร์มระบบปิด*. เรียกใช้เมื่อ 29 มกราคม 2561 จาก <http://www.dld.go.th/th/index.php/th/>
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2561). *รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร*. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2561 จาก <http://www.oae.go.th/view/1/รายละเอียดภาวะเศรษฐกิจการเกษตร/28236/TH-TH>
- ทัศน หงส์มา. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภค เขต กรุงเทพมหานคร. *วารสาร สมาคมนักวิจัย*, 21(3), 10-21.
- นพดล พันธุ์พานิช. (2555). ความสัมพันธ์เชิงปริมาณระหว่างการปฏิบัติตามกลยุทธ์โดยใช้ 7 เอสของแมคคินซีกับความยั่งยืนของความสำเร็จในการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทย. *วารสารวิชาการสมาคมอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, 18(2), 70-79.
- นภาพร วงษ์วิจิต และคณะ. (2560). *แนวทางการพัฒนาธุรกิจการเลี้ยงไก่เนื้อลูกผสมพื้นเมืองของภาคอีสานตอนกลาง*. ภาพสนธิ์: มหาวิทยาลัยภาพสนธิ์.
- รังสรรค์ อินทจันทร์. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในจังหวัดนครปฐม. ใน *คหวิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์คหวิพนธ์บัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สุธีรา อะทะวงษา. (2557). คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ และลักษณะของสถานประกอบการที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย. ใน *คหวิพนธ์บริหารธุรกิจคหวิพนธ์บัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตการ.
- สุรัชย์ ภัทรบรรเจิด. (2561). *ความสำเร็จ*. เรียกใช้เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2561 จาก <http://www.manager.co.th/iBizchannel/ViewNews.aspx?NewsID=9520000011977>
- อธิปัตย์ คลี่สุนทร. (2554). *ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

- Mathew R. Allen & Patrick M. Wright (2006). *Strategic Management and HRM*. USA: Cornell University.
- Dess, G.G. et al. (2005). *Strategic Management: Creating Competitive Advantages*. USA: McGraw-Hill.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Philip Kotler. (2016). *Marketing Management. (15th global edition)*. Boston: Pearson Education.
- Rojano, F. et al. (2016). Computational modelling of thermal and humidity gradients for a naturally ventilated poultry house. *Journal of Biosystems Engineering*, 151(1), 273-285.

รูปแบบการจัดการความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เพื่อแก้ไขข้อพิพาทเขาพระวิหาร*

CONFLICT MANAGEMENT MODEL TOWARD DISPUTE BETWEEN THAILAND AND CAMBODIA: A CASE OF PREAH VIHEAR TEMPLE

ไกรวิทย์ โกสีย์ศิริกุล

Kraiwit Gosrisirikul

วิจิตรา ศรีสอน

Wijittra Srisorn

สัณฐาน ชยนนท์

Sunthan Chayanon

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: yannakorn1978@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร 2) ศึกษาบทบาทรัฐบาลไทยต่อปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ก่อนและหลังคำพิพากษาศาลโลก 3) นำเสนอรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทย-กัมพูชา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก และจัดกลุ่มสนทนา โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเลือกผู้ตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ที่มีการให้ข้อมูลเสนอแนะผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความกระจ่างมากขึ้นประกอบไปด้วยผู้บริหาร 4 ท่าน ข้าราชการประจำ 4 ท่าน นักวิชาการ 2 ท่าน นักการเมืองท้องถิ่น และประชาชน 7 ท่าน รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 คนใช้วิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดกลุ่มข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้านำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณา ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เกิดการจากอ้างสิทธิเหนือปราสาทพระวิหาร โดยใช้แผนที่คนละฉบับ 2) บทบาทรัฐบาลไทยต่อปัญหาข้อพิพาท ก่อนและหลังคำพิพากษาศาลโลก สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม จุดเริ่มต้นกรณีปราสาทเขาพระวิหาร โดยกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นโบราณสถานของชาติ ครั้งที่ 2 กัมพูชาขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็น “มรดกโลก” ถูกหักท้วงโดยรัฐบาลไทย ซึ่งต่อมาได้ถอนตัวออกจากภาคีสมาชิกมรดกโลก กัมพูชานำข้อพิพาทสู่ศาลโลก วันที่ 18 กรกฎาคม 2554 ศาลโลกมีมติให้ไทย-กัมพูชา ถอนทหาร และให้ไทย-กัมพูชา ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหาร 3) รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทยกับกัมพูชา ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหารในฐานะ

* Received 23 January 2020; Revised 22 March 2020; Accepted 25 March 2020

มรดกโลก ใช้ PEACE Model ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด ยึดหลักความเสมอภาค หยุดยิงและถอนทหาร ใช้การประชุมโดยกลไกทวิภาคี และความถูกต้องแม่นยำในการปักปันเขตแดน

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง, ไทย-กัมพูชา, ข้อพิพาทเขาพระวิหาร

Abstract

This research has objectives to 1) study the cause of problem over dispute between Thailand and Cambodia regarding Temple of Preah Vihear, 2) study the role of Thai government prior to and after the ruling of international court of justice, and 3) propose a resolution management model on conflict between Thailand and Cambodia. This is a qualitative research in which documentary study in-depth interview and a focus group. The key informants were chosen by sampling in the form of Snowball, which provided information and suggestions for relevant information providers that could provide more clarity, consisting of 4 executives, 4 Government officer, 2 academics, and politicians. Local and 7 people, totaling 17 people. Used for content analysis Group data and examine data in a triangular form, presenting descriptive research results. The study found that 1) the cause of Preah Vihear Temple conflict between Thailand and Cambodia is rooted on the claim over Preah Vihear vicinity as Thailand and Cambodia are holding different sets of delimitation map. 2) The role of Thai government on the conflict, prior to and after the court's ruling. When Field Marshall Plaek Pibulsongkram was a premier, the Fine Arts Department has registered Temple of Preah Vihear as national archaeological site. When Cambodia unilaterally registered Temple of Preah Vihear as a world heritage, Thai government has protested. This leads to a withdrawal from associate member of world heritage. Cambodia brought the case to the world court on 4.6 square kilometer settlement. The world court resolved on July 18, 2011 of full retreat and advised that Thailand and Cambodia co-develop Temple of Preah Vihear. 3) The resolution management model on conflict between Thailand and Cambodia, the dispute can be managed based on the court-ruling and a PEACE Model on Propinquity, Egalitarianism, Avast of fire, Colloquium, and Exactitude in delimitation

Keywords: Conflict Management, Thailand-Cambodia, Temple Of Preah Vihear Dispute

บทนำ

ประเทศไทยและกัมพูชา มีประวัติศาสตร์แห่งความขัดแย้งมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 11 ในสมัยอาณาจักรเขมรรุ่งเรืองซึ่งถือว่าเป็นบรรพบุรุษของกัมพูชาในปัจจุบัน อาณาจักรเขมรปกครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยหมายรวมถึงประเทศไทยและกัมพูชาในปัจจุบัน (Alfred Gerstl and Mária Strašáková, 2017)

ข้อขัดแย้งไทย - กัมพูชา เหนือประสาทเขาพระวิหาร ได้สร้างรอยร้าวต่อสัมพันธภาพอันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาตลอดเวลาที่ผ่านมา หากพิจารณาในรายละเอียดพบว่าสาเหตุของปัญหาไม่ใช่เฉพาะเรื่องเขตแดน แผนที่ หรือพื้นที่ทับซ้อนที่ไม่สอดคล้องกันเท่านั้น แต่ประสาทเขาพระวิหารได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นอัตลักษณ์ของชาติ (National Identity) ผลของมรดกชาตินิยม (A Legacy Of Nationalism) ผลลัพธ์ของลัทธิจักรวรรดินิยม (The Outcome Of Colonialism) และที่สำคัญที่สุดคือ ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน (A Deep-Rooted feeling Of Mistrust) ความขัดแย้งกรณีเขาพระวิหารจึงเป็นเหมือนการเผชิญหน้าของอัตลักษณ์แห่งชาติที่แตกต่างกันระหว่างความเป็นไทย (Thainess) และความเป็นเขมร (Khmerness) (ทักษพร น้อยแก้ว, 2556) เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2502 (ค.ศ. 1959) สมเด็จพระเจ้าสีหนุ นำเรื่องกรณีพิพาทนี้เข้าสู่กระบวนการศาลโลก หรือศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) นายซัม ซารี (Sam Sari) เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำกรุงลอนดอนได้เขียนบทความในนิตยสาร “กัมพูชาวันนี้” ในปีพ.ศ. 2501 แสดงทัศนะของตนว่าเขตแดนบนเขาพระวิหารรวมไปจนถึงปราสาทเขาพระวิหารต้องเป็นของกัมพูชาโดยสมบูรณ์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในขณะนั้นได้ดำเนินการด้วยจุดยืนที่ชัดเจนและแข็งกร้าวพร้อมแต่งตั้ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าคณะทนายความฝ่ายไทย ในส่วนของคณะผู้แทนกัมพูชา มีนายอุค ชุม (Ouk Chhoim) อัครราชทูตที่ปรึกษาสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศฝรั่งเศสเป็นหัวหน้าคณะทนายความ (สัณฐาน ชยนนท์ และคณะ, 2560)

ปราสาทเขาพระวิหารเป็นศาสนสถาน สร้างจากหินทรายตั้งอยู่บนยอดเขาที่รอบล้อมด้วยหน้าผาสูง ตามแผนที่ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ตัวปราสาทตั้งอยู่บนผาเปี้ยตาดิบเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นบริเวณชายแดนติดต่อกันระหว่างไทยกับกัมพูชา การเข้าถึงตัวปราสาทพระวิหารทำได้ 2 ทาง คือ จากฝั่งไทย โดยผ่านทางเขตอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดศรีสะเกษ ใช้เส้นทางผามออีแดง ส่วนทางด้านกัมพูชามีถนนได้เลาะเชิงเขาขึ้นไปยังตัวปราสาท โดยผ่านอำเภอยะมาต จังหวัดพระวิหาร จุดประสงค์ของการสร้างปราสาทเพื่อเป็นการ

ถวายสักการะแด่พระคิเวเจ้า เมื่อการเวลาผ่านไปพระวิหารถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของสมบัติของชาติและกลายเป็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างไทยกับกัมพูชา (ชาติชาย มุกสง, 2559)

เหตุการณ์หลังมีคำสั่งศาลโลก ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) ได้พิจารณาตัดสิน ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ว่า ปราสาทเขาพระวิหาร ตั้งอยู่ในอาณาเขต ภายใต้อธิปไตย (Sovereignty) ของกัมพูชา ศาลโลกยังระบุให้รัฐบาลไทยมีพันธะที่จะต้องส่งมอบวัตถุโบราณต่าง ๆ รวมทั้งประติมากรรม แผ่นศิลา รูปหินทรายต่าง ๆ คืนให้กัมพูชาและธรรมนูญศาลโลกข้อ 61 บัญญัติไว้ว่า ไทยสามารถยื่นคำร้องประท้วงให้ทบวนคำพิพากษาได้ ในระยะเวลา 10 ปี เกิดปฏิกิริยาจากรัฐบาลไทย พ.ศ. 2505 คณะรัฐมนตรีลงมติ โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้สั่งการให้ล้อมรั้วลวดหนามใกล้ตัวปราสาทเขาพระวิหาร เพื่อยืนยันสิทธิ์ว่า เขตแดนนั้นเป็นของไทย โดยกัมพูชาไม่ได้ทักท้วงทำให้กัมพูชาไม่มีทางขึ้นปราสาทเขาพระวิหาร ต่อมาการพิจารณาของศาลโลก ครั้งที่ 2 ปราสาทเขาพระวิหารตกเป็นศูนย์กลางความขัดแย้งและข้อพิพาทภายหลังจากที่กัมพูชาพยายามขอขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารให้เป็น “มรดกโลก” เพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2548 ต่อองค์การ UNESCO แต่ถูกทักท้วง คัดค้านโดยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เพราะเชื่อว่ากัมพูชาไม่เจตนายึดเอาพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรของไทยในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในการคัดค้านการขอขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกของกัมพูชาต่อ UNESCO นำไปสู่การถอนตัวของไทยออกจากภาคีสมาชิกมรดกโลก ต่อมากรณีพิพาทปราสาทเขาพระวิหารได้นำสองประเทศกลับคืนสู่เวทีของศาลโลกอีกครั้งหนึ่ง โดยให้อินโดนีเซียจัดส่งคณะผู้สังเกตการณ์มาตั้งทั้งปากฝั่งไทยและกัมพูชา เพื่อมิให้มีการปะทะกันอีก ทั้งนี้ศาลโลกมีมติเมื่อ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ให้ใช้มาตรการชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีมติขั้นสุดท้าย คือให้ไทยและกัมพูชา ถอนทหารเกือบ 18 ตารางกิโลเมตรแต่อนุญาตให้ตำรวจพลเรือนเข้าพื้นที่ได้ กับมีมติให้ไทยอนุญาตให้กัมพูชาขนคนและสิ่งของไปซ่อมแซมปราสาทเขาพระวิหารได้ ซึ่งรัฐบาลยังลักษณะ ชินวัตร เข้ามารับหน้าที่ต่อจากรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ โดยใช้ทีมกฎหมายไทยชุดเดิม

ความขัดแย้งในกรณีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชาดำเนินมาตั้งแต่ ค.ศ. 1962 – 2013 โดยช่วง ค.ศ. 1962 – 1972 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชา ในระหว่างปี ค.ศ. 1973 – 2007 ปราสาทเขาพระวิหารกลายเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างไทยกับกัมพูชา อย่างไรก็ตามรัฐบาลของนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร กัมพูชาได้ขอขึ้นเอกสารขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกถึง 3 ครั้ง คือในวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 2001 วันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 2006 และ กรกฎาคม ค.ศ. 2007 โดยครั้งที่ 3 นี้ รัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ มิได้คัดค้านการขึ้นทะเบียนตัวปราสาท แต่คัดค้านในกรณี พื้นที่ที่ทับซ้อน ในสมัยรัฐบาลสมัคร สุนทรเวช ปราสาทเขาพระวิหาร กลายเป็นสัญลักษณ์ของความเกลียดชัง อย่างไรก็ตามองค์การยูเนสโก มีมติให้กับกัมพูชาขึ้นทะเบียนตัวปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลก ในวันที่ 8 กรกฎาคม

ค.ศ.2008 (ทรงพร ทาเจริญศักดิ์, 2559) ในขณะที่ศาลโลกแนะนำให้ไทยและกัมพูชาร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหารในฐานะมรดกโลก ทั้งสองประเทศควรร่วมกันพิจารณาแนวทางที่จะนำคำพิพากษามาเป็นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตร และสันติภาพอย่างถาวร และควรให้ปัญหานี้จบลงเพื่อคนรุ่นต่อไปจะได้หันไปสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงร่วมกัน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาบนพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยม ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาภายใต้ผลประโยชน์แห่งชาติและการเมืองระหว่างประเทศ หาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาต่อการรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร
2. เพื่อศึกษาบทบาทของรัฐบาลไทยต่อปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ก่อนและหลังคำพิพากษาของศาลโลก
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด อุปกรณ์บันทึกเสียงภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหาร 4 ท่าน ข้าราชการประจำ 4 ท่าน นักวิชาการ 2 ท่าน นักการเมืองท้องถิ่น และประชาชน 7 ท่าน รวมทั้งสิ้น จำนวน 17 คน โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ (Snowball sampling) และจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุรางค์ จันทวานิช, 2543)

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

1. สาเหตุปัญหาความขัดแย้ง ไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร เกิดจากการอ้างสิทธิเหนือบริเวณปราสาทพระวิหาร พบว่า ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาถือแผนที่ปักปันเขตแดนคนละฉบับ กัมพูชาฟ้องศาลโลก ค.ศ. 1959 ศาลโลกตัดสินให้ปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา สร้างความไม่พอใจแก่ไทย ต่อมากัมพูชาฟ้องศาลโลกครั้งที่ 2 อ้างสิทธิเหนือ

ดินแดน 4.6 ตารางกิโลเมตร ศาลโลกมีคำพิพากษาวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 สรุปว่า ภูมูเขือและพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ไม่ใช่ของกัมพูชา

2. บทบาทของรัฐบาลไทยต่อปัญหาข้อพิพาทไทย-กัมพูชา ก่อนและหลังคำพิพากษาของศาลโลก ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม พบว่าจุดเริ่มต้นกรณีปราสาทเขาพระวิหาร โดยกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นโบราณสถานของชาติ ไทยส่งกำลังทหารเข้ารักษาการณ์ ครั้งที่ 2 กัมพูชาขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็น “มรดกโลก” แต่ถูกหักท้วงโดยรัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ และรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีการคัดค้านการขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลก นำไปสู่การถอนตัวออกของไทยจากภาคีสมาชิกมรดกโลก กัมพูชานำข้อพิพาทสู่ศาลโลกอีกครั้ง ข้อพิพาทดินแดน 4.6 ตารางกิโลเมตร ศาลโลกมีมติเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2554 ให้ไทย-กัมพูชา ถอนทหารบริเวณ 18 ตารางกิโลเมตร และให้ไทย-กัมพูชา ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหาร

3. รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทยกับกัมพูชา ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหารในฐานะมรดกโลกพบว่า ตามแนวคำพิพากษาศาลโลก ปี 2556 โดยใช้ PEACE Model ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Propinquity) คือ เห็นใจซึ่งกันและกันแบบพี่แบบน้องที่เมืองน้อง โดยยึดหลักความเสมอภาคให้เกียรติซึ่งกันและกัน (Egalitarianism) ไม่แบ่งชนชาติปฏิบัติต่อกันตามมาตรฐานสากล ในสังคมชุมชนระหว่างประเทศปฏิบัติต่อกัน การหยุดยิงและถอนทหารออกจากเขตพิพาท (Avast of fire) เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติเป็นเรื่องแรกเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ใช้การประชุมโดยกลไกทวิภาคี (Colloquium) นั่นก็คือการให้ภูมิภาคประเทศเพื่อนบ้านร่วมกันตัดสินใจร่วมกัน และความถูกต้อง แม่นยำในการปักปันเขตแดนของทั้งสองประเทศ (Exactitude in delimitation) เป็นเงื่อนไขที่เป็นมาตรฐานสากลที่ทั้งสองประเทศไทย-กัมพูชายอมรับเงื่อนไขร่วมกันได้ เพื่อให้เกิดสันติภาพและประโยชน์ร่วมกันตลอดไป

อภิปรายผล

1. สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร เกิดจากการอ้างสิทธิเหนือบริเวณปราสาทพระวิหาร โดยไทยและกัมพูชาถือแผนที่ปักปันเขตแดนคนละฉบับ กัมพูชาฟ้องศาลโลก ค.ศ. 1959 ศาลโลกตัดสินให้ปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา ต่อมากัมพูชาฟ้องศาลโลกครั้งที่ 2 อ้างสิทธิเหนือดินแดน 4.6 ตารางกิโลเมตร ศาลโลกมีคำพิพากษาวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 2013 สรุปว่า ภูมูเขือและพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ไม่ใช่ของกัมพูชา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิรัชวัลค์ ทรงสุวรรณวิภา เรื่องประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับการแก้ปัญหาข้อพิพาท ระหว่าง ไทย-กัมพูชา: กรณีเขตแดนและปราสาทพระวิหาร มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสมาคมอาเซียนที่มีต่อประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2) เพื่อศึกษากลไกการ

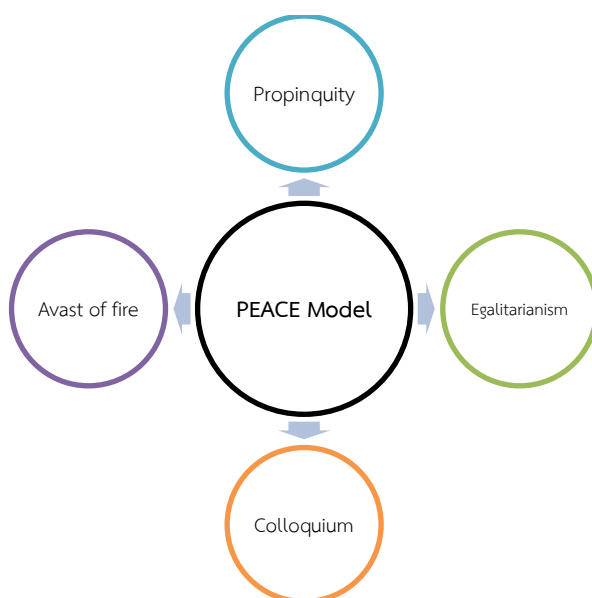
2. บทบาทของรัฐบาลไทยต่อปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ก่อนและหลังคำพิพากษาของศาลโลก จุดเริ่มต้นกรณีปราสาทเขาพระวิหาร เริ่มจากกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นโบราณสถานของชาติ ไทยส่งกำลังทหารเข้ารักษาการณ์ ครั้งที่ 2 กัมพูชาขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็น “มรดกโลก” แต่ถูกหักล้างโดยรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ และรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ มีการคัดค้านการขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลก นำไปสู่การถอนตัวออกจากภาคีสมาชิกมรดกโลก กัมพูชานำข้อพิพาทสู่ศาลโลกอีกครั้ง ข้อพิพาทดินแดน 4.6 ตารางกิโลเมตร ศาลโลกมีมติ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ให้ไทย-กัมพูชา ถอนทหารบริเวณ 18 ตารางกิโลเมตร และให้ไทย-กัมพูชา ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหาร สอดคล้องกับแนวคิดของสมเกียรติ วันทะนะ ที่กล่าวว่า ชาตินิยม พิจารณาจากชาติในทางการเมือง (Political Nations) ชาติในความหมายทางการเมือง อาจสืบย้อนหลังไปถึงข้อเขียนของ Jean - Jacques Rousseau (ค.ศ. 1712 - 1778) ชาติ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ผูกพันอยู่ด้วยกันโดยถือเกณฑ์การเป็นพลเมือง (Citizenship) ของหน่วย หรือสังคมการเมืองเดียวกัน ไม่สนใจว่าภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือแม้แต่เชื้อสายเผ่าพันธุ์ トラบที่เป็นพลเมืองภายใต้การปกครองของสังคมการเมืองเดียวกัน แต่ละบุคคลย่อมมีส่วนในอำนาจอธิปไตยของประชาชน (People's Sovereignty) เท่ากับพลเมืองคนอื่น ๆ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544)

3. รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทยกับกัมพูชา ร่วมกันพัฒนาปราสาทพระวิหารใน
ฐานะมรดกโลก ตามแนวคำพิพากษาศาลโลก ปี พ.ศ. 2556 โดยใช้ PEACE Model ในการ
แก้ปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Propinquity) โดยยึดหลักความ
เสมอภาคให้เกียรติซึ่งกันและกัน (Egalitarianism) หยุดยิงและถอนทหารออกจากเขตพิพาท
(Avast of fire) ใช้การประชุมโดยกลไกทวิภาคี (Colloquium) และความถูกต้อง แม่นยำใน
การปักปันเขตแดนของทั้งสองประเทศ (Exactitude in delimitation) ทำให้เกิดสันติภาพและ
ประโยชน์ร่วมกันตลอดไป สอดคล้องกับแนวคิดการแก้ไขปัญหความขัดแย้งพื้นฐาน 5 วิธี ของ
Johnson & Johnson กล่าวคือ การแก้ไขปัญหความขัดแย้งประกอบด้วย การหลีกเลี่ยง
(Avoidance) การปรองดอง (Accommodation) การประนีประนอม (Compromise)
การแข่งขัน (Competition) และการร่วมมือ (Collaboration) (Johnson, D. W., &
Johnson, R. T, 1987)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาพบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ประกอบไปด้วยคือ การสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Propinquity) โดยยึดหลักความเสมอภาคให้เกียรติซึ่งกันและกัน (Egalitarianism) หยดยิ่งและถอนทหารออกจากเขตพิพาท (Avast of fire) ใช้การประชุมโดยกลไกทวิภาคี (Colloquium) และความถูกต้อง แม่นยำในการปักปันเขตแดนของทั้งสองประเทศ (Exactitude in delimitation) ที่เรียกว่า PEACE Model ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชาในเรื่องการพัฒนาปราสาทพระวิหาร สำคัญคือสร้างความไว้วางใจโดยการหยุดการรบและการครอบครองพื้นที่ปัญหา สามารถอธิบายโดยภาพด้านล่าง

ภาพที่ 1 แสดงถึงรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทยกับกัมพูชาร่วมกัน
พัฒนาปราสาทพระวิหาร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เกิดจากอ้างสิทธิเหนือปราสาทพระวิหาร อันเนื่องมาจากถือแผนที่ปักปันเขตแดนคนละฉบับจึงนำไปสู่การถือสิทธิ์การครอบครอง โดยบทบาทของรัฐบาลไทยต่อปัญหาข้อพิพาท เริ่มเกิดขึ้นโดยฝั่งประเทศไทยมีการขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นโบราณสถานของชาติ ส่วนประเทศกัมพูชาขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็น “มรดกโลก” รัฐบาลไทยทุกทวง และมีการถอนตัวออกจากภาคีสมาชิกมรดกโลกแสดงให้เห็นของการแสดงออกไม่ยอมรับ จนประเทศกัมพูชา นำข้อพิพาทสู่ศาลโลก 18 กรกฎาคม 2554 ศาลโลกมีมติให้ไทย-กัมพูชา ถอนทหาร และให้ไทย-กัมพูชา ร่วมกัน

พัฒนาปราสาทพระวิหาร โดยการศึกษาครั้งนี้ค้นพบรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทยกับ กัมพูชาประกอบด้วยการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิด ยึดหลักความเสมอภาค หยุดยิงและถอน ทหาร ใช้การประชุมโดยกลไกทวิภาคี และความถูกต้องแม่นยำในการปักปันเขตแดน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ทั้งสองประเทศหยุดสร้างหรือปลุกปั่นความรู้สึกชาตินิยมของประชาชนทั้งสองประเทศ 2) บทบาทของรัฐบาลไทยต่อปัญหาความขัดแย้งไทย-กัมพูชา รัฐบาลไทยและ กัมพูชาควรเร่งรัดการปักปันเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชาที่ยังไม่แล้วเสร็จ โดยผ่าน คณะกรรมการร่วมกรณีข้อพิพาทเขาพระวิหาร ก่อนและหลังคำพิพากษาของศาลโลก โดย บทบาทของทั้งสองประเทศต้องจริงจังต่อการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง โดยการบูรณาการ ท้องที่ยวร่วมกันซึ่งได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองประเทศส่งเสริมกรอบความร่วมมือต่าง ๆ อาทิ การสร้างพื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area - JDA) บริเวณพื้นที่ทับซ้อน 3) รูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เรียกว่า PEACE Model ในการแก้ปัญหาความ ขัดแย้งไทย-กัมพูชาในเรื่องการพัฒนาปราสาทพระวิหาร สำคัญคือสร้างความไว้วางใจโดย การหยุดการรบและการครอบครองพื้นที่ปัญหา กรณีข้อพิพาทเขาพระวิหารควรมีการค้นหาวិธี สร้างความปรองดองโดยผ่านบทบาทของอาเซียนร่วมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จิรัชวัลค์ ทรงสุวรรณวิภา. (2555). ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับการ แก้ปัญหาข้อพิพาท ระหว่างไทย – กัมพูชา กรณีเขตแดนและปราสาทพระวิหาร. *วารสารรวมคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 33(1), 89-108.
- ชาติชาย มุกสง. (2559). *กรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร*. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน พระปกเกล้า.
- ทรงพร ทาเจริญศักดิ์. (2559). การสื่อสารทางการเมืองของสำนักข่าวต่างประเทศกรณีพระ วิหาร: ศึกษาในห้วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 2008 ถึง 2013. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎี บัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง*. วิทยาลัยสื่อสารทางการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.
- ทักษพร น้อยแก้ว. (2556). *Preah Vihear: The Clash of National Identity between Thailand and Cambodia* (เขาพระวิหาร: การปะทะด้านอัตลักษณ์ ของชาติ ระหว่างไทยกับกัมพูชา). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สัณฐาน ชยนนท์ และคณะ. (2560). *บทบาทของไทยต่อปัญหาพิพาทไทย-กัมพูชา กรณีเขา พระวิหาร*. *วารสารรัชภาคย์*, 12(26), 317-327.

สุภางค์ จันทวานิช. (2543). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Alfred Gerstl & Mária Strašáková. (2017). *Unresolved Border, Land and Maritime Disputes in Southeast Asia*. Boston: Brill.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1987). Conflict Resolution and Peer Mediation Programs in Elementary and Secondary Schools: A Review of the Research. *Review of Educational Research*, 66(4), 459-506.

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ
ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*

THE MODEL OF INTEGRATION OF BUDDHIST PRINCIPLES
FOR ENHANCING THE HEALTH OF THE ELDERLY OF THE
COMMUNITY ORGANIZATION IN SAM PHRAN DISTRICT
NAKHON PATHOM PROVINCE

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย

PhraMaha Kraiwan ChindathiYo

แมชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย

Maechee Kulaporn Kaewwilai

วันไชย กิ่งแก้ว

Wanchai Kingkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kulapornka@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการศึกษาวินิจฉัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีศึกษาวิจัยเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม 1) กลุ่มองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 คน 2) กลุ่มบทบาทสตรี ตำบลไร่ชิง จำนวน 8 คน และ 3) กลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน จำนวน 8 คน และนำผลวิจัยมาสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า ใช้หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ด้านศีล โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ฝึกฝนพัฒนาตนเองด้านพฤติกรรม การสังคัมสังเคราะห์ การศึกษาและอาชีพ การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การจัดกิจกรรมสุขภาวะ การถือศีลปฏิบัติธรรม ในโอกาสต่าง ๆ ร่วมกัน ด้านสมาธิ โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ พัฒนาจิตใจ ให้มีจิตใจที่ตั้งมั่น เข้มแข็ง มีความสุข มีเจตจำนงที่เป็นกุศล การจัดดอกไม้ การถักไหมพรม การอ่านหนังสือ และการเย็บปักถักร้อย การทำขนมไทย การร้อยพวงมาลัย การซ่อมแซมเสื้อผ้า ด้านปัญญา โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ พัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้สูงอายุในขั้นสูงสุด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้าน วิทยาการมาจัดกิจกรรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการรักษา

* Received 21 February 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

สุขภาพกาย และจิตใจ จัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ การจัดกิจกรรมศูนย์สามวัยใจเกินร้อย ให้ผู้สูงอายุ พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่น ซึ่งการบูรณาการหลักพุทธธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ทั้ง 3 ด้านนั้นมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้มีความสุขดีตามมาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม, เสริมสร้างสุขภาวะ, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objective of this research was the model of integration of Buddhist principles of in enhancing the health of the elderly of the community organization In Sam Phran District, This research is qualitative research. Using the research method : document and field study by collecting data from in-depth interviews of the elderly 3 groups; 1) The Local Administrative Organization Group, amount 9 key informants. 2) The Women's role group of Tambon Raising, amount 8 key informants. And 3) The Village Volunteer Group, amount 8 key informants. The research was conducted by sub-group members and 15 experts from each group to summarize the results of integration of Buddhist principles in enhancing the health of the elderly in community organizations in Sam Phran district, Nakhon Pathom. Result of the study found that: The Three sense of Buddha Dharma (The Threefold training), for the propose of the elderly that they can live life “the right way”. By proposing the Buddha Dharma, the Three Noble Truths (Precept, Concentration and Wisdom) to be used or applied to enhance one's well-being and those around them, the practice is to develop the behavior, Social work, Education and career, Sufficient lifestyle, Holistic wellness activities, Practicing of meditation on various occasions, we found that concentration is mental development. Being in good spirit, strong, happy, have charitable intentions, flower arrangements, knitting, reading, embroidery, making Thai desserts, make string flower garlands and clothing repair. And we found that wisdom is the highest stage of development for the elderly. The promotion of the use of local wisdom : Philosophers and trained farmers provide valuable knowledge about taking care of physical health and mental health, established a health care center. “Sam Wai Jai Kearn Roi Center” activities for the elderly. And when the elderly are self-reliant, they can depend on their own skills to support themselves and to help others. The integration of the Three Noble

Truths (Concentration of Wisdom or The Threefold Training), which is related to each other and connected continuously. Elderly who follow these principles, will exactly find true happiness in life.

Keywords: Integration Of Buddhist Principles, Enhancing The Health, The Elderly

บทนำ

ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้เป็นสังคมผู้สูงอายุ ในปี 2561 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุ 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด ประเด็นท้าทายที่สำคัญคือ ประชากรไทยกำลังมีอายุสูงอย่างรวดเร็วมาก อีก 4 ปีข้างหน้า เราจะเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” เมื่อสัดส่วนผู้สูงอายุถึงร้อยละ 20 และอีก 20 ปีข้างหน้า สัดส่วนประชากรสูงอายุจะสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายให้กับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมรับมือกับการเจ็บป่วยและโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุ การจ่ายสวัสดิการในการครองชีพของผู้สูงอายุ การแบกรับภาระของบุตรหลานซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีต่อผู้สูงอายุในสัดส่วนที่ไม่สมดุล (Kelly, B, 2010)

จากสภาพการดำเนินชีวิตในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ผู้สูงอายุเปรียบเสมือนผู้ที่ถูกกลืนจากสังคม ต้องจับเช่าอยู่แต่ในบ้านอย่างเหงาหงอย เกิดทัศนคติเชิงลบต่อตนเอง คือ รู้สึกตนเองไร้คุณค่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายส่งผลให้จิตใจผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยึดมั่นในความคิดของตนเอง อารมณ์แปรปรวน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมผู้สูงอายุมีหน้าที่และบทบาททางสังคมน้อยลง จากที่เคยเป็นหัวหน้าครอบครัวต้องดูแลคนในครอบครัวก็ต้องมาเป็นผู้ได้รับการดูแล ฐานะการเงินลดลง ต้องพึ่งลูกหลาน ทำให้เกิดความเครียด ท้อแท้ ใต้ง่าย อดีตสังคมไทยเป็นครอบครัวขยายแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นสังคมเดี่ยวมากขึ้น ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านตามลำพัง สัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุและสังคมลดลง จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุทั้งทางร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ผู้สูงอายุจะต้องมีการปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้ (จิณณฉนิชา พงษ์ดี และปิยธิดา คุุทธิบุญรัตน์, 2558)

สภาพปัญหาข้างต้น ถ้าได้มีการเตรียมรับมือกับปัญหาเหล่านี้ไว้ล่วงหน้าหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ย่อมเป็นการเตรียมการอย่างชาญฉลาด ช่วยให้รัฐไม่ต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมากมาใช้ในการฟื้นฟู ดูแลรักษาผู้สูงวัย จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย พบว่าส่วนใหญ่จะศึกษาถึงปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยที่ควรป้องกันเพื่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตของผู้สูงวัย ในขณะที่แนวโน้มในปัจจุบันจะมีการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยโดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการพัฒนา โดยพระเทพเวที กล่าวว่า คำสอนในพระพุทธานุศาสนาสอนให้คนเรารู้จักความจริงของธรรมชาติและชีวิต ให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาของตนด้วยหลัก

เหตุผล หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธธรรม (พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปยุตฺโต), 2534) พุทธธรรมเป็นการแนะแนวต้นแบบ ส่งเสริมให้บุคคล รู้จักช่วยตนเอง ยอมรับ ศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาตลอดจนให้รู้จักในเงื่อนไข เหตุปัจจัยและวิธีการซึ่งมี ขั้นตอนครบถ้วนตามหลักการแนะแนว เช่นเดียวกับ ภิรมย์ เจริญผล กล่าวว่า ผู้ที่ปฏิบัติชอบ ตามแนวทางพุทธธรรมจะเกิดภาวะความประพลติหรือ การดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มีศีล ประกอบ แต่กุศลกรรม คือ ไม่มีโลภ โกรธ หลง ปราศจากอริชชา ตัณหาและอุปาทานมาครอบงำหรือชัก จูงไปในที่ผิด และเป็นการกระทำด้วยใจที่เป็นอิสระ ผลที่ตามมา คือทำให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพกาย ดี ไม่มีโรค ความไม่มีโรคหรือความแข็งแรงมีสุขภาพดี เป็นภาวะที่สมบูรณ์ในตัวเอง ส่วนด้าน จิตใจจะเกิดภาวะที่เรียกว่า อัมเอิบ ชื่นบาน พลอดโปร่ง โล่งสบาย เป็นประสบการณ์เฉพาะผู้ ปฏิบัติเท่านั้นที่สัมผัสได้ สำหรับหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูง วัย ก็คือ หลักแห่งไตรสิกขา คำว่า “สิกขา” แปลว่า “การศึกษา” โดยทั่วไปหมายถึง การศึกษา ในพระพุทธศาสนามีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงระดับสูงสุด 1) การศึกษาระดับโลกียะ มีความมุ่งหมายเพื่อดำรงชีวิตในทางโลกและ 2) การศึกษาระดับโลกุตระ มีความมุ่งหมายเพื่ อดำรงชีวิตเหนือกระแสโลก (ภิรมย์ เจริญผล, 2553)

ในการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าสอนให้คนได้พัฒนา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์เป็นทั้งคนดีและ คนเก่ง มิใช่เป็นคนดีแต่โง่หรือเป็นคนเก่งแต่โง่ การจะสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและคนเก่งนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งในการพัฒนามนุษย์นั้นพระพุทธศาสนา มุ่งสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดีก่อนแล้วจึงค่อยสร้างความเก่งทีหลัง นั่นคือสอนให้คนเรามีคุณธรรม ความดีงามก่อนแล้วจึงให้มีความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาภายหลัง “ไตรสิกขา” เป็นข้อ ปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา 3 ประการ เพื่อฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไป จนบรรลุ เป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) โดยเริ่มจาก สิลสิกขา ต่อด้วย จิตตสิกขาและขั้นตอนสุดท้ายคือ ปัญญาสิกขา 1) สิลสิกขา การ ฝึกศึกษาในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และอาชีพ ให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality) 2) จิตตสิกขา การฝึกศึกษาด้านสมาธิหรือพัฒนาจิตใจให้เจริญได้ที่ (Training in Higher Mentality หรือ Concentration) และ 3) ปัญญาสิกขา การฝึกศึกษาใน ปัญญาสูงขึ้นให้รู้คิดเข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง (Training in Higher Wisdom) ไตรสิกขานี้ มองเห็นได้ง่ายแม้ในชีวิตประจำวัน

ดังนั้น ไตรสิกขา จึงเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกทุกคน ควรนำมา ปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีงาม เพื่อจัดปรับเตรียมสภาพชีวิตสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ควรมีกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อ พัฒนาพลผลของของผู้สูงอายุ รวมถึงเพิ่มศักยภาพตามความต้องการอันดีที่จะอยู่ร่วมกับคนใน ครอบครัว สังคม ให้มีความสุขในระยะบั้นปลายชีวิต เสริมสร้างสุขภาวะอย่างมีความสุขสมดุของ

ชีวิตแบบองค์รวมแนวพุทธ (พระครูปลัดกวีวัฒน์, 2561) โดยให้มีการพัฒนาที่เริ่มจากร่างกาย วาจา อันเป็นส่วนภายนอกที่เห็นได้ง่ายให้มีสภาวะปกติ และให้เกิดความสงบเรียบร้อยในกลุ่ม ในสังคม พร้อมรับการพัฒนาด้านจิตใจ ที่มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง พร้อมกล้าต่อการเผชิญ ปัญหาอุปสรรค และทั้งช่วยส่งเสริมให้ปัญญาได้ทำงานอย่างอิสระ คล่องแคล่ว สามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยดี เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาและการพัฒนาจนบรรลุจุดหมายสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีศึกษาวิจัย เอกสาร (Documentary Research) การศึกษาภาคสนาม (field studies) เพื่อประมวลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุ องค์กรชุมชน ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องกับรูปแบบการบูรณาการหลัก พุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจาก

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมไตรสิกขาและสุขภาวะผู้สูงอายุ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการ หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ แล้วนำไปกำหนดกรอบในการวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ พนักงานภาครัฐ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้สูงวัยของ องค์กรชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม 1) กลุ่มองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 คน 2) กลุ่มบทบาทสตรี ตำบลไร่ขิง จำนวน 8 คน และ 3) กลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน จำนวน 8 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลและ ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและสถานการณ์สุขภาวะผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ โดยคณะผู้วิจัยจะ กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เป็นแนวคำถาม (Guideline) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก มีหัวข้อ คำถามที่ครอบคลุมรายละเอียดที่ต้องการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนด ไว้

3. การจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จัดขึ้นหลังจากที่ได้เก็บ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเรียบร้อยแล้ว โดยผู้วิจัยจะเข้าร่วมการสนทนากลุ่มกับ ตัวแทน เทศบาลเมืองไร่ขิง เทศบาลตำบลบางกระพี้ โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ กลุ่มผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตลาด วัดไร่ขิง วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี เป็นต้น โดยประชุมสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 รูป/คน เพื่อนำข้อคิดเห็นที่ได้จากการ สนทนากลุ่มย่อย ไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

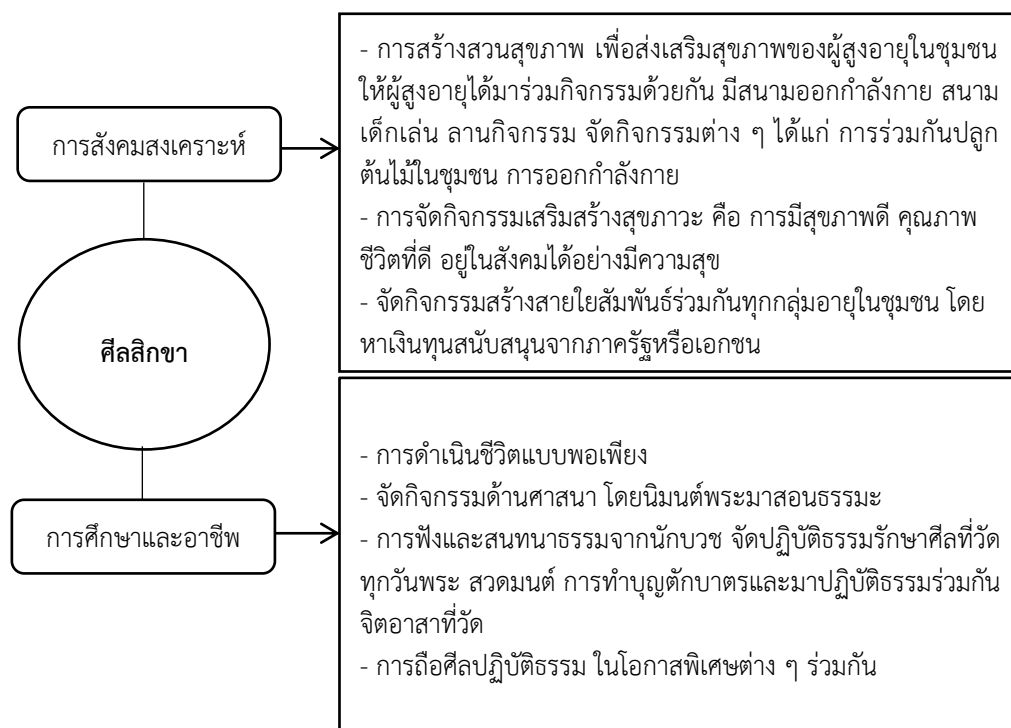
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยออกแบบ และได้รับการตรวจสอบความแม่นยำตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ก็ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากส่วนต่าง ๆ มาสังเคราะห์รวมกัน

ผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านศีล ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านศีล ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เน้นไปในเรื่องฝึกฝนพัฒนาตนเองด้านพฤติกรรม การสังคมสงเคราะห์ การศึกษาและอาชีพ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาที่มุ่งให้ผู้สูงอายุมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนวัยเดียวกัน และเพื่อนมนุษย์ ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง จัดกิจกรรมด้านศาสนา โดยนิมนต์พระมาสอนธรรมะ การฟังและสนทนาธรรมจากนักบวช จัดปฏิบัติธรรมรักษาศีลที่วัดทุกวันพระ สวดมนต์ การทำบุญตักบาตรและมาปฏิบัติธรรมร่วมกัน จิตอาสาที่วัด การถือศีลปฏิบัติธรรม ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ร่วมกัน จึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์เชิงสังคมกับบุคคลและกลุ่มสังคมนั้นมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการ ทางกาย อารมณ์ สติปัญญา การปรับตัวและอื่น ๆ ของผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นวัยเดียวกัน ต่างวัยกัน ล้วนส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งศีลเป็นการพัฒนากายเหมือนกันแต่ต่างกันที่จุดมุ่งหมาย เพราะว่าเปรียบเสมือนปากทางแห่งการเข้าสู่ระบบของความสมดุลภาพของชีวิต สำหรับมนุษย์ผู้ฝึกฝนพัฒนาให้เป็นอารยชนไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เป็นประโยชน์เกื้อกูล แก่ผู้อื่น แก่สังคม การมีระเบียบวินัยการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วยดี และการประกอบอาชีพสุจริตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งรวมไปถึงการฝึกฝนในสัมมาอาชีวะนี้เป็นเรื่องของศีล ศีลในทางพุทธศาสนา ไม่ใช่เพียงแต่การเว้นจากการเบียดเบียนกันทางกาย วาจาเท่านั้น การพัฒนาศีล ก็คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยดี อย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้อง และในส่วนของการสังคมสงเคราะห์ของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การสร้างสวสนสุขภาพ เพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนให้ผู้สูงอายุได้มาร่วมกิจกรรมด้วยกัน มีสนามออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น ลานกิจกรรม จัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมกันปลูกต้นไม้ในชุมชน การออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะ คือ การมีสุขภาพดี คุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

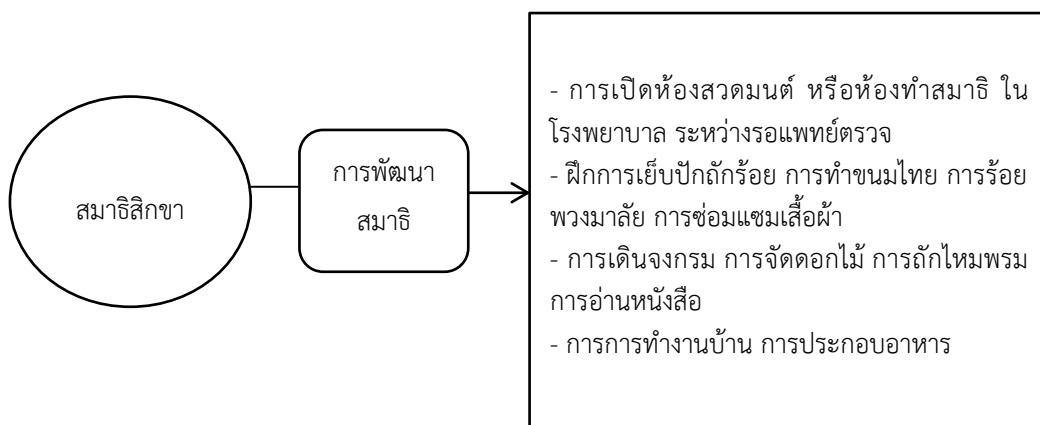
แผนภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านศีล ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านสมาธิ ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านสมาธิ ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า เน้นไปในเรื่องการพัฒนาสมาธิถือเป็นการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจให้มีจิตใจที่นิ่งสงบ ซึ่งถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะจิตใจเป็นรากฐานของพฤติกรรม และพฤติกรรม ทุกอย่างจะเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา รวมถึงจะเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้เจริญงอกงามหรือเป็นผู้ที่มีจิตใจนิ่งสงบแล้ว ผู้สูงอายุสามารถควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่นิ่งสงบยิ่งไปกว่านั้นปัญญาจะเจริญงอกงามได้ก็ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็ง และมีความเพียรพยายาม มีจิตใจที่สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่าน กระวนกระวาย คือ ต้องมีสมาธิจึงจะสามารถคิดค้นหาแนวทาง วิธีการ หรือรูปแบบการแก้ไขปัญหาได้ชัดเจน เจาะลึกทะลุทุกประเด็น และมองเห็นทั่วตลอด ทั้งนี้จิตที่สงบแล้ว จิตที่ฝึกดีแล้วจะเป็นฐานที่จะพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิถือเป็นแกนกลางหรือเป็นศูนย์กลางสำคัญ นอกจากนั้นการพัฒนา ด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน เป็นการฝึกสติอยู่กับปัจจุบัน โดยผู้สูงอายุต้องมีการตระหนัก

รู้และเข้าใจภายในของตัวเอง ด้วยหลักและวิธีการปฏิบัติที่มีสติสัมปชัญญะที่จดจ่อต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีอารมณ์อยู่กับปัจจุบัน ในส่วนของการพัฒนาสมาธิของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การเปิดห้องสวดมนต์ การเดินจงกรม หรือห้องทำสมาธิ ในโรงพยาบาล ระหว่างรอแพทย์ตรวจ ผีกการเย็บปักถักร้อย การทำขนมไทย การร้อยพวงมาลัย การซ่อมแซมเสื้อผ้า การจัดดอกไม้ การถักไหมพรม การอ่านหนังสือ การทำงานบ้าน และการประกอบอาหาร

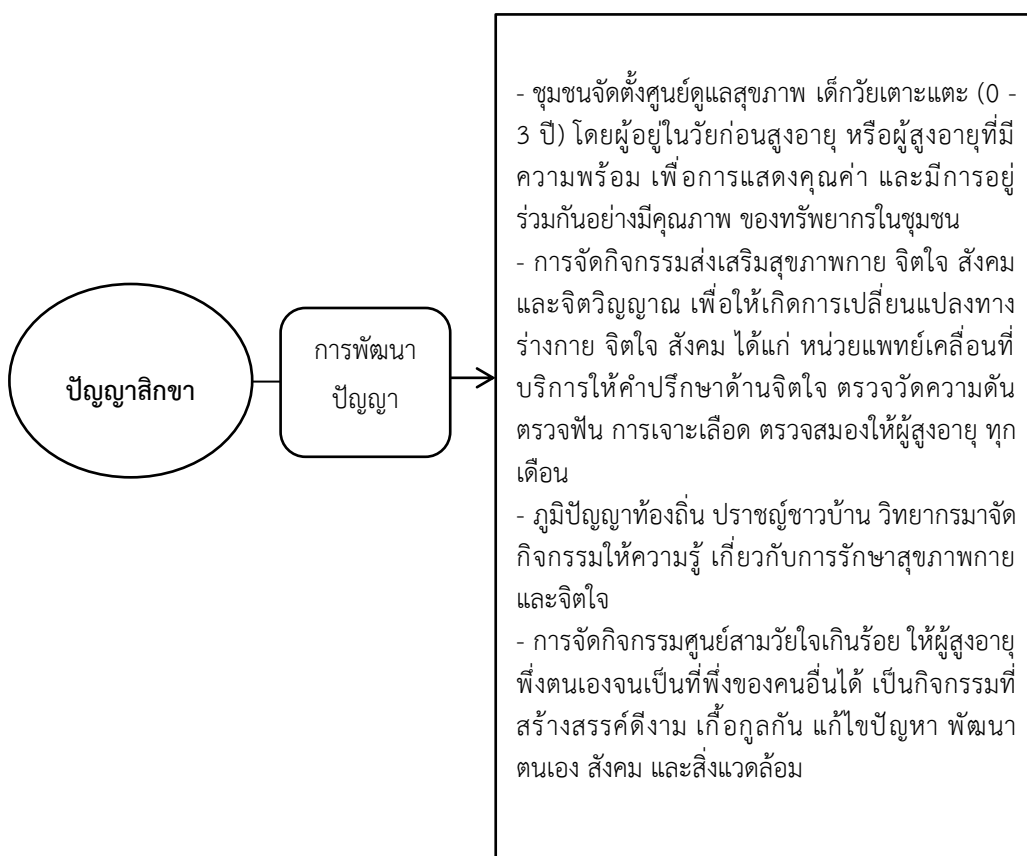
แผนภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านสมาธิ ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ประเด็นที่ 3 รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านปัญญา ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านปัญญา ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า เน้นไปในเรื่องการพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาผู้สูงอายุในขั้นสูงสุดและมีความสำคัญสูงสุด ทั้งนี้เพราะปัญญาถือเป็นตัวนำทาง และควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด สามารถแยกออกไปได้หลายด้านและความสลับซับซ้อนหลายชั้นหลายระดับ ช่วยให้ดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และช่วยให้ผู้สูงอายุเดินไปสู่เป้าหมายสูงสุด หรือ บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต การพัฒนาปัญญาขั้นสูงทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเข้าถึง รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ จนสามารถปรับตัว ปรับใจในทิศทางที่ถูกต้อง จิตใจหลุดพ้นเป็นอิสระจากปรากฏการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงได้โดยสมบูรณ์ และมีชีวิตที่เป็นอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง ผู้สูงอายุนั้นมีคุณค่าต่อสังคม เพราะทุกท่านได้ผ่านการทำความดี เช่น การเลี้ยงดูลูกหลาน สร้างรายได้เลี้ยงดูลูกหลานจนเติบโตเป็นคนดี มีหน้าที่การงานดี นอกจากนี้ผู้สูงอายุต่างก็มีประสบการณ์ชีวิตมากมาย มีความรู้ในการสืบสาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ สู่คนรุ่นใหม่ ผู้สูงอายุจึงเป็น ชุมทรัพย์ทางปัญญาแก่ชุมชนและสังคม ในส่วนของการการพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย การจัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ เด็กวัยเตาะแตะ (0 - 3 ปี) โดยผู้อยู่ในวัยก่อนสูงอายุ หรือผู้สูงอายุที่มีความพร้อม เพื่อการแสดงคุณค่า และมีการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ ของทรัพยากรในชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ สังคม ได้แก่ หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ บริการให้คำปรึกษาด้านจิตใจ ตรวจวัดความดัน ตรวจฟัน การเจาะเลือด ตรวจสมองให้ผู้สูงอายุทุกเดือน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากรมาจัดกิจกรรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพกาย และจิตใจ การจัดกิจกรรมศูนย์สามวัยใจเกินร้อย ให้ผู้สูงอายุ พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ดีงาม เกื้อกูลกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

แผนภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมด้านปัญญา ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ประเด็นที่ 4 รูปแบบการบูรณาการกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

รูปแบบการบูรณาการกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า กิจกรรมที่ได้จากการบูรณาการ ประกอบด้วย การประชุมวางแผนกิจกรรม จัดชมรมผู้สูงอายุ จัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ บริการให้คำปรึกษา สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม จิตอาสา และฝึกอบรมอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงามโดยนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา (ไตรสิกขา) มาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการ จัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้ กล่าวถึงองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่มีองค์รวม 3 ด้าน มีชื่อว่า “ไตรสิกขา” กล่าวคือ 1) การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะเรื่องการสังคมสงเคราะห์และการศึกษาและอาชีพ เรียก รวมกันว่า ศีล 2) การพัฒนาด้านสมาธิหรือจิต และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ดีงาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้น ๆ ว่า สมาธิ และ 3) การพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งการดำเนินชีวิตเป็นองค์รวมนั้นทั้ง 3 ด้านนั้นต้องมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ย่อมส่งผล ให้มีความสุขดีตามมาอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น กลุ่มบทบาทสตรี ตำบลไร่เชิงและกลุ่มอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ใช้หลักธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) นำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ เนื่องด้วย การบูรณาการ เป็นการนำสิ่งที่แยกกัน มาเชื่อมผสมประสานรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็น กระบวนการหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับการทำให้ชีวิตมีความสมดุล พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ของผู้สูงอายุโดยภาพรวมจะมีสภาพที่เสื่อมโทรมลง การที่ พัฒนาการของผู้สูงอายุจะดีได้ ส่วนหนึ่งย่อมมาจากการดูแลตนเองของผู้สูงอายุเอง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับบุคคลเป็นอย่างมากกล่าวคือ บุคคลทุกคนต่างมี ศักยภาพในตนเอง บุคคลจะดีหรือร้ายย่อมขึ้นกับตนเองเท่านั้น เพราะตนเองเป็นผู้กำหนด บทบาทชีวิตเอง แนวคิดนี้รวมไปถึงการดูแลสุขภาพของตนเองด้วย การดูแลสุขภาพในแนวคิด ทางพระพุทธศาสนา ท่านมองเห็นความสำคัญของการรักษาสุขภาพทางกายเพื่อดำรงไว้ โดย ถือว่าเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งของชีวิตที่ดีในระดับทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ดังนั้นพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพเป็นอย่างมาก พระพุทธศาสนาได้ กล่าวถึงองค์ประกอบของชีวิตที่ต้องประกอบด้วยธาตุ 4 ขันธ์ 5 หรือกล่าวโดยย่อ คือ ร่างกาย

และจิตใจนั่นเอง เมื่อชีวิตประกอบด้วยปัจจัยทั้งสองอย่าง และการจะดูแลชีวิตหรือการดูแลสุขภาพจะต้องให้ความสำคัญของทั้งสองปัจจัยนี้ เพราะทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกัน หากปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งบกพร่องไปอาจส่งผลกระทบต่อด้านหนึ่งอย่างอาจหลีกเลี่ยงได้ จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาพิจารณาการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม กล่าวคือ การเล็งเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ เพราะชีวิตโดยตัวของมันเองเป็นองค์รวมอยู่แล้ว ถ้าองค์รวมอันใดอันหนึ่งติดขัดแปรปรวนไม่เป็นไปตามปกติ องค์รวมก็ย่อมมีความวิปริตแปรปรวนไปด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) การพิจารณาชีวิตที่มีองค์ประกอบเป็น ธาตุ 4 ชั้น 5 หรือ ร่างกายและจิตใจนั้นสะท้อนให้เห็นว่าการจะดำเนินชีวิตขึ้นมาได้ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง นั่นคือ ชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมที่มีความสัมพันธ์กัน พระพุทธศาสนาจึงเน้นระบบความสัมพันธ์มากกว่าจะมุ่งแค่แยกแยะองค์ประกอบ เพราะจากองค์รวมที่สัมพันธ์กันเป็นระบบที่ดี ก็จะเป็นองค์รวมที่สมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) และการจะพัฒนาองค์รวมให้สมบูรณ์ไปในการดำรงชีวิตได้นั้น ต้องคำนึงถึงสามแดนที่เป็นองค์รวมแห่งระบบการดำเนินชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) กล่าวคือ ด้านที่ 1 เป็นการติดต่อสื่อสารกับโลก คือ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทางผัสสทวาร การดูแลสุขภาพที่ดีได้ หมายถึงจะต้องเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตประจำวันด้วย บุคคลสามารถกระทำสิ่งที่ถูกต้องได้โดยหลักการในการควบคุมร่างกายและจิตใจ และเมื่อพิจารณาให้ละเอียดจะ พบว่า ด้านที่ 1 เป็นการสื่อสารกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นแล้วจึงต้องระวังการรวมด้านร่างกายหรือผัสสทวาร จึงเปรียบเสมือนเป็นศีลส่วนด้านที่ 2 เป็นภาวะด้านจิตใจ การควบคุมจิตใจให้มีสมาธิรับรู้และเสพข้อมูล จึงเปรียบเสมือนเป็นสมาธิ ส่วนด้านที่ 3 ปัญญาคือความรู้คิด คอยชี้นำสู่การกระทำที่ถูกต้อง จึงเปรียบเสมือนเป็นปัญญา ดังนั้นแล้วทั้งสามแดนที่กล่าวมาเปรียบเสมือนไตรสิกขานั้นเอง ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักที่ครอบคลุมการกระทำทั้งร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ เป็นการดูแลสุขภาพของตนเองแบบองค์รวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ พบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างเป็นขั้นตอนและมีกระบวนการที่ประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แก่กันจนถึงความพ้นทุกข์ เพราะฉะนั้นผู้หน้าที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมระบบกระบวนการคิดพิจารณาตามหลักไตรสิกขา คือ ทำปัญญาให้เกิด เพื่อนำกระบวนการเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในใช้ชีวิต แก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วย ความละเอียดรอบคอบยิ่งขึ้นไป (ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, 2552)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุได้นั้น การควบคุมร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ อย่างยิ่ง การดำเนินชีวิตที่มีองค์รวม 3 ด้าน คือด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้านภาวะจิตและ ด้านปัญญา องค์รวม 3 ด้านดังกล่าวจึงมีชื่อว่า ไตรสิกขา กล่าวคือ 1) การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เรียกรวมกันว่า ศีล 2) การพัฒนาภาวะจิต และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ดี

งาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้นๆ ว่า สมภา 3) การพัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง ที่จะทำให้ปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ปัญญา การดำเนินชีวิตเป็นองค์รวมทั้ง 3 ด้านต้องมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง เมื่อทั้ง 3 ระบบมีความสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ศิล สมาธิ ปัญญา จะเป็นเกราะป้องกันชีวิตช่วยให้มีสุขภาพที่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ใช้หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ด้านศีล โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม การสังคมสงเคราะห์ การศึกษาและอาชีพ การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การจัดกิจกรรมสุขภาวะแบบองค์รวม การถือศีลปฏิบัติธรรม ในโอกาสต่าง ๆ ร่วมกัน ด้านสมาธิ โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ เป็นการพัฒนาจิต ให้เป็นจิตใจที่ดี งาม เข้มแข็ง มีความสุข มีเจตจำนงที่เป็นกุศล การจัดดอกไม้ การถักไหมพรม การอ่านหนังสือ และการเย็บปักถักร้อย การทำขนมไทย การร้อยพวงมาลัย การซ่อมแซมเสื้อผ้า ด้านปัญญา โดยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ พัฒนาด้านปัญญาเป็นการพัฒนาผู้สูงอายุในขั้นสูงสุด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรชาญชาวบ้าน วิทยากรมาจัดกิจกรรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพกาย และจิตใจ จัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ การจัดกิจกรรมศูนย์สามวัยใจเกินร้อย ให้ผู้สูงอายุ พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่น ซึ่ง การบูรณาการหลักพุทธธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ทั้ง 3 ด้าน นั้นมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ย่อมส่งผลให้มีความสุขดีตามมาอย่างแท้จริง และกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ พบว่า ผลที่เกิดจากการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มีการประชุมวางแผนกิจกรรม การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ การจัดตั้งศูนย์ดูแลสุขภาพ การบริการให้คำปรึกษา การสวดมนต์และปฏิบัติธรรม มีจิตอาสา รวมถึงการฝึกอบรมอาชีพ ส่งผลให้ผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม และมีความร่วมมือร่วมใจกัน ส่งเสริม สร้างคุณค่า มีจิตอาสาตามแนวทางความถนัดของตน สามารถพึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ เกื้อกูลกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้สึกมีค่าและภาคภูมิใจในตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรชุมชน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” MCU RS 610760150

เอกสารอ้างอิง

- จิณณ์ธิดา พงษ์ดี และปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์. (2558). ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลบ้านเหมืองแบ่ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. *วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3(4), 129-130.
- ทวีศักดิ์ ทองทิพย์. (2552). การฆ่าตัวตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธจักร*, 63(4), 60-66.
- พระครูปลัดกวีวัฒน์. (2561). การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนศรีธรรมโศก 1 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 3(3), 319-334.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2534). *พุทธศาสนากับการแนะแนว*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *สุขภาวะองค์กรร่วมแนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- ภิรมย์ เจริญผล. (2553). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). *รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560*. นนทบุรี: โรงพิมพ์เอสเอส พลัส มีเดีย.
- Kelly, B. (2010). Older and Wiser. *U.S. News & World Report*, 147(2), 4.

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริม
การคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*

DEVELOPMENT PROGRAM TO STRENGTHEN TEACHERS LEARNING
MANAGEMENT FOR ENCOURAGING THE STUDENTS CRITICAL
THINKING IN PRIMARY SCHOOL UNDER OFFICE OF
THE PRIVATE EDUCATION COMMISSION

ธนากร วงศ์ศรีเผือก

Thanakon Wongsriphueak

พชรวิทย์ จันทศิริสิริ

Pacharawit Chansirisira

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E- mail: armymusic009@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 364 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนกมลลักษณ์ จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 และสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 และแบบประเมิน แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) และ t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มี 4 องค์ประกอบ จำนวน 14 ตัวชี้วัด ยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมี

* Received 30 March 2020; Revised 30 March 2020; Accepted 30 March 2020

วิจารณ์ญาณที่พัฒนาขึ้น ผลการประเมินโปรแกรม อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการนำโปรแกรมไปใช้ พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของครู ก่อนพัฒนาคิดเป็นร้อยละ 55.00 และหลังการพัฒนา คิดเป็นร้อยละ 93.13 2) ผลการประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของครูโดยรวมหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรมโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้าง, การจัดการเรียนรู้ของครู, การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

Abstract

The study aimed to investigate and development the program to strengthen learning management of teachers to encourage critical thinking of students in primary school under office of the private Education commission. The sample was consisted of 364 school administrators and teachers under office of the private Education commission. The informants were 8 administrators and teachers at Kumalaluk School. The instruments used to collect data comprised of questionnaire current condition query Has a confidence value of 0.86 and the condition desirable With a reliability of 0.94, evaluation form, unstructured interview and measurement form. The statistics used to analyze data were mean, average, standard deviation, modified priority needs index (PNI_{modified}) and t-test. The results revealed that : 1) The elements and indicators of learning management of teachers to encourage critical thinking of students in primary school under office of the private Education commission were 4 elements and 14 indicators that the appropriateness shown in the most level assured by the experts. 2) The current situation shown in moderate level whereas the desired situation shown in more level. The way to strengthen learning management consisted of self-study, training, mentoring, making professional learning community and supervision. 3) The development of designed program to strengthen learning management of teachers to encourage critical thinking of students in primary school. The developed program evaluation results were at the highest level. 4) The results of program implementation shown that 1) the results of knowledge testing related to learning management of teachers to encourage critical thinking of students before the development 55 as percentage,

whereas after the development 93.13 as percentage. 2) The results of learning management of teachers to encourage critical thinking behavior assessment after the development shown in the most level, when considering in each aspect revealed that all aspects were shown in the most level. 3) The results of satisfaction evaluation shown that all aspects were shown in the most level.

Keywords: Development Program To Strengthen, Teachers Learning Management, Critical Thinking

บทนำ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่สังคมโลกเต็มไปด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างสูงและแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่จึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนบริโภคข่าวสารอย่างชาญฉลาด จึงกล่าวได้ว่าบุคคลที่อยู่ในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้รอบด้านโดยมีทักษะในด้านต่าง ๆ คือ ทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการทำงานอย่างร่วมพลัง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ทักษะอาชีพและทักษะการใช้ชีวิตในนวัตกรรมข้ามชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพคนให้มีความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดเป้าหมายด้านผู้เรียนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อเป็นการฝึกกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้ เพื่อนำมาใช้ป้องกันและแก้ปัญหาได้ โดยสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะพื้นฐานทั้งสิ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การฝึกกระบวนการคิดให้สามารถเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ใช้เพื่อนำมาป้องกันและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีให้อยู่รอดปลอดภัย นั้นจำเป็นต้องมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ทุกด้าน จากสถานการณ์ผลการจัดคุณภาพการศึกษาเอกชนในภาพรวมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จากผลการทดสอบการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ได้แก่ ภาษาอังกฤษคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 และ ผลการประเมิน PISA 2015 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559) พบว่าการพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการคิด นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 97.23 มีทักษะการอ่านภาษาไทยและร้อยละ 74.58 มีทักษะการเขียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 83.6 มีทักษะการคิดวิเคราะห์

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 94.78 โดยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการคิด ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิด ได้แก่ การจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการให้นักเรียนมีทักษะการคิด อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน ยังขาดแนวทางสำหรับใช้ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ ครอบคลุมการสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบ จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประกอบกับแรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในช่องทางการเรียนรู้ทุกรูปแบบครูผู้สอนมีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อน กระบวนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องได้รับการพัฒนาให้พร้อม

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมการคิดให้แก่ ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาความสามารถด้านการคิดนี้ มีส่วนทำให้นักเรียนก้าวหน้าในการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาชั้น พื้นฐาน โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถในการให้เหตุผลและสะท้อนคิดที่มุ่งเน้นไปสู่การตัดสินใจ ว่าจะเชื่อหรือทำต่อไป มีเหตุผลต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาโดยคิดแบบตรรกะรอง ก่อนตัดสินใจเชื่อหรือลงมือปฏิบัติ ใช้เจตคติในการค้นหาความรู้ ข้อสรุปอย่างมีเหตุผล การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้แก่แก่นักเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่าง ยิ่ง บุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนผู้เรียนอย่างยั่งยืน นั่นคือ ครูจะต้องเป็นผู้มีการคิด อย่างมีวิจารณญาณดังที่ Cave ชี้ว่าครูที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงจะสอนนักเรียนด้วย วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลาย การสอนทักษะ การคิดระดับสูง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการนำไปประยุกต์ใช้ (Cave, 1993) พิเทค และปีเตอร์ กล่าวว่า การคิดวิจารณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์ แต่จะต้อง ได้รับการสอนและฝึกอย่างมีเป้าหมาย คาร์กัส, วิลเลียม และ โรเซนเบิร์ก (Cargas, Williams & Rosenberg, 2017) ยืนยันในงานวิจัยว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถพัฒนาได้เมื่อ ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดวิจารณ์และนำทักษะไปใช้ในการเรียนวิชา เนื้อหาอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผู้สอนจำนวนมากยังขาด ความรู้ความเข้าใจในการสอนการคิด วิจารณ์ (Petek & Bedir, 2018)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาโปรแกรม เสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมีส่วนสำคัญนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสถานศึกษา และส่งผลต่อการ ยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
3. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
4. เพื่อศึกษาผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่พัฒนาขึ้นไปใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด จำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 4,826 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กับตารางสำเร็จรูปของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 364 คน

ระยะที่ 3 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ (Best

practices) จำนวน 3 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครู 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 27 คน และร่างโปรแกรมและคู่มือการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม โดยการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ระยะที่ 4 ผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ครู 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนกมลาลักษณ์ อำเภอสรีราชา จังหวัดอุดรธานี ที่สมัครใจเข้ารับการพัฒนา จำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.80 – 1.00

2. แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.86 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.94

3. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00

4. แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

5. แบบประเมินความเหมาะสมของโปรแกรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่าง 0.60 – 1.00

6. แบบทดสอบ แบบประเมินพฤติกรรมแบบประเมินความพึงพอใจ ในการวิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบการวิจัยและพัฒนา รวม 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2561 เวลา 09.00 - 12.00 น. ณ ห้อง 5309 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน โดยผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากระยะที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และ

ส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน โดยขอหนังสือราชการจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูล และประสานงานทางโทรศัพท์ กำหนดวัน นัดหมายเวลา ขอสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงร่างโปรแกรมและคู่มือตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2562 เวลา 09.30 - 12.00 น. ณ ห้อง 5309 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระยะที่ 4 การศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนไปใช้ ระหว่างวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2562 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการทดสอบความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน โดยดำเนินการเก็บข้อมูลก่อนการอบรมให้ความรู้ และเก็บข้อมูลหลังการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และรายงานผล จากนั้นทำการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างการใช้โปรแกรมและหลังการใช้โปรแกรมและนำผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูมาวิเคราะห์และรายงานผล และผู้วิจัยให้กลุ่มเป้าหมายที่ใช้โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ Midpoint

2. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์ Midpoint

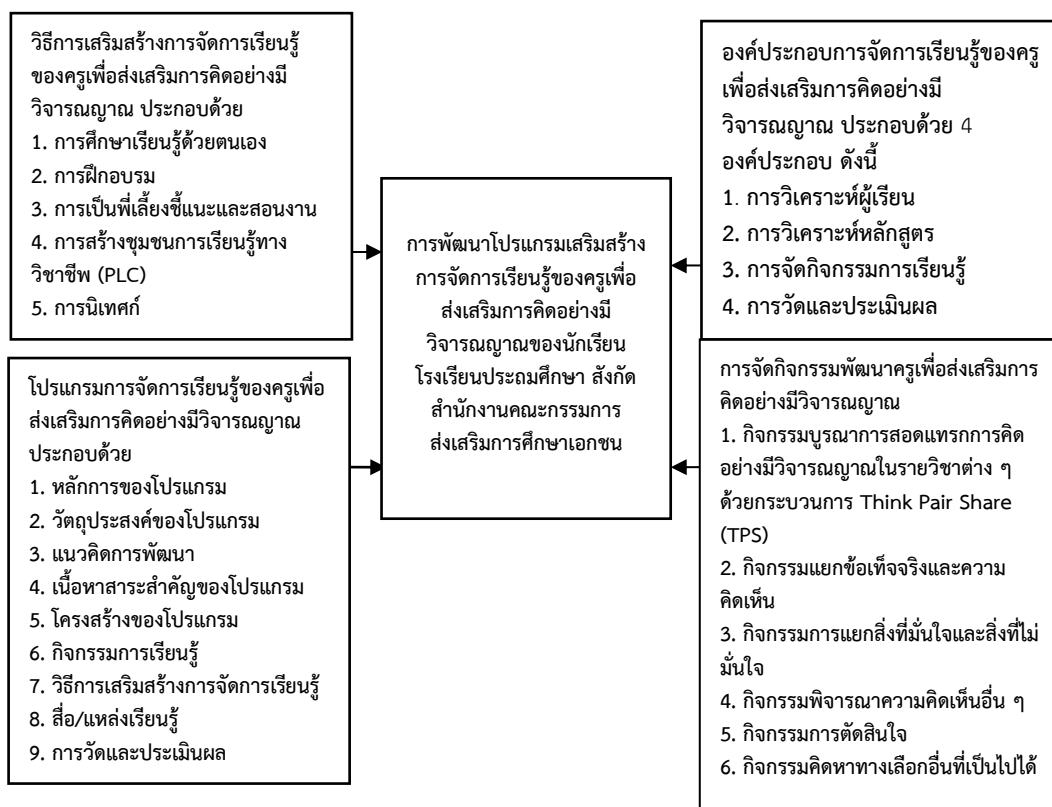
3. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากเนื้อหาการสัมภาษณ์ และจัดเนื้อหาจากข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรม

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ Midpoint

5. วิเคราะห์ความพึงพอใจของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำมาสังเคราะห์เพื่อให้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มี 4 องค์ประกอบ จำนวน 14 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์ผู้เรียน (Learners Analysis) มี 2 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตร (Curriculum Analysis) มี 4 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Active Learning) มี 5 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) มี 3 ตัวชี้วัด ยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับวิธีการเสริมสร้าง ได้แก่ การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรม การเป็นพี่เลี้ยงชี้แนะและสอนงาน การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การนิเทศก์

3. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา และคู่มือการใช้โปรแกรม โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรม คือ หลักการ วัตถุประสงค์ แนวคิดการพัฒนา เนื้อหา โครงสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการเสริมสร้าง สื่อ และการวัดประเมินผล ประกอบด้วย 4 Module คือ 1) การวิเคราะห์ผู้เรียน 2) การวิเคราะห์หลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

4. ผลการศึกษานำโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนไปใช้ พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครู มีคะแนนก่อนพัฒนาได้ค่าเฉลี่ย 11.00 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 55.00 และมีคะแนนหลังการพัฒนา ได้คะแนนเฉลี่ย 18.63 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 93.13 2) ผลการประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครู โดยรวมหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรมโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 1) การวิเคราะห์ผู้เรียน 2) การวิเคราะห์หลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เป็นกรอบแนวคิด ทฤษฎี เมื่อได้นำมาพิจารณาและวิเคราะห์ ซึ่งมีองค์ประกอบของรูปแบบที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการแนวคิดด้านการเรียนรู้ของ Tyler ที่เสนอองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ (Tyler Loop) ไว้ 3 ส่วน คือ 1) จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ 2) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้และ 3) การประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ โดยที่ข้อมูลส่วนที่ 3 สามารถใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับไปยังองค์ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้และจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ให้บรรลุผลได้ (Tyler, R.W, 1950) ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา รังสร้อย พบว่า องค์ประกอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต 2) ความสามารถในการนิรนัย 3) ความสามารถในการอุปนัย และ 4) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (วาสนา รังสร้อย, 2560) สอดคล้องกับอิศคุณ สินธนาปัญญา พบว่า 1) ตัวบ่งชี้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มี 4 องค์ประกอบ 40 ตัวบ่งชี้ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการระบุประเด็น ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 11 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 ด้าน การตั้งสมมติฐานเพื่อการประเมิน ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้และองค์ประกอบที่ 4 ด้านการตัดสินใจอย่าง สมเหตุสมผล ประกอบด้วย 10 ตัวบ่งชี้ (อิศคุณ สินธนาปัญญา, 2561)

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่าการพัฒนาครูโรงเรียนเอกชนที่ผ่านมาเป็นการพัฒนาในระยะสั้น ๆ ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาการสอนคิดหรือเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น แต่ไม่มีหลักสูตรหรือการพัฒนาครูด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยตรงแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับ Lewis พบว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับผู้ผู้นำในสาขาด้านการเกษตร แม้ว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีการศึกษาและพัฒนาอย่างกว้างขวางในหมู่นักเรียน แต่มีงานวิจัยจำนวนน้อยที่มีการดำเนินการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครู ดังนั้นหากผู้สอนต้องการพัฒนาศักยภาพความพร้อมด้านการคิดหรือสติปัญญาให้ปรากฏในสถานศึกษา ก็น่าจะทำให้ความสำคัญกับผู้เรียน

เป็นอันดับแรก และพิจารณาที่เงื่อนไขด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวิเคราะห์หลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาตามลำดับ จึงจะส่งผลให้ผู้เรียนใช้วิจารณญาณอย่างมีคุณภาพ (Lewis, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเห็นของ ทิศนา ขัมมณี ที่มีความเห็นว่าการบวนการที่ช่วยให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ การสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้การสังเกต สร้างความสงสัย เกิดความอยากรู้คำตอบ และแสวงหาคำตอบ โดยการตั้งสมมุติฐาน การรวบรวม ข้อมูลการพิจารณาข้อมูล และการสรุปข้อมูลได้จากการทดสอบคำตอบ และการสรุปคำตอบ (ทิศนา ขัมมณี, 2554) และสอดคล้องกับ โกวิทย์ เทศบุตร ได้สรุปแนวทางการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครูโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักและการกระตุ้นแรงบันดาลใจ 2) การให้ความรู้เกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การนำแนวคิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และ 4) การกำกับติดตามและประเมินผล (โกวิทย์ เทศบุตร, 2560)

3. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อยู่ในระดับมากที่สุด รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมบูรณาการสอดแทรกการคิดอย่างมีวิจารณญาณในรายวิชาต่าง ๆ ด้วยกระบวนการ Think Pair Share (TPS) 2) กิจกรรมแยกข้อเท็จจริงและความคิดเห็น 3) กิจกรรมการแยกสิ่งที่มีนัยและสิ่งที่ไม่มีนัย 4) กิจกรรมพิจารณาความคิดเห็นอื่น ๆ 5) กิจกรรมการตัดสินใจ และ 6) กิจกรรมคิดหาทางเลือกอื่นที่เป็นไปได้ และการวัดและประเมินผลผลระดับการเรียนรู้ผู้เข้าร่วมแบบประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับ ขยงภา นำบัณฑิต พบว่า รูปแบบการพัฒนาครูด้านกระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการพัฒนา และการวัดและประเมินผล (ขยงภา นำบัณฑิต, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ อรุมา บวรศักดิ์ พบว่า ครูวิทยาศาสตร์มีความรู้และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ย 34.60 คิดเป็นร้อยละ 86.50 และหลังการพัฒนาามีค่าเฉลี่ย 37.00 คิดเป็นร้อยละ 92.50 การประเมินทักษะการนิเทศและการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยครูประเมินตนเองก่อนการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และหลังการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (อรุมา บวรศักดิ์, 2561)

4. ผลการศึกษาการนำโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนไปใช้ พบว่า ครูที่เข้ารับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้โปรแกรม มีคะแนนประเมินความรู้หลังการเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าคะแนนประเมินความรู้ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูที่เข้ารับการพัฒนามีความพึงพอใจต่อการนำโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่าง

มีวิจารณ์ญาณของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาและเอกสารที่ใช้ในการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นลำดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านผลที่ได้รับจากการใช้โปรแกรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมและเน้นการพัฒนาให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณให้มีการประเมินและพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับรัฐศาสตร์ พานิश्यพงศภัค พบว่า 1) ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังพัฒนา พบว่า ครูที่เข้ารับการพัฒนามีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการพัฒนาต่อโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนอยู่ในระดับมากที่สุด (รัฐศาสตร์ พานิश्यพงศภัค, 2559) และสอดคล้องกับ วราภรณ์ บุญเจียม พบว่าคะแนนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและรายด้าน และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ทุกคน (วราภรณ์ บุญเจียม, 2559) และยังสอดคล้องกับ ธนศักดิ์ เจริญธรรม พบว่า ผลการศึกษาการนำโปรแกรมพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนไปใช้พบว่า คะแนนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและรายด้านและผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75 ทุกคน ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนโดยรวมหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุดความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ธนศักดิ์ เจริญธรรม, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้นอกจากจะได้โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนแล้ว ยังช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีโอกาสดำเนินการเสริมสร้างและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณอันจะนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสถานศึกษา และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมของประเทศต่อไป ทั้งนี้ควรมีการวิจัยวิธีการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาวิธีอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

โกวัฒน์ เทศบุตร. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับครูโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 23(ฉบับพิเศษ), 328-341.

- ชญาภา น้าบัณฑิต. (2556). รูปแบบการพัฒนาครูด้านกระบวนการสอนคิดอย่างมีวิจารณญาณ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. ใน *ดุชนิพนธ์ครุศาสตร์ ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทิตนา แคมมณี. (2554). ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และการคิดอย่างมี วิจารณญาณ การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 36(2), 188-204.
- ธนศักดิ์ เจริญธรรม. (2561). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน *ดุชนิพนธ์ นิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะ ศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัฐศาสตร์ พาณิษฐ์พงศ์ค. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหาร หลักสูตรและการ จัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน. ใน *ดุชนิพนธ์ การศึกษาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา*. มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- วรภรณ์ บุญเยี่ยม. (2559). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูระดับประถมศึกษาด้านการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ. ใน *ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วาสนา รังสร้อย. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับ ประถมศึกษา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(1), 98-113.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). *สรุปผลการวิจัย PISA 2015*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทเซเวนพริ้นติ้ง กรุ๊ปจำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়กรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อธิคุณ สีนธนาปัญญา. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 32(101), 68-79.
- อรอุมา บวรศักดิ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมทักษะการคิดการคิดอย่างมี วิจารณญาณ สำหรับครูวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. ใน *ดุชนิพนธ์*

นิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- Cave. (1993). The Relationship of teacher Behaviors and Characteristics to Critical Thinking Skills Among Middle - Level Student. In *Doctor's Thesis*. Oregon State University.
- Lewis. (2012). Critical Thinking Dispositions of Tennessee Agriculture Teachers. In *Master's Thesis Ann Arbor*. Tennessee State University.
- Petek & Bedir. (2018). An Adaptable Teacher Education Framework for Critical Thinking in Language Teaching. *Thinking Skills and Creativity*, 28, 56-72.
- Tyler, R.W. (1950). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

สุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด
ตามหลักพุทธธรรม*

THE DRUG CASED PRISONERS' INTELLECTUAL WELL-BEING
AND HABIT BASED ON BUDDHIST PRINCIPLES

มนตรี หลินภู

Montree Linphoo

นฤมล พระใหญ่

Narumol Phrayai

อัจศรา ประเสริฐสิน

Ujsara Prasertsin

ประทีป จินจี

Prateep Jinjee

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: montreegate@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 12 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธธรรมจำนวน 3 คน อนาคตาจารย์จำนวน 3 คน นักสังคมสงเคราะห์จำนวน 3 คน และผู้ต้องขังคดียาเสพติดจำนวน 3 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับผู้เชี่ยวชาญจากประวัติส่วนบุคคลและความถนัดเฉพาะด้าน ส่วนผู้ต้องขังจากประวัติส่วนบุคคล คดีกระทำความผิดและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้การแนะนำ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรม ที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.60 - 1.00 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งกำหนดประเด็นคำถามของแบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบลักษณะในเบื้องต้น เป็นการสะท้อนมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วยด้านความรู้ ด้านการตื่นและด้านความเบิกบานซึ่งเป็นความสามารถในการแยกแยะ รู้ผิด - ถูก ชั่ว - ดี รู้จักฝึกฝนตนเองให้มีสติ มีความรักความเมตตาและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเกื้อกูล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ

* Received 31 January 2020; Revised 24 March 2020; Accepted 27 March 2020

2) พฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรมจัดอยู่ในประเภทตัณหาจริต กล่าวคือ มีลักษณะนิสัยในการดำเนินชีวิตโดยแสวงหาความสุขผ่านประสาทสัมผัสเพื่อสนองตอบความพึงพอใจของตนเอง

คำสำคัญ: สุขภาวะทางปัญญา, พฤตินิสัย, ผู้ต้องขังคดียาเสพติด, พุทธธรรม

Abstract

This research being qualitative is aimed to study the drug cased prisoners' intellectual well-being and habit based on Buddhist principles. The key informants were 12 people including three Buddhist experts, three Buddhist chaplains, three social workers and three drug cased prisoners selected by purposive sampling. The experts were selected depending on the personal profile and the specific aptitude, while the drug cased prisoners were selected by investigating the personal profile, the offense case and the authorities' guide. The tools for data collection were semi-structured in-depth interview forms relating to the drug cased prisoners' intellectual well-being and habit based on Buddhist principles which yielded the reliabilities of 0.60-1.00. The data collection was by way of in-depth interview basically determined the interview questions with the document analysis and related research. Research data were analysed with content analysis. The result of this research was found that 1) The drug cased prisoners' intellectual well-being based on Buddhist principles consists of knowing, awakening and delighting which is the ability to diagnose the conscience, to develop the mindfulness, compassion and to do supportively the duties relying on importantly their habit in living. 2) The drug cased prisoners' habit based on Buddhist principles was categorized as sensual pleasure habit meaning to spent their life for seeking the happiness based on senses(eyes, ears, nose, tongue and body)in order to response their satisfaction.

Keywords: Intellectual Well-Being, Habit, Drug Cased Prisoner, Buddhist Principles

บทนำ

สุขภาวะทางปัญญาเป็นคุณลักษณะภายในที่ส่งผลต่อความสุขทางจิตใจและการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพพร้อมทั้งการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล การพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาเป็นไปเพื่อให้บุคคลรู้จักที่จะแยกแยะและวินิจฉัยว่าอะไรเป็นความสุขความทุกข์ ความดี ความชั่ว ถูกผิด แท้จริง ควรไม่ควร เป็นประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์ (พระพรหมคุณาภรณ์

(ป.อ.ปยุตโต), 2552) เป็นศักยภาพทางปัญญาที่จะกระทำไปตามเหตุและผล รู้จักสร้างเหตุปัจจัยที่ถูกต้องดีงามเพราะคุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้คนมีสภาพจิตใจที่สงบผ่อนคลาย ไม่ยึดมั่นถือมั่นและหวั่นไหวไปตามความยินดียินร้าย ตื่นจากอำนาจของตัณหาด้วยพลังของสติ มีอิสระรู้จักปล่อยวาง ไร้สิ่งบีบคั้น ไม่มีอะไรเป็นเครื่องกังวล (ไพโรจน์ สิงห์, 2552) อีกทั้งเป็นผู้มีความสามารถในการคิดถูก คิดชอบ รู้จักแก้ทุกข์และมองโลกด้วยปัญญาที่รู้ความจริงและด้วยใจที่เปิดกว้างซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีความสุขในการดำเนินชีวิตมากขึ้นพร้อมทั้งรู้จักการเป็นผู้ให้และการทำความดีเพื่อคนอื่นหรือส่วนรวมที่จะก่อให้เกิดความเอื้ออาทร สมานฉันท์ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีเมตตากรุณาและยังเป็นเครื่องนำพาชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้า (พระไพศาล วิสาโล, 2557) ดังนั้น สุขภาวะทางปัญญาจึงเป็นสิ่งที่บุคคลควรที่จะยึดถือปฏิบัติที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องพิจารณาแยกแยะสิ่งต่างๆซึ่งจะนำไปสู่ความสุขทางจิตใจและความสุขในการดำเนินชีวิตอีกทั้งมีพฤติกรรมที่เกื้อกูลเหมาะสมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ, 2550) การที่จะมีความสุขทางจิตใจและมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยการใช้ชีวิตเพราะนิสัยจะเป็นเครื่องหล่อหลอมรูปแบบทางความคิด ทักษะความรู้สึกรวมถึงพฤติกรรมซึ่งจะสร้างบุคลิกท่าทางของบุคคลอีกด้วย (พุทธทาสภิกขุ, 2547)

ลักษณะนิสัย (จริต) เป็นการแสดงออกถึงรูปแบบของทัศนคติ ความคิดความรู้สึกที่เป็นเครื่องบ่งบอกบุคลิกภาพของบุคคล เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมเช่นไรอยู่บ่อย ๆ จะทำให้เกิดความเคยชินและติดเป็นนิสัยเช่นนั้นและจะฝังรากลึกลงไปในพื้นที่ของจิตใจจนกลายเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546) จริตหรือนิสัยเป็นความประพฤติปฏิบัติ ความประพฤติซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่ง อันเป็นปกติประจำอยู่ในสันดาน พื้นเพของจิต อุปนิสัย พื้นนิสัย (คณนง ปาลิภทฺธราชมุนี, 2561) แบบหรือประเภทใหญ่ ๆ แห่งพฤติกรรมของคนเป็นลักษณะความประพฤติหรือพฤติกรรมที่แสดงออก อาการที่แสดงให้เห็นที่ อยู่ในชั้นอุปนิสัย โดยลักษณะนิสัยของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552) และกนกกาญจน์ สีนภิบาล ได้อธิบายไว้ 6 ลักษณะด้วยกันประกอบด้วย 1) ราคจริต เป็นลักษณะนิสัยที่เน้นหนักไปทางรักสวยรักงาม ชอบแต่งตัวให้ดูหรูหรา เน้นภาพลักษณ์ตนเองให้ดูดีหรือมีรสนิยมเสพความสุขทางประสาทสัมผัส 2) โทสจริต ลักษณะนิสัยหนักไปทางอารมณ์หงุดหงิดง่าย ใจร้อนหุนหันพลันแล่น ตรงไปตรงมา เอาจริงเอาจังเจ้าระเบียบ ทำอะไรต้องถูกใจตนเอง 3) โมหจริต มีลักษณะนิสัยเฉื่อยชา เชื่องช้า ขาดความกระตือรือร้นไร้เป้าหมายในชีวิต มักมองตนเองว่าไร้ค่าไร้ความสามารถ 4) วิตกจริต ลักษณะนิสัยหนักไปทางด้านการคิดฟุ้งซ่าน วิตกกังวล ลังเลสงสัยคิดวกไปวนมา มักมองโลกในแง่ร้าย 5) สัทธาจริต ลักษณะนิสัยน้อมใจเลื่อมใสง่าย ซาบซึ้ง มีอุดมการณ์พร้อมเสียสละเพื่อสังคมที่ดีกว่าและ 6) พุทธิจริต ลักษณะนิสัยที่ชอบใช้ความคิดพิจารณาใคร่ครวญด้วยเหตุผลหรือตรรกะ มีความรู้และมักยึดติดในความคิดเห็นของตนเอง ดังนั้นการที่จะมีรูปแบบทางความคิด

ทัศนคติความรู้สึกและพฤติกรรมอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยที่แสดงออกของบุคคล (กนกกาญจน์ สินภิบาล, 2555)

การเปลี่ยนแปลงจากสภาพบุคคลทั่วไปกลายมาเป็นผู้ต้องขังที่บุคคลปกติในสังคมไม่ยอมรับเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการถูกปฏิเสธจากสังคมและถูกตีตราว่าเป็นนักโทษทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่ตนนั้นได้สูญเสียสถานภาพของสมาชิกในสังคมและสถานภาพของคนธรรมดาไป (รณกรณ์ เอกฉันท, 2549) และการที่ต้องมาอยู่รวมกันกับผู้ต้องขังคนอื่น ๆ ที่ต่างก็มีประวัติอาชญากรรมมาด้วยกันทั้งนั้นทำให้ไม่ไว้วางใจผู้อื่นและสังคมรอบข้าง เกิดความหวาดระแวง ส่งผลให้ได้รับความกดดันบีบคั้น มีความคับข้องใจและความวิตกกังวลสูง รู้สึกว่าตนเองขาดอิสรภาพในการแสดงออก มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังคนอื่นยาก (Gresham M. Sykes, 1958) จากการสำรวจของศูนย์ศึกษาผู้ต้องขังระดับนานาชาติในปี 2558 ยังพบว่าประเทศไทยมีผู้ต้องขังทั้งสิ้น 330,923 คน (International Center for Prison studies (ICPS), 2015) สูงเป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน ขณะที่ความสามารถในการรองรับผู้ต้องขังที่เป็นอยู่ถูกสุขลักษณะอยู่ที่ประมาณ 190,000 คน (กรมราชทัณฑ์, 2559) เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพความแออัดหรือเรียกว่าสภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (นัทธิ จิตสว่าง, 2555) วิทยา สุริยะวงศ์ (วิทยา สุริยะวงศ์, 2558) กล่าวว่าผู้ต้องขังคดียาบ้าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีนักโทษมากขึ้นจนล้นคุกอันนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะปัญหาสุขภาพจิตและยังส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังอีกด้วย (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2552) ปัญหาด้านจิตใจและด้านการใช้ชีวิตเป็นผลมาจากการขาดศักยภาพทางปัญญาในการแยกแยะวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องและมีรูปแบบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสมอันเกิดจากลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งกระทำจนเคยชิน (Enggist and at al, 2014) โดยทางกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การอบรมจิตภาวนา เป็นต้นเพื่อขัดเกลาจิตใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง (กรมราชทัณฑ์, 2559)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาลักษณะสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติดโดยเฉพาะผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ยาบ้า) เพื่อจะได้ทราบถึงแนวคิด อารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสุขในการดำเนินชีวิตภายในเรือนจำและลักษณะพฤตินิสัย (จริต) ที่มีส่วนหล่อหลอมก่อให้เกิดเป็นแบบแผนของพฤติกรรม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังรู้จักใช้ศักยภาพทางปัญญาในการสร้างความสุขที่ถูกต้องยั่งยืนและปรับเปลี่ยนลักษณะพฤตินิสัยในการดำเนินชีวิตให้มีความเหมาะสม จึงามซึ่งจะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมและการอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างเกื้อกูล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรม รูปแบบเป็นวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (Descriptive Qualitative Research) มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย หลังจากนั้นได้สร้างและตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Indepth-interview) จากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไข

ดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key informant) 4 กลุ่มประกอบด้วย นักวิชาการด้านพุทธธรรม อนุศาสนาจารย์เรือนจำ นักสังคมสงเคราะห์และผู้ต้องขังคดียาเสพติด โดยการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling)

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูลแล้วนำไปสู่การสรุปผลวิจัยครั้งนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (key informant) มีจำนวน 4 กลุ่ม ๆ 3 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านพุทธธรรมที่สามารถสะท้อนมุมมอง องค์ความรู้ทางวิชาการด้านสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรม อนุศาสนาจารย์ประจำเรือนจำซึ่งมีหน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมที่สามารถให้ข้อมูล สะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับลักษณะสุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรม นักสังคมสงเคราะห์ที่สามารถสะท้อนเรื่องราวและให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของผู้ต้องขังและกลุ่มผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่สามารถบอกเล่าประสบการณ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนการแสดงออกของตนได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีขั้นตอนในการดำเนินการสัมภาษณ์ดังนี้

2. การเก็บข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยส่งหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

2.2 ผู้วิจัยนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลและดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองซึ่งผู้วิจัยได้สร้างสัมพันธภาพโดยการแนะนำตนเอง อธิบายวัตถุประสงค์และกระบวนการขั้นตอนการวิจัย แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก บทบาทของผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมวิจัย ส่วนในกรณีผู้ต้องขัง ผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงการปกป้องสิทธิและสอบถามความสมัครใจพร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงและมีการลงนามเซ็นยินยอมตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล โดยแต่ละคนจะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกจนกระทั่งข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว กล่าวคือไม่มีข้อมูลหรือมุมมองอื่นใดเพิ่มเติมอีกแล้ว จึงยุติการสัมภาษณ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การนิยามลักษณะสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังเป็นเบื้องต้นและสร้างกรอบการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเพื่อมาสร้างเป็นข้อคำถาม เช่น 1) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรมที่ควรจะเป็นมีลักษณะอย่างไร 2) ลักษณะการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ต้องขังส่วนมากมีลักษณะอย่างไร เป็นต้น จากนั้นร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ สุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรมและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง

3.2 นำเสนอแบบร่างการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมอีก 2 ท่านเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ข้อคำถามและภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.3 นำเสนอแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านพุทธธรรมและด้านผู้ต้องขังเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความสมบูรณ์ของประเด็นการสัมภาษณ์ก่อนนำไปใช้ พบว่า ประเด็นทุกข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

3.4 นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ ส่วนที่เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรมผู้ให้ข้อมูลเป็นนักวิชาการด้านพุทธธรรมและอนุศาสนาจารย์เรือนจำ ส่วนที่เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ต้องขังผู้ให้ข้อมูลเป็นอนุศาสนาจารย์เรือนจำ นักสังคมสงเคราะห์และผู้ต้องขังคดียาเสพติด โดยนัดหมายวันเวลากับผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้าและดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเองทุกคน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์โดยการจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาตามลักษณะสุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมตามหลักพุทธธรรมโดยถอดความแบบคำต่อคำ (Verbatim) ออกมาเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษรแล้วนำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงและตรวจสอบความถูกต้องด้วยการฟังเสียงบันทึกจากการสัมภาษณ์ซ้ำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

ผลการวิจัย

1. สุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

1.1 การรู้ เป็นความสามารถของบุคคลในการแยกแยะ พิจารณาถึงความดี - ความชั่ว ถูก - ผิด คุณ - โทษ เป็นประโยชน์ - ไม่เป็นประโยชน์และแก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญามองเห็นการเชื่อมโยงของเหตุและผล ไตร่ตรองด้วยความรอบคอบระมัดระวัง สามารถหาคุณค่าจากอุปสรรคหรือความทุกข์ ดังคำของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“รู้อะไรมันเป็นประโยชน์ มันเป็นโทษ เข้าใจและเชื่อมโยงการกระทำและผลของการกระทำ ใครควรทำอะไรควร-ไม่ควรด้วยสติปัญญา คิดอย่างรอบคอบและคิดกว้างไกลมากกว่าความรู้สึกชั่วขณะ มีสติในการตัดสินใจ” (ครรชิต แสนอุบล, 2562)

“รู้ดีรู้ชั่วเป็นเรื่องของปัญญาที่จะต้องพิจารณาตัวเองได้ แต่เมื่อเข้าไปอยู่ในนั้นก็จะต้องยอมรับกฎกติกา พิจารณาตัวเองว่าควรทำอะไรที่จะแยกแยะสิ่งดีชั่ว มองหาความสุขทางใจให้กับตนเองคือมองในแง่บวก” (ศรัญ วงศ์คำจันทร์, 2562)

“ปัญญาจะเป็นแสงสว่างส่องทางให้เขารู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ มีสติรับรู้ได้ในตัวเขาเอง เขาอยู่ในสถานะอะไร แก้ปัญหาอย่างไร ปัญหาเกิดขึ้นมาได้อย่างไร อะไรคือสาเหตุที่เกิดปัญหาขึ้นมาแล้วเขาแก้ปัญหาถูกหรือผิดวิธี” (แหวนทอง บุญคำ, 2562)

1.2 การตื่น การที่บุคคลรู้เท่าทันสภาวะของจิตใจที่ถูกครอบงำจากอำนาจของกิเลส เห็นโทษของความโลภ โกรธ หลง ไม่ย่อท้อและอดทนต่อการดำเนินชีวิต ตระหนักรู้สภาวะปัจจุบันขณะ ยอมรับความจริง มุ่งมั่นที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของตนเองได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“ตื่นออกจากตัวเองที่หลับไหลและลุกออกมาจากความมืดความชั่วแล้วให้ความหมายกับชีวิตใหม่ เชื่อมมันในการกระทำ ตื่นขึ้นมาว่า ฉันยังทำอะไรได้อีกมากมายในแง่คุณค่า รู้จักยับยั้งชั่งใจเมื่อมีอารมณ์ความรู้สึกเข้ามาร่วมซึ่งเรียกว่า กิเลส” (ครรชิต แสนอุบล, 2562)

“การตื่นคือการทำให้คนไม่ผิดพลาดในการกระทำ ในการพูดและการทำสติคือความระลึกว่าทำอะไรอยู่ตอนนี้ รู้ตัวเองว่าตอนนี้อยู่ในสถานะอะไรแล้วก็ปฏิบัติตนให้อยู่ในสถานะที่พอดีกับระเบียบกับความเป็นอยู่ของตัวเอง” (นพลรัตน์ เพิ่มทรัพย์, 2562)

“ผมก็จะเน้นไปในเรื่องของารับผิดชอบ รู้จักสิ่งดีไม่ดีแล้วก็อยากให้รู้จักใช้ความสามารถตัวเอง บางคนมีความสามารถแต่ไม่ยอมใช้ ไม่ดึงความสามารถของตัวเองมาใช้ให้เต็มที่ที่เขาแต่สบายนึกว่าอันนี้ง่ายจะทำในสิ่งนั้น” (บุญชู กันทะษา, 2562)

1.3 ความเบิกบาน เป็นภาวะจิตใจที่สงบผ่อนคลาย ไม่วิตกกังวลฟุ้งซ่านหวาดระแวง รู้จักให้อภัยและคลายความยึดมั่นถือมั่น มีจิตใจที่เมตตาและเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ เห็นคุณค่าในตนเอง มองเห็นความจริงว่ามีเกิด - มีดับ มีขึ้น - มีลง มีดี - มีเสีย มีถูกใจ -

ไม่ถูกใจ รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เกื้อกูลต่อหน้าที่และการงานและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“ดั่งส่วนที่เป็นกุศลให้มากขึ้น สัมผัสรับรู้ นึกถึงสิ่งที่ดี ๆ ปรงในทางฝ่ายกุศล เห็นคุณค่าในตนเองและสิ่งรอบข้าง มีความสงบเยือกเย็น ระวังความวิตกกังวล ต้องเข้าใจเรื่องไตรลักษณ์ ความจริงของชีวิต อันดับแรกคือเข้าใจโลกและชีวิต” (ครรชิต แสนอุบล, 2562)

“ทำให้ใจให้เบิกบานไม่ไปยึดติดในเรื่องอะไรต่าง ๆ ไม่ยึดติดในอดีตสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายลบทิ้งไปทำให้ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ มีความสงบจิตใจในบริบทของตัวเอง (ศรัณวงศ์คำจันทร์, 2562)

“คือจิตใจสดชื่นตื่นขึ้นมาแล้วมีความสุขอย่างในมุมมองของผู้ต้องขังก็คือตื่นเช้าขึ้นมาไหว้พระนั่งสมาธิเขาก็มีความสุขแล้วเบิกบานก่อนนอนเขาก็มีการไหว้พระทำสมาธินี้คือระดับของผู้ต้องขัง” (เจษฎาภรณ์ รอดภัย, 2562)

2. พฤตินิสัย (จริต) ของผู้ต้องขังตามหลักพุทธธรรมได้แก่ ตัณหาจริต เป็นลักษณะนิสัยที่โน้มเอียงไปในความเพติดเพลิน ชอบเสพความสุขทางอารมณ์ผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“ตอนเปิดเพลงที่ปรากฏในโทรทัศน์แล้วก็ฟังไปแล้วพร้อมกับนึกเล่นจินตนาการไปข้างนอกจะอย่างนั้นอย่างนี้ซึ่งทำให้คิดไปเรื่อย” (นายกัน(นามสมมติ), 2562)

“ไม่ค่อยรู้สึกถูกใจอะไรเท่าไร รู้สึกสนุกตามเมื่อเห็นเพื่อนเล่นกีฬา มีอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปด้วย เมื่อได้ยินเสียงเพลงที่ชอบก็มีความสุข เวลาที่รู้สึกผ่อนคลายก็จะเป็นความสุขทางใจ มีอาการแบบความเครียดหายไป ทำให้เราได้ปลดปล่อย” (นายด่าน(นามสมมติ), 2562)

“รู้สึกมีอารมณ์ร่วมคือการฟังเพลงถ้าเกิดเพลงมันตรงกับชีวิตเราจะชอบยกตัวอย่างเช่น เพลงนอกจากชื่อฉันรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่เราอยากคุยกับคนคนหนึ่ง” (นายบอย(นามสมมติ), 2562)

อภิปรายผล

1. สุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม

สุขภาวะปัญญาส่งผลต่อความสุขในการดำเนินชีวิตภายในเรือนจำของผู้ต้องขัง การกระทำความผิดต่าง ๆ ล้วนแต่มาจากจิตใจที่ขาดการใคร่ครวญ ขาดการตระหนักรู้ในคุณ - โทษ ไม่รู้จักแยกแยะวินิจฉัยว่าอะไรถูก - ผิด ขาดการเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผลที่จะเกิดขึ้น ถูกความโลภโกรธหลงเข้าครอบงำจนขาดการยับยั้งชั่งใจจึงมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมรุนแรงต่อตนเองและผู้อื่น มีทัศนคติไปในทางลบหรืออาจจะกล่าวโทษตำหนิตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีมลทิน ทำให้มองตนเองว่าด้อยค่า คิดถึงแต่อดีตที่เคยผิดพลาดหรือคาดหวังกับอนาคตอย่างไร้เป้าหมาย ดังนั้น สุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังที่ผู้วิจัยค้นพบมีลักษณะเทียบเคียงได้กับการ

วิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของ พินณา หมวกยอต (พินณา หมวกยอต, 2558) ที่ว่าประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) “รู้” คือ การมอง เชื่อมโยงจากเหตุถึงผล รู้จักคิดพิจารณาและแก้ปัญหาด้วยการคิดแยกแยะ ไตร่ตรองตาม เหตุผลอย่างรอบด้านมากกว่าใช้อารมณ์ รู้จักมองแง่ดี สามารถหาประโยชน์จากอุปสรรคหรือ ความทุกข์ สามารถเห็นสิ่งทั้งหลายที่เปลี่ยนแปลงตามความจริงที่เกิดขึ้น ยอมรับความจริงที่ว่า ทุกสิ่งมีขึ้นมีลง มีดีมีเสีย และสามารถแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการอันถูกต้องเหมาะสมอย่าง ต่อเนื่อง 2) “ตื่น” การมีสติตระหนักรู้ถึงสภาวะปัจจุบัน ไม่คาดหวังอนาคตอย่างเพื่อฝัน มีความเชื่อในความพยายามของตน กระทำอะไรด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจของตนเอง ไม่ทำอะไร ตามการชักจูงของความอยากที่ไม่ดี(ตัณหา)และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ และ 3) “เบิกบาน” คือ ความผาสุก จิตสงบนิ่งไม่กระวนกระวาย มีอิสระไม่ยึดติดในสิ่งใด และเกื้อกูล สอดคล้องกับ วอลล์แล็คและชาปิโร (B. Alan Wallace and Shauna L. Shapiro, 2006) ที่กล่าวว่า หลัก พุทธธรรมมุ่งเน้นไปที่การมีสุขภาวะของจิตใจที่ปราศจากความเจ็บปวด ความหลงและเข้าถึง ศักยภาพทางปัญญา ความเมตตาและการสร้างสรรค์ เทียบเคียงได้กับการศึกษาของ อุไรรัตน์ หน้าใหญ่ ที่ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปัตตานี พบว่า กลุ่มเยาวชนมีสุขภาวะทาง ปัญญาด้านการจัดการตนเองอย่างมีสติ การเห็นตนเองตามความเป็นจริงด้วยใจที่เป็นกลาง การ ปล่อยวางเรื่องราวที่ทุกข์ใจได้ การให้อภัยตนเองและผู้อื่นที่ทำผิดพลาด การระงับยับยั้งการ กระทำที่เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น และการมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ณ ปัจจุบันขณะ (อุไร รัตน์ หน้าใหญ่, 2560) และจากการศึกษาของ เลอลักษณ์ มหิพันธ์ ยังพบอีกว่า สุขภาวะทาง ปัญญาประกอบด้วยความสุข สงบจากการทำความดีความไม่เห็นแก่ตัวและยังทำให้เกิดพลัง อำนาจคือสุขภาวะทางจิต ได้แก่ มีกำลังใจ จริใจ พึงพอใจชีวิต มีความสุขความเบิกบานกับ การทำหน้าที่การใช้ชีวิตและภาคภูมิใจในการทำหน้าที่ (เลอลักษณ์ มหิพันธ์, 2560) ดังนั้น สุข ภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วย 3 ด้าน ซึ่งมี รายละเอียดดังนี้

1. ด้านการรู้ คือ การที่ผู้ต้องขังรู้จักใช้ความสามารถทางปัญญาในการ แยกแยะ ตีความว่าอะไรถูก อะไรผิด ควร - ไม่ควร เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ รู้จักที่ จะแก้ปัญหาด้วยเหตุผล ใคร่ครวญสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง รู้จักที่จะ เชื่อมโยงเหตุและผล กล่าวคือ ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจกระทำสิ่งใดๆ และเข้าใจถึงสาเหตุว่าเป็นเพราะอะไรทำให้เกิดผลลัพธ์เช่นนั้น รู้จักที่จะปรับเปลี่ยนมุมมองให้ กล้าเผชิญกับความยากลำบากหรืออุปสรรคโดยการมองให้เห็นคุณค่าของสถานการณ์นั้น ซึ่ง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ (พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ, 2550) ที่กล่าว ว่า การมีสุขภาพทางปัญญาหมายถึง มีความรู้ที่รู้ทันและเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่ง ความดีความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ อีกทั้งยังสอดคล้องกับสุขภาวะทางปัญญา

ตามหลักพุทธธรรมที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นความรู้ทั่ว รู้ชัด ได้แก่ ความเข้าใจ หยั่งรู้เหตุผลหรือความรู้ประเภทคัดสรรและวินิจฉัย คือแยกแยะ วินิจฉัยได้ว่า จริง เท็จ ดีชั่ว ถูกผิด ควรไม่ควร คุณ โทษ ประโยชน์ไม่ใช่ประโยชน์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552) และยังเทียบเคียงได้กับปัญญาตามคำกล่าวของ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) ที่ว่า เป็นความรู้ทั่วถึงเหตุและผล รู้เหตุถึงผล รู้ผลถึงเหตุตามสัจจะคือความจริง เมื่อมีความรู้ดังกล่าวในสิ่งใดก็ชื่อว่าปัญญานั้น แต่ถ้าเป็นความรู้หลงรู้ผิดคือไม่ใช่ความรู้จริงไม่เรียกว่า ปัญญา (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน))

2. ด้านการตื่น คือ การที่ผู้ต้องขังรู้เท่าทันสภาวะจิตใจของตนเองที่ถูกกิเลสเข้าครอบงำ รู้จักถูกคิดและไม่ปล่อยให้อารมณ์อยู่เหนือจิตใจอีกทั้งคอยระมัดระวังการแสดงออกของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ตระหนักถึงโทษของความโลภโกรธหลง มีสติระลึกได้ว่าตนเองกำลังรู้สึกและคิดอะไรอยู่ในปัจจุบันขณะ ไม่ยึดติดอยู่กับอดีตที่ผ่านมาและไม่วิตกกังวลต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เชื่อมั่นในการกระทำและความพยายามของตนเอง มีความอดทนต่อความยากลำบากในการดำเนินชีวิต เทียบเคียงได้กับคำกล่าวของ โสມรัชฌ์ วิไลยุค ที่ว่า การที่เราอยู่กับปัจจุบันขณะหรือหยุดการปรุงแต่งเราต้องอาศัย “สติ” เพื่อที่จะทำให้เราระลึกอยู่เสมอว่าปัจจุบันเรากำลังทำอะไร เรื่องที่เราทุกข์ใจนั้นผ่านไปแล้ว ใช้ปัญญาไตร่ตรองมากกว่าปล่อยให้อารมณ์พาไป บ่อยครั้งที่เรากังวลกับความผิดพลาดในอดีต ให้เราระลึกอยู่เสมอว่า มันผ่านไปแล้ว ไม่สามารถกลับไปแก้ไขเหตุการณ์ในอดีตได้อีก (โสມรัชฌ์ วิไลยุค, 2559) แต่สามารถทำเหตุการณ์ในปัจจุบันให้ดีขึ้นได้ เทียบเคียงได้กับคำกล่าวของ ท่านพุทธทาส (พุทธทาสภิกขุ, 2522) ที่ว่า ตื่นจากหลับคือความโง่ ภาษาธรรมะเรียกว่าอวิชชาหรือโมหะหรือถือเอาความโง่นี้ว่าเป็นความหลับ ตื่นจากหลับคืออวิชชาหรือกิเลส เช่นเดียวกับ อ้อม ประνομ (อ้อม ประνομ, 2558) ที่กล่าวว่า เป็นผู้ตื่นจากความหลงมกมาย ความหลับ ความหลอกลวงที่เกิดจากกิเลส ได้แก่ ความโกรธ ความโลภและความหลงที่เข้าครอบงำซึ่งทำให้เกิดแสงสว่างแห่งปัญญาที่จะนำพาชีวิตไปสู่สิ่งที่ถูกต้องดีงามและเทียบเคียงได้กับคำกล่าวของ พระไพศาล วิสาโล ที่ว่า เชื่อมั่นว่าความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความเพียรของตนเองเป็นสำคัญ การพึ่งพาผู้อื่นหรือหวังลาภลอยคอยโชคยอมทำให้ชีวิตเสื่อมถอย (พระไพศาล วิสาโล, 2553)

3. ด้านความเบิกบาน คือ การที่ผู้ต้องขังมีภาวะจิตใจที่สงบผ่อนคลาย ไม่ฟุ้งซ่านหวาดระแวงหรือวิตกกังวล รู้จักที่จะให้อภัยและคลายความยึดมั่นถือมั่น มีจิตใจที่เมตตาเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ รับรู้คุณค่าภายในตัวเอง มองเห็นความจริงว่ามีเกิดมีดับ มีขึ้นมีลง มีถูกใจไม่ถูกใจ รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เกื้อกูลต่อหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับคำกล่าวของ ครรชิต แสนอุบล ที่ว่า ถ้าผู้ต้องขังมองเห็นอนิจจัง คือ ความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการมองเห็นว่า ทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง แม้กระทั่งตัวเองก็เปลี่ยนแปลงได้ (ครรชิต แสนอุบล, 2562) ถ้ามองเห็นได้แบบนี้ ผู้ต้องขังจะเริ่มขยับ

ตัวเองออกมาจากการจมจ่อ การยึดติดหรือเรียกว่าอุปาทานคือการบอกกับตนเองว่าฉันเป็นคนเลว ฉันเป็นคนชั่ว เกิดการยึดมั่นถือมั่นในลักษณะเหล่านั้นไว้ เทียบเคียงได้กับ พระไพศาล วิสาโล ที่กล่าวว่า เป็นการยอมรับความจริงว่าทุกสิ่งมีขึ้นมีลง มีดีมีเสีย ไม่มีอะไรถูกใจเราไปเสียหมด มองเห็นสิ่งทั้งหลายว่าแปรเปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีความเที่ยงแท้ยั่งยืนและไม่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาของเรา (พระไพศาล วิสาโล, 2553) มองว่าไม่มีอะไรเลยที่สามารถยึดมั่นถือมั่นไปตามใจเราได้แม้แต่อย่างเดียว มองเห็นว่าความทุกข์นั้นมีรากเหง้ามาจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ ว่าเป็นตัวกูของกู สอดคล้องกับ ไพรโรจน์ สิงบัน ที่กล่าวว่า เป็นความสามารถในการมองเห็นความจริงของชีวิตโดยปราศจากความยึดมั่นถือมั่นจนนำไปสู่การเอื้ออาทรสมานฉันท์ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีเมตตากรุณาและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ไพรโรจน์ สิงบัน, 2552)

2. พุทธินิสัย (จริต) ของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม

การที่ผู้ต้องขังมีลักษณะทางความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออกที่เป็นปกติเป็นประจำในพื้นที่ขึ้นอุปนิสัยซึ่งเป็นผลจากความประพฤตินิยามในการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เคยชินซึ่งเป็นการสร้างบุคลิกภาพให้มีความมั่นคงถาวรมากยิ่งขึ้นจากการสัมผัสผู้ต้องขังเกี่ยวกับลักษณะนิสัยในการแสวงหาสุขุมักจะขึ้นอยู่กับการเล่นเสวยอารมณ์ผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เพราะรู้สึกว่าการทำให้เกิดความเพลิดเพลินและผ่อนคลายจากการใช้ชีวิตที่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของเรือนจำ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงออกถึงความรักความชอบในกิจกรรมที่ตนเองได้เข้าร่วมที่ก่อให้เกิดความบันเทิงเป็นเหมือนการได้ระบายความรู้สึกนึกคิดผ่านกิจกรรมนันทนาการเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น การดูรายการทีวีที่ตลกขบขัน การดูหนังฟังเพลง การเล่นเกมเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ เนตรทิพย์ ดาษเดช ที่ว่า “หากสังเกตดูแล้วจะพบว่าเมื่อมีกิจกรรมอะไรก็ตามหรือมีสิ่งที่คุณต้องขังได้ดูได้เห็น ผู้ต้องขังจะมีความสุขกับการใช้ชีวิตแบบนั้น เปิดให้ดูรายการโทรทัศน์หรือมีการแสดงคอนเสิร์ตหรือมีดนตรีให้ฟัง” (เนตรทิพย์ ดาษเดช, 2562) นอกจากนี้ บุญชู กันทะษา ยังได้กล่าวยืนยันอีกว่า “ใช่ครับ ผู้ต้องขังบางคนจะชอบดูภาพยนตร์ บางคนก็จะชอบฟังเพลงชอบเล่นเกมดนตรี” (บุญชู กันทะษา, 2562) และ เจษฎาภรณ์ รอดภัย ยังเสริมอีกว่า “ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะติดการชมภาพยนตร์ ติดการดูละคร ชอบดูเรื่องตลกขบขัน” (เจษฎาภรณ์ รอดภัย, 2562) และยังไปสอดคล้องกับ นพรัตน์ เพิ่มทรัพย์ ที่กล่าวว่า “ผู้ต้องขังก็จะมีความสุขจากการได้รับชมภาพยนตร์ การฟังเพลงร้องเพลง” อีกทั้งการเล่นที่ผู้ต้องขังได้ทำตามความคิดความรู้สึกของตนเองก็จะก่อให้เกิดความสุขได้ (นพรัตน์ เพิ่มทรัพย์, 2562) เช่นกัน เทียบเคียงได้กับคำกล่าวของ เทิดทูนวิศิษฐ์ สังข์สะณา ที่ว่า “ในเขตกำแพง (เรือนจำ) นี้ ผู้ต้องขังจะมีการเล่นเกม การร้องเพลงเป็นการผ่อนคลาย ผู้ต้องขังจะรู้สึกมีความสุข การเล่นหมากรุกหมากฮอส การเล่นเกมที่เขาได้ใช้ความคิดของตัวเอง ผู้ต้องขังสามารถอยู่ได้ทั้งวัน” (เทิดทูนวิศิษฐ์ สังข์สะณา, 2562) ลักษณะพุทธินิสัยเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิต

ที่มุ่งสนองหรือให้ความสำคัญกับความทุกข์ความเพลิดเพลิดผ่านการเสพทางประสาทสัมผัสซึ่งเทียบเคียงได้กับการวิเคราะห์จริตตามหลักพุทธธรรมของ นานัตย ตันตสิริวัฒน์ ที่กล่าวว่า ตัณหาจริต คือ พวกมีนิสัยที่โน้มเอียงไปตามตัณหา(ความอยาก) ชอบความเพลิดเพลิด ให้ความสำคัญกับความรู้สึก (เวทนา) เป็นใหญ่ ชอบที่จะแสวงหาความสุขทางหู จมูก ลิ้น กาย (นานัตย ตันตสิริวัฒน์, 2557) จนกลายเป็นความยึดติดในความสุขประเภทนี้ก่อให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยการดำเนินชีวิตที่แสดงออกจนกลายเป็นความประพฤติกติที่ประจำอยู่ในพื้นเพของจิต อุบิสัย พื้นนิสัยหรือเป็นลักษณะความประพฤติหรืออาการที่แสดงให้เห็นที่อยู่ในชั้นอุบิสัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขังประกอบด้วย การเป็นผู้ “รู้” คือ การเป็นผู้มีปัญญาในการแยกแยะวินิจฉัยว่าอะไรถูก - ผิด ดี - ชั่ว เป็นคุณ - เป็นโทษ เป็นประโยชน์ - มิใช่ประโยชน์ รู้จักแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและพิจารณาอย่างรอบคอบ รู้จักเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล รู้จักที่จะปรับเปลี่ยนมุมมองในด้านบวกและมองเห็นคุณค่าของปัญหาหรืออุปสรรค การเป็นผู้ “ตื่น” คือ การรู้เท่าทันจิตใจของตนเองที่ถูกความโลภ โกรธ หลงครอบงำ รู้จักควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม การอยู่กับปัจจุบัน เชื่อมั่นในความพยายามและการลงมือกระทำด้วยตนเอง มีความอดทนต่อความลำบาก และการเป็นผู้ “เบิกบาน” คือ มีภาวะจิตใจที่ผ่อนคลาย คลายความยึดมั่นให้อภัย มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เข้าใจโลกและยอมรับทุกสิ่งว่ามีขึ้น - มีลง มีเกิด - มีดับ ถูกใจ - ไม่ถูกใจ เกื้อกูลต่อหน้าที่การงาน เห็นคุณค่าตนเองและดำเนินชีวิตไปอย่างถูกต้องดีงาม การที่ผู้ต้องขังจะมีสุขภาวะทางปัญญาเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับพฤติกรรม (จริต) ในการดำเนินชีวิตซึ่งโดยส่วนมาก พฤตินิสัยของผู้ต้องขังจัดอยู่ในประเภท ตัณหาจริต กล่าวคือ ชอบแสวงหาความสุขผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เพื่อสนองตอบความพึงพอใจของตนเองจนก่อเป็นแบบแผนของพฤติกรรมและกลายเป็นความเคยชินจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องรูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่มเชิงพุทธธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขัง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สุขภาวะทางปัญญาและพฤตินิสัยของผู้ต้องขังมีลักษณะเหมือนกับหลักการทางพุทธธรรมแต่จะมีความเฉพาะเจาะจงตามบริบทลักษณะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ควรศึกษาและหารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อนำมาเป็นกระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาของผู้ต้องขัง 2) ควรออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมและมีความสอดคล้องกับลักษณะพฤตินิสัย (จริต) พื้นฐานของผู้ต้องขังเพราะจะทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่ยากเกินไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ สีนภิบาล. (2555). การศึกษาบุคลิกภาพตามแนวจิต 6 ในพระพุทธศาสนาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.*
- กรมราชทัณฑ์. (2559). *แผนปฏิบัติการ 6 ปี พ.ศ.2559-2562*. เรียกใช้เมื่อ 28 กันยายน 2562 จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER11/DRAWER052/GENERAL/DATA0000/00000124.PDF>.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2552). *จดหมายข่าวยุติธรรม. ฉบับที่ 9 ปีที่ 1 ประจำเดือนมิถุนายน 2552*. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2561 จาก http://admincourt.go.th/ADMINCOURT/upload/webcms/Oldnews/attach/news_attach/2009/08/newsletter05-06-2552.pdf
- ครรชิต แสงอุบล. (22 เมษายน 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- คะนอง ปาลิภัทรางกูร. (2561). *จิต 6 : กรอบในการเข้าใจคน. Executive Journal ภาควิชาศิลปะศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.* เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2561 จาก http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/july_sep_06/=pdf/Executive%20Journal_F13_68-72.pdf.
- เจษฎาภรณ์ รอดภัย. (20 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- เทิดทูนวิศิษฐ์ สังข์เสนา. (20 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- นพลรัตน์ เพิ่มทรัพย์. (3 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- นัทธิ จิตสว่าง. (2555). *นักโทษล้นคุกกับมาตรการทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม.*
- นายกัน(นามสมมติ). (23 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- นายด่าน(นามสมมติ). (23 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- นายบอย(นามสมมติ). (23 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)

- นันทิย์ ตันตีสิริวัฒน์. (2557). การบรรเทาทุกข์ตามแนวสติปัฏฐาน 4. ใน *ดุชนิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุชนิพนธ์จิตต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เนตรทิพย์ ดาษเดช. (25 พฤษภาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญชู กันทะษา. (30 เมษายน 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพหุตินิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- _____. (2550). *คู่มือชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- _____. (2552). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). *สุขแท้ด้วยปัญญา วิถีสู่สุขภาวะทางปัญญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- _____. *ความสุขคืออะไร*. เรียกใช้เมื่อ 28 มกราคม 2560 จาก <http://www.happinessis-thailand.com/2014>
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ. (2550). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 124 ตอนที่ 16 ก, หน้า 1).
- พินนภา หมวกยอด. (2558). การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาในการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา. ใน *ดุชนิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุชนิพนธ์จิตต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2522). *ประโยชน์ของการเป็นพุทธบริษัท*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- _____. (2547). *ความสุข*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายโรงพิมพ์ บริษัท ตถตาพับลิเคชั่น จำกัด.
- ไพโรจน์ สิงบัน. (2552). *สุขภาวะทางปัญญาของคนได้: สุขสร้างได้ด้วยปัญญา*. งานสร้างสุขภาพได้ 2551 - 2552.
- รณกรณ์ เอกฉันท. (2549). การศึกษาระดับความเครียดของผู้ต้องขังคดียาเสพติดในแดนความมั่นคงสูง: กรณีศึกษาทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง. ใน *สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เลอลักษณ์ มหิพันธ์. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางปัญญาของผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเภท. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 31(2), 30-42.
- วิทยา สุริยะวงศ์. (2558). *สรุปสัมมนาวิชาการ: คดีล้นศาลนักโทษล้นคุกปัญหาจากอกระบวนกร*. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://knowledge.tijthailand.org/uploads/publication/file/20190513/th-dgkmstuxy014.pdf>

- ศรีบุญ วงศ์คำจันทร์. (25 มีนาคม 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2550). *ปัญญาในพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- โสเมรัชช์ วิไลยุค. (2559). การปล่อยวาง. *นิตยสารวาไรตี้เพื่อสุขภาพ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล*, 4(26), 10-11.
- แหวนทอง บุญคำ. (4 เมษายน 2562). สุขภาวะทางปัญญาและพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดตามหลักพุทธธรรม. (มนตรี หลินภู, ผู้สัมภาษณ์)
- อ้อม ประนอม. (2558). *พลังธรรม พลังคำ พุทธพจน์ล้ำค่าพัฒนาชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Be Bright จำกัด.
- อุไรรัตน์ หน้าใหญ่. (2560). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปัตตานี. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Wallace, B. A., & Shapiro, S. L. (2006). Mental Balance and Well-Being. *American Psychological Association*, 61(7), 690-710.
- Enggist and al. (2014). *Prisons and health*. Publication WHO Regional office for Europe, UN City: Copenhagen Ø, Denmark.
- Gresham M. Sykes. (1958). *The society of Captives: A study of Maximum Security Prison*. Princeton university press.
- International Center for Prison studies (ICPS). (2015). *Prison Population*. Birkbeck university of Lodon. *Mental Health Statistics: Prisons*. Retrieved 28 January 2017 from <http://www.mentalhealth.org.uk/helpinformation/mental-health-statistics/prisons>

การศึกษาวิเคราะห์ภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค*

AN ANALYTICAL STUDY OF FIGURATIVE LANGUAGES IN THE VISUDDHIMAGGA

ชฎาภรณ์ แจ่มแจ้ง

Chadaporn Jamjang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: aj.nicnapal@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงเอกสารครั้งนี้มีประสงค์คือ 1) ศึกษาความถี่ของประเภทภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค 2) วิเคราะห์ความหมายและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายของภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค 3) วิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ประชากรในการศึกษาคือ คัมภีร์วิสุทธิมรรคฉบับพระพุทธโฆสเถระ รจนา สมเด็จพระพุทธปาจาเรศ (อาจ อาสภมหาเถระ) แปลและเรียบเรียงเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึกจากการอ่าน การสกัดความหมาย จัดกลุ่มข้อมูล และทำดัชนีหัวเรื่องด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ สรุปผลและนำเสนอผลโดยการอภิปรายเชิงพรรณนาตามข้อมูลที่ได้ ผลการวิจัยพบว่า 1) มีการใช้ภาพพจน์ตามประเภทที่ได้กำหนดไว้ รวม 10,918 ครั้ง เรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ วาตศิลป์ 6,811 ครั้ง อุปลักษณ์ 2,089 ครั้ง การกล่าวอ้าง 1,048 ครั้ง อุปมา 646 ครั้ง นามนัย 244 ครั้ง สัญลักษณ์ 37 ครั้ง สมพจน์ 19 ครั้ง อติพจน์ 13 ครั้ง การเลียนเสียงธรรมชาติ 5 ครั้ง บุคคลาธิษฐาน 3 ครั้ง ปฏิพจน์ 3 ครั้ง ปฏิทรรศน์ ไม่ปรากฏ 2) มีวงความหมายต้นทางมากกว่า 1 เพื่อแสดงมโนทัศน์ทางความหมายของถ้อยความเดียวกัน วงความหมายต้นทางแต่ละวงมีโครงสร้างมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน 3) รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรมมีลักษณะซับซ้อน เรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยสุดคือ ศัพท์สังคม 6,966 ถ้อยคำ ศัพท์ศาสนา 1,048 ถ้อยคำ ศัพท์นิเวศวิทยา 321 ถ้อยคำ ศัพท์วัตถุ 170 ถ้อยคำ องค์ความรู้ใหม่ได้แก่ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์และหลักการเทียบเคียงภาษาเหมาะในการอธิบายความหมายของภาพพจน์ในงานวรรณกรรมทางศาสนา แต่การตีความหมายของคำจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม

คำสำคัญ: ภาษา, ภาพพจน์, วิสุทธิมรรค

* Received 17 January 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 24 March 2020

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the frequency of the figurative languages that appears in the Visuddhimagga. 2) to analyze the meaning and conceptual structure of the meaning of the figurative languages in the Visuddhimagga. 3) to analyze the pattern of the figurative languages in the context of cultural terminology in the Visuddhimagga. This research is a documentary research. Population in the study is the Visuddhimagga written by Buddhaghosa and translated by Somdej Phra Buddhacarya (Ard Asabhamahathera). Data are collected by taking notes from primary and secondary sources that are provided by reading and extracting the meaning of each of information one by one. Then categorizing and indexing the data with the computer program to summarize the findings and present the research results by descriptive discussion based on the data obtained. The results of the research found that: 1) 10,918 figurative were used according to the categories specified, in order from highest to lowest; rhetorical question 6,811 times metaphor 2,089 times allusion 1,048 times simile 646 times metonym 244 times symbolic 37 times synecdoche 19 times hyperbole 13 times onomatopoeia 5 times personification 3 times oxymoron 3 times paradox does not appear. 2) There are the semantic source domains more than 1 to show the conceptual meaning of the same statement. Each semantic source domain has its own conceptual structure. 3) The patterns of figurative languages are complex in many dimensions in the context of cultural vocabulary, in order from highest to lowest; social vocabulary 6,966 words, religious vocabulary 1,048 words, ecological vocabulary 321 words and material vocabulary 170 words. The new knowledge gained in this study is the conceptual metaphor theory, and the equivalence principle theory in this analysis are suitable for a part of an explanation the meaning of figurative languages but for interpretation or translation the meaning of words need to study more.

Keywords: Language, Figurative, Visuddhimagga

บทนำ

ภาษาและภาพพจน์ ภาษาคือสิ่งสำคัญในชีวิตมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เรียกว่าการสื่อสาร ซึ่งทุก ๆ การสื่อสารของมนุษย์ย่อมมีวัตถุประสงค์ใน

การส่งข้อความ ผู้ส่งสารอาจใช้ข้อความที่ชัดเจน (Denotative Meaning) สื่อสารให้ผู้รับสารทราบถึงวัตถุประสงคที่ต้องการแบบตรง ๆ หรือผู้ส่งสารอาจใช้ข้อความโดยนัย (Connotative Meaning) สื่อสารให้ผู้รับสารทราบถึงวัตถุประสงคที่ต้องการแบบทางอ้อม ความหมายของข้อความโดยนัยที่สื่อออกไปนั้น มีลักษณะแตกต่างจากข้อความที่ใช้กันตามปกติ เช่น ภาษาภาพพจน์ (figurative languages) ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาษาภาพพจน์คือ รูปแบบภาษาที่มีความหมายกว้าง สามารถตีความได้มากกว่าหนึ่งความหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ของผู้ตีความเป็นอย่างมาก การใช้ภาษาภาพพจน์มีวิธีการใช้ที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น การใช้คำอุปลักษณ์เพื่อเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง การใช้คำอุปมาเพื่อเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง การใช้คำปฏิพจน์เพื่อกล่าวสิ่งที่ตรงกันข้าม การใช้คำอติพจน์เพื่อกล่าวสิ่งที่เกินความจริงเป็นต้น การใช้ภาษาภาพพจน์เป็นการสร้างคำอธิบายเชิงจินตนาการในรูปแบบใหม่ โดยทั่วไปจะสังเกตเห็นได้ชัดทันทีว่าผู้เขียนใช้ภาษาภาพพจน์ (Reaske, C R, 1966) ภาษาภาพพจน์มักปรากฏในวรรณกรรมทางศาสนา เพราะวรรณกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่มักมีคำหรือข้อความที่เข้าใจได้ยาก และบางครั้งผู้เขียนต้องการใช้ภาษาที่ดึงดูดความสนใจเป็นพิเศษ จึงมักมีการใช้ภาพพจน์เพื่ออธิบายเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสร้างคำอธิบายศัพท์ที่ผู้อ่านอาจไม่เข้าใจ ประโยคหรือข้อความที่มีการใช้ภาษาภาพพจน์มักมีความหมายที่ซับซ้อนกว่าประโยคธรรมดาทั่วไป นอกจากการใช้ภาษาภาพพจน์เพื่อสื่อความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นแล้ว ลักษณะการแปลงวรรณกรรมทางศาสนาจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาต่าง ๆ นั้น ถือเป็นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่ไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการถ่ายทอดอารมณ์ ความหมายแฝงจากทุกมุมมอง ไม่ว่าจะเป็นทางสังคม ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรม จากภาษาในต้นฉบับที่มีอีกด้วย รูปแบบลักษณะที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นรูปแบบกลยุทธ์ในการสื่อสาร (Communication Strategy) ที่มีรากฐานมาจาก 1) การสื่อความหมายทางมโนทัศน์ (Conceptual) และ การสื่อความหมายทางภาษาศาสตร์หรือไวยากรณ์ (Linguistic) 2) สื่อความหมายจากภูมิหลังความรู้และความเข้าใจที่มีร่วมกัน (Canale, M. & Swain, M, 1980) เพราะเราจะไม่มีความรู้และเข้าใจภาษาและสื่อความหมายได้ หากไม่เข้าบริบทที่อยู่รอบๆ เรื่องราวนั้น (Perdue, C. and Klein, W, 1993) ดังนั้นความรู้ทางภาษาต้องควบคู่กับความรู้ทางวัฒนธรรม (Byram, M, 1997) ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ภาษาภาพพจน์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการความไม่เท่ากันในด้านความรู้ทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ ในขณะเดียวกันภาษาภาพพจน์ก็ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านวากยสัมพันธ์ ทั้งความหมาย รูปแบบการใช้ภาษา หรือการเลือกใช้สำนวน เพื่อให้เกิดลักษณะเฉพาะ ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึงรวมถึง ภาพพจน์ โวหารภาพพจน์ อุปลักษณ์ในระดับถ้อยคำและอุปลักษณ์ในระดับมโนทัศน์ ล้วนสามารถทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการตอบสนองของผู้รับสารได้ ถ้อยคำหรือภาพพจน์นั้น ๆ จะ

เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็น ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และบรรทัดฐานในสังคมของภาษาในต้นฉบับได้ โดยเฉพาะการนำเสนอวรรณกรรมทางศาสนานั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะข้อจำกัดบางประการ เช่นการเลือกใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องต้องมีความเหมาะสม การศึกษาวิเคราะห์ภาษาภาพพจน์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญช่วยผู้วิจัยในการตีความคุณลักษณะทางภาษาศาสตร์ในงานวรรณกรรมทางศาสนาต่อไป

วรรณกรรมทางพุทธศาสนา วิสุทธีมรรคเป็นพระคัมภีร์ที่สำคัญ เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ได้รับการจัดให้เทียบเท่าชั้นอรรถกถา เนื้อหาเหมือนพระไตรปิฎกฉบับย่อ พระพุทธโฆสจารย์นักปราชญ์ชาวอินเดีย ได้รจนาพร้อมอรรถาธิบายขึ้นโดยอาศัยโบราณอรรถกถาที่เป็นภาษาสิงหล ได้แก่ มหาอรรถกถา มหาปัญจจรีอรรถกถา กุฎฐทีอรรถกถา (พระพุทธโฆสเถระ, 2547)

โครงสร้าง เนื้อหาความสำคัญของคัมภีร์วิสุทธีมรรค ว่าด้วยเนื้อหาในสามหมวดใหญ่ ๆ คือ หมวดว่าด้วยเรื่องศีล สมาธิ และ ปัญญา รวมทั้งหมดแล้วมี 23 นิเทศ มีความสำคัญเพราะอรรถกถาทั้งหลายในสมัยอนุราชปุระ ถือเอาคัมภีร์วิสุทธีมรรคนี้เป็นหลักในการเขียนอรรถกถา (Norman, K R, 1983) อีกทั้งในปัจจุบันใช้เป็นแบบเรียนสำหรับพระสงฆ์ไทยในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีประโยค 8 วิชาการแปลมคธเป็นไทย

ในงานวิจัยเรื่อง วิสุทธีมรรค: วิถีแห่งการยกระดับภูมิปัญญาในพุทธศาสนาเถรวาทสรุปว่า วิสุทธีมรรค เป็นทั้งคู่มือการปฏิบัติและวรรณกรรมหลักของเถรวาท มีการอธิบายขยายความไว้อย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของธรรมที่พึงทราบ เป็นหลักปฏิบัติธรรมของผู้ที่ต้องการศึกษาพระพุทธศาสนา ที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับธรรมอะไรบ้าง ความรู้ในธรรมหัวข้อเหล่านั้นมีหลักการอย่างไร ผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติอะไรก่อน และอะไรหลังผลที่ได้จากการปฏิบัติคืออะไร สามารถแก้ไขปัญหาวชิวัตได้อย่างไร เป็นต้น (จันทร์ชนันท์ สิงห์ต เนตรนิมิต และ สมิตธิพล เนตรนิมิต, 2562)

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ที่จะได้รับ อันจะเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่และดำรงไว้ซึ่งหลักธรรมคำสอน เพื่อความมั่นคงและดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต อีกทั้งยังไม่พบว่ามีงานวิจัยใดที่ทำการศึกษาโดยตรงเกี่ยวภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธีมรรค ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษา เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธีมรรค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความถี่ของประเภทภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธีมรรค
2. วิเคราะห์ความหมายและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายของภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธีมรรค
3. วิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในคัมภีร์วิสุทธีมรรค

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์วิสุทธิมรรค อรรถกถา ฎีกา และเอกสารงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ อย่างเป็นขั้นตอนดังนี้

1. สกัดหน่วยข้อมูลจากข้อมูลดิบจากเอกสารที่ได้จัดเตรียมไว้แต่ละแหล่ง โดยการอ่านและสกัดความหมายของข้อมูลที่แต่ละส่วน
2. ทำการจัดกลุ่มข้อมูลและทำดัชนีหัวข้อ โดยสังเคราะห์หน่วยข้อมูลที่ได้ สกัดได้จากทุกแหล่ง ตามคุณลักษณะร่วมกันและความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างประเด็น โดยใส่แฟ้มข้อมูลในคอมพิวเตอร์
3. จากนั้นทำการวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ข้อมูล พร้อมความถี่ของการปรากฏของภาพพจน์แต่ละประเภทด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ (Excel) เพื่อสรุปผลการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยโดยการอภิปรายเชิงพรรณนาตามข้อมูลที่ได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ศึกษาจากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับพระพุทโธสมณะ ญาณ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ) แปลและเรียบเรียง โดยผู้วิจัยจะอภิปราย ความถี่ของประเภทภาษาภาพพจน์ ตามคำนิยามที่กำหนดไว้จำนวน 12 ประเภท ได้แก่ อุปมา (Simile) อุปลักษณ์ (Metaphor) สัญลักษณ์ (Symbol) นามนัย (Metonymy) อติพจน์ (Hyperbole) บุคคลาธิษฐาน (Personification) ปฏิทรรศน์ (Paradox) ปฏิพจน์ (Oxymoron) วาทศิลป์ (Rhetorical Question) การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) สมพจน์ (Synecdoche) การกล่าวอ้าง (Allusion) (ชุมสาย สุวรรณชมภู, 2456)
 - 1.2 วิเคราะห์ความหมายและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายของภาษาภาพพจน์ ในประเด็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual Metaphor) ตามแนวคิดของ Lakoff, G. & Johnson, M. (Lakoff, G. & Johnson, M., 1980)
 - 1.3 วิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรม โดยนำภาษาภาพพจน์ที่พบมาจำแนกจัดหมวดหมู่คำศัพท์ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มศัพท์ทางนิเวศวิทยา กลุ่มศัพท์ทางวัตถุ กลุ่มศัพท์ทางสังคม กลุ่มศัพท์ทางศาสนา ตามแนวคิดหลักความหมายเทียบเคียงภาษา (Equivalence Principle) (Nida, E A, 1975) โดยผู้วิจัยจะไม่นำกลุ่มศัพท์ทางภาษาศาสตร์มาวิเคราะห์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

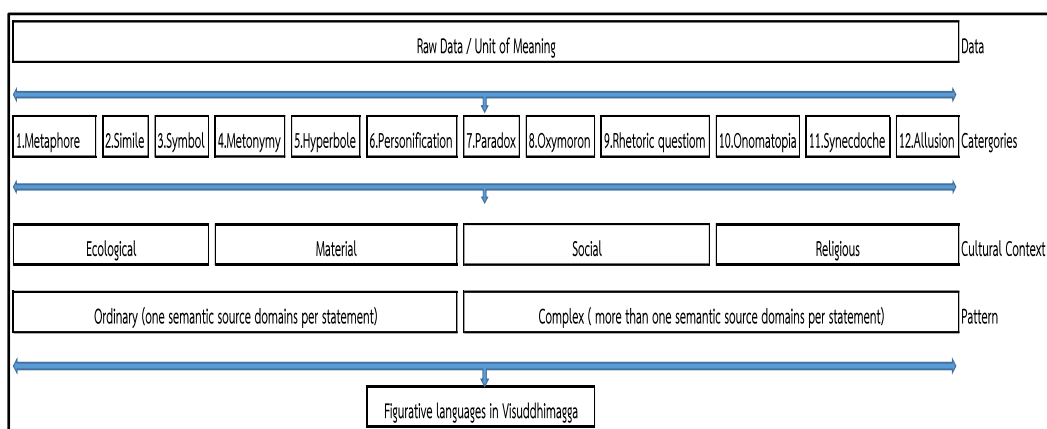
2.1 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์วิสุทธิมรรค อรรถกถา ฎีกา และเอกสารอื่น ๆ

2.2 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินโครงการวิจัยระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2562

กรอบแนวคิดการวิจัย

แม้การวิเคราะห์จะแยกส่วนแต่ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กันซึ่งผลการวิเคราะห์แต่ละส่วนที่จะนำไปสู่ความเกี่ยวข้องของแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในสนับสนุนการศึกษาวิจัยนี้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาความถี่ของประเภทภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความถี่ของประเภทภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย

ลำดับที่	ประเภทภาพพจน์	จำนวนครั้ง	ลำดับที่	ประเภทภาพพจน์	จำนวนครั้ง
1.	วาทศิลป์	6,811	7	สมพจน์	19
2.	อุปลักษณ์	2,089	8	อติพจน์	13
3.	การกล่าวอ้าง	1,048	9	การเลียนเสียงธรรมชาติ	5
4.	อุปมา	646	10	บุคคลาธิฐาน	3
5.	นามนัย	244	11	ปฏิพจน์	3
6.	สัญลักษณ์	37	12	ปฏิทรรศน์	ไม่ปรากฏ

จากตารางที่ 1 ภาษาภาพพจน์ 12 ประเภทตามเกณฑ์นิยามที่กำหนด ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคทั้งสิ้นจำนวน 10,918 ครั้ง โดยเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ 1) วาทศิลป์คือภาพพจน์ที่มีลักษณะเป็นคำถามเชิงศิลป์หรือปฏิพจน์ เป็นการตั้งคำถามแต่มีได้หวังคำตอบเนื่องจากผู้ถามถามในสิ่งที่รู้ดีอยู่แล้ว หรือรู้คำตอบดี 6,811 ครั้ง 2) อุปลักษณ์คือภาพพจน์ในการเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งหนึ่ง โดยการใช้คำแสดงการเปรียบเทียบว่า เป็น หรือ คือ 2,089 ครั้ง 3) การกล่าวอ้างคือภาพพจน์ที่กล่าวให้ความหมายอ้างอิงถึง บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ในวรรณกรรมอื่น หรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งในวรรณกรรมอื่น ทั้งโดยตรงหรือดัดแปลงมา 1,048 ครั้ง 4) อุปมาคือการเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง ทั้งที่ทั้งสองสิ่งนี้มีสภาพแตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน โดยในการเปรียบเทียบจะใช้คำในความหมายว่า เหมือน หรือ คล้าย 646 ครั้ง 5) นามนัยคือการใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มาใช้ให้มีความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด 244 ครั้ง 6) สัญลักษณ์คือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแสดงแทนสิ่งนั้น และคำที่ใช้เรียกนั้นเป็นที่รู้จักเข้าใจกันดีในการเปรียบเทียบตีความ 37 ครั้ง 7) สมพจน์คือการกล่าวถึงส่วนย่อยหรือเพียงบางส่วนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ให้มีความหมายครอบคลุมถึงส่วนเต็มหรือทั้งหมดของสิ่งนั้น 19 ครั้ง 8) อติพจน์คือการกล่าวเกินจริง ซึ่งเป็นความรู้สึกหรือความคิดของผู้กล่าวที่ต้องการตอกย้ำความหมายให้ฟังแล้วชัดเจนหนักแน่นขึ้น ทั้งผู้พูดและผู้ฟังต่างเข้าใจว่าไม่ใช่เป็นการกล่าวเท็จ 13 ครั้ง 9) การเลียนเสียงธรรมชาติคือการใช้คำที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่นเสียงร้องของสัตว์หรือเลียนเสียงกิริยาอาการต่าง ๆ ของคน 5 ครั้ง 10) บุคคลาธิฐานคือการสมมติให้สิ่งไม่มีชีวิตหรือสิ่งที่เป็นนามธรรมมีชีวิต มีความคิด มีสติปัญญา มีอารมณ์ มีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ 3 ครั้ง 11) ปฏิพจน์คือการใช้คำที่ตรงกันข้ามไม่สอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันมารวมไว้ด้วยกัน เพื่อให้มีความหมายขัดแย้งกันมากขึ้น 3 ครั้ง 12) ปฏิทรรศน์คือการใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงข้ามหรือขัดแย้งกันมากแล้วเปรียบเทียบกับเพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่ปรากฏ

2. ผลจากการวิเคราะห์ความหมายและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายของภาษาภาพพจน์ในประเด็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) พบว่ามีวงความหมายต้นทางมากกว่า 1 เพื่อแสดงมโนทัศน์ทางความหมายของถ้อยความเดียวกัน และวงความหมาย

ต้นทางแต่ละวงมีโครงสร้างมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน เช่น การแสดงภาพพจน์ของเกสาผมมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 วงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางของภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

ลำดับที่	วงความหมายต้นทาง	ภาพพจน์	วงความหมายปลายทาง
1.	สีผลตาลสุก	อุปมา	เกสาผม
2.	ก้อนขมิ้น	อุปมา	เกสาผม
3.	ดอกมะตูม	อุปมา	เกสาผม
4.	ตะโพน	อุปมา	เกสาผม
5.	ปลายเมสึดข้าวเปลือก	อุปมา	เกสาผม
6.	ผัก, ดอกบัวที่เกิดในน้ำคร่ำ, ในกองคูถ, ในป่าช้า, ในที่ทิ้งขยะ	อุปมา	เกสาผม
7.	สัณฐานคันชั่ง	อุปมา	เกสาผม
8.	สีลูกประคำดีควาย	อุปมา	เกสาผม
9.	อุจจาระเด็ก	อุปมา	เกสาผม

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า คำที่อยู่ในวงความหมายต้นทาง (Semantic Source Domain) หนึ่งคำสามารถเกิดคำที่อยู่ในวงความหมายปลายทาง (Semantic Target Domain) ได้มากมายไม่จำกัด เป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายแบบอิสระ

3. ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคมีลักษณะซับซ้อนหลายหลายมิติในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรม โดยเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยสุด มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

ลำดับที่	หมวดศัพท์	รายละเอียด	จำนวน
1.	สังคม	พฤติกรรมกรรับรู้ทางเหตุผล, พฤติกรรมกรรับรู้ทางการตั้งคำถาม	6,966
2.	ศาสนา	การกล่าวอ้างถึงความถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ บุคคล วัตถุ สถานที่	1,048
3.	นิเวศวิทยา	การเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ คือ สิ่งประดิษฐ์ สิ่งที่แปลงสภาพ อย่างเป็นกระบวนการ สิ่งก่อสร้าง สิ่งไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิต เป็นต้น	321
4.	วัตถุ	การเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ คือ สิ่งประดิษฐ์ทั่วไป สิ่งที่แปลงสภาพ อย่างเป็นกระบวนการ สิ่งก่อสร้าง สิ่งไม่มีชีวิต เป็นต้น	170

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ศัพท์วัฒนธรรมทางสังคมมีมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มศัพท์ทางศาสนา กลุ่มศัพท์ทางนิเวศวิทยา และกลุ่มศัพท์ทางวัตถุตามลำดับ เมื่อมองจาก

มุมมองคนใน (Emic View) ทำให้เห็นถึงวิธีคิด กระบวนการให้ความหมาย ที่ผู้แต่งใช้อธิบาย โลก ชีวิต ประสบการณ์ของตน ว่าบริบททางสังคม ศาสนา นิเวศน์วิทยา และวัตถุ มีผลต่อ โครงสร้างทางภาษาและรูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ของผู้แต่งมากน้อยแตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัย ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทวาทศิลป์มากที่สุด แสดงถึงความ เข้าใจอันลึกซึ้งในหัวข้อธรรมที่มีมากมาย วาทศิลป์เป็นภาษาพจน์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคม ของมนุษย์ในการรับรู้ทางเหตุผล และ การตั้งคำถาม เป็นปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย และ กระบวนการคิด ที่มาจาก ประสบการณ์การรับรู้โลกภายนอก ที่นำมาขยายการรับรู้สิ่งที่เป็น นามธรรมให้เป็นรูปธรรม เป็นมโนทัศน์การเชื่อมโยงการรับรู้ธรรมะของผู้แต่ง อาทิเช่นหัวข้อ ธรรมะใน กาลามสูตร หรือ อิทปิัจจยตา ซึ่งเป็นหลักการทางพุทธศาสนากล่าวถึงความ เกี่ยวเนื่องกันของเหตุและผล อิทปิัจจยตา ถือเป็นหัวใจของปฏิจรรสมุขปาถเป็นกฎเหนือกฎ ทั้งปวง เป็นสัจธรรมความจริงแท้ที่สุดของพุทธศาสนา และเชื่อมโยงคำสอนทั้งปวงของ พระพุทธเจ้าว่า ล้วนเป็นไปตามหลักธรรมหรือกฎของอิตปิัจจยตาทั้งสิ้น เป็นกระบวนการคิด เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นกระบวนการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ปัญหา เป็นการใช้ข้อมูลและการ แก้ปัญหา เพื่อช่วยตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล ทางทฤษฎีวิทยาศาสตร์ที่ครอบคลุมทั้งปัจจัยส่วน วัตถุ จิตใจ สังคมและอื่น ๆ ทั้งหมด เป็นลักษณะที่แสดงออกผ่านการใช้ภาษาภาพพจน์ ที่ ปรากฏให้เห็นจำนวนมากในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ตรงกับทฤษฎี CMT ตามแนวคิดอุปลักษณ์เชิง มโนทัศน์ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ จนก่อเป็นภาพขึ้นในระบบความคิดจนกลายเป็นความเข้าใจ ในที่สุด

2. จากผลการวิจัยข้างต้น ในการอธิบายความหมวดธรรมต่าง ๆ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค สังเกตเห็นได้ง่ายทันทีว่าผู้แต่งใช้ภาษาภาพพจน์ ลักษณะเช่นนี้ตรงตามทฤษฎีของ (Reaske, C R, 1966) อีกทั้งพบว่า มีวงความหมายต้นทางมากกว่า 1 เพื่อแสดงมโนทัศน์ทางความหมาย ของถ้อยความเดียวกัน วงความหมายต้นทางแต่ละวงมีโครงสร้างมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน มโน ทัศน์ (Conceptual Metaphor) ที่ใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ที่มีรูปแบบซับซ้อน (Complex Pattern) สอดคล้องกับแนวคิด ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความหมายที่ว่า ความหมายที่ผูกโยงกับรูป ภาษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของโครงสร้างมโนทัศน์ (Conceptual Structure) ทั้งหมดที่ มนุษย์มี ความหมายที่เข้ารหัสไว้ (Encode) จึงไม่ใช่ทั้งหมดของความคิด แต่เป็นเพียงภาพที่ สะท้อนถึงความสามารถรับรู้ (Perceive) และความเข้าใจ (Conceive) เป็นวิธีการที่มนุษย์จัด หมวดหมู่และสร้างกรอบความคิดประสบการณ์เกี่ยวกับโลก มโนทัศน์ที่ได้จากคำ จึงเป็นเพียง ส่วนหนึ่ง หรือเซ็ทย่อย ๆ ของมโนทัศน์ทั้งหมดที่มนุษย์มีเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยที่พบเป็นไปตาม ลักษณะแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์อีกสามประเภทดังนี้

2.1 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์โครงสร้าง (Structure Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบสองมโนทัศน์ที่มีองค์ประกอบและโครงสร้างที่สัมพันธ์กันอย่างมีระบบ ที่กล่าวถึงขอบเขตผังมโนทัศน์ (Mapping Of Conceptual Domains) ด้านรูปลักษณ์ ลักษณะคุณสมบัติ คุณค่า พฤติกรรม บทบาท หน้าที่ สถานภาพ ฐานะ ที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างวงความหมายต้นทาง (Source Domain) กับวงความหมายปลายทาง (Target Domain)

2.2 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ประสบการณ์ (Orientational Metaphor) เป็นมโนทัศน์ทิศทางที่เกิดจากการรับรู้หรือทำความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้ประสบการณ์ที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับพื้นที่และการกำหนดทิศทางซึ่งมีร่างกายเป็นแนวเทียบ เช่น ขึ้น - ลง เข้า - ออก หน้า - หลัง นอก - ใน ลึก - ตื้น หน้า - บาง กลาง - ริม เป็นต้น

2.3 อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์รูปธรรม (Ontological Metaphor) เป็นมโนทัศน์รูปธรรมที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน หมายถึง มโนทัศน์ที่เป็น “สิ่งที่ถูกเปรียบ (Target Domain)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม เช่น ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก กิจกรรม จะถูกแทนที่ด้วย “แบบเปรียบ (Source Domain)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็รูปธรรม เช่น วัตถุ สสาร สิ่งบรรจุ เป็นต้น

3. จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ภาพพจน์เชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค เมื่อนำมาจัดจำแนกตามกลุ่มทฤษฎีหลักความหมายเทียบเคียง (Equivalence) (Nida, E A, 1964) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในสิ่งที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยรูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในคัมภีร์วิสุทธิมรรค แสดงถึงมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงมนุษย์กับภาษาและวัฒนธรรม ในบริบททางสังคม ศาสนา นิเวศวิทยา และวัตถุ มีความแตกต่างกันตามลำดับต้งผลการศึกษา สอดคล้องกับหลัก 4 D ในงานวิจัยของ (Kubota, R, 2008) ที่ว่า 1) (Descriptive) การใช้ภาษาสัมพันธ์กับวัฒนธรรมโดยวัฒนธรรมได้จากภาษาที่ใช้ในการบรรยายหรือพรรณนา 2) (Diversity) ภาษาในบริบทที่ใช้จริง ๆ มีรูปแบบที่หลากหลายในวัฒนธรรม 3) (Dynamic) ภาษาคือวัฒนธรรมอย่างหนึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา 4) (Discursive) ภาษาและวัฒนธรรมไม่ได้ตรงไปตรงมามีหลายแง่มุม เช่นการใช้ภาพพจน์เพื่อแทนความหมายไม่เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน ทำให้มีการสร้างสรรค์คำอธิบายเพิ่มเติม โดยในวงความหมายต้นทางสามารถแสดงตัวอย่างจำนวนมากเท่าที่ผู้เขียนต้องการจะอธิบายได้ โดยศัพท์ในวงความหมายต้นทางแต่ละวงนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นหมวดศัพท์ที่มีอยู่ ณ จุดเวลาหรือสถานที่เดียวกัน ตัวอย่างเช่น “พวกเขาคงเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก มีความเคารพศัล ตามรักษาศีล ในกาลทุกเมื่อ เหมือนนกต้อยติวิดรักษาฟองไข่ เหมือนจามรีรักษาขนหาง เหมือนมารดารักษาบุตรที่รัก เหมือนคนตาเออรักษาหน่วยตาข้างเดียว ฉะนั้นเถิด” จากตัวอย่างนี้เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์ที่วงความหมายต้นทางมีกลุ่มศัพท์ทางนิเวศน์มากกว่าหนึ่ง ตัวอย่างทั้งนกต้อยติวิด จามรี มารดา คนตาเอก เพื่ออธิบายถ้อยความเดียวคือการรักษาศีล ลักษณะเช่นนี้ถึงแม้จามรีจะเป็นสัตว์ที่ไม่มีในประเทศไทยหรือใน

วัฒนธรรมของผู้อ่านฉบับแปล แต่ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้ว่าการรักษาศิลปะนั้นสำคัญอย่างไร จากบริบทกลุ่มศัพท์ในวงความหมายใดความหมายหนึ่งที่แสดงไว้นั้นเอง ด้วยลักษณะทางวัฒนธรรมทำให้งานวรรณกรรมมีเอกลักษณ์ที่พิเศษเฉพาะไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ภาษาที่มีความหมายเทียบเคียงที่เป็นธรรมชาติใกล้เคียงกับภาษาต้นฉบับมากที่สุดจำเป็นต้องมีการปรับในด้านต่าง ๆ เช่น ไวยากรณ์ ระดับคำ และวัฒนธรรม กลุ่มศัพท์ในบริบททางวัฒนธรรม 5 ประเภท ได้แก่

3.1 กลุ่มทางนิเวศวิทยา (Ecological Culture) หมายถึงวัฒนธรรมทางนิเวศวิทยาในพื้นที่ตั้ง รวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทางภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศและอื่น ๆ ทำให้ภาษาที่พูดในพื้นที่ต่างกันแม้คำเดียวกัน แต่อาจมีการพัฒนาคำศัพท์ที่ซับซ้อนมากขึ้นตามความแตกต่างของวัฒนธรรมทางนิเวศวิทยาไม่เหมือนกัน ทำให้คำนั้น ๆ มีความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค เช่น สัตว์ ลักษณะต่าง ๆ ทางธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.2 กลุ่มทางวัตถุ (Material Culture) หมายถึงมนุษย์สร้างผลิตภัณฑ์วัสดุ รวมถึงอาหารเสื้อผ้าสถาปัตยกรรม ฯลฯ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันซึ่งรวมถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ผู้คนคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน ในประเทศท้องถิ่นที่กำเนิดของพวกเขา สิ่งเหล่านี้อาจมีผลกระทบอย่างมากต่อการสื่อสาร เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ อาหาร สถานที่ คำเรียกสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น

3.3 กลุ่มทางสังคม (Social Culture) หมายถึงขนบธรรมเนียมทางสังคม ความเชื่อค่านิยม วิถีชีวิตและอื่น ๆ ในสังคม ผู้คนพูด คิด เชื่อ กันอย่างไร พิธีการระดับใดที่เป็นความเหมาะสมในวัฒนธรรมทางสังคมนั้น สิ่งเหล่านี้อาจมีผลกระทบต่อการสื่อสาร เช่น สิ่งที่เป็นนามธรรม พฤติกรรม อาชีพ สัญชาติ ชื่อ กีฬา กิจกรรม เป็นต้น

3.4 กลุ่มทางศาสนา (Religious Culture) แต่ละประเทศมีวัฒนธรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน ศาสนาที่โดดเด่นของสถานที่ที่พูดภาษานั้น อาจมีอิทธิพลต่อลักษณะของการสื่อสารของผู้คน อาจมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความหมายของภาษาดั้งเดิมต้นฉบับ (Source Language) และภาษาปลายทาง (Target Language) ที่ได้รับการเผยแพร่ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางศาสนาเป็นต้นว่า พุทธศาสนาแม้ต่างพื้นที่ก็มีนิกายต่างกัน เช่น ลัทธิเต๋าเป็นศาสนาหลักในประเทศจีน ในขณะที่ชาวตะวันตกส่วนใหญ่เชื่อในศาสนาคริสต์และศาสนาคริสต์ก็มีหลายหลายนิกายเช่นโรมันคาทอลิก วัฒนธรรมทางศาสนาของแต่ละพื้นที่สะท้อนออกมาต่างกันเช่น คำพูดและความเชื่อเกี่ยวกับ พระเจ้า เทวดา นางฟ้า เป็นต้น

3.5 กลุ่มทางภาษาศาสตร์ (linguistic culture) หมายถึงลักษณะเฉพาะแต่ละอย่างของภาษาได้รวมถึงการออกเสียงคำศัพท์ไวยากรณ์และคุณลักษณะทางภาษา แต่ละภาษาใช้ไวยากรณ์ที่ต่างกันและใช้เสียงแผ่งนัยด้านความหมายที่มีความถี่สัมพัทธ์ต่างกันเพื่อสื่อสารสิ่งต่าง ๆ การใช้อักษรตัวพิมพ์ใหญ่ต่างกัน ความแตกต่างเหล่านี้จะต้องคำนึงถึงโดยต้องใช้หลักเทียบเคียงภาษาประกอบในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องเกี่ยวกับความหมาย

องค์ความรู้ใหม่

จากกรอบแนวคิดการวิจัยนำไปสู่ความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในสนับสนุนการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้สรุปได้องค์ความรู้ใหม่ว่า ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ และ ทฤษฎีหลักความหมายเทียบเคียงภาษา ในการศึกษาวรรณกรรมทางศาสนาได้แก่คัมภีร์วิสุทธิมรรค เหมาะสำหรับในส่วนที่เป็น ส่วนของการ อธิบายความ ซึ่งการอธิบายความหัวข้อหลักธรรมต่าง ๆ ครอบคลุมที่ไม่นำไปใช้ปะปนกับหลักคำสอนในภาษาดั้งเดิมต้นฉบับ แต่ละคนมีอิสระที่จะอธิบายได้ตามแนวคิดตน โดยเฉพาะการใช้ภาษาภาพพจน์ในการอธิบายความหมายของหมวดธรรมต่าง ๆ ที่นอกจากจะทำให้ภาษาสละสลวยขึ้นแล้ว ยังทำให้อธิบายถึงมนทัศน์แวดวงความหมายที่ผู้แต่งมีไม่จำกัด ในการกล่าวถึงหรือให้ความหมายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ทั้งสองทฤษฎียังต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในมุมมองทางภาษาศาสตร์หากนำมาใช้วิเคราะห์ในส่วนของการตีความหมายของคำ เพราะคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นวรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่ว่าด้วยหลักธรรมหมวด ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหัวใจหลักสำคัญในคำสอนของพุทธศาสนา การตีความหมายของคำนั้น ต้องอาศัยความรู้ทางภาษาเป็นหลักเพื่อให้ได้ความหมายตรงกับเจตนาของผู้เขียนในภาษาต้นฉบับ อีกทั้งในความเป็นจริง ความเป็นสากลทางวัฒนธรรมนั้นไม่มีอยู่จริง เพราะเมื่อนำมุมมองของคนนอก (Etic View) ที่มีโลก ชีวิต ประสบการณ์และวัฒนธรรมที่ต่างกัน แต่พยายามสร้างกรอบทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้อธิบายมุมมองของคนใน (Emic View) อาจทำให้เกิดความลำเอียงได้ เพราะองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่ เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคม ความเป็นทางการ ประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติ ความเชื่อความรู้สึก เหล่านี้ขึ้นอยู่กับบริบทของวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ แม้ภาพพจน์จะทำให้เกิดอรรถรสและเห็นภาพชัดเจนขึ้น แต่หากมีความหมายและโครงสร้างทางความหมายมีรูปแบบต่างกันมาก ๆ เช่นตัวอย่าง การเปรียบเปรยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หากมองในแง่ลักษณะการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ (Expressive Function) ผู้อ่านอาจรู้สึกคลุมเครือไม่ชัดเจนว่า ผู้แต่งต้องการจะสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกในแบบใด ทำให้สรุปได้ว่า ภาษาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และวัฒนธรรมเองก็เป็นปัญหาสำคัญในการถ่ายทอดความหมายและนำเสนอความหมายตามต้นฉบับให้ได้ครบถ้วนด้วยเช่นกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาษาภาพพจน์ถือเป็นโหมดพื้นฐานของการรับรู้ สะท้อนให้เห็นไม่เพียงแต่ในรูปของภาษา แต่ยังรวมถึงในความคิดและการกระทำ ผู้คนสามารถเข้าใจถึงรูปความหมายที่ปรากฏเป็นข้อพิสูจน์ว่าภาษาภาพพจน์มีความสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจรูปความหมายที่ปรากฏ นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจสภาพทางวัฒนธรรมแม้การใช้ภาษาภาพพจน์จะเป็นทางออกหนึ่งในการแก้ปัญหาความแตกต่างของภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทาง แต่การศึกษาวรรณกรรมทางศาสนาประกอบกับความหลากหลายในบริบททางวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ความรู้

ทางภาษาควบคู่ เพราะในวรรณกรรมทางศาสนามีทั้งส่วนที่เป็นหลักธรรมคำสอนที่เป็นแก่นสำคัญอันเป็นสาระที่ต้องได้รับการเก็บรักษาไว้ และส่วนที่เป็นการอธิบายที่สามารถทำได้ตามแนวคิดของตน เพราะภาษามาจากวัฒนธรรม วัฒนธรรมเองก็มีความหลากหลายสามารถเปลี่ยนไปตามกาลเวลาได้ จากผลการศึกษา ทำให้เห็นลักษณะเด่นและข้อดีข้อเสียและข้อค้นพบใหม่จากการรวบรวม ข้อมูลทางภาษา ลักษณะ และการใช้ ภาษาภาพพจน์ ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้เพื่อเชื่อมโยงสู่แนวทางการพัฒนาในการใช้ภาษาเพื่อประโยชน์ในการเผยแผ่พระศาสนาต่อไปในอนาคต และผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากเรื่องนี้อย่างต่อไปนี้ 1) งานวิจัยนี้ศึกษาภาษาภาพพจน์เพียง 12 ชนิดเท่านั้น จึงมีความเห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติมภาษาภาพพจน์ชนิดประเภทอื่น ๆ นอกจากนี้ เพื่อหาคำตอบว่าในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนั้นมีการใช้หรือไม่อย่างไร 2) งานวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์ความหมายและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายของภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เป็นหลักในการศึกษา จากผลการศึกษาที่ได้ ทำให้น่าสนใจที่จะศึกษาต่อไป เกี่ยวกับวงความหมายและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายในมุมมองอื่น เช่น สัญลักษณ์หรือหน่วยสื่อความหมายที่มนุษย์มีนั้น จะทำความเข้าใจและมโนทัศน์โครงสร้างทางความหมายของภาษาภาพพจน์ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเปลี่ยนไปหรือไม่อย่างไร 3) งานวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์ในบริบทศัพท์ทางวัฒนธรรม โดยนำภาษาภาพพจน์ที่พบมาจำแนกจัดหมวดหมู่คำศัพท์ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มศัพท์ทางนิเวศวิทยา กลุ่มศัพท์ทางวัตถุ กลุ่มศัพท์ทางสังคม กลุ่มศัพท์ทางศาสนา เท่านั้นจึงน่าสนใจที่จะศึกษาต่อไปว่า ในกลุ่มศัพท์ทางภาษาศาสตร์ในระดับ โครงสร้าง (Structure) เสียง (Phonology) รูปแบบการใช้ภาษาภาพพจน์อย่างไรมีผลต่อการตีความหมายอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ชนันท์ สิงห์ต เนตรนิมิต และ สมิตธิพล เนตรนิมิต. (2562). วิสุทธิมรรค: วิถีแห่งการยกระดับภูมิปัญญา ในพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(1), 66-84.
- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2456). *ความรู้เรื่องโวหารและภาพพจน์ ในภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2547). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. (พระพุฒาจารย์ อ่าง อาสภมหาเถระ และคณะ, ผู้แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด.
- Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communication Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Canale, M. & Swain, M. (1980). Theoretical base of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1-47.

- Kubota, R. (2008). *Critical approaches to teaching Japanese and culture*. in J. Mori. and A. S. Ohta (eds.). *Japanese applied linguistics: Discourse and social perspective*. Retrieved february 15, 2020, from <https://www.cambridge.org/core/journals/language-teaching/article/review-of-recent-research-20002010-on-learning-and-instruction-with-specific-reference-to-l2-japanese/5005998CC962F50E2112214F4D86301B>
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nida, E A. (1964). *Linguistic and ethnology in translation problem*. In *Language in culture and society: A reader in linguistics and anthropology*. New York: Harper and Row.
- Nida, E A. (1975). *Componential Analysis of Meaning*. The Hague: Mouton Publishers.
- Norman, K R. (1983). *Pali literature: incl. In the cannon literature in prakrit and sanskrit of all the hinayana schools of Buddhism*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Perdue, C. and Klein, W. (1993). Concluding remarks. In Perdue, C. (ed.). *In Adult language acquisition: cross - linguistic perspectives: Volume 2, The results*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reaske, C R. (1966). *How to analyze poetry*. NewYork: Monarch Press.

อंतरภพของนิกายมหายานและวัชรยาน: การศึกษาเชิงวิเคราะห์
บนฐานแนวคิดเรื่องวิญญูณในพระพุทธศาสนา มหายานและวัชรยาน*
THE ANTARABHAVA OF MAHAYANA AND VAJRAYANA BUDDHISM:
AN ANALYTICAL STUDY BASED ON THE CONCEPT OF VINNANA
IN MAHAYANA AND VAJRAYANA BUDDHISM

ประทีปเด่น เวศกาวิ

Prateepden Veskavee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: parinunp@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่องอंतरภพของนิกายมหายานและวัชรยาน: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บนฐานแนวคิดเรื่องวิญญูณในพระพุทธศาสนา มหายานและวัชรยาน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องอंतरภพของนิกายมหายาน 2) เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องอंतरภพของนิกายวัชรยาน 3) เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องอंतरภพในพระพุทธศาสนา มหายานและวัชรยาน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงเอกสาร และทำการวิเคราะห์เพื่อให้ได้แนวความคิดเรื่องอंतरภพของพระพุทธศาสนา มหายานและวัชรยาน ผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดเรื่องอंतरภพ เป็นความเชื่อว่า บุคคลหลังจากตายแล้ว จะยังไม่วินิบเกิดใหม่ โดยจะไปอยู่ในอंतरภพ เป็นภพที่อยู่ระหว่างภพเดิมกับภพที่จะไปเกิดใหม่ ความเชื่อนี้สืบต่อไปสู่พุทธศาสนา มหายานโดยนิกายสัพพัตถิกวาท หรือสรวาสติวาทในภาษาสันสกฤต ได้พัฒนาความเชื่อเรื่องวิญญูณว่าเป็นออลยวิญญูณ ซึ่งพัฒนาต่อไปเป็นโพธิจิตหรือตถาคตรรค์ของมหายานฝ่ายจิตตภูตตถาวาทที่เป็นอมตจิตไม่มีเกิดไม่มีดับ ครั้นเมื่อเกิดวัชรยานหรือพุทธศาสนาแบบทิเบต แนวความคิดเรื่องอंतरภพหรือบาร์โดในภาษาทิเบตมีการพัฒนาไปจากเดิม ให้ครอบคลุมช่วงเวลาของชีวิตทั้งหมดตั้งแต่เกิดไปจนตาย ช่วงเวลาในอंतरภพหรือหลังจากตายยังไม่วินิบเกิดใหม่นั้น ช่วงเวลาการเกิดใหม่มีชีวิตในภพหน้า ติดต่อกันไปเป็นสังสารวัฏ วัชรยานมีแนวความคิดเรื่องจิตวิญญูณว่า มี 2 มิติ คือ จิตปกติ (เซม) ที่ครอบคลุมจิตภายในหรือจิตเดิมแท้ (ริกปะ) ที่ไม่มีการเกิดดับ ซึ่งจะปรากฏเป็นแสงสว่างขณะตาย แล้วจะเข้าสู่อंतरภพก่อนไปเกิดใหม่ ดังนั้น แนวคิดเรื่องวิญญูณในฝ่ายมหายานและวัชรยาน จึงต่างจากฝ่ายเถรวาทที่มีการเกิดดับติดต่อกันไป ฝ่ายมหายานและวัชรยานคงยืนยันทนความคิดเรื่อง

* Received 30 January 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 24 March 2020

อันตรภพที่เป็นภพที่อยู่ระหว่างภพเดิมกับภพที่จะไปเกิดใหม่ อันเป็นช่วงเวลาหลังจากตายก่อนไปเกิดใหม่

คำสำคัญ: อันตรภพ, พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน, พระพุทธศาสนาวัชรยาน, วิญญาณ

Abstract

This Research is a Qualitative Research entitled “The Antarabhava of Mahayana and Vajrayana Buddhism: an analytical study based on the concept of vinnana in Mahayana and Vajrayana Buddhism”, has three objectives: 1) To study the concept of Antarabhava in Mahayana Buddhism. 2) To study the concept of Antarabhava in Vajrayana Buddhism. 3) To analyze the concept of Antarabhava in Mahayana and Vajrayana Buddhism. From the research, it is found that Antarabhava is often understood as the intermediate existence in which the being is dead from the present life but has not yet taken the new birth in the next life. Such a belief was descended by Mahayana Buddhism of Sabbatthikavada or Saravasativada through Sanskrit language, there appears the concept of Antarabhava through the concept of Alayavinnana whereby the concept of Bodhicitta or Tathagatagabba has been developed in Mahayana Cittabhutatahavada, which is absolutely. Once mixed by the doctrine of tantra prevailing over Tibetan land, Vajrayana or Tibetan Buddhism then arises. The concept of Antarabhava or Bardo in Tibetan language has been changed from original one that during the death rebirth is not caused yet where the period of time is explained from the birth to death, the duration in Antarabhava and duration of rebirth in the next world, these continue as the circle of life. The concept of Vinnana in Vajrayana, there are two stand out aspects, called by the Tibetans Sem and Rigpa, the first is the Ordinary Mind, the second is the very Nature of Vinnana, its innermost essence, which is absolutely and always untouched by change or death, at the moment of death will bring about the pure light and move to Antarabhava before getting rebirth. Therefore the concept of Vinnana in Mahayana and Vajrayana are different from Theravada, which is conducted all the time, arises shifts in continuity. Insistently, the concept of Antarabhava or Bardo that is an intermediate state, after death and before rebirth duration.

Keywords: Antarabhava, Mahayana Buddhism, Vajrayana Buddhism, Vinnana

บทนำ

ความเชื่อเรื่องอันตรภพอันเป็นภพที่อยู่ระหว่างภพเดิมกับภพที่จะไปเกิดใหม่ว่ามีสัตว์หรือภาวะที่ตั้งอยู่ระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ หรือชีวิตระหว่างภพ โดยบุคคลหลังจากตายแล้ว จะยังไม่ไปเกิดใหม่ทันที แต่จะมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาสั้น ๆ ก่อนไปเกิดใหม่อยู่ในอันตรภพ พระพุทธศาสนาบางนิกายยอมรับหรือมีความเชื่อเรื่องอันตรภพ นิกายสัพพัตถิกวาทหรือสรวาสติวาทในภาษาสันสกฤต ซึ่งแยกตัวออกมาจากนิกายเถรวาท มีแนวความคิดเรื่องอันตรภพปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในคัมภีร์อภิธรรมโกศศาสตร์ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2543) แสดงว่ามีสัตว์หรือภาวะประเภทหนึ่ง อยู่ระหว่างการตายและการเกิดใหม่ คือ ตั้งอยู่ระหว่างภพต่อภพ หรืออันตรภพสัตว์หรือภาวะนั้น เรียกว่าอันตรภาวะ แต่ในเวลาเดียวกันนิกายเถรวาทไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดเรื่องอันตรภพ มีการโต้แย้งด้วยเหตุผลปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในคัมภีร์กถาวัตถุของฝ่ายเถรวาท ชื่อว่า อันตรภาวกถา ว่าด้วยอันตรภพ (อภิ.ก.37/505/537) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) แสดงลักษณะของอันตรภพไว้ว่า อันตรภพ หมายถึง ภพของสัตว์ที่มีรูปขันธ์และนามขันธ์แบบหนึ่ง เป็นภพที่อยู่ชั่วคราวยังมิได้รับผลกรรมเต็มที่ รอไปสู่ภพใดภพหนึ่งในภพทั้ง 3 มีกามภพ รูปภพ อรูปภพ เพื่อเสวยวิบากกรรมที่ได้กระทำมา (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2550) เป็นสถานที่ที่สัตว์ผู้จะปฏิสนธิ ไม่มีทิพจักขุก็เหมือนมีทิพจักขุ ไม่มีฤทธิ์ก็เหมือนมีฤทธิ์ รอเวลาที่บิดามารดาจะมาอยู่ร่วมกัน และพร้อมจะให้กำเนิดบุตร เป็นเวลา 7 วันบ้าง เกินกว่า 7 วันบ้าง (อภิ.ปญจ.อ. 505/319) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) คล้ายเทวดาที่มีกายทิพย์ และมีอำนาจพิเศษ บุคคลผู้อยู่ในอันตรภพเมื่อไปเกิดในครรภ์มารดาจะไปพร้อมกับรูป ซึ่งแสดงว่า สัตว์ในอันตรภพมีรูปเป็นกายทิพย์ (อภิ.ปญจ.อ. 91/196) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) นิกายวัชชีบุตรตัก และนิกายสัมมัตติยะ ที่ยอมรับเรื่องอันตรภพนั้นเป็นนิกายที่มีความเชื่ออยู่แล้วว่า มีบุคคลหรือมีอัตตา (อภิ.ก. 37/91/51) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) เห็นว่าบุคคลผู้อยู่ในอันตรภพ เมื่อไปเกิดในครรภ์มารดาจะไปพร้อมกับรูป นิกายเถรวาทปฏิเสธเรื่องอันตรภพ เนื่องจากเห็นว่ามีเพียงภพ 3 คือ กามภพ รูปภพ และอรูปภพ เท่านั้น ไม่มีภพที่อยู่ระหว่างภพทั้ง 3 นี้ และเหตุผลเกี่ยวกับการเกิดดับของวิญญานที่จุติวิญญานดับลงแล้ว อุปัตติวิญญานเกิดติดต่อกันที่ (อภิ.ป. 41/79/61) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ด้วยอำนาจ อนันตรปัจจัย

แนวความคิดเรื่องอันตรภพได้สืบทอดไปในพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน มีปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งในแวดวงวิชาการ และการสืบสานทางประเพณี ในทางวิชาการมีการเสวนาเกี่ยวกับชีวิตและความตายในสังคมสมัยใหม่ ได้กล่าวถึงอันตรภพ ที่ในภาษาทิเบต เรียกว่า บาร์โด โดยที่คนเราเมื่อตายแล้วจะไปอยู่ในอันตรภพ ก่อนจะไปเกิดในภพใหม่ (พระไพศาล วิสาโล, 2556) และมีประเพณีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือการทำพิธีงูเต็ก (ราม วัชรารุช, 2545) ที่มีแนวความคิดมาจากความเชื่อในเรื่องอันตรภพหรือบาร์โด การทำพิธีฌาปนกิจ ทั้งในฝ่ายมหานิกายและวัชรยาน เป็นพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ทุก ๆ 7 วัน รวม 7 รอบ สอดคล้องกับเวลาขณะอยู่ในอัมตรภพหรือบาร์โต เป็นภาวะที่ผู้ตาย ถูกเรียกว่า วิญญาณ ยังไม่ได้ไปเกิดใหม่ คืออยู่ในระหว่าง 2 ภพ คือ ภพเก่ากับภพที่จะไปเกิดใหม่ แต่ในเวลาเดียวกันพระอรหันตญาณอาจารย์ฝ่ายเถรวาทก็ได้ปฏิเสธเรื่องอัมตรภพด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการเกิดดับของวิญญาณ ที่เมื่อจุติวิญญาณดับลงแล้ว ปฏิสนธิวิญญาณเกิดติดต่อกันที่ โดยไม่มีระหว่างกัน (พระพุทธโฆสเถระ, 2548)

การศึกษาวิจัยแนวความคิดเรื่องอัมตรภพของพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน อันเป็นเรื่องชีวิตระหว่างภพ เป็นชีวิตระหว่างการตายกับการเกิดใหม่ เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ หรือการกลับชาติมาเกิด การระลึกชาติได้ ที่มีคำสอนอยู่ในพระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องกับคำสอนเรื่องภพภูมิต่าง ๆ เรื่องกรรมที่ผู้กระทำความกรรมทั้งหลาย จะต้องไปเกิดใหม่เพื่อรับผลของกรรม ตลอดจนคำสอนในเรื่องสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิดที่เป็นไปตามหลักปฏิจาสัมุปบาทธรรม การศึกษาแนวความคิดเรื่องอัมตรภพจึงช่วยสนับสนุนคำสอนนั้น ๆ ให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น และส่งผลต่อการปฏิบัติตนตามคำสอนหรือหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้นไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องอัมตรภพของพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวความคิดเรื่องอัมตรภพของพระพุทธศาสนาวัชรยาน
3. เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องอัมตรภพในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน

วิธีดำเนินการงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอัมตรภพโดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มีห้องสมุดทั้งหลาย เป็นต้น
2. นำข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทำการเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวความคิดเรื่องอัมตรภพของพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน
3. นำผลที่ได้จากการรวบรวมมาสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ท่านวสุพันธุได้เข้าไปศึกษาคัมภีร์พระอภิธรรมของนิกายสรวาสติวาท และอรรถกถา คือ คัมภีร์วิภาชาศาสตร์ที่แต่งสมัยมีการสังคายนาครั้งที่ 4 ในอินเดียเหนือ ที่มีพระเจ้ากนิษกะมหาราชเป็นองค์อุปถัมภ์ พ.ศ. 643 เป็นคัมภีร์พระอภิธรรมของพุทธศาสนาฝ่ายอินเดียเหนือที่แต่งขึ้นมาจากมีคัมภีร์พระอภิธรรมของฝ่ายเถรวาท เมื่อครั้งทำการสังคายนาครั้งที่ 3 ใน พ.ศ. 234 ที่มีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นองค์อุปถัมภ์ ท่านวสุพันธุได้ทำบันทึกช่วยจำมาสั่งสอน

ลูกศิษย์ และมีการทำเป็นหนังสือชื่ออภิธรรมโกศะ ตลอดจนอรรถกถาชื่ออภิธรรมโกศภาษาขะ
ขึ้นราว พ.ศ. 1000 ในสมัยราชวงศ์คุปตะ ซึ่งในเวลานั้นได้มีพุทธศาสนานิกายมหายานที่สำคัญ
เกิดขึ้นแล้ว และมีการศึกษาที่มหาวิทยาลัยนาลันทาของภิกษุสงฆ์จากนิกายต่าง ๆ คัมภีร์
อภิธรรมดังกล่าวนับได้ว่าเป็นคัมภีร์ของสำนักอภิธรรมในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน โดยท่านอสัง
คะในนิกายมหายานโยคจาร ก็เคยสังกัดนิกายสรวาสติวาทมาก่อน ก็มีความเชื่อในเรื่อง
อันตรภพ

คัมภีร์อภิธรรมโกศภาษาขะได้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน มีความเชื่อของนิกายสรวาสติ
วาทหรือสัพพัตติกวาท ที่ว่าชั้น 5 มีอยู่จริงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สามารถส่งต่อไปยัง
โลกหน้าได้ อันตรภวะ คือ ภวะที่มีอยู่ระหว่างการตายและการเกิดใหม่ ภวะได้แก่ชั้น 5
ของสัตว์ที่จะไปเกิดใหม่ อันตรภวะยังมิใช่การเกิดใหม่ ภาพหมายถึงความมีอยู่หรือสิ่งที่มีอยู่
ซึ่งก็คือชั้น 5 อันตรภพหมายถึงภพที่อยู่ระหว่างการตาย และการเกิดใหม่ โดยแยกขั้นตอน
ของภพหรือภวะการมีชีวิตหรือชั้น 5 ออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ อันตรภวะ หมายถึง ชั้นที่
เข้าไปอยู่ในระหว่าง 2 อาณาจักรของภพเก่า และภพของการเกิดใหม่ ซึ่งมีอยู่ภายหลังการตาย
ของสัตว์ อุปัตติภพ หมายถึง ชั้นในอันตรภพเข้าไปปฏิสนธิเกิดในภพใหม่ ปุรวกาลภวะ
หมายถึง ชั้นนับตั้งแต่หลังปฏิสนธิไปจนถึงชราและก่อนตาย มรณภวะ หมายถึง ชั้นของ
สัตว์เมื่อความตายปรากฏ เป็นขณะสุดท้ายก่อนจะเข้าถึงขณะแห่งอันตรภวะอีกครั้งหนึ่ง
จิตแห่งอุปัตติภวะ คือจิตขณะเข้าไปปฏิสนธิ เป็นจิตที่ประกอบด้วยกิเลสตัณหาอย่างน้อย
หนึ่งอย่าง เช่น ราคะ หรือโทสะ ซึ่งนำไปสู่การเกิดใหม่ จิตในภวะนอกจากนี้ อาจเป็นกุศล
อกุศล หรืออพยากตะ กรรมที่เป็นเหตุส่งสัตว์ในอันตรภพไปเกิด เป็นกรรมเดียวกับกรรมที่ส่ง
สัตว์ไปเกิดในภพหน้า

ลักษณะของสัตว์ในอันตรภพจะมีรูปร่างเหมือนกับสัตว์ในภพที่จะไปเกิด คือ ปุรวกาล
ภวะ สัตว์ในอันตรภพมีรูปร่างเหมือนเด็กอายุ 5 - 6 ขวบ มีอวัยวะครบถ้วน ผู้ที่เป็นพระ
โพธิสัตว์ มีลักษณะโตเป็นหนุ่มสาว และอวัยวะมีความวิจิตร สัตว์ในอันตรภพเห็นได้ด้วยสัตว์ที่
อยู่ในประเภทเดียวกัน หรือเห็นได้ด้วยทิพจักขุที่เกิดด้วยอภิญญา ส่วนตาทิพย์ของเทวดาที่มีมา
แต่กำเนิดไม่สามารถมองเห็น สัตว์ในอันตรภพมีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ มีอวัยวะ
อินทรีย์ครบถ้วน มีกลิ่นเป็นอาหาร คือ เป็นพวกเสพกลิ่น เรียกว่า คันธัพพะ หรือคนธรรม
อันตรภพมีเฉพาะในกามภพ และรูปภพ สัตว์ในอันตรภพ จัดอยู่ในประเภท โอปปาติกะ อุปัตติ
ขึ้นมา มีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์ทันที สัตว์ในอันตรภพยังมิมีการเสวยวิบากกรรม สัตว์ในภพ
ต่าง ๆ มีความต่อเนื่องไม่ขาดตอนระหว่างภพของความตายกับภพของการเกิดใหม่ ความมีอยู่
ในระหว่าง หรืออันตรภพ จากสถานที่อันเป็นที่ตายและที่เกิดใหม่ถือเป็นเหตุผลของการมีสัตว์
ในอันตรภพอยู่จริง

สมัยราชวงศ์คุปตะ ระหว่าง พ.ศ. 862 - 1083 วัดพุทธศาสนาพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัย
ทางพุทธศาสนา ได้แก่ มหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นต้น ประมาณ พ.ศ. 1300 นักบวชฮินดูชื่อ

คังกราจารย์ เข้ามาศึกษาแล้วนำไปปรับปรุงศาสนาฮินดูให้เจริญขึ้น สร้างปรัชญาอโรวตะ เวทานตะ ส่วนพุทธศาสนามหายานรับเอาลัทธิตันตระมาผสมผสานเป็น พุทธตันตระ เช่นเดียวกับศาสนาฮินดู เรียกว่า ฮินดูตันตระ ตันตระเป็นกระแสใหม่ที่มานอกบริบททั้งของ ศาสนาพราหมณ์ฮินดูและพุทธศาสนามหายานที่มีปรัชญามายมิกะ และโยคาจาร เป็นพื้นฐาน ผสมผสานกับแนวคิดของลัทธิตันตระ

ตันตระ หมายถึง ความสืบเนื่องของจิตวิญญาณที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ และ หมายถึง การข้ามไปสู่ความรู้ที่นำไปสู่การหลุดพ้น ประกอบด้วยแนวคิดต่าง ๆ รวม เรียกว่า วัชรยาน โดยนำแนวคิดเรื่องศูนยตา เป็นวัชร เพราะศูนยตามีความมั่นคงไม่หวั่นไหว เช่นเดียวกับวัชร ต่อมา เป็นที่นิยมนับถืออย่างแพร่หลายในทิเบต ซึ่งเดิมนับถือลัทธิบอนอัน เป็นไปในทางผีสารเทวดา จนกระทั่งกษัตริย์ทิเบตได้นำพุทธศาสนาที่มีรากฐานมาจากปรัชญา มหายานเข้าสู่ทิเบตในรัชสมัยพระเจ้าซองสันกัมโป และพระเจ้าตรีสองเตชัน ได้อาราธนา พระภิกษุศานตรักษิตและคุรูปัทมสัมภวะจากมหาวิทยาลัยนาลันทาเผยแผ่พุทธตันตระใน ทิเบต เกิดการผสมผสานกับลัทธิบอนเป็นลัทธิลามะและเป็นชื่อเรียกนักบวชแปลว่า ผู้ประเสริฐ ของพระพุทธศาสนาแบบทิเบต หรือวัชรยาน

พระพุทธรูปศาสนาวัชรยาน หรือพระพุทธรูปศาสนาแบบทิเบต ได้ศึกษาเรื่องความตาย รวบรวมเป็นคัมภีร์นำทางให้รู้จักมรณวิธีแห่งความตาย เพื่อจะไม่ตื่นตระหนกหรือหวาดกลัว เมื่อความตายมาถึง และทำให้ดำเนินไปได้อย่างถูกต้องทางสู่การหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ด้วย คุรุ ปัทมสมภพได้รจนาคัมภีร์มรณศาสตร์เป็นคำสอนว่าด้วยการหลุดพ้น หรือการตรัสรู้โดยผ่าน อำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่บรรจุอยู่ในคัมภีร์ คัมภีร์มรณศาสตร์แห่งทิเบต มีมุมมองเกี่ยวกับความตายที่ เป็นช่องว่างหนึ่งหรือบาร์โด ซึ่งในพระพุทธศาสนาวัชรยานแบบทิเบตนั้น บาร์โดมีความหมาย กว้างขวางกว่าอันตรภพของมหายานที่เป็นช่วงเวลาระหว่างการตายก่อนมีการเกิดใหม่เท่านั้น แต่บาร์โดหรืออันตรภพในวัชรยานเป็นช่วงเวลาของชีวิตตั้งแต่เกิดไปจนตายแล้วเกิดใหม่ เป็นเรื่องของ การเวียนว่ายตายเกิดหรือสังสารวัฏ บาร์โดในภาษาทิเบตหมายถึง การผ่าน หรือ ช่วงระหว่างการสิ้นสุดของเหตุการณ์หนึ่งกับการเริ่มต้นของอีกเหตุการณ์หนึ่ง บาร์ หมายถึง ใน ระหว่าง โด หมายถึง ตั้งอยู่ บาร์โดคือสภาวะตรงกลางซึ่งตรงกับภาษาสันสกฤตว่า อันตรภาวะ หรืออันตรภพในภาษาไทย โดยเป็นช่วงเวลาระหว่างกลางทั้ง 6 ได้แก่ ช่วงระหว่าง ชีวิต ความ ผิน สมาน จิตตาย ความจริงแท้ การเกิดใหม่ ซึ่งครอบคลุมช่วงเวลาที่มิมีชีวิตอยู่ ช่วงขณะตาย ช่วงหลังการตายก่อนการเกิดใหม่ ช่วงการเกิดใหม่ ช่วงมีชีวิตในโลกหน้า ติดต่อกันไปเป็น สังสารวัฏ ส่วนอันตรภพในพุทธศาสนามหายาน หมายถึง ภพหรือสภาวะตรงกลางระหว่างหลัง ความตายและก่อนการเกิดใหม่

ลามะ โซเกียล ริมโปเช แบ่งการดำรงอยู่เป็นความจริง 4 อย่าง คือ ความจริงของชีวิต การตาย และความตาย หลังจากตาย และการเกิดใหม่ ประกอบด้วยบาร์โด การเกิดแห่งชีวิตนี้ บาร์โดอันทุกข์ทรมานแห่งการตาย บาร์โดแจ่มกระจ่างแห่งธรรมดา และบาร์โดแห่งอันตรภพ

วิญญาณตามแนวคิดพุทธศาสนาแบบทิเบต หรือวัชรยาน มีคำสอนเรื่องจิตและธรรมชาติของจิตว่า ประสบการณ์ทั้งหลายล้วนมีจิตใจเป็นฐาน เป็นผู้สร้างสิ่งที่เรียกว่า ชีวิต

และความตาย จิตใจมี 2 มิติ ได้แก่ จิตปกติ หรือ เชม ในภาษาทิเบต และจิตภายในหรือพุทธภาวะที่ถูกจิตปกติครอบไว้ เรียกว่า ริกปะ ในภาษาทิเบต ต่อเมื่อเรารู้แจ้งไม่ถูกจิตปกติครอบเอาไว้ ธรรมชาติของจิตภายในก็จะเปิดเผยออกมา

เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องจิตวิญญาณของพุทธศาสนamahayana ฝ่ายอัสติวาทิน จิตตภูตตถาวาทินที่มีแนวคิดตถาคตรรรค์ หรือพุทธภาวะ คือ จิตที่เป็นภาวะมีอยู่เองโดยอิสระแผ่ซ่านและดำรงอยู่ตลอดเวลาที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกนี้กับโลกหน้า จึงสามารถเป็นฐานรองรับแนวคิดเรื่องอันตรภพอันเป็นช่วงเวลาหลังตายก่อนไปเกิดใหม่ได้ เช่นเดียวกับแนวคิดเรื่องจิตของพุทธศาสนาวัชรยาน โพธิจิตที่มีจิตปกติครอบไว้ โพธิจิตหรือริกปะ จะถูกเปิดเผยออกมาในขณะตาย ก่อนการไปเกิดใหม่ก็เป็นตัวเชื่อมระหว่างโลกนี้กับโลกหน้าเช่นกัน เป็นฐานรองรับแนวคิดเรื่องอันตรภพหรือบาร์โดของพุทธศาสนาวัชรยาน ที่เป็นภาวะหลังตายก่อนการเกิดใหม่คือยังไม่ได้เกิดใหม่

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อนั้น แสดงให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเรื่องอันตรภพของพุทธศาสนamahayana ได้รับการสืบต่อมาจากแนวความคิดของบางนิกายที่แตกออกมาจากเถรวาท โดยเฉพาะนิกายสรวาสติวาท ได้ส่งต่อแนวความคิดเรื่องอันตรภพ ให้แก่ พุทธศาสนamahayana ที่เป็นภพที่อยู่ระหว่างภพเดิมกับภพที่จะไปเกิดใหม่ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พุทธศาสนาวัชรยานรับเอาแนวคิดอันตรภพมาจากพุทธศาสนamahayana และได้มีการศึกษาเรื่องความตายอย่างละเอียด ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องอันตรภพให้กว้างขวางลึกซึ้ง ครอบคลุมระยะเวลาของการเวียนว่ายตายเกิดที่เรียกว่าสังสารวัฏ แนวความคิดอันตรภพในพุทธศาสนamahayana นั้น พุทธศาสนาวัชรยาน เรียกว่า อันตรภพเช่นกัน คือ บาร์โดในภาษาทิเบต เป็นบาร์โดอันแจ่มกระจ่าง หรือบาร์โดแห่งธรรมดา มีลักษณะเป็นภพที่อยู่ระหว่างภพเดิม กับภพที่จะไปเกิดใหม่ มีภาวะหรือขั้น 5 ที่อยู่ในอันตรภพ เรียกว่า อันตรภาวะ เป็นภาวะที่ยังไม่ได้เกิดใหม่ เป็นการยืนยันแนวความคิดเรื่องอันตรภพของพุทธศาสนamahayana และวัชรยานเองในเรื่องภาวะหรือขั้น 5 ของสัตว์ที่อยู่ในอันตรภพที่ยังไม่ได้เกิดใหม่ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 วิเคราะห์แนวความคิดเรื่องอันตรภพในพระพุทธานุศาสนamahayana และวัชรยานได้ว่า ตามที่ฝ่ายเถรวาทปฏิเสธแนวความคิดเรื่องอันตรภพ เนื่องจากวิญญานของฝ่ายเถรวาทมีธรรมชาติที่เกิดดับติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา คือ เมื่อตายจุติจิตดับแล้วปฏิสนธิจิตเกิดติดต่อกับ เกิดใหม่ทันทีจึงไม่มีอันตรภพ แต่ธรรมชาติ วิญญานของมหายานและวัชรยาน มีลักษณะที่ไม่มีการเกิดดับ อันเป็นจิตเดิมแท้ จึงมีแนวความคิดเรื่องอันตรภพได้ ดังนั้นการวิจัยที่มีว่าอันตรภพที่ฝ่ายเถรวาท ยอมรับได้จะต้องเป็นอันตรภพที่สัตว์ผู้อยู่ในอันตรภพได้เกิดใหม่แล้ว ในภพใดภพหนึ่ง (วัชรระ งามจิตรเจริญ, 2550) ผลการวิจัยในครั้งนี้ จึงสอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าว ทำให้พุทธศาสนาเถรวาทได้แย้มความคิดเรื่องอันตรภพของพุทธศาสนา

มหายานและวัชรยาน ผลจากการศึกษาเรื่องอันตรภพของพุทธศาสนามหายานและวัชรยาน เป็นเรื่องการตายแล้วเกิดใหม่ตามอุดมคติของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยเน้นให้มีการศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุตามอุดมคติดังกล่าวเสียตั้งแต่ยังมีชีวิต ตลอดไปจนถึงขณะตาย และหลังจากตายแล้วก่อนที่จะไปเกิดใหม่ อันเป็นช่วงเวลาที่เราเรียกว่า อันตรภพหรือบาร์โดเป็นที่น่าสังเกตว่าแนวความคิดเรื่องอันตรภพหรือบาร์โดมีคู่กันมากับ แนวคิดเรื่องจิตวิญญูณ โดยเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน ในสมัยที่ยังไม่มีพุทธศาสนามหายาน เกิดขึ้น มีการตีความเกี่ยวกับจิตประภัสสร ระหว่างนิกายเถรวาทกับนิคายมหาสังฆิกะ ขณะเดียวกันก็มีแนวความคิดเกี่ยวกับอันตรภพที่ปรากฏหลักฐานอยู่ในอันตราภพกถาและบุคคล กถาของคัมภีร์กถาว่าตถุอันเป็นคัมภีร์อภิธรรมปิฎกของฝ่ายเถรวาท เมื่อครั้งทำการสังคายนา ครั้งที่ 3 พ.ศ. 234 แนวความคิดเรื่องอันตรภพคงมีต่อมาโดยนิกายสัพพัตถิกวาทหรือสรวาสติ วาท ที่มาเจริญรุ่งเรืองอยู่ทางอินเดียเหนือและมีชื่อเรียกว่าไวภาษิกะ ตามชื่อของคัมภีร์สำคัญของนิคายนี้นี้คือคัมภีร์มหาวิภาษาศาสตร์ ที่แต่งโดยท่านอัสวโฆษ อันเป็นคัมภีร์ที่อธิบายความใน คัมภีร์ชฎาณปรีสถาน ที่แต่งโดยพระกาศยยานีบุตร อันเป็นคัมภีร์หนึ่งในคัมภีร์อภิธรรมเจ็ด คัมภีร์ของนิคายนี้นี้ ในคราวทำสังคายนาครั้งที่ 4 ในอินเดียราวพ.ศ. 600 การทำสังคายนาครั้งนี้ ฝ่ายเถรวาทไม่ยอมรับ นิกายนี้เชื่อว่าชั้น 5 สามารถส่งต่อไปยังโลกหน้าได้ เมื่อเกิดพุทธศาสนา มหายานนิกายหลักขึ้นแล้ว ท่านวสุพັນธุได้เข้าไปศึกษาคัมภีร์ดังกล่าวแล้วนำมาแต่งเป็นคัมภีร์ ชื่ออภิธรรมโกศ และอรรถกถาคือคัมภีร์อภิธรรมโกศภาษาขะ ซึ่งคัมภีร์หลังนี้มีปรากฏอยู่ใน ปัจจุบันได้แสดงแนวความคิดเรื่องอันตรภพไว้ นอกจากนี้ท่านอสังคะซึ่งเคยสังกัดนิกายสรวาสติ วาทก่อนมาอยู่สำนักโยคอาจารย์ของมหายาน ได้แต่งคัมภีร์โพธิสัตว์ภูมิ แสดงเรื่องอันตรภพไว้ เช่นกันโดยมีแนวความคิดเช่นเดียวกัน ในขณะเดียวกันแนวคิดเรื่องจิตวิญญูณของพุทธศาสนา มหายานฝ่ายจิตตภูตตถาวาทินก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาโดยมีแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิญญูณที่มีการ พัฒนาจากอภิปรัชญาของโยคอาจารย์มาเป็นตถาคตรมย์ที่เป็นโพธิจิตหรือพุทธภาวะ แสดง ภาวะของจิตวิญญูณที่เที่ยงแท้ไม่เกิดไม่ดับเป็นอมตะซึ่งพุทธศาสนาวัชรยานหรือพุทธศาสนา แบบทิเบตได้แสดงว่าจิตวิญญูณมี 2 มิติคือเป็นจิตปกติเรียกว่าเชมครอบคลุมจิตเดิมแท้ที่เป็น จิตภายในเรียกว่าริกปะไว้ ขณะบุคคลตายลงจิตปกติจะเปิดเผยให้เห็นจิตภายในที่เป็นแสงสว่าง เข้าไปอยู่ในอันตรภพก่อนจะไปเกิดใหม่อันเป็นการยืนยันแนวความคิดเรื่องอันตรภพที่เป็นภพที่ อยู่ระหว่างภพเดิมกับภพที่จะไปเกิดใหม่

พระพุทธานามิคำสอนเรื่องกรรมอันเป็นเหตุให้มี สังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตาย เกิด หรือการเกิดใหม่ของสัตว์ทั้งหลายที่มีทั้งตายแล้วเกิดอีกและตายแล้วไม่เกิดอีก คือ สิ้นอาสวะแล้วย่อมนิพพาน (ขุ.ธ. 25/15/70) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สำหรับการตายแล้วเกิดใหม่ พระพุทธานามิคำสอนบางนิกายมีแนวความคิดเรื่องอันตรภพ ซึ่งหมายถึง ภพที่อยู่ระหว่างภพนี้กับภพหน้า เป็นที่อยู่ของสัตว์ที่ตายแล้วแต่ยังไม่ได้เกิดใหม่ โดยกำลังหรืออยู่ในระหว่างไปเกิดในภพใหม่ เป็นกระบวนการของชั้น 5 ที่มีการเกิดดับอย่าง

รวดเร็วเป็นสันตติต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ซึ่งได้แก่พระพุทธศาสนาบางนิกายที่แตกไปจากเถรวาท ตลอดจนฝ่ายมหายานและวัชรยานที่มีคำสอนเกี่ยวกับเรื่องอันตรภพ ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทได้แย่งแนวคิดเรื่องอันตรภพของนิกายเหล่านั้นมาโดยตลอด (อภิ.ก. 37/505/537) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

แนวความคิดเรื่องอันตรภพมีต้นเค้ามาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ซึ่งมีอยู่ก่อนเกิดพระพุทธศาสนา ในยุคพระเวทมีความเชื่อว่าดวงวิญญาณของผู้ตายจะไปสู่โลกของปีศาจหรือ ท้าวมัจจุราช ผู้วินิจฉัยบุญบาปของผู้ที่ล่วงลับ ในยุคอุปนิษัท มีความเชื่อเรื่องช่วงคั่นกลางระหว่างภพเก่ากับภพใหม่ เห็นว่าสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีร่างเป็นทิพย์มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์อยู่ในภพซึ่งอยู่ระหว่างชาตินี้กับชาติหน้า เรียกว่า อันตรภพ โดยสัตว์ในอันตรภพที่จะมาเกิดเป็นมนุษย์จะแสวงหาที่เกิดในครรภ์มารดาทันทีเมื่อได้จังหวะระยะเวลาที่รอคอยอาจจะ 7 วัน หรือมากกว่านั้น สัตว์ที่รอคอยการเกิดนี้เรียกว่า คันธัพพะ (แสง จันทรงาม, 2535)

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีอยู่หลายสูตรที่แสดงถึง หมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมหลังจากตายแล้ว นายนิรบาลจะจับไปแสดงต่อพระยายมเพื่อสอบสวนถึงบาปกรรมที่ทำมาแล้ว นายนิรบาลจึงจะลงกรรมกรณ์ ดังแสดงไว้ในเทวทูตสูตรและวิมานวัตถุเรื่องเรวดีวิมาน (ม.อ. 14/261/309) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อมีการสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 3 ในประเทศอินเดีย ราว พ.ศ. 234 มีการโต้แย้งความเชื่อเรื่องอันตรภพระหว่างนิกายเถรวาทกับนิกายปุพพเสลียะและนิกายสมัตติยะ รวมทั้งนิกายวัชชีปัตตะกะที่มีความเชื่อเรื่องอันตรภพ โดยนิกายวัชชีปัตตะกะและนิกายสมัตติยะเป็นพวกปุคคลาวาท คือ มีความเห็นอยู่แล้วว่ามิบุคคลหรืออัตตาของชั้น 5 (อภิ.ก. 37/91/51) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

ความหมายของอันตรภพตามรูปศัพท์ คือ ภพในระหว่าง หมายถึง ภพที่อยู่ระหว่างภพหนึ่งกับอีกภพหนึ่ง ภพได้แก่ที่อยู่ของสัตว์ทั้งหลาย ได้แก่ กามภพ รูปภพ และอรุภพ โดยละเอียดมี 31 ภพ คือ กามภพ 11 รูปภพ 16 และอรุภพ 4 ในการกล่าวถึงระดับของจิตใจนิยมเรียกว่า ภูมิ โดยเพิ่มโลกุตตรภูมิ ขึ้นมาเป็นระดับจิตใจของพระอริยบุคคลที่พ้นแล้วจากโลกียภูมิ 3 คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ ได้แก่ พระอริยบุคคล 4 มีพระโสดาบันบุคคล เป็นต้น (วัชรระ งามจิตรเจริญ, 2550)

การโต้แย้งความเชื่อเรื่องอันตรภพในคราวทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 3 ในประเทศอินเดียนั้น ตามที่ปรากฏในอันตรภพกถาของคัมภีร์กถาวัตถุ อันเป็นคัมภีร์หนึ่งในเจ็ดของพระอภิธรรมปิฎก ของนิกายเถรวาท ไม่ปรากฏว่า อันตรภพเป็นภพที่นอกเหนือไปจากภพทั้ง 3 กำเนิด 4 คติ 5 วิญญาณฐิติ 7 สัตตาวาส 9 ที่มีอยู่แล้วในพระพุทธศาสนา ส่วนพวกปุคคลาวาท คือ นิกายวัชชีปัตตะกะและนิกายสมัตติยะ ที่มีความเห็นว่ามีบุคคลหรือมีอัตตาของชั้น 5 อยู่แล้ว เชื่อว่าบุคคลผู้อยู่ในอันตรภพเมื่อจุติจากอันตรภพไปเกิดในครรภ์มารดาในภพ

ใหม่จะไปพร้อมกับรูป แสดงว่าสัตว์ในอัตรภพมีรูปที่เป็นกายทิพย์ตามที่แสดงไว้ในบุคคลกถาสัตว์ในอัตรภพนี้มีกายกับจิตหรือรูปชั้นกับนามชั้นต่างจากภพที่มีชั้น 5 อื่น ๆ มีฤทธิ์คล้ายเทวดา แต่ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดเหมือนในภพทั่วไป พวกบุคคลวาทเห็นว่ามีบุคคลหรืออัตตาที่มีชีวิตอยู่ตลอดเวลาเป็นผู้ตายและยังไม่เกิดใหม่ (อภิ.ปญจ.อ. 91/196) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน มีการก่อตัวเป็นเค้ามาตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 1 โดยมีทัศนะของบรรดาคณาจารย์นิกายต่าง ๆ ที่แตกตัวออกมาไม่น้อยกว่า 18 นิกาย ก่อนมีการทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 3 ในอินเดีย ที่เป็นบ่อเกิดของมหายาน ซึ่งมาปรากฏชัดเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 6 เมื่อพระอัสวโหมได้ประกาศลัทธิมหายานด้วยการแต่งคัมภีร์มหายานศรัทโธตปาทศาสตร์ (Asvaghosha, 1967) ซึ่งเป็นปรัชญามหายานฝ่ายภูตตถาวาทิน (เสถียรโพธิ์นันทะ, 2555) หลังจากนั้นจึงเกิดคณะสงฆ์มหายาน และเกิดนิกายมาธยมิกะขึ้น ในราวพุทธศตวรรษที่ 7 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 8 (Hiraka Akira, 1998) พระพุทธศาสนาที่แยกออกมาเป็นนิกายต่าง ๆ ตั้งแต่ครั้งพุทธสังคายนา พ.ศ. 100 เป็นต้นมานั้น ไม่มีหลักฐานกำหนดชัดเจนว่า มีการเรียกชื่อนิกายว่ามหายานมาแต่เมื่อใด คัมภีร์ที่ปวงศ์ซึ่งแต่งในลังกาสันนิษฐานว่า แต่งโดยพระเถระชาวลังกาประมาณ พ.ศ. 800 กล่าวว่า มหาสังฆิกะ ถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งมหายานกรณีพวกภิกษุวัชชีบุตรนำคณะไปจัดทำสังคายนาขึ้นใหม่ เรียกว่า มหาสังคีติ ในปี พ.ศ. 100 อันเป็นปีที่ทำพุทธสังคายนา ครั้งที่ 2 ในอินเดีย มีการเริ่มนำคำว่า “มหา” มาใช้นำหน้าชื่อต่อมามีการพัฒนาเป็นระบบ ประมาณ พ.ศ. 343 - 443 พัฒนาเต็มรูปแบบ พ.ศ. 500 - 1000 แล้วต่อมาพัฒนาเป็นวัชรยานหรือพุทธศาสนาแบบทิเบต หลังจากเกิดพุทธศาสนานิกายมหายานแล้ว มีการเรียกพุทธศาสนาเถรวาทว่า นิกายหินยาน (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, 2543)

แนวความคิดเรื่องอัตรภพที่ปรากฏในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานในอินเดียของนิกายโยคจาร มีท่านอสังคะได้กล่าวไว้ในคัมภีร์โพธิสัตว์ภูมิ แสดงถึงอัตรภาวะ 2 ประเภท และแสดงคำที่ใช้เป็นไวพจน์กับอัตรภาวะไว้ แสดงระยะเวลาของอัตรภาวะ (Alex Wayman, 2002) ท่านนาคราชแห่งสำนักหรือนิกายมาธยมิกะ มีความเห็นคล้ายกับพวกบุคคลวาท คือ เห็นว่าจิต มีลักษณะเกิดดับเป็นสันตติที่ไม่มีวันสิ้นสุด แม้บุคคลผู้นั้นปรินิพพาน ด้วยกิเลสและเครื่องเศร้าหมองต่าง ๆ ถูกจัดไปหมดสิ้น ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ก็เป็นคนละสิ่งกับจิตเดิมแท้ ตัวสันตติของจิตไม่มีวันสิ้นสุดไปด้วย (ทะเลาะ, 2559) ซึ่งต่างจากเถรวาทที่มีพระพุทธพจน์แสดงไว้ว่า พระอรหันต์เมื่อดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เป็นการดับโดยไม่มีส่วนเหลือจะไม่มีผู้ใดเห็นอีก

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ ผลสัมฤทธิ์ที่ได้เป็นการยืนยันแนวความคิดเรื่องอंतरภพที่เป็นภพที่อยู่ระหว่างภพทั้ง 3 และเป็นภพที่ผู้ตายยังไม่ได้เกิดใหม่ ซึ่งทำให้ถูกฝ่ายเถรวาทโต้แย้งด้วยเหตุผลของฝ่ายเถรวาทในเรื่องการเกิดดับของวิญญูณที่ว่า เมื่อจุติวิญญูณดับลงแล้วปฏิสนธิวิญญูณเกิดติดต่อกันที่โดยไม่มีระหว่างคั่นด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย ทำให้บุคคลเมื่อตายลงแล้วย่อมเกิดในภพใหม่ทันทีจึงไม่มีอंतरภพนั้น วิญญูณของฝ่ายมหายานโดยเฉพาะฝ่ายจิตตภูตตถตาว่าทิน และฝ่ายวัชรยานที่เรียกว่า ริกปะ เป็นวิญญูณที่ไม่มีการเกิดดับ มีอยู่ตลอดเวลา มีเบื้องต้นเบื้องปลายรู้ไม่ได้เช่นเดียวกับสังสารวัฏมาเป็นฐานหรือเหตุผลที่รองรับความเชื่อเรื่องอंतरภพโดยสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโครงสร้างของอंतरภพหรือบาร์โดดังนี้

BARDO – ANTARABHAVA

ตามที่พุทธศาสนาเถรวาท มหายาน และวัชรยานต่างยอมรับคำสอนของพระพุทธองค์เรื่องสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิดที่มีการตายแล้วเกิดใหม่ อย่างไรก็ตามก็มีบางฝ่ายที่มีความเห็นต่างในเรื่องของการตายแล้วก่อนที่จะไปเกิดใหม่ จะต้องไปอยู่ในอंतरภพก่อนที่จะไปเกิดในภพใหม่ อันเป็นความเชื่อของฝ่ายมหายานและวัชรยาน ส่วนฝ่ายเถรวาทไม่ยอมรับความเชื่อดังกล่าว เนื่องจากมีแนวคิดเรื่องธรรมชาติของวิญญูณที่มีการเกิดดับติดต่อกันไปโดยไม่มีระหว่างคั่น ทำให้สัตว์หรือบุคคลเมื่อตายลงคือจุติวิญญูณดับลงแล้วปฏิสนธิวิญญูณเกิดติดต่อก็คือเกิดในภพใหม่ทันที ทำให้ไม่มีอंतरภพ ธรรมชาติของวิญญูณที่มีการเกิดดับติดต่อกันไปดังกล่าวนี้นฝ่ายมหายานและวัชรยานมีความเห็นต่างออกไป โดยเห็นว่าวิญญูณคืออาลัยวิญญูณหรือตถาคตครรร์ของมหายานและริกปะของวัชรยานเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการเกิดดับโดยมีอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นฐานรองรับความเชื่อเรื่องอंतरภพ (Antarabhava) ของมหายานและบาร์โด (Bardo) ของวัชรยานได้เป็นอย่างดี โดยสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบ BARDO = ANTARABHAVA

B = BIRTH การเกิด หมายถึง การที่สัตว์หรือบุคคลเกิดมามีชีวิตอยู่ในภพใดภพหนึ่งจนถึงขณะที่ตายลง

A = ANTARABHAVA อंतरภพ หมายถึง การที่สัตว์หรือบุคคลเมื่อตายลงแล้วจะเข้าไปอยู่ในอंतरภพก่อนที่จะไปปฏิสนธิหรือเกิดในภพใหม่

R = REBIRTH การเกิดใหม่ หมายถึง การที่สัตว์หรือบุคคลออกไปจากอंतरภพไปเกิดในภพใหม่

D = DURATION ระหว่าง หมายถึง การที่สัตว์หรือบุคคลอยู่ในระหว่างภพเก่าที่ตายลงกับภพที่สัตว์หรือบุคคลนั้นไปเกิดใหม่

O = OF ANTARABHAVA ของอंतरภพ หมายถึง อंतरภพอันเป็นภพหรือที่อยู่ของสัตว์หรือบุคคลหลังจากตายลงก่อนจะไปเกิดใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวความคิดเรื่องอंतरภพของฝ่ายมหายาน ได้สืบทอดมาจากนิกายสรวาสติวาทในภาษาสันสกฤตหรือนิกายสัพพัตติกวาทที่แตกออกมาจากนิกายเถรวาท มีปรากฏในคัมภีร์อภิธรรมโกศภาษาขะของท่านวสุพัณฺธุที่แต่งขึ้นในสมัยมีพุทธศาสนาฝ่ายมหายานแล้ว ตลอดจนคัมภีร์โพธิสัตว์ภูมิของท่านอสังคะแห่งพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน นิกายโยคจาร แสดงถึงอंतरภพว่าเป็นภพที่อยู่ระหว่างภพเดิมกับภพที่จะไปเกิดใหม่ ในอंतरภพมีภาวะหรือชั้น 5 ที่เรียกว่าอंतरภพ ภาวะอยู่ระหว่างการตายและการเกิดใหม่ ลักษณะของสัตว์ในอंतरภพจะมีรูปร่าง เหมือนกับสัตว์ในภพที่สัตว์นั้นจะไปเกิดใหม่ สัตว์ในอंतरภพจะมองเห็นได้ ด้วยสัตว์ที่อยู่ในประเภทเดียวกัน มีกลิ่นเป็นอาหาร เรียกว่า ผู้เสกกลิ่นหรือคันธัพพะ โดยสัตว์ในอंतरภพจัดอยู่ในประเภทโอปปาติกะ คือ อุบัติขึ้นมา มีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์ทันที เมื่ออุบัติขึ้นแล้วสัตว์ในอंतरภพยังไม่ไปถึงสถานที่ที่จะเสวยรับกรรม ในขณะเดียวกัน มหายานได้พัฒนาแนวคิดเรื่องวิญญานเป็นอาลัยวิญญาน ตลอดจนเป็นตถาคตครรรค์หรือโพธิจิต

แนวความคิดเรื่องอंतरภพของฝ่ายวัชรยานหรือบาร์โดในภาษาทิเบต เป็นแนวความคิดที่สืบทอดมาจากฝ่ายมหายาน แล้วได้พัฒนาแนวคิดเรื่องอंतरภพให้ครอบคลุมช่วงเวลาทั้งหมดของการเวียนว่ายตายเกิด มีลักษณะเป็นสังสารวัฏ โดยในช่วงเวลาที่บุคคลตายลงก่อนไปเกิดในภพใหม่ เป็นช่วงเวลาที่เรียกว่าอंतरภพ เช่นเดียวกับฝ่ายมหายาน เรียกว่า บาร์โด อันแจ่มกระจ่าง หรือบาร์โดแห่งธรรมดา เป็นช่วงเวลาที่เมื่อร่างกายหรือชั้น 5 แตกสลายลงถึงที่สุด เรียกว่า ขณะตายทำให้จิตปกติ ที่เรียกว่า เชม ในภาษาทิเบต จะเปิดเผยให้เห็นจิตภายใน ที่เรียกว่า ริกปะ ในภาษาทิเบต ปรากฏเป็นแสงสว่าง จากนั้นจิตนี้จะเข้าสู่อंतरภพ เป็นภพที่อยู่ระหว่างการตายก่อนไปเกิดในภพใหม่ แนวคิดเรื่องบาร์โดตรงกับแนวคิด เรื่องอंतरภพของมหายานและสรวาสติวาท ที่มีทรรศนะว่าในกามภพและรูปภพ มีอंतरภพ โดยเมื่อบุคคลตายลง ก่อนจะไปเกิดในภพต่อไป จะมีที่พักอยู่ระหว่างชาตินี้กับชาติหน้า จิตหรือวิญญานจะพักอยู่ประมาณ 7 วันหรือมากกว่า

การวิเคราะห์เรื่องอंतरภพของพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและวัชรยานได้ใช้แนวคิดเรื่องวิญญาน เป็นฐานในการวิเคราะห์ เนื่องจากเรื่องอंतरภพได้ถูกฝ่ายเถรวาทโต้แย้งด้วยเหตุผลเรื่องวิญญานที่แสดงว่า เมื่อจุติวิญญานดับลงแล้วคือตาย ปฏิสนธิวิญญานจะเกิดติดต่อกันที่ คือเกิดใหม่ทันที ทำให้ไม่มีอंतरภพนั้น จากการศึกษาพบว่า วิญญานของฝ่ายมหายานและวัชรยาน แตกต่างจากวิญญานของฝ่ายเถรวาท ที่เมื่อจุติวิญญานดับลงแล้ว ปฏิสนธิวิญญานย่อมเกิดติดต่อกันที่ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย เป็นต้น นั้น วิญญานของฝ่ายมหายานและวัชรยาน กลับมีลักษณะที่ไม่มีการเกิดดับ มีอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้บุคคลเมื่อตายลง วิญญานจะเข้าสู่อंतरภพ ก่อนที่จะไปเกิดในภพใหม่ได้ตามความคิดของฝ่ายมหายานและวัชรยาน ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจและควรทำการศึกษาเพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและวัชรยานเพิ่มเติม ในเรื่องดังต่อไปนี้ 1) ควรศึกษาแนวความคิด

เรื่องอาลัยวิญญาณของมหายานิกายโยคจารและริกปะของวัชรยานเพิ่มเติม 2) การศึกษาแนวความคิดเรื่องนิพพานกับพุทธเกษตรของมหายานเพิ่มเติม 3) การศึกษาแนวความคิดเรื่องศุขยตาในมหายานิกายมาธยมิกะกับการว่างหมดสิ้นในวัชรยานเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- ทะเลลามะ. (2559). *ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรและอรรถกถา*. แปลโดย นัยนา นาควัชระ. กรุงเทพมหานคร: หจก. สามลดา.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาหังจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2556). *ชีวิตและความตายในสังคมสมัยใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย.
- พระมหาสมจินต์ สมปาปญโญ. (2543). *พระพุทธศาสนาในอินเดียพัฒนาการและสารัตถธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2560). *อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราม วชิราวุธ. (2545). *ประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 6*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- วัชรระ งามจิตระเจริญ. (2550). แนวความคิดเรื่องอัมตรภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2543). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2555). *ปรัชญามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสง จันทรงาม. (2535). *ตายแล้วเกิด*. กรุงเทพมหานคร: พรศิวกาการพิมพ์.
- Alex Wayman. (2002). *Buddhist Insight*. India: Motilal Banarsidass.
- Asvaghosha. (1967). *The Awakening of Faith*, tr. by Yoshito S. Hakeda. New York : Columbia University Press.
- Hiraka Akira. (1998). *A History of Indian Buddhism from Sakyamuni to Early Mahayana*. tr. by Paul Groner. Delhi: Banarsidass.

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา
ของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส
สถาบันไทย-เยอรมัน*

A MODEL OF HUMAN CAPITAL'S MORAL DEVELOPMENT
BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY OF THAI-GERMAN INSTITUTE'S
VOCATIONAL TRAINING PROJECT FOR DISABILITIES AND POVERTY

นิพัชชา โอทากานนท์

Nipatcha Otaganon

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

Siriwat Srikhrudong

พระครูพิภพปริยัติกิจ

Phrakhru pipithpariyattikit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: nipatcha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระบบการศึกษาวิชาชีพและนโยบายของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2) เพื่อวิเคราะห์ระบบการเรียนการสอนวิชาชีพคู่คุณธรรมในโครงการผลิตช่างเทคนิคฯ และ 3) เพื่อวิเคราะห์บทเรียนและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคฯ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจำนวน 37 คน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย พบว่า 1) แนวคิดการจัดระบบการเรียนการสอนของการศึกษาวิชาชีพและนโยบายของสำนักงาน กศน. โดยเน้นหลักการเชิงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ 2) ระบบการเรียนการสอนวิชาชีพคู่คุณธรรมในโครงการฯ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มวิชาพื้นฐาน กลุ่มวิชาพื้นฐานช่างและวิชาเอก และกิจกรรมเสริมหลักสูตร 3) ผลการวิเคราะห์บทเรียนและรูปแบบฯ ปรากฏดังนี้ 1) กระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพคู่คุณธรรม ประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา การจัดการเรียนรู้ทักษะทางสังคมของไทย-เยอรมัน การจัดการเรียนรู้และการประเมินการเรียนรู้ทักษะอาชีพช่างเทคนิคตามทฤษฎีของเบนจามิน บลูม และ 2) ผู้เข้า

* Received 6 March 2020; Revised 27 March 2020; Accepted 29 March 2020

ฝึกอบรมได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสมรรถนะอย่างชัดเจน หลังจากได้รับการอบรมเป็นระยะเวลา 1 ปี และได้พบรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ฯ หรือเรียกว่า “GEO Model” ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) คุณธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการส่งเสริมความดีและคุณธรรมผ่านวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ 3) ผลลัพธ์คือโอกาสในการตอบแทนสังคม รวมถึงกรอบความคิดเติบโตของผู้ผ่านการฝึกอบรม แก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส และผลิตผลเป็นกรอบแนวคิดของสถาบันไทย - เยอรมัน

คำสำคัญ: การพัฒนาทุนมนุษย์, คุณธรรม, พุทธจิตวิทยา, โครงการผลิตช่างเทคนิค, สถาบันไทย - เยอรมัน

Abstract

The objective of this research were 1) to study vocational education and Office of the Non-Formal and Informal Education (NFE)’s policy 2) to analyse ethical and vocational based instructional system in Thai-German Institute’s Vocational Training Project for Disabilities and Poverty (VTPDP) 3) to analyse the lessons learnt and to initiate Human capital’s moral development model based on Buddhist Psychology of Thai-German Institute’s Vocational Training Project for Disability and Poverty. Qualitative research was implemented. Qualitative target groups are Vocational Training Project’s stakeholders totally 37 persons as well as connoisseurship experts 7 persons selected by purposive sampling. Content analysis and analytic induction were applied as data analysis method. Results were as follows, 1) the concept and principle of vocational education and NFE’s policy mainly aim on Education Ministry’s core policy 2) The instructional system for VTPDP of Thai-German Institute, was classified into 2 sections: basic courses and the major with general technical courses and training including extracurricular activities 3) the result of Human Capital Model’s moral development based on Buddhist psychology of VTPDP showed 1) the instructional process of vocational and ethical curriculum, composing of Behavior development process based on the threefold principles, Thai-German soft skills learning management as well as Technician’s hard skills learning management and evaluation based on Benjamin Bloom’s theory and 2) after 1 year training program, the VTPDP trainees have obviously transformed their behavior and competencies. This research found the model of human capital’s moral development or called “GEO Model”, which consists of 3 steps. Beginning with 1) the goodness and virtue of VTPDP’s

stakeholders 2) the process of encouraging goodness and virtue through organizational culture and human capital development. 3) the output shown as the opportunities for society response including trainees' growth mindset. After the procedure of "Geo Model", the outcome of VTPDP was derived as Thai - German Institute's growth mindset.

Keywords: Human Capital, Morality, Buddhist Psychology, Vocational Training Project, Thai - German Institute

บทนำ

เนื่องด้วยเห็นถึงความตระหนักในคุณค่าของทุนมนุษย์ที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งถือเป็นทุนสำคัญที่มีส่วนเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีของคนในสังคมและช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ และสังคมอันเกิดจากสถานการณ์ที่ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางเศรษฐกิจมีขีดจำกัด (สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, 2552) และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) ได้สนับสนุนให้การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็น “วาระแห่งชาติ” การพัฒนาคุณภาพคน (ทุนมนุษย์) ให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้นสามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี มีทักษะในการนำความรู้และข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์และ เลือกใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมและรู้เท่าทัน มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพฤติกรรมการผลิต การออม การบริโภคได้อย่างเหมาะสม ทุนมนุษย์ด้านคุณธรรมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการขับเคลื่อนและส่งเสริมวิถีชีวิตที่ดีงาม ของตนเอง ครอบครัวและสังคม ประเทศชาติคู่ไปกับภาคเศรษฐกิจ และภาครัฐ ไปในทางที่ พัฒนาอย่างยั่งยืนอันนำไปสู่ความผาสุกของคนในประเทศตามนโยบายของประเทศ ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 (สำนักงาน คณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องการ เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ได้เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้าง คุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาค้นให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและ คุณธรรม พัฒนาค้นทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึง การสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพทุนมนุษย์คณะกรรมการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุเพิ่มเติมว่าหลาย องค์การ เช่น OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) พิจารณาสินทรัพย์รวมของประเทศ พบว่า เกิดจากปัจจัยด้านทุนมนุษย์และทุนทางสังคมถึง 4

ส่วน ขณะที่เกิดจากทุนทางกายภาพและทุนทางธรรมชาติเพียง 2 ส่วนเท่านั้น (สุริยจรัส เตชะตันมืนสกุล, 2552)

ในยุคปัจจุบัน ได้พบปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ อาทิเช่น ปัญหาด้านพฤติกรรมการทำงาน เช่น การบริการ ระบบการบริการและคุณภาพมาตรฐานของการให้บริการที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้บริการ ขาดระบบการกำกับและตรวจสอบคุณภาพ ไม่มีการกำหนดมาตรฐานการรองรับคุณภาพของการให้บริการตลอดถึงทักษะด้านต่าง ๆ ของทรัพยากรมนุษย์และอีกทั้งจริยธรรม ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ของทุกองค์กรหรือหน่วยงานและที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการอบรมมาอย่างดี การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ดีพอ หรือต่ำเกินไป การกระจายทรัพยากรมนุษย์ในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ยังไม่ดีพอและไม่เหมาะสม ปัญหาในด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่เฉพาะอย่างและปัญหาการมีมากเกินไป หรือน้อยเกินไปของทรัพยากรมนุษย์บางแขนง สำหรับปัญหาพฤติกรรมบริการของทรัพยากรมนุษย์ที่แสดงออกจนกลายเป็นลักษณะประจำอย่างหนึ่งของหน่วยงาน คือ การลืมน้ำที่ที่แท้จริงว่าตนคือส่วนหนึ่งขององค์กร และควรให้บริการอย่างไร พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีและการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ตามเป้าประสงค์ และทำให้ชีวิตของตนมีความสุขในการทำงาน และการอยู่ร่วมกันของเพื่อนร่วมงานต่าง ๆ ในฐานะที่ต้องทำงานอยู่ร่วมกันทั้งในระดับสูงขึ้นไปจนถึงผู้รับบริการในหน่วยงานของตนหรือการทำให้หน่วยงานหรือองค์กรพัฒนาไปในทิศทางที่บรรลุเป้าประสงค์ (วันชัย สุขตาม, 2555)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้สามารถเห็นได้ว่าคุณธรรมเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของทุนมนุษย์ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบคุณค่าบรรทัดฐานสังคมไทยและประชาชนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและประเทศชาติ สมควรจะได้รับการเล็งดู อบรมและเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อเป็นประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม สถานที่บ่มเพาะอบรมคุณธรรม จริยธรรม และอาชีพในเวลาเดียวกันนั้นหาได้ยาก มีเพียงบางสถาบันหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เล็งเห็นประโยชน์และคุณค่าของคุณธรรมคู่ไปกับการพัฒนาอาชีพ ซึ่งสามารถนำมาเป็นต้นแบบในการสร้างพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาในระบบการเรียนการสอนวิชาชีพได้อย่างกลมกลืน และควรที่จะนำมาเป็นแบบแผนให้กับเยาวชนที่มีโอกาสและทางเลือกน้อยในด้านการศึกษาหลังจากจบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามระบบของกระทรวงศึกษาธิการ อย่างเช่น โครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย - เยอรมัน

สถาบันไทย - เยอรมัน เป็นองค์กรที่อยู่ภายใต้อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิ กระทรวงอุตสาหกรรม ทำหน้าที่พัฒนาบุคลากรทางเทคนิคให้มีทักษะในการปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยีการผลิต ซึ่งมีความต้องการสูงทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีความพร้อมด้านบุคลากรและหลักสูตรที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง รวมทั้งสถานประกอบการจากภาคอุตสาหกรรมที่พร้อมให้

การสนับสนุนในด้านการฝึกประสบการณ์ในรูปแบบของ On the Job Training และได้รับเริ่มและสนับสนุนโครงการเพื่อสังคมโดยได้ดำเนินการโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นจำนวน 13 รุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าทำงานอุตสาหกรรมแก่ผู้ขาดโอกาสทางสังคมและเพื่อเพิ่มบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทางให้แก่ภาคอุตสาหกรรม ระบบการเรียนการสอนของสถาบันไทยเยอรมันได้ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอาชีพให้กับผู้ขาดโอกาส เช่นผู้พิการทางร่างกายแต่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ระดับหนึ่งและมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพในสาขางานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม หรือผู้ที่มีโอกาสน้อยในด้านการศึกษา ให้มีโอกาสนในการฝึกอบรมวิชาชีพและเป็นที่ยอมรับของภาคอุตสาหกรรมในการรับเข้าทำงานเป็นช่างเทคนิคต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบการศึกษาวิชาชีพและนโยบายของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อวิเคราะห์ระบบการเรียนการสอนวิชาชีพคุณธรรมในโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย - เยอรมัน
3. เพื่อวิเคราะห์บทเรียนและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย - เยอรมัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method Research) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการสืบค้นโดยอาศัยเอกสารเบื้องต้น และใช้การสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structural Observation) (สถานที่ตั้ง ห้องเรียน ห้องฝึกปฏิบัติการ วัสดุการเรียนการสอนและครุภัณฑ์ ตารางเรียน บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน)
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ คณะผู้บริหารสถาบันไทย - เยอรมัน เจ้าหน้าที่ประสานงานส่วนโครงการฯ ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและการถอดบทเรียนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ประกอบการ นักเรียนผู้เข้าอบรมและผ่านการฝึกอบรมในโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 24 คน
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ คณะผู้บริหารสถาบันไทย - เยอรมัน เจ้าหน้าที่ประสานงานส่วนโครงการฯ ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ผู้ประกอบการ นักเรียนผู้เข้าอบรมและผ่านการ

ฝึกอบรมในโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 13 คน

4. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เป็นการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้เชี่ยวชาญผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการหลักสูตรการสอน อาชีวศึกษา พุทธจิตวิทยาและวิธีวิทยาการวิจัย ได้จากการเลือกแบบจำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบและยืนยันข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation Technique) โดยใช้วิธีการวิธีในบางประเด็นที่ได้มีความคิดเห็นต่างกัน

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ซึ่งได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ (Face Validity) และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด โดยได้รับคำแนะนำหลักพุทธจิตวิทยาจากอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาศาสตร์พยาบาลและด้านวิทยาการวิจัย ในการตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 2) แบบคำถามการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับโครงการฯ เพื่อยืนยันข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและเพื่อเข้าใจประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติม ซึ่งได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ (Face Validity) และตรวจสอบเครื่องมือเพื่อดูความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตามวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด โดยได้รับคำแนะนำจากการตรวจสอบของนักการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านวิทยาการวิจัย 3) แบบคำถามสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของระบบการเรียนการสอนในโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย-เยอรมัน และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ (Face Validity) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญนักการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านพุทธจิตวิทยาและด้านวิทยาการวิจัยจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาถึงความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่สร้างขึ้นกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยและเพื่อตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ภาษาในประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยนักการศึกษาทุกท่านได้ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม และนำผลการตรวจมาแก้ไขและเพิ่มเติมตามความเหมาะสม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) มีขั้นตอนการศึกษาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์หลักพุทธธรรม หลักจิตวิทยา หลักคุณธรรม นโยบายการพัฒนาทุนมนุษย์ และระบบการศึกษาวิชาชีพและนโยบายของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการเรียบเรียงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาทั้งเอกสาร ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อตอบปัญหาการวิจัยที่ตั้งเอาไว้ สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของรายงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ระบบการเรียนการสอนความรู้คุณธรรมในโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย - เยอรมัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสถาบันไทย - เยอรมันและโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส มีการสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Observation) เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) โดยมีเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อยืนยันระบบการเรียนการสอนความรู้คุณธรรมในโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย - เยอรมัน โดยการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาระบบการเรียนการสอนที่โครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ที่ดำเนินการอยู่เพิ่มเติมและเพื่อยืนยันข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาถอดบทเรียนเพื่อให้ได้ วิธีปฏิบัติในการวางแผนหรือดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จ (Best Practice) ในสถานะแวดล้อมหนึ่ง โดยมีการลองผิดลองถูกมาแล้วและมีการสร้างสมหรือประยุกต์องค์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในสถานะแวดล้อมที่ต่างกันไป เครื่องมือสำคัญคือ ประเด็นคำถามหรือหัวข้อที่ผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยทางเอกสารและทางการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้เทคนิควิภาษวิธี (The Dialectic Process Analysis) ในการดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อหาคำตอบในบางประเด็นที่มีความคิดเห็นต่างกัน

ขั้นตอนที่ 4 สังเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย - เยอรมัน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบวิธี มีการเสวนา วิภาษวิธี และลงฉันทามติ (Consensus) เพื่อการสรุปผลการสังเคราะห์ ประเมินและยืนยันรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาให้มีความเที่ยง ความตรงครอบคลุมสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้ในภาคปฏิบัติ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่านในการตรวจสอบรูปแบบฯ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยทางเอกสารพบว่าสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้นำจุดเน้นเชิงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยมีเป้าประสงค์ให้นายพุทธศาสตร์ชาติ 6 ด้าน มาใช้เป็นหลักในการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม โดยมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ดังนี้ 1) ด้านความมั่นคง โดยมีแนวทางหลักในการพัฒนาหลักสูตรในกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นการเรียนการสอน เพื่อเกิดความปรองดอง ความสามัคคี เพื่อนช่วยเพื่อนโดยใช้รูปแบบ Active Learning 2) ด้านการผลิต พัฒนากำลังคน และสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีแนวทางหลักในการผลิต พัฒนากำลังคน และงานวิจัยที่

สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ โดยการยกระดับมาตรฐาน พัฒนาหลักสูตร สื่อ และครูด้าน ภาษา 3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน มีแนวทางหลักในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล มีการส่งเสริม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเด็ก เยาวชน และต่อยอดการสร้างความคิด

จากผลวิเคราะห์การวิจัยทางเอกสาร การดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ในระบบการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพคู่คุณธรรมของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย - เยอรมัน พบว่าโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสเป็นโครงการเพื่อสังคมของสถาบันไทย - เยอรมัน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญ สามารถที่จะส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาและอบรมอาชีพให้กับผู้ขาดโอกาส เช่นผู้พิการทางร่างกายแต่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ระดับหนึ่งและมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพในสาขางานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม หรือผู้ที่มีโอกาสน้อยในด้านการศึกษา ผู้เข้าฝึกอบรมจะได้รับทุนในการเข้าฝึกอบรมวิชาชีพช่างเทคนิค เป็นระยะเวลา 1 ปี จะได้รับโอกาสเรียนและฝึกปฏิบัติภายในสถาบันฯ 8 เดือน และฝึกประสบการณ์การทำงานจริงในรูปแบบของการอบรมในขณะปฏิบัติงาน (On – The – Job Training) 4 เดือนเพื่อให้ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสมีประสบการณ์จริง มีความรู้ความสามารถ มีทักษะอาชีพ และมีนิสัยอุตสาหกรรมหรือนิสัยการทำงานที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับของภาคอุตสาหกรรมและพร้อมที่จะเข้าทำงานเป็นช่างเทคนิคต่อไป ดังรูปภาพที่ 1 ลำดับเวลาตารางเรียนและกิจกรรม 1 ปีการศึกษาอบรม โครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส ณ ปัจจุบันโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันเป็นจำนวน 14 รุ่น (ปีการศึกษา 2562) มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักพุทธศาสนา โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐาน และใช้หลักการจากแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา โดยโครงการฯ มีกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา คู่ขนานไปกับการสร้างกระบวนการรับรู้ตามหลักจิตวิทยาในระบบการเรียน เพื่อให้ผู้เข้าฝึกอบรม มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เห็นโอกาสที่ครูและโครงการฯ ได้ไปแนะนำและแนะแนว มีความเพียร ไม่ยอมแพ้กลางคัน เห็นประโยชน์ของการเรียน ใฝ่รู้ สามารถสร้างความพึงพอใจหรือความชอบในงานที่ตนสนใจ มีความมุ่งมั่นและตั้งใจที่จะเรียนรู้และสร้างทักษะเพื่อให้ได้ประสบการณ์และทำงานเป็นช่างเทคนิค มีความเข้าใจในกฎระเบียบ ระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ และมีความพร้อมในการเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน

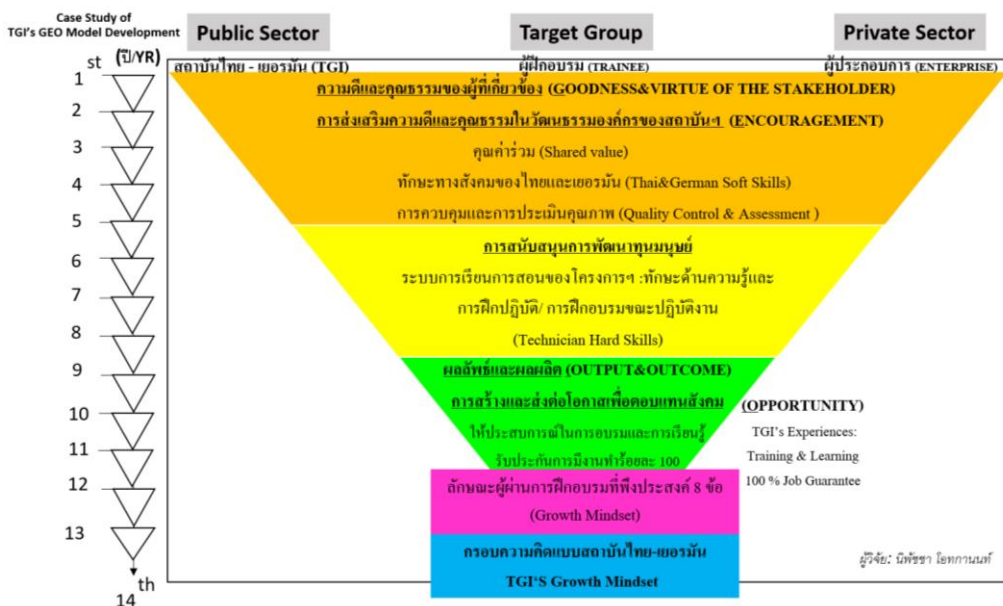
ภาพที่ 1 ลำดับเวลาตารางเรียนและกิจกรรม 1 ปีการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย-เยอรมัน ที่ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1) คุณธรรมของของผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการสร้างความดีและคุณธรรมผ่านวัฒนธรรมองค์กร และกระบวนการสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ 3) โอกาสที่ดีและกรอบความคิดเติบโต ดังรูปภาพที่ 2

จากผลการประเมินสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย - เยอรมัน ผลเกณฑ์การประเมิน 5 ระดับ (ดีมากเท่ากับ 5 คะแนน ดี 4 คะแนน ปานกลาง 3 คะแนน พอใช้ 2 คะแนน และปรับปรุง 1 คะแนน) พบว่า คณะผู้เชี่ยวชาญได้ตัดสินผลการประเมินเป็นฉันทามติในระดับเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยที่ 4.28 คะแนน

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา (GEO MODEL)

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา
ของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย-เยอรมัน

อภิปรายผล

ระบบการเรียนการสอนในโครงการผลิตช่างเทคนิคมีความสอดคล้องกับระบบการศึกษาวิชาชีพและนโยบายของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย จุดเน้นเชิงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและยุทธศาสตร์ 6 ด้าน และมุ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนไทยให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันรวมถึงผู้พิการและผู้ซึ่งมีความสามารถพิเศษ เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้ซึ่งมีความรู้ เป็นพลเมืองดี และมีอาชีพโครงการฯ ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้าฝึกอบรมสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ด้วยรูปแบบ Active Learning มีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เข้าฝึกอบรมทั้งผู้พิการแต่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ระดับหนึ่งและผู้ด้อยโอกาสซึ่งมีความตั้งใจอยากมีอาชีพแต่ขาดทุนทรัพย์ มีส่วนร่วมทั้งในห้องเรียนผ่านวิชากลุ่มหลักสูตรวิชาพื้นฐาน กลุ่มหลักสูตรวิชาพื้นฐานช่างและวิชาเอก จัดการเรียนรู้ให้ได้ประสบการณ์การทำงานจริง รวมถึงจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียนซึ่งเน้น ความมีสมาธิ ความมุ่งมั่น ความอดทน ความมีระเบียบวินัย การใฝ่รู้และรู้จักพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือและดูแลเพื่อนทั้งในและนอกเวลาเรียน การมีจิตอาสา เป็นต้น โดยมีการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เข้าฝึกอบรมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทเรียนดังกล่าวและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสสถาบันไทย - เยอรมัน ปรากฏดังนี้ว่า โครงการผลิตช่างเทคนิค ได้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีจากหลายสาขาซึ่งประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาได้แก่ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา (ปรโตโมสะ โยนิโสมนสิการ และสัมมาทิฐิ) ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้และเกณฑ์การประเมินผลของเบนจามิน บลูม เพื่อให้ได้ผลลัพธ์อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ผ่านการอบรม และแนวคิดกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) ตามหลักทฤษฎีทางจิตวิทยา ทั้งนี้สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 เตรียมความพร้อมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holders) ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรภาครัฐ (Public sector) องค์กรภาคเอกชน (Private sector) และ กลุ่มเป้าหมาย (Target group) โดยการเตรียมความพร้อมและเชื่อมโยงของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Engagement) (สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน, 2556) ของโครงการผลิตช่างเทคนิค เพื่อให้องค์กรสามารถระบุตัวผู้มีส่วนได้เสียและประเด็นที่ผู้มีส่วนได้เสียให้ความสำคัญได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันระหว่างองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียในที่สุด ด้วยการประชาสัมพันธ์โครงการผลิตช่างเทคนิค เพื่อสร้างความเข้าใจในมาตรฐานทางจริยธรรม (Ethical Standard) คือ คุณลักษณะที่มีสัมมาทิฐิและแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งประกอบด้วย สถาบันไทย-เยอรมัน ผู้ประกอบการ และผู้เข้าฝึกกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ตามกระบวนการพัฒนามนุษย์ ฝึกหัดอบรมในแนวคิดการแก้ปัญหาด้วยไตรสิกขาและมรรค 8 หรือตามทฤษฎีการสร้างปัญญา ด้วยสัมมาทิฐิ มีความคิดเห็นชอบเห็นตามความเป็นจริงของชีวิต ด้วยสัมมาสังกัปปะ การดำริชอบถูกต้องเป็นกลาง , ด้วยศีลประกอบด้วยสัมมาวาจา พูดด้วยความจริงเกิดประโยชน์ ด้วยสัมมาภีษังขันธ์ ทำดีและทำชอบด้วยสัมมาอาชีวะ มีอาชีพสุจริต , ด้วยสมาธิ มีสัมมาวายามะ พากเพียรชอบ มีสัมมาสติ กำหนดตระลึกรู้ชอบมีสัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่น แน่วแน่ ผ่องใสและบริสุทธิ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) และสอดคล้องกับความหมายของจรรยาบรรณ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบ อาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้”

ระยะที่ 2 กระบวนการสร้างความดีและคุณธรรมในวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งส่งผ่านคุณค่าร่วมขององค์กรรวมถึงทักษะทางสังคมของความเป็นครู ทักษะทางสังคมของไทยและทักษะสังคมของวิศวกร ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับบุคลากรของสถาบันไทย - เยอรมัน (Thai and German Soft Skills) ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญลักษณ์ วีระสมบัติ ที่ได้

อ้างอิง คุณสมบัติของบุคลากรที่พึงประสงค์สำหรับภาคอุตสาหกรรม ดังนี้ กล่าวว่า คุณลักษณะอื่น ๆ ที่อุตสาหกรรมการผลิตต้องการ นอกจากทักษะที่จำเป็นแล้วสถานประกอบการในอุตสาหกรรมผลิตยังต้องการคุณลักษณะอื่น ๆ จากแรงงานด้วย งานวิจัยที่พบเรียกคุณลักษณะอื่น ๆ ที่สถานประกอบการต้องการจากแรงงานนอกจากทักษะว่า “นิสสัยอุตสาหกรรม” หมายถึง คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่ทำงานในอุตสาหกรรม เป็นนิสสัยและ/หรือทัศนคติ พื้นฐานที่ทำให้สามารถทำงานสำเร็จตามที่นายจ้างต้องการ (ธัญญลักษณ์ วีระสมบัติ, 2561)

ระยะที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการฯ โดยเริ่มการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพคู่คุณธรรม โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมเสริมหลักสูตรประจำวันซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะวิชาชีพคู่คุณธรรม แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ 1) ช่วงความรู้และทักษะ (Knowledge and Skills) สร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ ความสามารถและฝึกทักษะนิสสัยหรือทักษะทางสังคมไทย - เยอรมันที่จำเป็นต่อการทำงาน (Thai and German Soft Skills) และทักษะด้านช่างเทคนิค (Technician's Hard Skills) 2) ช่วงฝึกสมรรถนะ (Competency) เป็นช่วงที่อบรมขณะปฏิบัติงาน (On - The - Job Training) โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานฯ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การฝึกอบรมแบบ On the Job Training (OJT) คือ การฝึกอบรมในงาน การฝึกอบรมภายในสถานประกอบการที่จัดขึ้นในสถานที่ทำงานและใช้งานสอนและเป้าหมายของการฝึกหัดเพื่อผลประโยชน์ในการค้าการฝึกอบรมในขณะที่ปฏิบัติงาน มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ 1) การฝึกอบรมถึงวิธีการที่พนักงานทำงานและให้พนักงานทำงานภายใต้การควบคุมของผู้ฝึกอบรม 2) การฝึกอบรมอย่างไม่เป็นทางการสำหรับบุคคลเพื่อเรียนรู้งานในขณะที่ทำงานนั้นอยู่ (OJT) เป็นการฝึกอบรมวิธีหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติภายใต้สถานการณ์จริง (กองพัฒนาเทคโนโลยีการฝึกและพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2554) ซึ่งเป็นการฝึกปฏิบัติงานจริงได้อบรมและเรียนงานกับหัวหน้างาน (Coaches) และพี่เลี้ยง (Mentors) ผู้ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า และมีตำแหน่งที่สูงกว่าแต่ไม่ได้เป็นหัวหน้างานโดยตรงมาให้คำปรึกษา สอนงาน และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เข้าฝึกอบรม เพื่อเติมเต็มความรู้และประสบการณ์ และพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เข้าฝึกอบรมไปสู่ความเป็นมืออาชีพ 3) ช่วงบรรลุเป้าหมายในการสร้างผู้ด้อยโอกาสให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความสามารถในด้านอาชีพ โดยผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมีความสามารถเป็นช่างกึ่งมีทักษะเฉพาะด้านอุตสาหกรรม (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2562) เป็นผู้ที่อยู่ในระดับกลางระหว่างแรงงานฝีมือและแรงงานไม่มีฝีมือ ซึ่งได้รับการเรียนรู้หรือได้รับการฝึกอบรมเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของงานอาชีพ สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในระดับกลางที่เกิดจากการทำงานในหน้าที่ได้ มีความสามารถในการทำงานเป็นช่างเทคนิค (Vocational Competency) และสามารถพึ่งพาตนเอง (Self-Sustainability) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของเบนจามิน

บลุม และระบบการเรียนการสอนอาชีวศึกษาและนโยบายของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ระยะที่ 4 การปรับปรุงกระบวนการภายใน โดยเกิดจากการเรียนรู้ภายในตนเองผ่านทักษะทางสังคมของไทยและเยอรมัน ทักษะอาชีพช่างเทคนิค ความเชื่อและคุณค่าร่วมของสถาบันฯ ประสบการณ์การเรียนรู้ในโครงการฯ และในสถานประกอบการ ได้สร้างผู้ด้อยโอกาสให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีทักษะเป็นผู้ช่วยช่างเทคนิค ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ที่มีมูลค่าและมีคุณค่าให้กับองค์กรและประเทศชาติ และมีกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) อันเป็นการหลอมรวมรวมคุณธรรมและความสามารถในการพัฒนาดตนเองบนพื้นฐานของไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักธรรมและเป็นพื้นฐานของการศึกษาตามหลักพุทธจิตวิทยาในการประกอบอาชีพคู่คุณธรรม

ในการประเมินสัมมนาผู้เชี่ยวชาญการประเมินความตรง (Validity) ของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาฯ ซึ่งสอดคล้องกับประสพชัย พสุนนท์กล่าวว่า ความเที่ยงตรงออกเป็น 3 ประเภท คือ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเที่ยงตรงตามเกณฑ์สัมพันธ์ (Criterion Related Validity) และประสพชัย พสุนนท์ พบว่า คณะผู้เชี่ยวชาญได้มีมติเป็นเอกฉันท์ในการประเมินความตรงทั้ง 3 ด้าน ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) หรือความตรงเชิงพยากรณ์ (Predictive Validity) มีนัยสำคัญว่า รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาฯ มีความครบถ้วนเพียงพอ ถูกต้อง และเหมาะสม และผลสรุปการประเมินความเที่ยง (Reliability) ของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาฯ พบว่า คณะผู้เชี่ยวชาญได้ตัดสินผลการประเมินเป็นฉันทามติว่า รูปแบบที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในช่วงปัจจุบันมากที่สุดเหมาะสมที่จะพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมในสถานประกอบการอุตสาหกรรม โดยเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้คือ กลุ่มนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพและมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ และมีสถานประกอบการอุตสาหกรรม และโรงเรียนในสังกัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นองค์กรและหน่วยงานที่มีความเหมาะสมในการนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาไปดำเนินการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ (ประสพชัย พสุนนท์, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย-เยอรมัน ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้าของรูปแบบฯ คือ คุณธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง (Goodness and Virtue of Stakeholders) โดยผ่านกระบวนการส่งเสริมความดีและคุณธรรมผ่านวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ (Encouragement) เกิดปัจจัยส่งออกหรือผลลัพธ์ (Output) โดยได้สร้าง

โอกาสที่ดี (Opportunities) และกรอบความคิดเติบโตของผู้เข้าฝึกอบรม (Trainees' Growth Mindset) หรือเรียกว่า GEO Model ซึ่งเป็นระบบการสร้างความคิดและคุณธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์

จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการวิจัยรวม 4 ขั้นตอน พบว่าในโครงการผลิตช่างเทคนิค ได้มีการดำเนินงานและปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการผลิตช่างเทคนิค โดยมีความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและมีมาตรฐานมาเป็นระยะเวลา 14 ปี ทำให้เกิดผลผลิต (Outcome) ซึ่งเป็นกรอบความคิดตามแบบของสถาบันไทย - เยอรมัน (Thai - German Institute's Growth Mindset) อันเป็นกรอบแนวคิดที่พึงประสงค์สำหรับบุคลากรภาคอุตสาหกรรม ระดับช่างเทคนิคเทียบเท่าระดับอาชีวศึกษา

กรอบความคิดตามแบบของสถาบันไทย-เยอรมันเป็นคุณลักษณะของบุคลากรภายในสถาบันฯ เริ่มจากวัฒนธรรมขององค์กรที่มีการสื่อสารอย่างเป็นระบบ ผ่านนโยบายของคณะผู้บริหารที่สอดคล้องกับคุณค่าร่วมของสถาบันฯ ถ่ายทอดเป็นทัศนคติ ความเชื่อและแนวคิดในการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในสถาบันฯ ซึ่งพิสูจน์ได้จากความสำเร็จของโครงการเพื่อสังคมและกิจกรรมที่สามารถวัดได้เป็นมูลค่าและคุณค่า ได้เพิ่มมูลค่าของเยาวชนผู้ด้อยโอกาสขาดทุนทรัพย์ในการศึกษา โดยให้ประสบการณ์ 1 ปีในการจัดอบรมวิชาชีพช่างเทคนิคและคุณธรรมในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพและสามารถทำงานได้ในภาคอุตสาหกรรมระดับผู้ช่วยช่างเทคนิคซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ณ ปัจจุบัน ผู้ประกอบการต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะ สามารถพัฒนาให้มีทักษะที่สูงขึ้น และเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นกรอบความคิดที่ทำให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมมีวิสัยทัศน์และเชื่อมั่นในความคิดและคุณธรรม สามารถนำมาเป็นหลักการในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานและการดำรงชีวิตได้

โดยกรอบความคิดตามแบบของสถาบันไทย-เยอรมันนี้เป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดที่พึงประสงค์สำหรับบุคลากรภาคอุตสาหกรรม ระดับช่างเทคนิคเทียบเท่าระดับอาชีวศึกษา มี 4 ข้อดังนี้ 1) มีการปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ 2) มีการพัฒนาต่อเนื่อง 3) รักษองค์กร และ 4) มีนิสัยอุตสาหกรรมที่ดี 10 ข้อ ดังนี้คือ การมีความซื่อสัตย์ การมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา การมีความรับผิดชอบ การใฝ่เรียนรู้ การมีความมุ่งมั่น มีความขยันและอดทน การให้ความสำคัญกับความปลอดภัย การมีความประหยัด การมีความคิดสร้างสรรค์ การให้ความร่วมมือและทำงานเป็นทีม และการมีจิตอาสา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาของโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้ฝึกการและผู้ด้อยโอกาส สถาบันไทย - เยอรมัน ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าของ

รูปแบบฯ คือคุณธรรมของของผู้ที่เกี่ยวข้อง (Goodness and Virtue) โดยผ่านกระบวนการสร้างความดีและคุณธรรมผ่านวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ (Encouragement) เกิดปัจจัยส่งออกหรือผลลัพธ์ (Output) โดยได้สร้างโอกาสที่ดี (Opportunities) และกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) สามารถสรุปได้เป็น GEO Model ซึ่งเป็นระบบการสร้างความดีและคุณธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ จากการศึกษาในงานวิจัย พบว่าเมื่อผู้ผ่านการอบรมได้ผ่านกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมฯ ซึ่งมีกรอบแนวคิดที่พึงประสงค์สำหรับบุคลากรภาคอุตสาหกรรม ระดับช่างเทคนิค เทียบเท่าระดับอาชีวศึกษา เป็นแนวทางในการเรียน การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ผู้ผ่านการอบรมจากโครงการสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองหลังจากมีประสบการณ์ทำงาน 1 - 3 ปีขึ้นไป พร้อมทั้งคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะได้รับอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อเสนอแนะในการนำงานวิจัยไปใช้ ดังนี้

- 1) องค์กรเอกชนหรือสถานประกอบการ ควรให้การสนับสนุนให้มีการนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยานำไปใช้ในองค์กรเอกชนหรือสถานประกอบการ เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์กรให้มีธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน โดยมีกิจกรรมตอบแทนสังคมหรือโครงการเพื่อสังคมที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้บุคลากรขององค์กรเกิดการเรียนรู้ภายในตนเอง และเกิดการรับรู้ถึงค่านิยมและคุณค่าร่วมขององค์กร
- 2) ควรสนับสนุนสถานศึกษาที่มีโครงการฝึกอาชีพระยะสั้น หรือสถานประกอบการอุตสาหกรรมให้มีการนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา ในส่วนของกระบวนการสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพคู่คุณธรรม ไปใช้ในสถานประกอบการ อุตสาหกรรมหรือสถานศึกษาที่มีโครงการฝึกอาชีพระยะสั้น เพื่อผลิตแรงงานที่มีทักษะที่มีคุณภาพและมีคุณธรรมตรงกับความต้องการในภาคอุตสาหกรรมได้มากขึ้น และเป็นการส่งเสริมการจ้างงานในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ด้านวิชาชีพ ได้ลงมือปฏิบัติงานได้จริงและสร้างรายได้ในขณะที่กำลังอบรมวิชาชีพ
- 3) ควรออกแบบการวิจัยเข้าทดลองเพื่อประยุกต์ใช้ GEO Model เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการทำงาน คุณธรรมและทัศนคติในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในตัวบุคคลและองค์กร โดยการผสมผสานกับหลักการแนวคิดที่กำลังเป็นที่สนใจในช่วงนั้น ๆ เช่น การประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการพัฒนา AI (Artificial Intelligence) เชิงคุณธรรม เป็นต้น หรือหลักการแนวคิดอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับยุคสมัย
- 4) ควรออกแบบการวิจัยเพื่อศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) เกี่ยวกับการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมในระยะยาว รวมถึงความถี่ในการเสริมแรงด้วย GEO Model ในการสนับสนุนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกับตัวบุคคลหรือในองค์กรต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์เชิงคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา: กรณีศึกษาการถอดบทเรียนในระบบการเรียนการสอนโครงการผลิตช่างเทคนิคแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสของสถาบันไทย – เยอรมัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2562). ความหมายของแรงงานกึ่งฝีมือ. เรียกใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2562 จาก https://www.labour.go.th/th/index.php?option=com_glossary&letter=S&id=372&Itemid=109
- กองพัฒนาเทคโนโลยีการฝึกและพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2554). รูปแบบการฝึก On the Job Training และ Off the Job Training : (OJT). เรียกใช้เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <http://home.dsd.go.th/techno/trainingsystem/>
- ธัญญลักษณ์ วีระสมบัติ. (2561). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพแรงงานไทยในอุตสาหกรรมการผลิตไทย. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 26(2), 1-40.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18(1), 375-396.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). การสังเคราะห์งานวิจัยแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันชัย สุขตาม. (2555). การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์. ใน ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. (2556). ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12. เรียกใช้เมื่อ 2 พฤษภาคม 2560 จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420
- สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล. (2552). การวิเคราะห์องค์ประกอบของระบบคุณค่าและบรรทัดฐานในสังคมไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยลำปาง.

วิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา: อดีต ปัจจุบัน อนาคต*

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUDDHIST STUDIES: PAST PRESENT AND FUTURE

พระมหาไธ ธมฺเมธี (แซ่ฉั่ว)

Phramaha Hai Dhammamedhi (Saechua)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: thammamethee@gmail.Com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัย 2) เพื่อศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์ และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบัน การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร โดย 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา 2) การตีความหมาย และ 3) การสังเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า ภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบจารีตประเพณีนิยมและตามแบบวิชาการ และในมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาเพื่อรับรองคุณวุฒิการศึกษา การสังเคราะห์วิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาโดยมากจะใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์ตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกใช้ 3 วิธีวิทยาการวิจัยคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยผสมวิธี ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาใช้กระบวนการของอริยสัจ และแนวทางวิทยาการวิจัยในสังคมปัจจุบันมีพื้นฐานทางปรัชญาเหตุผลนิยม ปรัชญาการณนิยม ประจักษ์นิยม และสัจนิยม โดยมีกระบวนการของอริยสัจเป็นกระบวนการวิจัย ดำเนินการวิจัยใน 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการค้นหาปัญหาเป็นการคิดหัวข้อการวิจัยโดยใช้หลักการอุปนัยในการกำหนดปัญหา (ทุกข์) และสืบสาวปัญหา (สมุทัย) แล้วสรุปเป็นอุปนัย และระยะที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหาใช้หลักการนิรนัยจากระยะที่ 1 ออกมาเป็นสมมติฐาน (นิโรธ) แล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแสวงหาข้อพิสูจน์ ตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์ (มรรค) และนำไปสู่การแก้ปัญหา และผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบการวิจัยเชิงพุทธใหม่ ไว้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม รูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ และรูปแบบการวิจัยเชิงบูรณาการ

คำสำคัญ: วิธีวิทยา, วิธีวิทยาการวิจัย, พุทธศาสนศึกษา, อดีต ปัจจุบัน อนาคต

* Received 10 February 2020; Revised 27 March 2020; Accepted 27 March 2020

Abstract

This dissertation entitled ‘Research Methodology for Buddhist Studies’ has three objectives: 1) to study the background of the research methodology, 2) to study the desirable research methodology, and 3) to propose the guidelines of research methodology for Buddhist Studies in the current society. This research employed the Qualitative Research where 1) the descriptive analysis, 2) the interpretation, and 3) the synthesis were done through the content analysis in order. The results of the study were found that: The background of the research methodology for Buddhist Studies was the study of Buddhism in the custom and the academic matter. In a university, the Buddhist Studies were emphasized on the study for certifying the educational qualification. Mostly, the synthesis of the research methodology for Buddhist Studies employed the qualitative research. The desirable research methodology in the western concept and theory used three kinds of research methodology: the Qualitative research, the Quantitative research, and the Mixed Method research. The Buddhist concept utilized the process and framework of Ariyasacca (noble truth). The guidelines of research methodology in the current society are somehow based on the philosophy of Rationalism, Phenomenology, Empiricism, and Realism where the processes of Ariyasacca are made through two periods of the research methodology: the first period used the process of finding the problem or finding the topic of the research in order to apply it in the introduction for defining the problem (Dukkha), investigating the problem (Samudaya) and summarizing. The second period used the process of solving the problem through the deduction from the first period as hypothesis (Nirodha), checking and analyzing (Maggā), and solving the problem. And the Researcher would like to introduce the new three research model: conservative research model, applied research model and integrated research model.

Keywords: Methodology, Research Methodology, Buddhist Studies, Past, Present And Future

บทนำ

มนุษย์ในฐานะปัจเจกชนได้เริ่มมีสำนึกในตัวเองหลังจากที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว โดยเริ่มรวบรวมประวัติศาสตร์ทางความคิดในรูปแบบต่างกัน ซึ่งศาสนาทั้งหลายได้ให้

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ สำหรับมนุษย์ และนิยามเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ ส่วนการศึกษาด้านสังคมเริ่มจากกลุ่มนักคิดกรีกที่เต็มไปด้วยความสงสัย ที่มองว่า พฤติกรรมทางสังคมสร้างขึ้นโดยสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (จูเลียน ฮักซ์ลีย์ และคณะ, 2549) การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ได้วิวัฒนาการด้วยวิธีการต่าง ๆ มาโดยลำดับ ทั้งนี้ก็เพื่อพัฒนาการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น ทำให้มนุษย์สนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อให้ได้คำตอบที่สงสัย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ประเภทหนึ่งที่มีลักษณะประเสริฐกว่าสัตว์ทั่วไป ตรงที่มนุษย์รู้จักกำหนดใช้ “ความคิดมีเหตุผลที่จะดำเนินการอธิบาย หรือแก้ปัญหาได้ด้วยเหตุผลและรู้จักผิดชอบชั่วดี” มนุษย์จึงกลายเป็นผู้มีความสามารถพัฒนาความเป็นอยู่จนเอาชนะธรรมชาติบางอย่างได้ (ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์, 2557) อารยธรรมของกรีกที่มีคุณค่าสองประการได้ให้ไว้แก่โลก คือนิสัยในการใช้สติปัญญาและความคิดเกี่ยวกับการใช้เหตุผลในเชิงตรรกศาสตร์ นับแต่ศตวรรษที่ 17 ได้มีการใช้เหตุผลแบบนามธรรมโดยนักปราชญ์หลายท่านและมีอิทธิพลสืบต่อมา ซึ่งยังให้เกิดแนวความคิดที่อาศัยหลักการใช้เหตุผล ในศตวรรษที่ 19 สังคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้นจากความรู้ที่ประยุกต์จากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเป็นครั้งแรกซึ่งเป็นชนวนให้มึนนักคิดหลายคนแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เนื่องจากไม่พอใจผลของวิทยาศาสตร์แบบนี้ จึงพยายามพิสูจน์หักล้างข้ออ้างเกี่ยวกับความจริง ในปัจจุบันนี้ แนวความคิดของนักปราชญ์ได้แบ่งออกเป็นสองทาง คือ นักคิดที่สนใจในวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และนักคิดที่เชื่อในความสูงส่งของความรู้แนวอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับตัวมนุษย์เอง (จูเลียน ฮักซ์ลีย์ และคณะ, 2549)

การศึกษาพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงลักษณะจารีตประเพณีนิยมในทวีปเอเชียที่มีมาในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงมอบพระ 2 อย่างไว้เป็นแนวทางในการศึกษาคือคันถธุระเป็นการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ (พระไตรปิฎก) และวิปัสสนาธุระเป็นการฝึกปฏิบัติด้านจิตใจ (ธ.อ. (ไทย) 1/7) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) โดยมีกรอบในการศึกษาเรียกว่าไตรสิกขา 3 (ที.ปา. (ไทย) 11/228/231) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) อันประกอบด้วยศีลเป็นข้อปฏิบัติด้านความประพฤติ สมาธิเป็นข้อปฏิบัติในด้านจิตใจ และปัญญาเป็นข้อปฏิบัติด้านปัญญา เพื่อดำรงไว้ซึ่งพระปริยัติสัทธรรม (วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/264) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) คือปริยัติสัทธรรมเป็นคำสอนที่จะต้องเล่าเรียน ปฏิบัติสัทธรรมเป็นปฏิบัติที่จะต้องปฏิบัติคือมรรค และปฏิเวธสัทธรรมเป็นผลที่จะพึงได้ด้วยการปฏิบัติคือ มรรค ผล นิพพาน และในเชิงลักษณะของวิชาการของชาวตะวันตกในลักษณะของปรัชญา วิชาการ และนิยาย (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) ที่เกิดจากการอพยพของชาวเอเชียไปในตะวันตก เกิดจากความสนใจของชาวตะวันตก และการเผยแผ่พระศาสนาของพระธรรมทูต

ในโลกวิชาการปัจจุบัน การวิจัยได้รับการยอมรับนำมาใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อสร้างความก้าวหน้า ต่อยอดความรู้ทางวิชาการแต่ละสาขา โดยมีความเชื่อกันว่า

ความรู้ ความจริงที่ได้จากการใช้การวิจัยดำเนินการนั้นจะเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน (รัตนะ บัวสนธ์, 2556) มีการตั้งข้อสังเกตว่าพระพุทธศาสนามีลักษณะคล้ายกับวิทยาศาสตร์ เช่น สนใจศึกษาธรรมชาติยึดหลักของเหตุผลและต้องพิสูจน์ แต่หากพิจารณาให้ดีแล้วน่าจะกลับกันมากกว่าว่าวิทยาศาสตร์ มีลักษณะคล้ายกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะวิทยาศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในโลกไม่เกินหนึ่งพันปี ในขณะที่พุทธศาสนานั้นเกิดมานานกว่า 2500 ปีแล้ว หลักการของพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เหมือนกันสอดคล้องกัน และแตกต่างกัน การวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาคำตอบต่อปัญหาด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ในความหมายเชิงวิชาการเป็นวิธีการที่แสวงหาในลักษณะของการบังคับ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่ชาร์ลส ดาร์วิน ได้นำเอาวิธีการอนุมานของอริสโตเติลและวิธีการอุปมานของเบคอนมาใช้ร่วมกัน เรียกวิธีการนี้ว่า “อนุมาน - อุปมาน” ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (ไพศาล วรคำ, 2559) โดยคำว่า “วิทยาศาสตร์” หมายถึง ความรู้ที่ได้จากการสังเกตและค้นคว้าจากหลักฐานเชิงประจักษ์แล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ หรือวิชาที่ค้นคว้าได้หลักฐานและเหตุผลแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบการผสมผสานวิธีการให้เหตุผลเชิงอนุมานและเชิงอุปมานเข้าด้วยกันโดยผ่านกระบวนการที่มีขั้นตอนและเป็นระบบ ทำให้ได้ขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์

การวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาสิ่งจะ สำหรับความหมายนี้มีลักษณะอยู่ 2 นัยยะด้วยกันคือ เรื่องจริยธรรมและเรื่องของพุทธวิธี โดยในเชิงของจริยธรรมของการวิจัยนั้น กล่าวคือ การวิจัยเกิดขึ้นเมื่อเราเกิดข้อสงสัยหรือเรื่องที่ซับซ้อนใจ คาใจ ที่เราเรียกว่า “ปัญหาการนำวิจัย” และนักวิจัยต้องแสวงหาคำตอบของปัญหานั้น และจะต้องเป็นคำตอบที่แท้จริงถูกต้องหรือใกล้เคียงความจริงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อนักวิจัยจะเป็นผู้แสวงหา “ความจริง” มีคำถามย้อนกลับไ้ว่าตัวผู้วิจัยเป็นผู้มีคุณสมบัติ “สัจจะ” หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงการค้นหาข้อมูลและเอกสาร เป็นต้นโดยจะมีวิธีวิทยาการทางการวิจัยเป็นกรอบอยู่ ฉะนั้นผู้วิจัยต้องมีจิตใจที่รักสัจจะ ซึ่งจะเป็นหลักประกันหลักสุดท้ายในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลนอกเหนือจากเชิงจริยธรรมแล้ว การวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาสิ่งจะตามพุทธวิธี คือ อริยะสัจ 4 ด้วยวิธีการนี้พระพุทธองค์ทรงใช้เวลา 6 ปีในการแสวงหาความจริง ค้นพบแล้วก็มาแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธองค์ทรงเริ่มต้นด้วย ทุกข์ คือตัวปัญหาที่เป็นอยู่มีอยู่ เราจะรู้ทุกข์ได้ก็ต้องรู้สาเหตุของทุกข์นั้นคือสมุทัย จะรู้สาเหตุได้มีอยู่ 2 วิธีคือ 1) ปรัตโยฆะ 2) โยนิโสมนสิการ นิโรธ คือ ความดับทุกข์หรือปัญหา ส่วนมรรค แปลว่า หนทาง หมายถึงข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือปัญหามรรคนี้เป็นทางสายกลางที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา เพราะมีทางปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปซึ่งประกอบด้วยองค์ 8 ประการ พระพุทธศาสนาเกิดจากผลงานวิจัยที่ยิ่งใหญ่และยอดเยี่ยมที่สุดของมนุษยโลกเท่าที่มนุษย์เคยมีมา มีหลักฐานยืนยันคือ พระไตรปิฎก ที่บรรจุองค์ความรู้เกี่ยวกับความจริง ความถูกต้องดีงาม และสิ่งที่ยังคุณประโยชน์ครบถ้วนทั้งคฤตโลกและคฤตธรรมทั้งที่เป็นลักษณะศิลป์

และที่เป็นลักษณะศาสตร์ ทั้งหมดรวบรวมอยู่ในประมวลคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (สิทธิ บุตรอินทร์ , 2559) มิ่งค์ 9 เรียกว่านวังคสัตถุศาสน์ ได้รับการบันทึกไว้อย่างละเอียดในพระไตรปิฎก (พระมหาอดิศร ธิรสีโล, 2543)

จะเห็นได้ว่า การวิจัยจะมีวิธีการที่เป็นระบบระเบียบในการแสวงหาความรู้ความจริง โดยทางวิทยาศาสตร์และพุทธศาสตร์ มีวิธีการที่เหมือนกันในกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริง แต่เป้าหมายนั้นแตกต่างกัน โดยที่ทางวิทยาศาสตร์ต้องการองค์ความรู้เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในสังคมโลก แต่ทางพระพุทธศาสนาต้องการองค์ความรู้เพื่อความพ้นทุกข์จากโลกนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การวิจัยในพระพุทธศาสนาน่าจะมีอยู่และมีปัจจัยที่จะช่วยให้การวิจัยประสบความสำเร็จได้ แต่ยังมีใครศึกษาไว้อย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าทั้งสองศาสตร์จะมีวิธีการศึกษาใกล้เคียงกันแต่เป้าหมายในการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองศาสตร์ก็ได้กล่าวถึงเรื่องการวิจัยเช่นเดียวกัน หากนำความรู้จากศาสตร์ทั้งสองมาศึกษาร่วมกันในเชิงบูรณาการย่อมนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ เพื่อเพิ่มเติมให้การศึกษาเกิดความสมบูรณ์ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกองค์ความรู้ใหม่ที่จะพบว่า วิถีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้ประสบความสำเร็จได้จากการนำจุดเด่นในการวิจัยในพระพุทธศาสนาบูรณาการเพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจใคร่ศึกษาหาความรู้เชื่อมโยงเข้าสู่การวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิหลังวิถีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษา
2. เพื่อศึกษาวิถีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางวิถีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี

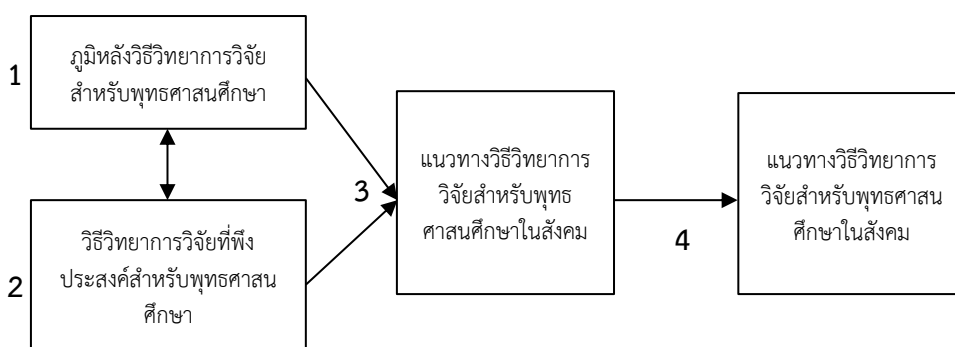
2. วิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีวิทยาการวิจัย ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มกราคม พุทธศักราช 2561 ถึงเดือน ธันวาคม พุทธศักราช 2562 รวมเป็นระยะเวลา 24 เดือน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดย 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา 2) การตีความหมาย และ 3) การสังเคราะห์ เกี่ยวกับวิถีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

อรรถกถา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท เพื่อนำเสนอแนวทางวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบัน

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทการวิจัยเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย โดยศึกษาภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาเป็นขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษาเป็นขั้นตอนที่ 2 และนำขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาเป็นฐานในการเสนอแนวทางวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบันในขั้นตอนที่ 3 จึงได้อรรถกถาความรู้เรื่องวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษา

ความหมายของพุทธศาสนศึกษา (Buddhist Studies) เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบจารีตประเพณีนิยมตามฐานะในทางพระพุทธศาสนา คือ ค้นถุระเป็นการเล่าเรียนพระพุทธพจน์และวิปัสสนาธุระเป็นการฝึกปฏิบัติด้านจิตใจโดยใช้หลักไตรสิกขามาเป็นกรอบในการศึกษา และเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบวิชาการโดยใช้วิธีการทางปรัชญาและวิทยาศาสตร์มาศึกษาพระพุทธศาสนา โดยมีลักษณะและเป้าหมายของพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามแห่งสติปัญญาและคุณธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ (อรรถ) ทั้งในปัจจุบัน ในเบื้องหน้า และสูงสุดของชีวิตคือพระนิพพาน โดยมีเป้าหมายในกระบวนการการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เกิดปัญญาเพื่อนำพามนุษย์ไปสู่อิสรภาพ คือความหลุดพ้นจากทุกข์คือพระนิพพาน และการศึกษาพุทธศาสนศึกษาในทางวิชาการเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยการสอบทานกับคัมภีร์ดั้งเดิม

เพราะพระพุทธศาสนามีลักษณะเปลี่ยนไปตามพลวัตรบริบทของสังคมจะต้องมีหลักเกณฑ์ในการพรรณนา การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา

การศึกษาพุทธศาสนศึกษา ประกอบด้วย 1) การศึกษาพระพุทธศาสนาของชาวตะวันตกเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการที่มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากพระธรรมทูตเข้าไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา 2) การศึกษาพระพุทธศาสนาของชาวตะวันออกเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงจารีตประเพณีนิยมโดยเริ่มจากการศึกษาในสมัยพุทธกาลในลักษณะของการฝึกหัดพระภิกษุระหว่างพระอุปฌาย์กับลูกศิษย์โดยมีวัด (วิหาร) เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยโดยมีหลักสูตรคือธรรมา 2 คือคั่นธรรมาเป็นการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ และวิปัสสนาธรรมาเป็นการศึกษาปฏิบัติขัดเกลากิเลสใจ โดยมีกรอบในการศึกษาคือไตรสิกขา เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งพระปริยัติสัทธรรม โดยมีกระบวนการเรียนการสอนผ่านการแสดงธรรม การไต่ถามทัก และการอภิปราย และบันทึกเป็นมุขปาฐะท่องจำกันสืบมา และ 3) การศึกษาพุทธศาสนศึกษาเชิงวิชาการในมหาวิทยาลัยเป็นการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อรับรองการศึกษาของผู้ศึกษาเล่าเรียนในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เมื่อเรียนจบแล้วจะให้ใบปริญญาในการรับรองภูมิรู้ภูมิธรรม

การสังเคราะห์ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพุทธศาสนาของนักวิชาการที่ศึกษาพระพุทธศาสนาตามสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ปรากฏในศาสตร์ปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) ระเบียบวิธีวิทยาการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงจารีตประเพณีเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงอันเป็นวิถีการเข้าถึงความรู้ความจริงในทางพระพุทธศาสนาเป็นไปตามกระบวนการของอริยสัจ ซึ่งวิธีการใช้ในการศึกษามีมูลเหตุการแต่งคัมภีร์ที่จะต้องอธิบาย (ปัญหาการวิจัย) โครงสร้างของคัมภีร์เป็นไปตามแบบอรรถกถาลักษณะการแต่งคัมภีร์เป็นไปตามอรรถกถาโบราณท่านจัดลำดับความสำคัญของหลักฐานไว้ได้แก่ สุตระ, สุตตานุโลม, อัจฉริยวาท และอัตโนมติ และมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาแบบเทศนาโวหาร แบบถามตอบแบบต่อเนื่องไปตามลำดับของเนื้อหาคือมาติกา (หัวข้อ) มีการยกพระไตรปิฎกมาอธิบาย และเสริมความด้วยฎีกาและอนุฎีกา และมีการยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน 2) ระเบียบวิธีวิทยาการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยมี 3 รูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ รูปแบบทางปรัชญา และรูปแบบทางปรัชญาศาสนา ระเบียบวิธีวิทยาการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหาวิทยาลัยจะใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาพุทธศาสนศึกษาโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการวิจัยเชิงบูรณาการระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ และ 3) การสังเคราะห์ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาพุทธศาสนศึกษาเป็นการสังเคราะห์ดุลยนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยระหว่างปีพุทธศักราช 2533 - 2560 ทั้งในประเทศและต่างประเทศในสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนศึกษา จำนวน 150 เรื่องที่ศึกษาพระพุทธศาสนาหรือพุทธศาสนศึกษา ในการศึกษาจะใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาในลักษณะของการศึกษา

การวิเคราะห์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากเอกสารสิ่งพิมพ์มีหนังสือ งานวิจัย เป็นต้น โดยมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือและลงพื้นที่สัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์พรรณนา การตีความ การสังเคราะห์ และการวิเคราะห์เนื้อหา มีการนำเสนอข้อมูลประกอบด้วยส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนอ้างอิงไปตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันนั้น ๆ

2. วิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษา

วิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกมีพื้นฐานทางปรัชญาตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกเป็นวิธีวิทยาการแสวงหาความรู้ความจริงหรือคำตอบ คำอธิบายให้แก่คำถามเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีพื้นฐานทางปรัชญาคือ อภิปรัชญาต้องการคำตอบที่เป็นความรู้ว่าความจริงคืออะไรอันเป็นความจริงสากลของสรรพสิ่ง ญาณวิทยาต้องมุ่งหาความสัมพันธ์ระหว่างความจริงกับความรู้ และมีวิธีวิทยาการเป็นการบอกให้รู้ว่าผู้แสวงหาความรู้ความจริงใช้วิธีวิทยาการใดเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือจึงเกิดวิทยาการวิจัยในการแสวงหาความรู้ความจริง ซึ่งความหมายของการวิจัยเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบ และมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนภายใต้ขอบเขตอันเป็นเงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความจริง โดยมี 3 วิทยาการวิจัย คือ 1) วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพมีพื้นฐานทางอภิปรัชญาประกอบด้วยปรากฏการณ์นิยม ปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ และวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของความเชื่อว่าอะไรคือความจริง และความจริงนั้นจะต้องผ่านปราชญ์สัมผัสเรียกว่าประจักษ์นิยมอันเป็นความเชื่อของญาณวิทยา โดยมีกระบวนการในการแสวงหาความรู้ความจริงโดยใช้หลักการของอุปนัยเมื่อมีข้อสงสัยเพื่อที่จะไปหาคำตอบในปรากฏการณ์ ด้วยการเข้าไปสังเกตเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ สร้างข้อสรุปอุปนัยและรายงานผลเป็นความรู้เชิงพื้นที่เรียกว่าทฤษฎีพื้นที่ โดยมีเทคนิควิธีการที่นำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษารายกรณี การศึกษาพหุกรณี การศึกษาพหุสถานที่ การศึกษาเอกสาร การศึกษาประวัติชีวิต การสนทนากลุ่ม และการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2) วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณมีพื้นฐานทางอภิปรัชญาประกอบด้วยสสารนิยมและปฏิฐานนิยมเป็นพื้นฐานของความเชื่อว่าอะไรคือความจริง และการเข้าถึงจริงผ่านปราชญ์สัมผัสเรียกว่าประจักษ์นิยมอันเป็นความเชื่อทางญาณวิทยา โดยมีกระบวนการในการแสวงหาความรู้ความจริงโดยใช้หลักการนิรนัยเมื่อมีข้อสงสัยเพื่อที่จะไปหาคำตอบจากชุดของความรู้ที่อธิบายน้อยทั่วไปเรียกว่าทฤษฎี โดยการนิรนัยไปเป็นสมมติฐานการวิจัย สร้างเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่อตอบสมมติฐานการวิจัย และสรุปผลการวิจัยโดยใช้เทคนิควิธีการทดลอง และไม่ใช้การทดลองแต่เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล และ 3) วิธีวิทยาการวิจัยเชิงผสมผสานวิธีอาศัยพื้นฐานทางปรัชญาของวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ โดยลักษณะของกระบวนการดำเนินงานศึกษาหาคำตอบจะเริ่มจากวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ และตามด้วยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ หรือจะทำพร้อมกันก็ได้

วิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งความหมายของการวิจัยในทางพระพุทธศาสนาใช้คำศัพท์ว่า วิจัย ซึ่งรูปศัพท์แยกวิเคราะห์ ได้ว่า วิ+จิ+ณ = วิจัย แปลว่า เลือกเฟ้น ความค้นหา พิจารณา ในภาษาบาลีโรมันว่า Vicayo แปลว่า Research Investigation ในภาษาสันสกฤตใช้คำว่า Vicaya ในคัมภีร์อริยวินัยได้กล่าวถึงศัพท์การคัด การเลือก การวิจัย การค้นคว้าไว้ 2 ศัพท์ คือ วิจัย และ มคคณา โดยมีแนวคิดเรื่องวิธีวิทยาการวิจัยในทางคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยที่การวิจัยในทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า วิจัย แปลว่าการเลือกเฟ้น การค้นหา การพิจารณา ซึ่งการวิจัยเป็น ไวยากรณ์ของปัญญาเรียกว่า ธัมมวิโย เป็นการเลือกเฟ้นธรรม การคัดเลือกธรรม โดยมีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่บันทึกพระสัทธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหลักการในการศึกษาเพื่อแก้ปัญหา (ทุกข์) ในระดับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยที่กระบวนการวิจัยคือ หลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการวิธีวิทยาการวิจัยตามแนวทางพระพุทธศาสนาในการแสวงหาความรู้ความจริงอันเปรียบได้กับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

แนวทางการศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา โดยมีแนวทางในการศึกษาพระพุทธพจน์อันเป็นแนวทางของวิธีวิทยาการวิจัยในทางพระพุทธศาสนาตามหลักของพระสารีบุตรอันมีหลักปฏิสัมภิทามรรค มหานิเทศและจุฬานิเทศ และตามหลักของพระมหากัสสยานะอันมีหลักเนตติปริกคณในศึกษาอธิบาย พรรณนา ติความพระพุทธพจน์ ซึ่งวิธีการศึกษาพุทธศาสนศึกษาในทางพระพุทธศาสนาได้จากรูปแบบการเขียนในพระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์วิเสส และรูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษามี 3 แนวคิดประกอบด้วย แนวคิดปฏิฐานนิยมเป็นการอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ แนวคิดสังคมนิยมเป็นวิธีการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลระบุดึงกลไกของความจริงที่มีอยู่ และแนวคิดการตีความเป็นกระบวนการค้นหาความหมายด้วยมีตัวบท (คัมภีร์) ผู้สื่อความ ผู้อ่านและบริบททางสังคม ฉะนั้นวิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษาต้องใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ และมาบูรณาการวิธีวิทยาการวิจัยตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจในการแสวงหาความรู้ความจริง

3. แนวทางวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบัน

พุทธวิธีการวิจัยหรือวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริงของพระพุทธเจ้าอันเป็นวิธีการเข้าถึงความรู้ความจริงในทางพระพุทธศาสนา โดยมีพื้นฐานทางปรัชญามาจากเหตุผลนิยม ปรากฏการณ์นิยม ประจักษ์นิยม และสังคมนิยม โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบันโดยมีกระบวนการ 2 ระยะ คือ

1. การคิดหัวข้อเป็นระยะที่ 1 ในกระบวนการวิจัยโดยเริ่มจากทุกข์ (ผล) เป็นขั้นกำหนดปัญหาคืออะไร อยู่ที่ไหน และมีขอบเขตแค่ไหนอันเป็นผลที่ผู้วิจัยอยากรู้คำตอบ และหาสาเหตุของปัญหาด้วยสมุทัย (เหตุ) เป็นขั้นสืบสาวสาเหตุของปัญหาโดยใช้วิธีการของปรัโตโม

สะและวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการในการคิดวิเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล และสร้างข้อสรุป
อุปนัยเป็นผลการศึกษาในระยะที่ 1 เรียกว่าทฤษฎี (ทฤษฎี)

2. การอธิบายการแก้ปัญหาเป็นระยะที่ 2 ในกระบวนการวิจัยโดยเริ่มจากนิโรธ (ผล)
เป็นขั้นแก่นิโรธหรือการตั้งสมมติฐานที่นิรนัยมาจากทฤษฎี (ทฤษฎี) ในระยะที่ 1 ให้เห็น
กระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้อันเป็นผลที่ผู้วิจัยอยากรู้คำตอบ และหาสาเหตุของการ
แก้ปัญหาด้วยมรรค (เหตุ) เป็นขั้นหาเหตุแนวทางแก้ปัญหาเป็นกระบวนการแสวงหาข้อพิสูจน์
การตรวจสอบ และนำไปสู่การแก้ปัญหา โดยมีวิธีการเริ่มจากสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)
ที่ได้มาจากทฤษฎี (ทฤษฎี) ในระยะที่ 1 และต่อมาด้วยสัมมาสังกัปปะ อันเป็นส่วนของปัญญาใน
ไตรสิกขา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ อันเป็นส่วนของศีลในไตรสิกขา
สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ อันเป็นส่วนของสมาธิในไตรสิกขา ซึ่งมรรคนั้นเมื่อสรุปย่อ
ก็คือหลักไตรสิกขาเป็นการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา และสัมมาทิฐิมีปัจจัยมาจากปรโตโฆ
สะและโยนิโสมนสิการ

รูปแบบการเขียนรายงานผลการวิจัยนั้นมีรูปแบบการเขียนในพระไตรปิฎก อรรถกถา
และปกรณ์วิเสส ประกอบด้วย 1) พระวินัยปิฎกเป็นรูปแบบการเขียนเกี่ยวกับกฎระเบียบ
ข้อห้าม และข้อบังคับอัน 2) พระสุตตันตปิฎกเป็นรูปแบบการเขียนเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องราว
เหตุการณ์อันเป็นความประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและธรรมชาติกล่าวคือ ธรรมะ
มีรูปแบบในการเขียน 3) พระอภิธรรมปิฎกเป็นรูปแบบการเขียนเกี่ยวกับการศึกษาหัวข้อธรรม
ล้วน ๆ หรือทฤษฎี (ทฤษฎี) ม 4) อรรถกถาเป็นรูปแบบการเขียนเกี่ยวกับการศึกษาพระพุทธ
พจน์ที่ได้กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกด้วยการอธิบายความ การพรรณนาความ และการแปลความ
หรือตีความหมายเป็นการช่วยอธิบายขยายความจากรูปแบบพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก
และพระอภิธรรมปิฎก และ 5) ปกรณ์วิเสสเป็นรูปแบบการเขียนเกี่ยวกับการศึกษาพระพุทธ
พจน์โดยการอธิบายความ การพรรณนาความ การสรุปความ และการวิเคราะห์หลักธรรมในทาง
พระพุทธศาสนาตามรูปแบบของพระสารีบุตร และตามรูปแบบของพระมหากัจจายนะ

ผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาเชิงพุทธใหม่ ไว้ 3 รูปแบบ
รูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม รูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ และรูปแบบการวิจัยเชิงบูรณาการ
คือ 1) รูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม มีแนวคิดทางปรัชญาเป็นเหตุผลนิยม ปรัชญาการณนิยม
ประจักษ์นิยม และสัจนิยม มีวิธีวิทยาเป็นวิธีการทางอริยสัจ ใช้วิธีการอุปนัยในการแสวงหา
ความรู้ นักวิจัยมุ่งสร้างความคิด (ทฤษฎี) จากปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ ใช้วิธีการนิรนัยใน
การแสวงหาความรู้ นักวิจัยมุ่งเน้นหาข้อมูลมายืนยันสมมติฐาน (นิโรธ) ใช้รูปแบบอริยสัจ
มีกระบวนการของอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการวิจัยในการดำเนินงาน 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 เป็น
กระบวนการค้นหาปัญหา (กระบวนการเกิด) และระยะที่ 2 เป็นกระบวนการแก้ปัญหา
(กระบวนการดับ) และมีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการค้นหาคำอธิบายที่เป็นแก่นเรื่องและ
ลักษณะภาพรวมของปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา 2) รูปแบบการ

วิจัยเชิงประยุกต์ มีแนวคิดทางปรัชญาเป็นปรากฏการณ์นิยม ปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ วัฒนธรรม และประจักษ์นิยม(เชิงคุณภาพ) สสารนิยม ปฏิฐานนิยม และประจักษ์นิยม (เชิงปริมาณ) มีวิธีวิทยาเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ใช้วิธีการอุปนัยในการแสวงหาความรู้ นักวิจัยมุ่งสร้างสมมติฐานใหม่และทฤษฎีจากพื้นที่ในขณะทำการเก็บ รวบรวมข้อมูลภาคสนาม (เชิงคุณภาพ) ใช้วิธีการนิรนัยแสวงหาความรู้ นักวิจัยมุ่งทดสอบสมมติฐานหรือทฤษฎี (เชิงปริมาณ) มี 3 รูปแบบ ประกอบด้วย เชิงคุณภาพ เชิงปริมาณ และผสมผสาน ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ปัญหาการวิจัย การตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย และมีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อค้นหาองค์ความรู้ แก่นเรื่องและลักษณะภาพรวมของปรากฏการณ์ (เชิงคุณภาพ) การวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อมุ่งหาความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างตัวแปร (เชิงปริมาณ) และ 3) รูปแบบการวิจัยเชิงบูรณาการ มีแนวคิดทางปรัชญาเป็นการบูรณาการของรูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม และรูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ มีวิธีวิทยาที่เป็นการบูรณาการกันระหว่างอริยสัจและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ใช้ทั้งวิธีการอุปนัยและนิรนัย มีรูปแบบการวิจัยจะกระทำได้ 2 วิธีคือ 1) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยมเป็นหลักและเสริมเติมเต็มด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ 2) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์เป็นหลักและเสริมเติมเต็มด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม เป็นการบูรณาการระหว่างกระบวนการของอริยสัจ 2 ระยะและ 5 ขั้นตอนของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการค้นหาคำอธิบายการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่เป็นแก่นเรื่องและลักษณะภาพรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา การวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อมุ่งหาความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างตัวแปร

อภิปรายผล

ภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบจารีตประเพณีนิยมและตามแบบวิชาการ ทั้งนี้เป็นเพราะเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานของ Donald K. Swearer and Somporn Promta ที่ได้อธิบายว่า พุทธศาสนศึกษา เป็นสาขาหนึ่งของศาสนศึกษาเป็นการศึกษาศาสนาพุทธในเชิงวิชาการตามแนวคิดตะวันตกมีลักษณะและเป้าหมาย 3 ประการ คือ 1) การศึกษาพุทธศาสนศึกษาในลักษณะเชิงประจักษ์, ตามวัตถุประสงค์, วิฤติ, วิทยาศาสตร์, ภาษา, แบบดั้งเดิม และประวัติศาสตร์ 2) การศึกษาพุทธศาสนศึกษาในลักษณะสอบคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และประเพณี และ 3) การศึกษาพุทธศาสนศึกษาในลักษณะพลวัต, วิธีการผสมผสาน, ตามบริบท, กฎเกณฑ์, การพรรณนา, การวิเคราะห์, และการเปรียบเทียบ (Donald K. et al, 2000) และพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ที่ได้อธิบายว่า เป็นการศึกษาเชิงจารีตนิยมตามแนวคิดตะวันออกมีลักษณะและเป้าหมายของพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษา

พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ 3 ประการ 1) ทิณฐัมมิกัตถ์ ประโยชน์หรือเป้าหมายในปัจจุบัน 2) สัมปรายิกัตถ์ ประโยชน์ในเบื้อง 3) ปรมัตถ์ ประโยชน์สูงสุดของชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

วิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษา ตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกใช้ 3 วิธีวิทยาการวิจัยคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยผสมวิธีตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาใช้กระบวนการของอริยสัจ ทั้งนี้เป็นเพราะ วิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงวิชาการโดยใช้กระบวนการตามหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาในเชิงจารีตนิยม ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ที่ได้อธิบายว่ากระบวนการวิจัยในทางพระพุทธศาสนาโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหาโดยวิธีคิดแบบ(แสง)อริยสัจ แยกการสืบสาเหตุเป็นขั้นหนึ่งและจัดขั้นทั้งหมดเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย กระบวนการธรรม (ตามสภาวะ) เป็นขั้นของการที่จะเข้าถึงด้วยความรู้ คือคิดและรู้ให้ตรงความจริง ที่เป็นอย่งนั้นอยู่แล้ว ประกอบด้วย 3 ขั้น คือ 1) ขั้นกำหนดทุกข์ (ทุกข์อริยสัจ) ให้รู้ว่าทุกข์หรือปัญหาคืออะไร อยู่ที่ไหน มีขอบเขตแค่ไหน เรียกว่า ขั้นกำหนดปัญหา 2) ขั้นสืบสาวสมุทัย (สมุทัยอริยสัจ) ห้ถึงสาเหตุของทุกข์หรือปัญหานั้น เรียกว่า ไม่แยกต่างหาก และ 3) ขั้นแก้นิโรธ (นิโรธอริยสัจ) ให้เห็นกระบวนการที่แสดงว่าการดับทุกข์แก้ปัญหาเป็นไปได้ และอย่างไร เรียกว่า ขั้นตั้งสมมติฐาน และกระบวนการวิธี (ของมนุษย์) เป็นขั้นที่จะต้องลงมือปฏิบัติ คือขั้นเพ้นหามรรค แยกย่อยออกได้เป็น 3 ขั้น คือ เสนาเป็นการแสวงหาข้อพิสูจน์/ทดลองเรียกว่า ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล วิมังสาเป็นการตรวจสอบ ร่อน เลือกเก็บข้อที่ถูกต้องใช้ได้จริง เรียกว่า ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และอนุโพท กันข้อที่ผิดออก จับหรือเพ้นได้มรรคแท้ ซึ่งนำไปสู่ผลคือการแก้ปัญหาได้ เรียกว่า ขั้นสรุปผล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

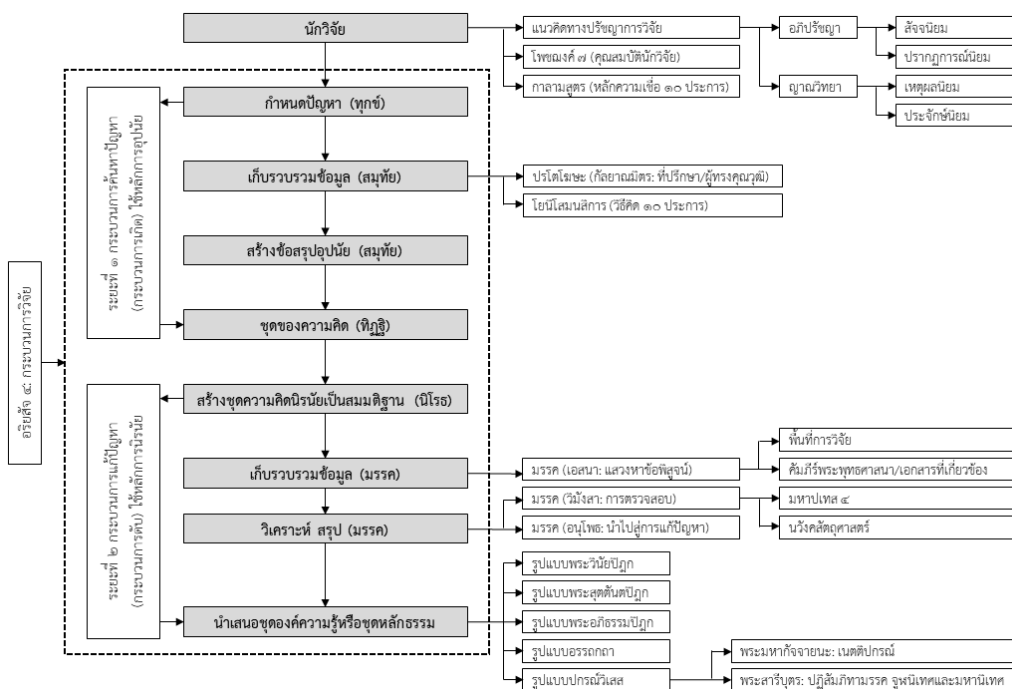
แนวทางวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบันกระบวนการของอริยสัจเป็นกระบวนการวิจัย ดำเนินการวิจัยใน 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการค้นหาปัญหาเป็นการคิดหัวข้อการวิจัยโดยใช้หลักการอุปนัยในการกำหนดปัญหา (ทุกข์) และสืบสาวปัญหา (สมุทัย) แล้วสรุปเป็นอุปนัย และระยะที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหาใช้หลักการนิรนัยจากระยะที่ 1 ออกมาเป็นสมมติฐาน (นิโรธ) แล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแสวงหาข้อพิสูจน์ตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์ (มรรค) ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการเข้าสู่ความรู้ความจริงตามหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา เนื้อความทั้งหมด ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด ความรู้เห็นตามเป็นจริงของเราในอริยสัจ 4 เหล่านี้ 3 รอบ 12 อาการอย่างนี้ หมดจดดีแล้ว เมื่อนั้น เราจึงยืนยันได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ญาณทัสสนะเกิดขึ้น

แก่เราว่า “ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก” (วิม. (ไทย) 4/16/24) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) โดยมีรูปแบบการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาเชิงพุทธใหม่ ไว้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม รูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ และรูปแบบการวิจัยเชิงบูรณาการ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา ภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบจารีตประเพณีนิยม และตามแบบวิชาการ และในมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาเพื่อรับรองคุณวุฒิการศึกษา การสังเคราะห์วิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาโดยมากจะใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกใช้ 3 วิธีวิทยาการวิจัยคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยผสมวิธี ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาใช้กระบวนการของอริยสัจ และแนวทางวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบัน โดยมีกระบวนการของอริยสัจเป็นกระบวนการวิจัย ดำเนินการวิจัยใน 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการค้นหาปัญหาเป็นการคิดหัวข้อการวิจัยโดยใช้หลักการอุปนัย ในการกำหนดปัญหา (ทุกข์) และสืบสาวปัญหา (สมุทัย) แล้วสรุปเป็นอุปนัย และระยะที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหาใช้หลักการนิรนัยจากระยะที่ 1 ออกมาเป็นสมมติฐาน (นิโรธ) แล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแสวงหาข้อพิสูจน์ ตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์ (มรรค) และนำไปสู่การแก้ปัญหา สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ประกอบด้วย (1) ด้านนักวิจัยเป็นการกล่าวถึงความเชื่อในการดำเนินการวิจัย และคุณสมบัติ ประกอบด้วย แนวคิดทางปรัชญาการวิจัย คุณสมบัติ นักวิจัยเรียกว่าโพชฌงค์ และกาลามสูตรเป็นหลักความเชื่อของนักวิจัย และ (2) ด้านกระบวนการวิจัยเป็นวิธีการดำเนินการวิจัยใน 2 ระยะ ประกอบด้วยระยะที่ 1 กระบวนการค้นหาปัญหา (กระบวนการเกิด) ใช้หลักการอุปนัย และระยะที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหา (กระบวนการดับ) ใช้หลักการนิรนัย สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภูมิหลังวิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบจารีตประเพณีนิยมและตามแบบวิชาการ เป็นการศึกษาเพื่อความเจริญงอกงามแห่งสติปัญญา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ให้เกิดปัญญาเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์คือพระนิพพาน การศึกษาพุทธศาสนศึกษาในตะวันตกเป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ขณะที่ในตะวันออกเป็นการศึกษาเชิงจารีตประเพณีนิยม และในมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาเพื่อรับรองคุณวุฒิ การศึกษา การสังเคราะห์วิธีวิทยาการวิจัยในพุทธศาสนศึกษาโดยมากจะใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีวิทยาการวิจัยที่พึงประสงค์สำหรับพุทธศาสนศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีตะวันตกใช้ 3 วิธีวิทยาการวิจัยคือ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยผสมผสานวิธี ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาใช้กระบวนการของอริยสัจ โดยมีแนวทางการศึกษาตามหลักของพระสารีบุตรคือ ปฏิสัมภีทามรรค มหานันทะและจุฬนันทะ และของพระมหาทักษิณายะคือเนตติปกรณ์ โดยมีแนวทางในการศึกษาคือพระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์วิเสส และแนวทางวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในสังคมปัจจุบันมีพื้นฐานทางปรัชญาเหตุผลนิยม ปรากฏการณ์นิยม ประจักษ์นิยม และสังขนิยม โดยมีกระบวนการของอริยสัจเป็น

กระบวนการวิจัย ดำเนินการวิจัยใน 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 กระบวนการค้นหาปัญหาเป็นการคิดหัวข้อการวิจัยโดยใช้หลักการอุปนัยในการกำหนดปัญหา (ทุกข์) และสืบสาวปัญหา (สมุทัย) แล้วสรุปเป็นอุปนัย และระยะที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหาก็ใช้หลักการนิรนัยจากระยะที่ 1 ออกมาเป็นสมมติฐาน (นิโรธ) แล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแสวงหาข้อพิสูจน์ ตรวจสอบและนำมาวิเคราะห์ (มรรค) และนำไปสู่การแก้ปัญหาโดยมีรูปแบบการเขียนรายงานผลการวิจัย 5 รูปแบบ คือ 1) พระวินัยปิฎกเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อห้ามและข้อบังคับ 2) พระสุตตันตปิฎกเกี่ยวกับเรื่องราวเหตุการณ์ 3) พระอภิธรรมปิฎกเกี่ยวกับหลักธรรมล้วน ๆ หรือทฤษฎี 4) อรรถกถาเกี่ยวกับการขยายความตามรูปแบบที่ 1-3 และ 5) ปกรณ์วิเสสเกี่ยวกับการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยการอธิบายความ การพรรณนาความ การสรุปความ และการวิเคราะห์หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และผู้วิจัยขอนำเสนอรูปแบบการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาเชิงพุทธใหม่ ไว้ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการวิจัยเชิงจารีตนิยม รูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ และรูปแบบการวิจัยเชิงบูรณาการ

ประเด็นที่น่าสนใจไปศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ละเอียดและเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์หลักสูตรพระปริยัติธรรมในปัจจุบันมีวิธีวิทยาการวิจัยเป็นเช่นไร 2) แนวทางการพัฒนาวิธีวิทยาการวิจัยสำหรับพุทธศาสนศึกษาในมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา และ 3) การเปรียบเทียบวิธีวิทยาการวิจัยทางพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ในการศึกษาพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จูเลียน อักซ์ลีย์ และคณะ. (2549). *วิวัฒนาการแห่งความคิด: ภาคนมนุษย์และมนุษยชาติ แปลโดย จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จูเลียน อักซ์ลีย์ และคณะ. (2549). *วิวัฒนาการแห่งความคิด: ภาคนมนุษย์และโลก. แปลโดย จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ โพธิ์พลกษานันท์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัย หลักการ แนวคิด และเทคนิคการเขียนรายงานการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เนท.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: ปัญญาประดิษฐ์ฐาน.
- พระมหาอดิศร ถิรสีโล. (2543). *ประวัติคัมภีร์บาลี*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย.
- ไพศาล วรคำ. (2559). *การวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตน์ บัวสนธ์. (2556). *ปรัชญาวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิ บุตรอินทร์ . (2559). *ปรัชญานิพนธ์*. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- Donald K. et al. (2000). *The State of Buddhist Studies in The World 1972-1997*. Bangkok: Center for Buddhist Studies Chulalongkorn University Bangkok.

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE GUIDELINE FOR DEVELOPING THE TEACHER'S
ACHIEVEMENT COMPETENCY IN BASIC SCHOOL OF
THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN NORTHEASTERN
REGION OF THAILAND

พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ

Pacharawit Chansirisira

บุญชม ศรีสะอาด

Boonchom Srisa-ard

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: pacharawit05@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 385 คน โดยการเปิดตาราง Krejcie และ Morgan และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เครื่องมือประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับหนึ่ง คือ ด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ สำหรับเทคนิควิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู พบว่า เทคนิคการพัฒนารวมทั้งสิ้นมี 5 เทคนิควิธี คือ 1)

* Received 11 March 2020; Revised 27 March 2020; Accepted 29 March 2020

การฝึกอบรม 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3) การสอนงาน 4) การให้การศึกษาต่อเนื่อง และ 5) การระดมสมอง โดยมีแนวทางการพัฒนารวม 19 แนวทาง ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ (มี 6 แนวทาง) 2) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (มี 6 แนวทาง) 3) ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (มี 3 แนวทาง) และ 4) ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ (มี 4 แนวทาง)

คำสำคัญ: สมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู, ความต้องการจำเป็น, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

This objectives of this research were: to the problem, need, and technique for developing the teacher's achievement competency in basic school in northeastern region of Thailand and to develop the guideline for developing the teachers' achievement competency in basic school. The samples were 385 teachers in basic school in northeastern region of Thailand, selected by using stratified random sampling technique. The target group consisted of the teachers in basic school in northeastern region 385 persons, 8 experts for in-depth interview. The instruments included questionnaire and the semi-structured interview. The statistic included the mean, standard deviation and descriptive analysis. The results were as follows: The need assessment of the achievement competency of teachers in Basic Schools, consisted of 4 Factors as follows: The highest level of need was in the Competency in Planning, Goal Setting, the Analysis and Synthesis of Learning Management, 2) the Competency in Information Communication Technology using in Learning Management, 3) the Competency in Monitoring and Evaluation of Learning Management, and 4) the Persistence in Learning Management and Work Responsibility in order to obtain quality correctly, completely, and perfectly. The guideline for developing of teacher's achievement competency from the in-depth interview with the 8 experts, it was concluded that 5 methods 1) Training, 2) Workshop, 3) Coaching, 4) Continuing Education and 5) Brain Storming, and 19 ways should be used for the development competencies of the teachers. Regarding the ways and methods for competencies development, there were 1) the Competency in Planning, Goal Setting, the Analysis and Synthesis of Learning Management (6 ways), 2) the Competency in Information Communication Technology using in

Learning Management (6 ways), 3) the Competency in Monitoring and Evaluation of Learning Management (3 ways), and 4) the Persistence in Learning Management and Work Responsibility in order to obtain quality correctly, completely, and perfectly (4 ways).

Keywords: Teacher's Achievement Competency, Need Assessment, Basic Schools Of The Basic Education Commission In Northeastern Region Of Thailand

บทนำ

บริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาในปัจจุบันก็คือพลวัตการเปลี่ยนแปลงโลกจากการก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่การศึกษาในศตวรรษที่ 21 นโยบายประเทศไทย 4.0 การศึกษา 4.0 การบริหารจัดการสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง กระแสการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นปัจจัยการเปลี่ยนผ่าน สถานศึกษาเป็นองค์กรสำคัญยิ่งที่มีหน้าที่ในด้านการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักการของการจัดการศึกษาที่นำเสนอไว้เป็นหลักการในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การนำสถานศึกษาให้พัฒนาไปสู่การบรรลุเป้าหมายนั้นเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสำคัญ การศึกษาจึงนับเป็นกลไกสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมอันเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญยิ่ง การวางแผนที่ดีและการนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างดียิ่ง (พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ, 2562) ซึ่งเมื่อสังคมเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาก็ย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการเรียนรู้โลกปัจจุบัน สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจมีการเชื่อมโยงกันในบริบทที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ (globalization) จึงก่อให้เกิดความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน เช่นเดียวกับการศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันก็นับว่ายังมีปัญหายู่มาก โดยเฉพาะวิกฤตการณ์ทางปัญญาแล้วทำให้เกิดวิกฤตชาติ การแก้วิกฤตทางการศึกษาจำเป็นต้องทำหลายวิธีการรวมทั้งกระบวนการสร้างแนวทางยุทธศาสตร์ทางปัญญา และการปฏิรูปการศึกษาเพื่อความเข้มแข็งทางปัญญาแบบรอบด้านโดยเร็ว การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นวาระเร่งด่วนของชาติ และประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะ การบริหารจัดการศึกษาที่ยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลาง มีการบริหารแบบจัดองค์กรซ้อนไม่มีเอกภาพด้านการวางนโยบาย และมาตรฐานประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรทำให้เกิดการเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้ารับการศึกษา ขาดการพัฒนา นโยบายอย่างต่อเนื่อง ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และขาดความเชื่อมโยงกับองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน (พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ, 2560)

ในสถานศึกษาครูนั้นว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะหากครูมีคุณภาพสูงย่อมส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพสูงด้วยครูจึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ครูที่มีคุณภาพจึงมีความสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) ภารกิจสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารองค์กรคือการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพราะสมรรถนะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานที่รับผิดชอบบรรลุตรงตามความต้องการขององค์กร ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้นำเอาสมรรถนะมาใช้ในการบริหารงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างกว้างขวาง ทั้งด้านการสรรหา การพัฒนา การประเมิน และการรักษาบุคลากรในองค์กร ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร สมรรถนะกำลังได้รับความสนใจจากองค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทยก็เช่นกัน องค์กรที่ต้องการนำสมรรถนะมาใช้ประโยชน์จึงมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ, 2554) การเปลี่ยนผ่านของความรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วและไม่มีที่สิ้นสุด ครูผู้สอนจึงต้องพัฒนาตนเองเพื่อก้าวผ่านเข้าสู่โลกแห่งการเรียนรู้แบบใหม่ การปรับกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นเครื่องมือกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน นับเป็นความท้าทายสำหรับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง สังคมแห่งการเรียนรู้แบบใหม่ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมิใช่เพียงแค่ได้รับความรู้ แต่ต้องเป็นผู้ที่สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ผู้สอนจะต้องพัฒนาศักยภาพเพื่อก้าวผ่านจากการเรียนการสอนระบบ Education 3.0 เข้าสู่ระบบการเรียนการสอนแบบใหม่ หรือที่เรียกว่า Education 4.0 (ณัฐพร เห็นเจริญเลิศ และคณะ, 2557)

David C. McClelland ได้แสดงความแนวคิดที่ IQ ไม่ใช่ตัวชี้วัดที่ดีของผลงานและความสำเร็จโดยรวม แต่สมรรถนะ Competency กลับเป็นสิ่งที่สามารถคาดการณ์ความสำเร็จในงานได้ดีกว่า (พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ, 2562) ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้ที่ทำงานเก่ง มิได้หมายถึง ผู้ที่เรียนเก่ง แต่ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักการหรือวิชาที่มีอยู่ในตัวเอง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในงานที่ตนทำ จึงจะกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นมี Competency บุคคลที่มีความสามารถที่จะจัดการกับชีวิตของตนได้ดีนั้น คือ บุคคลที่มีลักษณะและสมรรถภาพเชิงประกอบการในตัวเองสูง มีผลการวิจัยหลายเรื่องได้ให้ข้อสรุปอย่างน่าสนใจว่าคุณลักษณะและสมรรถภาพเชิงประกอบการนี้สามารถฝึกฝนได้ สร้างขึ้นได้ และสามารถปลูกฝังฝึกฝนให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ โดยวิธีการและกระบวนการทางการศึกษาที่เหมาะสม การบริหารจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้มีคุณภาพสมรรถนะการปฏิบัติงานของครูเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนางานให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้ แต่ในปัจจุบันมีข้าราชการครูบางส่วนยังขาดโอกาสและยังไม่ได้พัฒนาตนเอง

อย่างต่อเนื่อง และบุคลากรทุกสายงานต่างก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งสิ้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการประเมินสมรรถนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษาทุกคน พบว่ามีความจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) โดยในปี 2554 ได้เริ่มโครงการพัฒนาครูทั้งระบบจนถึงปัจจุบันโดยจัดกลุ่มผู้เข้ารับการพัฒนาเป็นกลุ่มเก่ง (Maser Teacher) ด้วยการฝึกอบรมแบบเข้มข้น กลุ่มปานกลางอบรมด้วยระบบ e-Training (UTQ) และได้ดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในปี 2556 รัฐได้จัดสรรงบประมาณให้กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาวิทยาลัย ร่วมกันพัฒนาครูทั้งระบบด้วยโครงการพัฒนาครูด้วยการสอนแนะงานและการใช้ระบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) แต่ยังไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะครูจึงมีความสำคัญและจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูได้เรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องและทันสมัย

ดังนั้น สมรรถนะครูจึงเป็นมาตรฐานและเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ สมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์จะเป็นตัวบ่งบอกว่าถ้าเราต้องการจัดการเรียนรู้ การบริหาร หรือการนิเทศการศึกษาประสบความสำเร็จและบรรลุผลตามเป้าหมาย จะต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะด้านใดบ้างเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูและของนักเรียน เพื่อส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จากปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยกำหนดศึกษาในข้าราชการครูที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผลการวิจัยจะได้ข้อมูลในส่วนของเนื้อหาและวิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูและเป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญแก่หน่วยงาน สถานศึกษา และครูให้สามารถพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของครูให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบการพัฒนาสมรรถนะพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ได้จำนวน 4 องค์ประกอบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ตัว 2) ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 ตัว 3) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 ตัว และ 4) ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด 7 ตัว ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการเก็บข้อมูลระดับสมรรถนะที่แสดงออก และระดับสมรรถนะที่คาดหวังโดยใช้แบบสอบถามและแนวทางวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู

1. ประชากร ประกอบด้วย ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนทั้งสิ้น 177,352 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ได้จำนวน 384 คน และทำการสุ่มตัวอย่างโดยการแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้ดังนี้

2.1 การเลือกจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จาก 19 จังหวัด ได้มา 7 จังหวัด โดยการจับสลาก ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม, กาฬสินธุ์, ขอนแก่น, สกลนคร, อุดรธานี, หนองคาย และจังหวัดเลย

2.2 ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน จำนวน 384 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 2 ระดับสมรรถนะที่แสดงออก และระดับสมรรถนะที่คาดหวังในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 36 ข้อ และ ตอนที่ 3 วิธีการที่ควรใช้ในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 11 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item of Congruence: IOC) ตั้งแต่ .60 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ .90 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อตามวิธีการของ Item-Total Correlations อยู่ระหว่าง .20 - .65

3.2 สถิติใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ Midpoint ต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

4.51 - 5.00 หมายความว่า มีระดับสมรรถนะที่แสดงออก
หรือ มีระดับสมรรถนะที่คาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายความว่า มีระดับสมรรถนะที่แสดงออก
หรือ มีระดับสมรรถนะที่คาดหวัง อยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายความว่า มีระดับสมรรถนะที่แสดงออก
หรือ มีระดับสมรรถนะที่คาดหวัง อยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายความว่า มีระดับสมรรถนะที่แสดงออก
หรือ มีระดับสมรรถนะที่คาดหวัง อยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายความว่า มีระดับสมรรถนะที่แสดงออก
หรือ มีระดับสมรรถนะที่คาดหวัง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของ
ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียง (Priority Needs
Index) โดยวิธีการที่หาค่าผลต่าง I – D แล้วหารด้วย ค่า D

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ครูเก็บข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น และ
กำหนดบุคคลในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา 1 คน ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา 1 คน คณบดีคณะ
ศึกษาศาสตร์ 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ศึกษาพิเศษ 1 คน นักวิชาการในมหาวิทยาลัย
ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอน 1 คน และครูเชี่ยวชาญ 1 คน รวมจำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วย
ตนเอง คำถามที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลำดับความ
ต้องการจำเป็นในการพัฒนาจากมากไปหาน้อย รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค่าดัชนีความต้องการ PNI และลำดับความต้องการจำเป็นโดยรวม

ข้อ	องค์ประกอบสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์	$\bar{X}$ ระดับ สมรรถนะที่ คาดหวัง	$\bar{X}$ ระดับ สมรรถนะที่ แสดงออก	ผลต่าง	ลำดับ ความสำคัญ จำเป็น
1	ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้	4.38	3.22	0.3613	1
2	ความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ	4.40	3.84	0.1461	4
3	ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้	4.39	3.62	0.2139	2
4	ความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้	4.38	3.70	0.1848	3

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) ความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และ 4) ความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ

2. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน สรุปแนวทาง และวิธีการพัฒนาสำหรับองค์ประกอบ 4 ด้าน รวมทั้งสิ้น 5 วิธีการดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปแนวทางและวิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำแนกตามองค์ประกอบ

ที่	องค์ประกอบ (แนวทางพัฒนา)	วิธีการพัฒนา 3 อันดับแรก		
		วิธีที่ 1 (ร้อยละ)	วิธีที่ 2 (ร้อยละ)	วิธีที่ 3 (ร้อยละ)
1	ด้านความสามารถในการวางแผน (6 แนวทาง)	การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) (42.37)	ฝึกอบรม (Training) (35.71)	ระดมสมอง (Brain Storming) (24.09)
2	ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ (6 แนวทาง)	การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) (32.97)	ฝึกอบรม (Training) (29.67)	การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) (21.04)
3	ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (3 แนวทาง)	ฝึกอบรม (Training) (39.84)	การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) (30.35)	การสอนงาน (Coaching) (21.33)
4	ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (4 แนวทาง)	ฝึกอบรม (Training) (34.87)	การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) (29.08)	การสอนงาน (Coaching) (19.87)

จากตารางที่ 2 จากการศึกษาแนวทางและวิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน พบว่า มีทั้งสิ้น 19 แนวทาง ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 แนวทาง , 2) ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย 6 แนวทาง, 3) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 3 แนวทาง และ 4) ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 แนวทาง ส่วนผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า วิธีการและแนวทางการพัฒนามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก เช่นกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจเห็นควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และ 4) ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนรู้จะเป็นภารกิจหลักและสำคัญอย่างยิ่งของครูก็ตาม แต่ในข้อเท็จจริงยังมีครูอีกจำนวนมากที่ยังขาดความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บังคับบัญชา หน่วยงานต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ จึงจำเป็นต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่การจัดการเรียนรู้ของครูให้ดีและต่อเนื่อง จากข้อค้นพบครั้งนี้สอดคล้องกับงานของชานนท์ เศรษฐแสงศรี ที่ทำการวิจัยเรื่อง ระบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ครูควรมีสมรรถนะการวัดและประเมินผลได้ตามสภาพจริง สมรรถนะการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร ครูต้องมีความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานมากขึ้น สามารถสืบค้นข้อมูลผ่านระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ จึงนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ (ชานนท์ เศรษฐแสงศรี, 2555) และสอดคล้องกับ Allinson M. Goedde ได้วิจัยเรื่อง องค์ประกอบการพยากรณ์สมรรถนะทางเทคโนโลยีของครู พบว่า ความต้องการสารสนเทศเกี่ยวกับเทคโนโลยีใช้เป็นตัวบ่งชี้โดยตอบสนองความสัมพันธ์การเข้าถึงคอมพิวเตอร์ที่บ้าน การสอนคอมพิวเตอร์ที่โรงเรียนและจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่เหมาะสมของการใช้เวลาในโรงเรียน การทดสอบองค์ประกอบที่ดีที่สุดของการพยากรณ์สมรรถนะทางเทคโนโลยีของนักเรียนมีนัยสำคัญสำหรับครูในอนาคต (Allinson M. Goedde, 2014) และ Nargis, Ara. ได้วิจัยเรื่อง Teachers training and technology Enhanced Learning of 21st Century Students. พบว่าครูมีความพึงพอใจมากกว่าร้อยละ 90 ประเมินร้อยละ 88 ตอบสนองต่อการปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแข่งขันทั่วโลก นั่นคือการเพิ่มแรงจูงใจสำหรับความคาดหวังของครูสำหรับการเตรียมการฝึกอบรม การฝึกอบรมในงานมีความสำคัญสำหรับผลสัมฤทธิ์ของสมรรถนะทักษะของครูมืออาชีพ ครูมากกว่าร้อยละ 90 มีความชื่นชอบสารสนเทศใหม่เกี่ยวกับการเพิ่มพูนความรู้ของพวกเขา โดยใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (Nargis, Ara, 2013) และสอดคล้องกับ Suhail

Mahmoud et al ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการฝึกอบรมในการปรับปรุงสมรรถนะ การเรียนการสอนของครูการศึกษาพิเศษในประเทศจอร์แดน วัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรม การฝึกอบรมขึ้นอยู่กับความสามารถ การเรียนการสอนและวัดผลกระทบของโปรแกรม ในการ ปรับปรุงความสามารถของทรัพยากรทางการศึกษาพิเศษ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองการ ใช้โปรแกรมการฝึกอบรมมีการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นในการปรับปรุงความสามารถทักษะมนุษย์ สัมพันธ์ส่วนบุคคลและสมรรถนะความเป็นมืออาชีพเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนการให้บริการ สนองความต้องการของผู้เรียน มีความแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Suhail Mahmoud et al, 2011)

2. แนวทางและวิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 5 วิธีการ เรียงลำดับร้อยละจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ฝึกอบรม (Training) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การสอนงาน (Coaching) การให้การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) และการระดมสมอง (Brain Storming) ซึ่งวิธีการพัฒนาเหล่านี้ได้รับการยอมรับว่ามี ประสิทธิภาพสูง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันวิธีการพัฒนาครูส่วนมากจะเป็นการให้ครู เข้ารับการอบรมตามโรงแรมหรือสถานที่ที่มีความเหมาะสม ห่างไกลจากโรงเรียนทำให้ครูต้อง ทิ้งเด็กทิ้งห้องเรียน และเนื้อหาการอบรมไม่ตรงกับความต้องการของครู อีกทั้งเมื่อผ่านการ อบรมมาแล้วก็ไม่ได้มีการติดตามผลการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับกนกอร สมปราชญ์ ที่ได้ระบุว่า การพัฒนาสมรรถนะครูมีหลากหลายวิธี การสอนงานและการเป็นที่ ปรึกษาหรือเป็นที่เลี้ยง ก็เป็นเทคนิคในการพัฒนาการเรียนรู้ของบุคลากรในองค์กรด้วยวิธีการ ให้คำแนะนำและสอนงานแบบสองทาง (Two way Communication) เพื่อให้ทำงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพมีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพตนเองไปพร้อม ๆ กัน และพร้อมกันนี้ครูต้องติดตาม และเรียนรู้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเนื่องจากปัจจุบันเป็นยุค ดิจิตอลมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การ จัดการเรียนรู้ของครูสามารถกระทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ครูจึงต้องติดตามเพื่อเรียนรู้และ เข้าใจในการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ (กนกอร สมปราชญ์, 2560) สอดคล้อง กับ เบญจมาศ เมืองเกษม ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ธนาการความ ดีเพื่อเสริมสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนไทยได้เสนอกระบวนการเรียนรู้ที่ได้สร้างขึ้นเพื่อ นำไปสู่การมีความรู้ ทักษะ และทักษะในการจัดกิจกรรมมีหลายวิธี เช่น การประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการจัดการความรู้ เป็นต้น (เบญจมาศ เมืองเกษม, 2557)

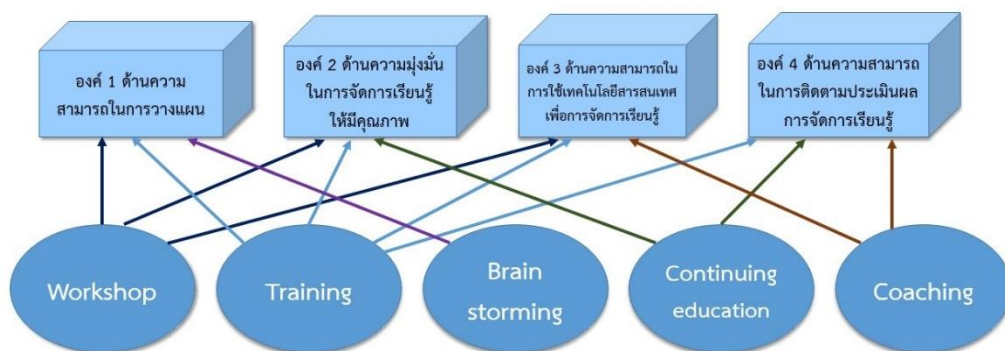
จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ได้สรุปแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่ง ผลสัมฤทธิ์ 4 ด้าน รวม 5 วิธีการ 19 แนวทางพัฒนา ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูใน

สถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kizlik ที่ได้เสนอว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการส่งเสริมให้บุคลากรได้ปรับปรุงและพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมหรือทัศนคติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อให้การปฏิบัติงานได้ดีขึ้น (Kizlik, B, 2012) สอดคล้องกับ Shu-Hsiao Tsen ได้วิจัยเรื่อง “The Empirical Study on the Evaluation of Training Programs-In the case of HR Professional for Tourism and High-Tech Industry in Taiwan.” พบว่า ความสัมพันธ์ร่วมที่ชัดเจนระหว่างความต้องการในการฝึกอบรมกับทุกผลลัพธ์ของการฝึกอบรม หากครุมีความต้องการในการฝึกอบรมจะทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี (Shu-Hsiao, Tsen, 2010)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูตามองค์ประกอบ 4 ด้าน มีทั้งสิ้น 5 วิธีการ 19 แนวทางพัฒนา ได้แก่ 1) ด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 แนวทาง, 2) ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย 6 แนวทาง, 3) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 3 แนวทาง และ 4) ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 แนวทาง สำหรับมีวิธีการพัฒนาโดยรวมมี 5 วิธี สามารถจำแนกตามองค์ประกอบ ได้วิธีการพัฒนา 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) ด้านความสามารถในการวางแผนเรียงตามลำดับร้อยละ อันดับแรก คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) รองลงมา คือ การฝึกอบรม (Training) และการระดมสมอง (Brain Storming), 2) ด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ อันดับแรก คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) รองลงมา คือ การฝึกอบรม (Training) และ การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education), 3) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อันดับแรก คือ การฝึกอบรม (Training) รองลงมา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการสอนงาน (Coaching) และ 4) ด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ อันดับแรก คือ การฝึกอบรม (Training) รองลงมา คือ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง (Continuing Education) และการสอนงาน (Coaching) รายละเอียดดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โดยสรุปแนวทางการพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยสมรรถนะ 4 ด้าน 19 แนวทางพัฒนา และ 5 วิธีการ ได้แก่ 1) สมรรถนะด้านความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 แนวทาง, 2) สมรรถนะด้านความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วย 6 แนวทาง, 3) สมรรถนะด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย 3 แนวทาง และ 4) สมรรถนะด้านความสามารถในการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 แนวทาง สำหรับวิธีการพัฒนารวมทั้งสิ้น 5 วิธีการ คือ ฝึกอบรม (Training) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การสอนงาน (Coaching) การให้การศึกษาต่อเนื่อง (Continuing Education) และการระดมสมอง (Brain Storming) ส่วนผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า วิธีการและแนวทางการพัฒนามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก เช่นกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการครูควรบรรจุแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูไว้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนในแผนงาน โครงการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานและให้การสนับสนุนการดำเนินการและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังเห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะอื่น ๆ ที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการปฏิบัติงานของครูจะต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังและต่อเนื่องด้วย และควรจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ และจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตระหนักในความรับผิดชอบต่อการร่วมกัน รวมทั้งอาจมีการจัดกลุ่มติดตามเปรียบเทียบผลการประเมินการพัฒนาเป็นระยะด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2560). *ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา Leadership and Learning Leadership for School Principals*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *รายงานผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552 - 2559)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 프리ทวอนกราฟฟิค จำกัด.
- ชานนท์ เศรษฐแสงศรี. (2555). ระบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูโยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน *ดัชนีนิพนธ์การศึกษาศุภวิภัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา*. มหาสารคาม: มหาสารคาม.
- ณัฐพร เห็นเจริญเลิศ และคณะ. (2557). *ขอบแดนใหม่แห่งการเรียนรู้: การศึกษาระบบ 4.0 (New Frontier of Learning : Education 4.0)*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์นวัตกรรม การเรียนรู้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- เบญจมาศ เมืองเกษม. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ธนาคารความดีเพื่อเสริมสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนไทย. ใน *ดัชนีนิพนธ์การศึกษาศุภวิภัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ. (2554). *การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร*. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2560). *นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษายุคใหม่*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์.
- _____. (2562). *สมรรถนะและการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Competencies and Strategic Management)*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ตักศิลาการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *บทวิเคราะห์สถานภาพการพัฒนาครูทั้งระบบและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาครูเพื่อคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Allinson M. Goedde. (2014). *Factors Predicting Pre-service Teacher Technology Competency*. Retrieved March 6, 2017 from https://etd.ohiolink.edu/ap/10?0::NO:10:P10_ACCESSION_NUM:bgsu_1151090686 > 2014

- Kizlik, B. (2012). *How to Write Learning Objective that Meet Demanding Behavioral Criteria*. Retrieved March 6, 2017, from <http://www.adprima.com/objectives.htm>
- Nargis, Ara. (2013). Teachers Training and Technology Enhanced Learning of 21st Century Students. *Review Of Higher Education And Self - Learning*, 6(18), 133-141.
- Shu-Hsiao, Tsen. (2010). Underpinning Business Competitive Indicators to Fulfill Organizational Excellence for International Tourism Hotel in Taiwan. *The Journal of International Management Studies*, 5(2), 248-255.
- Suhail Mahmoud et al. (2011). The Effects of a Training Program in Improving Instructional Competencies for Special Education Teachers in Jordan. *Educational Research*, 2(3), 1021-1030.

กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา*

THE INSPIRATION BUILDING PROCESS IN BUDDHISM

อัมพร ภาวศุทธิ์

Amporn Pawasut

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: pws_a@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา โดยศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงบันดาลใจและศึกษาแรงบันดาลใจที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนามีกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจมาแต่สมัยพุทธกาล จากการใช้เกณฑ์วัดลักษณะสำคัญของแรงบันดาลใจ 3 ประการ ได้แก่ การปลุกหรือกระตุ้น การจูงใจเข้าหา และข้ามพ้นเหนือตน กล่าวคือ 1) เกิดการปลุกหรือกระตุ้นให้เกิดการรู้แจ้ง ความเห็นแจ้ง ความเข้าใจองค์แท้ ลึกซึ้งโดยปราศจากเจตจำนง โดยพระพุทธเจ้าทรงมีแรงบันดาลใจภายในที่ได้จากการอบรมดูแลใส่ใจจากครอบครัว การศึกษา และสภาพสังคมที่มีความเชื่อในชีวิตหลังความตายและมีผู้ค้นหาทางพ้นไปจากสังสารวัฏจึงทรงออกผนวชและบำเพ็ญเพียรจนกระทั่งเกิดการทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดความระลึกได้ด้วยสติถึงความสุขที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีตเมื่อทรงประทับนั่งอยู่ใต้ต้นหว่านร่มเย็นที่ได้บรรลุปฐมฌานที่มีวิตรก วิจารณ์ และสุขอันเกิดจากกิเลส ทรงมีความรู้แจ้งที่ตามระลึกด้วยสติว่า “ทางนั้นเป็นทางแห่งการตรัสรู้” 2) ความรู้แจ้งนั้นจูงใจเข้าหาเป้าหมายคือการตรัสรู้ 3) เป็นกระบวนการของความต้องการข้ามพ้นเหนือตน เป็นอิสระเหนือตน พ้นจากความเกิดอีก โดยมีวิธีการที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการและความเพียร ภายหลังการตรัสรู้ทรงแสดงธรรมที่เป็นกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจที่เป็นการจุดประกายปัญญาอย่างเดียวกันนั้นให้เกิดแก่ผู้อื่น แบ่งปันความรู้และประสบการณ์เพื่ออนุเคราะห์เกื้อกูลผู้อื่นอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: กระบวนการ, แรงบันดาลใจ, พุทธศาสนา

Abstract

This research paper is documentary research aims are to analyze, synthesize the inspiration building process in Buddhism, to studying concepts and theories about inspiration and to studying the inspiration in the event of it appears in Buddhist scriptures. The results have shown the inspiration building

* Received 11 March 2020; Revised 27 March 2020; Accepted 29 March 2020

process in Buddhism since in The Buddha's time, based on the three main qualities of inspiration: evocation, approach motivation, and transcendence. That is 1) The characterizes of evocation of illumination or the insight with unwilled. That is the Buddha who has intrinsic inspiration building by nurture, education and social environment which belief in the afterlife and persons try to find the way out of Samsara then entered monkhood and practice perseverance. Then he recalls the situation by mindful of the experience he entered and remained in the first absorption: thought conception, discursive thinking, rapture, and pleasure born of seclusion while he sat under the rose-apple tree. The idea imbues "that is the path to enlightenment". 2) That illumination approach motivates the goal for enlightened. 3) These are the process of self-transcendence to be free beyond self, abandon of reborn by using the way of Yonisomanasikara and perseverance. After the enlightenment found the inspiration building process by Dhamma talk to expand from within-person to between-persons, obviously shares personal knowledge and experiences to others by generosity and kindness.

Keywords: Process, Inspiration, Buddhism

บทนำ

“แรงบันดาลใจ” เป็นแรงที่สื่อถึงความสุข พลังอำนาจและความหวัง หากใครมีแรงบันดาลใจในสิ่งใด เป็นไปได้ที่การทำงานหรือความสนใจในสิ่งนั้นจะถูกผลักดันให้เกิดความสำเร็จ เป็นรูปธรรมค่อนข้างแน่ จึงมีแนวโน้มที่คนจะต้องการแรงบันดาลใจเพื่อทำสิ่งที่ใฝ่ฝันหรือต้องการให้เป็นจริง ขณะที่ศาสตร์ด้านการบริหารบุคคลนำแรงบันดาลใจมาใช้เป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ประกอบด้วย 4I's ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized influence or Charisma leadership: II) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration motivation: IM) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation: IS) และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized consideration: IC) และยังมีผลการวิจัยยืนยันสนับสนุนว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอใจและเพิ่มผลการปฏิบัติงานของบุคคลและขององค์การ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2543)

ในด้านจิตวิทยามีการศึกษาเรื่องแรงบันดาลใจในช่วงไม่กี่สิบปีมานี้และมีความพยายามศึกษาแรงบันดาลใจในฐานะโครงสร้างทางจิตวิทยา ทำให้ภาพของแรงบันดาลใจชัดเจนขึ้นและสามารถอธิบายได้ แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยก็ยังมีจำนวนน้อยมาก ทำให้ความเข้าใจในความหมายและลักษณะของแรงบันดาลใจไม่ชัดเจนและการนำองค์ความรู้เรื่องแรงบันดาลใจ

ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ก็น้อยตามไปด้วย สำหรับงานวิจัยด้านพุทธศาสนามีการกล่าวถึงแรงจูงใจในแง่ของความหมายทางธรรม คือ ตัณหาหรือฉันทะ เช่น เจ้าชายสิทธัตถะบำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพราะฉันทะและธรรมในอิทธิบาท 4 (ภทพร ยุทธาภรณ์พินิจ และคณะ, 2556) การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้นเป็นผลมาจากการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ เป็นต้น โดยยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา

กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจสามารถนำมาใช้สร้างประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลง และความพึงพอใจให้แก่บุคคลได้ เมื่อมีการศึกษาด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับแรงบันดาลใจและพระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลสำคัญนำการเปลี่ยนแปลง แต่ยังมีขาดการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนาดังที่กล่าวมา จึงเป็นความน่าสนใจในการนำเรื่องแรงบันดาลใจมาศึกษาเหตุการณ์ในอดีตจากจุดเริ่มต้นการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า และกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจของพระองค์ตามคัมภีร์พระไตรปิฎก

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการสำรวจและรวบรวมเอกสารข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงบันดาลใจตามหลักจิตวิทยาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และงานวิจัยที่อาจเกี่ยวข้องกับแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นที่ยอมรับทางวิชาการทั่วไป เพื่อศึกษาความหมาย ลักษณะ โครงสร้าง และกระบวนการเกิดขึ้นของแรงบันดาลใจ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการเกิดและการสร้างแรงบันดาลใจตามหลักจิตวิทยา ศึกษาเหตุการณ์ในคัมภีร์พุทธศาสนาที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ที่อาจเกี่ยวข้องกับการเกิดและการสร้างแรงบันดาลใจ เช่น เหตุการณ์ก่อนและหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เหตุการณ์ของบุคคลที่ได้เข้าเฝ้า แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาในพระไตรปิฎกเข้ากับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงบันดาลใจเพื่อตอบปัญหาการวิจัย

ผลการวิจัย

ความหมายและลักษณะของแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกันของไทยและสากล คือ พลังอำนาจในตนเองที่ใช้ในการขับเคลื่อนการคิดและการกระทำที่พึงประสงค์ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามต้องการ เกิดจากแรงปรารถนาในตนเอง มีแหล่งกำเนิดสำคัญ ได้แก่ ความคิดและความรู้สึกที่ลึกซึ้งภายในตนเองและแหล่งภายนอก เช่น บทกวี สุนทรพจน์ บุคคลสำคัญ ธรรมชาติ มีกระบวนการ 2 กระบวนการคือ กระบวนการเชิงรับ เป็นการรับข้อมูลใส่ตัว และกระบวนการเชิงรุก เป็นกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดการกระทำที่ได้ผลผลิตเป็นผลงาน ได้ใช้ความคิดใหม่กับเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) โดยประวัติความ

เป็นมาของคำว่า inspiration แสดงการใช้ในความหมายถึงพลังหรืออำนาจของเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จนกระทั่งในราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 ให้ความหมายถึง บางคนหรือบางสิ่งที่บันดาลใจ (Merriam - Webster, Inc, 2019) ในงานวิจัยของทีโอดด์ เอ็ม. แธรช และแอนดรูว์ เจ. เอลเลียต (Thrash et al, 2003) ยกความหมายตามพจนานุกรมออกซฟอร์ดฉบับพิมพ์ปีสิบแปดและวินเนอร์ ที่ให้ความหมายว่า ลมหายใจเข้าหรือการซึบซาบเอาความคิดความมุ่งหมายบางอย่างเข้าไว้ภายในใจ การชี้ทาง การรู้สึกตัว การสร้างหรือการกระตุ้นความรู้สึกบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการยกระดับให้สูงขึ้น ผนวกกับงานวิจัยหลากหลายสาขาวิชา เช่น มานุษยวิทยา เทววิทยา การศึกษา ศิลปะและวรรณคดี การจัดการ สรุปคุณลักษณะสำคัญได้ 3 ประการคือ การปลุกหรือกระตุ้น (Evocation) การมุ่งใจเข้าหา (Approach Motivation) และข้ามพ้นเหนือตน (Transcendence) และได้พัฒนาแบบวัดแรงบันดาลใจ (Inspiration Scale: IS) เพื่อวัดค่าแรงบันดาลใจเชิงลักษณะ (Trait Inspiration) และแรงบันดาลใจเชิงสภาวะ (State Inspiration) ขึ้น

แธรชและเอลเลียตศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่พบว่า แรงบันดาลใจมีสาเหตุจากภายนอกและมีสาเหตุจากภายในด้วยเช่นกัน เช่น การรู้แจ้ง ความเห็นแจ้ง ความเข้าใจอย่างแท้ ลึกซึ้ง (illumination i.e., the insight or eureka experience) กระบวนการสร้างสรรค์ (Creative Process) ความจงใจ (Willful) นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์พบความสัมพันธ์กับภาวะถดถอยของอัตตาและความเกี่ยวข้องกับกระบวนการรู้คิด จากจิตไร้สำนึก จิตก่อนสำนึก หรือภาพการรับรู้ที่ถูกปลุกขึ้นมากระทบกับความคิดความเชื่อในระดับจิตสำนึก (Conscious) แรงบันดาลใจจึงเกิดขึ้นจากภายในหรือจากคนและสิ่งแวดล้อมที่ทำให้บุคคลเคลื่อนไปในสิ่งที่ดีงาม หรือสิ่งที่ยิ่งกว่าตนเอง งานวิจัยของแธรชและเอลเลียตพบว่า แรงบันดาลใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระบบกระตุ้นพฤติกรรม (Behavioral Activation System; BAS) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ (Openness To Experience) การจดจ่อใส่ใจเป็นหนึ่งเดียวกับงาน (Absorption) กระบวนการรู้คิดในการใช้เหตุผลและการประมวลผลเชิงประสบการณ์ (Rational And Experiential Processing) ความชำนาญงาน (Work Mastery) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ภาวะอารมณ์เชิงบวก (Positive Affect) อารมณ์เชิงบวก (Positive Emotionality) การรับรู้ในความสามารถ (Perceived Competence) ความยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเอง (Self - Esteem) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) และการลิขิตตนเอง (Self-Determination) ไม่สัมพันธ์กับระบบยับยั้งพฤติกรรม (Behavioral Inhibition System; BIS) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) บุคลิกภาพแบบไม่มั่นคงทางอารมณ์หรือวิตกกังวล (Neuroticism) บุคลิกภาพแบบเป็นมิตรหรือประนีประนอม (Agreeableness) บุคลิกภาพแบบมีจิตสำนึก (Conscientiousness) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะในการเกิดแรงบันดาลใจ คือ เกิดขึ้นเองและไม่มิเจตจำนง (Evoked And Unwilled) ภาวะอารมณ์เชิงลบ (Negative Affect) อารมณ์เชิงลบ

(Negative Emotionality) และความต้องการของสังคม (Social Desirability) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะการแข่งขันและการกลัวความล้มเหลว (Competitiveness And Fear Of Failure)

เมื่อแรชและเอลเลียตทดสอบการถ่ายทอดแรงบันดาลใจระหว่างบุคคลสู่บุคคล โดยทดสอบ 10 ตัวแปร คือ 1) แรงจูงใจภายใน 2) การเปิดรับประสบการณ์ 3) การจดจ่อใส่ใจเป็นหนึ่งเดียวกับงาน 4) ความชำนาญงาน 5) ความคิดสร้างสรรค์ 6) ภาวะอารมณ์เชิงบวก 7) การรับรู้ในความสามารถ 8) ความยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเอง 9) การมองโลกในแง่ดี และ 10) การลิขิตตนเอง

พบลำดับตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ การเปิดรับประสบการณ์ ไม่มีการลิขิตตนเอง แสดงให้เห็นภาวะของการรับเข้าและไม่แสดงการยืนยันตัวตน มีภาวะอารมณ์เชิงบวก มองโลกในแง่ดี ความยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเอง มีความชำนาญงาน และความคิดสร้างสรรค์

ลำดับตัวแปรที่เกิดขึ้นภายหลัง ได้แก่ ความชำนาญงาน การจดจ่อใส่ใจเป็นหนึ่งเดียวกับงาน พาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และยกระดับการรับรู้ในความสามารถ ความยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเอง การมองโลกในแง่ดี แรงบันดาลใจยังนำไปสู่การเพิ่มระดับการลิขิตตน ในแง่ของการค้นหาตนไม่ใช่การยืนยันตัวตน และสุดท้ายคือ การเปิดรับประสบการณ์ เมื่อทำการวิเคราะห์ 3 ระดับ ได้แก่ ระหว่างบุคคล ระหว่างสัปดาห์ และระหว่างวัน พบว่า แรงบันดาลใจแสดงการให้ผลในเชิงลักษณะหรือแนวโน้มที่เป็นนิสัยมากกว่าเชิงสภาวะ นอกจากนี้ แรชและเอลเลียต (Thrash et al, 2004) ในบทความปีถัดมา จำแนกกระบวนการของแรงบันดาลใจเป็นกระบวนการเชิงรับและกระบวนการเชิงรุก เป็นกระบวนการตั้งแต่รับข้อมูลเข้าจากคนหรือจากสิ่งแวดล้อมและเปิดรับข้อผูกพัน (Receptive Engagement) ในสิ่งมีคุณค่าเหนือตน ผู้มีการเปิดรับข้อผูกพันสูงมีแนวโน้มที่จะเกิดแรงบันดาลใจ เกิดประกายปัญญา การเห็นแจ้งหรือความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วส่งผ่าน (Transmission) แรงไปสู่การมุ่งใจเข้าหาเพื่อแผ่ขยายคุณสมบัติของสิ่งมีคุณค่าเหนือตนนั้นให้เป็นจริงหรือขยายคุณค่าไปสู่สิ่งใหม่ มีการทำงานของภาวะอารมณ์เชิงบวกที่ได้รับการกระตุ้นในบุคคลที่มีพื้นอารมณ์แบบเข้าหา

คุชวี โยเหลา และคณะ จัดแรงบันดาลใจเป็น 3 ลักษณะทำให้เห็นกระบวนการชัดเจนมากขึ้น ได้แก่ แรงส่งไปสู่เป้าหมาย แรงในตนเอง (เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านจิตวิญญาณ) และแรงรับจากผู้อื่น (การได้รับความรัก) และพบสาเหตุสำคัญของตัวแปรแฝงแรงบันดาลใจ ได้แก่ 1) อิทธิพลทางบวกจากบุคลิกภาพ เช่น ลักษณะของบุคคลที่กระตือรือร้น มีสติปัญญา มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ยึดหลักความจริง ชอบศึกษาหาความรู้ สามารถเผชิญปัญหาและเหตุการณ์ในภาวะกดดันได้ 2) อิทธิพลทางอ้อมจากการถ่ายทอดทางสังคมด้านการมีเป้าหมาย เช่น ตัวแบบ การสอน การแสดงความคาดหวัง 3) การมีอุดมการณ์ตามเป้าหมายที่เกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม ผลลัพธ์ของตัวแปรแฝงแรงบันดาลใจคือ

แรงงูใจในการลิติตนเอง กล่าวได้ว่า การถ่ายทอดทางสังคมเป็นส่วนสร้างแรงบันดาลใจเชิงลักษณะ ซึ่งมีผลต่อแรงงูใจภายใน (ดุขฎี โยเหลา และคณะ, 2556)

จากงานวิจัยของแธรชและเอลเลียต (Thrash et al, 2003) และ (ดุขฎี โยเหลา และคณะ, 2556) ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกของแรงบันดาลใจกับแรงงูใจภายใน เมื่อศึกษา งานวิจัยเกี่ยวกับแรงงูใจภายใน ผลการวิจัยจำนวนมากแสดงให้เห็นว่า ผู้มีแรงงูใจภายในมีความสุข มีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้มีแรงงูใจภายนอก (Sheldon et al, 2014) เนื่องจากแรงงูใจภายในเป็นความต้องการแสวงหารางวัลของตนในตัวของตน เป็นความพึงพอใจในการแสวงหาสิ่งที่น่าสนใจ ทำทหาย ความหมายภายใน การมีความสามารถ การเรียนรู้ สร้างสรรค์ แปลกใหม่ รับผิดชอบ ความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ต้องการลิติตนเอง อยากรู้ อยากเห็น ในเด็กที่มีแรงงูใจภายในเด่นชัดมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงกว่าเด็กที่มีแรงงูใจ ภายนอกเด่น ซึ่งสภาพแวดล้อมที่มีบิดามารดาหรือครูอาจารย์ส่งเสริมจะส่งผลทางบวกต่อ แรงงูใจภายใน งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักศึกษา 3 องค์ประกอบ พบว่า นักศึกษาที่ มุ่งความสำเร็จจะถูกงูใจภายนอกเพราะความหวังที่จะสำเร็จ นักศึกษาที่จำหรือผลิตซ้ำจะถูก งูใจภายนอกเพราะกลัวความล้มเหลวและมีการประมวลผลระดับต้น นักศึกษาที่ค้นหาและซึม ซึบความหมายความเข้าใจ ค่อนข้างเป็นตัวของตัวเองและเป็นอิสระจากประมวลรายวิชาและ เป็นกลุ่มที่มีการประมวลผลระดับลึก (อรพินทร ชูชม และคณะ, 2543) เห็นได้ว่า ผู้มีแรงงูใจ ภายในมีความสุขและความสำเร็จสูงกว่าผู้มีแรงงูใจภายนอก

การเกิดแรงบันดาลใจภายใน เกิดจากแรงบันดาลใจเชิงลักษณะ (trait inspiration) หมายถึง จิตที่มีแนวโน้มที่จะเกิดแรงบันดาลใจซึ่งเกิดจากการเลี้ยงดูในครอบครัวและ สภาพแวดล้อมทางสังคมเช่นเดียวกับกระบวนการเกิดแรงงูใจภายใน กล่าวตามทฤษฎีลำดับ ความต้องการ 8 ขั้นของมาสโลว์ หมายถึงการมีความต้องการในขั้นที่สูงกว่าความต้องการขั้น พื้นฐานที่จำเป็น (Deficiency Needs) ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพชีวภาพ ความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิต ความต้องการเป็นเจ้าของและความรัก ซึ่งจะส่งผลต่อการตอบสนองความ ต้องการในการยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเองที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงบันดาลใจ ซึ่งความรักและการเป็นที่ยอมรับจากตนและผู้อื่นเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อการมีแรงงูใจ ภายในและแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับ “แรงรับจากผู้อื่น” ในงานวิจัยของ (ดุขฎี โยเหลา และ คณะ, 2556) แรงงูใจภายในอาจจัดเป็นความต้องการในลำดับที่ 5 - 7 ได้แก่ ความต้องการ การรู้คิด สติปัญญา (Cognitive Needs) ความต้องการทางสุนทรียภาพ ความงาม ความสมดุล (Aesthetic Needs) ความต้องการบรรลุศักยภาพหรือต้องการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Self-Actualization Needs) ซึ่งเป็นความต้องการตอบสนองตัวตน ส่วนความต้องการลำดับที่ 8 เป็นความต้องการในแรงบันดาลใจ ต้องการคุณค่าเหนือตน เหนือขอบเขตของตัวตน หรือ ข้ามพ้นสิ่งธรรมดาสามัญที่มีอยู่เดิมหรือข้อจำกัดของมนุษย์ (Transcendence Needs) (Koltko - Rivera, M. E, 2006) เช่น บทกวี ดนตรี ศิลปะ ธรรมชาติ การอุทิศตัว การค้นพบทาง

วิทยาศาสตร์ ความศรัทธาในศาสนา มาสโลว์กล่าวไว้ในหนังสือ “The Farther Reaches Of Human Nature” ว่า สิ่งที่ทำให้คน ๆ หนึ่งพิเศษกว่าคนทั่วไป คือการอุทิศตัวให้กับสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเอง และบุคคลจะพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่เมื่อข้ามผ่านปมของโงนาคีที่หมายถึงความกลัวในศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของตนหรือข้ามผ่านการจงใจหลีกเลี่ยงชะตากรรมที่แท้จริงของตน (วิทยากร เชียงกุล, 2551)

กระบวนการแรงบันดาลใจภายใน เกิดจากบุคคลที่มีแรงบันดาลใจเชิงลักษณะ มีการซึบซับรับเอาความคิดด้านคุณค่าประกอบกับผลของภาวะอารมณ์เชิงบวก การมองโลกในแง่ดี การยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเอง การมีแรงจูงใจภายใน และมีการเปิดรับประสบการณ์ มีความสนใจต่อโลกในทางวัตถุหรือแนวความคิดความเชื่อ เกิดความจดจ่อใส่ใจเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งนั้น มีความสุขอยู่กับสิ่งนั้น เป็นสมาธิ มองข้ามตนเอง (Self-Forgetfulness) ไม่มีการลืขิตตนเอง และมีความชำนาญในสิ่งนั้น ประมวลในกระบวนการรู้คิดที่มีการใช้เหตุผลและการประมวลผลเชิงประสบการณ์ (Thrash et al, 2003) มีความคิดสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้ ความเข้าใจ หรือทางแก้ไขปัญหา เกิดเป็นความเห็นแจ้ง ความเข้าใจองค์แท้ลึกซึ้งขึ้นในขณะนั้นเอง สิ่งที่เกิดขึ้นตามมา มีการเปิดรับข้อผูกพัน มีการทำงานของภาวะอารมณ์เชิงบวกที่ได้รับการกระตุ้นในบุคคลที่มีพื้นอารมณ์แบบเข้าหา (Thrash and Elliot, 2004) ในการส่งต่อหรือแผ่ขยายคุณสมบัติของสิ่งสร้างแรงบันดาลใจให้เป็นจริงหรือขยายคุณค่าไปสู่สิ่งใหม่เป็นกระบวนการเชิงรุกที่ยกระดับแรงจูงใจในการเข้าหา ผู้ที่มีพื้นอารมณ์แบบเข้าหาเข้มแข็งมีแนวโน้มที่จะมีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ขณะที่ผู้ที่มีพื้นอารมณ์แบบเข้าหาอ่อนแอมีแนวโน้มขาดแรงบันดาลใจสร้างสรรค์ (Oleynick et al, 2014) แรงบันดาลใจเชิงลักษณะเป็นส่วนที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะเกิดแรงบันดาลใจซึ่งได้มาจากการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา เมื่อพิจารณาสภาพสังคมในสมัยพุทธกาลปรากฏว่าสังคมได้รับอิทธิพลความเชื่อตามคัมภีร์พระเวท เชื่อการเวียนว่ายตายเกิดว่าเป็นบ่อทุกข์ และต้องการแสวงหาทางพ้นทุกข์ มีผู้ประกาศลัทธิแสวงหาทางรอดจากสังสารวัฏขึ้นหลายวิธี มีการบำเพ็ญตบะ บำเพ็ญทาน เลิกเกี่ยวข้องกับกิจของสามัญชน ความรู้แจ้งเท่านั้นที่จะหนีจากสังสารวัฏได้ (เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป, 2540)

จากการศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกพบว่า พระพุทธเจ้าทรงมีแรงบันดาลใจเชิงลักษณะที่ได้มาจากการได้รับการดูแลในวัยเด็ก ทรงเป็นผู้ไม่มีทุกข์ ได้รับการบำเรออย่างดี จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงความคิดก่อนเสด็จออกผนวช ทรงมีความคิดว่า

ปุถุชนผู้ยังไม่ได้ดับ ตนเองเป็นผู้มีความแก่ (ความเจ็บไข้ ความตาย) เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ ฯลฯ ไปได้ เห็นบุคคลอื่นแก่ ฯลฯ ก็อึดอัด ระอา รังเกียจ สิ้นตัว ไม่คิดว่าแม้เราเองก็มีความแก่ ฯลฯ ... การที่เราผู้มีความแก่ ฯลฯ ... เห็นบุคคลอื่นแก่ ฯลฯ ก็อึดอัด ระอา รังเกียจนั่น ไม่สมควรแก่เราเลย เรานั้น เมื่อพิจารณาเห็นอย่างนี้ จึงละความมัวเมาในความเป็นหนุ่มสาว (ในความไม่มีโรค ในชีวิต) ได้โดยประการทั้งปวง ความมัวเมา 3 ประการนี้

... ปุณฺณผู้ไม่ได้ดับ ... ประพติกายทฺหจฺริต วจฺทฺหจฺริต มโนทฺหจฺริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอภาย ทฺตติ วินิบาต นรก (อง.ตัก. 20/39/199 - 200) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตายนี้ ยังปรากฏในมหาปทานสูตรที่กล่าวถึงพระวิปัสสิพุทธเจ้า ย้อนอดีตไป 91 กัปว่า ทรงเห็นเทวทูต 4 คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต แล้วทรงเห็นว่าการประพติจรรณ การประพตีสมาสมา การทำกุศล การไม่เบียดเบียน การอนุเคราะห์หมู่สัตว์ เป็นความดี เป็นกุศล จึงตัดสินใจเสด็จออกผนวช (ที.ม. 10/43-54/22 - 30) การเห็นเทวทูตหรือสภาพความเป็นจริงของชีวิตนี้จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในหนทางตรัสรู้และยังอาจสะท้อนให้เห็นในมหาปทานสูตรว่า แม้เวลาจะผ่านมายาวนาน คนก็ยังคงลืมตัวและประมาทในชีวิต

วิเคราะห์เหตุการณ์นี้ในโครงสร้างทางจิตวิทยาจะเห็นว่า สิทธิธณะพระราชกุมารเปิดรับประสบการณ์จากการสังเกตสิ่งแวดล้อมและผู้คน มีความใส่ใจจดจ่อในการคิดพิจารณาคุณโทษ มีความคิดเป็นเหตุผลเด่นที่น่าจะเกิดจากการมีแรงจูงใจภายในและได้รับการส่งเสริมภาวะอารมณ์เชิงบวกผ่านการอบรมดูแลใส่ใจจากครอบครัวและการศึกษา นอกจากนี้ พระองค์ย่อมถูกแวดล้อมด้วยการเสพสำราญทำให้เกิดการพิจารณาเห็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นที่พอใจเป็นแรงส่ง คือบุคคลที่มัวเมา ลืมตัว สอดคล้องกับสภาพจิตใจที่มีแรงจูงใจภายในมีการประมวลผลระดับลึก ขัดแย้งกับสภาพสังคมที่อิงอาศัยแรงจูงใจภายนอกที่ทำให้มีการประมวลผลระดับตื้น มีส่วนทำให้เกิดเป็นความขัดแย้งหรือคับข้องใจขึ้นภายในใจที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า สิทธิธณะพระราชกุมารทรงมีความต้องการแสวงหาประสบการณ์และความพึงพอใจด้วยศักยภาพพระองค์เองซึ่งเป็นลักษณะของแรงจูงใจภายใน ต้องการลิขิตด้วยตนเอง มีความต้องการข้ามพ้นเหนือตนเป็นจุดมุ่งหมายคือพรหมจรรย์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของสิ่งสร้างแรงบันดาลใจที่มีคุณค่าดีกว่าตนหรือเหนือกว่าตน แต่ความรู้ความเห็นในขั้นนี้ยังไม่จัดว่าเป็นการเกิดแรงบันดาลใจเพราะเป็นการพิจารณาเห็นคุณ โทษ และทางแก้ปัญหาที่เกิดในระดับจิตสำนึก มีความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ มีความพร้อมที่จะกระทำ มีความรู้ตัวและมีเจตจำนงชัดเจน เห็นทิศทางหรือหนทางที่จะปฏิบัติตามแบบอย่างค่อนข้างแน่นอน เป็นลักษณะของเจตคติซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในที่ได้รับการสร้างขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

หลังเสด็จออกผนวช ทรงประทับนั่งที่ริมฝั่งแม่น้ำที่ควรแก่การบำเพ็ญเพียร ทรงมีความคิดอย่างผู้บำเพ็ญเพียรในสมัยเดียวกันที่เชื่อว่า “บุคคลจะไม่ประสบความสุขด้วยความสุข แต่บุคคลจะประสบความสุขได้ด้วยความสุขเท่านั้น” “สมณะหรือพรหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น แม้เสวย/ไม่ได้เสวยทุกขเวทนาที่กล้าแข็ง หยาบ เผ็ดร้อน ซึ่งเกิดขึ้นเพราะความเพียร ก็เป็นผู้ควรแก่การรู้ การเห็น และการตรัสรู้อันยอดเยี่ยม” (ม.ม. 13/329-331/398 - 401) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) “บุคคลจะบริสุทธิ์ได้ด้วยการประพติตุภกกริยา” จึงทรงบำเพ็ญตบะ มีเงื่อนไขในการบริโภคอาหารอย่างอุกฤษฏ์ (ม.ม. 12/155 - 159/157 - 162) (มหาจุฬา

ลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทรงมีความดำริว่า ในอดีต ในอนาคต หรือปัจจุบันก็ไม่อาจมีสมณะพราหมณ์เหล่าไหนสามารถทนต่อทุกขเวทนาที่กล้าแข็ง หยาบ เผ็ดร้อนได้มากไปกว่านี้ แต่ก็ยังไม่ทรงได้บรรลุลุณาทัสสนะ จึงทรงเริ่มหาหนทางอื่น (ม.ม. 13/335/404 - 405) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ลักษณะการทำงานของแรงในช่วงเหตุการณ์นี้ เป็นการรับช่วงต่อของแรงจูงใจภายในจากช่วงแรกส่งต่อเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีลักษณะของการมุ่งความสำเร็จ (Needs For Achievement) เป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มาจากแรงจูงใจภายในตน หมายถึง จะเกิดความยินดีพอใจ รู้ว่าตนมีความสามารถ เมื่อได้ทำให้ตนได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตนสร้างและยึดถือ หรืออาจเรียกว่า เป็นความต้องการบรรลุศักยภาพของตนตามทฤษฎีของมาสโลว์ จึงเห็นว่าการให้ความสำคัญต่อความเพียร (Perseverance) ความบากบั่นของตนเป็นอย่างสูงและยังมีทัศนคติต่อความสำเร็จว่าความเพียรเป็นเหตุของความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นทุกข์หรือไม่เพียงใด สะท้อนได้แม้แต่ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เป็นการทดลองอย่างจริงจัง ต่อเนื่องจนถึงที่สุด ในสมมติฐานว่าหนทางนี้ (น่า) จะเป็นทางออก ในขั้นตอนนี้ บทบาทของอิทธิบาท 4 ถือได้ว่ามีความโดดเด่นชัดเจนอย่างยิ่ง มีฉันทะคือความสนใจพอใจใคร่จดจ่อในเป้าหมาย มีวิริยะความเพียรมุ่งทำอย่างจดจ่อสู้ไม่ถอย มีจิตตะเอาใจใส่ทำกิจให้สำเร็จไม่ใส่ใจในสิ่งอื่น มีวิมังสาคือเพ่งพิจารณาใคร่ครวญทดสอบทดลองแก้ไขปรับปรุงเรื่อยไปจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2545) หรือลองผิดลองถูก ความคิดความเชื่อในขั้นนี้ยังคงอยู่บนความเชื่อความศรัทธาในเรื่องสังสารวัฏและชีวิตหลังความตาย ส่วนความเพียรในขั้นตอนนี้เกิดจากความต้องการบรรลุศักยภาพของตนที่โดดเด่นกว่าความต้องการในการข้ามพ้นเหนือตนที่เป็นปัจจัยอยู่เบื้องหลัง ดังที่เห็นได้จากการบำเพ็ญทุกกรกิริยาที่ไม่อาจมีใครทำได้ยิ่งไปกว่านี้

เมื่อไม่ทรงได้บรรลุลุณาทัสสนะจึงทรงเริ่มหาหนทางอื่น ทรงมีความระลึกขึ้นได้ว่า “เราจำได้อยู่ เมื่อคราวงานของท้าวสักกัธติซึ่งเป็นพระราชบิดา เรานั่งอยู่ใต้ต้นหว่าอันร่มเย็น ได้สดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ ทางนั้นพึงเป็นทางแห่งการตรัสรู้หรือหนอ” ทรงมีความรู้แจ้งที่ตามระลึกด้วยสติว่า “ทางนั้นเป็นทางแห่งการตรัสรู้” เกิดคำถามขึ้นในพระทัยอีกว่า “เรากลัวความสุขที่เว้นจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายหรือ” ก็ดำริว่า “เราไม่กลัวความสุขที่เว้นจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายเลย” เมื่อดำริเช่นนี้แล้วจึงฉันอาหารหยาบเพื่อให้กายมีกำลัง (ม.ม. 13/335/405) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในขั้นนี้เป็นการแสวงหาหนทางใหม่ ๆ โดยไม่ได้ติดใจในตบะที่เคยทำได้อย่างยิ่งยวดกว่าใคร ๆ เช่นพวกปริพาชกที่ทรมานตนแล้วยกตนข่มผู้อื่นและมัวเมาด้วยมานะ (ที.ปา. 11/58 - 59/41) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อความสำเร็จยังไม่ได้เป็นไปตามที่มุ่งหวังก็ไม่หวนกลับในความล้มเหลวและไม่ติดใจในความสำเร็จที่ต่ำกว่าหากมิใช่เป้าหมายที่ตั้งไว้ แรงจูงใจภายในที่เป็นความต้องการใฝ่สัมฤทธิ์ยังส่งผลให้มุ่งปฏิบัติเพื่อความสำเร็จ

แต่กระบวนการในขั้นนี้เกิดภาวะการถดถอยของอัตตา (Regression In The Service Of The Ego) มิได้มีตัวตนเป็นที่ตั้ง มิได้มีการลิขิตตนเอง เปิดรับประสบการณ์ใหม่เข้าสู่จิต และมีภาวะอารมณ์เชิงบวก ไม่หลงไป มีสติตั้งมั่นไม่พินเพื่อน ปรับอินทรีย์ให้สมดุลกันระหว่าง ศรัทธากับปัญญา ความเพียรพยายามกับความจดจ่อหรือวิริยะกับสมาธิ หากความเพียรมาก ย่อมพุ่งชน ความเพียรหย่อนย่อมเกียจคร้าน (วิ.ม. 5/243/8) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มีจิตจดจ่อใคร่ครวญมีสมาธิเป็นหนึ่งเดียวอยู่ มีวิมิงสาประทับประคองเพ่งพิจใคร่ครวญ เกิดการใช้เหตุผลและประมวลผลเชิงประสบการณ์ จิตเกิดความรู้สึกได้ด้วยสติถึงความสุข อันเกิดจากวิเวกจากประสบการณ์ในอดีตจากจิตไร้สำนึก หรือจิตก่อนสำนึก หรือภาพการรับรู้ ถูกปลุกขึ้นมากระทบกับความคิดความเชื่อในระดับจิตสำนึก เกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นด้วยความตระหนักรู้หรือเกิดปัญหาที่ยังรู้โดยไม่มีเจตจำนง เป็นปัญหาเห็นแจ้งหรือเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่ามีโอกาสและเห็นหนทางสู่ความสำเร็จหรือทางออกจากปัญหาจากประกายความคิดที่สว่างวาบขึ้นว่า “...ทางนั้นพึงเป็นทางแห่งการตรัสรู้หรือหนอ” และทรงดำริว่า “ทางนั้นเป็นทางแห่งการตรัสรู้” เกิดการทบทวนสิ่งที่ได้รู้และทบทวนตรวจสอบภายในจิตถึงความมุ่งมั่นในการทำกิจต่อไปของตน ดังที่ทรงตั้งคำถามว่า “เรากลัวความสุขที่เว้นจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายหรือ” ซึ่งเป็นไปได้ที่พระองค์อาจมีแรงจูงใจแบบเข้าหาหรือหลีกเลี่ยง โดยในผู้ที่มีพื้นอารมณ์แบบเข้าหาเข้มแข็งมีแนวโน้มที่จะมีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน (Oleynick et al, 2014) ในผู้ที่เปิดรับข้อผูกพันสูงมีแรงบันดาลใจที่มุ่งขยายคุณค่าหรือทำให้สำเร็จเป็นรูปธรรม และแรงบันดาลใจยังเป็นแรงที่สัมพันธ์กับภาวะอารมณ์เชิงบวก การเปิดรับประสบการณ์ และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะการแข่งขันและการกลัวความล้มเหลว พระพุทธองค์จึงตรัสตอบพระองค์เองว่า “เราไม่กลัวความสุขที่เว้นจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายเลย” เป็นการแสดงถึงพื้นอารมณ์แบบเข้าหาเข้มแข็งและการรับข้อผูกพันที่จะทำกิจไปจนกว่าจะสำเร็จ เกิดการส่งต่อแรงบันดาลใจจากกระบวนการเชิงรับ (Being Inspired “By”) ไปสู่กระบวนการเชิงรุก (Being Inspired “To”)

การทบทวนสอบทานตนเองถึงความกลัวที่จะต้องประสบในภารกิจที่จะต้องทำในอนาคตนั้นยังสอดคล้องกับเรื่องปมของโจนาห์ที่มาสโลว์กล่าวว่า บุคคลจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ที่จะต้องข้ามผ่านความกลัวในศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ของตนหรือหลีกเลี่ยงชะตากรรมที่แท้จริงของตนนั้นด้วย (วิทยากร เชียงกูล, 2551) แรงบันดาลใจจึงส่งถ่ายแรงไปสู่การจูงใจเข้าหาและประคับประคองจนกว่าจะทำความต้องการข้ามพ้นเหนือตนให้สำเร็จ

ทรงฉันอาหารหยาบเพื่อให้กายมีกำลัง สดจากกามและอกุศลทั้งหลายแล้วบรรลุมาน 4 และวิชชาก็เกิดขึ้น ซึ่งก่อนการตรัสรู้ ทรงมนสิการถึงคุณ โทษและการสลัดออกจากความยึดมั่นในโลก อยาตนะ ธาตุ กาม ชันธ 5 ทรงมนสิการและปฏิบัติในฉานและอรุพฉาน (อง.นวก. 23/41/525 - 531) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทรงมนสิการโดยแยกกาย

ในปฏิจจนุปบาทและอริยมรรคมีองค์ 8 (ส.นิ. 16/10/15 - 16, ส.นิ. 16/65/126 - 129) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น เป็นกระบวนการเชิงรุกของแรงบันดาลใจที่ส่งแรงให้บุคคลกระทำการกิจตลอดไปจนเกิดผลสำเร็จด้วยความมั่นใจและมีความสุข เพราะเกิดจากปัญญาเห็นแจ้ง

การเกิดแรงบันดาลใจภายในพระพุทธรูปเจ้าส่งต่อมาสู่การสร้างแรงบันดาลใจแก่สาวกเป็นความตั้งใจ ถ้ายทอดและสื่อสารให้เกิดแรงบันดาลใจในผู้รับสาร ถือเป็นแรงบันดาลใจจากภายนอกของสาวก ซึ่งกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจจะสำเร็จเมื่อผู้รับสารเกิดแรงบันดาลใจและมีการสร้างหรือแผ่ขยายคุณค่าของสิ่งมีคุณค่าเหนือตนออกไปจนสำเร็จ กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจแก่สาวกแตกต่างกันใน 2 สมัยคือ สมัยพุทธกาลและสมัยหลังพุทธกาล ซึ่งในสมัยพุทธกาลมีผู้แสวงหาทางพ้นทุกข์ที่ถือเป็นสิ่งมีคุณค่าเหนือตนและเป็นสิ่งที่ผู้ต้องการและแสวงหา ดังปรากฏการตัดสินใจที่แสดงธรรมเพราะทรงรู้ว่าผู้ต้องการรับฟังนั้นมีอยู่ตรัสว่า “สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด เราได้เปิดประตูมตรธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว ...” (วิ.ม. 4/9/15) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตัวอย่างผู้ที่ได้เข้าเฝ้า ทูลถามปัญหา และเกิดแรงบันดาลใจ เช่น

พรหมายูพราหมณ์ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ภายหลังจากดูลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการแล้ว พระพุทธเจ้าทรงประทานโอกาสทูลถามปัญหา จึงทูลถามปัญหา เช่น บุคคลเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร บุคคลมีคุณครบถ้วน เป็นมุนีได้อย่างไร บัณฑิตเรียกพระพุทธเจ้าว่าอะไร พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “จิตต วิสุทธ ชานาติ มุตต ราเคหิ สพฺพโส ปหีนชาติมรโณ พรหมจริยสส เกวลี ปารคฺช สพฺพมฺมาน พุทฺโธ ตาทิ ปุจฺจตฺติ ฯ” (สยามรัฐ ม.ม. 13/597/544) (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538) แปลว่า “... มุนีนั่นย่อมรู้จิตอันบริสุทธิ์ อันพ้นจากราคะทั้งหลายโดยประการทั้งปวง เป็นผู้ละชาติและมรณะได้แล้ว ชื่อว่ามีคุณครบถ้วนแห่งพรหมจรรย์ ชื่อว่าถึงฝั่งแห่งธรรมทั้งปวง บัณฑิตเรียกพระพุทธเจ้าว่า ผู้คงที่” ทำให้พราหมณ์เกิดความนอบน้อมอย่างยิ่ง เมื่อพราหมณ์เลื่อมใสในพระพุทธองค์แล้ว ทรงแสดงอนุพุทฺธิกา พราหมณ์มีจิตควรบรรลุธรรมจึงทรงประกาศอริยสัจ ธรรมจักขุเกิดขึ้นแก่พรหมายูพราหมณ์บนที่นั่งนั่นเองว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมี ความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา” พรหมายูพราหมณ์เห็นธรรม บรรลุธรรม รู้ธรรม หยั่งลงสู่ธรรม หหมดความสงสัย ไม่มีคำถามใด ๆ มีความกลัวกลัว ไม่ต้องเชื่อใครอีกในหลักคำสอนของพระศาสดา เกิดความแจ่มแจ้ง เปรียบเหมือนบุคคลหลงทางของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด (ม.ม. 13/394 - 395/487 - 489) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เห็นได้ว่าการเกิด “ธรรมจักขุอันไร้คู่คือกิเลส ปราศจากมลทิน เกิดขึ้นแก่พรหมายูพราหมณ์บนที่นั่งนั่นเอง” เป็นการปลุกหรือกระตุ้นให้เกิดขึ้น มีลักษณะการเกิดประกายปัญญาและยังส่งแรงต่อไปยังแรงจูงใจเพื่อให้มีการขยายคุณค่าออกไปด้วยการขอถึงพระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ ซึ่งการเกิดแรงบันดาลใจขึ้นในแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน

ขึ้นกับองค์ประกอบที่เป็นทั้งส่วนสนับสนุนและอุปสรรค เช่น สภาพแวดล้อม อุปนิสัย พันธะกรรมของผู้รับสื่อ คุณค่าที่บุคคลยึดถือหรือศรัทธา การมีใจจดจ่อในขณะที่รับสื่อ ทิณฐิและอคติภายใน ประสบการณ์หรือภาพจำในอดีตที่จะถูกปลุกขึ้นให้เกิดเป็นประกายปัญญา ตลอดจนแรงที่จะส่งต่อไปจนสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดเป็นรูปธรรม เป็นต้น ดังที่เห็นได้จากบางท่านขอถึงรัตนตรัยเป็นสรณะ บางท่านมีผลถึงการบรรลุหรือหัตถผล

สมัยพุทธกาล สาวกอาศัยพระพุทธเจ้าเป็นแรงบันดาลใจทำให้อยากเข้าเฝ้าและสอบถาม เมื่อได้ฟังคำสอน และคิดพิจารณาโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) นำไปปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรมก็ได้บรรลุประโยชน์ที่ต้องการ แต่ในสมัยหลังพุทธกาล สาวกต้องอาศัยแรงบันดาลใจจากการฟังธรรม การศึกษา การดูแบบอย่างจากเรื่องเล่าที่ปรากฏในคัมภีร์ เช่น อปทาน พุทธวงศ์ จรียาปิฎก หรือชาดก ที่เล่าเรื่องราวชีวิต การบำเพ็ญบารมีอย่างไม่ย่อท้อของพระโพธิสัตว์และสาวก ทำให้เกิดความหวังและกำลังใจในการสั่งสมคุณความดีตามพระโพธิสัตว์ แล้วนำมาคิดพิจารณาโดยแยบคาย และปฏิบัติตามสมควรแก่ธรรม จึงได้รับผลจากการปฏิบัติ

อภิปรายผล

ลักษณะการเกิดขึ้นของแรงบันดาลใจและเป้าหมายของแรงบันดาลใจมีลักษณะแตกต่างจากแรงจูงใจอื่นด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ มีลักษณะการเกิดขึ้นเหมือนการปลุกหรือกระตุ้นให้เกิดขึ้น มีความต้องการการข้ามพ้นเหนือตนเป็นเป้าหมาย และมีการจูงใจเข้าหา (Thrash et al, 2003) (Thrash et al, 2004) จากลักษณะดังกล่าวนี้กล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงมีแรงบันดาลใจจากกรณีการระลึกถึงเหตุการณ์บรรลุปฐมฌานที่ได้ตื่นหว่าที่เกิดขึ้นเองและเกิดประกายปัญญารู้ว่าทางนี้คือหนทางตรัสรู้ โดยมีเป้าหมายเป็นความต้องการที่ข้ามพ้นตน ได้แก่ ความต้องการพ้นทุกข์ ไม่ต้องการการเกิดอีก เกิดการส่งต่อแรงบันดาลใจไปสู่แรงจูงใจเข้าหาเป้าหมาย โดยการใช้ความเพียรและกำลังใจของโยนิโสมนสิการอย่างเต็มที่จนกระทั่งได้ตรัสรู้

หลังการตรัสรู้ ทรงตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมเพราะทรงรู้ว่ามิผู้ต้องการความพ้นทุกข์นี้ จึงทรงสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้นในผู้ต้องการและสนใจจะฟัง ทรงเป็นแบบอย่างและจุดประกายปัญญาให้โดยไม่ปิดบัง ทำให้ผู้ฟังเกิดประกายปัญญา รับองค์ความรู้ไปปฏิบัติตามด้วยโยนิโสมนสิการและความเพียรแล้วทำให้ได้รับผลแตกต่างไปในแต่ละบุคคล พระพุทธเจ้าจึงทรงเป็นแรงบันดาลใจภายนอก สอดคล้องกับ “แรงรับจากผู้อื่น” ของดุชฎิ โยเหลา และคณะ (ดุชฎิ โยเหลา และคณะ, 2556) ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา เป็นความตั้งใจถ่ายทอดสร้างแรงบันดาลใจที่เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์เกื้อกูลเพราะได้มีประสบการณ์มาก่อน อีกทั้งเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการ จึงบอกโดยไม่ปิดบัง ไม่คิดทำร้าย ให้อิสระและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าพิจารณาด้วยตัวเอง อันเป็นผลที่ได้จากการซึมซับรับเอาคุณค่าเหนือตนในวัยเด็ก การได้รับการโอบอุ้มเลี้ยงดูด้วย

ความรักความใส่ใจ การดูแล เยียวยา หรือแก้ไขความคับข้องใจเมื่อพบกับปัญหา และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีภาวะอารมณ์เชิงบวก มีความยอมรับนับถือและพึงพอใจในตนเอง มองโลกในแง่ดี เปิดรับประสบการณ์ มีแรงจูงใจภายในที่ต้องการความพึงพอใจในการแสวงหาความหมายด้วยตนเอง จึงทำให้เป็นอิสระ มีความเพียร ไม่แข่งขันและไม่กลัวความล้มเหลว สามารถประมวลผลเชิงลึกได้ดี และพึ่งพาตัวเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินทร์ ชูชม และคณะ ที่กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและสถานศึกษาที่ดีว่ามีผลทำให้ผู้มีแรงจูงใจภายในมีความสุขและความสำเร็จสูงกว่าผู้มีแรงจูงใจภายนอก ประกอบกับความต้องการข้ามพ้นเหนือตน จึงทรงสอนให้ศาสนิกมีตนและมีธรรมเป็นที่พึ่งที่ยึดถือ อาศัยโยนิโสมนสิการและกำลังความเพียรของตน เพราะพระพุทธเจ้าแม้ปรารถนาจะอนุเคราะห์ก็ทรงเป็นเพียงผู้บอกทางเท่านั้น (อรพินทร์ ชูชม และคณะ, 2543)

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในพุทธศาสนา ประกอบด้วยการสร้างแรงบันดาลใจภายในตนของพระพุทธเจ้าด้วยความเพียรและโยนิโสมนสิการ โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุจากการอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความเชื่อในสังสารวัฏและการแสวงหาทางพ้นทุกข์ เมื่อตรัสรู้แล้วทรงสร้างแรงบันดาลใจแก่สาวกโดยถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ทรงค้นพบ รวมถึงการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความมั่นใจในเป้าหมาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

แรงบันดาลใจเป็นสิ่งที่ถูกสร้างให้เกิดขึ้นได้ภายในบุคคลด้วยการอบรมเลี้ยงดูและปลูกฝังให้เกิดการซึมซับรับเอาคุณค่าเหนือตนมาแต่วัยเด็ก เกิดเป็นแนวโน้มของบุคคลในการเกิดแรงบันดาลใจเรียกว่า แรงบันดาลใจเชิงลักษณะ เมื่อเปิดรับประสบการณ์จากภายนอก จดจ่อใส่ใจ เกิดประกายปัญญา และพัฒนาประกายปัญญานั้นจนเกิดเป็นรูปธรรม เรียกว่า แรงบันดาลใจภายใน ในพุทธศาสนาแสดงให้เห็นชัดว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้มีแรงบันดาลใจและส่งผลให้เกิดแรงบันดาลใจในผู้ที่ต้องการจะรับฟัง แสดงให้เห็นว่า การสร้างแรงบันดาลใจจากภายนอกก็สามารถสร้างได้จากการเปิดรับประสบการณ์ คบหากัลยาณมิตรที่ให้เวลา อดทนรับฟัง ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ เป็นผู้รู้ ชี้ทางที่เป็นประโยชน์ รับฟังและนำไปคิดพิจารณาแล้วปรับใช้ในแนวทางที่เหมาะสมกับตน

การสร้างแรงบันดาลใจประกอบด้วยหลายปัจจัย ดังนั้น บุคคลอาจส่งเสริมปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดแรงบันดาลใจได้ด้วยตนเอง เช่น การสังเกตภาวะอารมณ์ของตนเอง ปรับปรุงแก้ไขภาวะอารมณ์เชิงลบและส่งเสริมภาวะอารมณ์เชิงบวก ฝึกเปิดรับประสบการณ์ด้วยการแสวงหาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ ฝึกสังเกตและเรียนรู้โดยใช้เหตุผลร่วมกับการประมวลผลเชิงประสบการณ์ หมั่นพิจารณาและปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรอดทน ฝึกทำงานจนเกิดเป็น

ความชำนาญ เลือกคบหากับกัลยาณมิตร สังเกตตัวแบบ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สำหรับบางคนแม้ อาจต้องใช้เวลา แต่ทุกคนที่ข้ามผ่านอารมณ์และอุปนิสัยที่เป็นอุปสรรคได้ก็สามารถเกิดแรงบันดาลใจขึ้นเองภายในได้

เอกสารอ้างอิง

- คุชฎี โยเหลา และคณะ. (2556). การประเมินผลจากการชมภาพยนตร์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2545). *ธรรมะกับการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก.
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ และคณะ. (2556). การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ ป. อ. ปยุตฺโต กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเตปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2543). ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยากร เชียงกุล. (2551). *จิตวิทยา ความสำเร็จ และความคิดสร้างสรรค์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). *แรงบันดาลใจ*. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2561 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/364804>
- เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป. (2540). *ลัทธิของเพื่อน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิราบ.
- อรพินท์ ชูชม และคณะ. (2543). การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแรงจูงใจภายใน: ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจภายใน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Koltko - Rivera, M. E. (2006). Rediscovering the Later Version of Maslow's Hierarchy of Needs: Self-Transcendence and Opportunities for Theory, Research, and Unification. *Review of General Psychology*, 10 (4), 302-317.
- Merriam - Webster, Inc. (2019). *inspiration*. Retrieved July 16, 2019, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/inspiration>

- Oleynick et al. (2014). The scientific study of inspiration in the creative process: challenges and opportunities. *Frontiers in Human Neuroscience*, 8(436), 1-8.
- Sheldon et al. (2014). Service job lawyers are happier than money job lawyers, despite their lower income. *The Journal of Positive Psychology*, 9 (3), 219-226.
- Thrash et al. (2004). Inspiration: Core Characteristics, Component Processes, Antecedents, and Function. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(6), 957-973.
- Thrash et al. (2003). Inspiration as a psychological construct. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84 (4), 871-889.

ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40: การปริวรรต การแปล และการศึกษาเปรียบเทียบ*

THE ZIMME PAÑÑĀSA JĀTAKA NO.31 - 40: TRANSLITERATION TRANSLATION AND COMPARATIVE STUDY

จิตรเทพ ปิ่นแก้ว

Chitratet Pinkaewm

พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน์

Phramaha Duangrat Thitaratano

ธีรยุทธ วิสุทธิ

Thirayut Wisuthi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: dapong0932215591@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อปริวรรตและแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือซิมเมปณาสชาดก เรื่องที่ 31 - 40 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 กับฉบับไทยของกรมศิลปากร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร และฉบับล้านนา ปริวรรตโดยพิชิต อัครนิล ด้านตัวละคร ส่วนภาษา สัทอักษรแต่ง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย หลังจากได้ทำการปริวรรต ตรวจสอบ และแปลแล้ว จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ด้านตัวละคร ส่วนภาษา และสัทอักษรแต่ง ด้านตัวละครมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ฉบับเชียงใหม่ใช้ส่วนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ฉบับหอสมุดแห่งชาติใช้ส่วนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ แตกต่างกันที่ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นใช้ส่วนภาษาไทยดำเนินเนื้อเรื่องไปจนจบ ฉบับล้านนานั้น ได้ใช้ส่วนภาษาบาลีและแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา สัทอักษรแต่ง ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งในรูปประโยคแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน ฉบับหอสมุดแห่งชาติมีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้นเรื่องเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนาเป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ แตกต่างกันเฉพาะการแปลเป็นภาษาไทย

* Received 22 March 2020; Revised 30 March 2020; Accepted 30 March 2020

ซึ่งฉบับล้านนาแปลยกศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง โดยใช้สำนวนภาษาถิ่นล้านนา นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ปัญญาชาดก, การปริวรรต, การแปล, การศึกษาเปรียบเทียบ, เชียงใหม่

Abstract

This research article has objectives as follows: 1) To exchange and translate Paññāyāsa Jātaka version of Chiang Mai Or Simme Paññāsa Jātaka, story 31 - 40 of the Pali, Roman script, into the Pali, Thai script 2) To compare Paññāyāsa Jātaka, Chiang Mai issue 31 - 40 with the Thai version of the Fine Arts Department. National Library Edition Silpa Bankan Publisher and the Lanna edition oversee by Pichit Agganich in characters, idioms, language, style, and writing. This research is a documentary research. By presenting the descriptive research results. Paññāyāsa Jātaka, Chiang Mai edition, issue 31 - 40, The researcher exchanged from Pali, Roman script to Pali, Thai script. After exchanging, inspecting, and interpreting, the study was compared with the National Library and Lanna editions of characters, idioms, language and style of composing. The characters are slightly different. The Chiang Mai version uses all Pali expressions. The National Library version uses Pali idioms like the Chiang Mai version. The difference is that only Pali comes from short sentences. Other than using Thai idioms. The story to the end That Lanna version Using the Pali idioms and translated into the Lanna dialect, the style of the Chiang Mai edition is composed in simple, uncomplicated sentences The National Library version has a sentence form in Pali like the Chiang Mai version. The difference is that the story travels in Pali, only the beginning sentence. As for the Lanna edition, it is composed in the same way as the Chiang Mai edition and the National Library version. Different only for Thai translation Which the Lanna version translates into the end of the story By using the Lanna dialect Considered a style that is different from the Jataka version of the Chiang Mai and the National Library.

Keywords: Paññāyāsa Jātaka, Transliteration, Translation, Comparative Study, Chiang Mai

บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยองค์ 9 คือ 1) สูตร ได้แก่ พระสูตรใน สุตตนิบาตและพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อว่าสูตร หรือพระสูตร กล่าวคือ วินัยปิฎก คัมภีร์นิทเทสทั้งสอง และพระสูตรทั้งหลาย 2) เคยยะ ได้แก่ ความร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถวรรคในสังยุตตนิกาย 3) ไวยากรณ์ ได้แก่ ความร้อยแก้วล้วน ได้แก่พระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถาและพระพุทธรูปอื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ 8 ข้อที่เหลือ 4) คาถา ได้แก่ ความร้อยกรองล้วน หมายถึงอาธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุตตนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร 5) อุทาน ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระหฤทัยสพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณ รวมเป็นพระสูตร 82 สูตร 6) อิติวุตตกะ ได้แก่ พระสูตร 110 สูตรที่ตรัสโดยนัยว่า วุตต์ เหตุ ภควตา 7) ชาดก ได้แก่ ชาดก 550 เรื่อง มีอปินณกชาดก เป็นต้น 8) อัปภูตธรรม ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยข้ออัศจรรย์ ไม่เคยมี เช่น “ภิกษุทั้งหลาย ข้ออัศจรรย์ไม่เคยมี 4 อย่างนี้ หาได้ในอานนท” ดังนี้ เป็นต้น 9) เวทลสะ ได้แก่ พระสูตรแบบถามตอบ ซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจ ถามต่อ ๆ ไป เช่น จุฬเวทลสูตร มหาเวทลสูตร สัมมาทิฏฐิสูตร สักกปัญหสูตร สังขารภาชนียสูตร และมหาปุณณมสูตร เป็นต้น (พระธรรมปิฎก, 2543)

เมื่อพิจารณาถึงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าจากหลักคำสอนอันประกอบด้วยองค์ 9 ดังกล่าวแล้ว ชาดก เป็นหลักคำสอนที่สำคัญในการเผยแผ่ ประกาศพระศาสนา เพื่อโน้มน้าวสาธุชนที่มีศรัทธาหวั่นไหวในการพัฒนาเสริมสร้างคุณความดีให้มีฉันทะพล้ง วิริยะพล้งในการพัฒนาเสริมสร้างคุณงามความดีเป็นลำดับจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือ พระนิพพาน ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ชาดก กล่าวโดยคัมภีร์ หมายถึง คัมภีร์ชาดกในพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 27 - 28 อันเล่าเรื่องพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์กำลังทรงบำเพ็ญบารมี หรือชาดก หมายถึง เครื่องเล่าเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติมาแล้ว ชาดกเป็นพระพุทธพจน์ประเภทที่ไม่ใช่พระสูตร เป็นคำสอนที่มีอิทธิพลต่อวิธีสอนธรรมในยุคต่อมา เป็นการสอนอย่างเล่านิทาน เหมาะกับผู้ฟังทุกระดับ เป็นเทคนิคที่คงประสิทธิผลต่อผู้ฟังมาทุกยุคสมัย เพราะผู้สอนมีความรู้หลายด้าน รู้วิธีนำเสนอมีวาทีศิลป์เชื่อมโยงให้คนฟังมองเห็นภาพลักษณ์ชวนให้น่าติดตาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

ชาดก หมายถึง เรื่องราวอดีตชีวิตประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทศ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) โดยเกิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นสัตว์บ้าง ซึ่งเป็นการเล่านิทานสอนที่มุ่งให้ผู้ฟังได้คติธรรมเป็นสาระสำคัญ พรรณนาเรื่องราวด้วยบุพพริยาของพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าก่อนจะมาถึงชาติปัจจุบัน กล่าวได้ว่าชาดกเป็นธรรมที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ คือบุพเพนิวาสานุสติญาณ (วิมพา. 1/12-13/6) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) เป็นความรู้แจ้งที่บริสุทธิ์ล่วงวิสัยของมนุษย์ทั่วไปตาม

ประวัติบาฬีวรรณคดีพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ชาดกที่แต่งขึ้นภายหลังโดยพระอรธกถาจารย์ เพื่อใช้อธิบายคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยนำนิทานพื้นบ้านมาแต่งเป็นชาดก ในล้านนามีชาดกนอกนิบาตอยู่ชุดหนึ่ง เรียกว่า ปัญญาสาตก ชาดก แปลว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นปัญญาสาตก จึงแปลว่า เรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้ว 50 เรื่อง ในที่นี้เกี่ยวข้องกับประวัติการเสวยพระชาติของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติรวม 4 อสงไขยกำไรแสนมหากัป (ขุ.วิ. 26/201 - 204/368) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) ซึ่งนำมาแต่งเป็นชาดกนอกนิบาตไว้เฉพาะ 50 เรื่องเท่านั้น จึงรวมความได้ว่า ปัญญาสาตก แปลว่า เรื่องราวของพระโพธิสัตว์ที่เสวยพระชาติบำเพ็ญบารมี 30 ทศ 50 เรื่อง แปลสั้น ๆ ว่า ชาดก 50 เรื่องหรือพระเจ้า 50 ชาติ

ปัญญาสาตกเป็นที่เชื่อถือและยอมรับกันว่า พระสงฆ์เชียงใหม่เป็นผู้รจนาเป็นปรกณบาลีจากนิทานปรัมปราที่เล่ากันมาและเป็นที่นิยมกันในสมัยนั้นซึ่งดำเนินเรื่องสอดคล้องกับประวัติของพระพุทธเจ้าที่ทรงเสวยพระชาติในอดีต จุดประสงค์เพื่อชักจูงพุทธศาสนิกชนให้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญสั่งสมคุณงามความดีจนถึงเป็นพระพุทธเจ้า ปัญญาสาตก คือประมุขนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในเมืองไทยครั้งโบราณ 50 เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นภาษาบาลี เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2000 - 2200 (กรมศิลปากร, 2552) แต่นิยะดา เหล่าสุนทร กล่าวว่าอายุกาลของปัญญาสาตกน่าจะเก่ากว่านั้นจากหลักฐานเป็นศิลาจารึกหลักหนึ่งของพม่าซึ่งจารึกเมื่อ จ.ศ. 627 (พ.ศ. 1808) ตั้งอยู่ที่วัด Kusa-samuti หมู่บ้าน Pwasaw (ห่างจากพุกามไปทางทิศตะวันออกประมาณ 4 ไมล์ (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2538) มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระเจ้า Thombameik หรือ โทมภมิต-ทุมภมิตต์ ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องดังกล่าวลำดับที่ 9 ในภาษาไทย และเป็นลำดับที่ 3 ของปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ แต่ผลการศึกษาปัญญาสาตกฉบับปริวรรตจากอักษรธรรมหรือการศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญญาสาตกฉบับล้านนาไทยที่ปริวรรตโดยคณะผู้เชี่ยวชาญสามท่าน ได้แก่ พิชิต อัครนิจ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย บำเพ็ญ ระวิน ผู้ชำนาญภาษาบาลี และ อุดม รุ่งเรืองศรี ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาล้านนา จากการปริวรรตพบว่า ชาดกชุดนี้น่าจะเกิดจากการเรียบเรียงชาดกนอกนิบาตในล้านนาที่มีอยู่แล้วขึ้นเป็นภาษาบาลีเพื่อใช้ในวงการการศึกษาของพระสงฆ์และเพื่อนำชาดกล้านนาไปใช้ในท้องถิ่นที่ไม่ใช้อักษรธรรมและภาษาไทย (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2556) อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทย มีการแต่งคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับชาดก จำนวน 6 เรื่อง คือ 1) ปัญญาสาตก 2) สัมโมหนิทาน 3) ตินปาสาตก 4) ราโฆวาทชาตก 5) ธนัญชัยบัณฑิตชาตก และ 6) สิวชัยชาตก หนังสือเหล่านี้ทั้งหมดข้างต้น เป็นมุขมัทธ์พท์ที่รวบรวมภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาไว้ ในขณะเดียวกันยังบรรจุข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาพื้นบ้านและอื่น ๆ อีกมากมายให้เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน หนังสือแต่ละเล่มต่างมีค่าที่จะประมาณมิได้ ในบรรดาหนังสือเหล่านั้นทั้งหมด มีหนังสือเล่มหนึ่งที่กล่าวได้ว่าเป็นหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตพื้นบ้าน เพราะเป็นการนำหลักทางพระพุทธศาสนา เสริมด้วยเอานิทานพื้นบ้านมาแต่งผสมผสานกับการอธิบายและโดยการแปลงนิทานพื้นบ้านเหล่านั้นให้เป็นชาดก

เช่นเดียวกับในคัมภีร์อรรถกถาชาดก หนังสือเรื่องดังกล่าวคือปัญญาสชาดก ซึ่งปัญญาสชาดก นั้นนับเป็นหนังสือที่รู้จักกันแพร่หลายและซึมซาบในจิตใจของคนไทยรวมทั้งดินแดนใกล้เคียง และยังมีอิทธิพลอย่างมากมาโดยเฉพาะในด้านวรรณกรรมของไทย (สุภาพรณ ณ บางข้า, 2533)

จากการศึกษาปัญญาสชาดกฉบับต่าง ๆ ดังกล่าว พบว่า ไม่มีปัญญาสชาดกฉบับใดที่ระบุว่า ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ถึงแม้เป็นที่ยอมรับกันว่าถูกเขียนขึ้นในเชียงใหม่ นอกจากปัญญาสชาดกฉบับมณฑลของพม่าที่ระบุชัดเจนว่า ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ที่เรียกว่า ซิมเมปณาสหรือเชียงใหม่ปณาส แปลว่า ชาดกเชียงใหม่ 50 เรื่อง ถึงแม้ปัญญาสชาดกฉบับอักษรธรรมล้านนา (พิชิต อัครนิมิต และคณะ, 2541) ก็มีจำนวน 56 เรื่อง ปัญญาสชาดกฉบับกรมศิลปากร ที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพให้รวบรวมก็ตามมีทั้งหมด 61 เรื่องดังกล่าว ซึ่งก็ไม่ตรงตามชื่อเรื่องว่า ปัญญาสชาดก ปัญญาสชาดกในประเทศสหภาพเมียนมาร์ มี 2 ฉบับ คือ 1) ปัญญาสชาดกฉบับมณฑล ที่ระบุชัดเจนว่า เชียงใหม่ปณาส ค้นพบที่วัดเซตวัน อ.โมโนเว ใกล้เมืองมณฑล เมื่อศักราช 1169 ตรงกับ พ.ศ. 2351 2) ปัญญาสชาดกฉบับย่างกุ้ง เป็นฉบับตรวจชำระจากปัญญาสชาดกฉบับมณฑล หรือเชียงใหม่ปณาส แต่ไม่ได้ระบุผู้ทำการตรวจชำระ ตีพิมพ์โดย Hanthawaddy press, ย่างกุ้ง ปี ค.ศ. 1911, (พ.ศ. 2454) (Padmanabh S.Jaini, 1983) อีกประการหนึ่ง ปัญญาสชาดกฉบับนี้ ยังไม่มีนักวิจัยทำการตรวจชำระและปริวรรตเป็นภาษาไทยมาก่อนนอกจาก Padmanabh S.Jaini ได้เห็นความสำคัญของคัมภีร์ปัญญาสชาดกฉบับนี้ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมากในอาเซียน จึงได้นำปัญญาสชาดกฉบับมณฑล ซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์ที่สุดที่ถูกค้นพบที่วัดเซตวัน ประเทศสหภาพเมียนมาร์ เป็นต้นฉบับมาทำการตรวจชำระและปริวรรตบาลีอักษรพม่าเป็นบาลีอักษรโรมันเมื่อปี ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมล้านนา เนื่องจากชาดกมีทั้งหมด 50 เรื่อง เรื่องที่ 1 - 10 พระมหาวิริเดช อธิปญโญ ได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว เรื่องที่ 11 - 20 อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว เรื่องที่ 21 - 30 อาจารย์ประดิษฐ์ ปัญญาจีนได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว ด้วยเหตุนี้ เรื่องที่ 31 - 40 ยังไม่มีใครทำการศึกษาวิจัย ข้าพเจ้าจึงได้นำมาศึกษาวิจัยต่อ โดยเฉพาะคัมภีร์ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่บาลีอักษรโรมันที่ Padmanabh S.jaini ได้ทำการปริวรรตจากบาลีอักษรพม่ามาเป็นอักษรบาลีโรมัน และตีพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. 2526 โดยสมาคมบาลีปกรณ์ ซึ่งปัญญาสชาดกฉบับนี้มีคุณค่าทางวรรณกรรมและวรรณคดี มีหลักจริยธรรม คติความเชื่ออันเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความสามัคคีและเกิดสันติสุข โดยได้ทำการวิจัยในรูปของการปริวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย ตรวจชำระและแปลเป็นสำนวนภาษาไทย เพื่อเป็นการปริวรรตปัญญาสชาดกฉบับนี้เป็นฉบับเชียงใหม่สมบูรณ์กลับมาสู่มาตุภูมิตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อปริวรรตและแปลปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปันณาสชาดก เรื่องที่ 31 - 40 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 กับฉบับไทยของกรมศิลปากร และฉบับล้านนาไทย ที่ปริวรรตโดยพิชิต อัครนิจ ด้านตัวละคร สำนวนภาษา สีสภาพการแต่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และโดยการศึกษา วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ และฉบับมหาจุฬา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) และภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2549
2. ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปันณา ที่ Patmanabh S.Jaini ได้ตรวจชำระและปริวรรตเป็นบาลีอักษรโรมัน ตำราเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยและหนังสือที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลประวัติและพัฒนาการของปัญญาสชาดก
4. นำต้นฉบับปัญญาสชาดกบาลีอักษรโรมันมาปริวรรตและตรวจชำระเป็นบาลีอักษรไทย จำนวนชาดก 10 เรื่อง จากชาดก 50 เรื่อง และทำการตรวจสอบ เทียบเคียงความถูกต้องของอักขระบาลีอักษรโรมันกับบาลีอักษรไทย ทั้งจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ ฉบับมหาจุฬา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) และพจนานุกรมบาลี - ไทย
5. สอบทานความถูกต้องของการปริวรรตจนได้ฉบับบาลีอักษรไทยที่สมบูรณ์ถูกต้องแล้วเนนการแปลเป็นภาษาไทย โดยเทียบเคียงสำนวนจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2549 และพจนานุกรมบาลี - ไทย
6. สอบทานทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยจากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาบาลีแล้วนำข้อบกพร่องที่ได้จากการปริวรรต ตรวจชำระและสอบทานทั้งหมดมาทำเป็นเชิงอรรถ
7. วิเคราะห์ความแตกต่าง ความสอดคล้องในรจนาและการใช้ภาษา และคุณค่าของปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่กับปัญญาสชาดกฉบับอื่น
8. สรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ และจัดทำรูปเล่ม

ผลการวิจัย

1. ปรีวรรตและแปลปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ หรือชิมเมปณณสาตก เรื่องที่ 31 - 40 ฉบับบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

ลักษณะการแต่งปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่นั้น ผู้แต่งได้อาศัยแนวคิดมาจากรูปแบบที่พระอรรถกถาจารย์แต่งอรรถกถาสาตก ปัญญาสาตก จึงมีลักษณะเหมือนกับอรรถกถาสาตก หรือเรียกว่า แต่งเลียนแบบอรรถกถาสาตก ซึ่งการดำเนินเรื่องและโครงสร้างเช่นเดียวกับอรรถกถาสาตก เพียงแต่ไม่มีบทอธิบายคาถาที่เรียกว่า ไวยากรณ์ เท่านั้น ปัญญาสาตกฉบับนี้มีองค์ประกอบโครงเรื่องที่สำคัญเหมือนอรรถกถา 3 ประการ คือ เรื่องปัจจุบัน เรื่องอดีต และสรุป ส่วนองค์ประกอบโครงสร้างในชาตกนี้มี 4 องค์ประกอบ ต่างจากอรรถกถามีกองค์ประกอบ 5 การดำเนินเรื่อง ในส่วนแรกของการเริ่มต้นเรื่องนั้น มีคาถาที่เป็นพุทธพจน์ ยกมาตั้งเป็นหัวข้อในการพรรณนาเรื่อง จากนั้นพรรณนาเรื่องในปัจจุบันอันเป็นส่วนที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องเชื่อมโยงถึงเรื่องในอดีตจนจบ และสุดท้ายคือ สรุปเรื่องนั้น ๆ ทั้งหมด ว่าบุคคลใดมาเกิดเป็นบุคคลในชาตินี้ เกี่ยวข้องกันอย่างไร

ลักษณะการแปลในปัญญาสาตกฉบับนี้ แปลตามโคลงความบาลี โดยพยายามแปลรักษารากศัพท์บาลี ความกระชับกะทัดรัด ใช้ภาษาง่าย ซึ่งต่างจากปัญญาสาตกฉบับแปลไทยที่มีอยู่ในประเทศไทย ส่วนลักษณะการดำเนินเรื่องและโครงสร้างของปัญญาสาตกนอกนิบาตนี้ เป็นไปตามลักษณะการดำเนินเรื่องและโครงสร้างสอดคล้องกับการดำเนินเรื่องในอรรถกถาสาตก กล่าวโดยภาพรวมชาตกมีองค์ประกอบหลักร่วมกัน 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจุบันวัตถุดิบ อดีตวัตถุดิบ และสโมธานวัตถุดิบ ปัญญาสาตกมีแนวการสอนเฉพาะตน ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา จึงได้ทำการปรีวรรต ชำระ และแปลแล้วมาเปรียบเทียบกับปัญญาสาตกฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ตามลำดับดังต่อไปนี้

การปรีวรรต ตรวจชำระ และแปลปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่

ปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 31 - 40 จำนวน 10 เรื่องนั้น จึงได้ทำการปรีวรรตจากบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย พร้อมทั้งชำระในรูปแบบเชิงอรรถและทำการแปลตามหลักการแปลโดยอรรถ โดยได้ยกตัวอย่างชาตกลำดับที่ 1 ถึงเรื่องที่ 31 คือ พหุลุปุตตชาตกที่ได้ทำการปรีวรรต ตรวจชำระ พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

1.1 การปรีวรรตและชำระบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

มุสา เม ภาน อตถิ พยคุฆาติ. อิทํ สตถา เขตวเน วิหรณโต อตตโน
 ปุพฺพปุริตชนติปารมี อารพภ กเถสิ. อถ เอกทิวสสยหิ ภิกฺขุชมฺมสภายํ สนนิสินฺนา อณณมณฺญํ วจ
 นกถํ สมนฺนุจฺจาเปสุํ โอโห วต อาวุโส อมฺหากํ สตถา ปุพฺพกาเล สํสารทุกฺขํ อธิวาสเนโต ชนติปาร
 มณฺญจ ปุเรนโต สพฺพสตฺตโลกหิตภาวตถาย อคฺโค โลกนาโถ นาม โหตฺติ.

1.2 การปริวรรตและชำระบาลีอักษรโรมันเป็นบาลีอักษรไทย

สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภ ขันติบารมีที่พระองค์ทรงบำเพ็ญในกาลก่อน จึงตรัสคำนี้ว่า มุสา เม กถา น อติ พุคฺข เป็นต้น ความพิสดารว่า ภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายนั่งประชุมกันในโรงธรรมสนทนากันว่า ผู้มีอายุน่าอัศจรรย์หนอในกาลก่อนพระศาสดาของพวกเรา เมื่อทรงอดทนสังสารทุกข์และทรงบำเพ็ญขันติบารมี ทรงชื่อว่าเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกทั้งปวงฯ

2. เปรียบเทียบปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่กับปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ และฉบับล้านนา ด้านตัวละคร ส่วนวนภาษา ลีลาการแต่ง จากการศึกษาปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ ได้ทำการปริวรรต ตรวจชำระ และแปลแล้ว จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนา ด้านตัวละคร ส่วนวนภาษา และลีลาการแต่ง ผลการเปรียบเทียบ พอเป็นตัวอย่าง มีดังนี้

2.1 เปรียบเทียบด้านตัวละคร

ฉบับเชียงใหม่ เรื่องที่ 33 ชื่อเรื่อง พหลปุตตชาดก พระเอกของเรื่องคือ พหล โภธิสัตว์ นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ พหลาเป็นมารดา ตัวประกอบของเรื่องคือ อมนุษย์ คือเสือโคร่ง และท้าวสักกะ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เป็นเรื่องที่ 29 ชื่อเรื่อง พหลาควาชาดก พระเอกของเรื่องคือ ลูกโค (ไม่ปรากฏชื่อ) นางเอกของเรื่องไม่ปรากฏ ส่วนบิดาไม่ปรากฏชื่อ และมารดาของพระเอกนั้นคือ พหลา ตัวประกอบเป็นอมนุษย์คือ เสือโคร่ง และท้าวสักกเทวราช ฉบับล้านนา เป็นเรื่องที่ 24 ชื่อเรื่อง พหลาควาชาดก พระเอกของเรื่องคือ ลูกโค (ไม่ปรากฏชื่อ) มารดาของพระเอกนั้นคือ พหลา ตัวประกอบเป็นอมนุษย์คือ เสือโคร่ง และท้าวสักกเทวราช

2.2 เปรียบเทียบด้านส่วนวนภาษา

2.2.1 การใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่อง จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้ส่วนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน ดำเนินเนื้อเรื่องส่วนที่เป็นอดีตหรือชาดกเป็นภาษาบาลีว่า อติเต ภิกขเว เป็นต้น ซึ่งฉบับหอสมุดแห่งชาติก็ได้ดำเนินเนื้อเรื่องโดยใช้ส่วนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ใช้ส่วนวนภาษาด้วยคำว่า อติเต ภิกขเว เป็นต้น เหมือนกัน จะต่างกันตรงที่ ได้ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นจะเป็นการใช้ส่วนวนภาษาไทยดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ ส่วนฉบับล้านนานั้น ได้ใช้ส่วนวนภาษาบาลีและแปลเป็นส่วนวนภาษาไทยพื้นเมือง เป็นการแปลส่วนวนนิสสัย คือการแปลยกศัพท์บาลีขึ้น ตามด้วยการแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา กล่าวได้ว่า ปัญญาสชาดกฉบับล้านนามีการใช้ส่วนวนภาษาที่แตกต่างจากฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจน

2.2.2 การใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการประมวลชาดก จากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ส่วนวนภาษาเกี่ยวกับการประมวลชาดก ทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้ส่วนวนภาษาที่เป็นบาลีล้วน เป็นการใช้ส่วนวนภาษาบาลีที่เป็นลักษณะของ

บทร้อยแก้วผสมบทร้อยกรอง ในส่วนบทร้อยแก้วนั้นได้บอกเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชาดก ว่าเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุใด และแสดงธรรมเรื่องอะไร ได้รับผลเป็นอย่างไร แล้วสรุปลงในบทร้อยกรองที่เรียกว่าประชุมชาดกว่าบุคคลใดในอดีตชาติกลับชาติมาเกิดในปัจจุบันนี้ ส่วนปัญญาสชาดกฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีการใช้สำนวนภาษาที่เป็นบาลีเพียงขึ้นต้นหรือดำเนินความเท่านั้น ต่อจากนั้นเป็นการแปลแบบสำนวนโวหารเป็นส่วนมาก นับว่าแตกต่างจากฉบับเชียงใหม่อย่างชัดเจน ส่วนฉบับล้านนานั้น การใช้สำนวนภาษานั้นว่าแตกต่างจากฉบับเชียงใหม่อย่างชัดเจน คือ เป็นการสรุปเนื้อเรื่องที่ขึ้นต้นด้วยภาษาบาลีและไม่มีภาษาบาลี มีเพียงคำแปลแบบสำนวนโวหาร เป็นสำนวนภาษาถิ่นล้านนา และมีบางเรื่องที่สรุปชาดกลงในสำนวนบาลีลักษณะคาถาแต่รูปแบบไม่ได้อยู่ในลักษณะของภาษาร้อยกรองหรือคาถาของการแต่งฉันท์ แปลยกศัพท์คล้ายกับภาษาร้อยแก้ว จึงนับได้ว่า การใช้สำนวนภาษาที่เป็นไปในการประมวลชาดกในปัญญาสชาดกฉบับล้านนานั้น เป็นไปในลักษณะของภาษาร้อยแก้วมากกว่าภาษาร้อยกรอง

2.3 เปรียบเทียบด้านลีลาการแต่ง

2.3.1 ลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องปัจจุบันจากการศึกษาเปรียบเทียบด้านลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องปัจจุบัน ทั้ง 3 ฉบับแล้วนั้น พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ซึ่งได้ทำการปริวรรต และตรวจชำระ ตามหลักบาลีไวยากรณ์ที่ใช้เป็นหลักสูตรของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดำเนินเนื้อเรื่องส่วนที่เป็นลักษณะการแต่งปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน ๆ เหมือนกับธัมมปัทฏฐกถา และแปลเป็นสำนวนภาษาไทย โดยสำนวนเช่นเดียวกับพระธัมมปัทฏฐกถาแปลในหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งได้แปลตามสำนวนภาษาบาลีที่ปริวรรตและตรวจชำระแล้ว นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ง่าย ๆ ในรูปประโยคหรือวาทะที่ง่าย ๆ ส่วนมากเป็นประโยคกัตตุวาท และเรียงประโยคที่ไม่ยากและไม่สลับซับซ้อน การดำเนินเนื้อเรื่องในปัจจุบันแต่ละชาดกนั้น สอดคล้องกับคาถาที่ได้ยกตั้งไว้ในนิกเขปบทเบื้องต้น จะเริ่มต้นที่บทคาถาต้นเรื่อง เรียงตามลำดับชาดกทั้ง 10 เรื่อง ดังตัวอย่าง เช่น โสณนันทราชชาดก ความว่า กีนุ โข ตวํ อากโต เสฏฐิติ. อิํ สตถา กปิลวตถุ อุนิสสาย นิโครธารามะ วิหรนโต จิณฺจามานวิกาย กตโทสํ อารพก กเถสิ. อเถกทิวสณฺหิ ภิกขุ ธมฺมสภายํ สินฺนิสนฺนา กถํ สมฺภูจฺจาเปสุํ อาวุโส อโหวต จิณฺจามานวิกา ตถาคตสฺส โทสํ อุนฺปาเทตฺวา ปุน อตฺตโน กตํ อตฺตนา กตภาวํ อตฺตานํ เอว ลขฺชาเปติ. ฯ ฉบับหอสมุดแห่งชาติและฉบับล้านนาที่ได้นำมาเปรียบเทียบนั้น จะเห็นว่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีการแต่งรูปประโยคที่เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น ๆ เท่านั้น ต่อจากนั้นจะเป็นการเดินเรื่องด้วยการแปลเป็นสำนวนภาษาไทยไปจนจบ ดังตัวอย่าง เช่น เรื่อง สุวรรณกุมารชาดก ความว่า มยํ โภณโต ปสฺสิสฺสามาติ. อิํ สตถา เขตฺวเน วิหรนโต อตฺตโน ปุพฺพปุณฺณานิพฺพตฺตปุณฺณเตชานุกาโร อารพก กเถสิ. สมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภเตชานุกา

แห่งบุญที่บังเกิดยิ่งขึ้นเพราะบุญในปางก่อนของพระองค์ได้ตรัสพระธรรมเทศนามีคำเริ่มต้นว่า มย โภโกโต ปสฺสิสฺสาม ดังนี้ เป็นต้นฯ ส่วนฉบับล้านนานั้น เป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องที่เป็น ปัจจุบันเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ โดยมี นิกเขปบทเหมือนกัน ต่างกัน ตรงที่การแปลเป็นภาษาไทย ส่วนนวนภาษาถิ่นล้านนา และแปลเป็นสำนวนนิสสัย คือแปลยก ศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง ตัวอย่างชาดกเรื่อง สุวณณกุมมารชาดก เช่น สตถา อันว่าพระเจ้า วิหรน โด อันอยู่ เขตวเน ในป่าเขตวัน อารพภ ปรรณแล้ว อตตโน ปณห์ เชิงปัญหาแห่งตนหื้อเป็น เหตุ กเถสิ คีเทศนา อิหิ ชาตกั ยังชาดกอันนี้ว่า ราชอิธราชา ทสรมม กยิรา ดังนี้ เป็นคำ นับว่า เป็นการแต่งที่แตกต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติที่ได้นำมาเปรียบเทียบ ด้านลีลาการแต่งอย่างชัดเจน

2.3.2 ลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องอดีต จากการศึกษาเปรียบเทียบลีลาการแต่งเกี่ยวกับการดำเนินเนื้อเรื่องในส่วนที่เป็นอดีตทั้ง 3 ฉบับแล้ว พบว่า ฉบับเชียงใหม่ ในจำนวน 10 ชาดก แต่ละชาดกนั้นจะเริ่มต้นเรื่องที่คำว่า อดีตเต กิร ภิกขเว ซึ่งแต่งเป็นภาษาบาลีล้วน ดังเช่น พหลปุตตชาดก ความว่า อดีตเต ภิกขเว โกสลธรรุเจ เอกสฺส กุฏุมพิกสฺส เอกา พหลา นาม คาวี โหสิ. ดูก่อนภิกขุทั้งหลาย ในกาลที่เป็นอดีตส่วนล่วงแล้ว มีบุรุษคนหนึ่งอยู่ในโกศลราชรัฐ บุรุษนั้นเลี้ยงแม่โคไว้ตัวหนึ่ง ชื่อนางพหลา นางพหลาคาวีนั้นมีลูก ตัวหนึ่งฯ ฯ ฉบับหอสมุดแห่งชาตินี้เป็นการแต่งที่เหมือนและแตกต่างจากฉบับเชียงใหม่ คือ ขึ้นต้นด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคเดียว มีลีลาการแต่งเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ เริ่มต้นด้วย ภาษาบาลีว่า อดีตเต กิร ภิกขเว หรือ อดีตเต ภิกขเว แต่พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น จากนั้นจะเป็น สำนวนการแปลเป็นภาษาไทยแบบสำนวนโวหารทั้งหมด ซึ่งเป็นการแต่งที่แตกต่างจากฉบับ เชียงใหม่ การแต่งภาษาบาลีก็เหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ เพียงแต่ แตกต่างด้านการแปลสำนวนนิสสัย คือแปลยกศัพท์ โดยใช้สำนวนภาษาถิ่นล้านนาในการแปล ดังเช่น พหลคาวีชาดก ความว่า สตถาภิกขเว ดูราภิกขุทั้งหลาย อดีตเต กาล ในกาลเมื่อแล้วไพบวันนั้น เอสา คาวี อันว่าแม่วัวตัวหนึ่ง พหลา นาม ชื่อว่าพหลา เอกสฺส กุฏุมพิกสฺส แห่งกุฏุมพิก ผู้หนึ่ง โหสิ มีแล้ว โกสลธรรุเจ ในเมืองโกสละแล เอโก ปุตโต อันว่าลูกงัว ตสสา แห่งงัวตัวนั้น อดีต คี มีแลฯ

2.3.3 ลีลาการแต่งเกี่ยวกับคาลา จากการศึกษาเปรียบเทียบลีลาการ แต่งเกี่ยวกับคาลา ทั้ง 3 ฉบับแล้ว พบว่า ฉบับเชียงใหม่เป็นการแต่งเป็นภาษาบาลีล้วน ซึ่ง คาลาในปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ นั้น เป็นลักษณะคาลาในรูปโครงสร้างของคาลา แต่ไม่ เป็นไปตามเกณฑ์ฉันทลักษณ์เพียงแต่แต่งให้อยู่ในรูปแบบของคาลาเท่านั้น เพียงมุ่งหวังเนื้อหา สอนธรรมอย่างเดียว คาลาที่ปรากฏในปัญญาสชาดกฉบับเชียงใหม่ นี้ ไม่ได้เป็นทั้งคาลา ปฐยาวัตตรและคาลาอินทวิเชียร แม้ในพระไตรปิฎกก็มีคาลาเช่นนี้เป็นจำนวนมาก กล่าวได้ว่าผู้ แต่งได้แต่งตามแบบพระไตรปิฎกนั่นเอง ส่วนมากจะเป็นคาลापฐยาวัตตรฉันท์ ในการแต่งคาลา ภาษาบาลีฉบับเชียงใหม่ ก็เหมือนกับฉบับหอสมุดแห่งชาติ จะต่างกันเฉพาะเรื่องลึงค์ วจนะ

วิภัติ และการแปลสำนวนโวหารไปจนจบเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนา ลีลาการแต่งคาถาฉบับล้านนา นี้ แต่งเป็นภาษาบาลี ส่วนมากจะเป็นปฐยาวัตรฉันท์เหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งลักษณะการแต่งก็เหมือน ๆ กัน ที่แตกต่างจากฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติ ก็คือไม่ได้แต่งเป็นรูปคาถาหรือภาษาร้อยกรองทั้งหมด ที่แต่งเป็นภาษาร้อยแก้วก็มี เป็นลักษณะลีลาการแต่งแบบผสมผสานระหว่างภาษาร้อยกรองกับภาษาร้อยแก้ว

อภิปรายผล

การปริวรรตและแปลปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ หรือซิมเมป็นณาสาตก ได้ทำการตรวจชำระให้ถูกต้องตามหลักบาลีไวยากรณ์ของไทย ตรวจชำระการใช้รูปประโยค สัมพันธคำศัพท์ ที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักบาลีไวยากรณ์ หลักการแปลไทยเป็นมคธ ตามหลักสูตรและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของบาลีสันามหลวง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามานะ มณีวิโส (กลมกลาง) ได้ศึกษา “ปัญญาสาตกเรื่องที่ 1 - 7 : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์” พบว่า ฉบับตัวเขียน มีอยู่มากมายในหอสมุดแห่งชาติ และวัดต่าง ๆ ทำให้ได้ทราบต้นฉบับ การจารเนื้อหา ความนิยมที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งตัวเขียนฉบับโบราณเดิมสันนิษฐานว่าได้สูญหายไป คงอยู่แต่ฉบับตัวเขียน 2 ประเภท คือ ฉบับตัวเขียนที่ไม่มีประวัติการจาร และฉบับตัวเขียนที่มีประวัติการจารปัญญาสาตกเป็นชาตกนอกนิบาต ในส่วนที่เป็นฉบับตัวเขียนโบราณ ภาษาบาลี อักษรขอมที่จารต่อกันมาในประเทศไทย ยังไม่มีใครปริวรรตตรวจสอบชำระเป็นภาษาบาลี อักษรไทย มีแต่ฉบับแปลไทยของหอสมุดแห่งชาติซึ่งเป็นฉบับหลักในการศึกษา และมีวรรณคดีไทยที่นำเรื่องชาตกบางเรื่องมาดัดแปลงนำเสนอ เช่น สมุทโฆษคำฉันท์ (สมุทโฆษชาตก) สุธนมโนห์รา (สุธนกุมารชาตก) ซึ่งเป็นที่นิยมชมชอบของคนไทยทุกยุคสมัย (พระมหามานะ มณีวิโส (กลมกลาง), 2546) และสอดคล้องกับพระมหาปริชา มโหสถ (เส่งจีน) ที่ศึกษา “อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสาตกที่มีต่อสังคมไทย” พบว่า ปัญญาสาตกเป็น แหล่งขุมทรัพย์ที่ผู้รู้สามารถค้นหาอาหารทางความคิดด้านต่าง ๆ ได้ทุกด้าน ไม่ว่าเพื่อความบันเทิง คติธรรมหลักศาสนา ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตด้านอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งผู้แต่งได้ใช้วิธีการ และรูปแบบในการประกาศหลักคำสอนของพระศาสนาที่ฉลาดยิ่งนักโดยการนำนิทานมาเล่าโดยมีหลักธรรมสอดแทรก ทำให้ผู้ฟังได้รับคติธรรมไปด้วย (พระมหาปริชา มโหสถ (เส่งจีน), 2547) และศึกษาเปรียบเทียบปัญญาสาตกฉบับเชียงใหม่ ได้เปรียบเทียบ ด้านตัวละคร และสำนวนภาษา สอดคล้องกับพราวพรรณ ฟองกระจาย ได้ศึกษา “การศึกษาเปรียบเทียบนิทานคอนจาคูกับปัญญาสาตก” พบว่า โลกทัศน์ของมนุษย์ในนิทานคอนจาคูกับปัญญาสาตกส่วนใหญ่คล้ายคลึงกันต่างกันเพียงการให้น้ำหนักความสำคัญ กล่าวคือ มนุษย์ในปัญญาสาตกและนิทานคอนจาคูมีความเชื่อเรื่องผลกรรม บาป บุญ นรก สวรรค์ และชาติภพเหมือนกัน ที่ต่างกันคือ มนุษย์ในปัญญาสาตกเชื่อว่าผลกรรมที่ทำนั้น ไม่สามารถฝืนหรือหลีกเลี่ยงได้ แต่ในนิทานคอนจาคูมนุษย์มีความเชื่อเรื่องผลกรรมที่กำลังส่งผลอยู่ในปัจจุบันนั้น หากทำกรรมดีก็สามารถ

ลบล้างกรรมชั่วนั้นได้ (พราวพรรณ ฟองกระจาย, 2546) และสอดคล้องกับสุกณิดา เชื้ออินตะ ได้ศึกษา “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในปญญาสชาดกฉบับล้านนา” พบว่า คติความเชื่อในเรื่องพระอินทร์มีความสำคัญต่อสังคมล้านนาในฐานะที่เป็นเครื่องมือ สำหรับการอบรมสั่งสอนผู้คนในสังคม และส่งผลต่อการสร้างกรอบระเบียบประเพณีที่พึงปฏิบัติในการ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามแนวทางจริยธรรมของสังคม รวมทั้งยังสะท้อนถึงคติความเชื่อของคน ในชุมชนล้านนาที่มีต่อพระอินทร์โดยผ่านทางงานวรรณกรรมท้องถิ่น เช่นที่พบได้อย่างชัดเจน ในปญญาสชาดกฉบับล้านนา ทั้งนี้ คนล้านนายังยึดเอาแนวประพฤติปฏิบัติของพระอินทร์มาใช้ เป็นตัวอย่างในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ดังนั้น บทบาทและพฤติกรรม ของพระอินทร์ที่ปรากฏในปญญาสชาดกฉบับล้านนาจึงเป็นสิ่งช่วยย้ำถึงคติความเชื่อของคน ล้านนาที่มีต่อพระอินทร์ได้เป็นอย่างดี (สุกณิดา เชื้ออินตะ, 2544)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบปญญาสชาดกทั้ง 3 ฉบับ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ วรรณกรรมปญญาสชาดกถูกเขียนขึ้นเพื่อสื่อหรือถ่ายทอดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายต่อคนทุกระดับชั้น เรียกว่าใช้สื่ออันเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมผ่าน ทางสื่อคือบทบาทการดำเนินชีวิตบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ของพระโพธิสัตว์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับพระโพธิสัตว์ กล่าวคือบทบาทการดำเนินชีวิตเหล่านี้เสมือนเป็นภาพสะท้อนการกระทำ กรรมทั้งดีและชั่ว ซึ่งผู้กระทำความกรรมจะต้องได้รับผลกระทบนั้น ส่วนจะได้รับผลกระทบมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับเหตุปัจจัยแห่งเจตนาของผู้กระทำนั้น ๆ การให้วัตถุทานด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ย่อมมีอานิสงส์มากส่งผลให้ผู้ทำสมบุรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติต่าง ๆ เช่น พระโพธิสัตว์ที่ เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พระราชา คหบดีหรือเศรษฐีสมบุรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติอัน เป็นโลกียะก็ด้วยอานิสงส์การบำเพ็ญทานต่าง ๆ ในอดีตชาติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปญญาสชาดก คือ ชุมชนนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในประเทศไทยแต่โบราณ 50 เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเป็นชาดกไว้เป็นภาษามคร เมื่อพุทธศักราชประมาณ 2000 - 2200 อันเป็นสมัยเมื่อพระสงฆ์ชาวประเทศนี้พากันไปศึกษาเล่าเรียนแต่ลังกาทวีปมีความรู้ ภาษามครแตกฉาน จึงแต่งหนังสือเป็นภาษามครขึ้นในบ้านเมืองของตน ตัวละครที่จะนำมา ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรม ได้แก่ พระเอก นางเอก พระรอง ผู้ช่วย อมนุษย์ ซึ่งตัว ละครจะมีความแตกต่างกันบ้างเพียงเล็กน้อย สำนวนภาษา ฉบับเชียงใหม่เป็นการใช้สำนวน ภาษาที่เป็นบาลีล้วน ฉบับหอสมุดแห่งชาติใช้สำนวนภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ แตกต่างกันที่ยกเฉพาะภาษาบาลีมาเพียงประโยคสั้น ๆ นอกนั้นจะเป็นการใช้สำนวนภาษาไทย ดำเนินเนื้อเรื่องต่อไปจนจบ ส่วนฉบับล้านนานั้น ได้ใช้สำนวนภาษาบาลีและแปลเป็นสำนวน

นิตย คือการแปลยกศัพท์บาลีขึ้น ตามด้วยการแปลเป็นภาษาถิ่นล้านนา ลีลาการแต่งฉบับ เชียงใหม่เป็นการแต่งด้วยภาษาบาลีล้วน เป็นลีลาการแต่งในรูปประโยคหรือวาทที่ง่าย ๆ และ เรียงประโยคที่ไม่ยากและไม่สลับซับซ้อนมากนัก ฉบับหอสมุดแห่งชาติมีการแต่งรูปประโยคที่ เป็นภาษาบาลีเหมือนกับฉบับเชียงใหม่ ต่างกันตรงที่เดินเรื่องด้วยภาษาบาลีเพียงประโยคต้น เรื่องเท่านั้น ส่วนฉบับล้านนาเป็นการแต่งการดำเนินเนื้อเรื่องเหมือนกับฉบับเชียงใหม่และฉบับ หอสมุดแห่งชาติ โดยมีนิกเขยบทเหมือนกัน แตกต่างกันเฉพาะการแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งฉบับ ล้านนาแปลยกศัพท์ตลอดจนจบเรื่อง โดยใช้สำนวนภาษาถิ่นล้านนา นับว่าเป็นลีลาการแต่งที่ ต่างจากชาดกฉบับเชียงใหม่และฉบับหอสมุดแห่งชาติอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรทำวิจัยให้ครบทั้ง 50 ชาดก โดยแยกทำการศึกษารายวิจัย ถ้าทำการศึกษารายวิจัยในระดับปริญญาเอก ควรทำการศึกษารายวิจัยอย่าง น้อย 10 ชาดกขึ้นไป โดยเฉพาะหัวข้อที่น่าสนใจคือ ศึกษาวิเคราะห์ หรือ ศึกษาเปรียบเทียบ ปัญญาสชาดกฉบับนี้กับปัญญาสชาดกฉบับอื่นที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาบาลี สำนวนภาษาที่ใช้ และการแปล รวมถึงข้อแตกต่างเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง เป็นต้น ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งใน การศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2552). *ปัญญาสชาดก: ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ภาค 1 ในงานออกเมรุ พระราชทานเพลิงศพพระธรรมสิทธิธารจารย์ (หนู ถาวโร ป.ธ.5) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระ สิมหวัตรมหาวิหาร อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ โดย คณะสงฆ์หนเหนือ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อารการพิมพ์.
- นิยดา เหล่าสุนทร. (2538). *ปัญญาสชาดก: ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อง กรองของไทย*. กรุงเทพมหานคร: แม่คำผาง.
- พระธรรมปิฎก. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาปรีชา มโหสถ (เส็งจิ้น). (2547). *อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อ สังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามานะ มุณีวิโส (กลมกลาง). (2546). *ปัญญาสชาดกเรื่องที่ 1 - 7: การตรวจชำระและ ศึกษาเชิงวิเคราะห์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พราวพรรณ ฟองกระจาย. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบนิทานคอนจักษ์กับปัญญาสชาดก. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาญี่ปุ่นศึกษา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชิต อัครนิมิต และคณะ. (2541). *ปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์ปัญญาสชาดกฉบับล้านนาไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2553). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภณิดา เชื้ออินต๊ะ. (2544). การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในปัญญาสชาดก ฉบับล้านนา. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2533). *วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2556). *วรรณกรรมชาดกนอกนิบาตล้านนา*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2562 จาก <http://203.146.129.236/~mbu/philology/index.php>
- Padmanabh S.Jaini. (1983). *PAÑÑĀSA JĀTAKA OR ZIMME PAÑÑĀSA*. Trowbridge: Redwood Burn Ltd.

โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลัก พุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า*

A CAUSAL MODEL OF PREPARATION FOR AGING SOCIETY BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY FOR MARKETING APPROACH IN THE NEXT DECADE

พันทิwa กฤษฎาชาตรี

Puntiwa Kritsadachatree

กมลาศ ภูวนาธิพงศ์

Kamalas Phoowachanathipong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kpuntiwa@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อตรวจสอบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเสริมการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค EDFR เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพจากงานเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติแบบบรรยายและค่าสหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป รวมทั้งตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยโปรแกรม LISREL ผลการวิจัย พบว่า โมเดลเชิงสาเหตุฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้ค่า $\chi^2 = 80.73$, $df = 68$, $p = .138$, $GFI = .980$, $AGFI = .960$, $RMSEA = .019$, $RMR = .022$ โดยมีแนวคิดโยนิโสมนสิการเป็นตัวแปรส่งผ่าน ผลการวิเคราะห์หันทามติของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการเตรียมความพร้อมฯ ด้วยเทคนิค EDFR พบว่า ค่าพิสัยควอไทล์ (Q3 - Q1) ไม่เกิน 1.50 ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานและฐานนิยม ไม่เกิน 1.00 แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (Consensus) ดังนั้น โมเดลเชิงสาเหตุฯ ที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นว่าความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้าโดยมีหลักโยนิโสมนสิการและกัลยาณมิตรเป็นองค์ประกอบจะทำให้ผู้สูงอายุมีความพร้อมในมิติของการมองโลก (Cosmic Dimension: C) มิติการมองตน (Self-Dimension: S) มิติด้านสัมพันธ์ภาพต่อผู้อื่น

* Received 3 March 2020; Revised 30 March 2020; Accepted 30 March 2020

และสังคม (Social and personal relations dimension: S) และความสามารถทางจิตวิญญาณ (Spiritual Ability: S) จึงเป็นโมเดล C3S for Smart Aging มีอิทธิพลต่อแนวคิดของผู้สูงอายุในอีก 10 ปีข้างหน้า

คำสำคัญ: โมเดลเชิงสาเหตุ, สังคมผู้สูงอายุ, หลักพุทธจิตวิทยา, การตลาดในทศวรรษหน้า

Abstract

The objectives of this dissertation were 1) to develop a casual model of preparation for aging society based on Buddhist psychology for marketing approach in the next decade; 2) to validate and propose a casual model of preparation for aging society based on Buddhist psychology for marketing approach in the next decade. Multi-phase mixed methods research using a quantitative method to extend qualitative results and EDFR technique of future research was used for research design. Content analysis and analytic induction were used for qualitative analysis. For quantitative data, descriptive statistics and correlation were analyzed by computer package. In addition, the validation of the model with empirical data, direct and indirect effects were analyzed by LISREL program. The research results were as follows: Validated result of a causal model of preparation for aging society based on Buddhist psychology for marketing approach in the next decade showed that developed model fit with empirical data with $\chi^2 = 80.73$, $df = 68$, $p = .138$, $GFI = .980$, $AGFI = .960$, $RMSEA = .019$, $RMR = .022$. Interesting result showed that characteristics of the elderly have indirect effect towards readiness of the elderly to enter the market in the next decade by having concept of Yonisomanasikara as a mediator. Result of the experts' consensus on a causal model of preparation for aging society based on Buddhist psychology for marketing approach in the next decade using EDFR technique indicated that all items have been accepted the consensus from experts with interquartile range (Q3-Q1) less than 1.50, and the absolute of median and mode difference less than 1.00. Therefore, the developed model showed that the readiness of the elderly to entering the market in the next decade, with the principles of Yonisomanasikara and Kalyanamitra as a component will lead the elderly to be ready for Cosmic dimension (C), Self-Dimension (S), Social and personal relations dimension (S), Spiritual ability (S). It is a C3S model for Smart Aging that effect to mindset of the elderly in the next decade.

Keywords: Causal Model, Aging Society, Buddhist Psychology, Marketing In The Next Decade

บทนำ

ความท้าทายของโลกในปัจจุบันคงหนีไม่พ้นสังคมผู้สูงอายุ หนึ่งในหลายๆ เมกะเทรนด์ที่กำลังเกิดขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีอัตราเร่งของผู้สูงวัยที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลพบว่า ประเทศไทยใกล้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ผู้สูงอายุหรือผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ในปี 2560 มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) และคาดว่าในปี 2564 สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มถึงร้อยละ 20 และสัดส่วนดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2579 จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 30 ขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 14 และร้อยละ 15 ตามลำดับ สังคมผู้สูงอายุส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งในแง่ของความเป็นอยู่ สังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยเองได้กำหนดนโยบายเพื่อการวางแผนรองรับสังคมผู้สูงอายุ ตามร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2560 – 2579) กล่าวถึงสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย ที่จะกลายเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี 2579 และแผนการพัฒนาคมนในทุกมิติและทุกช่วงวัย ให้มีศักยภาพในการร่วมกันพัฒนาประเทศ สามารถปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต มีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงาม คุณค่าความเป็นไทย และมีความรับผิดชอบ โดยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคตให้เกิดความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว องค์กร และประเทศชาติ จากจำนวนประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการศึกษาหรืองานวิจัยในหลากหลายสาขา เช่น สาขาด้านการบริการ (การขนส่ง สุขภาพ สินค้า และบริการ) ด้านสังคม (การดูแลทางสังคม การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ) และยังหมายรวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี (ที่อยู่อาศัย การวางแผนเมือง และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ) ที่เกี่ยวข้องกับ การป้องกันและแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้อันเกิดจากผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุ สิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงความสำคัญของผู้บริโภคกลุ่มนี้ ที่มีสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วและจะทวีความสำคัญมากขึ้น ทั้งจากขนาดของตลาดที่จะขยายตัวและกลายมาเป็นผู้บริโภคกลุ่มหลักในอนาคต ยังรวมถึงความต้องการสินค้าและบริการที่จะมีสัดส่วนที่แตกต่างไป ถือเป็นความท้าทายใหม่ของทุกภาคส่วน (ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560 – 2579), 2560)

สำหรับภาคธุรกิจ สังคมผู้สูงอายุถือเป็นโอกาสที่จะศึกษา ทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมความต้องการไลฟ์สไตล์ รวมไปถึงทัศนคติที่ผู้บริโภคกลุ่มนี้มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างถ่องแท้ โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบโจทย์สังคมสูงวัยถือเป็นความท้าทายของการวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยให้ดีขึ้น

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในระยะเวลา 10 – 20 ปี ต่อจากนี้ไป ส่งผลต่อศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ รูปแบบการใช้จ่าย การลงทุนและการออม ตลอดจนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แนวโน้มของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า มีความชัดเจนว่าผู้สูงอายุมีจำนวน และความเข้มแข็ง ทางด้านการเงินมากขึ้น ก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่างไป โดยข้อมูลประชากรที่ปรากฏเป็นการ ยืนยันว่า นักการตลาดควรให้ความสำคัญต่อสังคมผู้สูงอายุที่นานาประเทศกำลังเผชิญอยู่ใน ปัจจุบัน การพัฒนาเข้าสู่ยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคที่การตลาดต้องสามารถเจาะเข้าถึงจิตวิญญาณของ ลูกค้า ในบริบทที่พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก จากการใช้สื่อ Social Media และเทคโนโลยีต่าง ๆ เกิดข้อมูลมหาศาลบนโลก หลายแบรนด์ต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วและแรง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Philip Kotler et al., 2016) การเชื่อมต่อระหว่างกัน พลวัตทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการรุกของอินเทอร์เน็ตอย่างรวดเร็วเป็น สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ งานของนักการตลาดในทศวรรษที่ 21 อาจกล่าวได้ว่าเป็นงานที่ยาก (Reketttye Gábor, 2016) ดังนั้น การสื่อสารที่รวดเร็ว และใช้เทคโนโลยีผ่านช่องทางการ สื่อสารเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจึงจำเป็นและสำคัญต่อนักการตลาด ในขณะเดียวกันสิ่งที่จะ เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ในอนาคตคือ ผู้สูงอายุ หากไม่รู้เท่าทันต่อ กระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความเสี่ยงและทำลายต่อการปรับตัว การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีและรวดเร็วของผู้คน เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร องค์กรความรู้และเทคโนโลยี สินค้าและบริการ รวมทั้งอาชญากรรม การล่อลวง ผ่านช่องทางออนไลน์และแพลตฟอร์ม ต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยและก้าวล้ำมากขึ้น สอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติ ว่าด้วย การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561 – 2580) ที่ได้ให้ความสำคัญในการ พัฒนาเทคโนโลยีในประเทศควบคู่ไปกับการพัฒนาคนและเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน ด้วยเห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อประชาชนทุกระดับชั้น นับตั้งแต่ระดับ ปัจเจก ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ดิจิทัลเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ยากต่อการคาดเดาต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ดังนั้น การพัฒนาจึงต้องควบคู่ไปกับการตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่จะเกิดขึ้นทั้งด้าน บวกและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562)

งานวิจัยนี้มุ่งเป้าหมายไปที่การเปลี่ยนแปลงไปสู่มุมมองเชิงบวก การใช้งานและการ พัฒนาที่มุ่งเน้นสังคมผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นสังคมสำหรับทุกเพศทุกวัย ความเป็นไปได้ของสังคม ยุคใหม่ สำหรับสังคมผู้สูงอายุในศตวรรษหน้า หลักการคือ ผู้สูงอายุควรได้รับการปฏิบัติอย่าง เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็น อายุ เพศ เชื้อชาติหรือศาสนาใด ในขณะเดียวกันผู้วิจัยเองมองเห็น ปัญหาอันมีผลกระทบจากสังคม ทั้งในแง่ของเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและ ต่อเนื่อง และองค์กรต่าง ๆ รวมถึงนักการตลาดเอง ต่างก็ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และข้อมูล

ข่าวสารในการทำการตลาดเพื่อกระตุ้นการจับจ่ายของผู้บริโภค ดังนั้นการมีชีวิตที่ยืนยาวจึงไม่เพียงพอต่อผู้สูงอายุในอนาคต ผู้สูงอายุต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ดังคำกล่าวที่ว่า “แก่อย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีสุข” (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2552) โดยผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วสามารถส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีความเข้มแข็งและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน รู้เท่าทันชีวิต รู้เท่าทันใจตน รู้เท่าทันมนุษย์ และสังคม ตลอดจนรู้เท่าทันการมีคุณค่าจากภายในตน ซึ่งเรียกว่าเป็น “วิธีการแห่งปัญญา” (รุ่งลาวัลย์ ละอามะ, 2558) เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้เกิดโยนิโสมนสิการและความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน สร้างการเรียนรู้เชิงบูรณาการของหลักพระพุทธศาสนากับจิตวิทยา เป็นเหมือนเครื่องมือในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมที่มีสิ่งยั่วยุต่าง ๆ เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยงานวิจัยนี้ต้องการศึกษาถึงองค์ประกอบที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ ศึกษาแนวคิด เพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ (Multi-phase Mixed Methods Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Extend Qualitative Results) และการวิจัยอนาคต (Future Research) ด้วยเทคนิค Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) (ลำพอง กลมกุล, 2554) เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่แพร่หลายและตอบสนองการวิจัยอนาคตวิธีหนึ่งในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าเป็นเทคนิคการวิจัยและระเบียบวิธีอย่างเป็นทางการที่ใช้ในการสำรวจและศึกษาแนวโน้มความเป็นไปได้ในอนาคตรวมทั้งแนวโน้มที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ทั้งที่คาดว่าเป็นไปได้และเป็นไปไม่ได้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2551) เพื่อเสริมการวิจัยให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถทำนายภาพอนาคตการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาในบริบทของการตลาดในทศวรรษหน้าได้ สามารถที่จะปิดช่องว่างของการวิจัยที่อาจจะไม่สามารถหาข้อมูลได้ครบหากใช้วิธีการวิจัยเพียงวิธีเดียว ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดในการออกแบบการวิจัย โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) การ

ออกแบบการพัฒนาเครื่องมือวิจัย (Measurement Design) และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis Design) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยและแนวคิดต่าง ๆ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านพระพุทธศาสนาที่มีคุณสมบัติทางด้านหลักธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดผลิตภัณฑ์และบริการ และมีส่วนบริหารในองค์กรหรือหน่วยงานโดยซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัย ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 17 รูป/คน ตามจำนวนขั้นต่ำการทำวิจัยด้วยเทคนิค EDFR

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับระยะที่ 1 เครื่องมือในการใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะพัฒนาขึ้นเองโดยแบ่งแนวคำถามเพื่อกำหนดเค้าโครงให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาภาพรวมของงานวิจัยและศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยที่มีต่อความสัมพันธ์ในการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุ และวิวัฒนาการทางการตลาดในทศวรรษหน้า โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบ่งลักษณะของแบบสอบถามเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) แนวคำถามเพื่อศึกษาสภาพโครงสร้างของสังคมผู้สูงอายุปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์ภาพอนาคต 2) แนวคำถามเพื่อพัฒนาและยืนยันกรอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โมเดลการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยา ในบริบทของการตลาดในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นนำเสนอและปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของคำถามวิจัย เนื้อหาที่ต้องการทราบ ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม และความชัดเจนของภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมในระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งหมด 17 รูป/คน โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองจากผู้ำนวยการหลักสูตรพุทธจิตวิทยา เพื่อขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมส่งบริบทและแนวทางคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า กำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ และผู้วิจัยขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์ที่จะบันทึกเสียง หลังจากได้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการถอดเทปและสังเคราะห์บทสัมภาษณ์ โดยระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 1 นี้ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในระยะที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการนำคำตอบที่ได้มาวิเคราะห์ (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ เพื่อยืนยันกรอบ

แนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับการตลาดในทศวรรษหน้า

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการวิจัยในระยะที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึกมาสังเคราะห์ เพื่อสร้างเป็นแบบสอบถามการวิจัย และพัฒนาโมเดลการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า และนำมาตรวจสอบความตรงและมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร คือ กลุ่มประชากรที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (อายุระหว่าง 39-55 ปี) ประกอบด้วย พนักงานบริษัทเอกชน ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร และกลุ่มประชากรทั่วไปที่อยู่ในเกณฑ์ตามที่ผู้วิจัยกำหนด และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร แฮร์ และคณะ (Joseph F Hair et al., 1998) คือใช้ขนาด 13 คนต่อ 1 พารามิเตอร์ที่ต้องการ ประมาณค่าหรือคำนวณจากเส้น (Path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในกรอบแนวคิดการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณ 39 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดทั้งหมด 39 เส้นทาง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจะอยู่ที่ 507 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการ Random จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 500 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 99

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับระยะที่ 2 นี้จะเป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด แบ่งสาระสำคัญออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามวัดคุณลักษณะของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า โดยผู้วิจัยจะสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาจากภาคสนาม

ส่วนที่ 3 แบบวัดคุณลักษณะเชิงพุทธที่เป็นภาวะแวดล้อม และมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ตามหลักกัลยาณมิตร

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามวัดความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักโยนิโสมนสิการในบริบทการตลาดในทศวรรษหน้า โดยผู้วิจัยสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาจากภาคสนามแนวความคิดการตลาดในทศวรรษหน้า

ส่วนที่ 5 แบบวัดคุณลักษณะการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ตามหลักแนวคิดภาวะธรรมทัศน์ในวัยผู้สูงอายุ ด้านมิติการมองโลก มองตน

สัมพันธภาพต่อผู้อื่นและสังคม และความสามารถทางด้านจิตวิญญาณ โดยผู้วิจัยจะสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาจากภาคสนาม

โดยแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2-5 เป็นข้อคำถามที่มีการให้คะแนนแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ที่มีระดับการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5	คะแนน แทน	มีระดับคุณภาพ มากที่สุด
4	คะแนน แทน	มีระดับคุณภาพ มาก
3	คะแนน แทน	มีระดับคุณภาพ ปานกลาง
2	คะแนน แทน	มีระดับคุณภาพ น้อย
1	คะแนน แทน	มีระดับคุณภาพ น้อยที่สุด

ผู้วิจัยจะจัดทำร่างแบบสอบถามตามตัวแปรที่ต้องการวัด โดยแบบสอบถามผู้วิจัยจะต้องสร้างจากคำนิยามเชิงปฏิบัติการ และตรวจหาค่าความถูกต้องของแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยจะนำร่างแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Analysis) จำนวน 5 ท่าน และจากนั้นนำข้อคำถามทั้งหมดไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ IOC (Index of Item-Objective Congruence) ผลการวิเคราะห์พบค่าที่ได้อยู่ในช่วง 0.6 – 1.0

หลังจากนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มที่ใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ฉบับ เพื่อนำมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถาม ด้วยการตรวจสอบความเที่ยงเพื่อวัดความสอดคล้องภายใน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: โดยผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรแฝง (N = 30)

ข้อที่	ด้าน	ค่าความเที่ยง
1	คุณลักษณะของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า	0.869
2	คุณลักษณะเชิงพุทธ	0.899
3	โยนิโสมนสิการ	0.789
4	รูปแบบความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า	0.888
TOTAL	รายฉบับ	0.943

จากนั้นผู้วิจัยทำการปรับข้อคำถามจากข้อมูลอีกครั้งและนำมาทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อเป็นการตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ข้อที่	ด้าน	Chi-Square	df	P-value	RMSEA
1	คุณลักษณะของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า	6.60	5	0.25192	0.066
2	คุณลักษณะเชิงพุทธ	2.92	2	0.23202	0.079
3	โยนิโสมนสิการ	2.86	1	0.09075	0.159
4	รูปแบบความพร้อมของผู้สูงอายุ	5.26	2	0.07225	0.148

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามด้วย Google Form ด้วยการส่ง ลิงค์ผ่านช่องทางอีเมล โอน และการเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถามประเมินไว้ 2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ค่าสถิติดังนี้

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์เบื้องต้นของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรสังเกตได้ โดยการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง เพื่อดูลักษณะการแจกแจงของตัวแปร และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบสนองมาตรฐานการวิจัยด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรภายในแฝง และตัวแปรภายนอกแฝง รวมทั้งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม

ตัวแปรที่นำเข้ามาวิเคราะห์ในโมเดลสำหรับงานวิจัย โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า ประกอบไปด้วยตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร แบ่งเป็น ตัวแปรภายนอกแฝง 2 ตัวแปร ตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร และ 16 ตัวแปรสังเกตได้ แสดงรายละเอียดตัวแปรไว้ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรภายนอกแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (Exogenous Latent and Observed Variables) ประกอบด้วยตัวแปรภายนอกแฝง 2 ตัวแปร ดังนี้

1.1 คุณลักษณะของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า หมายถึง รูปแบบของการใช้ชีวิต หรือวิถีชีวิตของผู้สูงวัยในอีก 10 ปีข้างหน้า โดยศึกษาจากทฤษฎีจิตวิทยาผู้สูงอายุ ร่วมกับการศึกษาปัจจัยภายนอกและบริบททางสังคม วัฒนธรรมหรือค่านิยมทางสังคมในปัจจุบัน สามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) ความเป็นปัจเจก

บุคคลสูง 2) มีเป้าหมายในชีวิต 3) ต้องการความสำเร็จ 4) ต้องการความเป็นอิสระ และ 5) ต้องการการยอมรับ

1.2 คุณลักษณะเชิงพุทธ หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความคิด แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ งานวิจัยนี้กล่าวถึงการมีกัลยาณมิตรมีผลอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) มีอุปการะคอยช่วยเหลือ 2) ร่วมทุกข์ ร่วมสุข 3) แนะนำแต่สิ่งที่ดี 4) มีความรักใคร่

2. ตัวแปรภายในแฝง และตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Endogenous Latent and Observed Variables) ประกอบไปด้วยตัวแปรภายในแฝง 2 ตัวแปร ดังนี้

2.1 โยนิโสมนสิการ หมายถึง กระบวนการในการใช้ปัญญาไตร่ตรอง การใช้ความคิดพิจารณา คิดถุวิธี คิดอย่างมีระบบ การพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คิดหาเหตุและผล งานวิจัยนี้ใช้หลักโยนิโสมนสิการแค่บางส่วนจากทั้งหมด วัดได้จาก 1) คิดแบบสามัญลักษณ์ 2) คิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม 3) คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

2.2 ความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่อการตลาดในทศวรรษหน้า หมายถึง ความพร้อมในการเผชิญปัญหาที่ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตัวเองได้ ในขณะเดียวกันก็สามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ดี ยอมรับและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วัดได้จาก 1) มิตินการณ์มองโลก 2) มิตินการณ์มองตน 3) มิตินด้านสัมพันธภาพต่อผู้อื่นและสังคม 4) ความสามารถทางจิตวิญญาณ

ระยะที่ 3 การวิจัยเชิงอนาคต เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) พัฒนาขึ้นโดย จุมพล พูลภัทรชีวิน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2540) โดยใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มเดียวกันกับระยะที่ 1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น สอบถามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 การเขียนอนาคตภาพ ในประเด็นต่างๆ ที่วิจัย โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาถึงแนวโน้มของอนาคตภาพนั้นจากค่ามัธยฐาน (median) ที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 3.5 ขึ้นไป และมีค่าพิสัย ควอไทล์เท่ากับหรือต่ำกว่า 1.50 ลงมา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในระยะนี้ เป็นเครื่องมือวิจัยแบบอนาคตที่ใช้เทคนิค EDFR ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามกระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิค EDFR แล้วทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รอบที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 รูป/คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเพื่อหาข้อมูลที่ได้วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำเดลฟาย

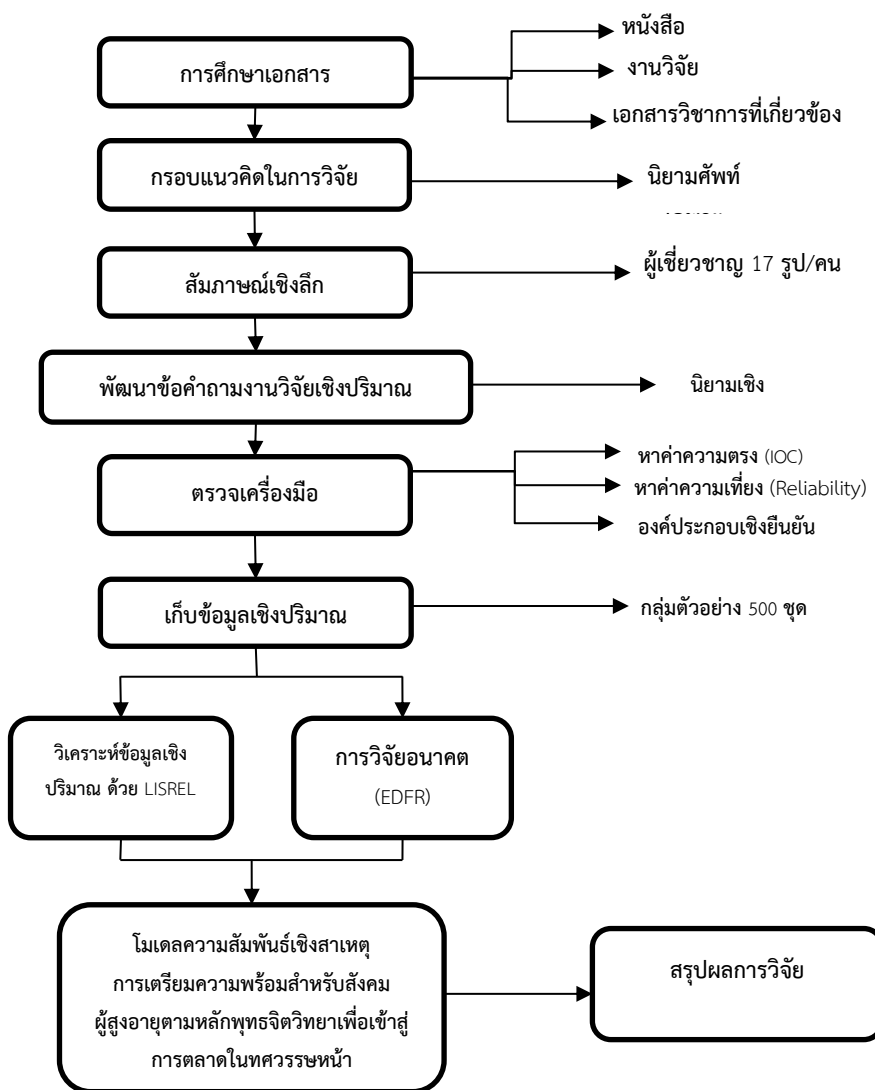

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายปิดมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likerts Scale) ที่วิเคราะห์และสังเคราะห์คำตอบที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญในการเก็บข้อมูลรอบที่ 1 แล้วนำมาแยกประเด็นเพื่อสร้างแบบสอบถามปลายปิดให้มีข้อความที่ครอบคลุมประเด็น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายปิดมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และช่องแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงเหตุผลกรณียืนยันความคิดเห็นเดิม หรือในกรณีที่เปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ให้สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น แบบสอบถามในรอบที่ 3 นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบสอบถามรอบที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในรอบที่ 2 ทำการวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์เป็นรายข้อ มาสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในรอบที่ 3 และนำคำตอบในแบบสอบถามรอบที่ 3 มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม ค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และพิสัยระหว่าง ควอไทล์ จากนั้นนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้มาพิจารณาและทำนายภาพอนาคตของการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาในบริบทของการตลาดในทศวรรษหน้า เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์การวิจัยในการศึกษาแนวโน้มของสังคมผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า เพื่อให้ได้ภาพอนาคตที่มีความแม่นยำ น่าเชื่อถือและเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในเชิงนโยบาย เชิงวิชาการ และเชิงปฏิบัติการ ดังจะเห็นได้จากภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบริบทของการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้สูงอายุในอนาคตต้องเผชิญกับภาวะความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นผู้สูงอายุควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งทางกายภาพ และด้านจิตใจ ด้วยการมีหลักคิดเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตในวัยเกษียณได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุขและรู้สึกถึงคุณค่าในตน ยอมรับและกล้าเผชิญกับ

การเปลี่ยนแปลง (ลดารัตน์ สาภินันท์, 2545) การเตรียมความพร้อมดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีพัฒนาการครบทุกด้าน จากผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้าสามารถสรุปกรอบสมการโครงสร้างของโมเดลเชิงสาเหตุที่แสดงอิทธิพลของคุณลักษณะของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้าและคุณลักษณะเชิงพุทธ ที่มีต่อความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า โดยมีตัวแปรโยนิโสมนสิการเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ผลการวิจัยเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมฯ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าสถิติทดสอบ พบว่า $\chi^2 = 80.73$, $df = 68$, $p = 0.138$, $GFI = .980$, $AGFI = .960$, $RMSEA = .019$, $RMR = .022$ โดยพบว่าตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์แบบทิศทางเดียวกัน (ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก) ค่าความสัมพันธ์ที่มากที่สุดคือ ความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้าและแนวคิดโยนิโสมนสิการ และจากการใช้เทคนิคการวิจัยอนาคต (EDFR) ผลการวิเคราะห์หันทามติของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมของสังคมผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า พบว่า ค่าพิสัยควอไทล์ (Q3-Q1) ไม่เกิน 1.50 ความแตกต่างระหว่างมัธยฐานและฐานนิยม ไม่เกิน 1.00 แสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (consensus)

แสดงให้เห็นว่า แนวคิดโยนิโสมนสิการส่งผลให้เกิดการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้าเพิ่มมากขึ้น และปรากฏเป็นอนาคตภาพให้เกิดการตระหนักรู้และเข้าใจในสภาพสังคมผู้สูงอายุ อันจะทำให้เกิดการปรับแนวความคิดเพื่อให้เกิดความพร้อมรองรับความเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน กล่าวได้ว่า การสร้างโมเดลการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า จำเป็นต้องอาศัยหลักแนวคิดโยนิโสมนสิการ และมีกลายณมิตรที่ดีในการคอยช่วยเหลือและชี้แนะเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความพร้อมในทุกมิติ คือ 1) มิติของการมองโลก 2) มิติการมองตน 3) มิติด้านสัมพันธภาพที่ดีทั้งต่อตนเองและสังคม 4) ความสามารถทางจิตวิญญาณ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทอร์นสแตม (Lars Tornstam, 2005) จากงานวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยา สามารถพัฒนาตนเองเพื่อการเตรียมความพร้อมของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ดังจะพบได้จาก ค่าสถิติการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง และการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้าตามรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสถิติการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า

ตัวแปรผล		THINK			READY		
ตัวแปรเหตุ	TE	IE	DE	TE	IE	DE	
AGET	.383** (.066)	-	.383** (.066)	.272** (.067)	.203** (.041)	.070 (.059)	
BUDD	.231** (.066)	-	.231** (.066)	.329** (.072)	.122** (.037)	.207** (.063)	
THINK	-	-	-	.529** (.066)	-	.529** (.066)	
ค่าสถิติ	ไค-สแควร์ = 80.73, df = 68, p = .138 GFI = .980, AGFI = .960, RMR = .022						
ตัวแปร	AGET1	AGET2	AGET3	AGET4	AGET5	BUDD1	
ความเที่ยง	.423	.744	.563	.625	.716	.569	
ตัวแปร	BUDD2	BUDD3	BUDD4	THINK1	THINK2	THINK3	
ความเที่ยง	.550	.605	.636	.472	.713	.692	
ตัวแปร	READY1	READY2	READY3	READY4			
ความเที่ยง	.460	.642	.597	.471			
สมการโครงสร้างตัวแปร			THINK		READY		
R SQUARE			.315		.491		
เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง							
ตัวแปรแฝง	THINK		READY	AGET		BUDD	
THINK	1.000						
READY	.666	1.000					
AGET	.533	.487	1.000				
BUDD	.480	.506	.652	1.000			

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน, **p < .01

TE = ผลรวมอิทธิพล, IE = อิทธิพลทางอ้อม, DE = อิทธิพลทางตรง

อภิปรายผล

สรุปผลการวิจัยข้างต้นสามารถอภิปรายได้ 2 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรก ผลการวิจัยโมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยา

เพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า พบประเด็นของคุณลักษณะของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า และคุณลักษณะเชิงพุทธ สามารถอธิบายความแปรปรวนของแนวคิดโยนิโสมนสิการได้ ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิตในความหมายของการ รับรู้แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ (1) ด้านการรับรู้ เช่น เห็น ได้ยิน เป็นต้น กับ (2) ด้านการเสพ เช่น ดู ฟัง เป็นต้น การปฏิบัติที่ถูกต้องในการเสพหรือบริโภคนั้น เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะกำหนดหรือ ประมวลวิถีชีวิต และทุกข์สุขของมนุษย์ ดังนั้น การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ผลดี ก็คือ การรู้จัก เสพ รู้จักบริโภค ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคมก็หมายถึงการรู้จัก คบหา รู้จักเสวนา ถ้าเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ ก็หมายถึง การรู้จัก กิน รู้จักใช้ เรียกว่า กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น เสวนาเป็น คบคนเป็น เป็นต้น (พระพรหมคุณา ภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) สอดคล้องกับ กมลาค ภูวนาธิพงศ์ พบว่า การบริโภคด้วยพุทธิ ปัญญาเป็นการรู้จักคิด รู้จักพิจารณาไตร่ตรองก่อนการบริโภคด้วยการมีสติ รู้เท่าทันอย่างมี เหตุผลว่าสิ่งใดที่มีคุณค่าแท้และมีประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมในการพัฒนา คุณภาพชีวิต (กมลาค ภูวนาธิพงศ์, 2557) สอดคล้องกับ พระมหาวรวรรธน์ นภภูสิริ พบว่า โยนิโสมนสิการมีบทบาทต่อกระบวนการคิด และกลไกการทำงานที่ทำให้เกิดพัฒนาการทาง ความคิด เป็นความคิดที่ถูกต้อง มีวิธีคิดที่ชาญฉลาด เข้าใจเหตุและผล รู้จักคิดวิเคราะห์ และการเชื่อมโยงทางความคิด เมื่อเกิดกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการบ่อย ๆ และต่อเนื่อง จะสามารถพัฒนาต่อไปเป็นคนที่คิดดี ทำดี มีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม สามารถดำเนิน ชีวิตได้อย่างมีความสุขในหลากหลายมิติ ทั้งมิติต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ (พระมหาวรวรรธน์ นภภูสิริ (อรรถาพร), 2554) และ วิทมา ธรรมเจริญ พบว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขเมื่อได้ใช้เวลาไปกับการปฏิบัติกิจทางศาสนา และการได้ปฏิสัมพันธ์กับสังคมและบุตร หลาน ซึ่งหากผู้สูงอายุมีองค์ประกอบครบทั้งความสุขจากภายใน ความเข้มแข็งจากภายใน ก็จะสามารถส่งผลออกมาให้ผู้สูงอายุอยากที่จะแบ่งปัน ช่วยเหลือ และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่าง มีความสุข ดังนั้น โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมฯ จึงเป็นเหมือนเครื่องมือ แนวทาง ปฏิบัติ ให้กับผู้สูงอายุ และหลักการดังกล่าวก็มีความสอดคล้องกับคำสอนในทางพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น ภาวนา 4 ไตรลักษณ์ ไตรสิกขา สัมมาทิฎฐิ และโยนิโสมนสิการ เป็นต้น ประเด็นที่สอง พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เหตุผลที่โมเดลมี ความเหมาะสม ส่วนแรกอาจเป็นเพราะบริบททางสังคมของไทย เนื่องด้วยคนไทยส่วนใหญ่นับ ถือศาสนาพุทธ คำสอนของพระพุทธศาสนายู่ในชีวิตประจำวันของคนไทยมาช้านาน ทำให้มี ความเข้าใจได้ง่าย ส่วนที่สองมาจากเครื่องมือวิจัยที่มีความเที่ยงสูง ความสัมพันธ์ระหว่างตัว แปรสูง และผู้วิจัยยังได้นำเทคนิค EDRF ซึ่งเป็นการวิจัยอนาคตเข้ามาใช้ในงานวิจัยเพื่อลด ข้อผิดพลาดของงานวิจัยเชิงอนาคตได้ดีขึ้น และมีความเที่ยงตรงสูง (วิทมา ธรรมเจริญ, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

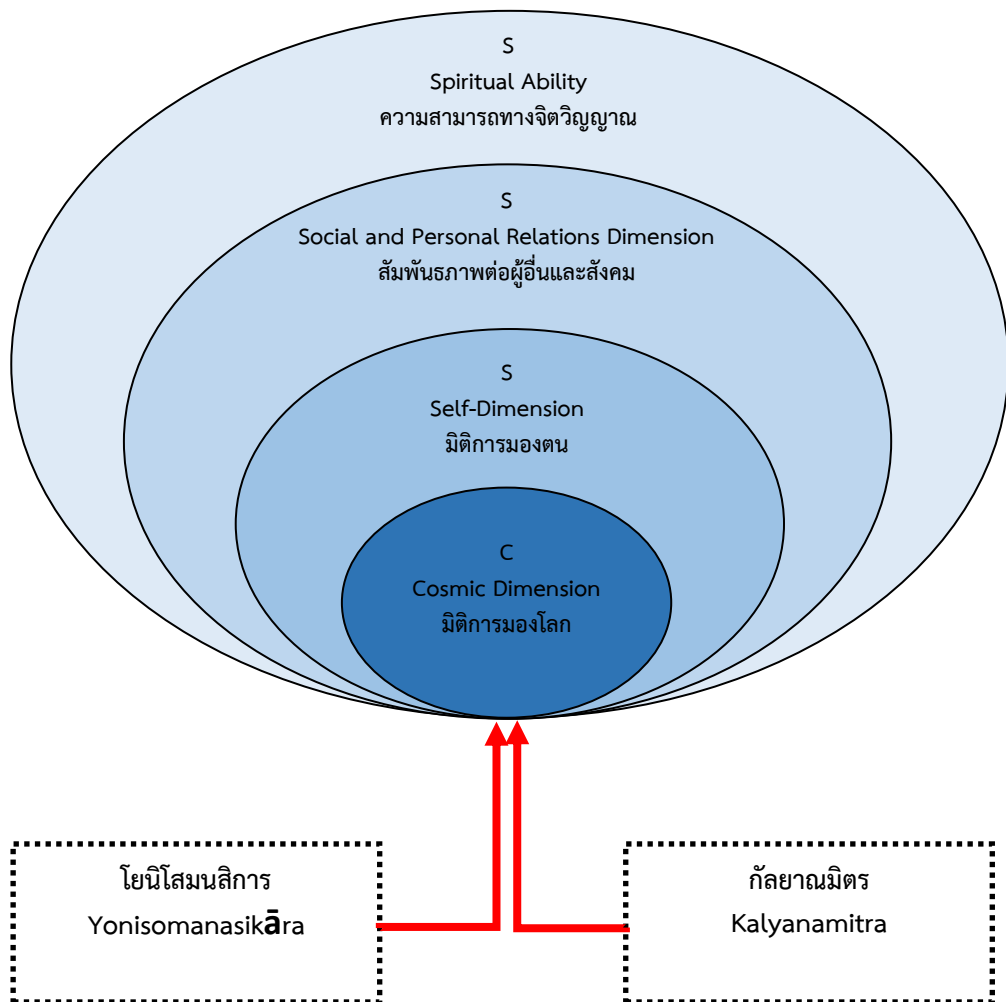
จากการวิจัยพบความสัมพันธ์เชื่อมโยงการบูรณาการเชิงพุทธจิตวิทยา สามารถสรุปเป็นโมเดล C3S for Smart Aging มีอิทธิพลต่อแนวคิดของผู้สูงอายุในอีก 10 ปีข้างหน้าอธิบายได้ดังนี้

มิติการมองโลก (Cosmic Dimension) สัมพันธ์กับการเจริญทางกาย การพัฒนาฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรียทั้งห้าด้วยดี การมีมุมมองที่แตกต่างจากเดิม การปรับเปลี่ยนจากมุมมองเชิงวัตถุและเหตุผลของสังคม เป็นการยอมรับและเข้าใจในโลก และสังคมมากขึ้น เมื่อสิ่งนั้นเกิดสิ่งนี้จึงมีเป็นมุมมองที่ใกล้ชิดธรรมชาติมากขึ้น ลดทอนความไม่จำเป็นของสิ่งต่าง ๆ อยู่ในสังคมได้อย่างยินดี มีสัมพันธ์ภาพกับคนในครอบครัวหรือคนใกล้ชิดดีขึ้น

มิติการมองตน (Self-Dimension) สัมพันธ์กับการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย การค้นพบตัวตนที่แท้จริง กล้าเผชิญกับความจริงที่เกิดขึ้นกับตัวเองทั้งในแง่ที่ดีและไม่ดี ไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นแม้จะขัดแย้งกับความเชื่อและประสบการณ์ของตนเอง ใส่ใจดูแลตัวเองแต่ไม่ยึดติดรูปลักษณ์ภายนอก การลดอัตตาตัวตน ลดการความเห็นแก่ตัว และการเปิดเผยผู้อื่นเปลี่ยนเป็นความเมตตาทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น มองหาความสุขสงบจากภายในแทนการหาความสุขจากภายนอก

มิติการสัมพันธ์ภาพต่อผู้อื่นและสังคม (Social and Personal Relations Dimension) สัมพันธ์กับการเจริญทางศีล พัฒนาความประพฤติ ฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน ผู้สูงอายุมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ถ้าจะทำตามที่หัวใจปรารถนามากกว่าการไหลไปตามกระแสสังคม เข้าสังคมเท่าที่จำเป็น ใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต ไม่สนใจเรื่องวัตถุนิยม พาตัวเองเข้าหาธรรมชาติมากขึ้น

ความสามารถทางจิตวิญญาณ (Spiritual Ability) สัมพันธ์กับการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ มีความสามารถในการคิด พิจารณาตามเหตุปัจจัย มีสติแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยปัญญา และเป็นอิสระต่อกรอบทางความคิด และสังคม ยอมรับเข้าใจในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ที่แสดงในภาพที่ 1 Model C3S for Smart Aging

ภาพที่ 2 Model C3S for Smart Aging

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กล่าวโดยสรุป จากผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า พบว่า กระแสโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับกรอบทางสังคมและค่านิยมที่หล่อหลอมในปัจจุบัน ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ไหลไปตามกระแสดังกล่าว งานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ผู้ที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตเกิดการตระหนักรู้ และเตรียมความพร้อมจากภายใน โดยการสร้างความเข้าใจในบริบทสังคม และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดการเรียนรู้ และมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพราะเราเปลี่ยนกระแสโลกไม่ได้หากแต่สามารถที่จะเปลี่ยนกระแสภายในจิตใจของตนเองได้ ด้วยการพัฒนาแนวคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ และ

การมีครอบครัวมีสังคมที่ดีเป็นกัลยาณมิตร โมเดลการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ จึงเป็นเสมือนเครื่องมือ แนวทางปฏิบัติ ให้กับผู้สูงอายุ และยังพบว่าหลักการดังกล่าวมีความ สอดคล้องกับหลักธรรมในทางพุทธศาสนา เช่น ภาวนา 4 ไตรลักษณ์ ไตรสิกขา สามมาธิ ญัตติ โยนิโสมนสิการ เป็นต้น สังเกตเห็นได้ว่าหลักธรรมในทางพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ที่เน้นการ พัฒนาตน การฝึกอบรมจิตใจ ให้ดีขึ้นเพื่อให้การใช้ชีวิตเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข และ เมื่อมีความเพียรพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสามารถพัฒนาเพื่อความเป็นอิสระทางจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับอีกหลายทฤษฎีทั้งศาสตร์ตะวันตกและตะวันออก ที่ได้กล่าวถึงพัฒนาการขั้น สุดของมนุษย์คือความสามารถทางปัญญาหรือจิตวิญญาณ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ศาสตร์ ในทางพุทธศาสนาสามารถบูรณาการ และปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยมองถึง ความสัมพันธ์ของรูปแบบการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาว่ามีความ สอดคล้องกับหลักธรรมในทางพุทธศาสนา กล่าวถึงแนวทางในการปฏิบัติที่มีศีลเป็นเบื้องต้น มีสมาธิเป็นท่ามกลาง และมีปัญญาเป็นที่สุด ในขณะเดียวกัน หลักคำสอนของพุทธศาสนาก็ สามารถบูรณาการเข้ากับการใช้ชีวิตในปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อเสนอแนะ องค์ความรู้ที่ได้ จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบาย และทิศทางการทำงานของ องค์กร หน่วยงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคตได้อย่างสมดุล มั่นคงและ ยั่งยืน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว องค์กรและประเทศชาติ ให้มีศักยภาพในการร่วมกันพัฒนาประเทศ ปรับตัวรองรับบริบทการพัฒนาในอนาคต มีความ พร้อมทั้งกาย ใจ และสติปัญญา มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เกิดการเรียนรู้ตลอด ช่วงชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงาม คุณค่าความเป็นไทย และมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถ นำโมเดลที่ได้เพื่อทำการทดลองงานวิจัยด้วยการจัดกิจกรรมและติดตามผล เพื่อวัดผลการ ทดลองในการยืนยันผลการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการนำหลักพุทธจิตวิทยาไปปรับใช้ใน สภาพที่เป็นจริงในสังคม

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการเตรียมความพร้อม สำหรับสังคมผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเข้าสู่การตลาดในทศวรรษหน้า”

เอกสารอ้างอิง

กมลาค ภูวนาธิพวงศ์. (2557). กระบวนการปลูกฝังค่านิยมการบริโภคด้วยพุทธปัญญาสำหรับ วัยรุ่น. ใน ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2540). *การวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในแบบแผนและเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2551). การวิจัยอนาคต. *วารสารสมาคมการวิจัย*, 13(2), 9-13.
- นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561 - 2580). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา* 136(47), 1.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *โยนิโสมนสิการ: วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: ปัญญาประดิษฐาน.
- พระมหาวรวัชรน ฌณสิริ (อรรถาพร). (2554). การศึกษาวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ร่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (2560 – 2579). (2560). *ราชกิจจานุเบกษา* 135(82), 1.
- รุ่งลาวัลย์ ละอาคา. (2558). รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ: เส้นทางแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาครูและศิษย์. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 2(2(4)), 19-28.
- ลดารัตน์ สาภินันท์. (2545). ภาวะธรรมทัศน์ในวัยผู้สูงอายุและการเตรียมตัวเกี่ยวกับความตายของผู้สูงอายุ. ใน *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ลำพอง กลมกุล. (2554). อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิผลการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน: การวิจัยแบบผสมวิธี. ใน *ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทมา ธรรมเจริญ. (2555). อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถิติประยุกต์*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *ผลสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2563 จาก <http://www.nso.go.th>
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2552). การศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน. ใน *ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Joseph F Hair et al. (1998). *Multivariate data analysis Upper Saddle River*. New Jersey: Prentice Hall.

- Lars Tornstam. (2005). *Gerotranscendence: A Developmental Theory of Positive Aging*. New York: Springer Publishing Company Inc.
- Philip Kotler et al. (2016). *Marketing 4.0 moving from traditional to digital*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
- Reketttye Gábor. (2016). The effects of global trends on the future of marketing communications - an international perspective. In *Doctoral Dissertation*. University in Győr Hungary.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะ
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิด
การใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*

THE DEVELOPMENT OF A TRAINING CURRICULUM TO
ENHANCE SCIENCE LEARNING EXPERIENCE COMPETENCY
BASED ON THE BRAIN - BASED LEARNING FOR EARLY CHILDHOOD
TEACHERS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

โชติกา กุณสิทธิ

Chotika Kunnasit

พจมาน ชำนาญกิจ

Potchaman Chamnankit

สำราญ กำจัดภัย

Sumran Gumjudpai

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: saychonsk@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 3) ทดลองและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมี 8 องค์ประกอบ โดยที่สมรรถนะสำคัญแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1.1) ด้านความรู้ 5 สมรรถนะ 25 ตัวบ่งชี้ 1.2) ด้านทักษะ 2 สมรรถนะ 4 ตัวบ่งชี้ และ 1.3) ด้านคุณลักษณะ 3 สมรรถนะ 6 ตัวบ่งชี้ พบว่า 1.3.1) สมรรถนะด้านความรู้ของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อน การฝึกอบรม และสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 1.3.2) สมรรถนะด้านทักษะของครูที่ได้รับการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.86, S.D. = 0.07) และสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ค่าเฉลี่ย 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

* Received 22 March 2020; Revised 30 March 2020; Accepted 30 March 2020

ระดับ .05 และ 1.3.3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะของครูหลัง การฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูยังมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.32) การวิจัยนี้ได้พัฒนาหลักสูตรที่สามารถเสริมสร้างสมรรถนะของครูปฐมวัยได้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้เพราะ เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบ กรอบสมรรถนะเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของครูปฐมวัย สรุปได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้จากการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: หลักสูตรฝึกอบรม, สมรรถนะครู, การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์, การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

Abstract

The purposes of this research were to this research were to 1) to investigate the components of science learning experience competency based on the brain-based learning for early childhood teachers. 2) to develop a training curriculum; and 3) experimenting and evaluating the results of experimenting in using the training curriculum. The process of This research was research and development. The samples were teachers teaching Kindergarten level 3 under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office. 1) The findings were as follows: 1) The developed curriculum covered 8 components. The core competencies comprised three aspects: 1.1) knowledge covering five competencies with 25 indicators, 1.2) skills covering two competencies with four indicators, and 1.3) attributes covering three competencies with six indicators. 2) The effects after the curriculum implementation revealed that: 2.1) Teacher competency in terms of knowledge after the training was higher than the pre-training and achieved the preset criteria of 80 percent, indicating a statistically significant difference at the level of .05, 2.2) Teacher competency in terms of skills after the training was at a very good level ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.07) and higher than the preset average values of 3.50, with a statistical significance of .05 level, and 2.3) Teacher competency in terms of characteristics after the training was higher than before the training at the statistical significance of .05 level. In addition, teachers showed their satisfaction level toward utilizing the training curriculum at the highest level ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.32). This research was investigated to enhance early teachers' competency that covered all three

aspects. Because of the training curriculum was developed systematically, framework competencies were according to need of early childhood teachers' competencies. This include that the training curriculum can be used as a guideline to effective science learning experience management based on the brain-based learning for early childhood teachers.

Keywords: Training Curriculum, Teacher Competency, Science Learning Experience Management, Brain-Based Learning

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และสมดุลครบทุกด้าน รวมทั้งการเสริมสร้างทักษะการคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต และเน้นพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย และยังกำหนดเป็นจุดหมายไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ดังนั้นการจัดประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ระดับปฐมวัย จึงเป็นการตอบสนองและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในแนวทางที่ถูกต้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับปฐมวัยช่วยให้เด็กได้พัฒนาคุณลักษณะตามวัยที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย การจัดกิจกรรมให้เด็กได้สำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กได้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รู้จักใช้เหตุผล ด้านสังคม เด็กได้ฝึกการช่วยเหลือตนเองในการทำกิจกรรม รู้จักทำงานร่วมกับเพื่อน รู้จักการให้และรับ ฝึกการปฏิบัติตามกฎหรือข้อตกลงร่วมกัน ด้านสติปัญญา เด็กได้พัฒนาความสามารถในการถามคำถามเชิงวิทยาศาสตร์ การค้นหาคำตอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัย (วัลลภา ขุมศิริ, 2560) และการนำหลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning) ร่วมกับการจัดประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ในระดับปฐมวัย จะสามารถช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็ว จดจำได้มากขึ้น และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) โดยมีหลักการการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นการเรียนรู้แบบเปิดกว้างจัดประสบการณ์ที่หลากหลาย เด็กได้เรียนรู้ตามความสนใจ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยใช้

ประสาทสัมผัสกระทำกับวัตถุด้วยความอยากรู้อยากเห็นด้วยบรรยากาศที่ผ่อนคลาย (Caine, Renate. N. & Caine Geoffrey, 1991)

ทั้งนี้คุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ความสามารถของครูเป็นตัวแปรสำคัญที่จะไปทำนายหรือคาดหวังคุณภาพของผู้เรียนได้โดยตรง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสมรรถนะของครูเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิดในการปฏิบัติงานเพื่อให้บุคคลได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิผล การที่ครูมีสมรรถนะการสอนที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ครูปฐมวัยเป็นบุคคลสำคัญที่จะเป็นผู้พัฒนาเด็กให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ลักษณะเด่นของครูปฐมวัยนั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเจตคติและวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับเรื่องที่ต้องการพัฒนาเด็ก (Seefeldt, C., & Barbour, N, 1998) โดยเฉพาะโลกยุคศตวรรษที่ 21 ความรู้ใหม่ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจึงต้องตระหนักถึงการเตรียมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะทั้งความรู้ และทักษะที่จำเป็นในโลกปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวได้แก่ ครูผู้สอน ทั้งนี้ระบบการศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสมรรถนะของครูเป็นสำคัญ (Aypay, A, 2009) ดังนั้นการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสมรรถนะต้องใช้ในการฝึกอบรมครูที่ยึดสมรรถนะเป็นฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนจึงควรมีการปรับวิธีการฝึกอบรมที่คำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของครูมากขึ้นและจัดให้มีผู้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการไปพร้อมกับครูในบริบทการทำงานในโรงเรียน จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ จึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องแสวงหาแนวทางการส่งเสริมครูให้สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับปฐมวัยให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นสมรรถนะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับปฐมวัยที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะหลักสูตรจะเป็นเครื่องมือหรือเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางในการวางแผนพัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมาย ที่คาดหวัง (เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี, 2560) เปรียบเหมือนเข็มทิศที่จะนำทางการจัดการศึกษาให้บรรลุผล โดยศึกษาวิจัยกับกลุ่มครูปฐมวัยที่สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ทั้งนี้เพราะในการวิจัยนี้ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยด้านการจัดประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่เสริมสร้างสมรรถนะตามความต้องการและจำเป็นของครูปฐมวัยและให้ความสำคัญกับสมรรถนะของครูในการใช้คำถามสู่ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ตามหลักการจัดประสบการณ์ทางวิทยาศาสตร์ โดยจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยอยากรู้ รู้จักแก้ปัญหาโดยใช้ความคิดพร้อมทั้งเกิดเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการเรียนรู้

ในเด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 จะมีความพร้อมและมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านการคิดเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การจัดหมู่แบ่งกลุ่ม หรืออยู่ในช่วงวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของพัฒนาการคิดได้ดีกว่าเด็กปฐมวัยที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลอื่นตามหลักพัฒนาการทางสติปัญญาของ (Piaget, J, 1971) ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเลือกครูปฐมวัยที่สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน สำหรับครูปฐมวัย
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน สำหรับครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
3. เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ระเบียบวิธีข้อมูลพื้นฐาน ประชากร คือ ครูที่สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 190 คน (กลุ่มนโยบายและแผนการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1, 2561) กลุ่มตัวอย่างคือครูที่สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 127 คน ตามตาราง Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ที่ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ส่วนระยะการทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ประชากรคือครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 195 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ครูที่สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 10 คน โดยสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากครูผู้สอนที่สมัครใจและยินดีเข้าร่วมการฝึกอบรมที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมลักษณะนี้มาก่อน ซึ่งทั้ง 10 คนมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนด (เหตุผลที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นคนละปีการศึกษาเพราะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในเดือนกุมภาพันธ์ 2562 ซึ่งเป็นช่วงปลายปีการศึกษา 2561 และ

ดำเนินการวิจัยทดลองและศึกษาผลการใช้หลักสูตรในเดือนกรกฎาคม 2562 ซึ่งเป็นช่วงเปิดภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2562)

ระยะดำเนินการวิจัย มีดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสมรรถนะ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) โดยศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และสัมภาษณ์เชิงลึกโดยเลือกแบบเจาะจง (Porpositive selection) โดยผู้ให้ข้อมูลคือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย ด้านการจัดการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และการใช้สมองเป็นฐานในระดับปฐมวัย จำนวน 5 คน และประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกรอบสมรรถนะโดยผู้เชี่ยวชาญอีก 7 คน โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 12 คนจะมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานวิจัย และ 2) ศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะและตัวบ่งชี้ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน ระยะเวลาในการวิจัยคือเดือนพฤษภาคม 2560 ถึง เดือนธันวาคม 2561

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลาในการวิจัยคือ ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2562 ถึงวันที่ 20 มิถุนายน 2562 แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และองค์ประกอบหลักสูตรจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ผู้วิจัยดำเนินการยกร่างหลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม
3. ตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในงานวิจัยโดยประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

4. ทดลองใช้ร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยผู้วิจัยประสานงานกับครูปฐมวัยที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยได้จากการเลือกครูที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลองใช้ร่างหลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 5 คน โดยเป็นครูปฐมวัยที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมลักษณะนี้มาก่อน โดยนัดหมายวันและเวลาในการทดลองใช้ เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรม ได้ประชุมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อสัมภาษณ์ครูปฐมวัยทั้ง 5 คน โดยการพูดคุยซักถามให้แสดงความคิดเห็นถึงประเด็นข้อบกพร่องหรือที่ควรปรับปรุงแก้ไข ในประเด็นความชัดเจนของเนื้อหา ภาษา ลำดับการนำเสนอ ความต่อเนื่องของกระบวนการกิจกรรมการฝึกอบรม ความเหมาะสมของเวลา สื่อที่ใช้ประกอบ และประเด็นอื่นๆ ตามข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ระยะที่ 3 การทดลองและศึกษาผลาทดลองหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลาในการวิจัยคือ ตั้งแต่วันที่ 23 มิถุนายน 2562 ถึงวันที่ 1 กันยายน 2562 รวม 45 วัน มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย โดยผู้วิจัยดำเนินการนัดประชุมกลุ่มเป้าหมายเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดของกิจกรรมการฝึกอบรม นัดหมายวันสังเกตการสอน และทดสอบสมรรถนะด้านความรู้และสมรรถนะด้านคุณลักษณะกับกลุ่มเป้าหมายในการทดลองก่อนเข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบสมรรถนะด้านความรู้และคุณลักษณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย ใช้รูปแบบการทดลองแบบ กลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest - Posttest Design)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ในประเด็น ดังนี้

ศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้ 1) เปรียบเทียบสมรรถนะด้านความรู้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัยก่อนและหลังการฝึกอบรม และหลังการทดลองเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม 2) ศึกษาสมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย หลังกิจกรรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม 3) เปรียบเทียบสมรรถนะด้านคุณลักษณะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย ก่อนและหลังตามหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยจากการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบประเมินสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน แบบสอบถามความพึงพอใจ และแบบสัมภาษณ์ครูและนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำผลการประเมินสมรรถนะด้านทักษะและความพึงพอใจมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ส่วนผลการประเมินด้านความรู้และคุณลักษณะโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลัง การใช้หลักสูตรฝึกอบรม ทั้งนี้ได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับ Normality ของการทดสอบที (t-test) โดยวิธี Kolmogorov - Smirnov ข้อมูลด้านความรู้มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติจึงใช้สถิติทดสอบ Dependent Samples t-test กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนข้อมูลด้านคุณลักษณะพบมีการแจกแจงข้อมูลเป็นโค้งไม่ปกติ จึงทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติทดสอบวิลคอกซัน (The Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test) Dependent Samples

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐาน สำหรับครูปฐมวัย ผลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสังเคราะห์เป็นร่างสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย พบว่าสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐานสำหรับ ครูปฐมวัย แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ สมรรถนะด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ โดยมี 10 สมรรถนะและ 35 ตัวบ่งชี้ และผลการศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐาน พบว่า โดยภาพรวมสภาพที่มีอยู่จริงของครูผู้สอนมีสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.37) และสภาพที่คาดหวังของครูผู้สอนเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.36) และมีดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI modified) สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือมากกว่า 0.30 ทั้งในภาพรวมสมรรถนะ 3 ด้านและรายสมรรถนะ

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ยึดสมรรถนะเป็นฐานของการพัฒนาสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวทางการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปฐมวัย มีหลักการฝึกอบรมที่คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม เน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการชี้แนะแก่ผู้เข้าอบรม โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ความเป็นมา 2) หลักการ 3) จุดมุ่งหมาย 4) สมรรถนะสำคัญ 5) โครงสร้างเนื้อหา 6) กิจกรรมการฝึกอบรม 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 8) การวัดผลและประเมินผล โดยที่สมรรถนะสำคัญแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ 5 สมรรถนะ 25 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านทักษะ 2 สมรรถนะ 25 ตัวบ่งชี้ และ 3) ด้านคุณลักษณะ 3 สมรรถนะ 6 ตัวบ่งชี้ โครงสร้างเนื้อหา 6 หน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมการฝึกอบรมมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นประสบการณ์ 2) ขั้นการสะท้อนและอภิปราย 3) ขั้นความคิดรวบยอด และ 4) ขั้นการประยุกต์ใช้แนวคิด จากผลการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและหลักสูตรฝึกอบรมมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

3. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า 1) สมรรถนะด้านความรู้ของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม และสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) สมรรถนะด้านทักษะหลัง การทดลองอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.07) และสูงกว่าค่าเฉลี่ย 3.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนั้นครูยังมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.32)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิด การใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปทุมวัยพบว่าประกอบด้วย 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ สมรรถนะของครูปทุมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน จำแนกเป็น 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับ Uvis, J.P., & M. T. Grey และที่กล่าวว่า สมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กรบุคคลหนึ่งพึงมีในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (Uvis, J.P., & M. T. Grey, 1995) และสอดคล้องกับ (กนกอร ปราชัญญ์ 2550) ที่กล่าวว่าสามารถแสดงออกให้เห็นพฤติกรรมทางความรู้ การกระทำ และเจตคติ โดยสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิด การใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปทุมวัย และเมื่อประเมินความเป็นไปได้และเหมาะสมของสมรรถนะโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด (กนกอร ปราชัญญ์, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับ Akerson, Vslarie ที่พบว่า ครูปทุมวัยส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นที่จะสอนบูรณาการวิทยาศาสตร์ในระดับปทุมวัย และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบว่า ครูผู้สอนปทุมวัยส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และการทดลองน้อยมาก (Akerson, Vslarie, , 2004) จึงไม่มีความมั่นใจในการจัดกิจกรรม และมีความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรและบูรณาการสู่แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) และจากผลพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่าเป็นไปอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ได้แก่ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับปทุมวัย การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน การศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลด้านสมรรถนะจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานสำหรับครูปทุมวัย และศึกษาสภาพที่มีอยู่จริง สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน เพื่อนำข้อมูลมาใช้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง สอดคล้องกับอัญชลี สารรัตน์า ที่กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นการวางแผน กำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ได้สิ่งที่ปรารถนา จากผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมพบว่าครูปฐมวัยมีสมรรถนะด้านความรู้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน หลังการฝึกอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังการฝึกอบรมคิดเป็นร้อยละ 87.40 (อัญชลี สารรัตน์า, 2554) และสอดคล้องกับงานวิจัยของยมนพร เอกปัทมา ที่ศึกษาพบว่า สมรรถนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการพัฒนาเพิ่มขึ้นทุกด้าน และทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้นในงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นผลที่เกิดกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสำคัญ โดยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรม และการลงมือปฏิบัติจริงมาใช้ในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม และวิทยากรใช้การช่วยเหลือ ชี้แนะตลอดกระบวนการฝึกอบรม ผลการศึกษสมรรถนะด้านทักษะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานของครูปฐมวัยหลังฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.86$, S.D.= 0.07) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ยมนพร เอกปัทมา, 2557) ทั้งนี้เพราะจากกระบวนการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้ มุ่งเน้นกระบวนการกลุ่ม และการลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทำกิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีวิทยากรประจำกลุ่ม คอยช่วยเหลือ แนะนำแนวทางให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ (ดวงฤทัย โฮมไชยะวงศ์, 2557) ทักษะและเจตคติต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน และในกระบวนการฝึกอบรมได้นำเอากรณีศึกษาชี้แนะร่วมในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีการนิเทศ ติดตามให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะผู้เข้ารับการฝึกอบรมในสถานการณ์จริงที่โรงเรียนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านที่ได้ศึกษาพบว่า การใช้กระบวนการนิเทศชี้แนะร่วมกับกระบวนการฝึกอบรมจะช่วยพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้อย่างดี (Cepeda, Linda F, 2009) และในกระบวนการฝึกอบรมนี้ ได้ใช้สถานการณ์หรือวีดิทัศน์ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้วิเคราะห์และดูเป็นตัวอย่าง โดยตามหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมของ Bandura (1977) เชื่อว่ามนุษย์ใช้กระบวนการสังเกตเป็นแนวทางสำคัญในการเรียนรู้ โดยจะสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมที่ชื่นชอบและมีคุณค่าแล้วใช้กระบวนการทางปัญญาพัฒนาพฤติกรรมให้เป็นแนวทางที่เหมาะสมของตนเอง และเกิดทักษะในการปฏิบัติมากขึ้น และครูปฐมวัยมีสมรรถนะด้านคุณลักษณะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานหลังการฝึกอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เกิดจากหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Bandura,

A, 1977) โดยมีกระบวนการฝึกอบรมอย่างชัดเจน ต้องการเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ และมีแนวคิดทฤษฎีเป็นฐานในการฝึกอบรม (Brun, Judy K, 1997) ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีความตั้งใจและสนใจใฝ่เรียนรู้เป็นอย่างสูง มีความกระตือรือร้นในการอบรมอีกทั้งให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมของการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ร่วมแสดงความคิดเห็นอภิปราย และการตอบข้อซักถามต่าง ๆ เป็นอย่างดี และแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างเต็มที่ เป็นการแสดงความรู้สึกลงในเชิงบวกซึ่งเป็นไปตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะหรือเจตคติ (Level of Affective domain) (Hopkins, D. & Antes, C, 1990) และในการฝึกอบรมมีบรรยากาศที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมได้เรียนรู้และปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ จึงส่งผลให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการสอน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้ ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะของครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน ประกอบด้วย 10 สมรรถนะครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ โดยมีหลักการของหลักสูตรคือยึดสมรรถนะเป็นฐานในการ

พัฒนา คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นสำคัญและใช้การนิเทศแบบชี้แนะร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานในระดับชั้นอนุบาล ครูผู้สอนควรใช้หลักการใช้สมองเป็นฐานมาใช้ในการจัดกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหากครูผู้สอนได้ดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักการดังกล่าว จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. สมรรถนะของครูปฐมวัยด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน ประกอบด้วย 10 สมรรถนะ แบ่งสมรรถนะออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และ ด้านคุณลักษณะ และพบว่า สมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดคือ ด้านความรู้ รองลงมาคือ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ และเมื่อพิจารณารายสมรรถนะที่มีความต้องการจำเป็นสูง 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย 2) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน 3) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน 4) สามารถจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน และมีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน และ 5) มีความรู้ความเข้าใจ ในการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน

2. หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ยึดสมรรถนะเป็นฐาน โดยมีหลักการฝึกอบรมที่คำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมเน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ ใช้กระบวนการชี้แนะแก่ผู้เข้าอบรม และผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดประสบการณ์วิทยาศาสตร์ระดับปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จ

2.2 ควรมีการศึกษาลงลึกการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร ปราษญ์นคร. (2550). การพัฒนาหลักสูตรการอบรมเสริมสร้างสมรรถนะข้าราชการประจำศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดจังหวัด. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กลุ่มนโยบายและแผนการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. (2561). *รายงานข้อมูลสถิติบุคลากรในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2560*. สกลนคร: กลุ่มนโยบายและแผนการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.
- ดวงฤทัย โสมไชยวงค์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการโค้ชและการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อส่งเสริมสมรรถนะครูประถมศึกษาของนักศึกษาวิชาชีพครู. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี. (2560). *แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร*. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2560 จาก [https://sites.google.com/site/duanpenporn/ curriculum-development](https://sites.google.com/site/duanpenporn/curriculum-development).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีรียาสาส์น จำกัด.
- ยมนพร เอกปัทมา. (2557). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบเสริมพลังเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของครูปฐมวัย. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วัลลภา ขุมหิรัญ. (2560). *การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ปฐมวัย*. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2560 จาก http://swisacn.acn.ac.th/html_edu/cgibin/acn/main_php/print_informed.php?id_count_inform=188
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการ “บ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย”*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อัญชลี สารรัตน์. (2554). การประเมินความต้องการที่จำเป็น (Needs Assessment) เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน Need Assessment for Curriculum and Instruction Development. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 34 (1-2), 9-20.

- Akerson, Vslarie. (2004). Designing a Science Methods Course for Early Childhood Preservice Teachers. *Journal of Elementary Science Education*, 6(2), 19-32.
- Aypay, A. (2009). Teachers' Evaluation of Their Pre-Service Teacher Training. *Educational Sciences:theory and practice*, 9(3), 1113-1123.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Brun, Judy K. (1997). Leadership Development Curriculum for Family and Consumers Sciences Under graduates. In *Dissertation Ph.D. (Guidance & Counseling)*. State University.
- Caine, Renate. N. & Caine Geoffrey. (1991). *Making connections Teaching And The Human Brain*. Virginea: ASCD: Association.
- Cepeda, Linda F. (2009). *Effects of Participation in InQuiry Science Workshops and Follow -up Activities on Middle School Science Teachers Content Knowledge Teacher -held Misconceptions and Classroom Practices* . Denver: The faculty of Natural sciences and Mathematics University of Denver.
- Hopkins, D. & Antes, C. (1990). *Classroom measurement and evaluation*. Illinois: Publishers, Inc.
- Piaget, J. (1971). *The theory of stages in cognitive development*. New York: McGraw-Hill.
- Seefeldt, C.& Barbour, N. (1998). *Early Childhood Education: An Introduction*. Ohio: Charles E. Merrill.
- Uvis, J.P., & M. T. Grey. (1995). The Anatomy of a Competency. *Journal of Nursing Staff Development*, 11(5), 247-252.

การปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม*

THE CRIME PREVENTION OPERATION OF POLICE OFFICERS IN NAKHON PATHOM PROVINCIAL POLICE TO BE SUSTAINABILITY

ก้องปิติ อ่อนมาก

Kongpiti Onmak

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Royal Police Cadet Academy, Thailand

E-mail: kongpolice2555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม เปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรค และนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ระเบียบวิธีวิจัยมีแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญตามเกณฑ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐมและนักวิชาการรวมทั้งสิ้นจำนวน 22 คน และกลุ่มตัวอย่างคำนวณตามสูตร ทาโร่ ยามาเน่ได้จำนวน 322 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านงานในความรับผิดชอบ ด้านกฎหมายและระเบียบ ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม และด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ตามลำดับ โดยปัญหาทั้งหมดส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ อีกทั้งจำนวนคดีต่าง ๆ ก็ยังไม่ได้ลดลงแต่กลับมีแนวโน้มสูงขึ้น 2) เปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าระยะเวลาการปฏิบัติงานส่งผลต่อปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจแตกต่างกัน ส่วนในด้านอายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ตำแหน่ง เงินเดือนและเงินเพิ่มพิเศษ ไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจโดย การบริหารจัดการด้านกำลังพล ด้านวัสดุ อุปกรณ์ให้เหมาะสมเพียงพอกับการปฏิบัติงาน การฝึกอบรมด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานในหน้าที่และด้านกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ลดภารกิจที่นอกเหนือจากหน้าที่ปกติของตำรวจให้น้อยลงการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนและ

* Received 22 March 2020; Revised 30 March 2020; Accepted 30 March 2020

หน่วยงานอื่น ผู้บังคับบัญชา ต้องลงมาดูแล และเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และรับฟังความคิดเห็น นำเทคโนโลยีมาช่วยในงานป้องกันอาชญากรรมสู่ความยั่งยืน

คำสำคัญ: ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน, การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม, จังหวัดนครปฐม

Abstract

The objectives of this thematic paper were as follows :The problems and obstacles in the operation of crime prevention. Compare barriers And present solutions to problems and obstacles in the operation of police crime prevention Under the Nakhon Pathom Provincial Police towards use of qualitative and quantitative research. Methodology use of interview forms and questionnaires to finds the data beas as a tool that has been checked by experts as per the criteria. The group provided information from the police. 22 people in Nakhon Pathom Provincial Police and academic staff and 322 people were calculated according to the Taro Yamane formula. The research findings indicate that 1) Problems and obstacles in crime prevention operation of Nakhon Pathom provincial police officers, holistically at a medium level. Sorted by descending order from Responsibility, Law and Regulations, Participation from public and other agencies, Role in crime prevention operation and Relation between commanders and Colleague by respectively. With all problems affecting the duty of police officers In addition, the number of cases has not decreased but is likely to increase. 2) Compare problems and obstacles in the crime prevention operation of Nakhon Pathom provincial police officers classified by personal factors discovered that working duration in crime prevention duration effects to problems and obstacles in the crime prevention operation differently. yet, as for the Age, Education level, Rank, Position, Salary, and additional allowance contains the same. 3) Approaches to solving the aforementioned difficulties as follows are Manage personnel, materials, and equipment efficiently and effectively for operation. Educate and train the personnel regarding involved law and regulation as well as systematize involved law and regulation. Reduce unrelated duties of police officers. Looking for participation from public and other agencies. The Supervisors need to take more care on their personnel plus encouraging and listening more to the subordinate is also recommended. Strengthen sympathetic and harmony

within the organization and finally implementing modern technology to crime prevention operation could resolve the problems and struggle as well to be sustainability

Keywords: Problems And Obstacles, Crime Prevention And Suppression, Nakhon Pathom Provincial

บทนำ

ด้วยประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศขึ้นในทุกด้าน เป็นประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มของประเทศที่กำลังพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับประเทศในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นในเรื่องครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และการเมือง ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการแข่งขันสูงและรุนแรง ระดับความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมของสังคมไทยในปัจจุบันที่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ เช่น การฆาตกรรม การทะเลาะวิวาท การข่มขืน หรือกระทำชำเราทางเพศ การปล้นชิงทรัพย์ หรือก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.32 ระบุว่า มีความรุนแรงมาก เพราะ สภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนไป เศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนเครียดกันมากขึ้น อารมณ์รุนแรงขึ้น สภาพจิตใจที่เสื่อมลง ขาดศีลธรรม ไม่มีจิตสำนึก เกิดจากพฤติกรรมเลียนแบบ มีเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และผู้ที่ก่อเหตุมีอายุน้อยลง อีกทั้งยังมีวิธีการที่รุนแรงและโหดเหี้ยมมากขึ้นเรื่อย ๆ (นิดาโพล, 2560) ในรูปแบบของอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน และได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้กับประชาชนโดยตรงนั้นก็พยายามอย่างยิ่งที่จะหาวิธีการเพื่อเป็นการปกป้องชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนมิให้เกิดความเดือดร้อน และความเสียหาย ดังนั้น ตำรวจจึงมีบทบาท และภารกิจที่สำคัญต่อสังคมที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ดูแล และควบคุมสังคมให้มีความสงบสุขและเกิดความเรียบร้อย โดยดำเนินการป้องกันปราบปราม และรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลเสียหายต่อ ประเทศ ต่อความเป็นอยู่โดยสงบสุขของประชาชน หน่วยงานของภาครัฐ จึงจำเป็นต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาอาชญากรรมอย่างเร่งด่วน ในการทำงาน จึงต้องร่วมมือกันจากหลาย ๆ หน่วยงานเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานของรัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาลงมืออุปสรรคในการ หาข้อมูล เบาะแสที่สำคัญต่าง ๆ จึงได้มีโครงการต่าง ๆ ที่ให้ชุมชนได้เข้ามามี ส่วนร่วมในแก้ปัญหา การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นในชุมชนนั้น ๆ (มินา, 2556)

ผู้ประกอบการอาชญากรรมมีการนำรูปแบบและวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการกระทำความผิด ทำให้อาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีความสลับซับซ้อน รุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารที่ก้าวไกล ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงข่าวสารเกี่ยวกับ

ปัญหาอาชญากรรมอย่างทั่วถึง ส่งผลกระทบให้ประชาชนหวาดกลัวเพิ่มมากขึ้น และขาดความเชื่อมั่นในกลไกของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และควบคุมมิให้ปริมาณอาชญากรรมเพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาอาชญากรรมที่มีแนวโน้มสูงมากขึ้น (กองบัญชาการตำรวจนครบาล, 2558) จากสภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเจริญเติบโตทางเทคโนโลยี และเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างขาดความสมดุลทางสังคม ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน ทำให้สังคมขาดความสงบสุข ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศชาติโดยรวม ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมิให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและสังคม โดยงานในส่วนของการป้องกันอาชญากรรมเป็นงานหนึ่งที่สำคัญในการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนและสังคม หากมีแนวทางที่เหมาะสม

แนวโน้มสถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ 2) ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 3) ฐานความผิดพิเศษ 4) ฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ในสังกัด ตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม ในฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ และฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อัตราค่าลงพลข้าราชการตำรวจในกลุ่มสายงานป้องกันปราบปราม มีตำแหน่ง 2,139 ตำแหน่ง มีคนครอง 1,652 ตำแหน่ง มีอัตราว่าง 488 ตำแหน่ง ประกอบกับงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมีข้อบกพร่อง เช่น การขาดแคลนกำลังพลที่เหมาะสม ขาดแคลนงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การมีภารกิจที่หลากหลาย (คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 347/2559 เรื่อง การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจลงวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559) อีกทั้งในปัจจุบันอาชญากรรมมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามอัตราการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ การเพิ่มของประชากรทำให้เกิดความแออัดในด้านที่อยู่อาศัย และก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาโดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเป็นหน่วยงานแรกในกระบวนการยุติธรรม แต่การปฏิบัติหน้าที่นั้นยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ตลอดจนยังไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ในฐานะของผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาปัญหาต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่การในการป้องกันอาชญากรรม และการให้บริการแก่ประชาชน พร้อมกันนี้ก็สรรหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องบุคลากร งบประมาณ ยานพาหนะที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อที่จะปรับปรุงและเสริมสร้างประสิทธิภาพของตำรวจในการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาติดต่อจนเกิดความเชื่อมั่นและความพึงพอใจในการบริการที่ได้รับ (สถานีตำรวจภูธรโพธิ์แก้ว, 2561) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่างานป้องกันอาชญากรรมยังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน จึงได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม เพื่อนำผลการศึกษาไป

พัฒนาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ ภายใต้อำนาจในเรื่องต่าง ๆ สามารถป้องกันและลดอาชญากรรมทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขของประชาชน และสังคมโดยรวม และทำให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องประหยังบประมาณในการดำเนินงาน แก้ปัญหาต่างเหล่านี้ งานวิจัยนี้จะช่วยให้การทำหน้าที่ด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐมสู่ความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากรายงานการวิจัย บทความ เอกสารตำรา ที่เกี่ยวกับแนวคิดแนวทางการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) มาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คัดโดยเฉพาะเจาะจงจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม จำนวน 22 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างมีระดับชั้นประทวน จำนวน 12 คน (สถานีตำรวจละ 1 คน) และระดับรองสารวัตร สารวัตร รองผู้กำกับการ ผู้กำกับการขึ้นไปในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม อีกจำนวน 8 คน (ระดับตำแหน่งละ 2 คน) และนักวิชาการ 2 คน สังกัดคณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามสามารถอ่านเข้าใจและสามารถให้คำตอบที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยการได้ ส่วนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาทำการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อกำหนดหัวข้อ กลุ่มหัวข้อแนวคิดสำคัญ (Topic/Category) และแบบแผนแนวคิดสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่สรุปข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่างเป็นข้อคำถามและนำมาข้อมูลที่ได้จาก

การสำรวจไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ และถูกต้องในด้านเนื้อหา มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ในการวิจัย และมีเนื้อหาข้อคำถามที่ครอบคลุม ชัดเจน และเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มข้าราชการตำรวจที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง (ทดลองใช้กับสถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านโป่ง) จำนวน 30 คน และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.89 กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการตำรวจในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีจำนวน 12 สถานีตำรวจ และ 1 ตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม มีจำนวนข้าราชการตำรวจ จำนวน 1,652 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Taro Yamane ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน และทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของหน่วยงานที่สังกัด การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยสถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดยเลือกใช้ One-way Anova (F-test) ในการทดสอบสมมติฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธีการของ LSD (กัลยา วาณิชบัญชา, 2544) ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (ปลายเปิด) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีลักษณะเดียวกัน ใกล้เคียงกัน

ผลการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้ระบุถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านงานในความรับผิดชอบ ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม และด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม

ด้านที่	ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ	ระดับปัญหาและอุปสรรค			ลำดับ
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	
1	ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม	2.49	0.66	น้อย	4
2	ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ	2.93	0.47	ปานกลาง	2
3	ด้านงานในความรับผิดชอบ	3.13	0.44	ปานกลาง	1
4	ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน	2.42	0.69	น้อย	5
5	ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น	2.56	0.49	น้อย	3
ภาพรวม		2.71	0.42	ปานกลาง	

1.1 ด้านงานในความรับผิดชอบ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุดคือ การปฏิบัติหน้าที่ในงานด้านป้องกันอาชญากรรมมีอันตรายสูงกว่าสายงานอื่น รองลงมาคือปริมาณงานในหน้าที่ของตำรวจมีมากจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างครบถ้วน ไม่สามารถป้องกันอาชญากรรมได้อย่างทั่วถึง การตั้งจุดตรวจ จุดสกัด มีความไม่เหมาะสมเพียงพอในการป้องกันอาชญากรรม และน้อยที่สุด คือ ความไม่พร้อมและความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ ตามลำดับ สำหรับในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่างานในความรับผิดชอบของข้าราชการตำรวจมีปริมาณงานมากและมีความรับผิดชอบมาก เช่นคดีที่มีเกิดขึ้นทุกวัน มีงานคดีเก่าที่ต้องติดตาม ภารกิจที่ต้นสังกัดมอบหมาย นอกจากงานในหน้าที่ตำรวจแล้วยังมีงานนอกเหนือจากงานในหน้าที่ตำรวจอยู่อีกเป็นประจำ เช่นการขอความร่วมมือไปปฏิบัติหน้าที่ อย่างอื่น ทำให้ข้าราชการตำรวจเกิดความอ่อนล้าและความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่

1.2 ด้านกฎหมาย และกฎระเบียบ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุดคือ การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความสับสนต่อการถูกร้องเรียนจากประชาชน รองลงมาคือ กฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งต่าง ๆ เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งต่าง ๆ ก่อให้เกิดความกังวล และความไม่มั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ กฎหมาย ระเบียบ นโยบาย หรือคำสั่งมีข้อขัดข้องในการปฏิบัติ และน้อยที่สุดคือ ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจใน กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม ตามลำดับ สำหรับในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ข้าราชการตำรวจมีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรม ยังมีปัญหาที่จะต้อง

พัฒนากฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ที่จะต้องผลักดันสู่การแก้กฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงสังคม ชุมชน และอาชญากร ที่เป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังและมีการบูรณาการ

1.3 ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุดคือ การปฏิบัติหน้าที่ยังขาดการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงาน รองลงมา คือ ขณะปฏิบัติหน้าที่เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับแจ้งข้อมูลหรือเบาะแสการเกิดอาชญากรรมจากประชาชน การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนในพื้นที่ไม่มีความรู้จักและความคุ้นเคยกันดี เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้เข้าร่วมกับชุมชนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมอย่างสม่ำเสมอ และน้อยที่สุดคือ ขาดการเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชน/หน่วยงานอื่นในการป้องกันอาชญากรรม ตามลำดับ สำหรับในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า จะผลักดันและทำให้ตำรวจมีความร่วมมือกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบบูรณาการ แต่ต้องสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่เป็นลบ เพราะประชาชนมองการทำงานและการประพฤติตนไม่เหมาะสมของข้าราชการตำรวจในการเรียกรับผลประโยชน์ที่เป็นเพียงส่วนน้อยนิดของทั้งหมด จึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการก่อน ต่อจากนั้น การสร้างความร่วมมือจากประชาชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการป้องกันอาชญากรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในสถานะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจขาดแคลนกำลังพลและงบประมาณ จึงต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4 ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกัน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ งานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายข้อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุดคือ งานในหน้าที่มีจำนวนกำลังพล อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็นไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ รองลงมาคือ นโยบาย ในการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชาไม่ชัดเจน การได้รับมอบหมายปฏิบัติหน้าที่ไม่ตรงกับความรู้ ความสามารถ ปริมาณงานในหน้าที่ไม่มีความเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ และน้อยที่สุดคือ การไม่เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม สำหรับในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ข้าราชการตำรวจเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองว่าต้องดำเนินการอย่างไร ปรับวิธีคิดว่าควรปฏิบัติหน้าที่ให้เต็มกำลังความสามารถ การฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้โดยเฉพาะ และมีการฝึกอบรมในเวลาก่อนออกปฏิบัติหน้าที่ ผู้บังคับบัญชาจะมาประชุมซักซ้อมการปฏิบัติมอบหมายภารกิจต่าง ๆ รวมทั้งอบรมการปฏิบัติในวิชาชีพตำรวจทั้งทางด้านทฤษฎี และปฏิบัติที่จะต้องมีการหมุนเวียนฝึกอบรม เพราะเหตุผลภาระงานมากมายที่มีทุกวัน ผลัดเปลี่ยนกัน

ปฏิบัติหน้าที่ควบคู่กับการแสวงหาความรู้ความเชี่ยวชาญตลอดเวลา เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเชี่ยวชาญและชำนาญสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเมื่อพิจารณาในรายชื่อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม มากที่สุด คือ การปกครองกำกับดูแลในการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชา รองลงมาคือ ไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะกับผู้บังคับบัญชา ขาดการส่งเสริมขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่จากผู้บังคับบัญชา ไม่ได้ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากเพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่สามารถปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงานได้เมื่อมีปัญหา และน้อยที่สุดคือ ขาดการทำงานเป็นทีมระหว่างเพื่อนร่วมงาน สำหรับในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ข้าราชการตำรวจไม่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น บางส่วนมองว่าผู้บังคับบัญชาควรจะต้องมีการเปิดโอกาสในการรับฟังและสร้างความเชื่อมั่นต่อการทำหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดและมีความรับผิดชอบเพื่อร่วมกันเสริมสร้างความรักความสามัคคีให้กับหน่วยงาน สำหรับเพื่อนร่วมงานมีการปฏิสัมพันธ์กันดี มีการช่วยเหลือ และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระบุการเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ สังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 5 ด้าน โดยลำดับที่ 1 ด้านงานในความรับผิดชอบ ระดับปานกลาง ลำดับที่ 2 ด้านกฎหมายและระเบียบ ระดับปานกลาง ลำดับที่ 3 ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ระดับน้อย ลำดับที่ 4 ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม ระดับน้อย ลำดับที่ 5 ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ระดับน้อย ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการตำรวจ พบว่าระยะเวลาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมส่งผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ ส่วนในด้านอายุของข้าราชการตำรวจที่แตกต่างกัน ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ชั้นยศแตกต่างกัน ตำแหน่งแตกต่างกัน เงินเดือนและเงินเพิ่มพิเศษที่แตกต่างกัน โดยทั้งหมดไม่ส่งผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ แสดงให้เห็นว่าข้าราชการตำรวจที่มีประสบการณ์ด้านการป้องกันอาชญากรรม เป็นผู้ที่มีระยะเวลาผ่านงานด้านการป้องกันอาชญากรรมมาพอสมควร ได้เรียนรู้ และรับประสบการณ์ทางด้านการป้องกันอาชญากรรม ทำให้มีทักษะในการปฏิบัติงานด้านป้องกันอาชญากรรม

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้ระบุถึงแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม พบว่า

1. ด้านหน้าที่เกี่ยวกับงานป้องกันปราบปราม ตำรวจควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของตนเองเกี่ยวกับงานด้านการป้องกันอาชญากรรม และควรมีการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ด้านการป้องกันอาชญากรรม มีชุดปฏิบัติการสายตรวจที่เพียงพอสามารถมีระยะเวลาพักเวรได้มากขึ้น ลดงานด้านเอกสารของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ผู้บังคับบัญชาต้องมีความรู้ในงานด้านการป้องกันอาชญากรรม ควรมีการกำหนดและทดสอบมาตรฐานทางวิชาชีพทั้งในเรื่องความรู้ บทบาทหน้าที่ และสมรรถภาพทางด้านร่างกายของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

2. ด้านกฎหมายและกฎระเบียบข้าราชการตำรวจมีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันอาชญากรรม ผู้บังคับบัญชามีการชี้แจงข้อกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ คำสั่งต่าง ๆ ให้ทราบ แต่บางครั้งก็มีข้อจำกัดและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ และกฎ ระเบียบ คำสั่งบางเรื่องควรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และรวบรวมเป็นคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกันก็ควรรวบรวมเป็นเล่มเดียวกัน ควรมีการอบรมความรู้ด้านกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งให้กับข้าราชการตำรวจ เนื่องจากการทำงานในปัจจุบันจะถูกตรวจสอบจากประชาชนอยู่เป็นประจำ และควรมีกฎหมายมารองรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหากกระทำไปโดยสุจริต

3. ด้านงานในความรับผิดชอบเพิ่มอัตรากำลังพลให้เหมาะสมกับปริมาณงานที่มากขึ้น และลดภารกิจที่นอกเหนือจากหน้าที่ปกติของตำรวจให้น้อยลง กำหนดนโยบายในการป้องกันอาชญากรรมให้สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรม และพื้นที่แต่ละพื้นที่ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการถ่ายโอนงานบางส่วนที่มีหน้าที่ของตำรวจโดยตรงไปให้หน่วยงานอื่นรับผิดชอบแทน

4. ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานผู้บังคับบัญชาต้องลงมามาก แล เสริมสร้างขวัญกำลังใจ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างความรักความสามัคคีภายในองค์กร เนื่องจากผู้บังคับบัญชาเป็นส่วนกระตุ้นให้ข้าราชการตำรวจมีความพร้อม และความกระตือรือร้นสำหรับเพื่อนร่วมงานก็ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

5. ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ตำรวจต้องแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อมาช่วยในงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ควรให้ตำรวจตระหนักรู้ว่าการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างตำรวจกับประชาชนเป็นหน้าที่ของตำรวจทุกคน มิใช่แค่ตำรวจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

6. ด้านอื่น ๆ ด้านกำลังพล กำลังพลของข้าราชการตำรวจมีอัตรากำลังพลที่ขาดแคลน ดังนั้นจึงควรจัดทำกำลังพลมาปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะกำลังพลชั้นประทวนเป็นหลัก ควรใช้หลักการบริหารจัดการกำลังพลเท่าที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการสับเปลี่ยนหมุนเวียนข้าราชการตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่สายงานอื่นมาช่วยเสริมในงานด้านการป้องกันอาชญากรรม มีการวิเคราะห์สภาพอาชญากรรมและสภาพพื้นที่เพื่อปรับกำลังพลให้สอดคล้องกัน วิเคราะห์อัตรากำลังพลเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริง รวมถึงการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน และหน่วยต่าง ๆ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม

7. ด้านวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ งบประมาณ งานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเป็นงานที่หนัก ตราย และเสี่ยงอันตราย ดังนั้น วัสดุอุปกรณ์ควรต้องพอเพียง และมีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่ จึงควรจัดทำมาให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ควรนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยในการป้องกันอาชญากรรม สำหรับด้านวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และงบประมาณที่ขาดแคลน ในระยะยาวรัฐบาล และสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดสรรมาให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานตามสถานการณ์จริงที่เปลี่ยนแปลงไป

8. ด้านการบริหารจัดการ/อื่น ๆ เอกสารงานด้านธุรการบางอย่างซ้ำซ้อน และงานบางอย่างไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควรให้เข้ากับสถานการณ์ การวางแผนการตรวจควรให้สอดคล้องกับปัจจุบัน ควรจัดระบบสวัสดิการให้กับข้าราชการตำรวจ เพิ่มสวัสดิการและเงินประจำตำแหน่ง เสริมสร้างการประสานงานกับหน่วยต่าง ๆ ในการป้องกันอาชญากรรม การกำหนดนโยบาย การวางแผนให้ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานจากข้าราชการตำรวจชั้นผู้น้อย

อภิปรายผล

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านงานในความรับผิดชอบ ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม และด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ดังที่ ไตรรงค์ ประสพมงคล (ไตรรงค์ ประสพมงคล, 2558) ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: ศึกษากรณีสถานีตำรวจภูธรเมืองอ่างทอง พบว่า ระดับสภาพการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในด้านบุคลากร มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และจากการศึกษาของ Jenny Fleming (Jenny Fleming, 2015) ที่ศึกษา ตำรวจและการป้องกันอาชญากรรมเป็นพันธมิตรกับชุมชน

พบว่า ตำรวจหลายแห่งได้รับการกล่าวถึงจากชุมชนองค์กรทั่วโลกว่าเป็นกระบวนทัศน์ที่สำคัญ เปลี่ยนจากระบบการรักษาความปลอดภัย มีอาซีฟ (William son T, 2008) สร้างความเชื่อมั่นของการรักษาชุมชนมีความสำคัญ ในการแก้ปัญหาความไม่ปลอดภัยทำให้ชุมชนเกิดความสงบสุข ลดการเกิดอาชญากรรมและการก่อการร้าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐม ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายถึงผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังให้ความสำคัญไม่มาก ด้านหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม ด้านกฎหมายและกฎระเบียบ ด้านงานในความรับผิดชอบ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ เป็นข้อมูลสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องหามาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจให้ความสำคัญกับปัญหาในด้านต่าง ๆ การเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ พบว่าระยะเวลาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมส่งผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ ส่วนในด้าน อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ตำแหน่ง เงินเดือนและเงินเพิ่มพิเศษ ไม่ส่งผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน เป็นข้อมูลสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนในการพัฒนา และแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม จากการศึกษาพบแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้ 1) ด้านหน้าที่เกี่ยวกับงานป้องกันปราบปราม 2) ด้านกฎหมายและกฎระเบียบข้าราชการตำรวจ 3) ด้านงานในความรับผิดชอบ 4) ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน 5) ด้านความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ 6) ด้านอื่น ๆ ด้านกำลังพล 7) ด้านวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ งบประมาณ 8) ด้านการบริหารจัดการ/อื่น ๆ เป็นข้อมูลสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนในการพัฒนาด้านการป้องกันอาชญากรรมตำรวจภูธรจังหวัดนครปฐมสู่ความยั่งยืน และผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครปฐมควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางพัฒนาในการกำหนดนโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพ กำหนดมาตรการทางกฎหมาย ระเบียบคำสั่ง ข้อบังคับที่เอื้ออำนวย ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดนครปฐมดำเนินการวิเคราะห์สภาพอาชญากรรม สภาพพื้นที่ในภาพรวมและนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดสรรกำลังพลและงบประมาณลงไปสู่สถานีตำรวจให้สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรม ประชากร พื้นที่ และสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน

2. สถานีตำรวจในจังหวัดนครปฐมควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมให้มากขึ้น พัฒนาระบบงานสายตรวจให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

3. จัดทำมาตรฐานทางวิชาชีพสำหรับตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ ควรมีการจัดทำคู่มือ ด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม อันเป็นการกำหนดคุณลักษณะสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมเพื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้ศึกษาเป็นไปในทางเดียวกัน และไม่สับสนในการปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- กองบัญชาการตำรวจนครบาล. (2558). *การป้องกันอาชญากรรมเชิงลึก*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อารยาการพิมพ์ แอนด์ ซิลค์กรีน จำกัด.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2544). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 347/2559 เรื่อง การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจ ลงวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559. (ม.ป.ป.).
- ไตรรงค์ ประสมมงคล. (2558). สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: ศึกษากรณีสถานีตำรวจภูธรเมืองอ่างทอง. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นิต้าโพล. (2560). *ปัญหาอาชญากรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน*. เรียกใช้เมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=556>
- มีนา. (2556). *ปัญหาอาชญากรรม*. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2562 จาก http://meeenaja.blogspot.com/2013/08/blog-post_5400.html
- สถานีตำรวจภูธรโพธิ์แก้ว. (2561). *ข้อมูลสถานี: สถานีตำรวจภูธรโพธิ์แก้ว*. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2562 จาก www.pokaew.police7.net,2561
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Jenny Fleming. (2015). Community policing: The Australian connection. In *Reports Research*. AIC Reports Research and Public Policy Series.
- William son T. (2008). *Preface, in Williamson T (ed), The handbook of knowledge based policing: Current conceptions and future directions*. Sussex: John Wiley: xxi-xxv.

รูปแบบการดำเนินธุรกิจเพื่อความสำเร็จระดับสูงที่มีนวัตกรรม*

INNOVATIVE BUSINESS MODEL FOR HIGH ACHIEVEMENT

ชัชณะ เตชคณา

Jusana Techakana

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University of Technology Northern Bangkok, Thailand

E-mail: aerm2503@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการที่ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards 2) เพื่อสร้างนวัตกรรมรูปแบบของการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จระดับสูงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วย โดยใช้คำถามแบบปลายเปิดซึ่งแบบสัมภาษณ์ (Interview Protocol) ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีรูปแบบซึ่งมีคำถามที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guide Approach) คำถามเหล่านี้จะถูกเตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ขึ้นโดยใช้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยได้มีการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ พบว่าข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ อ่านและทำความเข้าใจได้ง่ายและสามารถให้คำตอบได้ครบถ้วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards จำนวน 47 ราย เพื่อแสวงหานวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จในระดับสูงโดยวิเคราะห์ตามประเด็นที่คณะกรรมการตัดสินรางวัลใช้ในการประเมิน 10 ประเด็น ผลของการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจในยุคใหม่จะต้องเริ่มด้วยสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญกับผู้บริโภค และสร้างคุณค่าให้แก่ทุกภาคส่วนที่มีความสำคัญกับความสำเร็จของธุรกิจ ด้วยการแสวงหานวัตกรรม ให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้า บริการและการทำธุรกรรม และให้ความสำคัญกับการสร้างตราสินค้าให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากคู่แข่ง โดยผู้ประกอบการจะต้องมีภาวะผู้นำ สามารถบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักของการบูรณาการ และครอบคลุม 10 ประเด็นตามเกณฑ์ของการตัดสินรางวัล

คำสำคัญ: นวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจ, ความสำเร็จของธุรกิจ, ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม

* Received 30 January 2020; Revised 29 March 2020; Accepted 29 March 2020

Abstract

The objectives of this thematic paper were as follows: 1) To study business guidelines for entrepreneurs who have won the Bai Po Business Awards 2) To create an innovative model of business that achieves high levels of success. By use a qualitative research conducted By using open-ended questions, the Interview Protocol, which is used to collect data from key informants, will have a form with questions created. As an interview guide approach, these questions will be prepared in advance of the actual interview. The researcher created and developed the interview form using data from literature review. And the conceptual framework of the research By having an interview examination form Found that the questions in the interview form Cover objectives Easy to read and understand, and able to provide complete answers Important informant with 47 SME entrepreneurs who received Bai Po Business Awards, and the findings were analyzed according to the 10 criteria the judges used to select the award winners. The findings revealed that to attain high achievement in this new era, entrepreneurship must be a starting point, and the business must be customer focus, along with the mission to create values for all stakeholders. The entrepreneurs must embrace innovation with a focus on quality of products, services, and transaction. Branding is a must to create brand equity with competitive differentiation. The entrepreneurs must have leadership with the competency of human resource management to build a workforce that is competent, ethical, and happy, which will result in strong integrated teamwork. And covers 10 points according to the criteria of award decision

Keywords: Business Model Innovation, Business Success, Small Medium Enterprises

บทนำ

การประกอบธุรกิจในปัจจุบันจะต้องให้ความสำคัญกับนวัตกรรมในการดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่เป็นเพียงนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่จะต้องเป็นนวัตกรรมทางความคิด นวัตกรรมทางด้านระบบ นวัตกรรมทางด้านพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมทางด้านรูปแบบในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จที่เป็นเลิศ เนื่องจากนวัตกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันทางธุรกิจและช่วยลดต้นทุนในการประกอบธุรกิจได้อย่างไรก็ตามหากองค์กรสร้างนวัตกรรมนั้นเพียงผู้เดียวก็อาจจะประสบผลสำเร็จได้ยากดังนั้นองค์กรจำเป็นต้อง

สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อพัฒนาความร่วมมือภายในโซ่อุปทาน เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้เทคนิคการปฏิบัติงานโดยสร้างธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม SMEs มุ่งมั่นที่จะนำพาธุรกิจ SMEs ไปสู่ความสำเร็จ ได้เปรียบในเชิงแข่งขันทางธุรกิจในยุคปัจจุบันได้ (วีรวิทย์ เลิศไทยตระกูล, 2557)

ความสำเร็จสูงสุดของธุรกิจ ซึ่ง Arnold C.Cooper Carolyn Y.WooWilliam C.Dunkelberg ระบุว่าผู้ประกอบการที่เจ้าของธุรกิจต้องวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงสู่ความสำเร็จ อัตราต่อรองที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของธุรกิจใหม่นั้นมีสมมติฐานว่าผู้ที่ "มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ" ขึ้นอยู่กับภูมิหลังส่วนบุคคลและลักษณะของบริษัทของพวกเขาโอกาสประสบความสำเร็จของตัวเออนั้นถูกแยกออกจากสถิติมหภาคที่ผ่านมาอย่างมากจากการรับรู้โอกาสสำหรับธุรกิจระดับสูงและจากลักษณะทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับคู่แข่ง (บริษัทใหม่) การตัดสินใจ ต้องมาจากการทบทวนรอบด้าน ทันต่อเหตุการณ์กล้าได้ กล้าเสียประเมินจากบริบทโอกาสและความสำเร็จสูง นอกจากนี้ Emilio Castilla จาก MIT Sloan School Of Management สอนเรื่องคน ว่าการบริการ Human Resources กล่าวว่า "คุณเครื่องคุณง่าย คุณคนคุณยาก" นอกจากนี้กล่าวอีกว่า "ความสำเร็จนี้มันไม่มีสูตรสำเร็จ จริง ๆ นะ" มันไม่ตายตัว ของโลกแห่งความเป็นจริง ความสำเร็จ คือ บทเรียน ความรู้ ที่จะได้เพิ่มขึ้นทุก ๆ วัน จากการลงมือทำ (Arnold C.Cooper Carolyn Y.WooWilliam C.Dunkelberg, 1988)

โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ตามประเด็นที่คณะกรรมการตัดสินรางวัลใช้ในการประเมิน 10 ประเด็น ผู้ประกอบการกลุ่มที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการจัดวางนวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จระดับสูงกลุ่มหนึ่งก็คือผู้ประกอบการ SME ที่ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards ที่ดำเนินจัดการประกวดด้วยความร่วมมือกันระหว่างสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ SME ที่ชนะการประกวดรางวัล Bai Po Business Awards ใน 9 รุ่น จำนวน 47 รายจะเป็นประโยชน์ในการแสวงหาแนวทางของการดำเนินธุรกิจด้วยนวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจเพื่อความสำเร็จในระดับสูง โดยการประสบความสำเร็จในระดับสูง ส่งผลต่อธุรกิจ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และ อื่น ๆ จะได้รับประโยชน์ในแง่ที่นอกจากการสร้างการแข่งขันให้กับธุรกิจในประเทศไทยแล้วมีการคืนคุณค่าสู่สังคมรอบข้างและภายนอกด้วยในแง่ของความรับผิดชอบต่อสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการที่ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards
2. เพื่อนำเสนอนวัตกรรมรูปแบบของการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จระดับสูง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสารด้วยการทบทวนวรรณกรรม ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ มีขอบเขตคือการศึกษาในเรื่องนวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจ “ความสำเร็จระดับสูง” เก็บข้อมูลจากผู้ที่ได้รับ “รางวัล Bai Po Business Awards” ใช้คำถามแบบปลายเปิดซึ่งแบบสัมภาษณ์ (Interview Protocol) ใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีรูปแบบซึ่งมีคำถามที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guide Approach) คำถามเหล่านี้จะถูกเตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ขึ้นโดยใช้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยได้มีการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ที่มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านในการทำธุรกิจและเข้าใจนวัตกรรมที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญในการทำธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้จำนวน 3 ท่าน ผลการตรวจแบบสัมภาษณ์พบว่าข้อคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ อ่านและแปลความหมายเข้าใจได้ง่ายและสามารถให้คำตอบได้ครบถ้วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้บริหารระดับสูงที่เป็นเจ้าของธุรกิจที่ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards ทั้งหมด 9 รุ่น เป็นจำนวน 47 คน ประกอบด้วยธุรกิจในอุตสาหกรรมที่หลากหลาย ทั้งสินค้าจับต้องได้สำหรับผู้บริโภค สินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าบริการ ทุกธุรกิจที่รวมอยู่ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในระดับสูงคือเป็นที่ยอมรับในวงการธุรกิจผู้ที่ถูกคัดเลือกเข้ารับรางวัล Bai Po Business Awards อีกทั้งคณะกรรมการที่มีการแต่งตั้งจากบริษัทต่าง ๆ ระดับต้น ๆ ของเมืองไทยที่ประสบความสำเร็จ มีการคัดเลือกมาจากหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจและทางด้านนวัตกรรม อาทิเช่น ตลาดหลักทรัพย์ไทยเอ็มเอไอ หอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สถาบันบริหารธุรกิจศศินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มบริษัทเซ็นทรัล กลุ่มบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์อาหาร บริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน) บริษัท โตชิบาไทยแลนด์ จำกัด สถาบันนักลงทุนรุ่นใหม่ ในการคัดเลือกเกณฑ์ การพิจารณา การคัดเลือกผู้สมควรได้รับรางวัล จะผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการอันประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ ด้านธุรกิจ ซึ่งเกณฑ์การวิเคราะห์แบ่งเป็น 8 มิติ ซึ่งได้มาจากการวิจัยเบื้องต้นโดยสถาบันบริหารจัดการธุรกิจ ศศินทร์ ฯ ว่าถ้าสามารถทำทั้ง 8 มิตินี้ให้อยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป ย่อมมีโอกาสที่ธุรกิจจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งครอบคลุมดังต่อไปนี้

มิติด้านองค์กร (Organizational) องค์กรที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน (Sustainable Business Practice) องค์กรที่มีการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovative Enterprise)

มิติด้านการดำเนินงาน (Functional) การบริหารจัดการด้านสินค้าและบริการที่สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า (Customer- Focused Product and Service) การบริหารจัดการด้านการสร้างตราสินค้าและการตลาด (Branding and Marketing) การบริหารจัดการ

ด้านการปฏิบัติการ (Operational Best Practice) การบริหารจัดการด้านการเงิน (Financial Strength) การบริหารจัดการด้านบุคลากร (People Excellence)

มิติด้านบุคคล (Individual) การสร้างธุรกิจด้วยพลังแห่งการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรูปแบบการประมวลเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอนประกอบด้วย การนัดหมายสัมภาษณ์โดยมีเครื่องบันทึกและแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำมาสรุปเป็นประเด็น เพื่อให้เห็นว่านวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จระดับสูงจนสามารถพิชิตรางวัล Bai Po Business Awards เป็นเช่นไร แล้วนำเอาคำตอบจากการสัมภาษณ์มาหาว่านวัตกรรมรูปแบบของการทำธุรกิจที่สามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบของการดำเนินธุรกิจของ SME ให้ประสบความสำเร็จระดับสูง โดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบหากพบว่าข้อมูลที่ได้มีน้ำหนักไปทางด้านใดจึงนำมาสรุปเป็นการตรวจสอบเชิงเนื้อหา และแหล่งข้อมูลแตกต่างกันบุคคล แตกต่างเวลาที่ข้อมูล ตรงกัน ใกล้เคียงหรือไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อตรวจสอบแล้วมีความอึด仗จึงนำมาสรุป

การทบทวนวรรณกรรม

นวัตกรรม (Innovation) มีหลากหลายมุมมองอัจฉรา สุขสิริวัฒน์และณัฐพล อัสสระรัตน์ ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่าหมายถึงความคิดการปฏิบัติหรือวัตถุต่าง ๆ ที่ถูกทำให้รับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับบุคคลหรือสำหรับในวงสังคมที่ยอมรับนวัตกรรมนั้น สุรัสวดี ราชกุลชัย ได้กล่าวว่านวัตกรรมคือการนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ไม่ว่าจะเป็นสินค้าหรือบริการหรือกระบวนการแบบใหม่หรือได้มีการปรับปรุงอย่างมีนัยสำคัญวิธีการทางการตลาดใหม่หรือวิธีการปฏิบัติแบบใหม่ของธุรกิจ (สุรัสวดี ราชกุลชัย, 2555)

นวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจ คือ การสร้างคุณค่าให้แก่ทุกภาคส่วนที่มีความสำคัญกับความสำเร็จของธุรกิจ ด้วยการแสวงหานวัตกรรมให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้า บริการและการทำธุรกรรม และให้ความสำคัญกับการสร้างตราสินค้าให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น แตกต่างจากคู่แข่ง โดยผู้ประกอบการจะต้องมีภาวะผู้นำ สามารถบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะตามหลักของการบูรณาการ พร้อมทั้งจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัตรวดเร็ว อย่างไรก็ตามสินค้าใหม่หรือกระบวนการทำธุรกิจใหม่นั้น ไม่ใช่จะนวัตกรรมที่จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเทคโนโลยีและวิศวกรรมย้อนกลับ (Reversed engineering) ทำให้การเลียนแบบทำได้ง่ายขึ้นและรวดเร็ว (McGrath, R., 2011) การแข่งขันในปัจจุบันจะต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีโทรคมนาคมในการแสวงหานวัตกรรมรูปแบบในการแข่งขัน ด้วยการสร้างคุณค่าให้แก่ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายให้ได้เหนือกว่าคู่แข่ง (Casadesus- Masanell, R & Zhu, F., 2013) ในการกำหนดรูปแบบในการดำเนินธุรกิจนั้นผู้ประกอบการจะต้องมุ่งสร้างคุณค่าและส่งมอบคุณค่าให้แก่กลุ่มเป้าหมายให้โดนใจและสร้าง

ความพึงพอใจให้กลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างความภักดี (Baden-Fuller, C. & Haefliger, S., 2013)

การกำหนดรูปแบบ คือ การกำหนดแนวทางในการดำเนินธุรกิจให้บรรลุเป้าหมายและเป็นตรรกะในการดำเนินธุรกิจที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายให้เหนือกว่าคู่แข่ง รูปแบบที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือการออกแบบสถาปัตยกรรมแห่งวิถีขององค์กรในการสร้างและส่งมอบคุณค่าให้แก่ลูกค้า (Teece, D.J.) ซึ่งสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะต้องให้ความสำคัญทั้งการปฏิบัติต่อบุคคลภายในและบุคคลภายนอกองค์กร รูปแบบการดำเนินธุรกิจที่จะทำให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายยอมจ่ายเงินในระดับที่จะทำให้ผู้ประกอบการมีกำไรจะขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการจัดให้มีขึ้นทั้งสำหรับพนักงานภายในองค์กร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจขององค์กร ได้แก่ลูกค้า คู่ค้า ตัวแทนจำหน่าย สมาชิกในชุมชนที่เป็นที่ตั้งของธุรกิจ และในบางครั้งอาจจะรวมถึงสาธารณชนทั่วไปที่เป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการด้านความโปร่งใส การมีจริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาล กิจกรรมที่ผู้ประกอบการกระทำกับบุคคลภายในและบุคคลภายนอกนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันดังนั้นรูปแบบของการดำเนินธุรกิจจะต้องเป็นการดำเนินการแบบองค์รวมที่บูรณาการกิจกรรมภายในและภายนอกเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องประสานกลมกลืนปราศจากความขัดแย้ง การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริโภคและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เป็นบริบทของการดำเนินธุรกิจกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจ ผู้ประกอบการจะต้องดำเนินธุรกิจด้วยนวัตกรรมที่แสดงให้เห็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลง (Casadesus- Masanell, R & Zhu, F., 2013) การแสวงหานวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจเป็นสิ่งที่จำเป็นตามวงจรชีวิตของธุรกิจ Chesbrough กล่าวว่า การแสวงหานวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจจะมีความจำเป็นมากขึ้น เพื่อให้ได้รูปแบบในการดำเนินธุรกิจที่สามารถสร้างความพอใจให้แก่ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย

การมองหานวัตกรรมรูปแบบของการดำเนินธุรกิจนั้น มีปัจจัยต่าง ๆ ที่ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ 1) การใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อก่อให้เกิดรายได้ 2) เนื้อหา โครงสร้าง การบริหารกระบวนการทำธุรกรรมที่ออกแบบมาเพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าตามโอกาสทางธุรกิจที่เกิดขึ้น (Amit, R & Zott, C., 2012) 3) ยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดที่ได้กำหนดไว้แล้วอย่างชัดเจน (Morris, M., Schindehutte, M & Allen, J., 2005) และ 4) ตรรกะในการใช้ข้อมูลและหลักฐานอื่น ๆ ในการกำหนดการนำเสนอคุณค่าให้แก่ลูกค้า ที่มีโครงสร้างของรายได้และต้นทุนในการส่งมอบคุณค่าให้แก่ลูกค้าอย่างเหมาะสม ในการสร้างและส่งมอบคุณค่าให้แก่ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจแล้ว รูปแบบการดำเนินธุรกิจจะต้องทำให้ผู้ประกอบการมีกำไรในอัตราที่เหมาะสม คำนึงถึงการลงทุนทั้งทางด้านการเงิน เวลา ความพยายาม และสภาพจิตใจในการดำเนินธุรกิจ

ผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการ SME ที่ประสบความสำเร็จระดับสูงและได้รับรางวัล Bai Po Business Awards จะมียุทธศาสตร์ของการดำเนินธุรกิจที่สามารถนำมาสร้างเป็นนวัตกรรมรูปแบบของการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จในระดับสูงได้ดังนี้ได้รับรู้ถึงแนวทางในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการที่ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่านวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจตาม 1) ตรรกะของความคิด 2) สภาพจิตวิทยา 3) ปรัชญา และ 4) แนวทางในการปฏิบัติของผู้ประสบความสำเร็จเหล่านั้น เรียงตามลำดับของการเกิด โดยยึดเกณฑ์ 10 ข้อของคณะกรรมการคัดเลือกรางวัลดังกล่าว พบว่า 1. การมีจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ผู้ประกอบการยุคใหม่จะต้องมี จิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการอย่างแท้จริงที่ประกอบด้วย 1) มองหาโอกาสทางธุรกิจเพื่อพัฒนาสินค้าและบริการที่ดีกว่าคู่แข่ง และต้องพิจารณาศักยภาพของโอกาสได้ถูกต้องแม่นยำด้วยวิสัยทัศน์ 2) มีความคิดริเริ่มมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดนวัตกรรมมีสินค้าที่แปลกใหม่วิธีการดำเนินธุรกิจใหม่ การบริการใหม่ที่จะทำให้เดินหน้าเหนือคู่แข่ง 3) มีความคิดในการจะนำเอาพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาใหม่ๆมาใช้ในการดำเนินธุรกิจก่อนคนอื่น 4) สามารถออกแบบสถาปัตยกรรมธุรกิจที่ทำให้เกิดการดำเนินงานแนวใหม่ที่ได้เปรียบคู่แข่ง 5) มีจิตใจให้เข้มแข็งในการต่อสู้อุปสรรคและมุ่งมั่นที่จะตอบสนองผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายด้วยความปรารถนาดี 6) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลทางธุรกิจที่มีอยู่มากมายที่เรียกว่า Big Data เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการพัฒนาธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 7) เป็นคนที่พร้อมที่จะเสี่ยงเมื่อมีความเชื่อมั่นในข้อมูลที่มี และการตัดสินใจของตนเองที่มีวิสัยทัศน์มองภาพอนาคตได้ ชัดเจนและถูกต้อง 8) ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความแตกต่างเพื่อสร้างความโดดเด่นให้แก่สินค้าและบริการของตน ให้เป็นพื้นฐานในการสร้างตราสินค้า

2. การให้ความสำคัญกับลูกค้า (Customer Focus) ผู้ประกอบการที่ชนะด้วยมาตรการประเมินนี้ให้คำตอบพอสรุปได้ว่า 1) จะต้องยึดหลักว่าการธุรกิจที่ดีคือความสามารถในการสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้าอย่างลึกซึ้ง 2) สามารถพัฒนาสินค้าและบริการลูกค้าได้อย่างโดนใจ 3) ส่งมอบสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ผู้บริโภคด้วยการสื่อสารที่โดนใจ และ 4) ให้บริการที่ประทับใจ ทำให้ลูกค้ามองว่าเป็นผู้ประกอบการที่รู้ใจและให้คุณค่าที่โดนใจ และ 5) ใช้การจัดการคุณภาพมาสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้า 6) พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยพันธกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของลูกค้าให้ดีขึ้น

3. การสร้างคุณค่า (Value Creation) ด้วยการดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) ให้ผลประโยชน์ (Benefits) แก่ลูกค้าให้เหนือการลงทุน (Cost) ของลูกค้า 2) นำเสนอคุณค่าที่โดนใจลูกค้า ทั้งคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าทางอารมณ์ 3) พนักงานต้องได้รับแรงบันดาลใจและความมั่นใจในการบริหารงานของผู้บริหารด้วยการจัดการแบบมีส่วนร่วมและสร้างจิต

วิญญานการทำงานเป็นหมู่คณะ 4) สร้างคุณค่าให้แก่สินค้าและบริการที่ทำให้ลูกค้ารู้สึกดีในการทำธุรกรรมกับบริษัทนั้นได้รับผลประโยชน์คุ้มค่ากับเงินกับเวลา และกับความพยายามที่ต้องลงทุนไป

4. นวัตกรรม (Innovation) การให้ความสำคัญของการพัฒนาเพื่อให้เกิดสินค้าและบริการที่มีคุณสมบัติ “ใหม่และดีกว่า” ถือได้ว่าเป็นการดำเนินธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับนวัตกรรมที่เห็นได้จาก 1) สามารถพัฒนาสินค้า และบริการให้โดนใจลูกค้าได้ตามพลวัตของพฤติกรรมและความคาดหวังที่เปลี่ยนแปลงไปของลูกค้า 2) มีความกล้าเป็นรายแรกในการจะทำการสิ่งใหม่ๆ 3) ติดตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาสินค้า และบริการก่อนใคร 4) ติดตามแนวทางในการขายและการให้บริการใหม่ๆ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางพฤติกรรม 5) ให้ความสำคัญกับนวัตกรรมทั้งนวัตกรรมทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการดำเนินธุรกรรมและการให้บริการลูกค้า 6) ต้องใช้นวัตกรรมหลายด้าน ให้ความสำคัญกับการใช้นวัตกรรมว่าจะเป็นนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ทางภูมิปัญญาทางยุทธศาสตร์ และทางพฤติกรรมในการประกอบธุรกิจ ซึ่งการจะยอมรับการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ 5) ต้องสามารถบริการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้พนักงาน ทุกฝ่ายทุกระดับ ยอมรับมือและยอมรับนวัตกรรมที่เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลง

5. ให้ความสำคัญกับคุณภาพ (Quality Focus) ผู้ประกอบการที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพจะต้อง 1) มีค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพทุกขั้นตอนของธุรกิจ เพื่อการสร้างคุณค่าอย่างต่อเนื่องเป็นห่วงโซ่ (Chain of Values) 2) ให้ผู้บริหารกลุ่มเป้าหมายนิยามคำว่า “คุณภาพ” ของสินค้าและบริการและผู้ประกอบการก็ต้องทำให้ได้คุณภาพตามนั้น 3) พัฒนาสินค้าและบริการที่มีคุณภาพในระดับที่ลูกค้าคาดหวัง หรือเหนือกว่าความคาดหวังเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า 4) มีการควบคุมคุณภาพสินค้าได้ครบวงจรสามารถผลิตสินค้าให้มีคุณภาพได้ตรงตามที่ต้องการ ได้มาตรฐานระดับโลกที่ทำให้ไม่มีอุปสรรคในการจะขยายตลาดการส่งออกไปทั่วโลก 5) ผลิตสินค้าคุณภาพด้วยความซื่อสัตย์ การรักษาคุณภาพของสินค้าเพื่อดำรงภาพลักษณ์ให้แก่ลูกค้า 6) พยายามหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพที่ได้รับ การรับรองแหล่งที่มา 7) ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบุคลากรในการให้บริการลูกค้า ด้วยการให้พนักงานทำงานอย่างมีความสุข เพื่อที่จะสามารถมอบความสุขต่อให้ลูกค้าได้ 8) สร้างประสบการณ์อันประทับใจให้ลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและความภักดีเพื่อการเติบโตต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

6. การสร้างตราสินค้า (Branding) ผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จในระดับสูงจะต้องให้ความสำคัญกับการตลาดเพื่อสร้างตราสินค้าโดยมีคำสัมภาษณ์ของกรรมการผู้จัดการใหญ่ของบริษัท สหการประมูล จำกัด (มหาชน) (ครั้งที่ 9) ที่ระบุว่าโดยชื่อสหการประมูลเป็นที่รู้จักดีด้านบริการที่มีมิติการสร้างตราสินค้าให้ความสำคัญทุกขั้นตอนทั้งระบบ สอดรับกับข้อสรุปผลวิจัย 1) ต้องทำให้ผู้บริหารกลุ่มเป้าหมายรู้จักสินค้า 2) ต้องเล่าเรื่องราวของสินค้าให้

ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายได้สะสมความรู้เกี่ยวกับสินค้าที่ถูกต้อง 3) จะต้องเล่าเรื่องสินค้าเพื่อทำให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายชื่นชมสินค้า 4) ต้องเล่าเรื่องสินค้าให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายมีความมั่นใจในตราสินค้า 5) ต้องทำให้ผู้บริโภคมีประสบการณ์ที่ประทับใจในการทำธุรกรรม การได้ใช้สินค้า และการได้รับบริการ 6) มุ่งสร้างคุณค่าอันเป็นเอกลักษณ์ของตราสินค้า (Brand equity) ที่จะทำให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายยินดีจ่ายตามราคาที่สูงกว่าสินค้าอื่น กลับมาซื้อซ้ำด้วยความภักดี และพร้อมที่จะแนะนำให้คนอื่นให้ซื้อตาม 7) สร้างวัฒนธรรมการสร้างตราสินค้าขึ้นมาในองค์กรโดยใช้การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และ 8) ปลูกฝังให้พนักงานทุกคนปฏิบัติตนให้เป็นทูตของตราสินค้า (Brand Ambassador) ที่ดี และ 9) ใช้ภาพลักษณ์และพลังของตราสินค้าในการขยายธุรกิจให้เติบโตด้วยการออกสินค้าใหม่ภายใต้ตราสินค้าเดิม เป็นการใช้ตราสินค้าให้เป็นสินทรัพย์ทางยุทธศาสตร์ในการขยายธุรกิจ

7. ภาวะผู้นำและการสร้างการทำงานเป็นทีม (Leadership and Team Building) ผลิตภาพขององค์กรจะสูงขึ้นได้ต้องอาศัยวัฒนธรรมของการทำงานของพนักงานที่ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะอย่างสอดคล้องประสานกลมกลืน ร่วมกันสร้างพลังให้ธุรกิจด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน จัดการกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน 2) พนักงานทุกคนเห็นความสำคัญของการร่วมมือกันทำงาน 3) มีระบบการสื่อสารภายในองค์กรที่ดีเพื่อให้เกิดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ แบ่งปันข้อมูลกันเป็นอย่างดี 4) พนักงานทุกคนรับผิดชอบงานของตนเอง 5) ผู้นำองค์กรต้องสามารถทำให้พนักงานที่มีภูมิหลังต่างกันสามารถทำงานร่วมกันด้วยด้วยการมีพันธกิจร่วมกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีค่านิยมในการทำงานแบบเดียวกันอยู่ภายใต้วัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง 6) นอกเหนือไปจากผลตอบแทนที่ดีแล้ว ผู้นำองค์กรต้องให้ความสำคัญกับลีลาการบริหารจัดการของตนด้วย ด้วยการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ให้พนักงานทำงานในองค์กรด้วยความสุข ความสบายใจ และความภูมิใจที่ได้อยู่ในองค์กรที่ดี 7) มีแนวทางในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ทำให้พนักงานเป็นทั้งคนเก่ง คนดีที่ทำงานอย่างมีความสุข 8) ทำองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มเติมทั้งภายในองค์กร และ 9) ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ สามารถวาดภาพอนาคตที่งดงามมาใช้เป็นแรงบันดาลใจให้พนักงานทำงานด้วยความทุ่มเท

8. การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง (Adaptability to Changes) ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ลักษณะประชากร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ 1) ต้องรู้จักปรับตัวได้โดยง่าย ทั้งต่อโอกาสและต่อปัญหาทุกรูปแบบ 2) มีวัฒนธรรมองค์กรที่ขานรับการเปลี่ยนแปลง 3) มีการรณรงค์ภายในเพื่อทำให้พนักงานเห็นวิสัยทัศน์และพันธกิจของการเปลี่ยนแปลง กระตุ้นให้พนักงานยอมรับและร่วมมือกับการเปลี่ยนแปลง 4) มีการจัดฝึกอบรมให้พนักงานมีความพร้อมสำหรับการทำงานภายใต้สภาพใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป 5) สร้างขวัญและกำลังใจให้พนักงานให้มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง 6) มีรางวัลให้แก่พนักงานที่ให้ความร่วมมือกับการ

เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างดี ประกาศให้เป็น Change Champion ที่ได้รับรางวัลและได้รับการยกย่องให้เป็นตัวอย่างของพนักงาน 7) ปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับโอกาสที่เกิดขึ้น 8) ขานรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเทคโนโลยีและทางด้านการดำเนินงาน ด้านการตลาดตามโอกาสและปัญหา

9. ประสิทธิภาพของการทำงาน (Efficiency) การดำเนินธุรกิจมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 1) การบริหารโครงสร้างของต้นทุนเพื่อให้ได้เปรียบในการแข่งขัน 2) มีการวางระบบและกระบวนการทำงานที่ทำให้ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี 3) มีการพัฒนาความรู้และทักษะของพนักงานให้สามารถทำงาน ได้ถูกต้อง ครบถ้วน รวดเร็ว และทุกคนทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการคุณภาพแบบองค์รวม 4) สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พนักงานทุกคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน 5) พนักงานทุกคนทำงานด้วยวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพ ทำงานทุกอย่างให้ได้คุณภาพด้วยความอุทิศทุ่มเท รักดีกับองค์กร 6) ระมัดระวังค่าใช้จ่าย แต่ต้องไม่ลดผลประโยชน์ของทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินธุรกิจ และต้องไม่ลดคุณภาพของสินค้าและบริการ 7) ลงทุนด้านเทคโนโลยีที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและการสร้างห่วงโซ่แห่งคุณค่าให้ลูกค้า และ 8) เก็บฐานข้อมูลของลูกค้าเพื่อการใช้ยุทธศาสตร์ทางการตลาดที่เหมาะสมและโดนใจลูกค้าแต่ละคนในลักษณะของปัจเจก

10. การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility - CSR) ผู้ประกอบการยุคใหม่ต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดย 1) ทำให้องค์กรของตนเป็นเสมือนพลเมืองที่ดีของประเทศ (Good Corporate Citizen) ที่ดำเนินธุรกิจไม่ให้มีผลกระทบในเชิงลบกับสังคม การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของคำสัมภาษณ์ของกรรมการบริหารบริษัทดอยคำผลิตภัณฑ์อาหารจำกัด (ครั้งที่ 9) 2) ดำเนินธุรกิจด้วย 4 P คือ Passion ทำธุรกิจด้วยความรักและความหวังดีต่อลูกค้า Planet ทำธุรกิจเพื่อดูแลโลกนี้ให้น่าอยู่มากขึ้นกว่าเก่า People ทำธุรกิจด้วยความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของมวลมนุษยชาติ Profit ทำธุรกิจจะต้องมีกำไร 3) เมื่อมีกำไรแล้วจะต้องพร้อมที่จะคืนกำไรให้แก่สังคมด้วยการมีโครงการส่งเสริมสังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา กีฬา ศิลปะและวัฒนธรรม ศาสนา สาธารณสุข สวัสดิการของประชาชน ดูแลผู้ด้อยโอกาส และดำรงรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม 4) ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดด้วยแนวความคิดที่จะรักษาไว้ให้ยั่งยืนสู่ลูกหลานในภายภาคหน้า 5) ดำเนินธุรกิจตามหลักการของธรรมาภิบาลคือโปร่งใส ตรวจสอบได้มีความรับผิดชอบต่อภาระของตนเอง มีจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ 6) ทำธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทุกขั้นตอนตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบ การขนส่งวัตถุดิบ การจัดเก็บวัตถุดิบ การพัฒนาสินค้าและบริการ การผลิต การจัดเก็บสินค้าคงคลัง การขนส่งสินค้าสู่ตลาด การตลาดและการขาย การบริการ 7) มุ่งมั่นในการแสวงหานวัตกรรมที่จะพัฒนาสินค้าที่ทำให้ผู้บริโภคมี

สุขภาพที่ดี ไม่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลิตไปจนถึงการใช้สินค้า และการกำจัดสินค้าเมื่อเลิกใช้ 8) และมีวิธีการกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพไม่ก่อให้เกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จระดับสูงในด้านต่าง ๆ มีทั้งผู้ประกอบการสินค้าบริโภคอุปโภค ธุรกิจบริการ และธุรกิจอุตสาหกรรม จนสามารถได้รับรางวัล Bai Po Business Awards ก็จะได้

แนวทางในการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจตาม 1) ตรรกะของความคิด 2) สภาพจิตวิทยา 3) ปรัชญา และ 4) แนวทางในการปฏิบัติของผู้ประสบความสำเร็จเหล่านั้น เรียงตามลำดับของการเกิด ดังนี้

1) จิตสำนึกในการเป็นผู้ประกอบการที่มุ่งหวังที่จะสร้างคุณค่าสำหรับลูกค้า ดังนั้นการประกอบธุรกิจจะต้อง 2) เอาลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ดำเนินธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ช่วยแก้ปัญหาให้ลูกค้า สร้างคุณค่าให้ลูกค้า อย่างไรก็ตาม แนวความคิดสมัยใหม่ผู้ประกอบการ 3) จะต้องสร้างคุณค่าให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของธุรกิจ ได้แก่ ผู้ลงทุน พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า ตัวแทนจำหน่าย สมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการ และในบางครั้งสังคมโดยรวม ตามแนวความคิดยุคใหม่ที่ผู้ประกอบการจะต้องทำธุรกิจเพื่อมวลชน ด้วยการสร้างคุณค่าให้แก่พลมนุษยชาติทั้งที่เป็นลูกค้าและไม่ใช่นักค้า และการเป็นผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จ นวัตกรรมทางธุรกิจหมายถึงการใช้ประโยชน์จากแนวคิดใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์บริการประมวผลใหม่ ไม่ใช่แค่การคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญ แต่ก็เป็นเรื่องจริง "นำไปสู่การ ปฏิบัติและการใช้ประโยชน์ในลักษณะที่นำไปสู่ผลิตภัณฑ์บริการหรือระบบใหม่ที่เพิ่มมูลค่าหรือปรับปรุงคุณภาพ อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการปรับโครงสร้างการจัดการ นวัตกรรมยังหมายถึงการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้และใช้ความคิดนอกกรอบเพื่อสร้างคุณค่าใหม่ ๆ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสังคม 4) ต้องมีความมุ่งมั่นที่จะแสวงหานวัตกรรมด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเทคโนโลยี ด้านพฤติกรรม ด้านการตลาด ด้านการขาย ด้านการบริการ เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการ รสนิยม และความคาดหวังของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และสังคมโดยรวมได้ดีกว่าคู่แข่ง โดยในการแสวงหานวัตกรรมเหล่านั้น 5) จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของคุณภาพ ด้วยการนำเอาแนวความคิดว่าด้วยการจัดการคุณภาพแบบองค์รวมที่พนักงานทุกคนร่วมมือกันทำงานตามระบบ กระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดเพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สร้างความพอใจและความประทับใจให้ลูกค้ากลับมาซื้อต่อด้วยความภักดี และพร้อมที่จะแนะนำคนอื่นให้ใช้ตาม การให้ความสำคัญดังกล่าวนี้คือการ 6) สร้างตราสินค้าให้มีคุณค่าอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ก่อให้เกิดความแตกต่างในเชิงบวกที่เข้มแข็ง จนยากที่จะมีสินค้าหรือบริการอื่นเข้ามาทดแทนได้ โดยจะต้องใช้การสื่อสารการตลาดแบบองค์รวม

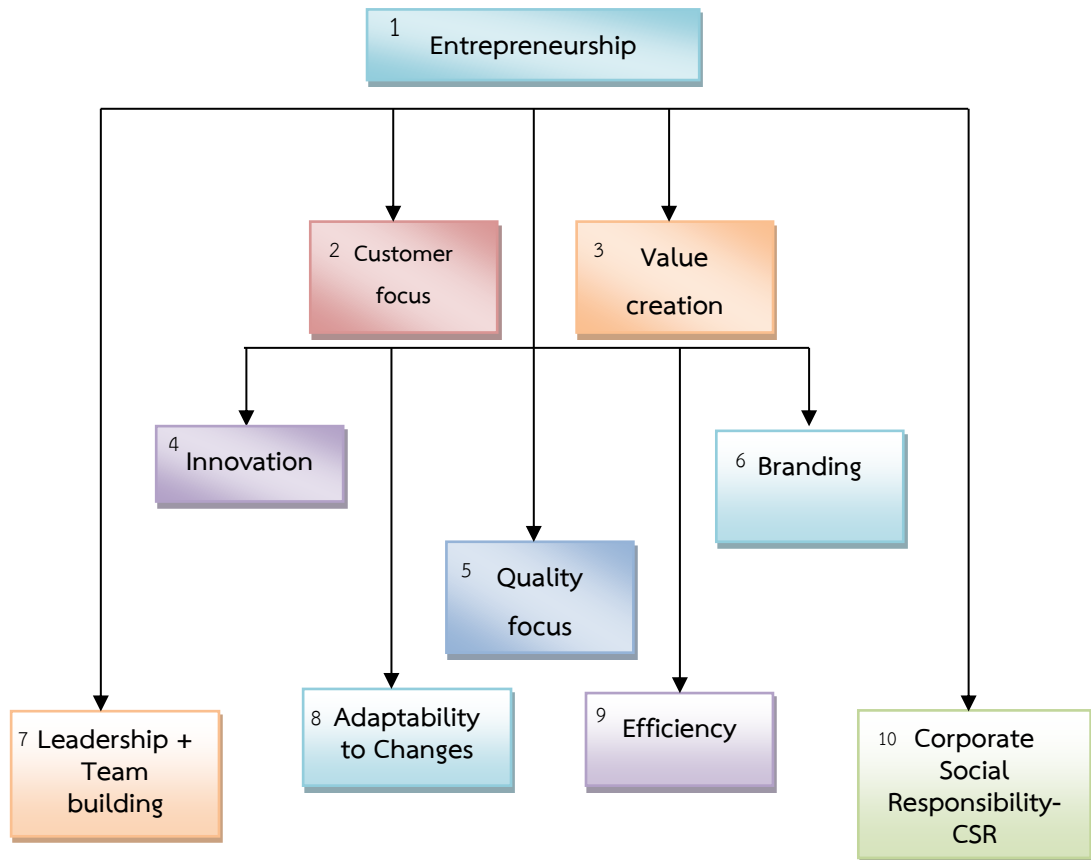
ประกอบกับกิจกรรมทางการตลาดอื่น ๆ ที่จะทำให้ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายรู้จักสินค้า ชื่นชมสินค้า มีความพอใจที่ได้ใช้สินค้า ประทับใจประสบการณ์ต่าง ๆ ในการทำธุรกรรมกับสินค้าทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วย 7) การเป็นผู้นำที่ดี สามารถสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นหมู่คณะระหว่างพนักงานที่มีภูมิหลังและการศึกษาที่หลากหลายมีความสามารถในการจัดการกับความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้านอายุและเชื้อชาติ สร้างขวัญกำลังใจให้พนักงานด้วยลีลาการบริหารที่ประทับใจ ในขณะเดียวกัน จะต้องสร้างองค์ให้ 8) มีความยืดหยุ่น ขานรับการเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัตรวดเร็วในยุคนี้ ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถจัดการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของพนักงานทั้งองค์กร และที่สำคัญจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งเพื่อให้การดำเนินงานดำเนินไปอย่าง 9) มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างผลิตภาพได้ในระดับสูง ใช้เวลาน้อย ใช้งบประมาณน้อย แต่ได้ผลงานที่มาก ด้วยการมีระบบที่ดี กระบวนการที่ดี ขั้นตอนการทำงานที่ พนักงานมีความสุขในการทำงาน และพร้อมใจกันที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างความสำเร็จให้แก่การดำเนินธุรกิจขององค์กร และในยุคที่ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้บริโภคยุคใหม่ที่เรียกร้องให้ผู้ประกอบการมีจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จได้จะต้อง 10) มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการดำเนินธุรกิจที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม และพร้อมที่จะคืนกำไรให้กับสังคมด้วยการมีโครงการส่งเสริมสังคม ดำเนินธุรกิจด้วยความรัก (passion) และนอกเหนือจากกำไร (profit) แล้วยังต้องมีส่วนช่วยรักษาโลกนี้ไว้ให้คงงามอย่างยั่งยืน (planet) และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของมวลมนุษยชาติ (people)

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจากการวิจัยครั้งนี้ และจากการอภิปรายผลข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะนวัตกรรมรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จระดับสูงดังต่อไปนี้

Innovative Business Model for High Achievement

คำอธิบายรูปแบบข้างต้นเป็นการสรุปจาก 10 ประเด็นที่คณะกรรมการการคัดเลือกมาจากหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจและทางด้านนวัตกรรม อาทิเช่น ตลาดหลักทรัพย์ไทย เอ็มเอไอ หอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สถาบันบริหารธุรกิจศินทร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มบริษัทเซ็นทรัล กลุ่มบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์อาหารเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสุดยอดในวงการธุรกิจ นอกจากนี้แผนภูมิประกอบเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยคำให้สัมภาษณ์ของผู้ได้รับรางวัล Bai Po Business Awards ทั้ง 9 รุ่น ที่ใช้เป็นแนวทางการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จในระดับสูงได้ โดยผู้ประกอบการจะต้องมี 1) สำนึกของความเป็นผู้ประกอบการ 2) มีความสำคัญกับผู้บริโภคและ 3) มุ่งมั่นสร้างคุณค่าให้แก่ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งคนในองค์กรและคนภายนอกองค์กร 4) มีเชื่อมั่นในการแสวงหานวัตกรรมในด้านต่าง ๆ 5) มีเพื่อให้สินค้า การบริการ และวิธีการดำเนินงานมีคุณภาพโดนใจผู้บริโภค

กลุ่มเป้าหมาย และ 6) มีการดำเนินยุทธศาสตร์ในการสร้างตราสินค้าให้มีคุณค่าอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นแตกต่างจากคู่แข่งในทางบวกอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน 7) โดยผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำที่จะสร้างวัฒนธรรมของการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะของฝ่ายต่าง ๆ ตามแนวคิดของการจัดการแบบบูรณาการ อีกทั้งมีความพร้อม 8) มีการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมของธุรกิจทั้งระดับมหภาคและจุลภาพ 9) การพัฒนาการบริหารจัดการการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และที่สำคัญจะต้องดำเนินธุรกิจอย่าง 10) มีธรรมาภิบาลและรับผิดชอบต่อสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบคือความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจในยุคใหม่ 10 ประเด็น ประกอบด้วยสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการที่มีความปรารถนาดีต่อผู้บริโภค ด้วยการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้บริโภคเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้ประกอบการจะต้องเป็นผู้บริหารที่มีความสามารถด้านการจัดการ ทั้งการจัดการด้านการตลาดที่ให้ความสำคัญกับการสร้างตราสินค้า และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนเก่งคนดีและคนที่มีความสุข มีแรงบันดาลใจที่จะทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าด้วยสำนึกของความเป็นเลิศ และที่สำคัญที่สุดในยุคนี้ผู้ประกอบการจะต้องมีจริยธรรมและดำเนินธุรกิจตามหลักการธรรมาภิบาลด้วยการมีโครงการที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจะต้องมีสำนึกของความเป็นผู้ประกอบการ ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาให้ลูกค้า ใช้การตลาดที่เน้นการสร้างตราสินค้าเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจ ข้อเสนอแนะที่สำคัญนั้นก็คือการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ด้วยการทำให้พนักงานมีความรู้และความสุขในการทำงาน แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์และการรักษาทรัพยากรของโลกให้มีความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- วีรวิชัย เลิศไทยตระกูล. (2557). การสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจ SMEs. *วารสารนักบริหาร*, 34(2), 37-45.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. (2555). *บทบาทของการร่วมมือและความสัมพันธ์ที่มีต่อความสามารถในการดูดซับความรู้และนวัตกรรม: การแพร่กระจายความรู้ของธุรกิจขนส่งด่วนในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Amit, R. & Zott, C. (2012). Creating Value Through Business Model Innovation. *MIT Sloan Management Review*, 53(3), 40-50.

- Arnold, C. et al. (1988). Entrepreneurs' perceived chances for success. *Journal of Business Venturing*, 3(2), 97-108.
- Baden-Fuller, C. & Haefliger, S. (2013). Business Models and Technological Innovation. *Long Range Planning*, 46(7), 419-426.
- Casadesus - Masanell, R. & Zhu, F. (2013). Business Model Innovation and Competitive Imitation: The Case of Sponsor-Based Business Models. *Strategic Management Journal*, 34(4), 464-482.
- McGrath, R. (2011). *When Your Business Model Is In Trouble*. Harvard Business Review.
- Morris, M., Schindehutte, M & Allen, J. (2005). The Entrepreneur's Business Model: Toward A Unified Perspective. *Journal of Business Research*, 58(9), 726-735.
- Teece, D.J. (2010). Business Strategy and Innovation. *Long Range Planning*, 43(7), 172-194.

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0
ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น*
ACADEMIC MANAGEMENT STRATEGIES OF THAILAND 4.0
OF SCHOOLS UNDER KHONKAEN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA

กัญชพร คำทอง

Kanchaporn Kathong

ประยุทธ ชูสอน

Prayuth Chusorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

North Eastern University, Thailand

E-mail: kanchapornkathong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 และ 3) พัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 5 เขตพื้นที่ จำนวนทั้งหมด 399 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1.1) การพัฒนาครู 1.2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 1.3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 1.4) การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 1.5) การนิเทศการศึกษา 1.6) การวัดและประเมินผล และ 1.7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ 2) สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นราย

* Received 4 March 2020; Revised 23 March 2020; Accepted 29 March 2020

ด้านพบว่า สภาพปัจจุบันปฏิบัติในระดับปานกลางทุกข้อ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ 3) การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ 22 มาตรการและ 56 ตัวชี้วัดซึ่งผ่านการประเมินในด้านความเหมาะสม เป็นไปได้และมีประโยชน์

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ, การศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0, จังหวัดขอนแก่น

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the components of academic management of Thailand 4.0, of schools in Khonkaen Primary Education Service Area, 2) to study the present and desirable condition of the academic management of Thailand 4.0 in the above-stated area, and 3) to develop strategies for the academic management of Thailand 4.0 of The aforementioned schools. Mixed – methods research was undertaken for this study. The samples were school directors, teachers under all five Khonkaen Primary Education Service Areas with the total number of 399 persons selected by simple random sampling process. The instrument used was questionnaire with reliability of 0.91. Statistics used percentage, mean, standard deviation (S.D.) and PNI_{Modified}. The research results were as follows: 1. With regard to academic management components, there are 7 aspects altogether, namely. 1) teacher development, 2) development of learning process, 3) curriculum development, 4) utilization of media, innovation and education technology, 5) educational supervision, 6) evaluation and measurement, and 7) research for academic development. 2. As for present condition of the academic management of Thailand 4.0, in all, it is at moderate level while considering each and individual aspect all are also at moderate level. The desirable condition of the academic management of Thailand 4.0, in all, is at the highest level while considering each and individual aspect, all are also at the highest level. 3. Regarding the development of the strategies for academic management of Thailand 4.0, 7 strategies were formulated with 22 measures and 56 indicators. All the strategies are of assured appropriateness, feasibility and utility.

Keywords: Strategies, Academic Management Thailand 4.0, Khonkaen Province

บทนำ

การศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นส่วนหนึ่งที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ความสำเร็จ จึงต้องอาศัยทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะครูต้องปรับการเรียนการสอนตามแนวทาง สะเต็มศึกษา(STEM) และ Active Learning นำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ใน ปัจจุบันประเทศไทย นำโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ขับเคลื่อนให้ครูผู้สอนทั่วประเทศ โดยเฉพาะครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรียกว่า “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็ม (STEM)” (วิทวัส ดวงภุมเมศ, 2560) ทั้ง ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ การปฏิรูปการศึกษาต้องเน้นที่ห้องเรียน ติดตาม พฤติกรรมการ สอนของครูโดยสร้างตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน โรงเรียนทุกโรงเรียนต้องมี มาตรฐานเดียวกันภายใน 10 ปี ประเทศไทยต้องมีนวัตกรรมเป็นของตนเองแน่นอน (โพยม จันทน์น้อย, 2560) และการพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 เริ่ม ด้วยการฝึกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูเปลี่ยนจากครูสอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก (Coach) การเรียนแบบบูรณาการสหวิชาการ เชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการ เปลี่ยนแปลงไปสู่ รูปธรรมให้ผู้เรียนมีทักษะที่ต้องการ เช่น การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และการ สื่อสารที่ดี (ชวลิต โพธิ์นคร, 2560)

งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษา จะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงาน วิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็น หัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของ สถานศึกษา ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น (ปริยาพร วงศ์ อนุตรโรจน์, 2553)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล็งเห็นความสำคัญของงานวิชาการ เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้มีการปฏิรูปการศึกษา มุ่งพัฒนา 1) หลักสูตรและกระบวนการ เรียนรู้ พบว่า เด็กเครียด เด็กเรียนเยอะ เด็กไม่มีความสุขกับการเรียน/ผลสัมฤทธิ์ต่ำ เนื้อหาไม่ สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง และกระบวนการเรียนรู้ 2) การผลิตและพัฒนาครู พบว่า ครูบางส่วนไม่เก่ง ครูไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงเอก ภาระงานเยอะ และครูขาดขวัญและ กำลังใจ 3) การทดสอบ การประเมิน การประกันคุณภาพ และการพัฒนามาตรฐานการศึกษา พบว่า การประเมินครูไม่นำผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนมาเป็นตัวชี้วัดหลักในการเลื่อนวิทยฐานะ และ พิจารณาความดีความชอบ ระบบการศึกษาต่อในแต่ละระดับ ความสามารถเลื่อนขั้นได้ทั้งที่ไม่ ผ่านเกณฑ์ ระบบปรับตรง/การเก็บหน่วยกิตในขณะที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประเมิน ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การประเมินไม่ตอบโจทย์เรื่องทักษะความรู้ความสามารถของผู้เรียนและ สมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนให้บริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายและประสบความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากหนังสือ ตำราและเอกสารวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ระยะที่ 2 การวิจัยภาคสนามเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 5 เขตพื้นที่การศึกษา รวม 11,125 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น, 2561)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 5 เขตพื้นที่ ซึ่งได้มาจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาสัดส่วนประชากรของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ที่มีระดับความเชื่อมั่น 95 % และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 5 % ของประชากร 111,125 คน จำนวนทั้งหมด 399 คน

1.3 กลุ่มเป้าหมาย

จากกลุ่มตัวอย่างข้างต้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนดีเด่น (Best practice) ในสถานศึกษา ทั้งจำนวน 30 โรงเรียน โดยเลือกให้ครอบคลุมโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา โดยการสัมภาษณ์ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารซึ่งผู้ให้ข้อมูลในส่วนนี้ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 2 คน รวมโรงเรียนละ 3 คน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เป็นโรงเรียนที่ผ่านการรับรองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สมศ. รอบ 3 ในระดับ ดี ทุกมาตรฐาน ในระดับ ดีมากขึ้นไป จำนวน 30 โรงเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญๆ เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามและนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มี 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น แบ่งระดับการปฏิบัติเป็น 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการวัดแบบลิเคิร์ทสเกล (Likert, 1970)

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากหนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. สร้างแบบสอบถามฉบับร่างเกี่ยวกับ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแบบสอบถามฉบับร่าง เสนอที่ปรึกษาพิจารณาเบื้องต้นแล้วนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์เฉพาะกับข้อคำถามในแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องแล้วไปหาค่า IOC (Item – Objective Congruence) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การพัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นในขั้นตอนที่ 1 ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญกลยุทธ์ด้านการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานวิชาการ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลาย ข้อ ดังนี้ 1) ทำงานด้านการศึกษา และ/หรือ 2) มีประสบการณ์ในการทำงานในด้านที่ เชี่ยวชาญอย่างน้อย 5 ปี และ/หรือ 3) มีเอกสารหรือผลงานวิจัยเกี่ยวกับด้านที่เชี่ยวชาญ อย่าง น้อย 1 เรื่อง เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (item – objective congruence: IOC) รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงข้อคำถาม ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.8 – 1.00 ค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.50 ทุกข้อคำถาม

2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (try - out) กับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดย เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 50 แห่ง แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไป หาคุณภาพของเครื่องมือโดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.975

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำส่งโรงเรียน ที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมดตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ ลงรหัสและวิเคราะห์หาค่าทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แปลความหมายค่าเฉลี่ย

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้องและความตรง ของเนื้อหา (IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (∞) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) มีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร ใช้ประชากรกลุ่มเป้าหมาย : ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอน โรงเรียน ละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ระยะที่ 3 ร่างกลยุทธ์ โดยวิเคราะห์สังเคราะห์จากผลการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ ในยุคการศึกษา 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่างกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 และระยะที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบร่างกลยุทธ์ โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คนประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา หรือการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ คือ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือมีวิทยฐานะระดับเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อีก 2 คนเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ ในยุคการศึกษาไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินร่างกลยุทธ์ โดยใช้แบบประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น จากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการวิเคราะห์ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาครู 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา 6) ด้านการวัดและประเมินผล และ 7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันในสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 1.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสภาพปัจจุบันปฏิบัติในระดับปานกลางทุกข้อโดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 3.06$, S.D. = 1.46) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 1.45) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.39) ด้านการพัฒนาครู และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.99$, S.D. = 1.28) และ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 2.97$,

S.D. =1.26) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาภาพที่พึงประสงค์สภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. =0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกข้อโดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาครู ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.56) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.65) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษา ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.63) ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.61) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ ความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยการระบุความต้องการจำเป็นมากที่สุด พบว่าองค์ประกอบด้านการพัฒนาครู ที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับ 1 ($PNI_{modified} = 0.538$) อันดับ 2 ด้านการวัดและประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.532$) อันดับ 3 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.528$) อันดับ 4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($PNI_{modified} = 0.520$) อันดับ 5 ด้านการนิเทศการศึกษา ($PNI_{modified} = 0.513$) อันดับ 6 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ ($PNI_{modified} = 0.489$) และอันดับสุดท้าย ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($PNI_{modified} = 0.487$) ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาครู 2) ด้านการวัดและประเมินผล 3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา 6) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ และ 7) ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

3. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ 20 มาตรการ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มความสามารถในการพัฒนาครู ประกอบด้วย 7 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้น ทักษะการคิดขั้นสูง ประกอบด้วย 2 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 5 เร่งพัฒนาการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย 2 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ ประกอบด้วย 2 มาตรการ กลยุทธ์ที่ 7 การพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ประกอบด้วย 3 มาตรการ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น จากเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการวิเคราะห์ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาครู 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4) ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา 6) ด้านการวัดและประเมินผล และ 7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้เขียนขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการซึ่งประกอบด้วยงานต่อไปนี้การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการเป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ และการวัดและประเมินผล (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ ไว้ในกระทรวงศึกษาธิการ 17 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) วางแผนงานด้านวิชาการ 3) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 4) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 8) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และ สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสภาพปัจจุบันปฏิบัติในระดับปานกลางทุกข้อโดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษา และด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนาครู และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกข้อโดยเรียงข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาครู ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และด้านการนิเทศการศึกษาด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพา เวียงกมล อัดโดดดร ได้ศึกษายุทธศาสตร์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืน ผลวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืนมีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์สูงกว่าปัจจุบันในทุกด้าน 2) สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืน 2.1)การพัฒนาหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 4.51) 2.2) การจัดการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ย 4.44) 2.3) การวัดผลประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.33) 2.4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.16) 3) ยุทธศาสตร์การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืน ควรประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ 3.1) พลิกโฉมการวิจัยเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน 3.2) วัดผลประเมินผลการพัฒนาที่ยั่งยืน 3.3) ปรับเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน 3.4) เปลี่ยนกระบวนการทัศน์หลักสูตรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ยุพา เวียงกมล อัดโดดดร, 2555)

3. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ 22 มาตรการและ 56 ตัวชี้วัดความสำเร็จ ซึ่งมีกลยุทธ์ที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มความสามารถในการพัฒนาครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 มี 7 มาตรการ คือ 1) เสริมสร้างความตระหนักให้ครูมีคุณธรรม จริยธรรมทั้งในทางวิชาชีพและทางสังคม 2) ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) 3) ศึกษาวิเคราะห์ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเอง (Need Assessment) ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อกำหนดแผนการพัฒนารูปแบบและครบวงจร 4) กำหนดกรอบและวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อพัฒนา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เชื่อมโยงกับความก้าวหน้าในวิชาชีพ (Career Path) 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองผ่านระบบ Online และแบบ Face-to-Face Training 6) ปรับเปลี่ยนกระบวนการวิธีการประเมินครู โดยเน้นการประเมินสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนโดยผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นหลัก และประเมินจรรยาบรรณของครู ทุก ๆ 5 ปี (ประเมิน 360 องศา) และ 7) ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภทพัฒนา

ตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านระบบ Digital Technology ซึ่งสอดคล้อง ดิเรก พรสีมา การเรียนการสอนของครู 4.0 เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ Creative Learning ที่จะนำไปสู่การผลิตนวัตกรรม (ดิเรก พรสีมา, 2559)

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้น ทักษะการคิดขั้นสูง มี 2 มาตรการ คือ 1) พัฒนาคู่มือความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างมีหลักเกณฑ์ ตามตัวชี้วัด มาตรฐานการศึกษาและหลักสูตร และ 2) ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) และการประเมินผู้เรียนจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(ICT) มาใช้ ซึ่งสอดคล้อง ประพนธ์ศิริ สุเสาร์จิ่ง กล่าวว่าความสามารถในการคิดเป็นพื้นฐานสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของบุคคลได้อย่างมีคุณภาพในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ ครูผู้สอนควรปรับระบบการสอบให้มีจำนวนน้อยลง เพื่อไม่ให้ผู้เรียนวิตกกังวลกับการเตรียมตัวสอบมากเกินไป เพราะบางครั้งปริมาณของจำนวนข้อสอบที่มากเกินไป ไม่สามารถสะท้อนความรู้ที่ผู้เรียนมีได้อย่างแท้จริง (ประพนธ์ศิริ สุเสาร์จิ่ง, 2556)

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 มี 2 มาตรการ คือ 1) เพิ่มขีดความสามารถในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ ได้แก่ การสอนแบบสะเต็มศึกษา (STEM) การสอนแบบลงมือทำ(Active Learning) การสอนที่พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analysis Thinking) 2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายให้ผู้เรียนเพื่อเข้าถึงแหล่งรวมสื่อการเรียนรู้แบบเปิด (Open Education Resources) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความถนัดของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้อง วิจารณ์ พานิช กล่าวว่า ผู้เรียนหรือผู้เรียนต้องเน้นสร้างความรู้ขึ้นภายในตนเอง เป็นความรู้ที่องงามภายในตนเอง จากการลงมือทำกิจกรรมแล้วเกิดความรู้ แล้วเน้นให้เกิดทักษะ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 มี 2 มาตรการ คือ 1) พัฒนาหลักสูตรทุกระดับการศึกษา ปรับหลักสูตรเพื่อเตรียมให้เป็นพลเมืองที่มีความพร้อมในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ เรียนรู้แบบบูรณาการสหวิชาการ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การมีทักษะชีวิตและทักษะในการทำงาน และ 2) เพิ่มขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรมได้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สามารถนำไปใช้ได้จริง

กลยุทธ์ที่ 5 เร่งพัฒนาการนิเทศการศึกษาสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 มี 3 มาตรการ คือ 1) เพิ่มขีดความสามารถให้ครูมีความสนใจและใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(ICT) จัดทำข้อมูลสารสนเทศในการนิเทศการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ปรับการสอนโดยเน้นเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นหลัก 2) ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานโดยใช้ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) และ 3) พัฒนาการนิเทศแบบเพื่อนร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative professional development supervision) เช่น การทำงานเป็นทีม (Teamwork) การนิเทศแบบมีส่วนร่วม (Collaborative supervision)

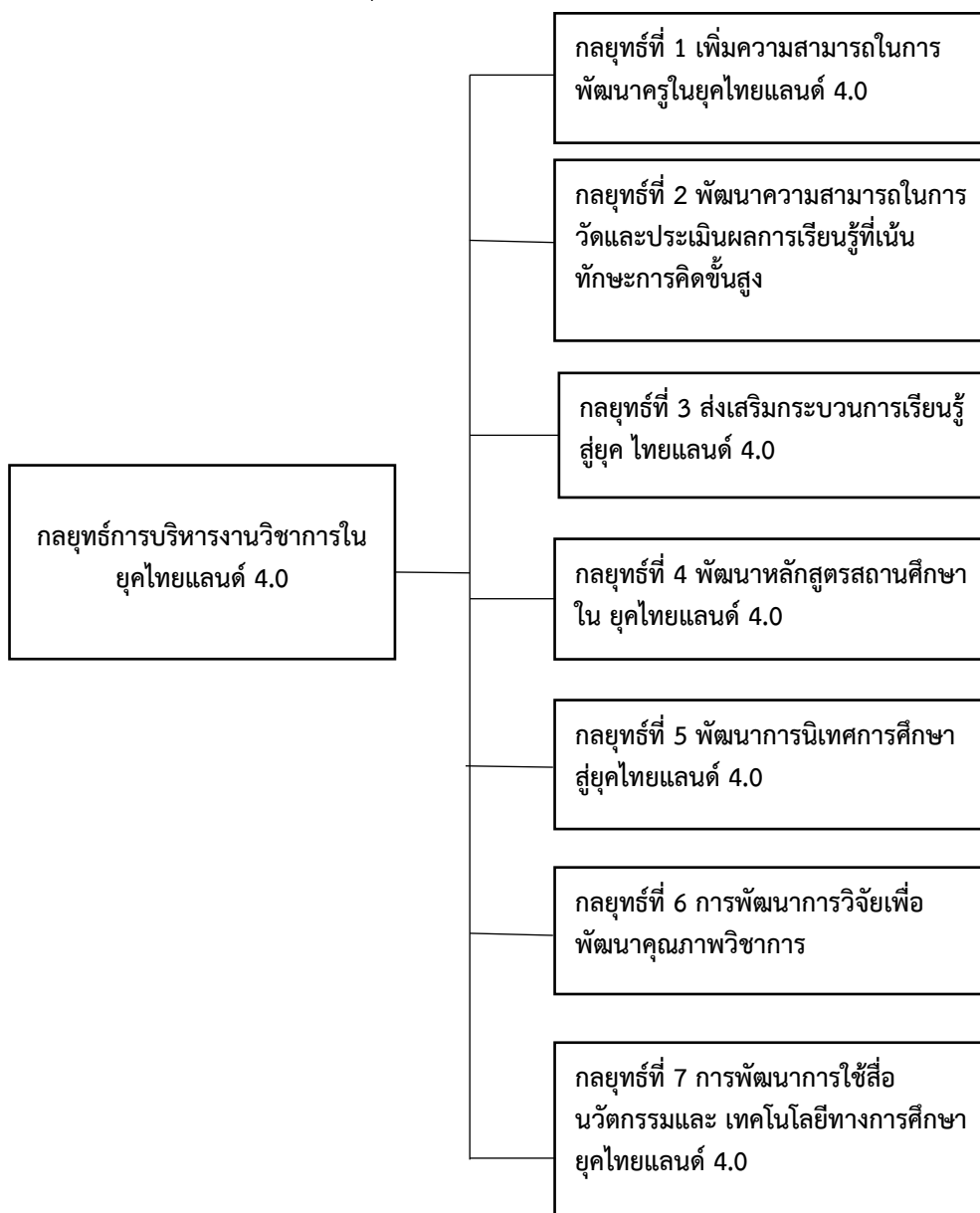
กลยุทธ์ที่ 6 การพัฒนาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพวิชาการ มี 2 มาตรการ คือ 1) กำหนดนโยบายและแนวทางการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา และ 2) เพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนางานวิจัยอย่างหลากหลาย เช่น การวิจัยและพัฒนา (R & D) สิ่งประดิษฐ์ใหม่หรือนวัตกรรมสมัยใหม่ การวิจัยด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และเน้นการตอบสนองนโยบายการพัฒนาชาติ ซึ่งสอดคล้อง พรชัย เจดามาน และคณะ บทความวิชาการเรื่อง การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 กระบวนทัศน์การพัฒนาทางการศึกษาภายใต้ประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 คือ การเป็นจุดเริ่มต้นยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การขับเคลื่อนไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง พอเพียง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม การขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติการที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างการวิจัยและการพัฒนาการศึกษา การฉีกก้ำกัลงภายใต้แนวคิดประชารัฐ การวิจัยพัฒนาบุคลากรการศึกษา และผู้เรียนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากการรู้จักเติมเต็มพอเพียง แบ่งปันรับผิดชอบและให้คุณค่าการหาความรู้อย่างต่อเนื่องการมีคุณธรรม วัฒนธรรมภิบาลเพื่อเป็นเกราะคุ้มกัน และการเรียนรู้ในทักษะศตวรรษที่ 21 (พรชัย เจดามาน และคณะ, 2560)

กลยุทธ์ที่ 7 การพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0 มี 2 มาตรการ คือ 1) พัฒนา Digital Platform เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) เพิ่มขีดความสามารถในการนำ Digital Technology มาใช้ในการเรียนการสอนจนผู้เรียนเกิดทักษะการนำสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) มาส่งเสริมการเรียนรู้ เรียนรู้แบบโต้ตอบผ่านโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ (Inter-active Learning) และ 3) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเครือข่ายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและรวดเร็ว สะดวกแก่การใช้งานของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วสันต์ นาวเหนียว สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะกระบวนการและความรู้สึกรักนิกคิอดอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (วสันต์ นาวเหนียว, 2550)

องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลลัพธ์สุดท้าย จากการวิจัยได้ กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ประกอบไปด้วย 7 กลยุทธ์ ดังภาพ

ภาพที่ 1 แสดงกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น สร้างขึ้นจากข้อมูลผลการวิเคราะห์โรงเรียน กลยุทธ์ที่ได้จึงมุ่งเน้นที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาภายใต้บริบทของโรงเรียนประถมศึกษาเท่านั้น ดังนั้นโรงเรียนอื่นที่จะนำกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในการบริหารจัดการเพื่อประสิทธิผลของโรงเรียนไปใช้ ควรมีการปรับใช้ตามบริบทของแต่ละโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบที่เป็นประเด็นหลัก 7 ด้าน ก่อนที่จะนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้ในโรงเรียน จำเป็นต้องศึกษา เป้าประสงค์ มาตรการ และตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละกลยุทธ์อย่างละเอียดเพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพมหานคร: ที.เอส.พี.โปรดักส์.
- ชลิต โพธิ์นคร. (2560). *ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0. การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการวันที่ 23 มีนาคม 2560*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- ดิเรก พรสีมา. (2559). *ครูไทย 4.0. มติชน ฉบับวันที่ 4 พ.ย. 2559 บทความพิเศษ*. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2562 จาก https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=46603&Key=news_research
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). *การพัฒนาการคิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินต์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พรชัย เจดามาน และคณะ. (2560). *การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21*. เรียกใช้เมื่อ 5 สิงหาคม 2560 จาก https://www.kroobannok.com/news_file/p81770280746.pdf.
- โพยม จันทร์น้อย. (2560). *การศึกษาไทย 4.0: บทความพิเศษ*. เรียกใช้เมื่อ 13 สิงหาคม 2562 จาก <http://www.kroobannok.com/81497>

- ยุพา เวียงกมล อัตโตตตร. (2555). กลยุทธ์การบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน *ดัชนีนิพนธ์ครุศาสตร์คุษภิปณทิต สาขาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสันต์ นาวเหนียว. (2550). *แนวทางการจัดการที่เป็นเลิศของโรงเรียนเร่งสู่ฝัน*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- วิทวัส ดวงภูมิเมศ. (2560). การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 11(2), 1-10.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น. (2561). *ข้อมูลสถิติจำนวนครูและบุคลากรในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น*. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.eduwh.moe.go.th/>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Likert. (1970). *New Partterns of Management*. New York: McGraw-Hill.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของวัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มาทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวนคำไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “คฤกริกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบุลย์ในโกะกะ ทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่ พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อม ผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุครารภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ , 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และ ปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่ พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตาม ด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. *ทฤษฎี และวิวิธวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยัตย 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาณุภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้

เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//ปีพิมพ์.//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวิมล หนึ่งมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุญ ใสสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิธิ 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน คุชฌีนิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌีนิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSBA> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธหรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิงค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16.pt)

2..... (16.pt)

3..... (16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

[illegible]

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.....และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

...(16 pt)

.....

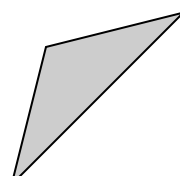
.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

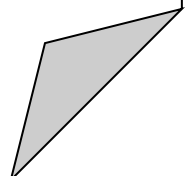

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

118.ppt

สรุป (18 pt)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....